

שבוע יום־הכיפורים ופרשת האזינו

(6 – 12 October 19)

ז' – י"ג תשרי תש"פ

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלִוְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אַתָּה יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לִבְכֶּם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתָם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיָּה

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רִוְמָמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: ז' לֹא־אֲמוֹת
פִּי־אֲחִיהָ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֹנִי יְהוָה
וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שְׁעֵי־צָדֵק אָבִא
בָּם אוֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשֹּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ
בּוֹ: כא אוֹדֶה בְּי עֲנִיתִי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה:
כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ:
כה אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלֵּתָה
נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה פִּרְכְּנוֹכֶם מִבֵּית
יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵינוּ
עַד־קִרְנוֹת הַמּוֹבָח: כח אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶה אֱלֹהֵי
אֲרוֹמָמְךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב בְּי לְעוֹלָם
חֲסִדּוֹ:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב בְּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
ב וְאִמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל בְּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּ־נָא
בֵּית־אֱהֲרֹן בְּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּ־נָא יִרְאִי
יְהוָה בְּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־חֲמֹצַר קָרָאתִי יְהוָה
עָנְנִי בְּמֶרְחֵב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִה־יַּעֲשֶׂה
לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשֵׁנָאִי:
ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בַּבְּדִיכִים: י פִּלְגֹּנִים
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בְּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי גַם־
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בְּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדַבּוּרִים
דַּעֲכוּ בְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה בְּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתִנִּי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה
וַיַּהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: טו קוֹל רָפָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶחָלִי
צְדִיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: טז יִמִּין יְהוָה

קִיָּה

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

צִוִּיתָה פִּקְדֹתֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחִלִּי יִכְנוּ דְרָכֵי
לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ בְּהִבְטִי אֶל־כָּל־
מַצּוֹתֶיךָ: ז אוֹדֶה בְּיָשָׁר לִבִּי בְּלִמּוֹדִי מִשְׁפָּטִי

א אֲשֶׁר־י תִּמְיִמִי־דָרְךָ תְּהִלָּתֶיךָ בְּתוֹרַת
יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ:
ג אֶף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵּי הַלְבוּ: ד אַתָּה

המשך בעמוד קל"ז

תחילת זמן קידוש לבנה: יום ראשון בערב, ז' תשרי (נוהגים לקדש במוצאי יום הכיפורים)

סוף זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת פרשת האזינו, י"ג תשרי

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הבהיר ח"י אלול עם הפי"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

לא נראית לי הסברא שילמוד בביה"ס בכתות מעורבות וכיו"ב, שהרי זה נתינת הכשר, ולא עוד אלא שגם מעין פרצות גדר דהנהגת החוג בו נמצא, והרי הזן ומפרנס לכל המציא לו פרנסתו עד עתה, ובודאי שגם בשנה זו החדשה ימצא לו פרנסתו בחן ובחסד וברחמים, ואף שבתקופתנו זו עבודה בחינוך עטה"ק ענין הכי נעלה וחיוני הוא, הרי עוד חזון למועד כשאפשר יהי' לסדר הדבר באופן שלא תהינה כל סרכות בהאמור.

בברכת חתימה וגמח"ט.

א) סדר הנחת תפילין	ב	כה) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת האזינו	רא
ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ג	כו) – ספר המצוות לשבוע פרשת האזינו	ריט
ג) מאמר ד"ה כנשר יעיר קנו גוי		כז) נביאים וכתובים	
ה) שבת פרשת האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ט	ה	ירמיה פרק כב-כג, קהלת פרק ט	רכא
ד) ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים אחר תפלת מנחה ולפני כל נדרי ה'תשכ"ט	יג	כח) משניות – מסכת אבות/הוריות	
ה) ר"ד בעת סעודת מוצאי יוהכ"פ ה'תשכ"ט	יד	ביאור קהתי	רכג
ו) שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ט	טו	כט) עין יעקב מסכת מגילה	רלג
ז) יום א' פ' האזינו, ז' תשרי ה'תשנ"ב	לו	מסכת מעילה/קנים/תמיד עם ביאורים	
ח) ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א, עיו"כ ה'תשנ"ב	מד	מדף יט עד דף כה	רלד
ט) שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשנ"ב	נג	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
י) ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנשי כפר חב"ד, ערב חג הסוכות, ה'תשנ"ב	סא	לא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
יא) משיחות לילות חג הסוכות ה'תשנ"ב	סג	אדמו"ר הזקן	רסב
יב) יום ד' דחג הסוכות ה'תשנ"ב	פב	לב) שולחן ערוך הלכות תפלה	
יג) שיחת ליל שמיני עצרת ה'תשנ"ב	פח	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רסג
יד) שיחת ליל שמחת תורה ה'תשנ"ב	צ	לג) לקוטי תורה ד"ה האזינו השמים ואדברה	
טו) שיחת יום שמחת תורה ה'תשנ"ב	צט	אדמו"ר הזקן	רסה
טז) לקוטי-שיחות פרשת האזינו כרך יט	קז	לד) שערי תשובה	
יז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	קיג	אדמו"ר האמצעי	רסז
יח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת האזינו	קיד	לה) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת האזינו	קטו	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסט
כ) שיעורי תהלים לשבוע פרשת האזינו	קמ	לו) תורת שמואל תרל"ב	
כא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהר"ש	רעא
לשבוע פרשת האזינו	קמא	לז) קונטרס עץ החיים	
כב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת האזינו	קנא	אדמו"ר מוהרש"ב	רעא
כג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קנג	לח) ספר המאמרים – ה'תש"ז	
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהררי"צ	רעג
כד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת האזינו	קנו	לט) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		אדמו"ר מוהררי"צ	ערה
		מ) אגרות קודש	
		אדמו"ר מוהררי"צ	רעו
		מא) חומש לקריאה בציבור	רעז
		מב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפג
		מג) לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו	רפה
		מד) סדר מצות הדלקת נרות ליוהכ"פ וש"ק	רפז

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתורה בשירת האזינו:

1 **כָּנָשׁ יַעִיר קִנּוּ גוֹ'** ופירש רש"י: "ינהגם [הקדוש-ברוך] הוא מנהיג את
2 בני ישראל ברחמים ובחמלה כנשר הזה רחמני על בניו... יעיר קינו, יעורר
3 בניו, על גזוליו וירחף, אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחפף, נוגע ואינו נוגע...
4 " **יִשְׁאַהוּ עַל אֲבָרְתוֹ**¹, "נושאן
5 על כנפיו", וידוע הַפְּרוֹשׁ שֶׁל
6 **פַּעַל הַהִלּוּלָא**², אדמו"ר מהר"ש
7 שנסתלק ביום י"ג תשרי (שנת תרמ"ג)
8 **שִׁנְשֹׁר' הוּא בְּחִינַת רַחֲמִים**,
9 מידת הרחמים למעלה באלוקות
10 ו"כָּנָשׁ יַעִיר" גוֹ' הוּא
11 **בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים** דרגה
12 יותר גבוהה במידת הרחמים. ומה
13 שֶׁכְּתוּב כֵּן שְׂמִידַת הַרְחָמִים
14 העליונה נמשלה לנשר הנושא את בניו
15 על כנפיו "יִשְׁאַהוּ עַל אֲבָרְתוֹ",
16 אֵף שֶׁאֵין לוֹ לְקדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
17 **גּוֹף וְאֵין לוֹ אִפְּלוֹ דְמוּת**³,
18 ואם כן איך אפשר לומר
19 עליו לשונות אלו של נשיאה על
20 כנפיים, הוא משום שענין הנשיאה על
21 הכנפיים מתפרש כאן במשמעות
22 רוחנית **כִּי "זֹאת הַתּוֹרָה**
23 **אֲדָם**⁴, נאמר בתורה (בדני פרה
24 אדומה בפרשת חוקת) "זֹאת הַתּוֹרָה
25 אֲדָם" ומפרשים שהכתוב רומז על קשר
26 ושייכות פנימית בין מצוות התורה
27 ל'אדם' וְהוּא עֲנֵן רַמ"ח
28 **אֲבָרִין דְּמִלְכָּא** אברי המלך, הוא
29 הקדוש-ברוך-הוא, האדם העליון (שמספרם כמספר אברי גוף האדם שלמטה),
30 **הַנֶּעֱשִׂים** כביכול **עַל-יְדֵי רַמ"ח פְּקוּדִין**⁵, 248 המצוות (מספרם של
31 מצוות-עשה) **שֶׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמְּצוּת** גורמים כמאמר חכמינו ז"ל,
32 **"מַעֲלָה אֲנִי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲלֵיכֶם** על בני ישראל המקיימים את
33 המצוות **כְּאֵלֹ עֲשָׂאוֹנִי**⁶.
34 וכמבואר בספר התניא: "שאמרו בוהר דאורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד
35 ובחיקונים פירשו דרמ"ח פיקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא לפי שהמצוות
36 הן פנימיות רצון העליון וחפצו האמיתי המלוּבש בכל העולמות העליונים
37 ותחתונים להחיותם כי כל חיותם ושפעם תלוי במעשה המצוות של התחתונים
38 כנוגע. ונמצא שמעשה המצוות וקיומן הוא לבוש הפנימי לפנימיות רצון
39 העליון שממעשה זה נמשך אור וחיות רצון העליון להתלבש בעולמות ולכן

ביאור בדרך אפשר

41 נקראים אברי דמלכא דרך-משל, כמו שאברי גוף האדם הם לבוש לנפשו
42 ובטלים לגמרי אליה מכל וכל כי מיד שעולה ברצונו של אדם לפשוט ידו או
43 רגלו הן נשמעות לרצונו תיכף ומיד בלי שום צווי ואמירה להן ובלי שום
44 שהיה כלל אלא כרגע ממש כשעלה ברצונו. כך דרך-משל החיות של מעשה
45 המצוות וקיומן הוא בטל לגמרי לגבי
46 רצון העליון המלוּבש בו ונעשה לו
47 ממש כגוף לנשמה".
48 וְהוּא עֲנֵן "יִשְׁאַהוּ עַל
49 אֲבָרְתוֹ", וזו המשמעות הפנימית
50 של נשיאת בני ישראל על-ידי הקדוש-
51 ברוך-הוא 'על כנפיים', שֶׁמֶצַד
52 ה'רַחֲמִים רַבִּים' של הקדוש-
53 ברוך-הוא על בני ישראל דְּבְחִינַת
54 **נִשְׁוֹר'**, הִנֵּה עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
55 שבני ישראל עושים נַעֲשֶׂה הָעֲלּוּי
56 לַמַּעֲלָה מִבְּחִינַת רַמ"ח אֲבָרִין
57 דְּמִלְכָּא שֶׁעַל-יְדֵי הַמְּצוּת,
58 כשם שהנשיאה על הכנפיים
59 (יִשְׁאַהוּ עַל אֲבָרְתוֹ) מסמלת
60 הרימה והגבהה מעל הנשר, כך למעלה
61 התשובה פועלת התעוררות רחמים
62 רבים בדרגה גבוהה, למעלה ממה
63 שנפעל ב'אברי המלך' על-ידי קיום
64 המצוות.

65 וְהוּא הָאִמּוֹר כֵּן מִתְאַיֵּם עִם
66 הַמְּבַאֵר בַּקְּבִלָּה⁷ שְׁחִיתוֹת
67 הַמְּרַכְּבָה האלוּקִית העליונה
68 (המתוארת בדברי הנביאים ישעיה
69 יחזקאל) **בְּהֵן מְאִיר מִי"ג**
70 **תִּקְוִי דְקִנְא'**, י"ג מידות הרחמים הנזכרות בדברי חכמינו ז"ל (הנרמזות
71 בפסוק 'ה', ה' אל-רחום וחנון' וכו') נקראת בתורת הסוד "י"ג תיקוני הזקן",
72 והרי הנשר הוא אחד מ'חיות הקודש' (כינור למלאכים שונים בדרגות שונות),
73 כך שהאמור כאן על הקשר בין "כנשר יעיר קנו" להתעוררות רחמים רבים
74 מתאים לאמור בקבלה שיש הארה מיוחדת של י"ג מידות הרחמים על 'חיות
75 הקודש' שבמרכבה ובכללן הנשר, וְלַמַּעֲלָה יוֹתֵר בדרגה גבוהה יותר
76 מהמלאכים שבמרכבה והרחמים רבים המאירים בהם, נִשְׁוֹר' רומז לדרגה
77 נעלית יותר הוּא בְּחִינַת 'עֲתִיק' בבחינת 'כתר עליון' (שלמעלה מעשר
78 הספירות, כשם שהכתר כפשוטו הוא מעל הראש) יש כמה בחינות, והענין
79 הפנימי והנעלה שב'כתר' נקרא 'עתיק יומין' (כלומר, נעתק ונברל מ'יום'
80 במשמעות של הארה וגילוי), 'עתיק' שֶׁנֶּעֱתַק וְנִבְדֵּל מִכָּל סִדָּר

בס"ד. שבת פרשת האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ט*

(הנחה)

1 **כָּנָשׁ יַעִיר קִנּוּ גוֹ'** יִשְׁאַהוּ עַל אֲבָרְתוֹ¹, וידוע
2 הַפְּרוֹשׁ שֶׁל פַּעַל הַהִלּוּלָא², שִׁנְשֹׁר' הוּא
3 **בְּחִינַת רַחֲמִים**, ו"כָּנָשׁ יַעִיר" גוֹ' הוּא בְּחִינַת
4 **רַחֲמִים רַבִּים**. ומה שֶׁכְּתוּב "יִשְׁאַהוּ עַל
5 אֲבָרְתוֹ", אֵף שֶׁאֵין לוֹ גּוֹף וְאֵין לוֹ דְמוּת הַגּוֹף³,
6 הוּא כִּי "זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם"⁴, וְהוּא עֲנֵן רַמ"ח
7 אֲבָרִין דְּמִלְכָּא הַנֶּעֱשִׂים עַל-יְדֵי רַמ"ח פְּקוּדִין⁵,
8 שֶׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמְּצוּת "מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאֵלֹ
9 עֲשָׂאוֹנִי"⁶. וְהוּא עֲנֵן "יִשְׁאַהוּ עַל אֲבָרְתוֹ",
10 שֶׁמֶצַד ה'רַחֲמִים רַבִּים' דְּבְחִינַת 'נִשְׁוֹר', הִנֵּה
11 עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה הָעֲלּוּי לַמַּעֲלָה מִבְּחִינַת
12 רַמ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא שֶׁעַל-יְדֵי הַמְּצוּת (יִשְׁאַהוּ
13 עַל אֲבָרְתוֹ). וְהוּא מִתְאַיֵּם עִם הַמְּבַאֵר בַּקְּבִלָּה⁷
14 שְׁחִיתוֹת הַמְּרַכְּבָה בְּהֵן מְאִיר מִי"ג תִּקְוִי דְקִנְא',
15 וְלַמַּעֲלָה יוֹתֵר 'נִשְׁוֹר' הוּא בְּחִינַת 'עֲתִיק' שֶׁנֶּעֱתַק

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. 1) האזינו לב, יא. 2) תרמ"א (המשך יונתי תר"מ – תורת שמואל שער שמיני ע' מד). 3) ע"פ פיוט יגדל. 4) חוקת יט, יד. וראה זח"ב קיז, ריש ע"ב. 5) ראה תניא רפכ"ג. 6) זח"ג קיג, א. וראה ויק"ר פל"ה, ז. 7) ראה זח"א יח, סע"ב. רמ"ז לזח"ג ס"פ עקב. הובא באוה"ת האזינו ע' א'תרפה. רד"ה כנשר יעיר קנו תרע"ח (סה"מ תרע"ח ס"ע כג ואילך). רד"ה הנ"ל תרפ"ב (סה"מ תרפ"ב ע' לג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בנה יהיו 'חטאים', חסרים את המלוכה וְהִלְינוּ ולעניינו 'חטא' מלשון חיסרון
פירושו שאינו חוטא בעבירה בפועל, אבל שְׁחָסַר לוֹ בְּשִׁלְמוֹת
עֲבוֹדָתוֹ, הִנֵּה מֵצֵד גִּלּוּי בְּחִינַת 'נֶשֶׁר', שהיא התגלות רחמים
רבים העליונים עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֵׂת עֲלֶיהָ לְמַעַל מִבְּחִינַת
'אֲבִרְתוֹ' למעלה מ'ח'כנף, היינו
דרגה נעלית יותר מ'אברין דמלכא'
שקשורים בקיום המצוות, כי בעבודת
התשובה יש מעלה ויתרון על קיום
המצוות על דרך הרגיל.
וְצִרִיף לְהִבִּין מֵה שֶׁכְּתוּב כֵּן
"כְּנֶשֶׁר" דְּוָקָא, כלומר, יש מקום
לתמוה מדוע הכתוב המדבר על
התעוררות 'רחמים רבים', משתמש
דווקא במשל מהנשר וְהָרִי כֹל
אֲרָבַע חַיּוֹת הַמֶּרְכָּבָה, פָּנֵי
אֲרִיָּה פָּנֵי שׁוֹר פָּנֵי נֶשֶׁר וְכוּ'
כלשון ביחזקאל "ודמות פניהם פני
אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם
ופני שור מהשמאל לארבעתן ופני נשר
לארבעתן", כל ארבעת סוגי המלאכים
הללו הנקראים כאן 'חיות הקודש' הֵן
בִּי"ג תקוּנֵי דְּקָנָא, נמצאים
וקשורים לבחינת בי"ג תיקוני הזקן
שהוא הכינוי בקבלה לִבְי"ג מידות
הרחמים, כנוצר לעיל וְלָמָּה אֹמַר
כֵּן הַכְּתוּב "כְּנֶשֶׁר" ומביא משל
לעניין התעוררות רחמים רבים על ידי
התשובה מ"נשר" דְּוָקָא ?
וְאֵף שֶׁבְּחִינַת 'נֶשֶׁר' כָּאֵן קָאֵי
מכוּן עַל בְּחִינַת 'עֵתִיק' כְּנ"ל,
כמבואר לעיל שהכוונה לבחינת 'עֵתִיק'
יומין' שלמעלה מעשר הספירות
שֶׁבְּחִינַת 'עֵתִיק' הוּא נַעֲמָק
וְנִבְדֵּל ונעלה יותר מִכָּל סֹדֶר
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, המתחיל בעיקר בעולם האצילות ומְכַלֵּשׁ שֶׁכֵּן שֶׁהוּא
נַעֲמָק וְנִבְדֵּל מֵעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁשֵּׁם (בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה) הוּא
אֲרָבַע חַיּוֹת הַמֶּרְכָּבָה, כמבואר בקבלה וחסידות שיעקר מדור
המלאכים הוא בעולם הבריאה, ולפי זה היה מקום לומר שהטעם לכך
שהדוגמה לרחמים רבים המובאת כאן היא מנשר דווקא כי הכוונה לרחמים
בלי גבול, למעלה מסדר השתלשלות וזה נרמז דווקא ב'נשר' כי 'נשר' האמור
כאן הוא בחינת 'עֵתִיק', אך ההסבר הזה איננו מספק, כי מְכַלֵּשׁ מִמָּה
שֶׁכְּתוּב "כְּנֶשֶׁר" גו', שֶׁמֶדְמָה אֵת בְּחִינַת 'עֵתִיק' וּבְחִינַת
'רַחֲמִים רַבִּים' שֶׁלְמַעַל לְנֶשֶׁר, הָרִי מוֹכֵן שֶׁמֶדְמָה אוֹתוֹ

הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, סדר המדרגות שבו האור האלוקי יורד מדרגה לדרגה
בסדר מסודר (כשכל דרגה קשורה בזו שלמעלה ממנה ובזו שלמטה ממנה
כמו חוליות של שרשרת האחוות זו בזו) שֶׁלֵּכֵן מאחר ש'עֵתִיק' מובדל
לגמרי מ'סדר השתלשלות' של האור האלוקי המצומצם והמוגבל, מֵצֵד
בְּחִינָה זוֹ אֵין שׁוּם מְדִידוֹת
וְהִגְבּוֹלוֹת, גַּם לֹא הִמְדִּידוֹת
שֶׁבְּמִדְרָגוֹת הָכִי עֲלִיוֹנוֹת
שֶׁבְּסֹדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כי מה
שבתוך 'סדר השתלשלות', גם בדרגות
הכי עליונות, הרי הוא בתוך הגדרים
וההגבלות, ואילו 'עֵתִיק' שלמעלה
מ'סדר השתלשלות' הוא למעלה מכל
מדידה והגבלה עַד גַּם לְמִדֵּידוֹת
דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת עֲנִינֵי התורה
והמצוות ירדו למטה בהתלבשות
בגדרים והגבלות (כמו שיעורי המצוות,
מספר הפרשיות בתפילין וכו') ולכן גם
הפעולה וההשפעה של התורה ומצוות
למעלה היא במידה מוגבלת וכאמור,
קיום 'רמ'ח' פיקודין' פועל ב'רמ'ח'
אברין דמלכא, אבל עבודת התשובה
פועלת התעוררות רחמים רבים
ולמעלה מזה, גילוי בחינת 'עֵתִיק'.
וְלֵכֵן מֵצֵד בְּחִינָה זוֹ 'יִשְׁאַהּוּ
עַל אֲבִרְתוֹ', מעל הגוף עצמו,
היינו מעל כל המדידות וההגבלות,
אפילו ההגבלות של תורה ומצוות,
כמבואר לעיל.
וְיִשׁ לֹמַר בְּדֶרֶךְ־אִפְשָׁר,
שֶׁזֶּהוּ עֲנִיִן התעוררות הרחמים
הרבים שעל־ידי עבודת התשובה
הנרמז בכתוב "כנשר יעיר קנו", גַּם־
כֵּן הַטַּעַם לפי פנימיות העניינים
מֵה שֶׁקּוֹרְאִין פֶּרֶשֶׁת הָאֲזִינוּ
בְּקִרְיַת התורה בציבור בַּעֲשֻׁרֹת יְמֵי תְּשׁוּבָה בשבת שבין ראש השנה
ליום הכיפורים, או בשבת הבאה תִּכְף אַחֲרֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, כמו בשנה
זו, תשכ"ט (וזו גם הקביעות של שנת תש"פ) שקוראים פרשה זו בשבת שבין
יום הכיפורים לחג הסוכות כִּי אֵז בתקופה זו של השנה הוּא זְמַן
הַתְּשׁוּבָה במיוחד, ביתר שאת מאשר כל ימות השנה, אֲשֶׁר גַּם מִי
שֶׁחָטָא, בֵּין חָטָא כְּפִשּׁוּטוֹ של עבירה על אחת ממצוות לא־תעשה
וּבֵין חָטָא מִלְּשׁוֹן חֶסֶד בְּלִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸ בספר מלכים בדברי
בִּת־שבע אם שלמה המלך, אודות המלכות אחרי דוד שאם לא יוחלט מראש
ששלמה ימלוך אחרי, אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים, היינו שהיא ושלמה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לא ל'נשר' הרומו לבחינת 'עחיק' שלמעלה מ'סדר' השתלשלות' אלא
- 2 לבחינת 'נשר' שבסדר ההשתלשלות, בחינת 'נשר'
- 3 שבמרכבה שהיא בדרגות של 'סדר' השתלשלות, ועד לנשר הגשמי
- 4 שלמטה שבתור מציאות גשמית בוודאי יש בו את ההגבלות של 'סדר' השתלשלות. וכידוע בדברי חכמינו
- 5 ד"ל ש'נשר' הגשמי שלמטה עוף
- 6 הנשר כפשוטו הוא רחמני⁹, הפך
- 7 העורב¹⁰ שהוא בעל תכונות הפוכות
- 8 מרחמנות, ולנשר זה שלמטה
- 9 שהוא רחמני, הוא הכתוב (לפי
- 10 ביאורו הפנימי בחסידות) מדמה את
- 12 בחינת ה'רחמים רבים'
- 13 שלמעלה ויש לתמוה, כאמור, מדוע
- 14 נבחר דווקא המשל מנשר?
- 15 והענין הוא, דהנה בארבע
- 16 חיות המרכבה, כנאמר בנבואת
- 17 יחזקאל פני אריה מכוונים אל
- 18 הימין של המרכבה, ופני שור
- 19 מהשמאל, ופני נשר הוא
- 20 באמצע. שמה מוכן ש'פני
- 21 נשר' בענין האבות הן הן
- 22 המרכבה¹¹ חכמינו ד"ל אמרו
- 23 במדרש שהאבות, אברהם יצחק ויעקב
- 24 הם המרכבה העליונה (ומוסבר על כך
- 25 בחסידות שהמשמעות הפנימית של
- 26 הדברים היא שביטול האבות לאלוקות
- 27 הוא ביטול מוחלט כמו ביטול המרכבה
- 28 אל הרוכב שהוא ביטול ברמה שאין לה
- 29 שום רצון משלה) ומכך ש'פני נשר' הם
- 30 באמצע, מוכן שכאשר עורכים הקבלה
- 31 בין 'חיות הקודש' שבמרכבה לאבות,
- 32 'פני נשר' הוא מדתו של יעקב,
- 33 שהיא קו האמצעי. וכידוע
- 34 שאברהם שמידתו היא מידת החסד
- 35 הוא בקו הימין, יצחק שמידתו
- 36 היא מידת הנבונה בקו השמאל
- 37 (כנאמר ב'פתח אליהו' "חסד רועא מינא, גבורה דרועא שמאלא"), ויעקב
- 38 שמידתו מידת הרחמים בקו האמצעי (וכמבואר בקבלה וחסידות שעשר
- 39 הספירות נחלקות, באופן כללי, לשלושה 'קוים' – חס"ג (חכמה, חסד, נצח)
- 40 בקו הימין, בג"ה (בינה, גבורה, הוד) בקו השמאל, ודח"י (דעת, תפארת –
- 41 שהיא מידתו של יעקב אבינו ויסוד) בקו האמצעי.
- וזוהו גס-פן המושך הכתובים¹² שתחילה נאמר כי חלק הו' עמו, יעקב חבל נחלתו גו' ובהמשך לזה נאמר פנשר יעיר קנו גו', דענין "פנשר יעיר קנו" בא בהמשך ל"יעקב" גו'. ולכן אומר "פנשר" דוקא, והמשל לרחמים העליונים הוא דווקא מנשר שהתכונה שלו היא מידת הרחמים שהוא מדתו של יעקב, כי יעקב הוא כדברי הוזהר שלימו דאבהן¹³ שלימות האבות.
- ובאר ענין מעלת קו האמצעי¹⁴, הוא הקו של יעקב אבינו, מידת הרחמים, כנזכר לעיל, הנה ידוע¹⁵ בתורת הסוד ש'קו האמצעי' למעלה באלוקות יש לו מעלה מיוחדת כי הוא כלשון הכתוב לגבי אופן הרכבת קרשי המשכן על ידי 'ברחים' ב'ריח התיכון' כמו הבריה האמצעי שנכנס באמצע הכותל המכרים שהולך ונמשך ומחבר מן הקצה אל הקצה, היינו מההתחלה ועד הסוף.
- ויש בזה בענין זה ש'הבריה התיכון' נמשך מן הקצה אל הקצה שני ענינים. ענין אחד הוא שמכרים הולך ונמשך מן הקצה היותר עליון עד הקצה היותר תחתון ומחבר ביניהם, היינו שמביא את ענינו והשפעתו של הקצה העליון ביותר עד לקצה התחתון ביותר. וקמו ב'ריח התיכון שבמשכן שהיה מכרים הולך ונמשך ומחבר מן הקצה האחד של המשכן ועד לקצה השני¹⁶, שלכן היה ארבו של 'הבריה התיכון' של המשכן שבעים ושתים אמה¹⁷, כמבואר בהרחבה במפרשי התורה
- לפרשת תרומה העוסקת בנושא חיבור קרשי המשכן באמצעות הברחים ובמיוחד על-ידי 'הבריה התיכון', האמצעי, ד'קמו-כן הוא בקו האמצעי למעלה באלוקות שהוא מכרים ומקשר מן הקצה היותר עליון עד הקצה היותר תחתון.
- ושני ענינים אלו במעלתו של 'הבריה התיכון' (מה שמכרים מן

(9) תנחומא עקב ב. פירש"י האזינו שם. (10) תנחומא שם. (11) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. (12) האזינו שם, ט. (13) זח"א קמז, ב (בס"ת). שם קמט, ריש ע"ב. ועוד. (14) בהבא לקמן – ראה ד"ה כנשר הנ"ל (סה"מ תרע"ח ע' כד ואילך. תרפ"ב ע' לד ואילך). (15) ראה זח"ב קעה, ב. (16) ראה תרומה כו, כח. (17) ראה רבנו בחיי, תרומה שם. ספרים שהובאו בתורה שלמה, תרומה שם (אות פו).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הקצה היותר עליון ונמשך עד לקצה היותר תחתון)
 2 תלויים זה בזה, דלהיות אז ער נעמט פון כיוון שהוא לוקח
 3 (ובא ונמשך) מ - למעלה מעלה, לכן בגלל שורשו ומקורו הנעלה
 4 כל-כך הוא נמשך עד למטה מטה, וכידוע ש'עמק רום'
 5 הנקודה הכי עמוקה והכי פנימית
 6 למעלה ו'עמק תחת' הנקודה הכי
 7 תחתונה והכי נמוכה למטה ש'כים
 8 זה לזה בהתאם לכלל ש'כל הגבוה
 9 גבוה ביותר, יורד למטה מטה ביותר'.
 10 ד'כמו-כן' כשם שמעלת 'הקו
 11 האמצעי' למעלה הוא בעניין זה שהוא
 12 'מבריך', נמשך ומחבר, מהקצה העליון
 13 עד הקצה התחתון, כך הוא גם
 14 בעבודה בעבודת ה' של כל יחיד,
 15 פידוע בענין המשמעות הפנימית
 16 של הכתוב ממעמקים קראתיו
 17 הוי', אשר העבודה
 18 שמבחינת 'עמק לפנים
 19 מעמק' [שזה ענין
 20 'מעמקים' לשון רבים,
 21 להורות שאין הכוונה לעומק רגיל אלא
 22 לעומק עמוק במיוחד פדאיתא
 23 כמובא בזהר¹⁸] שלמטה,
 24 כלומר, כאשר האדם עובד את ה'
 25 באמצעות החלקים הכי עמוקים והכי
 26 פנימיים של נשמתו המלוכשת בגוף
 27 בעולם הזה שלמטה הנה עבודה
 28 זו הנעשית ב'עומק שלמטה' מגעת
 29 יש לה 'נגיעה' עד לבחינת 'עמק
 30 שלמעלה', עד לשלמות
 31 המחילה סליחה וכפירה ביום
 32 הכפורים שהיא כנאמר בחזרה
 33 'לפני הוי'¹⁹, ומבואר על כך
 34 בחסידות שהכוונה לדרגה שלמעלה
 35 משם הוי' (כי החוטא פוגם בשם הוי'
 36 בכיכול, והתשובה שהיא למעלה משם
 37 הוי', 'לפני הוי'', מתקנת את הפגם, ועד 'לעומק' מעלה נעלה עוד יותר
 38 לבחינת 'והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה'²⁰, הוא
 39 שורש הנשמה שהוא הקצה העליון ביותר לגבי הנשמה כפי שהיא למטה
 40 ש'לקוטי תורה' פרשה זו²¹ פרשת האזינו מדובר על כך בהרחבה.
 41 וענין השני המיוחד בקו האמצעי, מלבד העניין הקודם שהוא 'מן
 42 הקצה אל הקצה' (מלמעלה ביותר עד למטה ביותר) אשר מראשו למעלה
- מעלה ועד סופו למטה מטה הוא בשורה בלי שנויים באותה דרגה.
 והסבה להעדר השנויים שבו ב'קו האמצעי' מתחילתו ועד סופו,
 הוא להיותו מברית הולך ונמשך מן הקצה היותר עליון,
 שמטעם זה דווקא משום שתחילתו היא בקצה העליון ביותר, הוא
 נמשך עד למטה מטה כנ"ל,
 ובכל מקום לכל אורך הדרגות
 שמלמעלה ועד למטה, הוא בשורה
 ובכל דרגה ודרגה ובכל עולם ועולם
 הוא מאיר באותה מידה ממש, כפי
 שממשיך ומבאר.
 דקו הימין שעיקרו חסד (הקו של
 'פני אריה') וקו השמאל שעיקרו
 גבורה (הקו של 'פני שור'), להיות
 שהם רק הארות של העצם, מקור
 האור ולא העצם ממש כו', הנה
 הסדר בהארת אור המתפשט
 ממקור האור הוא, שכל מה
 שנמשך האור למטה יותר
 והולך ומתרחק ממקורו הוא
 מתמעט ויש פחות אור בכמות
 לעומת האור המאיר בתחילת ההארה,
 קרוב למקור (ומשתנה וגם איכות
 האור במקום רחוק מהמקור אינה
 דומה לאיכות האור כפי שהוא מאיר
 בקירוב למקור), מה שאין-כן
 קו האמצעי וואס ער נעמט
 ש'לוקח' היינו בא ונמשך פון מ-
 למעלה מעלה כנ"ל, הרי גם
 כשהוא מאיר למטה, זו אותה הארה
 כפי שהוא מאיר למעלה וכידוע
 אשר הגם שכל שלוש הקוין
 גם קו הימין וגם קו השמאל ולא רק
 קו האמצעי מגיעים יש להם 'נגיעה'
 ושייכות ב'כתר', הדרגה שלמעלה
 מהספירות ולמעלה מההגבלות
 והגדרות ואם כן גם בקו הימין ובקו
 השמאל צריכות להיות, לכאורה, תכונות של בלי גבול ואין סוף שלא נחלש
 ולא חלים בו שינויים, אבל אין זה כך כי המקום ב'כתר' שבו 'מגיעים' גם
 קו הימין וקו השמאל הוא רק בבחינת חיצוניות הכתר ואין זה
 אמיתות ושלימות הכתר. מה שאין-כן קו האמצעי מגיע
 לבחינת פנימיות הכתר²², לכן הוא הקו האמצעי מאיר בסופו
 כמו בראשו, בלי שום שנוי שנגרם בהארות מקו הימין וקו השמאל

(18) ראה זח"ב סג, ב. זח"ג ע, רע"א. (19) אחרי טז, ל. (20) קהלת יב, ז. (21) האזינו עא, ג. (22) ראה תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב ח"א ע' רכ ואילך. ח"ב ע' תשמב ואילך. סה"מ תרפ"ג ע' קז ואילך. תש"ז ע' 152 ואילך. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כאשר הם מתרחקות ממקורן, וכפי שמבאר הרבי הרש"ב ב'המשך' תער"ב:
- 2 "וידוע דקו האמצעי חלוק מב' הקוין דימין ושמאל בב' דברים, הא' שמבריח
- 3 מן קצה העליון ביותר למעלה מב' הקוין דשרשן גם כן ככתר אך רק בבחינת
- 4 חיצונית הכתר, אבל קו האמצעי שורש המשכתו מבחינת פנימיות הכתר כו',
- 5 ומבריח עד קצה התחתון ביותר דהיינו
- 6 בחינת המלכות סוף כל דרגין
- 7 דאצילות, דהנה חכמה [שהיא בקו
- 8 הימין] ובינה [שהיא בקו השמאל] הרי
- 9 בינה רק עד חוד אפסות, ויסוד אבא
- 10 ארוך שנמשך עד יסוד זעיראנפין,
- 11 אבל קו האמצעי מבריח עד בחינת
- 12 המלכות סוף כל דרגין דאצילות
- 13 ובבחינת האחרונות שבה כו'. והב'
- 14 דאופן ההמשכה הוא דכללות הקו היא
- 15 כמהות אחת ממש, ולא כמו הב' קוין
- 16 כמו חח"ן [חכמה, חסד, נצח] מימין
- 17 הרי החסד הוא מהות אחר מבחינת
- 18 החכמה וכן בג"ה [בינה, גבורה, הוד]
- 19 משמאל כו', מה שאין כן דת"י [דעת],
- 20 תפארת, יסוד] כולם הם מהות אחת
- 21 ממש... והיינו שהדעת ממשיך מבחינת
- 22 פנימיות הכתר ואותה ההמשכה ממש
- 23 הוא שנמשך בבחינת תפארת ויסוד כו',
- 24 וב' הדברים הא' בהא תליא דלפי
- 25 שההמשכה היא מבחינת פנימיות
- 26 הכתר דוקא, על כן אינה משתנית
- 27 ונמשך בחינת המהות ממש בכל
- 28 המדריגות כו'.
- 29 וְהִנֵּה כְּמוֹ-כֵן בְּדוּמָה לְאִמּוֹר לְעִיל
- 30 לגבי היתרון המיוחד ב'קו האמצעי'
- 31 למעלה באלוקות וכן בעבודת האדם
- 32 הוא גַם בְּצִיּוֹר דְּמוּת וצורת גוף
- 33 הָאָדָם שְׁנַעֲשֶׂה בְּצֵלָם ודמות
- 34 שְׁלֹמֶעֱלָה, כְּמוֹ שְׁכֶתוֹב²³ בתורה לגבי בריאת האדם נַעֲשֶׂה אָדָם
- 35 בְּצֵלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ, וּכְתִיב "נַעֲשֶׂה אָדָם" - "נַעֲשֶׂה" לְשׁוֹן
- 36 רִבִּים, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמֵאמָרִים הַקּוּדְמִים²⁴, והובא ונתבאר גם
- 37 במאמר דיבורי-המתחיל 'תקעו' שנאמר בראש השנה שנה זו, תשכ"ט, שעל
- 38 בריאת האדם נאמר "נעשה אדם" לשון רבים כי הוא כלול מכל עשר הספירות
- 39 ולכן גַם בּוֹ בצורת גופו יש דימיון והשתקפות של הדברים כפי שהם
- 40 למעלה באלוקות וגם בצורת האדם יִשְׁנֵם שְׁלֹשָׁה קוּיִן, יָד יְמִין וְרִגְלָ
- 41 יְמִין שֶׁהוּא דְּגֻמַּת קו הַיְמִין שְׁלֹמֶעֱלָה, קו החסד, יָד שְׁמָאֵל
- 42 וְרִגְלָ שְׁמָאֵל שֶׁהוּא דְּגֻמַּת קו הַשְּׁמָאֵל שְׁלֹמֶעֱלָה, קו הגבורה,
- רֹאשׁ גּוּף וְיִסּוּד שֶׁהוּא דְּגֻמַּת קו הָאֲמִצְעִי שְׁלֹמֶעֱלָה קו
- התפארת והרחמים. הִנֵּה בְּקו הַיְמִין וְקו הַשְּׁמָאֵל של גוף האדם
- יִשְׁנֵם שְׁנׁוּיִים בֵּין אֲבִירִים יוֹתֵר עֲלִיוֹנִים לְאֲבִירִים יוֹתֵר תַּחְתּוֹנִים, שְׁאִינוֹ
- דוֹמָה יָדִים לְרִגְלִים וּמוֹכֵן שְׁלִידִים יֵשׁ מַעֲלָה וִיתְרוֹן עַל הָרְגִלִּים,
- וּבְכַפְרָט שְׁאִינוֹ דוּמָה הִידִים וְהָרְגִלִּים
- עֲצָמָם לְצַפְרָנִים שֶׁהֵם צִיפּוּרֵי
- הִידִים וְהָרְגִלִּים רַק טְפָלִים
- לְאָדָם עֲצָמוֹ. מֵה-שְּׁאִין-כֵּן בְּקו
- הָאֲמִצְעִי, אֵין הִבְדֵּל בֵּין הַחֶלֶק
- הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַגּוּף לְחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל
- הַגּוּף, שֶׁכֵּן הָרִי יְדוּעַ בְּעֵנִין "אֵין
- קִשּׁוּי אֵלָּא לְדַעַת"²⁵ אֲשֶׁר
- מִיד שְׁמַתְעוֹרֵר בְּדַעַתוֹ
- שְׁבִמּוּחוֹ, הִנֵּה בְּאוֹתוֹ הִרְגַע
- מִתְעוֹרֵר הַיִּסּוּד הִבְרִית־קוֹדֵשׁ כו'
- כִּי הוּא קִשּׁוֹר עִם הַמוֹחַ כְּמִבְּאָר
- בְּהוֹסְפוֹת לְתוֹרָה אוֹר²⁶ (וזה)
- לשוננו שם: "... יֵשׁ שִׁיכוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת
- לְהֵאָבֵר עִם הַמוֹחַ שֶׁבְּרָאשׁ. מֵה שְׁאֵין
- כֵּן בְּכָל הָאֲבִירִים שֶׁאֵין יִשְׁכּוֹחַ בְּתַאוּוֹה
- לֹא יִתְפַּעַל יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ וְכִיּוּצָא. וְהַטַּעַם
- יְדוּעַ שִׁישׁ גִּידִים דְּקִים שֶׁנִּמְשָׁכִים מִן
- הַמוֹחַ לְחוּט הַשְּׂדֵרָה. וּמִתְחַבְּרִים מֵאֵד
- עֲמוֹ עַד שִׁיתְחַבֵּר הַחוּט שֶׁבְּאָבֵר עִם
- הַמוֹחַ וְהִיוֹ לְאִחָדִים כו'.
- דְּכִמוֹ-כֵּן מַעֲיֵן הָאִמּוֹר לְעִיל לְגַבִּי
- שְׁלוֹשֶׁת הַקּוּיִן, הַיְמִין וְהַשְּׁמָאֵל
- וְהָאֲמִצְעִי, כְּפִי שֶׁהֵם בְּנוֹף הָאֵדָם, שֶׁבְּקו
- הַיְמִין וּבְקו הַשְּׁמָאֵל יֵשׁ שְׁנׁוּיִים לְמַעֲלָה
- וּלְמַטָּה, אֲבָל בְּקו הָאֲמִצְעִי הַלְמַעֲלָה
- וְהַלְמַטָּה שׁוּרִים, הוּא גַם
- בְּשִׁלּוּשָׁה הַקּוּיִן שְׁלֹמֶעֱלָה
- בְּאִלּוּקוֹת, אֲשֶׁר שְׁנֵי הַקּוּיִן יְמִין
- וּשְׁמָאֵל, חֵד אֲרִיף אֶחָד אֲרִיף, הוּא קו הַחֶסֶד וְהַשְּׁפָעָה וְחֵד קִצְיֵר²⁷
- אֶחָד קִצְרֵה הוּא קו הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם, הֵם מִתְמַעֲטִים וּמִשְׁתַּנִּים כו',
- וְאִינוֹ דוּמָה תְּחִילַת הַקּו לְסוֹף הַקּו מֵה-שְּׁאִין-כֵּן קו הָאֲמִצְעִי, חֵד
- בִּינוּנִי²⁷, אֶחָד בִּינוּנִי, שֶׁהוּא מְרָאשׁוֹ וְעַד סוֹפּוֹ בְּשׁוּהָ וְזֵהוּ
- שִׁינוּיִים מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה. וְזֵהוּ מַעֲלַת יַעֲקֹב, קו הָאֲמִצְעִי, שְׁלִימוֹ
- שְׁבִאֲבָהָן¹³, הַשֵּׁלֶם שֶׁבְּאֲבָבוֹת, שֶׁהִיָּתָה מִשְׁתּוֹ שְׁלֵמָה²⁸ וְלֹא הִיָּה
- פְּסוּל בִּיּוּצָא חֲלָצִי. כִּי אֲבִרָהֶם יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל, וְיִצְחָק יֵצֵא
- מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹ²⁹, וְאֵף שֶׁהוּא הֵיחָס שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל לְאֲבִרָהֶם וְשֶׁל עֲשׂוֹ
- לִיצְחָק רַק בְּדֶרֶךְ "יֵצֵא"³⁰ בְּמוֹכֵן זֶה שְׁאֵין זֶה אֵלָּא הַפְּסוּלָה שֶׁל אֲבִרָהֶם

(23) בראשית א, כו. (24) ד"ה כי המצוה דש"פ נצבים תשכ"ח פ"ג (תו"מ חנ"ג ע' 457). ד"ה תקעו דיום ב' דר"ה פ"ד (לעיל ע' 12). (25) יבמות נג, סע"ב. (26) קה, סע"ג ואילך. (27) תקו"ז בהקדמה (יז, א). (28) תו"כ בחוקותי כו, מב. ויק"ר פל"ו, ה. (29) ויק"ר שם. פסחים נו, א. ספרי ואתחנן ו, ד. ועוד. (30) ראה לקו"ת שה"ש ט, ד.

כנשר יעיר קינו גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ויצחק ולא העיקר והמהות שלהם **מִכָּל־מָקוֹם הָרִי יֵצֵא מִמֶּנּוּ** וסוף
 2 סוף מדובר בבנים של אברהם ויצחק. **וְהוּא** וההסבר לכך שמאברהם ויצחק
 3 יכולים לצאת בנים שכאלו הוא **דְּלֵהוּת שְׂאֵבָרָהֶם וַיִּצְחָק הֵם**
 4 אברהם, מידת החסד והאהבה, **בְּקוֹ הַיָּמִין** ויצחק, מידת הגבורה והיראה
 5 **וְהַשְּׂמָאל, אֲשֶׁר שְׁנֵי קוּיִן**
 6 **אֱלֹהֵי הַיָּמִין** והשמאל, **כָּל מֵה**
 7 **שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים לְמִטָּה הֵם**
 8 **מִתְמַעֲטִים כּוֹ'** ואינו דומה החזק
 9 והתוקף שלהם למעלה לחזק התוקף
 10 שלהם למטה, **כְּנָל, הִנֵּה מִצַּד**
 11 **הַמַּעוֹט אַחֲרֵי מַעוֹט הַתַּמְעוֹט**
 12 מרובה וצמצום רב **שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּסִיּוֹם**
 13 **הַהִמְשָׁכָה** בדרגה הנמוכה ביותר,
 14 **הִנֵּה אֶפְשָׁר יִכּוֹל לְהִיּוֹת "נֵצֵא**
 15 **מִמֶּנּוּ" כּוֹ'** ישמעאל ועשו שאינם
 16 בערכם של אברהם ויצחק אלא רחוקים
 17 מהם ביותר. **מֵה־שְּׁאִין־כֵּן**
 18 **יַעֲקֹב, לְהִיּוֹת בְּקוֹ הָאֲמֻצָּעִי**
 19 **שְׁאִין בּוֹ שְׁנֹוִיִּים** כמבואר לעיל
 20 באריכות - **הִתְהַ מִּטָּתוֹ שְׁלֵמָה,**
 21 ולא היה בכניו פסול, **אֲשֶׁר גַּם כְּמוֹ**
 22 **שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ לְמִטָּה בְּכַחֲנִית**
 23 **"מִטָּתוֹ" - הוּא בְּתַכְלִית**
 24 **הַשְּׁלֵמוֹת** וגם יוצאי חלציו הם
 25 במעלתו ובערכו.
 26 **וּבִזְהָ יוֹכֵן מֵה שְׁכָתוֹב בְּכַתְבִּי**
 27 **הָאֲרִיז"ל³¹ עַל הַפְּסוּק³²**
 28 **"שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְּלָאוּ מִמֶּנִּי,**
 29 **וְאֶרְבָּעָה לֹא יָדַעְתִּים, הֲרֵךְ**
 30 **הַנֶּשֶׁר בְּשָׂמִים,"** ועל כך מובא
 31 בכתבי האריז"ל **שֶׁהִיא שְׁלֵמָה**
 32 **מִתְמַה** מתפלא - **אֵיךְ הַנֶּשֶׁר**
 33 **שֶׁהוּא עוֹף טָמֵא, נִמְצָא**
 34 **בְּשָׂמִים** במקום רוחני גבוה ונעלה
 35 **בְּכַחֲנִית הַמְּרַכֵּבָה** האלוהית
 36 **שְׁלֵמָה** וזו המשמעות הפנימית
 37 של דבריו ש"דרך הנשר בשמים"
 38 נפלאות בעיניו.
 39 **וַיִּדְרֹעַ³³** בתורת החסידות **הַקָּשָׁא**
 40 **כְּנָה, לְמֵה הִנֵּה שְׁלֵמָה מִתְמַה**
 41 **עַל שְׁלֹשָׁה** ואחד מהשלושה הוא
- 43 "דרך הנשר בשמים" - **רַק הַנֶּשֶׁר, וְהָרִי גַם אֲרִיָּה הוּא חִיָּה**
 44 **טָמֵאָה** בניגוד לשור שהוא בהמה טהורה המותרת באכילה, **וּמִכָּל־מָקוֹם**
 45 **"פְּנֵי אֲרִיָּה" הוּא אֶחָד מֵאַרְבַּע חִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּמִרְכָּבָה ?**
 46 **אֵךְ הַעֲנִין הוּא, ד' נֶשֶׁר' מִלְשׁוֹן 'נֶשֶׁר וְנִפְלִי' ויירד למטה מטה.**
 47 **וְזֶהוּ הַחֲדוּשׁ שֶׁבְּנֶשֶׁר עַל**
 48 **אֲרִיָּה, אֲשֶׁר גַּם מֵה שְׁנֶשֶׁר**
 49 **וְנִפְּל מִמֶּנּוּ** למטה, **הִנֵּה גַם זֶה**
 50 **הוּא בְּשָׂמִים** וכאילו נשאר למעלה.
 51 **וְלָכֵן הִנֵּה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ מִתְמַה**
 52 **עַל נֶשֶׁר דִּקְא וְלֹא עַל אֲרִיָּה,**
 53 **כִּי מֵה שְׁאֲרִיָּה הוּא בְּשָׂמִים,**
 54 **הוּא רַק הַשֶּׁרֶשׁ ד' אֲרִיָּה,**
 55 **הַבְּחִינָה הַנְּעִלִית** ביותר שלו, **וְלֹא**
 56 **כְּמוֹ שֶׁנִּפְּל לְמִטָּה בְּכַחֲנִית**
 57 **חִיָּה טָמֵאָה** שהוא אכן דבר נחות
 58 בהרבה ביחס לשרשו. **וְאֵךְ שְׂזָה**
 59 **גּוֹפָא מֵה שֶׁנִּפְּל לְמִטָּה כָּל־**
 60 **כֵּךְ לְמִקּוֹם נִמּוֹךְ** ביותר **מוֹרָה עַל**
 61 **מַעְלַת שְׁרָשׁוֹ** שהוא גבוה ביותר,
 62 **כִּידוּעַ מֵה שְׁכָתוֹב ב' אֹר**
 63 **הַחַיִּים³⁴** בפירושו על התורה
 64 **שֶׁמִּצַּד תִּקַּף אֹר הַקִּדְשָׁה**
 65 **שֶׁבְּכַחֲנִית פְּנֵי אֲרִיָּה**
 66 **שֶׁבְּמִרְכָּבָה,** דווקא מפני מעלתו
 67 הגדולה בשרשו **לָכֵן נִפְּל לְמִטָּה**
 68 **כָּל־כֵּךְ בְּכַחֲנִית טָמֵאָה דִּקְא,**
 69 **וְאֵם כֵּן דווקא הנפילה למטה מלמדת**
 70 **עַל מַעְלָתוֹ מִכָּל־מָקוֹם הָרִי**
 71 **לְאַחֲרֵי הַנִּפְלָה** והיירידה הגדולה
 72 **כּוֹ' אֵינוֹ בְּשָׂמִים, שְׁעַל־יָדֵי**
 73 **הַמַּסְפִּים וְהַפְּרָסָאוֹת** שאף הם
 74 מיני מסכים (כפי שהתרגום מפרש
 75 "פרוכת" - פרסא) **וְהַפְּסָקִים**
 76 **שֶׁמִּבְדִּילִים** בין עולם לעולם ובין
 77 דרגה לדרגה, **הוּא נִפְּל וְנַעֲשֶׂה**
 78 **נִפְרָד מִשְׁרָשׁוֹ** ואין להשוות בין
 79 'פני אריה' כפי שהוא בשרשו למעלה
 80 באלוקות לאריה הגשמי שהוא חיה
 81 טמאה למטה. **מֵה־שְּׁאִין־כֵּן**
 82 **מֵה־שְּׁאִין־כֵּן דְּרֵךְ הַנֶּשֶׁר**

(31) לקו"ת עה"פ. (32) משלי ל, יח. (33) אוה"ת האזינו ע' א'תרפט ואילך. ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' ל). (34) אחרי יז, יד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "דָּרָךְ הַנָּשֹׂר בַּשָּׁמַיִם" הוא שָׁגם מֵה שֶׁנָּשֹׂר וְנָפַל עד למטה
- 2 ביותר הוא גַּם-כֵּן בַּשָּׁמַיִם וגם כפי שהוא למטה, הרי הוא דומה
- 3 לשורשו העליון למעלה. דָּהוּ מַעֲלָת קו הָאֲמָצְעִי מידת הרחמים על
- 4 קו הַיָּמִין מידת החסד וְקו הַשְּׂמָאל מידת הגבורה, שני הקוים
- 5 שלגביהם נאמר יָמִין מְקַרְבֵּת
- 6 וּשְׂמָאל דּוֹחָה³⁵, דְּמָה 1 בַּשָּׁמַיִם" הוא שָׁגם מֵה שֶׁנָּשֹׂר וְנָפַל הוא גַּם-כֵּן
- 7 שְׁ"יָמִין מְקַרְבֵּת" הוא לפי 2 בַּשָּׁמַיִם. דָּהוּ מַעֲלָת קו הָאֲמָצְעִי על קו הַיָּמִין
- 8 המשמעות הפנימית מֵה שְׂמָאל וְקו הַשְּׂמָאל, יָמִין מְקַרְבֵּת וּשְׂמָאל דּוֹחָה³⁵, דְּמָה 3
- 9 האדם על-ידי עבודתו מְבַרֵּר מפריד 4 שְׁ"יָמִין מְקַרְבֵּת" הוא מֵה שְׂמָאל מְבַרֵּר מִזֶּכֶד
- 10 בין הטוב לרע מְבַרֵּר מעדן וּמַעֲלָה 5 וּמַעֲלָה אֶת הַדְּבָרִים הַמְתָּרִים. מֵה-שְּׂאִין-כֵּן
- 11 למקורם בקדושה אֶת הַדְּבָרִים 6 דְּבָרִים הָאֲסוּרִים וְקִשּׁוּרִים בִּיְדֵי הַחִיצוֹנִים, הִנֵּה
- 12 הַמְתָּרִים. מֵה-שְּׂאִין-כֵּן 7 בָּהֶם "שְׂמָאל דּוֹחָה". מֵה-שְּׂאִין-כֵּן מִצַּד הַקו
- 13 דְּבָרִים הָאֲסוּרִים וְקִשּׁוּרִים 8 הָאֲמָצְעִי, בְּחִינַת רַחֲמִים דְּנִשְׁר', הִנֵּה גַם מֵה
- 14 כבולים בִּיְדֵי הַחִיצוֹנִים, הכוחות 9 שֶׁנָּשֹׂר וְנָפַל, גַּם זֶה הוּא "בַּשָּׁמַיִם", כִּי זֹהִי
- 15 מחוץ לגבולות הקדושה, הִנֵּה בָּהֶם 10 מַעֲלָת הַתְּשׁוּבָה, אֲשֶׁר הַתְּשׁוּבָה מְהַפֵּכֶת גַּם אֶת
- 16 "שְׂמָאל דּוֹחָה" ואת הדברים 11 הַזְּדוֹנוֹת לְקִדְשָׁה. שְׁבִתְחַלַּת עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה,
- 17 האסורים יש 'לדחות' על-ידי אי 12 נַעֲשִׂים הַזְּדוֹנוֹת רַק לְשִׁגְנוֹת, אֲבָל תִּכְלִית
- 18 השימוש בהם. מֵה-שְּׂאִין-כֵּן 13 הַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁהַזְּדוֹנוֹת נִהְפָּכִים לְזִכִּיּוֹת³⁶.
- 19 מִצַּד הַקו הָאֲמָצְעִי, בְּחִינַת 14 וְזֹהִי מַעֲלָת הַתְּשׁוּבָה, בְּחִינַת "בִּקְשׁ שְׁלוֹם"³⁷,
- 20 רַחֲמִים דְּנִשְׁר', הִנֵּה גַם מֵה 15 על הַעֲבוּדָה דְּ"סוּר³⁷ מֵרַע וַעֲשֵׂה טוֹב"³⁸.
- 21 שֶׁנָּשֹׂר וְנָפַל, יורד ממדרגתו 16 וְזֹהִי "כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוּ" גו', שְׂקָאֵי אֲדִלְעִיל
- 22 הרוחנית אפילו ירידה גדולה ביותר, 17 מִינֵה "כִּי חִלַּק הוּי' עֲמוּ יַעֲקֹב חֲבֵל
- 23 גַם זֶה הוּא "בַּשָּׁמַיִם" ועדיין 18 נִחְלָתוּ, יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר גו': יִצְרָנְהוּ כְּאִישׁוֹן
- 24 הוא מחובר לשורשו ומקורו העליון, 19 עֵינָיו³⁹. "יַעֲקֹב" הוּא בְּחִינַת קו הָאֲמָצְעִי כְּנֵ"ל,
- 25 כִּי זֹהִי מַעֲלָת הַתְּשׁוּבָה, 20 שְׁלֹכֵן הוּא בְּשׁוּה מֵרָאשִׁיתוּ וְעַד סוּפוֹ. וְזֹהוּ
- 26 אֲשֶׁר הַתְּשׁוּבָה מְהַפֵּכֶת גַּם 21 "יַעֲקֹב חֲבֵל נִחְלָתוּ" שְׂהוּא דְּגִמַּת הַחֲבֵל שְׂרָאשׁוּ
- 27 אפילו אֶת הַזְּדוֹנוֹת דְּבָרִים אֲסוּרִים 22 אֶחָד לְמַעֲלָה וְרָאשׁוּ הַשְּׁנִי לְמַטָּה, הִנֵּה
- 28 שנעשו במידת לְקִדְשָׁה. שְׁבִתְחַלַּת 23 כְּשֶׁמִּנְעִנְעִים בְּקִצְהוּ הַתַּחְתּוֹן מִתְּנַעֲנֵעַ גַּם קִצְהוּ
- 29 בשלב הראשון וההתחלתי של 24 הַעֲלִיּוֹן, כְּמִבְּאֵר בְּאֶגְרַת הַתְּשׁוּבָה⁴⁰, דְּלִהּוֹת
- 30 עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, נַעֲשִׂים 25 שְׁיַעֲקֹב הוּא קו הָאֲמָצְעִי, לִכְן הוּא "חֲבֵל
- 31 הַזְּדוֹנוֹת רַק לְשִׁגְנוֹת הַמַּעֲשִׂים 26 נִחְלָתוּ" כו'. "יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר", "מִדְבָּר"
- 32 הלא טובים שנעשו במידת נחשבים 27 הוּא אֲשֶׁר "לֹא יֵשֵׁב אָדָם שָׁם"⁴¹, שְׁבִתְחִינַת 'אָדָם
- 33 כאילו נעשו בשוגג, אֲבָל תִּכְלִית 28 הַעֲלִיּוֹן' שְׁנִמְשָׁן עַל-יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת "לֹא יֵשֵׁב
- 34 הַתְּשׁוּבָה הִיא 29 שָׁם"⁴². וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הִנֵּה מִצַּד הַתְּשׁוּבָה (קו
- 35 שֶׁהַזְּדוֹנוֹת נִהְפָּכִים לְזִכִּיּוֹת³⁶ 30 הָאֲמָצְעִי) "יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבִתְהוֹ יִלֵּל
- 36 כאילו היו מצוות, כמאמר חכמינו ז"ל 31 יְשִׁימוֹן", שָׁגָם בָּזָה "יִמְצָאֵהוּ", כְּמִבְּאֵר בְּלִקְוִיטִי
- 37 בגמרא שבתשובה מיראה הודונות 32 "יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבִתְהוֹ יִלֵּל
- 38 נעשים לשגגות. ואילו בתשובה 33 יְשִׁימוֹן", שָׁגָם בָּזָה "יִמְצָאֵהוּ", כְּמִבְּאֵר בְּלִקְוִיטִי
- 39 מאהבה שהיא נעלית יותר, הודונות 34 הַתְּשׁוּבָה, בְּחִינַת "בִּקְשׁ
- 40 נעשו לזכיות. וְזֹהִי מַעֲלָת 42 שְׁלוֹם"³⁷, הַעֲבוּדָה שְׂעוּשָׁה 'שְׁלוֹם'
- 41 הַתְּשׁוּבָה, בְּחִינַת "בִּקְשׁ 43 וְחִיבוֹר בֵּין אִוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים, על הַעֲבוּדָה דְּ"סוּר³⁷ מֵרַע

(35) סוטה מז, א. ו"נ. (36) יומא פו, ב. (37) תהלים לד, טו. (38) ראה לקו"ת בלק עד, א ואילך. סה"מ תרל"ד ע' קנו ואילך. תרע"ח ע' קלט ואילך. (39) האזינו שם, יו"ד. (40) פ"ה"ו. (41) ירמ"ב, ב. ו. (42) לקו"ת נשא כ, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כַּמְבָּאָר בְּלִקְוִי תוֹרָה⁴³ בְּעֵנִין המשמעות הפנימית של הכתוב
2 "וּבְקִשְׁתֶּם מָשֶׁם"⁴⁴.
3 והכתוב ממשיך ואומר, "וְצִרְנָהוּ כְּאִשּׁוֹן עֵינָיו"⁴⁵ וה'אישון' הוא
4 הַשְּׁחֹר שְׂבָעִין, שֶׁהַמָּאֹר יוֹצֵא הֵימָנוּ שִׁמְנוֹ בָּאֵה הָרָאִיָּה
5 כְּדִפְרֵשׁ רַש"י על כתוב זה,
6 וְהוּא יֵצֵאת מֵאֹר הָעֵינִים מֵהַשְּׁחֹר
7 שְׂבָעִין עֵנִין⁴⁶ אֲתֵהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא
8 לְנִהוּרָא⁴⁷, הַפִּיכָת הַחוּשׁךְ
9 (הַשְּׁחֹר) לְאֹר דְּכֹאֲשֵׁר מֵהֶפְכִּים
10 אֶת הַחֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, הַחוּשׁךְ
11 לְאֹר הֵנָּה אֲזִי הוּא יִתְרוֹן הָאֹר,
12 לְאֹר הַבָּא מִתּוֹךְ הַחוּשׁךְ יֵשׁ מַעֲלָה
13 וְיִתְרוֹן עַל אֹר רְגִיל בְּיָדוֹעַ⁴⁸ פִּירוּשׁ
14 הַחֲסִידוֹת בְּעֵנִין יִתְרוֹן הָאֹר מִן
15 הַחֲשׂוֹךְ⁴⁹ שְׁאִין הַכּוֹנוֹה רַק לְמַעַלָּת
16 הָאֹר עַל הַחוּשׁךְ בְּכֻלּוֹ, אֲלֵא לִיתְרוֹן
17 הַמִּיּוֹחַד שֶׁל אֹר הַבָּא מִתּוֹךְ הַחוּשׁךְ,
18 הֵינּוּ חוּשׁךְ שֶׁהִתְהַפֵּךְ לְאֹר.
19 וְעַל זֶה מְמַשֵּׁיף אַחֲרֵיכֶם
20 "כְּנִשְׁר יַעִיר קִנּוֹ גו' יִשְׁאַהּוּ"⁵⁰
עַל אֲבָרְתוֹ, לְמַעַלָּה מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת, סְלִיחָה
וְכִפְרָה, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ לוֹ מִבְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִתּוֹרָה
וּמִצְוֹת, "עַל אֲבָרְתוֹ", לְמַעַלָּה
מֵ'אֲבָרְתוֹ' וּמִסִּים "הוֹי" בְּדָר
יִנְחֲנוּ וְאִין עֲמוֹ אֶל-נִכְר"⁵⁰,
שְׁאִין לְזָרִים אֲתָךְ וְיִהְיוּ לָךְ
לְבָדָךְ⁵¹, יִשְׂרָאֵל וּמִלְכָּא בְּלַחֲדוּדָהי⁵².
מִידַת הַרְחִמִים שֶׁבִּקְוֹ הָאֲמֻצָּעִי
הוּא בְּחִינַת 'עֵתִיק' כִּנ"ל (שְׁלֹשָׁם מְגִיעַ קוֹ הָאֲמֻצָּעִי)
לְעִיל בְּאִרְכּוֹת, "יִשְׁאַהּוּ עַל אֲבָרְתוֹ", לְמַעַלָּה מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת
וְכַמּוֹר שֶׁבְּעֹבְדוֹת הַתְּשׁוּבָה פּוֹעִלִים לְמַעַלָּה מִמָּה שֶׁפּוֹעִלִים עַל-יְדֵי תוֹרָה
וּמִצְוֹת שֶׁנִּמְשָׁלוּ לְאֲבָרִים, סְלִיחָה
וְכִפְרָה, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ לוֹ
מִבְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִתּוֹרָה
וּמִצְוֹת, "עַל אֲבָרְתוֹ", לְמַעַלָּה
מֵ'אֲבָרְתוֹ' וּמִסִּים "הוֹי" בְּדָר
יִנְחֲנוּ וְאִין עֲמוֹ אֶל-נִכְר"⁵⁰,
שְׁאִין לְזָרִים אֲתָךְ וְיִהְיוּ לָךְ
לְבָדָךְ⁵¹, יִשְׂרָאֵל וּמִלְכָּא בְּלַחֲדוּדָהי⁵².
בְּכִפְרָה, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ לוֹ מִבְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת, "עַל אֲבָרְתוֹ",
וּמִסִּים "הוֹי" בְּדָר יִנְחֲנוּ וְאִין עֲמוֹ אֶל-נִכְר"⁵⁰, שְׁאִין לְזָרִים אֲתָךְ וְיִהְיוּ לָךְ
לְבָדָךְ⁵¹, יִשְׂרָאֵל וּמִלְכָּא בְּלַחֲדוּדָהי⁵².

(43) ראה לב, ב. (44) ואתחנן ד, כט. (45) ראה ד"ה כנשר הנ"ל (סה"מ תרע"ח ע' כט. תרפ"ב ע' מג). (46) ראה ד"ה יסובבנהו במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ס"ע שסג. ע' שצו. (47) ראה זח"א ד, א. תניא פ"י. (48) ראה בארוכה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שטו ואילך. (49) ע"פ קהלת ב, יג. (50) האזינו שם, יב. (51) משלי ה, יז. (52) ראה זח"ג לב, א.

המשך ביאור למס' קנים ליום רביעי עמ' ב

- 1 משם אחד וששתיהן באות על לידות או שתיהן באות על זיבות),
2 מכל מקום כיון שלא הפרישה את שתי הקנים כאחת על שתי
3 לידות או זיבות, אלא הפרישה כל קן בנפרד, הרי אלו שתי קנים
4 בנפרדות, ודין עירובן כאמור במשנה לעיל. אבל אם היתה
5 מפרישתן כאחת, לא היה ביניהן דין תערובת, אלא הכהן היה
6 עושה מתוכן שתי חטאות ושתי עולות. אולם עתה שהפרישתן
7 בנפרד, נקבע שבכל קן תהיה עולה אחת וחטאת אחת, ואם
8 נתערבו אינו עושה מהן אלא מחצה בלבד, כאמור במשנה לעיל.
9 בַּיָּצֵד היא תערובת קנים מִשְׁנֵי נָשִׁים, כגון שנתערבו שתי קנים
10 משתיהן, עַל זו וְ-לֹאשָׁה זון קן הבאה על לִידָה, וְעַל זו וְ-לֹאשָׁה
11 זון קן הבאה על לִידָה, או עַל זו קן הבאה על יָבֵה וְעַל זו קן הבאה
12 על יָבֵה. זו היא תערובת קנים מִשְׁנֵי אָהֶד. וכיצד היא תערובת של
13 קנים מִשְׁנֵי שְׁמוֹת, כגון שנתערבו שתי קנים משתיהן, עַל זו קן
14 הבאה על לִידָה וְעַל זו קן הבאה על יָבֵה. בכל האופנים הללו,
15 הדין הוא כאמור במשנה הקודמת, שאם היה מנין הקנים של זו
16 ושל זו שוה, מחצה כשר, ואם לא היה שוה, המועט כשר.
17 המשנה מביאה את דעת רבי יוסי האומר שיתכנו קנים שבהן
משותפות שתי נשים, ויכול הכהן לבחור את החטאות ואת
העולות כרצונו וכפי ששנינו לעיל לגבי כמה קנים של אשה
אחת: רַבִּי יוֹסֵף אָמַר, שְׁנֵי נָשִׁים שֶׁלָּקְחוּ וְ-קָנוּ וְהִפְרִישׁוּ אֶת קִנֵּיהֶם
בְּעִירֹב וְ-בִשְׁתּוּפּוֹת, אוֹ שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בְּדַמֵּי הַקִּנִּים וְנָתְנוּ אֶת דָּמֵי
קִנֵּיהֶם הַמְּשׁוּתָּפִים לְכֶהֱן שִׁיקְנָה עֲבוּרֵן אֶת הַקִּנִּים הַנִּצְרָכוֹת לָהֶן,
וְאִכְּן כִּךְ עָשָׂה, וְעַתָּה הַקִּנִּים מְשׁוּתָּפוֹת לָזוּ וּלְזוֹ, הֲרִי שְׁלֹאִיזוּ מִהֵן
שְׁנִירְצָה הַכֹּהֵן יִקְרִיב חֲטָאת וּלְאִיזוּ מִהֵן שְׁנִירְצָה הַכֹּהֵן יִקְרִיב עֹלָה, בֵּין
אִם הִסִּיבוֹת לְהַבֵּאת קִנֵּיהֶן הֵן מִשְׁנֵי אָהֶד, שֶׁשְׁתִּיהֶן מְבִיאֹת קִנִּים
עַל לִידוֹת, וְכֵן אִם הִסִּיבוֹת לְהַבֵּאת קִנֵּיהֶן הֵן מִשְׁנֵי שְׁמוֹת, שׁוֹ
מְבִיאָה קִנִּים עַל לִידוֹת וְזוֹ מְבִיאָה קִנִּים עַל זִיבוֹת, בְּכֻלּוֹ אֹפֵן
שֶׁהוּא יִכּוּלוֹת הֵן לְהִשְׁתַּתֵּף בְּקִנְיָהֶן, וְהַכֹּהֵן הוּא הַמְּפַרֵּשׁ אֶת
הַפְּרִידִים בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ אוֹתָן, לְמִי כָּל אֶחָת וּמִי מִהֵן חֲטָאת וּמִי
מִהֵן עֹלָה.

הדרן עלך חטאת העוף

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים, אחרי תפלת מנחה, ה'תשכ"ט.

1 יתן¹ השי"ת התעוררות תשובה אמיתית, וכפי שמסיים רבינו הזקן בפסוקים שמביא באגה"ת²:
2 "השיבנו ה' אליך וגו'", ואז "ונשובה", ועד ש"חדש ימינו כקדם"³,
3 ויהי זה מתוך שמחה וטוב לבב, כבתשובה עילאה⁴,
4 ובאופן שיאיר בכל כחות הנפש, ויומשך בפועל במחשבה דיבור ומעשה, מתוך הרחבה ומתוך שמחה
5 וטוב לבב.
6 ועי"ז תומשך ברכת הוי', שתהי' שנת אורה, שנת ברכה וכו' ושנת תורה, ובמילא⁵ גם שנת גאולה –
7 גאולה הפרטית⁶ וגאולה הכללית – בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש⁷, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות
8 לארצנו, ו"שמחת⁸ עולם על ראשם"⁹.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו ערב יום הכיפורים, לפני כל נדרי, ה'תשכ"ט.

9 "וידבר¹ גו' דבר גו' יכרך גו' יאר גו' ישא גו' ושמו גו' ואני אברכם"².
10 יתן השי"ת לכל אחד מכם ולכולם יחד – כהלשון "ברכנו אבינו כולנו כאחד"³ – שנת אורה, שנת
11 ברכה וכו', ככל אותיות הא"ב, עד לשנת תורה – בלימוד התורה בהתמדה ושקידה הן בנגלה והן
12 בחסידות, והלימוד יהי' מביא לידי מעשה קיום המצוות בהידור, ולעשות כל האמור מתוך שמחה וטוב
13 לבב, ובבריאות הנכונה.
14 וכל זה יומשך למטה מעשרה טפחים, ועד שיהי' "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁴, "נחלה בלי
15 מצרים"⁵ – אצלכם בלימוד התורה, ותמשיכו זאת לאח"ז בהענין ד"ונתתי⁶ גשמיכם בעתם"⁷, שגם בכל
16 הענינים הגשמיים⁸ תומשך ברכת ה' ד"ופרצת" ועד לאופן ד"נחלה בלי מצרים", "מידו⁹ המלאה הפתוחה
17 הקדושה והרחבה"¹⁰,

ח"ט ע' 382. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) נשא ו, ככ"ז.
(3) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
(4) ויצא כח, יד.
(5) שבת קיח, סע"א.
(6) בחוקותי כו, ד.
(7) שבא ע"י "בחוקותי תלכו" – "עמלים בתורה" (שם, ב ובתו"כ ופרש"י). ועיין אוה"ת עה"פ.
(8) ראה אור תורה עה"פ: "גשמיכם כו' הגשמיות והחומריות כו'" (וראה גם תורת מנחם חמ"ט ע' 111. וש"נ).
(9) כמש"נ "ונתתי". וראה אוה"ת שם.
(10) נוסח ברכה הג' דברה"ז.

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 382. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) פ"א.
(3) איכה ה, כא.
(4) שם ספ"א.
(5) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. אגה"ת פ"א ובחותמה (ספ"ב).
(6) ראה אגה"ק ס"ד.
(7) כל' הרמב"ם ואדה"ז (שם) – מיד.
(8) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
(9) ראה הברכה לפני כל נדרי בסופה (תורת מנחם חנ"ד ס"ע 50).
(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש

- 1 ולהמשיך את הגאולה הפרטית – שתלמדו ללא מניעות ועיכובים בהצלחה רבה ומופלגה, ועד –
 2 להמשיך גם את הגאולה הכללית האמיתית והשלימה ע"י משיח¹¹ צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות
 3 לארצנו, בקרוב ממש, אמן כן יהי רצון.
 4 * חתימה וגמר חתימה טובה.

בס"ד. ר"ד בעת סעודת מוצאי יום הכיפורים, ה'תשכ"ט.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 5 א. דובר אודות עלי' לתורה ב"פ ביום אחד (ונזכרה גם הדוגמא מכהן שחוזר ועולה לתורה כשאין
 6 לוי בביהכנ"ס¹), ואמר הרש"ג, שאדמו"ר מהוריי"צ לא נהג לעלות לתורה ב"פ באותו יום, ושאל איך
 7 היתה הנהגת כ"ק אדנ"ע בענין זה. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שלפעמים
 8 הי' כ"ק אדנ"ע עולה לתורה הן בשחרית והן במנחה – ביוהכ"פ² ובתשעה באב³ וולהעיר, שבת"ב
 9 החידוש גדול יותר, כיון שב' העליות (הן בשחרית והן במנחה) הם ממנין הקרואים], אף שבדרך כלל
 10 לא הי' עושה כן, באמרו⁴: ר' נתן אדלער הי' נוהג בכל שבת לעלות לתורה ב"פ (כהן ומפטיר), אבי
 11 אדמו"ר מהר"ש הי' נוהג כן לפעמים, אבל אני – אינני יכול להרשות לעצמי ("פאָרגינען זיך").
 12 [[ואח"כ אמר: כבר אמרתי כמ"פ ברבים⁵ שלפעמים הנני אומר דבר מסויים כדי לבחון אם משהו
 13 יתעורר לשאול שלכאורה מפורש להיפך וכיו"ב, בנוגע לפועל – לא שואלים, לא ב"חזרה", ולא בפתקא
 14 כו'. ועד"ז בנוגע להמדובר אודות ב' עליות – שכבר נדפס (בספר המנהגים, ובליקוט מנהגים שברשימות
 15 על מגילת איכה)³ בנוגע לתשעה באב, שלפעמים הי' כ"ק אדנ"ע עולה לתורה הן בשחרית והן במנחה,
 16 ואף אחד מהנמצאים כאן לא העיר על זה!
 17 הרש"ג אמר (בכת-שחוק) שאדמו"ר האמצעי כותב בהקדמה לספריו⁶ שבדברים הנדפסים לא
 18 מעינים... ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל הוא לא נותן "ישר כח" על זה!...
 19 הרש"ג אמר ששמע שעומדים להדפיס חלק שני מספר המנהגים⁷, וכנראה שכשיהי' דבר השלם אזי
 20 ילמדוהו. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כאן נוהגים שעל כל דבר עושים החלטה ("אָפּשטימונג"). ובכן,
 21 יעשו עתה החלטה שכאשר ידפיסו חלק שני, אזי ילמדוהו כו'.
 22 נזכר גם אודות "מפטיר יונה", שיש בזה ריבוי סגולות⁸, ולכן כולם חפצים ("יאָגן זיך") לזכות בזה.
 23 ונזכר גם מ"ש בכתבי האריז"ל⁹ אודות גודל המעלה שבעלי' ד"שישי".
 24 ב. הרש"ג הזכיר אודות מעלת סעודת מוצאי יוהכ"פ, שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמרו¹⁰ שעריכת סעודת
 25 מוצאי יוהכ"פ בהרחבה היא סגולה לעשירות.

(4) סה"ש תש"ד ס"ע 160 ואילך.

(5) ראה תורת מנחם חנ"ג ע' 280 ואילך.

(6) דרך חיים – בסופה.

(7) ראה בהקדמה לספר המנהגים בהערה.

(8) ראה גם תורת מנחם חמ"ח ס"ע 80. וש"נ.

(9) ראה תורת מנחם ח"ב ע' 48. וש"נ.

(10) ראה גם ר"ד בעת סעודת מוציאהכ"פ דאשתקד ס"ה

(תורת מנחם חנ"א ע' 93). וש"נ.

(11) מדה כנגד מדה – שאז "תרבה הדעה והחכמה כו" (רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב) שמשחית ילמד תורה את כאו"א (לקו"ת צו יז, א).

(* שייך גם להברכה שאחרי מנחה, ש"הרי נאמרה בפי' – וכענין ב"פ ע' – לאחר סיום ברכת הת' שי' בסיום עריוהכ"פ ובהתחלת יום הקדוש.

(1) ראה שו"ע או"ח סקל"ה ס"ח.

(2) ראה גם "ליובאוויטש וחיילי" ע' 30.

(3) ראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ע' תד. וש"נ.

- כ"ק אדמו"ר שליט"א: סעודת מוצאי יוהכ"פ היא הסעודה היחידה ש"בת קול" מכרזת עלי¹¹,
ומפרסמים אותה ע"י תקיעה בשופר¹².
- הרש"ג הזכיר שיש מאמרי חסידות ממוצאי יוהכ"פ¹⁰, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שלא ידוע אם
מאמרים אלו נאמרו בתוך הסעודה.
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: מצינו ש"אמרו עליו על בבא בן בוטא שהי' מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ
מאחר יום כפורים יום אחד" (שאר ימות השנה הוא דאיכא למיחש בספק שמא חטא .. אבל השתא
ליכא למיחש דהא כיפר יום הכפורים)¹³. ושואלים על זה: הרי בינתיים ישנו מוצאי יוהכ"פ? אך הענין
הוא – שבמוצאי יוהכ"פ כל בני"הם בדרגא אחרת לגמרי (ללא שייכות לחטא כו').
- ג. הרש"ג שאל האם צריך להכות על החזה באמירת "ועל חטאים" כמו ב"ועל חטא", ואמר כ"ק
אדמו"ר שליט"א: מעולם לא נסתפקתי בזה, כי, מהיכי תיתי שיהי' חילוק בין לשון יחיד ללשון רבים.
- ושאל הרש"ג האם ידוע איך נהגו רבותינו נשיאנו בענין זה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שנדפס
בספר השיחות תש"ה¹⁴, שאדמו"ר מהר"ש הי' בעל חשבונות, וכאשר א' החסידים שאל אותו כמה פעמים
מכים על החזה ביוהכ"פ, הנה מהמספר שהשיב לו, ידע, שצריך להכות על החזה גם באמירת "ועל
חטאים".

בס"ד. שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- א. הקביעות דפרשת האזינו היא לפעמים בין כסא לעשור, ולפעמים לאחר יוהכ"פ, כקביעות שנה
זו.
- ובהקדים – שאף שענין הקביעות הוא מתקנת חכמים, הרי גם על זה חל מ"ש הרמב"ם¹ שכל התקנות
של החכמים יש להם התוקף של מ"ע ומל"ת, כמ"ש² "על פי התורה אשר יורוך גו' לא תסור מן הדבר
אשר יגידו לך וגו'".
- ולכאורה אינו מובן: איך יתכן שקריאת פרשה אחת תהי' לפעמים לפני יוהכ"פ ולפעמים לאחר
יוהכ"פ, בה בשעה שלאחרי יוהכ"פ, שבו הי' הענין ד"לפני הוי' תטהרו"³, עומדים בני"ה במדריגה נעלית
הרבה יותר מכמו קודם יוהכ"פ?
- הן אמת שגם קודם יוהכ"פ עומדים בני"ה במדריגה נעלית, שהרי זה כבר לאחר העבודה דחודש
אלול, ימי הסליחות, ר"ה ועשי"ת (מלבד הענין דעשי"ת שביוהכ"פ גופא⁴), אבל אעפ"כ, ביוהכ"פ ניתוסף
אצל בני"ה עילוי גדול יותר שבאין ערוך, בדוגמת הוספת מעלת התשובה אצל צדיקים – "לאתבא צדיקייא
בתיובתא"⁵.
- וא"כ, איך יתכן שאותה פרשה שקורין לפעמים לפני יוהכ"פ יקראו לפעמים לאחר יוהכ"פ?
ולהעיר, שבאמצע פרשת האזינו⁶ כותב רש"י: "עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה .. מכאן
ואילך העיד עליהם דברי תנחומין וכו'". אבל, קריאת פרשת האזינו בב' אופני קביעות הנ"ל (לפני יוהכ"פ

(2) פ' שופטים יז, יא.

(3) אחרי טז, ל.

(4) ראה שיחת ש"פ וילך ס"ב (תורת מנחם חנ"ד ס"ע 29).

וש"נ.

(5) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת פרשתנו עה, סע"ב. ובכ"מ.

(6) לב, לה.

(11) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ד ס"ט. וש"נ.

(12) ראה שם סתרכ"ג בסופו. וש"נ.

(13) כריתות כה, א (ובפרש"י).

(14) ס"ע 9. וראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ע' תו.

וש"נ.

(1) ריש הל' ממרים.

- 1 ולאחרי יוהכ"פ) היא באופן שבשניהם קורין את כל הפרשה כולה (לא רק החלק של "דברי תוכחה" או
2 החלק של "דברי תנחומין"), שיש בה אותם ענינים, ונקראת באותו שם⁷, שמורה על החיות והתוכן של
3 הענין (כתורת המגיד ואדה"ז⁸); ואעפ"כ קורין זאת בזמנים שונים שחלוקים זמ"ז באין ערוך.
4 ב. ויובן בהקדם הידוע שגם לאחר יוהכ"פ צ"ל ענין התשובה:
5 ידוע הסיפור⁹ שפעם במוצאי יוהכ"פ נכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר אל אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
6 נ"ע, ושאל אותו: ומה עכשיו?
7 וביאור השאלה – שכיון שכבר עבר יוהכ"פ שבו נעשו כל הענינים בשלימות, עד לאמירת "ה' הוא
8 האלקים" ז' פעמים, שהו"ע עליית ז"א בעתיק (כמבואר בלקו"ת¹⁰), ונוסף על העילוי ברוחניות, הרי זה
9 נמשך גם למטה בגשמיות, ולכן מיד לאחר¹¹ תוקעים תקיעה גדולה, ומכריזים "לשנה הבאה בירושלים"
10 (וכפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹ שאין צורך להמתין לשנה הבאה, אלא הגאולה באה תיכף ומיד, ובדרך
11 ממילא נהי' לשנה הבאה בירושלים) – הנה לאחר כל זה נשאלה השאלה: מהי העבודה שבה צריכים
12 לעסוק עכשיו?
13 והשיב לו כ"ק אדנ"ע: "איצטער דאָרף מען ערשט תשובה טאָן"¹², אלא שזוהי תשובה נעלית יותר,
14 ע"ד "לאתבא צדיקייא בתיובתא".
15 וע"פ הידוע שכל הדרגות שבתשובה קשורים זב"ז¹³,
16 – כפי שמצינו בנוגע לכמה ענינים, וכמו בנוגע ליראה, שאף שיש בה חילוקי דרגות, החל מהיראה
17 הכי תתאה שהיא יראת העונש, כמו "תינוקות של בית רבן" שלומדים מפני "יראת הרצועה שביד הסופר"
18 (כפי שמביא רבינו הזקן בתניא¹⁴), ועד ליראה הכי עילאה שהיא יראת בוש, הנה גם היראה הכי תחתונה
19 יש בה מהיראה הכי נעלית¹⁵ –
20 הרי מובן, שגם ענין התשובה שלפני יוהכ"פ יש בו מענין התשובה שלאחרי יוהכ"פ.
21 ובאותיות פשוטות:
22 גם כאשר יהודי שב בתשובה מצד יראת העונש, הנה בפנימיות הענינים יש אצלו ענין התשובה
23 ד"הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"¹⁶.
24 והענין בזה¹⁷ – שיראת הרצועה אינה אלא כדי לבטל את הקליפה המסתירה ומונעת את ענין
25 התשובה, ואז, הנה גם אם הטעם הגלוי לענין התשובה הוא מצד יראת העונש, הרי לאמיתו של דבר
26 יש אצלו באותו זמן גם עבודת התשובה של הנשמה באופן ש"הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה".
27 וע"ד מ"ש הרמב"ם¹⁸ בנוגע ליהודי שנמצא במעמד ומצב כזה שכדי שיקיים מצוה צריכים לכוף אותו
28 ע"י גוי (והיינו, שאינו מתפעל מיהודי, כי אם מגוי), שלאמיתו של דבר הרי הוא "רוצה להיות מישראל
29 ... לעשות כל המצוות כו'",
30 – וכדברי רבינו הזקן¹⁹ שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, שזהו מצד בחי' החכמה
31 שבנפש האלקית שבה מלוכש אור א"ס ב"ה (אלא שבחי' זו יכולה להיות בבחי' שינה כו')²⁰ –

(15) ראה תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד. ביאורה"ז
לאדהאמ"צ אמור פא, א"ב. קונטרס העבודה פ"ג (ע' 18).

(16) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו.

(17) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס סכ"א (תורת מנחם חנ"ד
ע' 125).

(18) הל' גירושין ספ"ב.

(19) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק
ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא
סיון). ועוד.

(20) ראה תניא פ"ט.

(7) ואפילו לא באופן שאותו שם נחלק לשנים, כמו שמואל א'
ושמואל ב', וכן במלכים ודברי הימים, כך, שנוסף על השם
המאחד, ישנו גם השם המייחד כל חלק בפני עצמו.

(8) או"ת בתחלתו (ס"ד). תניא שעהי"ה"א בתחלתו.

(9) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 25. וראה גם שיחת ש"פ האזינו,

י"ג תשרי תשכ"ו בסופה (תורת מנחם חמ"ה ע' 58). וש"נ.

(10) דרושי ש"ש סה, סע"ג ואילך.

(11) ראה סה"ש תש"ח ע' 200. וש"נ.

(12) = עתה ביחוד צריך לעשות תשובה.

(13) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ע' 124 ואילך.

(14) קו"א קנה, א.

אלא "יצרו הוא שתקפו", וע"י הכפי' מתבטל התוקף של היצר, ואז מקיים את המצוה מצד רצונו
האמיתי.

[וענין זה הוא גם אצל מי שטוען, שבידעו מעמדו ומצבו שהוא "קל שבקלים" (אף שזהו דבר שאינו
מצוי), ונשמתו מכוסה כו', מי יאמר שע"י הרצוה יתבטל הכיסוי? ...! אך האמת היא, שכיון שכך כתוב
בספרים, הרי כן היא המציאות].

וכיון שבשניהם – לפני יוהכ"פ ולאחריו – ישנו אותו ענין של תשובה, אתי שפיר שבשניהם יכולים
לקרוא אותה פרשה.

ג. ויש להוסיף בזה בנוגע לשם הפרשה – "האזינו":

בהפטרה הידועה – אומר שמואל הנביא: "הנה שמוע מזבח טוב"²¹, והיינו, שאע"פ שמצד הבנה
והשגה גם בשכל דקדושה מסתבר באופן אחר, כפי שהי' סבור שאול – שהי' "כבן שנה שלא טעם טעם
חטא"²² – שיש "לזכות לה" מ"מיטב הצאן והבקר" של עמלק²³, הנה על זה אמר שמואל "הנה שמוע
מזבח טוב", שכל מציאותו של יהודי צריכה להיות באופן של "שמוע" – "האזינו", היינו, שהוא רק
כלי לשמוע, ולא יותר.

וכאשר נמצאים במעמד ומצב של "האזינו" – אזי באים לענין התשובה, הן לפני יוהכ"פ והן לאחריו
יוהכ"פ²⁴.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "מאָרש נפוליון"].

* * *

ד. ענין התשובה – קשור עם דמעות, כידוע²⁵ שסיבת הדמעות היא מצד כיוון המוח שאינו יכול
לסבול את הצער כו', ומזה באים הדמעות, שהם מותרים מוחין. וכפי שמצינו שיש דמעות של שמחה,
כמו ר"ע שזלגו עיניו דמעות כששמע סודות ורוזין דאורייתא²⁶, לפי שהמוח לא הי' יכול לסבול זאת.
וכן הוא גם בנוגע לדמעות של תשובה.

ובענין זה מצינו ענין מיוחד בנוגע לבעל ההילולא, שלא מצינו (בגלוי) אצל שאר הנשיאים.

ובהקדמה – שאע"פ שאי אפשר לחלק ביניהם, וכמדובר פעם²⁷ שרק ב"אור" שייך לחלק בין תחילת
ההמשכה לסופה, אבל לא ב"מאור", מ"מ, היתה לכל אחד הדרך שלו וענינים מיוחדים שמוצאים רק
אצלו.

ובנוגע לענינו – מצינו דבר פלא אצל בעל ההילולא, כידוע הסיפור²⁸ שלא הי' בעל בכי, באמרו,
שלא הי' לו על מה לבכות!

ולכאורה אינו מובן: איתא בכתבי האריז"ל²⁹ שמי שאינו בוכה בעשי"ת (בימים נוראים, או בר"ה
ויוהכ"פ – כידוע חילוקי הגירסאות בזה³⁰) אין נשמתו שלימה, וא"כ, איך אפשר לומר על אדמו"ר
מהר"ש שלא הי' אצלו ענין הבכי, בה בשעה שענין הבכי מורה על שלימות הנשמה?!

אך הענין הוא³¹ – שיש ב' אופנים של בכי: יש בכי ששייכת לתשובה כפשוטה, אך יש גם בכי
ששייכת לתשובה נעלית יותר באופן ד"לאתבא צדיקיא בתיובתא".

(21) שמואל-א טו, כב – הפטרת פ' זכור.

(22) יומא כב, ב.

(23) שם, טו.

(24) חסר הסיום (המו"ק).

(25) ראה תר"א וישלח כו, א. ובכ"מ.

(26) ראה זח"א צח, ב (במהנ"ע). ט"ז לשו"ע אר"ח סרפ"ח

סק"ב (בשם זהר חדש). וראה גם זהר חדש בראשית ז, א.

(27) ראה תורת מנחם חנ"ב ס"ע 70 ואילך. וש"נ.

(28) ראה סה"ש תש"ד ריש ע' 125.

(29) פע"ח שער תפלת ר"ה פ"ז. סידור האריז"ל סוף סדר

הנסירה. וראה שיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה דאשתקד ס"ט

(תורת מנחם חנ"א ס"ע 32 ואילך). תורת מנחם חנ"ד ע' 5. וש"נ.

(30) ראה לקר"ש ח"ט ע' 206 הערה 19. וש"נ.

(31) ראה גם שיחת ש"פ האזינו הנ"ל ס"י (תורת מנחם שם

ס"ע 35 ואילך).

1 וזהו החידוש בנוגע לבעל ההלולא – שאף שלא הי' לו על מה לבכות, כיון שהי' תמיד במדריגת
2 צדיק (גם לפני הנשיאות), מ"מ, הי' אצלו ענין התשובה באופן ד"לאתבא צדיקייא בתיובתא"; ומצד זה
3 ישנו ענין של בכי' גם אצל צדיקים – כפי שמסופר במק"א³² בנוגע לבעל ההלולא גופא, שהי' אצלו
4 ענין של בכי', ולכאורה, הרי זה עתה נאמר שלא הי' בעל בכי' – אלא המדובר הוא אודות ב' סוגים
5 של בכי', כנ"ל.

6 עד כאן – בנוגע לסיום הענין המדובר לעיל אודות התשובה שלאחרי יוהכ"פ.

7 ה. ונוסף לזה, יש להשלים גם בנוגע למה ששאלו אודות המדובר בהתוועדות הקודמת.

8 ולכל לראש, יש להדגיש את המעלה בכך שלא התנהגו כמו בעבר, אלא ת"ל שנתעוררו לשאול כו'³³.
9 וע"פ המסופר³⁴ אודות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שבכל ערב ר"ה הי' מקבל על עצמו הידור
10 נוסף בנוגע לענינים של מ"ע ומל"ת כו' – הנה יה"ר שכך יהי' גם בענין זה, שמכאן ולהבא יתחילו
11 לשאול כו'.

12 אם רוצים – יכולים לשאול בדרך של כבוד, ובכלל, כאשר שואלים שאלה אצל יהודי יש לעשות
13 זאת בדרך של כבוד, ובפרט כשמדובר אודות יהודי שלומדים ממנו כו', אבל העיקר הוא שאכן ישאלו
14 בפועל (ולא באופן שישאר בהעלם, ואפילו בהעלם לגבי נפשו האלקית...), ועי"ז יתבררו ויתלבנו הדברים
15 (אא"כ יהי' צורך להתנהג כמו רבא³⁵ שאמר "דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי"³⁶).

16 ו. ובנוגע לעניננו:

17 נתבאר בהתוועדות הקודמת³⁷ בנוגע למ"ש בהפטרה דר"ה אודות דברי אלקנה לחנה "הלא אנכי טוב
18 לך מעשרה בנים"³⁸, ש"עשרה בנים" קאי על העשר ספירות (כחות) דקדושה – בניגוד לקליפה, שיש
19 בה רק ז' ספירות, שהו"ע המדות בלבד, ללא מוחין, שהם רק לצורך המדות; ועל זה אמר אלקנה ש"אנכי
20 טוב לך מעשרה בנים", ואעפ"כ לא נתקבל הדבר אצל חנה כו'.

21 ושאלו על זה, שלכאורה הרי זה היפך פירוש פשטות הכתובים, ש"עשרה בנים" הם בני פנינה³⁹,
22 ואילו מספר ז' הוא המספר של בני חנה, כפי שמפרש רש"י מ"ש⁴⁰ "עד עקרה ילדה שבעה", ש"חנה
23 ילדה שבעה" (ומביא ב' פירושים בזה, כיון שלא מצינו אלא חמשה, כדלקמן ס"ט); וא"כ, למה נאמר
24 בהתוועדות ש"עשרה בנים" מורה על ענין הקדושה, בניגוד למספר ז' ששייך לקליפה?!

25 ז. ובכן, בהתוועדות הנ"ל נזכר משנ"ת בכתבי האריז"ל בענין זה, והרי מבואר שם⁴¹ בפירוש הפסוק
26 "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים", ש"י" בנים אלו רומזים ל"ס דנוקבא, ששם ב"ן הוא בה, והם עשר
27 בנים, י"ס" (והיינו, שאע"פ ששם ב"ן הוא הגימטריא של שם הוי' במילוי ה', הרי זה מורה גם על "בן").

28 ועל יסוד זה נתבאר בהתוועדות ש"עשרה בנים" קאי על ע"ס דקדושה.

29 וזהו שאמר אלקנה לחנה "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים", שישנו ענין נעלה יותר מהע"ס דקדושה
30 – הענין ד"אנכי", כדאיתא במדרש שמואל⁴²: "הלא אני אין כתיב כאן, אלא הלא אנכי . . כד"א⁴³ אנכי
31 ה' אלקיך", שמצד זה צ"ל העבודה באופן שלמעלה מטו"ד, שזוהי העבודה דתהו, שהיא עריבה יותר
32 ("א" געשמאקערע עבודה").

33 ואעפ"כ לא קיבלה חנה טענה זו, כי, האמת היא ש"לא תהו בראה (אלא) לשבת יצרה"⁴⁴, שלכן צ"ל

(38) שמואל-א, א, ח.
(39) פרש"י ורד"ק עה"פ.
(40) שם ב, ה.
(41) סה"ל ול"ת שמואל-א בתחלתו.
(42) ספ"א.
(43) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.
(44) ישעי' מה, יח.

(32) ראה סה"ש תורת שלום ע' 14. ע' 188. וראה גם תורת
מנחם שם ע' 95.
(33) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ע' 51. וש"נ.
(34) ראה גם תורת מנחם חל"ה ע' 16 הערה 18. וש"נ.
(35) עירובין קד, א. זבחים צד, ב. נדה סח, א.
(36) עירובין טז, סע"ב. חולין נו, א. וראה שבת סג, ב. וש"נ.
(37) שיחת ש"פ וילך סייט (תורת מנחם חנ"ד ע' 46 ואילך).

העבודה גם בעשר הכחות (שכנגד הע"ס); וסוכ"ס ניצחה חנה, והי' לה הן הענין ד"אנכי" והן הענין דע"ס כו'.

ועד"ז בנוגע למשנ"ת שמספר שבע שייך לקליפה:

ובהקדים תורת הבעש"ט (שנדפסה בספר אור המאירי⁴⁵) על הפסוק⁴⁶ "ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים", ש"פנינה רומז לסט"א .. וחנה רומז לשכינה, ומתרעם הכתוב .. שאין צדיקים בארץ שיהיו ילדים לשכינה .. וילדים של הסט"א .. רבים המה וכו'", וכמבואר בזה בפירוש יותר – שהילדים של הסט"א הו"ע אהבה ויראה זרים כו'⁴⁷.

ועז"נ⁴⁸ "עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה", והרי לא יתכן לומר שחנה היתה שמחה ח"ו מזה שנחסרו בני פנינה, ועכצ"ל הפירוש בזה, שהשמחה היתה מזה שהבנים שהיו שייכים תחילה ללעו"ז (שזהו גם הדיוק "רבת בנים", כפי שמצינו גבי עשו, ש"שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן נפשות ביתו, לשון רבים"⁴⁹) – נתהפכו לקדושה⁴⁸.

ועל יסוד זה נאמר בהתוועדות שמספר ז' שייך ללעו"ז – הפיכת ז' המדות דלעו"ז לקדושה.

ח. אך עדיין צריך להבין – כיצד יתאים הביאור ע"פ כתבי האריז"ל ותורת הבעש"ט הנ"ל עם הביאור ע"פ פשטות הכתובים (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁵⁰), ובפרט ע"פ הידוע⁵¹ שד' חלקי הפרד"ס שבתורה, שהם כנגד ד' עולמות אבי"ע, קשורים זב"ז ומשתלשלים זמ"ז (וכמו שכל הענינים שלמטה צריכים להיות בדוגמת הענינים שלמעלה "שנשתלשלו מהן"⁵²), וא"כ, איך יתאים הפירוש ע"פ כתבי האריז"ל, שהעשר הם בקדושה, ואילו בלעו"ז יש רק ז', עם הפירוש הפשוט, שהעשרה בנים הם בני פנינה, ואילו השבע הם בני חנה?!

ויובן בהקדם פירוש נוסף במפרשי הכתובים – שהמספרים עשרה ("הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים") ו"שבעה" ("עקרה ילדה שבעה") אינם חייבים להיות בדיוק (כמו "עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר"⁵³), אלא מורים על שלימות המספר: "טעם עשרה דרך כלל חשבון, כמו ואפו עשר נשים"⁵⁴, מעשרה שליטים⁵⁵, שבע כחטאיתכם⁵⁶, שבע יפול צדיק⁵⁷, והדומים להם⁵⁸; "ומה שאמר שבעה, אינו דוקא, אבל הוא כך חשבון, כי כן דרך הכתוב כשירצה לומר רבים יאמר שבע, כמו אומללה יולדת השבעה"⁵⁹, שבע כחטאיתכם, שבע יפול צדיק וקם, לפי שהעולם במספר שבעה וכו'"⁶⁰.

ועדיין צריך להבין: מהו הטעם שבענין זה נרמז שלימות המספר תחילה במספר עשר ואח"כ במספר שבע? – ואין זה כמו בענין שבו נזכר רק מספר עשר או רק מספר שבע, כי כאן מדובר בענין אחד, וכיון שבתחילת הענין נזכר מספר עשר, למה נזכר אח"כ מספר שבע?!

ויש לומר הביאור בזה:

הענין ד"אנכי טוב לך מעשרה בנים" – קאי על הנשמה כפי שהיא למעלה, קודם ירידתה למטה, ששם ישנה השלימות דעשר ספירות, עשר כחות וכו'.

ואילו מ"ש לאח"ז "עד עקרה ילדה שבעה" – קאי על המעמד ומצב שלאחרי ירידת הנשמה למטה,

(52) תניא רפ"ג.

(53) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(54) בחוקותי כו, כו.

(55) קהלת ז, יט.

(56) בחוקותי שם, כא.

(57) משלי כד, טז.

(58) רד"ק הנ"ל.

(59) ירמ' טו, ט.

(60) רד"ק שם, ה.

(45) פ' לך לך. וראה פרשתנו (ד"ה זכור). וראה גם כתר שם טוב בהוספות סמ"ד. תורת מנחם חמ"ח ס"ע 50 ואילך. וש"נ.

(46) שמואל-א, א, ב.

(47) ראה אוה"ת משפטים ע' א'רנח. ס"ע א'רסה. עקב ע' תקיא.

(48) ראה גם תורת מנחם חל"ח ס"ע 114 ואילך.

(49) פרש"י ויגש מו, כו.

(50) שבת סג, א. וש"נ.

(51) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36.

- 1 שרק אז שייך הענין ד"עקרה"; וכיון שעיקר העבודה למטה היא בבירור ז' המדות דלעו"ז, ששרשם מז' מלכין קדמאין דתהו"ב,⁶¹ לכן נאמר "עקרה ילדה שבעה", שמספר זה מורה על שלימות העבודה למטה.
- 3 ועפ"ז מובן שפירוש האריו"ל והבעש"ט מתאים גם עם פשטות הכתובים – לפי פירוש המפרשים
- 4 ש"עשרה" ו"שבעה" אינם בדיק, אלא מורים על שלימות הענינים, כנ"ל, והרי יש "שבעים פנים לתורה"⁶², ויתירה מזה, שבכל ענין בתורה יש ששים ריבוא פירושים, בכל א' מד' חלקי פרד"ס התורה.⁶³
- 6 ט. ובהמשך לזה, הנה מצד החביבות שבפירוש רש"י, נתעכב עתה גם על פירוש רש"י על הפסוק
- 7 "עד עקרה ילדה שבעה וגו'", וז"ל:
- 8 "חנה ילדה שבעה, שנאמר⁶⁴ כי פקד ה' את חנה ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות, וכשחנה יולדת אחד, פנינה קוברת שנים, ועשרה בנים היו לה, שנאמר הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים שלפנינה, כשילדה חנה ארבעה, קברה פנינה שמונה, וכשנתעברה וילדה ולד חמישי, נשתתחה פנינה לרגלי, ובקשה רחמים וחיו, ונקראו על שמה. אלו דברי ר' נחמי. ר' יהודה אומר, בני בנים הרי הן כבנים".
- 12 ובהקדמה – שגם בפירוש רש"י בפרשתנו⁶⁵ מצינו מחלוקת בין ר' יהודה ור' נחמי: "נחלקו בה ר' יהודה ור' נחמי, ר"י דורש (הפרשה) כולה כנגד ישראל, ור"נ דורש את כולה כנגד העכו"ם וכו'".
- 14 ונתבאר פעם⁶⁶ [בנוגע למחלוקת בין ר"י לר"נ שהובאה בפירוש רש"י על הפסוק⁶⁷ "בקרב כל ישראל", "כל מקום שהי' אחד מהם בורח הארץ נבקעת מתחתיו וכולעתו. אלו דברי ר' יהודה. אמר לו רבי נחמי, והלא כבר נאמר⁶⁸ ותפתח הארץ את פי, ולא פיותי, א"ל ומה אני מקיים בקרב כל ישראל, א"ל שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהי' אחד מהם הי' מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה"] –
- 18 שהמחלוקת בין ר"י ור"נ אינה בענין פרטי בפירוש הכתוב, אלא הם חלוקים בכללות שיטת הלימוד,
- 19 – ע"ד משנת⁶⁹ בהתוועדות הקודמת⁷⁰ בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק⁷⁰ "מצד ארון ברית ה'", "נחלקו בו חכמי ישראל", שזהו חילוק בכללות שיטתם בדרכי החכמה –
- 21 שיטת ר' יהודה היא, שהעיקר הוא שיתפרש היטב כללות תוכן הכתוב, גם אם יהי' דוחק בפירוש
- 22 פרטי הענינים; ואילו שיטת ר' נחמי היא, שהעיקר הוא שיתפרשו היטב פרטי הענינים, גם אם יהי' דוחק בפירוש כללות הענין.
- 24 כלומר: שיטת הלימוד של ר' יהודה היא – שיש להסתכל במבט רחב על כללות הענין, ומן הכלל
- 25 באים אל הפרט; ואילו שיטת הלימוד של ר' נחמי היא – שיש להתמצצם ולהתרכז על כל פרט ופרט, ומן הפרט באים אח"כ אל הכלל.
- 27 [ובהתאם לכך נחלקו בפירוש הכתוב "בקרב כל ישראל": לשיטת ר"י שיש לדייק בעיקר בפירוש כללות הענין – כיון שכללות הענין הוא החידוש ש"פצתה הארץ את פי"⁷¹, שעז"נ⁷¹ "ואם בריאה (חדשה) יבא ה'", מוטב לפרש ש"כל מקום שהי' אחד מהם בורח הארץ נבקעת מתחתיו וכולעתו",
- 30 שעפ"ז ראו כל בני את מאורע הבליעה; ולשיטת ר"נ שיש לדייק בעיקר בפרטי הדברים – הרי כיון שנאמר "ותפתח הארץ את פי", ולא פיותי, מוטב לפרש "שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהי' אחד מהם הי' מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה"].

(61) ראה מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו (ס"ע ד ואילך). מנחם חמ"צ ע' 274 ואילך). וש"נ.

(67) עקב יא, ו.

(68) קרח טז, ל.

(69) שיחת ש"פ וילך סי"א (תורת מנחם חנ"ד ע' 38 ואילך). וש"נ.

(70) וילך לא, כו.

(71) קרח שם, ל (ובפרש"י).

(62) במדב"ר פי"ג, טז. ובכ"מ.

(63) נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 412.

(64) שם, כא.

(65) לב, מג.

(66) שיחת ש"פ עקב, כ"ף מנ"א תשכ"ו סכ"א ואילך (תורת

י. וע"פ משנ"ת בפירושיהם של ר"י ור"נ שהובאו בפירוש רש"י בחומש – יש לבאר ב' הפירושים
 דר"נ ור"י בפירוש רש"י על הפסוק "עקרה ילדה שבעה" (ואף שפירוש רש"י בנ"ך אינו ע"ד הפשט
 לגמרי כמו בחומש שהוא "פשוטו של מקרא" ממש⁷², הרי כאן עכ"פ מתאימים הדברים):
 החילוק שבין ב' הפירושים במ"ש "עקרה ילדה שבעה", אף שמפורש בקרא "כי פקד ה' את חנה
 ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות", היינו, שילדה רק חמשה – שר"נ מפרש ש"שבעה" כולל את שני
 בני' של פנינה שחנה "בקשה רחמים וחיו ונקראו על שמה", ור"י מפרש ש"שבעה" כולל גם בני בנים,
 הוא – שהפירוש שהכתוב "עקרה ילדה שבעה" כולל גם בני בנים, מתייחס בעיקר לתוכן כללות הכתוב,
 ואילו הפירוש שהכתוב "עקרה ילדה שבעה" כולל את שני בני' של פנינה ש"נקראו על שמה", מתייחס
 בעיקר לפרטי הענינים שבכתוב, כי:
 תוכן כללות הכתוב הוא – סיפור הנס, שאף שבתחילה היתה חנה עקרה, נתהפך הדבר וילדה שבעה.
 ולכן, ר"י – שמדייק בפירוש תוכן כללות הכתוב – מפרש, שהכתוב "עקרה ילדה שבעה" כולל "בני
 בנים", שכן, לידת בני בנים מוסיפה בתוכנו של סיפור הנס, שתמורת היותה עקרה, היו לה (לא רק בנים,
 אלא) גם בני בנים;
 משא"כ הפירוש ש"בקשה רחמים" על שני בני' של פנינה "וחיו ונקראו על שמה" – שאינו קשור
 עם תוכן כללות הכתוב ע"ד הפיכת ענין העקרות, שהרי גם אילו נשארה עקרה ח"ו, אפשר שע"י תפלתה
 יחיו בני פנינה.
 אמנם, מצד הדיוק בפרטי הענינים שבכתוב – הרי הלשון "ילדה" אינו נופל על "בני בנים";
 מצד הלשון "ילדה" – מתאים יותר לפרש שהכתוב כולל את שני בני' של פנינה שחנה "בקשה רחמים
 וחיו ונקראו על שמה", שעליהם נופל הלשון "ילדה", כפי שמצינו גבי "חמשת בני מיכל בת שאול"⁷³,
 "וכי מיכל ילדה, והלא מירב ילדה לו, אלא מירב ילדה ומיכל גידלה, לפיכך נקרא על שמה, והמגדל
 יתום ויתומה בתוך ביתו כאילו ילדו"⁷⁴, ועאכ"כ בנדוד⁷⁵, שכל מציאות חיותם (לא רק גידולם) של שני
 בני פנינה נעשית ע"י חנה, ש"בקשה רחמים וחיו ונקראו על שמה", הרי בודאי שנופל עליהם הלשון
 "ילדה".
 ולכן, ר"נ – שמדייק בעיקר בפרטי הענינים שבכתוב – מפרש שהכתוב "עקרה ילדה שבעה" כולל את
 שני בני' של פנינה שחנה "בקשה רחמים וחיו ונקראו על שמה", שעליהם נופל הלשון "ילדה", אף
 שאין זה שייך לתוכן כללות הכתוב ע"ד הפיכת ענין העקרות.
 יא. ויש להוסיף בהמשך להאמור לעיל (ס"ט) בנוגע ללשון רש"י "נחלקו .. ר' יהודה ור' נחמי",
 שחילוק הנ"ל בין ר"י לר"נ מצינו (לא רק בנוגע לשיטת הלימוד, אלא) גם בנוגע לכללות הנהגתם⁷⁵:
 ר"י ור"נ היו שניהם עניים, ואעפ"כ, מצינו חילוק באופן הנהגתם – שהגישה של ר"י היתה באופן
 של הרחבה, ואילו הגישה של ר"נ היתה באופן של צמצום.
 אודות ר"נ – מסופר בגמרא⁷⁶: "ההוא (עני המבקש פרנסה) דאתא לקמי' דרבי נחמי, אמר לי' במה
 אתה סועד (מה אתה רגיל לאכול בסעודתך), א"ל בבשר שמן ויין ישן, רצונך שתגלגל עמי בעדשים ..
 לא איבעי לי' לפנקי נפשי' כולי האי".
 ואודות ר"י – מסופר בגמרא⁷⁷: "דביתו דרבי יהודה נפקת נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטיבי (עשתה
 ממנו סרבל טוב), כד נפקת לשוקא מיכסיא בי', וכד נפיק רבי יהודה לצלווי הוה מיכסי ומצלי, וכד
 מיכסי בי' הוה מברך ברוך שעטני מעיל. זימנא חדא גזר רבן שמעון בן גמליאל תעניתא, ר' יהודה לא
 אתא לבי תעניתא, אמרין לי', לא אית לי' כסויא כו'".

ע' 276 ואילך).

72) ראה גם תורת מנחם חמ"ד ריש ע' 138. וש"נ.

76) כתובות סז, ב (ובפרש"י).

73) שמואל-ב כא, ח.

77) נדרים מט, ב (ובפרש"י).

74) פרש"י עה"פ – מסנהדרין יט, ב.

75) ראה גם שיחת ש"פ עקב הנ"ל סכ"ד (תורת מנחם שם

כלומר:

- 1 ר"י – למרות שהי' עני כ"כ שלא היתה לו אלא גלימא אחת, שבה היו משתמשים גם הוא וגם אשתו, ועד שבגלל זה לא הי' יכול לבוא "לבי תעניתא", מ"מ, היתה אצלו גם תנועה של הרחבה, שהגלימא האחת שבידו תהי' טובה (סרביל טוב) וחשובה, עד שיוכל לברך עלי' "ברוך שעטני מעיל".
- 2 ואילו ר"נ – גם כשעמד לקיים מצות צדקה, לתת לעני פרנסתו, היתה אצלו תנועה של צמצום, שלא הי' יכול ליתן לו יותר מאשר עדישים.

*

- 8 יב. המשך הביאור בפירוש רש"י בפ' וילך על הפסוק⁷⁰ "מצד ארון ברית ה'", "נחלקו בו חכמי ישראל וכו'" (במענה על מה ששאלו בזה) – נכלל בשיחת ש"פ וילך סי"א⁶⁹.

* * *

- 11 יג. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כנשר יעיר קנו (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

- 13 יד. על הפסוק⁷⁸ "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" – שתוכנו קשור עם זמן זה, בהמשך לר"ה ועשיית וכו' (וקשור גם עם המבואר במאמר⁷⁹) – יש אריכות שלימה בפירוש רש"י (כדלקמן), אבל לפני שנכנסים לפרטי הדברים, מתעוררת שאלה כללית: מהו הצורך באריכות הדברים, בה בשעה שזהו פסוק המובן בפשטות.

- 17 וכדמוכח גם מזה שרש"י אינו צריך לבאר פירוש התיבות "כי חלק ה' עמו וגו'", וכל אריכות הביאור בפירוש רש"י היא בנוגע להמשך הדברים בשייכות לפסוקים שלפנ"ו. ולכאורה, כשם שפירוש הפסוק עצמו מובן בפשטות, כך מובן בפשטות גם המשכו לפסוקים שלפנ"ו – שבנוגע לגוים היתה ההנהגה באופן ד"בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם", "הציפם ושטפם וכו'"⁸⁰, משא"כ בנוגע לבני"י, ש"חלק ה' עמו וגו'", ואעפ"כ, מאריך רש"י בביאור הדברים, ובאופן שלכאורה אינו משתמע כלל מהפסוק עצמו.

טו. ובפרטיות יותר:

- 23 רש"י מפרש שפסוק זה הוא נתינת טעם ("כי חלק וגו'") על מ"ש לפנ"ו "בהנחל עליון גוים – כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם, בהפרידו בני אדם – כשהפיץ דור הפלגה הי' בידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים – קיימם ולא אבדם, למספר בני ישראל – בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים לשון".

- 28 ועל זה ממשיך בכתוב: "כי חלק ה' עמו", "למה כל זאת, לפי שהי' חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת מהם⁸¹, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו, יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות המשולש בג' זכיות, זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק".

וצריך להבין:

- 33 (א) היכן נרמז בפסוק "כי חלק ה' עמו", "שהי' חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת", היינו, ש"חלק ה' עמו" הי' כבוש בין אומות העולם, ורק לאח"כ "עתיד לצאת"?!

(80) שם, ח ובפרש"י.

(81) כ"ה (מהם) בכמה כתי"י ובדפו"ר.

(78) פרשתנו לב, ט.

(79) תורת מנחם חנ"ד ע' 54 ואילך.

(ב) מהו החידוש ש"מי הוא חלקו, עמו", וכי יש מקום לקס"ד שמישהו אחר הוא "חלקו" של הקב"ה? ! – הבן חמש למקרא למד כבר כו"כ פסוקים בתורה אודות גודל מעלתם של בני, כמו "והייתם לי סגולה מכל העמים"⁸², "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"⁸³, "בך בחר .. להיות לו לעם סגולה מכל העמים"⁸⁴, ועד שכל ענינה של התורה הוא "צו את בני ישראל", "דבר אל בני ישראל"⁸⁵; ומהו הצורך לחדש בפרשת האזינו "מי הוא חלקו, עמו"? !

(ג) מדוע מפרש רש"י בנוגע ל"יעקב חבל נחלתו" שיעקב הוא "המשולש בג' זכיות, זכות אבי, זכות אביו, וזכותו .. כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים", ולכן "הוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק" – וכי המעלה היחידה שיכולים למצוא על בני לגבי אוה"ע היא שיש להם הזכות של כל ג' האבות אברהם יצחק ויעקב, משא"כ בני עשו שיש להם רק ב' זכיות (יצחק ואברהם), ובני ישמעאל יש להם רק זכות אחת (אברהם)? !

ובפרט שכאן לא מדובר בנוגע ליעקב עצמו, אלא בנוגע לבניו אחריו (כלשון רש"י: "הוא ובניו היו לו לנחלה"), שנמצאים כבר לאחר מ"ת, כך, שיש להם המעלה של קבלת התורה וכו', ואעפ"כ, הזכות שמוצאים עליהם אינה אלא שיש להם ג' זכיות, בניגוד לעשו וישמעאל שיש להם רק ב' זכיות או זכות אחת בלבד.

(ד) בנוגע לתיבת "חבל" – מצינו בתנ"ך שפירושה הוא מלשון חלק⁸⁶ וגורל, כמו "חבלים נפלו לי גו"⁸⁷, "נפל לי הגורל להיות בחלקך וכו'"⁸⁸. וכן מפרש התרגום: "יעקב נתן אחסנתו", שפירושו גורל. ויש לומר, שכיון שחלוקת הארץ היתה ע"פ גורל, לכן נקרא כל חלק בשם גורל, וכמו "חלקי .. גורלי"⁸⁹; ומניין לו לרש"י לפרש "יעקב חבל נחלתו", "כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים"? !

ובפרט ש"חבל .. עשוי בג' גדילים" נזכר רק בנוגע להלכה בתושבע"פ⁹⁰, אבל לא נזכר כלל בתושב"כ.

וכאמור לעיל, שהשאלה העיקרית היא שכל פירוש רש"י זה מיותר לכאורה, כיון שפירוש הפסוק מובן בפשטות; וכיון שענינו של רש"י הוא לפרש פשטות הכתובים, עכצ"ל, שגם פירוש רש"י זה מוכרח בפשטות הכתובים, וכפי שיתבאר לקמן.

*

טז. לפני הביאור בפירוש רש"י – יתבאר כמה דיוקים באגרת התשובה, בהמשך להמדובר בהתוועדות שלפנ"ז⁹¹ בנוגע לד' הפסוקים שמביא רבינו הזקן ב"פי" לשון תשובה⁹², והדיוק בסדר הפסוקים, ובהמשך לזה יש לדייק גם בנוגע לפסוקים נוספים שמביא רבינו הזקן בהתחלת אגה"ת (כדלקמן סכ"ח ואילך); ולפנ"ז יש להתעכב על ענין בסיום אגה"ת⁹³:

מ"ש בסיום אגה"ת "ודעת לנכון נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב" – הנה תיבות אלו הם צירוף של שני פסוקים במשלי⁹⁴, וזוהי אכן מליצה יפה, אבל מובן שרבינו הזקן לא יכתוב בתניא ענינים רק לתפארת המליצה ח"ו, ובודאי יש בזה כוונה עמוקה שנוגעת לכללות התוכן של אגה"ת, ולכן כתב רבינו הזקן תיבות אלו בסיום וחזרת אגה"ת, כיון שזה נוגע לכללות תוכן האגרת.

91) שיחת ש"פ וילך סי"ג ואילך (תורת מנחם חנ"ד ס"ע 39 ואילך).

92) פ"א (צא, א).

93) מכאן עד סוסי"ח – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רסא ואילך (בשילוב המשך הביאור בשיחת ש"פ בראשית שנה זו). במהדורא זו ניתוספו עוד פרטים מהנחה נוספת.

94) יד, ו. טז, כ.

82) יתרו יט, ה.

83) שם, ו.

84) ואתחנן ז, ו.

85) ראה ב"ר פ"א, ד.

86) ראה מצו"צ לדברי הימים א טז, יח.

87) תהלים טז, ו.

88) פרש"י עה"פ.

89) שם, ה.

90) ראה ב"ר פס"ח, יב ובחי' הרש"ש שם.

- 1 [וכפי שמצינו באגה"ק סי' כז ("מה שכתב... לנחמם בכפלים לתושי'"), שמביא שם כמה לשונות
2 של פסוקים שבהשקפה ראשונה נראה שזהו רק ענין של מליצה, ובה"ביאור" לאגרת זו מבאר את כל
3 הלשונות כפי שהם נוגעים לכללות תוכן הענין⁹⁵.
- 4 ואם הדברים אמורים בנוגע לאגה"ק, שנדפסה "מהעתקות המפוזרים אצל התלמידים", לאחר ש"ספו
5 תמו כתיב ידו הקדושה בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות א'" (כמ"ש בהסכמת הרבנים
6 בני הגאון המחבר), עאכ"כ בנוגע לאגה"ת שנדפסה מכת"י קדשו, ובאופן של מהדורא בתרא (לאחרי
7 שהיתה מהדורא קמא⁹⁶), בחייו, ובסמיכות למקום מגוריו (שיש בזה עזר וסיוע לענין ההגהה), הרי בודאי
8 שכל פרט הוא בתכלית הדיקן].
- 9 יז. והביאור בזה:
- 10 בפרקים הקודמים⁹⁷ נתבאר שע"י החטא נעשה פגם בד' אותיות של שם הוי' שבהם נרמזים כל עשר
11 הספירות: חכמה (י"ד), בינה (ה"א), ז"א (ו"א) ומלכות (ה"א). ומזה מובן, שע"י התשובה ממלאים
12 את הפגמים, ובונים את עשר הספירות מחדש⁹⁸.
- 13 ולכן, בסיום אגה"ת – כשמסיימים לימוד אגה"ת, ובאופן שהתלמוד מביא לידי מעשה – מרמז רבינו
14 הזקן את כל עשר הספירות (שנבנים מחדש ע"י התשובה) בלשון "ודעת לנכון נקל ומשכיל על דבר
15 ימצא טוב":
- 16 "ודעת" – ספירת הדעת, "לנכון" – ספירת הבינה, "ומשכיל" – ספירת החכמה, "דבר" – ספירת
17 המלכות (כידוע בענין "ותקם את דברך"⁹⁹ ש"דברך" קאי על מלכות¹⁰⁰), ו"טוב" – ספירת היסוד¹⁰¹,
18 שכונס בתוכו כל ששה המדות דז"א, ומשפיע אותם במלכות.
- 19 יח. וסדר הספירות שנימנו כאן:
- 20 לכל לראש – דעת, כי, הטעם שע"י תשובה נעשה בנין עשר הספירות מחדש הוא לפי שתשובה
21 מגעת בבחי' הכתר שלמעלה מהספירות¹⁰², וכתר נמשך ומתגלה בדעת, קו האמצעי (וכידוע שקו האמצעי
22 מגיע בפנימיות הכתר¹⁰³). וגם בעבודת האדם באה התשובה ע"י דעת, כלשון רבינו הזקן¹⁰⁴ "אחרי העמקת
23 הדעת בכל הנ"ל כו'". ולכן מתחיל בענין הדעת.
- 24 ולאח"ז נאמר "לנכון", בינה, ורק לאח"ז "ומשכיל", חכמה – כי, תשובה בעיקר היא בספירת
25 הבינה¹⁰⁵, ולכן מקדים בינה לחכמה. וחכמה נקראת כאן בשם "משכיל", שזהו שרש החכמה, כי, מצד
26 התשובה באים לשרש החכמה, כפי שהיא עדיין בבחי' הכתר.
- 27 ועז"נ "ודעת לנכון נקל", שע"י העמקת הדעת, נעשית הבינה באופן ד"נקל". – בנוגע לחכמה אין
28 צורך בהבהרה כלל, כיון שחכמה היא נקודה, ובזה אין מלכתחילה שום קשיים, משא"כ בינה שענינה
29 לפרט לפרטים, הנה בזה שייך שיהיו קשיים, ולכן נאמר "ודעת לנכון נקל", שהעמקת הדעת פועלת שגם
30 ענין הבינה ("לנכון") יהי "נקל".

100 ראה המשך תער"ב ח"ב פשל"ט ואילך (ס"ע תרצו ואילך).

101 ראה זח"א ס, א. מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' רכד. וש"נ.

102 ראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה פ"ב (דרמ"צ לח, ב ואילך). ובכ"מ.

103 ראה במאמר (תורת מנחם חנ"ד ע' 54). וש"נ.

104 רפ"ח.

105 ראה תניא אגה"ת רפ"ט. אוה"ת דרושי יוהכ"פ ע' א'תקנז. וש"נ.

95 ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 294. תורת מנחם חמ"א ע' 204.

96 קה"ת תשמ"ב. וש"נ.

97 ספ"ז.

98 והיינו, שע"ז ניתוסף גם בשלימות העבודה בעשר כחות

הנפש, הקשורים עם עשר הספירות – שהרי אע"פ שתשובה היא למעלה מהתורה, כמשנת"ל במאמר בתחלתו (תורת מנחם חנ"ד ע' 53) בפירוש הכתוב (פרשתנו לב, יא) "ישארו על אברתו", מ"מ, תכלית התשובה היא שלאח"ז יבוא האדם לקיום התומ"צ בשלימות.

99 נחמ"י ט, ח.

ולאח"ז עוברים לספירת המלכות, "דבר" – כי, מחכמה עילאה נמשך לחכמה תתאה (מלכות), ולכן¹
נאמר "ומשכיל על דבר" – שמ"משכיל", חכמה עילאה, נמשך ב"דבר" – חכמה תתאה.²
ולאח"ז נאמר "ימצא טוב", שזהו מה שהמלכות מקבלת מיסוד, ועז"נ לשון מציאה ("ימצא"), שבאה³
בהיסח בדעת¹⁰⁶, דכיון שמדובר אודות תשובה שהיא למעלה ממדידה והגבלה, הרי זה באופן ד"ומצא".⁴

*

יט. כמו"כ יש להתעכב על דברי רבינו הזקן בהתחלת אגה"ת¹⁰⁷:
(א) מדוע כותב "תניא בסוף יומא" – בה בשעה שבסוף יומא¹⁰⁸ הרי זה מאמר של ר' אלעזר בן עזרי'⁷
(שהשיב לר' מתיא בן חרש), ולא נאמר "תניא"?⁸
ואפילו אם נאמר שרבינו הזקן מצא גירסא במסכת יומא בלשון "תניא" – הרי כיון שהגירסא
המקובלת והמרווחת בש"ס היא "שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזרי'",¹⁰ הי' לו לכתוב: אמר
ר"א בן עזרי' (כהגירסא המקובלת), או "אמרו חז"ל", ולא הלשון "תניא"?¹¹
(ב) כאמור כמ"פ, אין דרכו של רבינו הזקן לציין מראה-מקומות לפסוקים ומאמרי חז"ל שמביא בתניא,¹²
כפי שרואים גם מיד בפרק ראשון של אגה"ת. ומזה מובן, שבמקום שמציין מראה-מקום לפסוק או מאמר
חז"ל, הרי זה בגלל שענין זה מובא (בשינוי) במקומות נוספים, ולכן מציין רבינו הזקן את הפסוק או
המאמר, בכדי להדגיש שכוונתו לפסוק או מאמר זה¹⁰⁹.
וכן הוא בנוגע להציון "תניא בסוף יומא" – שכוונתו בזה לשלול את המאמר כפי שהובא במקומות
נוספים, שהרי מאמר זה הובא גם בירושלמי¹¹⁰, תוספתא¹¹¹, מכילתא¹¹², אדר"נ¹¹³ ומדרש משלי¹¹⁴, ולכן¹⁶
מציין רבינו הזקן "בסוף יומא", בכדי להדגיש שכוונתו דוקא למאמר כפי שהובא "בסוף יומא" (בבבלי).¹⁸
ואינו מובן: מצד איזה חילוק בנוסח המאמר כפי שהובא בסוף יומא לגבי כפי שמובא בשאר
המקומות, מדגיש רבינו הזקן שכוונתו דוקא למאמר זה?¹⁹
(ג) לאחר שרבינו הזקן מעתיק את ה"שלשה חילוקי כפרה" שמביא מ"תניא" (עם הביאורים שמוסיף
באמצע בתור מאמר המוסגר), מסיים: "עכ"ל הברייתא".²¹
ולכאורה: בשלמא הוספת "עכ"ל" – לא כמו בהתחלת חלק ראשון, שגם שם מתחיל ב"תניא", אבל
לאחר שמביא הברייתא אינו מוסיף "עכ"ל" – היא בגלל אריכות לשון הברייתא בהוספת ביאוריו, עמוד
שלם, ולכן מסיים לאח"ז "עכ"ל". וכפי שרואים גם בשער היחוד והאמונה פ"ז, שלאחרי סיום דברי
הרמב"ם מוסיף "עכ"ל", מצד אריכות הדברים.²⁶
[ועפ"ז יומתק שבמהדור"ק דאגה"ת שהובאה הברייתא בקיצור, לא כתוב "עכ"ל"].²⁷
אבל אינו מובן מדוע כותב "עכ"ל הברייתא" – הרי קודם שהביא הלשון כתב תיבת "תניא", כך
שיודעים כבר שזוהי ברייתא, וא"כ הי' מספיק לכתוב רק "עכ"ל". וכמו שבשער היחוד והאמונה כותב
רק "עכ"ל", ולא עכ"ל הרמב"ם. ולמה צריך לחזור עזה"פ שזוהי "ברייתא"?³⁰

הפסוקים – כיון שכוונתו בזה לשלול פסוק דוגמתו ב' ואתחנן,
משא"כ בשאר הפסוקים שאינו בא לשלול פסוק אחר, אין צורך
לציין.

(110) יומא פ"ח ה"ז. סנהדרין ר"פ חלק. שבועות פ"א ה"ו.

(111) יומא פ"ד, ט.

(112) יתרו כ, ז.

(113) פכ"ט, ה.

(114) פ"י.

(106) סנהדרין צז, סע"א.

(107) מכאן עד סוסכ"ב – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא
(קאָרף) ח"ב ע' יא ואילך (בשילוב המשך הביאור בשיחת ש"פ
בראשית שנה זו). במהדורא זו ניתוספו עוד פרטים מהנחה
נוספת.

(108) פו, א.

(109) וע"ד משנת"ל (שיחת ש"פ וילך סי"ז) (תורת מנחם חנ"ד
ע' 44) מ"ש רבינו הזקן "ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך
ושמעת בקולו וגו' ככל לבבך וגו'", אף שאינו מציין שאר

1 כ. ויש לומר הביאור בזה:

2 במסכת יומא, לפני התיבות "שאל ר' מתיא בן חרש כו", נאמר: "דתניא ר' אלעזר אומר כו", ומיד
3 לאח"ז – "שאל ר' מתיא בן חרש כו". וכפי שנראה, מתייחסת תיבת "דתניא" לא רק ל"ר' אלעזר אומר",
4 אלא גם ל"שאל ר' מתיא" שלאחריו.

5 ואע"פ שמהלשון "דתניא" (בתוספת ד') מוכח שקאי על מ"ש לפני"ז "אמר מר לפי שנאמר בחורב
6 תשובה ונקה מנא לן", ועל זה מביא רא"י "דתניא ר' אלעזר אומר כו" מנקה הוא לשבין כו", ולפי זה
7 נראה שתיבת "דתניא" קאי על ר' אלעזר אומר, ולא על "שאל ר' מתיא" (כי, אע"פ שגם "שאל ר'
8 מתיא כו" הוא בענין התשובה, אין זה בנוגע לפרט ד"ונקה כו") – הרי בעין יעקב נאמר הלשון "תניא"
9 (ללא ד'), ומזה נראה שתיבת "תניא" קאי על ב' המאמרים (גם על "שאל ר' מתיא כו"). וכיון שהמחבר
10 של "עין יעקב" ליקט אגדות הש"ס והעתיקן מהש"ס, הרי מוכח, שמפרש בש"ס שגם ג' חלוקי כו'
11 (בהמשך המאמר "שאל ר' מתיא כו") הם ב"תניא" (או שגירסתו בסוף יומא היתה "תניא"). ולכן כותב
12 רבינו הזקן "תניא בסוף יומא" – לפי העין יעקב (ועפ"ז מתורץ בפשטות מ"ש על זה בכסף משנה¹¹⁵):
13 "בריייתא").

14 ועפ"ז מובן ציון רבינו הזקן ל"סוף יומא" – כי (נוסף על שאר החילוקים בין "סוף יומא" לשאר
15 המקומות, כדלקמן סכ"א), כיון שנוגע לו להדגיש שה"שלשה חלוקי כפרה" נאמרו בבריייתא – "תניא"
16 (כדלקמן סכ"ב), לכן מוכרח לציין ל"סוף יומא", שזהו המקום היחידי שבו נאמר על "שלשה חלוקי
17 כפרה" הלשון "תניא".

18 [בנוגע לאדר"נ ומדרש משלי – לא מתאים בכלל הלשון "תניא". בתוספתא – אף ששייך הלשון
19 "תניא" – הרי: (א) שם לא נאמר הלשון "תניא", (ב) שם נאמר ד' חלוקי כפרה, ואילו באגה"ת מביא
20 "תניא" . . שלשה חלוקי כפרה". בירושלמי – ששם נאמר "שלשה חלוקי כפרה", ולפני"ז נאמר "תני" ¹¹⁶ –
21 הרי השקו"ט דהש"ס מפסיק בין תיבת "תני" ל"שאל ר' א כו". וא"כ, המקום היחידי שבו נאמר "תניא"
22 על "שלשה חלוקי כפרה" הוא – בסוף יומא].

23 וזוהי גם ההסברה לכך שלאחרי שמביא ה"שלשה חלוקי כפרה" מסיים רבינו הזקן "עכ"ל הבריייתא"
24 – כי, הלשון "תניא" על החלוקה הראשונה ("עבר על מ"ע וש"ב") נאמר גם במסכתות שבועות¹¹⁷
25 וזבחים¹¹⁸, ולכן מדגיש "עד כאן לשון הבריייתא", שה"תניא" קאי על כל שלשת חלוקי כפרה.
26 כן י"ל שמדייק "הבריייתא" – בכדי לשלול התוספתא (עלי' שייך לשון תניא), כי שם – ד' חלוקי
27 כפרה.

28 כא. עוד טעם לציונו של רבינו הזקן ל"סוף יומא" דוקא:

29 באגה"ת נוגע (א) הענין ד"שלשה חלוקי כפרה"¹¹⁹, (ב) ביאור חלוקי הכפרה הוא ע"פ סברא והסברה
30 (ב' חלוקות הראשונות – בפרק זה עצמו, וחלוקה השלישית מובנת ע"פ המבואר לקמן פ"ד ואילך), ולא
31 על יסוד פסוקים¹²⁰.

32 ולכן מציין לסוף יומא דוקא, ושולל שאר המקומות – כי, במכילתא ותוספתא נאמר "ארבעה חלוקי
33 כפרה", ולא "שלשה". ובירושלמי ואדר"נ – אף ששם נאמר "שלשה", הרי חלוקי הכפרה שם מיוסדים
34 על סתירה לכאורה בין ד' פסוקים, ומפסוקים אלו מסיקים שישנם שלשה חלוקי כפרה, וכהלשון שם:
35 "כתוב אחד אומר כו' הא כיצד כו'"; משא"כ ב"סוף יומא" (בבבלי), אף שגם שם הובאו ד' הפסוקים
36 הנ"ל, הרי זה רק בתור רא"י – "שנאמר", אבל לא שהענין מיוסד על הסתירה שבין הפסוקים.

בהתוועדויות שלאח"ז) שנה זו סכ"ח (תורת מנחם חנ"ה ס"ע 43 ואילך). וש"נ.

(120) ראה כתובות כב, א: "ל"ל קרא סברא הוא". תוד"ה איבעית – שבועות כב, סע"ב. ועוד. ואכ"מ.

(115) ה'ל' תשובה ספ"א.

(116) יומא ושבועות שם.

(117) יב, סע"ב.

(118) ז, ב.

(119) נתבאר בארוכה בשיחת י"ט כסלו (והמשכה

כב. הביאור מדוע נוגע לרבינו הזקן להביא הלשון "תניא" (כנ"ל שהן אמת שיש גם גירסא כזו, הרי
זו הגירסא שאינה רווחת):

גם בחלק ראשון של התניא, שרבינו הזקן מתחיל "תניא בספ"ג דנדה משביעין אותו כו" – ישנה
הקושיא: הלשון בש"ס¹²¹ הוא "דרש ר' שמלאי", ולא "תניא"? ואף שיש אמנם גם גירסא "תניא"
(כמבואר במ"א¹²²), אינו מובן מדוע מביא רבינו הזקן את הגירסא הנדירה "תניא", ולא "דרש ר' שמלאי"
כהגירסא המרווחת?

וידוע הביאור בזה¹²³:

(א) "תניא" – אותיות "איתן"¹²⁴. ולכן מתחיל רבינו הזקן ספרו בתיבת "תניא", להורות שלימוד ספר
התניא – תושב"כ של חסידות חב"ד¹²⁵ – מעורר את ה"איתן" שבנשמה¹²⁶.

(ב) יש קליפה קשה ביותר שנקראת בשם "תניא", שנמצאת בלב לומדי התורה, וכריתתה וביטולה ע"י
לימוד פנימיות התורה דוקא¹²⁷. ולכן מתחיל רבינו הזקן את תושב"כ של חסידות בתיבת "תניא", להורות
שע"ז מכריתים קליפה הנ"ל.

ועפ"ז – י"ל בדא"פ גם בנוגע לאגה"ת, שגם בו ישנם בודאי המעלות והסגולות שבתניא [שהרי
אדה"ז הו"ל ביחד, וקראה "חלק"¹²⁸ (ולהעיר מהקדמת המו"ל דהוצאת שקלאב תקס"ו: "האגרת הזאת
.. הנקראת במדינתנו בשם תניא קטן"¹²⁹)], ולכן מתחיל רבינו הזקן אגה"ת בתיבת "תניא", בכדי להורות
שלימוד זה מעורר את ה"איתן" שבנשמה, ומכרית את הקליפה הנקראת בשם "תניא".

* * *

כג. הביאור בפירוש רש"י:

פירוש הפסוק "כי חלק ה' עמו" צריך להיות באופן המתאים לתוכנה של כללות פרשת האזינו –
כדברי רש"י¹³⁰ ש"דברי תוכחה הם להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לבגוד, ולא
יזכרו הראשונות שעשה להם, ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם .. וכל הענין מוסב על זכור ימות
עולם בינו שנות דור ודור¹³¹, כן עשה להם, וכן עתיד לעשות, כל זה ה' להם לזכור".

כלומר: תוכן דברי התוכחה הוא: היתכן לבגוד בה' – "הלה" תגמלו זאת", "וכי לפניו אתם מעציבין
.. שהטיב לכם בכל הטובות"¹³².

ובהתאם לכך יש לפרש גם בפסוק "כי חלק ה' עמו" – שגם כאן מדובר אודות טובה שעשה הקב"ה
לבני, וזוהי התוכחה שה' להם לזכור זאת, ולא לבגוד בו.

וכיון שכן, אי אפשר לפרש "כי חלק ה' עמו" כפשוטו – שעפ"ז מדגיש הכתוב את מעלתן של ישראל,
וא"כ, הרי זה היפך תוכן הפרשה, שענינה דברי תוכחה לבני, שהקב"ה הטיב להם בכל הטובות, ואעפ"כ
בוגדים בו, ואילו כאן מדובר אודות מעלתן של ישראל, שזוהי סיבה שמחייבת את כל מה שעשה ועתיד
הקב"ה לעשות להם, ועד שאין זה נחשב לעשיית טובה, כיון שכל זה מגיע להם מעיקר הדין.

כד. ולכן מפרש רש"י שהפסוק "כי חלק ה' עמו" בא בהמשך למ"ש לפניו אודות הטובות שעשה
הקב"ה לבני:

רבי ח"א פכ"ז.

(121) נדה ל, ב.

(128) ראה לקו"ש חל"ט ע' 161.

(122) ראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לתניא שם (ע' יט).

(129) כ"י, בחלק ראשון דספר התניא יש נ"ג פרקים, ואילו

וש"נ.

באגה"ת יש רק י"ב פרקים.

(123) ראה גם תורת מנחם חל"ה ע' 302. וש"נ.

(130) פרשתנו שם, יב.

(124) זח"ג רעח, סע"ב. תקי"ז תכ"א (מד, רע"א).

(131) שם, ז.

(125) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסא. וש"נ.

(132) שם, ו ובפרש"י.

(126) סה"ש תש"ג ע' 59.

(127) ראה מ"ח כוונת ספה"ע. כהאריז"ל ביאור האידרא. בית

- 1 "הלא הוא אביך קנך" – "שקנאך, שקננך בקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה", "הוא
2 עשך" – "אומה באומות", "ויכוננך" – "אחרי כן בכל מיני בסיס וכן, מכס כהנים מכס נביאים ומכס
3 מלכים, כך שהכל תלוי בו"¹³².
- 4 ונוסף על טובה זו שהיא בנוגע לבני עצמם, עשה הקב"ה עוד טובה לבני, שבהם יהיו תלויים כל
5 האומות – כהמשך הכתוב "בהנחל עליון גוים גו" יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", ש"קיימם ולא
6 אבדם, בשביל מספר בני ישראל כו"; ו"למה כל זאת" – "כי חלק ה' עמו", "לפי שהי' חלקו כבוש
7 ביניהם וכו'".
- 8 כה. אבל עדיין שואל הבן חמש למקרא: מה הקשר בין בני לאומות העולם, ש"קיימם ולא אבדם
9 בשביל מספר בני ישראל" – הרי בני הם אומה בפני עצמה, "עם¹³³ לבדד ישכון"?!
- 10 ועל זה מדייק רש"י "שהי' חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת", ואז אכן יהיו בני "עם לבדד ישכון",
11 אבל לפני ש"עתיד לצאת", "הי' חלקו כבוש ביניהם", ולכן יש שייכות ביניהם – ש"יצב גבולות עמים
12 (קיימם ולא איבדם) למספר (בשביל מספר) בני ישראל" (שעתידים לצאת כו').
- 13 ומדייק רש"י ש"עתיד לצאת מהם" – דלכאורה עדיין יש מקום לשאלה: מהו הצורך בקיומם של
14 אוה"ע באופן שבני יהיו "ביניהם" – הרי מוטב שלא תהי' מציאותם של אוה"ע כלל, כך, שבני לא
15 יצטרכו להיות "ביניהם", ואז תהי' הגאולה בנקל יותר? ! ולכן מדייק רש"י "שעתיד לצאת מהם", היינו,
16 שהציאה היא באופן שישנה מציאותם של אוה"ע, ו"מהם" עתידים לצאת.
- 17 כו. וממשיך רש"י: "ומי הוא חלקו, עמו" – שהחידוש הוא שהחשיבות של עם ישראל שהם "חלק
18 ה'" היא לא רק לאחר ש"עתיד לצאת", אלא גם בשעה "שהי' חלקו כבוש ביניהם".
- 19 וטעם הדבר ש"חלק ה' עמו" גם בהיותו "כבוש ביניהם" – כי, "מי הוא עמו, יעקב חבל נחלתו ..
20 המשולש בשלש זכויות, זכות אבי אביו, וזכות אביו, וזכותו", ובגלל זה "הוא ובניו היו לו לנחלה, ולא
21 ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק".
- 22 ולכן הוצרך רש"י לפרש "יעקב חבל נחלתו", "כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים", ולא "חבל"
23 מלשון חלק – כיון שצריך לבאר הטעם ש"חלק ה' עמו" גם בהיותו "כבוש ביניהם", שזהו בגלל ש"יעקב
24 חבל נחלתו", "המשולש בשלש זכויות .. כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים", ובגלל זה זכה להיות
25 "חלק ה'" גם בהיותו "כבוש ביניהם".
- 26 והטעם שרש"י מזכיר את הזכות של שלשת האבות, ולא את הזכות של קבלת התורה – כי, נוסף
27 לכך שהענין דקבלת התורה נזכר בפסוק שלאח¹³⁴ "ימצאהו בארץ מדבר", "אותם מצא לו נאמנים
28 בארץ מדבר שקבלו עליהם תורתו .. מה שלא עשו ישמעאל ועשו", הרי מה ש"קבלו עליהם תורתו"
29 הוא ענין שנעשה על ידם, ואילו כאן מדובר אודות הטובות שהטיב להם הקב"ה (בשייכות לדברי התוכחה
30 שסופן לבגוד, כנ"ל סכ"ג), שבזה נכלל גם הענין ד"חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", שהקב"ה נתן להם
31 את הזכות של שלשה האבות, ובגלל זה "היו לו לנחלה", ונקראים "חלקו", גם בהיותו "כבוש ביניהם".
- 32 כז. והנה, האמור לעיל בפירוש הכתוב "כי חלק ה' עמו גו" בהמשך לדברי התוכחה לבני שהנהגתם
33 צריכה להיות בהתאם לכך שהקב"ה הטיב להם בכל הטובות – הרי זה בנוגע לפשטות הכתובים; אבל
34 ע"פ פנימיות התורה, מצינו באוה"ת¹³⁵ שהצ"צ מפרש פסוק זה בתור ענין בפני עצמו בנוגע לגודל
35 מעלתם של בני, וע"ד מ"ש¹³⁶ "כי יעקב בחר לו י"ה וגו'".
- 36 ונמצא, שבענין זה יש ב' קצוות:

135 פרשתנו ס"ע א'תרס ואילך.

136 תהלים קלה, ד.

133 בלק כג, ט.

134 פרשתנו שם, יו"ד ובפרש"י.

- מחד גיסא – צריך יהודי לדעת ש"חלק ה' עמו", וכמבואר בתניא¹³⁷ ש"נפש השנית בישראל (אצל
 "כל איש ישראל אחד צדיק ואחד כו"¹³⁸) היא חלק אלקה ממעל¹³⁹ (ומוסיף) ממש", ללא נפק"מ מהו
 מעמדו ומצבו בלימוד התורה כו'; אם הוא רק בן אברהם יצחק ויעקב¹⁴⁰ – הרי הוא "חלק אלקה ממעל
 ממש" (וידיעה זו תביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות בהידור באופן אחר לגמרי).
- וכיון ש"חלק ה' עמו", הרי מובן, שאצל בני"י אין שום הגבלות, ובלשון הכתוב¹⁴¹: "ופרצת ימה
 וקדמה וצפונה ונגבה", כי, כשם שהקב"ה הוא בלי גבול, כך גם בני"י – "חלק ה' עמו", "מעשה ידי
 להתפאר"¹⁴² – הם בלי גבול; וכל ענין ההגבלה שייך רק אצל אומות העולם, וכמ"ש "יצב גבולות
 עמים", שכל מציאותם וקיומם ("קיימם ולא אבדם") היא "לפי שהי' חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת",
 וכמ"ש¹⁴³ "בראשית גו'", "בשביל ישראל שנקראו ראשית"¹⁴⁴, וכמארז"ל¹⁴⁵ "כל אחד ואחד חייב לומר
 בשבילי נברא העולם", ודוקא ע"י הנהגת בני"י באופן שלמעלה מהגבלות, נעשה הקיום של "גבולות
 עמים".
- ועד כדי כך גדלה מעלתם של בני"י, שכאשר צריכים להכתיר את הקב"ה בר"ה עי"ז שמקבלים עליהם
 מלכותו¹⁴⁶, בטוחים הם שהקב"ה מקבל את ההכתרה שנעשית על ידם, שזהו בגלל שרשם למעלה עד
 לעצמותו ית', וכמ"ש¹⁴⁷ "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה".
- ולאידך גיסא – צריך יהודי לדעת שכל מה שיש לו אינו מצד "כחי ועוצם ידי"¹⁴⁸, אלא שהקב"ה הטיב
 לו בכל הטובות, ואילו מצד עצמו הרי הוא במעמד ומצב ש"אנכי עפר ואפר"¹⁴⁹ (כפי שאמר אברהם
 אבינו), ולכן מתנהג באופן של "משפט וצדקה"¹⁵⁰, "בחי' משפט שעושה האדם בנפשו על מותרות חיי
 גופו נגד הצדקה .. המותרות שלך אינן קודמין לחיי חבירך"¹⁵¹, וכאשר עושה חשבון צדק בנפשו כמה
 מגיע לו, שהרי "מה אנו מה חיינו כו' מה צדקנו מה כחנו וכו"¹⁵², אזי נותן את המובחר להזולת כו' (כפי
 שהתנהג אברהם אבינו בנוגע להכנסת אורחים).
- וכפי שמצינו בהנהגת רב המנונא סבא¹⁵³, שלא הי' אוכל את מזונו עד שהי' מבקש תחילה מהקב"ה
 שיתן לו מזונו (מלבד אמירת הברכה, שהרי אכילה ללא ברכה הו"ע של גזילה¹⁵⁴), כי, גם לאחר שהמזון
 הי' ברשותו – לאחר יגיעתו בחרישה וזריעה וכו', ולאחרי יגיעת האשה בהכנת המזון – יש מקום
 לעריכת חשבון אם אכן מגיע לו!
- ולכאורה אינו מובן: למה יגרע מגוי (ועד"ז בהמה) שאוכל את מזונו לאחר שטרח והתייגע עליו,
 כמ"ש¹⁵⁵ "בזעת אפך תאכל לחם", ואילו הוא, לא זו בלבד שצריך לברך תחילה על המזון, אלא צריך
 להקדים ולבקש שהקב"ה יתן לו את מזונו?!
- אך הענין הוא – שכיון ש"חלק ה' עמו", יכול יהודי להרגיש שלאחרי כל יגיעתו בזעת אפו כו', הנה
 כל "החיל" שיש לו אינו אלא טובה שהטיב לו הקב"ה.
- ונקודת הענין – שבנוגע לכללות העולם צריך יהודי לדעת את מעלתו כפי שהיא מצד אמיתית
 ופנימיות הענינים, ש"חלק ה' עמו", ובשבילו נברא העולם וכו'; אבל בנוגע לעצמו ולעבודתו בפועל –

.. מלכותו".

(147) תהלים מז, ה.

(148) עקב ח, יז.

(149) וירא יח, כז.

(150) תהלים צט, ד.

(151) תו"א בשלח סג, ב.

(152) נוסח תפלת השחר.

(153) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 99. ורש"י.

(154) ראה ברכות לה, ריש ע"ב.

(155) בראשית ג, יט.

(137) רפ"ב.

(138) שם ספ"א.

(139) איוב לא, ב.

(140) נזכר גם ענין "אהבה מסותרת שבלב כללות ישראל

שהיא ירושה לנו מאבותינו" (תניא רפ"ח).

(141) ויצא כח, יד.

(142) ישעי' ס, כא.

(143) בראשית א, א.

(144) פרש"י ורמב"ן עה"פ.

(145) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

(146) ע"פ לשון רש"י – פרשתנו שם, יו"ד ("שקבלו עליהם

1 שזהו מה ששייך ללימוד הפשט – צריך להיות הענין ד"משפט וצדקה", ולהכיר בכך שהקב"ה מטיב לו
2 בכל הטובות כו'²⁴.

* * *

4 כח. בנוגע לאגה"ת – יש להתעכב גם על הפיסקא¹⁵⁶ "עבר על כריתות ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ
5 תולין ויסורין ממרקין .. שנאמר¹⁵⁷ ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם"¹⁵⁸:

6 ב"שלשה חלוקי כפרה" שביומא, מובא ראי' מפסוק על כל סוג: בנוגע למצות עשה שמספיקה תשובה
7 – "שנאמר¹⁵⁹ שובו בנים שובבים"; בנוגע למצות לא תעשה שיש צורך ביוה"כ"פ – "שנאמר³ כי ביום
8 הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם"; ובנוגע לכריתות ומיתות ב"ד שיש צורך גם ביסורין –
9 "שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם".

10 אבל רבינו הזקן לא מעתיק ב' פסוקים הראשונים, אלא רק את הפסוק השלישי. ולכאורה –
11 ממה-נפשך: או שהי' לו להעתיק כל ג' הפסוקים. ואם אינו מעתיק שני פסוקים הראשונים בגלל שנוגע
12 לו רק ה"שלשה חלוקי כפרה" גופא, ולא הראיות ומקורים שמהם לומדת הברייתא את השלשה חלוקי
13 כפרה – לא הי' צריך להעתיק גם את הפסוק השלישי?

14 והביאור בזה:

15 הפסוק "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם" הוא לא רק ראי' ומקור ל"יסורין ממרקין", אלא גם
16 ביאור באופן היסורים – כפי שמבאר רבינו הזקן לקמן⁹² דיוק הלשון "ופקדתי" – "ופקדתי דייקא" –
17 שהכוונה היא ש"הקב"ה מביא עליו יסורים"¹⁶⁰.

18 כט. ולהוסיף – שביאור זה נוגע לכללות תוכן הענין של אגה"ת:

19 באגה"ת רוצה רבינו הזקן להבהיר איך "קרוב מאד" לכל אחד מישראל להגיע לתשובה¹⁶¹.

20 ולכאורה יכולה להתעורר שאלה: כיון שעל כריתות ומיתות ב"ד יש צורך (בשביל גמר הכפרה עכ"פ)
21 ביסורים, ולקבל יסורים על עצמו הרי זה דבר קשה ביותר, א"כ, איך זה "קרוב מאד"? – ולכן מביא
22 הפסוק "ופקדתי", שזהו ענין שבא מלמעלה, ולא ע"י האדם.

23 [ואפילו כשמקבל על עצמו יסורים "כדי לינצל מעונש יסורים של מעלה ח"ו", יכול לעשות זאת
24 באופן קל – ע"י תעניות וסיגופים, כמבואר בסוף הפרק. וע"פ הטעמים שבפ"ג – נ"ל שגם תעניות אלו
25 יכול לדחותם לימי החורף וכו', צדקה וכו', עיי"ש].

26 ל. עפ"ז יובן גם ההמשך "והיינו כשתשובתו רצוי' כו'" – דלכאורה, להמבואר כאן שתענית אינה
27 חלק מהתשובה, נוגע רק שהיסורים שממרקים איסורי כריתות ומיתות ב"ד באים מהקב"ה (ולא יסורים
28 שהאדם מביא על עצמו – תעניות). אבל מה נוגע (לענין הנ"ל) להוסיף שהיסורים שמלמעלה באים
29 "כשתשובתו רצוי' מאהבה"?

30 ושאלה גדולה יותר: על ענין "כשתשובתו רצוי' כו'" נאמר הלשון "והיינו", שמשמעותו שזהו פירוש
31 על מש"נ לפנ"ז. ולכאורה, הרי זה ענין בפני עצמו, שאינו שייך להקדם?

להתייגע בלימוד התורה, "בחומר דא קל וחומר, ובלבנים דא
ליבון הלכתא" (זח"א כז, א. ועוד). וכמו בנוגע לענין ש"אדם
לעמל נברא" (איוב ה, ז), ואמרו רז"ל (סנהדרין צט, ריש ע"ב)
"איני יודע כו' אם לעמל מלאכה כו' אם לעמל תורה אם לעמל
שיחה", ויש ביכלתו להחליף "עמל מלאכה" ב"עמל תורה";
וכמו"כ יכול להחליף המעמד ומצב ד"במחשכים הושיבני" (איכה
ג, ו) ב"תלמודה של בבל" (סנהדרין כד, א), היינו, שלמרות גודל
החושך שמצד ריבוי הקושיות, הרי הוא מתייגע ומתעמק לברר
הענין כו' (מהנחה בלתי מוגה).
(161) ראה לקמן סל"ז.

(156) פ"א (צ, סע"ב).

(157) תהלים פט, לג.

(158) מכאן עד סוס"ל – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידית), ונדפס בהוספות ללקו"ש חל"ט ע' 164 ואילך.
במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי
מוגה.

(159) ירמ' ג, יד-כב.

(160) ויתירה מזה: גם הענין ד"ופקדתי דייקא", ש"הקב"ה
מביא עליו יסורים" (ולא באופן שמייסר את עצמו ע"י תעניות
וסיגופים) – יכול יהודי להחליף זאת עי"ז שמייסר את עצמו

וע"פ הנ"ל מובן:

במ"ש "ואפי' מי שעבר .. ופקדתי דייקא", בא רבינו הזקן לבאר, שלכל אחד מישראל, אפילו מי שעבר על כריתות ומיתות ב"ד, נקל לשוב בתשובה, כי היסורים הדרושים לגמר הכפרה באים מהקב"ה, כנ"ל.

וא"כ יכולה להתעורר שאלה לאידך גיסא: כיון שהיסורים ש"ממרקין" באים דוקא מהקב"ה – ופקדתי דייקא" (ואילו ע"י היסורים שהאדם מביא על עצמו – תעניות וסיגופים – אי אפשר לפעול גמר הכפרה¹⁶²), נמצא, שלהגיע לגמר הכפרה אינו "קרוב מאד"?

ולכן ממשיך: "והיינו כשתשובתו רצוי' כו'" – שגם גמר הכפרה תלוי בהאדם, כי, כשתשובה היא מאהבה [והרי גם האהבה בנוגע לתשובה היא באופן ש"קרוב מאד" לכל אחד מישראל, ע"ד המבואר בחלק ראשון¹⁶³ אודות ה"אהבה המביאה לידי עשיית המצוות"¹⁶⁴], הרי הוא – אתערותא דלתתא – מעורר "האהבה וחסד ה', למרק עונו כו'".

*

לא. כמו"כ יש להתעכב על המשך דברי אדמו"ר הזקן⁹² ש"לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל במצות התשובה .. רק הוידוי ובקשת מחילה, כמ"ש בתורה¹⁶⁵ והתודו את חטאתם וגו'"¹⁶⁶:

לכאורה אינו מובן:

(א) למה צריך לכתוב "כמ"ש כו'" – מה נוגע באגה"ת לציין את המקור של הרמב"ם והסמ"ג?
(ב) אפילו אם מביא הפסוק, ה' יכול לכתוב "כמ"ש והתודו", ולמה צריך לכתוב "כמ"ש בתורה" – למאי נפק"מ אם הפסוק הוא בתורה או בנביאים וכתובים?

לב. והביאור בזה:

בהבאת הפסוק "והתודו גו'" ובהדגשה שפסוק זה הוא "בתורה", רצונו לומר, שההכרח של וידוי ובקשת מחילה לתשובה אינו כמו שאר הענינים הדרושים לתשובה, בכך שענין הוידוי נאמר בתורה.

[כלומר: לא זו בלבד שוידוי ובקשת מחילה אינו דומה לתענית, שאינו נוגע כלל לכפרה ומחילת העון (שלכן לא נזכרו כלל ברמב"ם וסמ"ג, וכהלשון באגה"ת: "לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כנ"ל"), ונוגע רק "שיהי' לרצון לפני ה' כו' כקודם החטא"¹⁶⁷, אלא אינו דומה גם לענינים שנוגעים לתשובה וכפרה – בכך שכתוב בתורה].

יש ענינים בתשובה שאינם פרט במצות התשובה גופא,

[ובהם גופא יש כמה סוגים: (א) שהתשובה תהי' בימי בחרותו כו', שדוקא אז היא תשובה גמורה ומעולה, אע"פ שגם "אם לא שב אלא בימי זקנותו כו' מועלת היא לו ובעל תשובה הוא"¹⁶⁸, (ב) השבת הגזילה וריצוי חבירו, שלולי זאת "אינו נמחל לו"¹⁶⁹. אבל אעפ"כ, גם השבת הגזילה אינה פרט במצות התשובה גופא],

משא"כ "והתודו גו'" – כתוב בתורה בענין מצות התשובה. ולכן מזכירו הרמב"ם גם בספר המצוות¹⁷⁰.

(166) מכאן עד סוסל"ג – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש שם ע' 176 ואילך (ולפנ"ז – בחי"ג ע' 185 ואילך) (משיחות חורף תשכ"ט).

(167) כמ"ש בפ"ב.

(168) רמב"ם הל' תשובה רפ"ב.

(169) רמב"ם שם ה"ט.

(170) מ"ע עג.

(162) מ"ש בסוף הפרק "וגם אולי אינו שב כו' כ"א מיראה" – י"ל שאין כוונתו אשר אז גמר כפרתו ע"י תעניות וסיגופים (ראה שיחת יום שמח"ת סמ"ד ואילך (תורת מנחם חנ"ד ע' 218 ואילך)).

(163) פי"ז.

(164) ונוסף לזה: גם ע"י תעניות וסיגופים (מעין תפלה) אפשר להגיע לתשובה מאהבה (ראה שיחת יום שמח"ת שם).

(165) נשא ה, ז.

- 1 לג. והטעם שנוגע לרבינו הזקן להדגיש שוידוי הוא פרט בתשובה מן התורה – יובן בהקדים קושיא
2 נוספת:
- 3 כיון ש"והתודו גו'" הוא חלק ממצות התשובה (כנ"ל), הי' צריך להזכיר בתחילת הענין – בביאור
4 ענינה של מצות התשובה – לא רק "עזיבת החטא", אלא גם וידוי?
5 ועכצ"ל, שבאמרו ש"מצות התשובה .. היא עזיבת החטא בלבד", כוונתו לשלול גם וידוי (וכדמוכח
6 מהדין שמביא מסנהדרין וחז"מ¹⁷¹, ששם לא נזכר ענין הוידוי כלל. ועאכ"כ מקידושין¹⁷² – שמפורש שרק
7 הרהר).
8 ועפ"ז מובן מה שמדגיש שוידוי כתוב בתורה – בכדי להבהיר שמ"ש לפנ"ז ש"מצות התשובה מן
9 התורה היא עזיבת החטא בלבד" (שגם שם מדגיש "מן התורה"), כוונתו לשלול גם וידוי; בהדגשתו בב'
10 הפעמים (הן באמרו שתשובה היא "עזיבת החטא בלבד" והן בהבאת הפסוק "והתודו גו'") תורה, מבהיר
11 בכירור, שבתוכה "בלבד" שאומר בנוגע ל"מצות התשובה מן התורה" כוונתו לשלול (לא רק תעניות, ועד
12 אפילו ענינים שמעכבים את הכפרה, כמו השבת הגזילה, אלא) גם וידוי ש"כתוב בתורה".
13 והיינו, ש"מן התורה" גופא יש שני חלקים: שלימות התשובה, שבשביל זה צריך מן התורה וידוי¹⁷³
14 ובקשת מחילה, ותשובה עצמה שענינה עזיבת החטא בלבד.
15 ועפ"ז מבאר ענין נוסף בתשובה – שהיא קרוב מאד לכל אחד מישראל¹⁶¹ (אפילו למי שמצד איזו
16 סיבה אינו יכול להתודות), כיון שעיקר ומהות התשובה היא עזיבת החטא בלבד.
17 *
- 18 לד. וכן יש להתעכב על המשך דברי אדמו"ר הזקן⁹² "ומ"ש ביואל¹⁷⁴ שובו עדי בכל לבבכם בצום
19 ובבכי וגו'"¹⁷⁵ :
20 ע"פ האמור לעיל (סי"ט), שרבינו הזקן לא מציין פסוק או מאמר רז"ל אא"כ נמצא הפסוק או המאמר
21 בשינוי במקום אחר, שאז מציין המראה-מקום בכדי להדגיש שכוונתו לפסוק או מאמר זה דוקא – יש
22 לבאר שבכתבו "ומ"ש ביואל" כוונתו לשלול פסוקים אחרים שמדברים אודות ענין הצום:
23 בצומות ותעניות ישנם כמה סוגים: תעניות שמסייעים בבקשות ותפלות – כמו בירמי¹⁷⁶: "כיום צום
24 גו' אולי תפול תחנתם גו'", וכן בדניאל¹⁷⁷: "לבקש תפלה ותחנונים בצום גו'", וכן בעזרא¹⁷⁸: "צום גו'
25 לבקש גו'", וכן בדברי הימים¹⁷⁹: "ויקרא צום על כל יהודה ויקבצו יהודה לבקש מה"; תעניות
26 שמעוררים התגלות רצון העליון ב"ה, כמ"ש לקמן בפרק ב', ומביא ראי' ממ"ש בישעי¹⁸⁰ "צום ויום
27 רצון"; תעניות שמביאים לתשובה, כמ"ש לקמן בפ"ז שתעניות מביאים לשבירת הלב שנדרשת
28 לתשובה¹⁸¹. ובנוגע לענין הצומות שמעוררים לתשובה – מצינו גם בפסוקים¹⁸².
29 ומכל פסוקים אלו אין להקשות על מ"ש רבינו הזקן שאין צורך בתעניות למצות התשובה – שהרי
30 פשיטא שאין כוונתו לשלול את כל סוגי תעניות הנ"ל (וכמ"ש לקמן באגה"ת¹⁶⁷ גופא שיש צורך בתעניות
31 כדי "שיהי' לרצון לפני ה'", וכדי לפעול לב נשבר), אלא כוונתו רק לומר שהתענית אינה ענין בתשובה
32 גופא ("כדעת ההמון שהתשובה היא התענית"⁹²).

177 ט, ג.

178 ח, כא.

179 ב – כ, ג-ד.

180 נח, ה.

181 וראה גם רמב"ם הל' תעניות פ"א הי"ב. שם רפ"ה.

182 ירמי' שם: "אולי תפול תחנתם גו' וישבו איש מדרכו

הרהר". וכן יש לפרש בנחמי' רפ"ט.

171 ראה לקמן סל"ה.

172 קידושין מט, ב. שו"ע אה"ע סל"ח סל"א.

173 ועיין מנ"ח מצוה שסד.

174 ב, יב.

175 מכאן עד סוף הסעיף – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א

(באידית), ונדפס בלקו"ש חל"ט שם ע' 178 ואילך.

176 לו, ר"ז.

ולכן מדגיש "ומ"ש ביואל"¹⁸³, ששם נאמר "שובו עדי בכל לבבכם בצום ובבכי גו'", שמלשון זה
משמע שאופן התשובה צ"ל בצום (ולא רק צום שמעורר לתשובה), והיינו, שכשם שה"שובו" צ"ל "בכל
לבבכם", כך צ"ל גם "בצום", שזהו בסתירה למ"ש ש"מצות התשובה היא עזיבת החטא בלבד".
ועפ"ז יובן גם מ"ש בספ"ב: "וכמ"ש בישעי' הלזה תקרא צום ויום רצון לה" – שגם שם מתעוררת
הקושיא: למה הוצרך לציין לישעי' וע"פ הנ"ל מובן – דכיון שהצומות שנוכרו בתנ"ך הם מסוגים
שונים, לכן מדגיש "וכמ"ש בישעי'", ששם דוקא מדובר אודות צום זה שהוא "יום רצון"¹⁸³.

*

לה. ועתה יש להתעכב על דברי רבינו הזקן⁹² ש"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד
(כדאי' בגמ' פ"ג דסנהדרין¹⁸⁴ ובחור"מ סס"י ל"ד לענין עדות)¹⁸⁵:

בנוגע להאמור ש"מן התורה" מספיק "עזיבת החטא", היינו, שמיד שגמר בלבו לבל ישוב עוד לכסלה,
אפילו אם לא התענה, ואפילו לפני הוידוי ובקשת מחילה, נעשה כבר בעל תשובה,

– [דאף שמלבד עזיבת החטא יש צורך מן התורה בוידוי ובקשת מחילה, כפי שמביא בהמשך הענין
מהרמב"ם והסמ"ג, שלא הזכירו שום תענית כלל במצות התשובה רק הוידוי ובקשת מחילה¹⁸⁶ – הרי
זה ענין שנוגע לשלימות התשובה¹⁸⁷ ("שיעשה תשובה מעלייתא"¹⁸⁸), אבל בנוגע לעצם ענין התשובה,
הנה מיד כשמקבל על עצמו שלא יחטא, שוב אינו נקרא רשע מכאן ולהבא, כדלהלן] –

מביא רבינו הזקן ראי' מהדין שנאמר בפ"ג דסנהדרין ובחור"מ סס"י ל"ד, שהעובר עבירה שעל ידה
נעשה פסול לעדות (כיון שרשע פסול לעדות), הנה מיד כשעוזב את החטא – חוזר מדרכו הרעה [דרכו
הרעה – היינו חטא, וחוזר – היינו עזיבה], נעשה כשר לעדות. ובלשון הרמ"א¹⁸⁹: "מיד כשקיבל עליו
בב"ד שבעירו שלא לעשות עוד, סגי ליי".

[יש מקרים שבהם צריכה התשובה להתבטא בפעולה מסויימת, כמו התשובה דמשחקי בקוביא,
שנעשים כשרים לעדות "משישברו פספסיהן"¹⁹⁰; אבל זהו רק בכדי שב"ד ידע שקיבל על עצמו בלבו.
ואילו בנוגע לשמים – מיד כשגמר בלבו, אפילו כשאינו מבטא את הקבלה בלבו בפעולה מסויימת, שוב
אינו רשע].

וזהו גם שרבינו הזקן מדייק לציין לחור"מ סוף סי' לד – כי, בסימן זה נאמר שמלוי בריבית וגזלנים
חוזרים להיות כשרים לעדות רק לאחר שיחזירו הממון שלקחו בריבית או גזלו¹⁹¹, וא"כ, יש מקום לומר,
ש"עזיבת החטא", שגמר בלבו שלא לגזול, למשל, אינה מספיקה, ודוקא כשמתקן העבר ע"י השבת
הגזילה (או הריבית) נעשה בעל תשובה. ולכן מציין לסוף סי' לד, כי בסעיפים שבסוף הסימן לא נזכר
הענין דתיקון העבר; התשובה שם היא רק הקבלה להבא. ומזה מוכח, שגם ע"י עזיבת החטא (מכאן
ולהבא), אינו רשע (והטעם שמלוי בריבית וגזלנים אינם כשרים לעדות עד ששייבו הריבית והגזילה –
יל"פ שבלא זה הרי לא עזב החטא, ואדרבא: אוחזו (הממון)¹⁹²; ע"י ההשבה מתבטאת קבלתם על להבא,
שלכן ה"ז דוקא בהפסולים משום ממון¹⁹¹).

אך צריך להבין:

מדוע זקוק רבינו הזקן להוכחה ממסכת סנהדרין וחור"מ, בה בשעה שלכאורה יכול להביא הוכחה
מדין במסכת קידושין¹⁷² (שלפני מסכת סנהדרין) ובאבן העזר¹⁷² (שלפני חור"מ): המקדש אשה "על מנת

188) ראה רא"ש סנהדרין שם. הובא בב"י וב"ח חור"מ שם.

189) שם סל"ג.

190) שם ס"ל.

191) שם סכ"ט.

192) עיין בסמ"ע שם סקע"ח. ועצ"ע. וגם צ"ע מקידושין

(אה"ע סל"ח בב"ש סקנ"ה וח"מ שם סקמ"ד).

183) לשלימות הענין – ראה גם שיחת פורים שנה זו סנ"א

ואילך (תורת מנחם חנ"ה ע' 347 ואילך).

184) כה, ב.

185) מכאן עד סוס"מ – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא

(קאָרף) ח"ב ע' נג ואילך.

186) ראה לעיל סל"א.

187) ראה לעיל סל"ג.

- 1 שאני צדיק, אפילו (אם יודעים שעד הרגע האחרון שאמר "על מנת שאני צדיק" הי') רשע גמור, מקודשת
2 (מספק), שמא הרהר תשובה בדעתו". וא"כ, מפורש להדיא שאף שלא עשה שום ענין של תיקון העבר,
3 ואפילו לא התוודה, אלא רק אמר "על מנת שאני צדיק", הנה בזה גופא שקיבל על עצמו שמכאן ולהבא
4 יהי צדיק, נעשה כבר צדיק. ולמה זקוק רבינו הזקן להוכחה מסנהדרין וחור"מ שלאחר קידושין ואה"ע?
5 ויתירה מזה: כל הפרטים שישנם באיש ואשה למטה, נשתלשלו מענינם אצל הקב"ה וכנס"י, הנקראים
6 בשם איש ואשה. ע"י חטא, נעשה ענין הגירושין רח"ל, וע"י תשובה, חוזר ונעשה ענין הקידושין
7 ונישואין – מחזיר גרושתו¹⁹³. ולפי זה הוצרך רבינו הזקן להביא דוקא הראי' מקידושין (לא רק בגלל
8 שמסכת קידושין היא לפני מסכת סנהדרין, אלא גם) בגלל שקידושין ותשובה¹⁹⁴ שייכים זל"ז?
9 לו. לכאורה הי' אפשר לתרץ, שרבינו הזקן לא רוצה להביא הוכחה ממסכת קידושין, בגלל שמשם
10 רואים רק את השלילה (שבשביל התשובה לא מוכרחים ענינים אחרים), אבל לא החיוב, מהו ענין התשובה;
11 תוכן התשובה נאמר (לא בקידושין, אלא) בסנהדרין ובחור"מ – שענינה עזיבת החטא.
12 אבל זהו תירוץ דחוק, כי:
- 13 (א) עיקר ההוכחה שרוצה רבינו הזקן להביא היא (לא על תוכן התשובה, שענינה עזיבת החטא, אלא)
14 שתשובה היא "עזיבת החטא בלבד" (וכאשר יודעים שבשביל תשובה אין הכרח בענינים אחרים, אזי
15 מובן מעצמו שתשובה היא עזיבת החטא. והרי זהו הפירוש הפשוט דלשון תשובה – לחזור בו, ע"י
16 שיפסיק לחטוא).
- 17 (ב) רבינו הזקן לא מסתפק בהציון ל"סנהדרין פ"ג" ו"ח"מ ססי' ל"ד", אלא מסיים "לענין עדות" –
18 דלכאורה, מאי מוסיף ביאור בזה? – והפירוש י"ל, שרבינו הזקן מדגיש שההוכחה מסנהדרין וחור"מ היא
19 בגלל ששם מדובר לענין עדות (משא"כ בקידושין אין ראי' מוכחת אפילו בנוגע להשלילה).
- 20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שזהו יום ההילולא, יתן את המזונות לחלק לקהל (ונתנם להרש"ל
21 שי', כיון שהוא עורך ("פראוועט") את ה"יאָרצייט"), בשמחה וטוב לבב. ובעת הניגון, עמד מלוא קומתו
22 ורקד על מקומו בשמחה רבה].

*

- 23
- 24 לז. והביאור בזה¹⁹⁵:
- 25 כיון שאגרת התשובה היא חלק שלישי של ספר התניא, הרי מובן, שמ"ש ב"דף-השער" של ספר
26 התניא: "מיוסד על פסוק¹⁹⁶ כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו", אינו רק בנוגע לחלק
27 ראשון, אלא גם בנוגע לכל החלקים של ספר התניא. וכשם שמבאר בחלק ראשון ש"קרוב מאד" לכל
28 אחד מישראל בכל הדורות לבוא לאהבה ויראה¹⁹⁷, וכן בחלק שני מבאר עניני היחוד והאמונה – שהם
29 "הדברים המעוררים האהבה והיראה"¹⁹⁸ – באופן שכל אחד מישראל יכול להגיע אליהם, הנה גם בחלק
30 שלישי¹⁹⁹ מבאר עניני התשובה באופן שקרוב מאד לכאו"א להגיע לתשובה.

(198) חינוך קטן בסופו.
(199) ובפרטיות יותר – בנוגע לסדר ג' החלקים שבספר התניא:
ובהקדים הידוע שבתחילה רצה רבינו הזקן ששער היחוד והאמונה יהי' חלק ראשון בתניא, כדמוכח ממ"ש בהקדמת שעהיוה"א (חינוך קטן) "כמו שיתבאר" בנוגע לענינים שנתבאר בחלק ראשון, ולא עוד אלא שגם לאחר שנקבע שעהיוה"א לחלק שני, השאיר רבינו הזקן את הלשון "כמו שיתבאר", ולא שינה לכתוב "כמו שנתבאר" (ראה גם תורת מנחם חמ"ז ע' 210. וש"נ). והענין בזה – שבחלק ראשון שבתניא מדובר אודות ענין המדות, אהבה ויראה; חלק השני שבו מדובר אודות ענין היחוד, שייך למלכות, שרק בה צריך להבהיר את ענין האחדות "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת"; וחלק שלישי שבו מדובר אודות ענין

(193) יומא פו, ב (ובפרש"י): "גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה (לא יוכל בעלה הראשון וגו'), שנאמר כו". וראה לקו"ש חל"ט ע' 162 ואילך – בענין השייכות דאגה"ת לאה"ע.
(194) נוסף לכך שעצם העובדה דהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק" הו"ע של תשובה, שהרי הסיבה לכך שאומר "על מנת שאני צדיק" היא בגלל שמכיר במעלת הצדיק על רשע, ולכן מסתבר לומר ש"הרהר תשובה בדעתו" (ראה גם תורת מנחם חנ"א ע' 391 ואילך), כך, שהראי' היא מענין התשובה גופא, ולא מענין צדדי כמו ענין העדות.
(195) לשלימות הענין – ראה שיחת יו"ד שבט ס"ג ואילך (תורת מנחם חנ"ה ע' 222 ואילך).
(196) נצבים ל, יד.
(197) ראה רפ"ז: "והתורה היא נצחית".

ולכן מביא ראי' על זה שע"י עזיבת החטא בלבד נעשה כבר בעל תשובה – מדין שנאמר "לענין עדות" דוקא²⁰⁰:

בנוגע לראי' מקידושין, אפשר לומר שרק אצל רוב בני"מ מספיקה "עזיבת החטא" ("שיגמור בלבו"), כיון שקידושין הו"ע של איסורין, ובאיסור הולכין אחר הרוב²⁰¹, ולכן פוסקים שמקודשת.

אבל רבינו הזקן רוצה להסביר, שלכל אחד מ ישראל, יהי' מי שיהי', "קרוב מאד" לשוב בתשובה, כיון שגם הוא, אם רק יגמור בלבו שלא יחטא עוד, נעשה כבר בעל תשובה. וכיון שידע אינש בנפשי' מעמדו ומצבו, יכול לטעון: מהי הראי' עבורי מקידושין, בה בשעה שמצד מצבי איננו כמו רוב ישראל! ולכן מביא ראי' מ"ענין עדות", שע"י עזיבת החטא נעשים עדים כשרים שעל ידם מוציאים ממון, וכיון ש"אין²⁰² הולכין בממון אחר הרוב²⁰³, הרי מוכח, שכל אחד מ ישראל (אפילו אם הוא מהמיעוט), מיד כשגומר בלבו לבל ישוב עוד לכסלה, נעשה כבר בעל תשובה.

לח. אך לכאורה יכולים לשאול:

הדין ש"אין הולכין בממון אחר הרוב" הוא דוקא במקרה שנוגע רק לענין ממון, אבל כשנוגע גם לענינים אחרים, שבהם הולכים אחר הרוב, הנה כיון שכבר פסקו שהוא מהרוב, פוסקים כן גם לענין ממון²⁰⁴. ועפ"ז יש להקשות לכאורה: מהי הראי' מסנהדרין וח"ו"מ שעזיבת החטא מהני בכל אחד – דלכאורה, אפילו אם נאמר שעזיבת החטא מהני רק אצל רוב ישראל, הרי השאלה אודות כשרותם נוגעת לא רק לעדות, אלא גם לענינים אחרים (כמו בנוגע לשבועה וכו'²⁰⁵) שבהם הולכים בתר רובא, ובמילא מוציאים גם ממון על ידם?

אבל באמת אין זו קושיא כלל, כי, הדין בחו"מ הוא ש"משישברו כו"מ נעשים תומ"י כשרים להעיד, אפילו כאשר הגדת העדות באה בבת אחת עם "ישברו" (או אפילו עוד לפני²⁰⁶), שאז נקבעת השאלה מלכתחילה בנוגע לממון שמעידים עליו (שהרי לא היתה בינתיים שאלה בנוגע לשבועה וכיו"ב).

לט. ועוד ענין בזה:

בטעם ש"אין הולכין בממון אחר הרוב" יש כמה סברות:

יש ביאור שזהו לפי שחזקת ממון מנגדת לרוב²⁰⁷. ויש ביאור שזוהי תקנת חכמים²⁰⁸. וכיון ששני ביאורים אלה אינם שייכים בתשובה – גם המסוכב (ש"אין הולכין בממון אחר הרוב") אינו בתשובה. אבל יש ביאור²⁰⁹ שזוהי גזירת הכתוב: כיון שנאמר²¹⁰ "על פי שני עדים גו' יקום דבר", אי אפשר להוציא ממון ע"י הוכחות אחרות (אפילו ע"י רוב, שזוהי הוכחה חזקה ביותר), אלא רק ע"י עדים, שעדות הו"ע של ודאי (ולא רק הוכחה סתם). ולפי ביאור זה, הרי בכ"מ צ"ל כן, לבד באיסורין וכו', שהתורה מוציאה מגזה"כ זו, וכבסוגיא²¹¹: מנ"ל דאזלינן בתר רובא כו'.

ועפ"ז יומתק מ"ש רבינו הזקן "לענין עדות" – שכוונתו בזה לרמז, שענין זה ש"עזיבת החטא בלבד" נקראת תשובה הוא דבר ודאי וברור (ולא רק הוכחה בלבד).

כללים א, פה.

(204) כמבואר בארוכה בהפלאה כתובות ספ"א.

(205) ראה שו"ת צ"צ חו"מ ס"ו. וראה גם תורת מנחם ח"ח ע' 211.

(206) עיין שם ש"ך סקל"ג. סמ"ע סקע"ב. ש"ך סקל"ד.

(207) תה"ד סי' שטט קרוב לסופו. שב שמעתתא ש"ד פכ"ד. וראה גם תוס' ד"ה קמ"ל – ב"ק שם. ד"ה חוץ – ב"ב כג, ב.

(208) גנת ורדים כלל לט.

(209) שב שמעתתא פ"ח וט'.

(210) פ' שופטים יט, טו.

(211) פ"ק דחולין (יא, א"ב).

התשובה, שייך לספירת הבינה (ראה לעיל סי"ח).

ולכן רצה רבינו הזקן ששעהיה"א יהי' חלק ראשון, והשאייר קס"ד זו בדיוק הלשון "כמו שיתבאר" – כי, אף שסדר הלימוד בפועל הוא באופן ששעהיה"א הוא חלק שני, הנה סדר העבודה הוא שכדי שעניני המדות אהוי"ר יהיו (ויתבאר) כדבעי, צ"ל הקדמת ענין היחוד ששייך למלכות (ראה בארוכה בלקו"ש ח"ט ע' 161 ואילך).

(200) ראה גם שיעורים בספר התניא אגה"ת ע' 924 הערה 15.

(201) ב"ק מו, ב.

(202) שם כז, ריש ע"ב. וש"נ.

(203) בנוגע למיעוטא דמיעוטא – ראה בהנסמן בשד"ח

- 1 מ. מהי אמנם ההסברה לכך שכל אחד מישראל, מיד כשגומר בלבו לכל ישוב לכסלה עוד, נעשה
2 כבר בעל תשובה ונמחק לו כל העבר – מסביר זאת רבינו הזקן (ברמז) בהוספת התיבות "לענין עדות":
3 עדים – הם לא רק מבררים את המציאות, אלא הם גם פועלים את המציאות (בדין, מציאות תורנית
4 – כמבואר בכ"מ בנגלה)²¹².
- 5 וכיון שעל בני נאמר²¹³ "אתם עדי", הנה כאשר יהודי מחליט בעצמו שמהיום והלאה יהי צדיק
6 גמור, אזי לא נוגע מצבו הקודם, וההחלטה גופא פועלת ומחדשת את המציאות – שנעשה צדיק גמור.
7 [ובכל הנ"ל רואים עד כמה מדויקים דברי רבינו הזקן, ובודאי יש דיוקים ורמזים נוספים, וכדברי
8 כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²¹⁴ בנוגע לספר התניא, שגם הגדול שבגדולים לא יוכל לעמוד על כל
9 הרמזים שבו, ולאידך גיסא, גם הקטן שבקטנים יכול להבין את הדברים המוכרחים ונראים בגלוי, כמו
10 בנוגע לתושב"כ].
- 11 מא. ויש להוסיף ולהעיר, שענין העדות קשור גם עם פרשת האזינו – "האזינו השמים גו' ותשמע
12 הארץ", ש"העיד בהם שמים וארץ עדים שהם קיימים לעולם וכו'"²¹⁵.
- 13 ולהעיר גם מהשייכות של שירת האזינו לכל ישראל, ויש ענין מיוחד בלימודה, וכידוע²¹⁶ שהרב
14 המגיד צוה לתלמידיו ללמוד שירת האזינו בעל-פה, והיינו, שאף שגדלה ביותר מעלת שירת האזינו, הרי
15 היא שייכת לכל בני".
- 16 והענין בזה:
- 17 ידוע החילוק בין משה לישעי', שמשה אמר "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ", לפי שהי' קרוב
18 לשמים ורחוק מן הארץ, משא"כ ישעי' אמר "שמעו שמים והאזינו ארץ"²¹⁷, לפי שהי' רחוק מן השמים
19 וקרוב לארץ²¹⁸. וכמבואר בזה²¹⁹, שמדריגת משה היא בעולם האצילות, ואילו מדריגת ישעי' היא בעולם
20 הבריאה.
- 21 ולכאורה: כל בני קרובים למדריגת ישעי' יותר מאשר למדריגת משה, וכלשון רבינו הזקן בתניא²²⁰:
22 "מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף כו'", ואעפ"כ אומרים שהשירה
23 ששייכת לכל ישראל היא שירת האזינו ששייכת למדריגת משה דוקא?!
- 24 אך הענין הוא – שמשה הוא "משבעה רועים .. כללות כולם .. רעיא מהימנא"²²¹, משא"כ ישעי'
25 שהוא א' מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שעמדו לישראל במשך הדורות²²², אבל לא מה"שבעה
26 רועים", ולכן, "כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה"²²³ דוקא, וענין זה הוא (לא בהעלם,
27 אלא) בגילוי אצלו, שלכן נאמר²²³ "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'", היינו,
28 שיראה היא "מילתא זוטרת"²²⁴ אצל כל אחד מישראל, כמו אצל משה, מצד בחי' משה שבכל אחד
29 מישראל²²¹. ולכן שייכת אליו גם שירת האזינו הקשורה עם מדריגת משה דוקא.
- 30 וזוהי גם השייכות של משה רבינו לגאולה העתידה, כמארו²²⁵ "גואל ראשון הוא גואל אחרון",
31 כיון שאז יתגלה הניצוץ משה שבכל אחד מישראל²²⁶.

(212) ראה תורת מנחם חיי"ז ע' 191. וש"נ.

(213) ישעי' מג, יו"ד. שם, יב.

(214) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ד ס"ע רסז. וש"נ.

(215) ריש פרשתנו ובפרש"י.

(216) ראה סה"ש תש"א ס"ע 56. וש"נ.

(217) ישעי' א, ב.

(218) ספרי ריש פרשתנו.

(219) ראה שיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה תשח"י ס"ט

(תורת מנחם חכ"א ע' 26). וש"נ.

(220) פמ"ד.

(221) שם רפמ"ב.

(222) מגילה יד, א.

(223) עקב יו"ד, יב.

(224) ברכות לג, סע"ב. וש"נ.

(225) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שער

הפסוקים ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

(226) בסיום השיחה, היתה גם ברכה שיזכו לגדל הבנים

לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ולרוות מהם נחת חסידותי, כיון

שיגדלו להיות חסידים יראי שמים ולמדנים.

בס"ד. יום א' פ' האזינו, ז' תשרי ה'תשנ"ב.

למשתתפים בקרן לטובת "מחנה ישראל"

בלתי מוגה

- א. כל פגישה של בני הנערכת בזמן זה, היכן שתהי' ובאיזו הזדמנות שתהי', הרי היא קשורה לתוכן הזמן – "עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים"¹, ובזה גופא, נמצאים עתה לאחר שבת "שובה ישראל עד הוי' אלקיך"².
- והענין בזה (לפי א' הפירושים³), שהתשובה בבני' היא עד ש"הוי'" נעשה "אלקיך", ש"אלקיך" פירושו⁴ "כחך וחיותך", והיינו הכח והחיות והאנרגיה והצלחה רבה לאלו הפונים אליו, שהם כל בני' "ועמך כולם צדיקים"⁵, הפונים אליו בכל השנה כולה.
- ובמיוחד לאחר חודש אלול שממנו באים עתה, שהוא ר"ת "אני לדודי ודודי לי"⁶, שכל יהודי קשור להקב"ה כ"כ, עד שקורא לו בשם "דודי", ש"דודי" ה"ז תואר שנותנים רק לידיד טוב, שהוא ידיד טוב בגלוי, ויתירה מזו – "אני לדודי", שהאהבה של "דודי לי" היא באופן שחודרת בכל מציאות האדם ("אני"), שמכיר בגלוי שהקשר של הקב"ה אליו בזמן זה הוא באופן של אהבה אמיתית.
- ב. ואהבה זו נמשכת ונראית בגלוי בעניניו הגשמיים של יהודי, שרואה את חסדיו של הקב"ה עמו "במזומן" ובכל עניניו ועסקיו המתנהלים ע"י כחות המחשבה, הדיבור והמעשה, ובעיקר ע"י כח המעשה (גם אצל אינו יהודי).
- ובפשטות: שמקבל מהקב"ה פרנסה טובה, ולא פרנסה לפי שעה אלא שרואה במוחש איך שפרנסה זו שכבר קיבל, היא – ככל עסק אמיתי – עסק המביא "פירות", וזה לא רק מחזק את התקוה שתימשך הצלחה זו, כיון שגם המשך ההצלחה כבר הי' בפועל בימי אלול שקדמו, כך שאין צורך להסתמך על השערות!
- וכפי שרובכם (ואולי כולכם) קיבלו כבר את ההצלחה, המופתים והחסדים של הקב"ה בנוגע לעסקיו. ומה שלא פחות חשוב – שהצלחה זו נוצלה לכך שהעסק יהי' גדול יותר ומוצלח יותר, וכמו"כ ההכנסה נוצלה באופן כזה שתסייע לעסק בפשטות, וכמו"כ ל"עסקן" האמיתי של האדם – בריאותו האישית והשליטה בכל כחותיו וחושיו, כולל גם – בקשר לאנשי עסקים – לכשרונותיו בנוגע להצלחת העסק ובאופן שיביא פירות באופן גלוי.
- ג. ויש להוסיף שניצול הכשרונות, כולל גם את הרצון שישנו בטבע הסוחרים "להשיג" את הזולת ("איבערשטייגן א צווייטן"), אלא שרצון זה צריך להיעשות דוקא באופן יהודי ("אין אן אידישן אופן"), דהיינו, שרצונו להשיג את הזולת לא נעשה מתוך רצון להזיק לזולת ח"ו (ובפרט כשהמדובר הוא בנוגע לאדם שהוא נמצא אתו בקשרי עסקים), ואזי רצון זה מתבטא לא בכך שמתחרה עם הזולת, אלא בכך שבא עמו בקשרי שותפות... ובאופן כזה שמביא ריוח לשני הצדדים.
- וההנהגה באופן זה נלמדת מהאמור לעיל על האהבה של הקב"ה לכל יהודי (אני לדודי ודודי לי), שמזה מובן שכמו"כ צריך להיות היחס של כל יהודי לזולתו, וכפי שהסביר כ"ק מו"ח אדמו"ר שענין אהבת ישראל הוא מצד ש"אוהב מה שהאוהב (הקב"ה) אוהב"⁷.
- [ועד"ז לאידך – שכשרואה בחבירו שאוהב את הקב"ה "ואהבת את הוי' אלוקיך"⁸ (כפי שאומרים בכל יום בתפילה), הרי הוא "אוהב מה שהאוהב (חבירו) אוהב", ובמילא הרי הוא מקיים את כל ציווי

(5) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(6) שה"ש ו, ג ובשעה"פ עה"פ. ועוד.

(7) "היום יום" כ"ח ניסן. ובכ"מ.

(8) ואתחנן ו, ה.

(1) ר"ה יח, א. וש"נ.

(2) הושע יד, ב.

(3) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, א. ובכ"מ.

(4) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוס"ה.

- 1 הקב"ה, החל מהציווי העיקרי – מצות הצדקה; לתת לצדקה במדה רבה ביותר ("אין גאָר אַ גרויסן
2 פאַרנעם"), שיהי' ניכר בה שזוהי צדקה הניתנת ע"י יהודי שבירכו הקב"ה "מידו המלאה הפתוחה
3 הקדושה והרחבה"⁹].
- 4 ובמיוחד ע"י אהבת ישראל באופן של "ואהבת לרעך כמוך"¹⁰ (שהוא "כלל גדול בתורה"¹¹) שאוהב
5 את השותף השני וחפץ בהצלחתו (בחלקו שלו) בדיוק כפי שאוהב את עצמו! (ומה גם שזה מוסיף גם
6 בהצלחתו שלו...).
- 7 וכ"ז בנוסף לכך שמצד היותו אדם שניחן ע"י הקב"ה בשכל ובתכונות אנושיות, ולכן ה"ה מנצל זאת
8 לתועלתו ולתועלת בני ביתו ולתועלת העסק, דהיינו, דוקא באופן של שותפות ולא באופן של תחרות ח"ו,
9 ובמיוחד כשבנוסף לכ"ז מדובר ביהודים, שלהם ישנה המצוה "ואהבת לרעך כמוך", וכן"ל, ועי"ז גופא
10 יראה את מעלותיו של השותף, ואת המעלה הגדולה שהיתה בכך שעשו את השותפות, כיון שיראה הצלחה
11 בהכנסה בפשטות.
- 12 ד. ולהוסיף, שמצד הענין דאהבת ישראל "כמוך" ממש – האחדות בין השותפים היא באופן שלא
13 ניכר כלל שישנם כאן שני שותפים ושני חלקים וכו', אלא הם "כאיש אחד בלב אחד"¹², שכשם שהלב
14 שהוא מקור החיות (ע"י הדם) הוא אחד, "בלב אחד", כך גם המשכת החיות לכל האנשים היא המשכה
15 אחת שלא שייך לחלק בה בין אחד לשני, "כאיש אחד".
- 16 ובמיוחד כשמדובר בעסק הנמצא בגידול מתמיד, שאז אין זמן כלל לחלוקה, ואדרבא – השותפות
17 מתחזקת ומתהדקת ונעשית יותר מעורבת, עד שנעשית בבחינת "כמוך" ממש, שמנצלים את הזמן – לא
18 לחישוב חלק הרכוש השייך לכל אחד¹³, אלא אדרבא – לחשוב כיצד כל אחד אינו בפני עצמו, כי אם
19 דבר אחד עם השותף השני (או שאר השותפים כשהמדובר בעסק של כמה שותפים); ומנצלים את הזמן
20 (ושאר הענינים) כדי להוסיף בהצלחת העסק.
- 21 ואחדות זו היא גם בנוגע לנתינת הצדקה, שלא רק שהבעל נותן צדקה משלו והאשה – משלה (כפי
22 שנהוג במשפחה יהודית), אלא יתירה מזו שכיון שמדובר במשפחה אחת, ה"ה שותפים בשלימות, שהרי
23 במשפחה אחת לא שייך ואין תועלת ולא זמן לחלק לחלקים, אלא יש קופה אחת ויחידה, וכל אחד נוטל
24 מהקופה, מבלי פיקוח של אחד על השני, כיון שנותנין אימון מלא אחד בשני, ועד"ז האיש באשתו,
25 האשה בבעלה, וכן בין הורים לבניהם; כך שאין צורך ב"רואה חשבון" כדי לבדוק כמה לקחו וכמה
26 רוצים לקחת וכו'.
- 27 וזוהי שותפות אמיתית (דלא כשותפות סתם), שזוהי משפחה אחת ויחידה, אלא שהיא מורכבת
28 מאנשים רבים כו', אך כולם הם "כאיש אחד בלב אחד" – איש אחד ויחיד ולב אחד ויחיד, ועד"ז בנוגע
29 לשותפים שמצד אהבת ישראל "כמוך" ה"ה ב"לב אחד", ומה שישנם ב' לבבות ה"ז רק בגשמיות, אך
30 ברוחניות ה"ז לב אחד ועסק שוה והצלחה שוה שבאה מה' אחד.
- 31 ה. וענין זה מודגש יותר מצד הענין ד"אני לדודי ודודי לי" (שהוזכר לעיל), כיון שהאהבה היא בלב,
32 באופן שהלב חי באהבת ה', "ואהבת את הוי' אלוך", ומצד זה ה"ה "אוהב מה שהאהוב אוהב" דהיינו
33 – כל יהודי (כמוזכר לעיל), ובמיוחד – משפחתו, ושותפים, וכל אלו שנמצא עמם בקשר, ועי"ז ה"ה
34 נעשה עמם "בלב אחד" ועד לגוף אחד ומציאות אחת ("כאיש אחד") המשרתת את הקב"ה מתוך אהבה
35 אמיתית, "אני לדודי ודודי לי".
- 36 ואזי ההוצאה שמוציא לעניני הבית (כיון שישנה פרנסה בהרחבה בגשמיות וברוחניות) וכן נתינת
37 הצדקה, אינה באופן שישנה ההוצאה הפרטית שלו וההוצאה הפרטית של אשתו וכן של הילדים, אלא
38 זוהי מציאות אחת, וזהו בדיוק כמי שאינו מחלק בנוגע לעצמו, בין האכילה ושתי' הקשורה לראש, ללב,

(12) פרש"י יתרו יט, ב. וראה מכילתא שם.

(13) ואפילו לא לחלוקה באופן טוב ומוצלח כו'.

(14) נחמ"י ח, יו"ד.

(9) נוסח ברכה הג' דברכת המזון.

(10) קדושים יט, יח.

(11) תו"כ ופרש"י עה"פ.

או לרגלים, שהרי כולם חלק מאדם אחד, אף שהראש קשור ומנוצל לענייני שכל (כולל גם שמשמש בשכלו להצלחת העסק) והלב לענייני רגש (כולל גם הרגש למשפחתו, לשותפיו ולכל יהודי) והרגלים לכח המעשה (ועד"ז בידים לכתוב ולחתום, ולדוגמא – לחתום צ"ק לצדקה).

ועד"כ כפי שהוא למעלה, שריבוי הנבראים שבעולם אינו בסתירה לכך שהקב"ה הוא אחד ויחיד, אף שהנבראים חלוקים מן הקצה אל הקצה בד' סוגים כלליים: דומם, צומח, חי ומדבר – כי ההתחלקות עצמה באה מהקב"ה.

ו. ויש להוסיף שנתנית הצדקה נעשית מתוך תענוג דוקא, ובפרט עפ"י ההוראה שישנה מהזמן שאנו נמצאים בו – לאחר ראש השנה, שבו ישנו החיוב "אכלו משמנים ושתו ממתקים"¹⁴, וכמו"כ נוהגין לאכול תפוח מתוך בדבש, שזוהי מתיקות יתירה, שהרי תפוח מצ"ע הוא פרי מתוק, ובוה גופא בוחרים תפוח מתוק במיוחד, וגם בזה אין מסתפקים, כיון שהקב"ה רוצה שתהי' זו שנה טובה ומתוקה באופן המירבי (ובמדה הכי מקסימלית) ולכן טובלים את התפוח המתוק בדבש.

ומהסעודה הראשונה בליל א' דר"ה ה"ז נמשך גם לימים שלאח"ז, ובפרט בשבת שלאח"ז, שמצד היותה שבת, יש בה מצוה מיוחדת לאכול "בשר שמן ויין ישן"¹⁵ היינו בשר ודגים ויין המובחרים ביותר בפשטות, אלא שבזה אין ההדגשה כ"כ על התענוג הגשמי שלו, כי התענוג של יהודי בשבת הוא כדי להיות "מענג את השבת"¹⁶, שהשבת תהי' שמחה ותתענג מהיהודי... וענין זה ניכר לא רק בדיבורו ומחשבתו, כי אם גם בשעה שהוא אוכל (כאמור) שאז העומד מהצד שאינו יהודי אינו רואה כל חילוק בין אכילה זו לאכילה אחרת, אך היהודי יודע שבאכילתו ה"ה גורם תענוג להקב"ה עי"ז שמענג את השבת.

וכיון שנמצאים אנו לאחר שבת טובה, וע"פ הכתוב בספרים¹⁷, משבת שובה נמשכת ההשפעה לכל שבתות השנה, וא"כ כיון שבשבת שובה הי' עונג שבת הן בגשמיות והן ברוחניות, הרי מזה נמשך לכל שבתות השנה שיהי' בהם עונג שבת בגשמיות וברוחניות, שזה נעשה במיוחד עי"ז שכל המשפחה אוכלת סעודת שבת ביחד (מבלי כל חילוקים ח"ו) ליד אותו שולחן ועונים אמן על הברכות, איש לרעהו, וכן מנגנים יחד ניגוני שבת (באופן המותר) ומסייעים זה לזה בניגון, כדי שהנגינה תהי' נעימה יותר ומתוקה יותר.

ועפ"ז מובן שגם נתנית הצדקה עתה צריכה להיות מתוך תענוג, דהיינו שאינו מקיים את המצוה באופן שחושב אם עליו לציית להקב"ה או לא, אלא הוא עושה זאת מתוך עונג הכי גדול שיכול להיות, ועונג זה מתבטא בפועל בכך שלאחר שחתם כבר על צ"ק לצדקה, ה"ה מעריך את עצמו שנית, כיון שבינתיים התבגר ביום נוסף, בשעה או ברגע, וממילא נהי' חכם יותר ו"חי" יותר מאשר היום, השעה או הרגע שלפנ"ז, והתוצאה לפועל היא, שהוא מוסיף בכל ענייני יהדות ובפרט במצות הצדקה.

ז. וזה קשור עם תוכן הענין ד"שבת שובה" "שובה ישראל עד הוי' אלוהיך" – כמובא לעיל הפירוש בזה, שהתשובה היא עד שהוי' נעשה "כחך וחיותך", ובפשטות שניהול העסקים שלו נעשה ע"י הקב"ה! וממילא מובן שכשמגיע "שבת שובה" הרי הוא בטוח בכך שכל העסקים שעשה בערב שבת וכו' נעשו בהצלחה רבה, באופן שניכר בהם שהצליחו בכחו של הקב"ה, וכן יהי' מכאן ואילך (ועי"ז מתווסף אצלו בעונג שבת).

וזה משפיע עליו להוסיף בנתינת הצדקה. ובפרט מצד הבטחת הקב"ה ש"עשר בשביל שתתעשר"¹⁸, וכפי שראו זאת כבר בשנה החדשה, בצדקה שנדב בעת העלי' לתורה בר"ה, אצל אלו שקיבלו עלי', וגם אלו שלא קיבלו עלי', הרי כיון שזהו יום שיש בו קריאת התורה ועלי' לתורה, ה"ז פועל אצלם שיוסיפו

וילך ס"ז (נדפס לעיל עמ' 17).

(18) שבת קיט, א. וש"נ.

(15) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב.

(16) שבת קיח, סע"א.

(17) ראה קונטרס משיחות ש"פ נציבים, יום ב' דר"ה וש"פ

1 ו"יעלו" יותר בנתינת הצדקה, וכשמגיע יום ב' דר"ה אז צריכה להיות "עלי" למעלה יותר מהעלי שביום
2 א' דר"ה, ועד"ז בצום גדלי', בפעם הג' שבג'19 פעמים הוי חזקה²⁰, ולכן ה"ה מוסיף בנתינה לצדקה
3 בדיוק כאילו עשו לו "מי שבירך" (אף אם לא עלה בעצמו), ובפרט כשהמדובר באיש עסקים, שתכונתו
4 היא (באם הוא איש עסקים מוצלח) להראות שידוע הוא לעשות עסק לא פחות מהשני, ואדרבא – שרוצה
5 הוא "לעבור" אותו ("איבערשטייגן"), לתת יותר ממה שהשני נתן (בפעם השלישית) בצום גדלי' מצד
6 ההוספה שביום זה על הימים הקודמים!

7 ח. ובכ"ז מיתוסף מצד מעלת השנה בכלל – שנת תשנ"ב, שיש בזה הרמז (כפי שבנ"י קבעו – וכן
8 מתקיים בפועל) ע"פ הר"ת: ה' תהא²¹ שנת נפלאות בו, היינו שהקב"ה מראה בשנה זו נפלאות, הן
9 בעסקים והן בבריאות, שאי"צ להזדקק לרופאים ח"ו כיון שחיים בבריאות בכל ימות השבוע ועאכו"כ
10 ביום השבת, שאז ישנם פחות דאגות, או שאין כלל דאגות, כיון שהעסקים התנהלו בהצלחה במשך ימי
11 החול, ובפרט שביום השבת, יהודי עסוק בעניני שבת ובמחשבות של שבת ("שבת'דיקע מחשבות") ולא
12 במחשבות אודות עסקיו...

13 והצלחה זו (בעסקים) אינה נפסקת אלא נמשכת וגדלה, שלא רק שהעסקים לא "הסתבכו", אלא
14 שמתפתחים יותר ויותר ובסניפים נוספים בערים רבות ומדינות (מלוכות) רבות.
15 [ואזי העסקים אינם מבלבלים אותו, אלא אדרבה הופכים את חייו לחיים מעניינים יותר, כיון שהוא
16 קשור למדינות שונות ובכולם הוא מצליח].
17 ט. ע"פ האמור שבעלי העסקים מקבלים מהקב"ה הצלחה בעסקיהם באופן של נפלאות, מובן שכן
18 נעשה גם בהנהגתם בנתינת הצדקה, שהיא נתינה שלמעלה ממדידה והגבלה.
19 ובפשטות:

20 נהוג (ובטח כך הוא גם אצלכם) שישנו "חשבון" מיוחד בשביל נתינת הצדקה, כך שכשמגיע מישוהו
21 לבקש תרומה, אין צורך לחשוב מאיזה חשבון יש למשוך את הצ'ק, אלא אפשר לתת מיד.
22 ויתירה מזו: נתינה זו עצמה היא למעלה מכל מדידה והגבלה, כיון שבדרך-כלל נעשית הנתינה ע"י
23 המזכיר, שהמזכיר יודע שהבעה"ב שלו הוא יהודי שכל חיותו היא בנתינת הצדקה ביד רחבה, ויתירה
24 מזו – ביד גדושה ("אָ האַנט וואָס האַלט אין איין איבערגיסן זיך") מבלי כל מדידה והגבלה, וכיון שכן,
25 הרי בשעה שצריך הוא לכתוב את הצ'ק אין לו כל ספיקות ביחס לגודל הסכום שעליו לכתוב, אלא הוא
26 כותב הסכום המקסימלי! והוא יודע בוודאות שהבעה"ב שלו יהי' שבע-רצון מכך!
27 י. והנה לכל זמן יש את עבודתו המיוחדת והצטרפויותיו המיוחדות, והענין שהזמן גרמא – (ובפרט
28 לעסקני ציבור) – להוסיף בצדקה בקשר לעולים החדשים.

29 ולהעיר, שבעלייתם רואים את קיום הענין של "נפלאות בו" ו"נפלאות בכל" (כמוזכר לעיל), שהרי
30 מדינה זו שממנה יצאו עתה לא יכלו לצאת בעבר, כי אם ברשיון מיוחד כו', וכעת לא רק שיוצאים
31 משם, אלא היציאה היא גם באופן מכובד, ואותה מדינה מסייעת לכל אחד להגיע למחוז חפצו: לאלו
32 הרוצים להגיע לארה"ב – שיוכלו להגיע מבלי קשיים ובאופן מכובד, ועד"ז אלו הרוצים להגיע למדינות
33 אחרות. ועאכו"כ באלו שרוצים להגיע לארצנו הקדושה, והקב"ה כבר סייע בידם שיסתדרו בפרנסה באופן
34 טוב ומוצלח ברוחניות ובגשמיות כל אחד לפי מקצועו וכשרונותיו, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
35 והרחבה", ועוד ועיקר לנצל את הצדקה לדברים בריאים, ולכל לראש – לעניני צדקה, ובמיוחד לאחר
36 שהקב"ה בירכם בהסתדרות טובה באופן של עשירות.

37 וכיון שבכל יום מגיעים מהגרים חדשים, הן לאה"ק, לארה"ב או למדינות אחרות – הרי זוהי זכותנו
38 הגדולה לסייע בידם, שיוכלו לחיות במקומם באופן של עשירות, בגשמיות וכן גם עשירות ברוחניות.

(21) שבטוחים שכן יהי'.

(19) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(20) שנעשה אצלו רצון וזמן ונטי' חזקה להוסיף בצדקה.

1 ואזי יכולים (גם העולים) להוסיף בצדקה יותר מאשר החליטו ביום הקודם, או בשעה קודם – כיון
 2 שנהיו מבוגרים ביום נוסף, וכמו"כ ניתוסף בחכמתם וביראת-שמים שלהם ביום נוסף, וכן העשירות
 3 הולכת וגדלה מיום ליום בגשמיות וברוחניות.

4 ועשירות זו קשורה עם הרמז האמור בסימנה של השנה – "נפלאות בכל מכל כל", שג' לשונות אלו
 5 מכוונים כנגד ג' האבות²², שבא' מהאבות נאמר הלשון "בכל", ובשני – "מכל", ואצל השלישי – "כל",
 6 והיינו שכל יהודי רואה בכל עניינו את הברכה שבירך הקב"ה את האבות, שכשם שהאבות היו עשירים
 7 גדולים בפשטות (כמסופר בחומש ובארוכה בתושבע"פ), כמו"כ נמשך לכל יהודי.

8 וכשם שלאבות לא הי' נוגע הגשמיות שבעשירות, כי אם שכל יהודי הי' מרוצה מכך שיש לו את
 9 כל צרכיו (עיי' שנתנו לצדקה ביד רחבה) – כך גם נוהג כל יהודי, שנותן לצדקה ביד רחבה.

10 * * *

11 יא. ויהי רצון שכיון שנמצאים אנו לאחר ראש-השנה שאז בני"ב בטוחים שהי' להם כתיבה וכן חתימה
 12 טובה כבר ביום א' דר"ה, כיון שכולם "צדיקים גמורים"²³, ובזה ניתוסף עוד יותר ביום ב' דר"ה, ועלי'
 13 נוספת בצום גדלי'; שבת שובה וכו' – עלי' מחיל אל חיל, ומתכוננים ליוהכ"פ שאז ישנה המחילה
 14 וסליחה וכפרה –

15 שכך יתקיים אצל בעלי העסקים, שעסקיהם ישגשגו בעלי' מחיל אל חיל, שעסק אחד "מוליד" עסק
 16 שני וכן הלאה, שנעשים – בנוסף להצלחה בעסקים הקודמים – גם עסקים חדשים והמצאות חדשות
 17 והכנסות חדשות המנוצלות גם לפתיחת עסקים נוספים בהצלחה רבה ומופלגה ובאופן טוב ומוצלח.

18 ובפרט מצד הנתינת-כח של "הוי' אלוקיך" שנעשה "כחך וחיותך", שכך זה מוסיף לו כחות שיוכל
 19 להמציא המצאות חדשות איך לנצל את רכושו לדברים בריאים ושמחים ומענגים.

20 וכמו"כ – ועאכו"כ – הליכה מחיל אל חיל ברוחניות.

21 יב. ויהי"ר שכן יתקיים גם אצל כאו"א מאתנו בתוך כלל ישראל, ובמיוחד מצד זה שמתכוננים לימי
 22 חג הסוכות "זמן שמחתינו", ויש לדאוג לכך שאצל כל יהודי יהי' זה "זמן שמחתינו", עיי' שמספקים
 23 לו את כל צרכיו ביד רחבה וביד מוצלחת ועשירה, ואז נעשית השמחה אצל כולם יחד וכן אצלו בפרט
 24 שיש לו שמחה גדולה בכל עניינו הן בעסקים הגשמיים והן בעסקים הרוחניים, ונחת אמיתי מעצמו,
 25 מאשתו, מילדיו ומכל משפחתו.

26 וכ"ז נמשך בכל השנה כולה שתהי' (כלשון א' התפילות ביוהכ"פ): שנת אורה; שנת ברכה; שנת גדולה;
 27 שנת דיצה; שנת הוד והדר; שנת ועד טוב – קיבוץ כל בני"י "כאיש אחד בלב אחד"; שנת זכויות גדולות;
 28 שנת חיים ארוכים; שנת טובות גדולות; שנת יעוד טוב; שנת לכללה מופלגה – בכל העסקים באופן שמוסיף
 29 והולך; ואז יכול כל יהודי להוסיף בקביעות עתים לתורה – שנת לימוד טוב – מתוך שמחה וטוב לבב
 30 ומוסיף והולך; שנת מופתים טובים – שרואים מופתים גלויים מהקב"ה החל מהמופת של הגאולה
 31 האמיתית והשלימה, שזה קשור גם עם שנת נסים גדולים, דקאי בעיקר על הנס דגאולה האמיתית והשלימה;
 32 שנת טיעתא דשמיא – בכל הענינים האמורים, החל מעסקים בפשטות וה"אדישקייט" שבעסקים, ובכל
 33 הענינים ישנה שנת עוז – שכאשר ישנו צורך לעשות פעולה טובה עם עצמו או עם הסביבה – הרי הוא
 34 עושה זאת עם כל החוזק והעוז; שנת פדות – הקשורה עם הפדות מהגלות, ובאופן של – שנת צדקה שאף
 35 שכבר כתבו את הצ'ק, מוסיפים בזה באופן מיוחד (ולא רק הוספה מיוחדת אלא ענין חדש); וכל ענינים אלו
 36 באופן של שנת קוממיות; בראש מורם, שהוא מאושר ומרוצה מכך שיש לו את הזכות להיות יהודי, והוא
 37 גאה בכך שיכול להתנהג כיהודי ולהנהיג את משפחתו, ולסייע גם ליהודים אחרים להתנהג בקוממיות;
 38 ושנת רצון – שכל ענינים אלו ייעשו מתוך רצון אמיתי; ושנת שמחה – שיש לו שמחה אמיתית ושמחה
 39 גדולה בכל ענינים אלו; שנה תמימה – ובפרט בשנה זו שהיא שנת העיבור שניתוסף בה חודש נוסף

1 ומצד זה ה"ה שנה תמימה כדאיתא בגמרא²⁴, ובפשטות – שישנה תמימות בעצמו ותמימות בכל הסובב
2 אותו, והצלחה תמימה בכל העסקים.

3 ומזה באים לשלימות ותמימות כל העם היהודי (ושל כאו"א) "כאיש אחד חברים"²⁵, "כאיש אחד
4 בלב אחד", שזה יתקיים בגלוי בגאולה האמיתית והשלמה, שאז יהי' "כל יושבי" עליי"²⁶ "בנערינו
5 ובזקננו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁷.

6 יג. ובפרט שמתקרבים עתה ליום הכיפורים, שכמסופר²⁸, בשעה שבנו את בית המקדש הראשון, אמר
7 הקב"ה שכיון שנבנה ביהמ"ק, יחליפו את התענית דיום הכיפורים בסעודה, ובאותו יוהכ"פ חגגו בסעודה
8 גדולה, יותר מאשר סעודת שלמה בשעתו –

9 שכן תהי' לנו, ובפרט ע"י אחדות ישראל (כמוזכר לעיל) שאז בטלה סיבת הגלות²⁹ ובאה מיד הגאולה
10 האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, וישנו תומ"י ביהמ"ק השלישי "מקדש אדניי כוננו ידיך"³⁰, ואזי
11 כשם שבזמן בנין ביהמ"ק הראשון אכלו ביוהכ"פ סעודה שמינה בגשמיות ועאכו"כ ברוחניות, כמו"כ
12 שנוכה גם עתה לבנין ביהמ"ק השלישי (שמוכן כבר למעלה³¹) ותהי' ביוהכ"פ סעודה גדולה כסעודת
13 שלמה בשעתו!

14 ואזי יהיו כבר כל צרכי החג מוכנים בדרך ממילא, שהרי אלו יהיו ימים שמחים ובריאים, מוצלחים
15 ומבורכים.

16 יד. וכ"ז נעשה כאמור בארצנו הקדושה כשכל בניי נמצאים בה "כל יושבי" עליי", בארץ של עשר
17 אומות מכל העשר ארצות, ב"עיר הבירה" של כל חלקי הארץ הנ"ל – שזוהי ירושלים עיר הקודש.

18 ובמיוחד ע"י ההוספה בנתינת הצדקה שמזרזת את הגאולה האמיתית והשלמה³² (מלבד ההוספה
19 בצדקה על ידם מיום ליום מראש השנה ואילך כנ"ל בארוכה) בנתינת שליחות לצדקה לכל אחד מכם.

20 ואז ההמשך לפגישתנו יהי' "בנערינו ובזקננו גו' בבנינו ובבנותינו" יחד עם כל העסקים "כספם וזהבם
21 אתם"³³ –

22 בארצנו הקדושה ושם בירושלים עיר הקודש ובהר הקודש ובבית המקדש השלישי – "מקדש אדניי
23 כוננו ידיך".

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנאספים שי' חתיכת לעקאץ בצירוף שטר של דולר לצדקה].

25 * * *

26 טו. [אח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א להשלוחים שיחיו:]

27 בעמדנו לאחר שבת שובה, בסמיכות ליום הכיפורים, "אחת בשנה"³⁴ – יודעים מכבר, כפי ששמענו
28 מרבינו נשיאנו נשיא דורנו, שיש לכאו"א מישראל (בתור פרט) ולכלל ישראל כתיבה וחתימה (לא רק
29 כתיבה, אלא גם חתימה) לשנה טובה – מיד בראש השנה²³ – ביום ראשון דר"ה, וביתר תוקף ביום שני
30 דר"ה,

31 ויתירה מזה – שכבר בערב ראש השנה יודעים שזוכים בדין, כמ"ש הטור³⁵ בשם המדרש³⁶ "איזו
32 אומה כאומה זו שיודעת אופי' של אלקי' .. לובשים לבנים ומתעטפין לבנים .. לפי שיודעין שהקב"ה
33 יעשה להם נס", שהכוונה בזה – בפשטות – היא הן בנוגע להכתיבה והן בנוגע להחתימה,

(31) ראה פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(32) ראה ב"ב יו"ד, א. תניא פל"ז.

(33) ישע"י ס, ט.

(34) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(35) או"ח סו"ס תקפא.

(36) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

(24) ערכין לא, א.

(25) שופטים כ, יא. וראה חגיגה כו, א.

(26) ערכין לב, סע"ב.

(27) בא יו"ד, ט.

(28) ראה מו"ק ט, א.

(29) ראה יומא ט, ב.

(30) בשלח טו, יז.

כך, שנעשה בזה תוקף של חזקה – "בתלת זימני הוי חזקה"¹⁹ – ג' הימים דערב ר"ה, יום א' ויום
 ב' דר"ה,²⁰
 ונוסף לזה, ישנה גם ה"חזקה" דג' ימים ראשונים בשנה החדשה – ב' הימים דר"ה, ויום השלישי
 שהוא "יום רצון"³⁷ (ככל ימי הצומות), ולא עוד אלא שיש בו מעלה יתירה שנקרא ע"ש גדלי' (צום
 גדלי'), מלשון גדלות, ענין הכי גדול, שקשור גם עם ההמשך דמלכות דוד, דוד מלכא משיחא.³⁸
 ומעלה יתירה בקביעות שנה זו – שערב ר"ה חל ביום ראשון בשבוע, שנקרא בכתוב "יום אחד"³⁸,
 "שהי' הקב"ה יחיד בעולמו"³⁹, ור"ה חל ביום השני בשבוע – כך שישנה גם החזקה דג' הימים גם מיום
 השבת (שלפני ער"ה), שבת (הב' ד) סליחות⁴⁰.
 טז. ובכל זה ניתוסף ביתר שאת וביתר עוז בשבת שובה, שבו נעשית העלי' והשלימות – "ויכולו"⁴¹
 – דכל ימי השבוע, החל מיום ראשון, ערב ר"ה, ב' הימים דר"ה וצום גדלי' (ושאר הימים עד ליום
 השבת).
 וכיון שמיום השבת "מתברכין כולהו יומין"⁴², הימים שלאחרי השבת (נוסף על העלי' והשלימות
 דהימים שלפני השבת) – ה"ז נמשך ופועל גם על כל הימים שלאח"ז, במשך כל השנה כולה.
 ותוכן העלי' דשבת שובה ופועלתה על כל השנה – מודגש בהתחלת ההפטורה דשבת שובה:
 (א) "שובה ישראל עד הוי' אלקיך"² – פעולת בניי ("שובה ישראל") שהוי' נעשה אלקיך, כחך וחיותך
 (כמבואר בדרושי חסידות³), היינו, שהשנה כולה נעשית שנה שבה הוי' הוא אלקיך, כחך וחיותך, בחיי
 היום-יום, במחשבה דיבור ומעשה, עד לענינים הכי גשמיים שבעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו.
 (ב) "ונשלמה פרים שפתינו"⁴³ – שע"י עבודתם של ישראל ב"שפתינו" (ובפרט בהשלימות דשפתינו,
 "ונשלמה גו' שפתינו") משלימים ("ונשלמה") את עניני עבודת הקרבנות ("פרים", מובחרין שבקרבנות⁴⁴,
 שצריכים להיות (ככל עניני קדושה) "תמימין ומובחרין"⁴⁵), ובזה גופא – לא רק העבודה ד"ישראל
 במעמדם", אלא גם העבודה ד"כהנים בעבודתם (כהני בחשאי וברעותא דלבא⁴⁶) ולוים בדוכנם"⁴⁷ (השיר
 על הקרבן); ועוד ועיקר – שע"ז פועלים הקרבת הקרבנות (פרים) כפשוטם בביהמ"ק השלישי, "מקדש
 אדני כוננו ידיך"³⁰.
 יז. ובכח זה נעשית עבודת כאו"א מישראל במשך כל השנה – למלא את שליחותו בעולם לעשות
 לו ית' דירה בתחתונים⁴⁸, ובהדגשה יתירה בנוגע לאלה שבהשגחה פרטית ה"ה "שלוחים בתוך שלוחים".
 והנקודה העיקרית בזה – שעבודתו של "שליח" צריכה להיות בכל עשר כחות נפשו, שע"ז ניתוסף
 יו"ד ב"שליח", שזוהי הגימטריא ד"משיח"⁴⁹.
 ובפשטות – שתיכף ומיד ממש זוכים לביאת משיח צדקנו, שיגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ומתוך
 שמחה וטוב לבב.
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכל אחד מהשלוחים שיחיו שטר של דולר לתת לצדקה.
 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרלוי"צ ז"ל].

(44) ראה רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פט"ז ה"ג.

(45) רמב"ם ריש הל' איסורי מזבח.

(46) ראה זח"ג לט, א.

(47) ג' ענינים (כהנים בעבודתם ליום בדוכנם וישראל במעמדם) – שיש בזה התוקף דחזקה.

(48) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(49) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 358 ואילך. ועוד.

(37) ישע"י נח, ה. וראה תניא אגה"ת ספ"ב.

(38) בראשית א, ה.

(39) פרש"י עה"פ (מב"ר פ"ג, ח).

(40) לאחר כמה ימים דאמירת הסליחות – שאז בודאי כבר נפעלו הענינים שמבקשים באמירת הסליחות.

(41) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(42) זח"ב סג, ב. פח, א.

(43) הושע יד, ג.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים ה'תשנ"ב. – לאחר תפלת מנחה –

בלתי מוגה

- 1 א. "פותחין בברכה"¹ – כהפס"ד בתורה בנוגע לכל ענין, בכל מעמד ומצב, בכל זמן ובכל מקום
- 2 ע"ד הרגיל, ועאכו"כ כשישנה הוספה² בהענין, בהזמן ובהמקום באופן בלתי רגיל – כבנדר"ד, שנמצאים
- 3 בזמן מיוחד, ערב יוה"כ"פ, ובמקום מיוחד, בית כנסת (בית תפלה) ובית מדרש (בית תורה) ובית מעשים
- 4 טובים של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – אזי ניתוסף ביתר שאת וביתר עוז ההכרח והפס"ד שהפתיחה
- 5 צריכה להיות בברכה דוקא (מצד אותו טעם, וביתר שאת וביתר עוז).
- 6 ב. ובפרטיות יותר – בנוגע למעלת הזמן:
- 7 לכל לראש – המעלה של כללות ה"עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים".
- 8 ובהקדם הדיוק בלשון חז"ל³ "עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ" – דלכאורה, "בין ר"ה ליוה"כ"פ" יש
- 9 רק שבעה ימים? – שמאמר זה גופא ("עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ") הוא פס"ד בתורה שבנ"פ שיש
- 10 בכחו לשנות את המציאות⁴, כך, שבמקום השבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ (שישנם בלא"ה כ), נעשית
- 11 הוספה, והוספה שנעשית לעיקר – "עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ".
- 12 והענין בזה⁵:
- 13 עשרת הימים מהווים תקופה אחת שלימה שהתחלתה בר"ה וסיומה ביוה"כ"פ, ולא עוד אלא שגם כל
- 14 א' מעשרת הימים התחלתו בהענין דר"ה וסיומו בהענין דיוה"כ"פ.
- 15 וההסברה בזה – ע"פ הידוע שראש השנה נקרא "ראש", להיותו כמו הראש שבו נכלל חיות כל הגוף.
- 16 וכן יוה"כ"פ ש"נק' ג"כ ראש השנה בכתוב⁶ והוא בחי' נשמה ופנימיות" (כמבואר בלקו"ת⁷ מכתבי
- 17 האריז"ל⁸). ואם ביחס לכל השנה כולה נחשבים ר"ה ויוה"כ"פ ל"ראש", הרי עאכו"כ שנחשבים ל"ראש"
- 18 ביחס לעשרת הימים עצמם, כמו במשל ה"ראש", שאם הוא המנהיג ("ער האָט וואָס צו זאָגן") בנוגע
- 19 לכל חלקי הגוף, הרי עאכו"כ שהוא המנהיג ("ער האָט וואָס צו זאָגן") בנוגע לחלקי ה"ראש" גופא.
- 20 וכיון שר"ה ויוה"כ"פ נחשבים ל"ראש" ביחס לעשרת הימים עצמם, נמצא, שבכל עשרת הימים ישנו
- 21 ענינם המיוחד של ר"ה ויוה"כ"פ, היינו, לא רק שיש בהם ענינם של ר"ה ויוה"כ"פ כפי שהם חלק מכללות
- 22 התקופה דעשרת הימים, אלא יש בהם גם ענינם המיוחד של ר"ה ויוה"כ"פ שלמעלה מעשרת הימים.
- 23 ג. ובעשרת הימים גופא הולך וניתוסף בעילוי אחר עילוי – כהכלל בכל עניני קדושה "מעלין
- 24 בקודש"⁹, ועאכו"כ בקדושה נעלית ביותר שהיא בבחינת "ראש" לכל עניני קדושה שבכל השנה, כמו
- 25 קדושת המועדים, חג הסוכות, חג הפסח וחג השבועות, שנכללים בראש השנה – הרי בודאי שהעלי'
- 26 בקודש היא (לא רק מיום ליום, אלא גם) מרגע לרגע.
- 27 ובפרט לאחר שכבר עברו רוב עשרת ימי תשובה, ולא רק רוב סתם, אלא גם רובו ככולו, עד ליום
- 28 התשיעי דעשרת הימים.

(3) ר"ה יח, א. וש"נ.

(4) ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(5) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 203 ואילך. וש"נ.

(6) יחזקאל מ, א. וראה תוד"ה ואת – נדרים כג, ב. רא"ש סוף יומא.

(7) דרושי ר"ה נח, א.

(8) פנ"ח שער ר"ה ספ"א.

(9) ברכות כח, א. וש"נ.

(1) ע"פ פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק שכתניא. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 461 בהערה. וש"נ.

(2) ובפרטיות יותר – הוספה באורך רוחב גובה ועומק, שנמנים לפעמים בתור ד' ענינים, ולפעמים בתור ג' ענינים, כיון שגובה ועומק נחשבים לענין א', להיותם באופן ד"נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן" (ספר יצירה פ"א מ"ז), שענין זה (שהוא כלל בכל עניני תיקון וקדושה) הוא בנוגע לגובה ועומק, ולא בנוגע לאורך ורוחב.

ויתירה מזה, שיום התשיעי שייך גם ליום העשירי, כפי שהדבר מתבטא בהנהגה בנוגע לענינים¹ גשמיים¹⁰, אכילה ושתי' – שהאכילה ושתי' דיום התשיעי פועלת גם את הפעולה דיום העשירי, כמארז"ל¹¹ "כל האוכל ושותה בתשיעי" ("כפי שיעור ב' ימים"¹²) מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי".³ וביום התשיעי גופא עומדים כבר קרוב לסיומו – בשעה כזו שיכולים לקיים את הציווי להוסיף מיום התשיעי על יום העשירי (הוספה שתלוי' ברצונו של כאו"א)¹³.

ד. והנה, גם כשנמצאים בתשיעי בתשרי במעמד ומצב נעלה ביותר (לאחרי שעברו כדבעי בכל הפרטים ב' הימים דר"ה, וכן הימים שלאח"ז עד קרוב לסיומו של יום התשיעי בתשרי), פועלים בני"י שינוי המציאות (כדלקמן) בכח התורה, כפתגם הרס"ג¹⁴ "אין אומתנו אומה¹⁵ אלא בתורתה", שבכח התורה לשנות את מציאות העולם.

ובהקדמה – שהצורך בשינוי המציאות ע"י התורה הוא גם (ואדרבה – עוד יותר) בנוגע למציאות חזקה וקדושה, כשם שגם אצל צדיקים גמורים צ"ל העילוי היותר גדול דבעלי-תשובה¹⁶, ובלשון הרס"ג¹⁷ ש"עיקר בריאת האדם .. לשבר מדות .. הטבעיות שלו", או "לשנות טבעיות מדותיו"¹⁸ (כב' הנוסחאות שבזה¹⁹). ובנוגע לענינו:

לאחרי כל המעלות שמגיעים אליהם בעמדנו קרוב לסיומו של תשיעי בתשרי – נמצאים עדיין במעמד ומצב של גלות, ובמילא, יש צורך והכרח לשנות את המציאות ולפעול תיכף ומיד את המעמד ומצב של הגאולה האמיתית והשלימה, שאז תהי' השלימות ד"עשירי" – "העשירי יהי' קודש"²⁰ – בכל העולם כולו, לא מבעי אצל בני"י, בנוגע לעשר כחות הנפש (כפי שמתלבשים במחשבה דיבור ומעשה), דמאי קמ"ל, אלא גם בחלקם בעולם ובכל העולם, גם אצל אינם-יהודים, וגם במין החי, צומח ואפילו דומם (כדאיתא במדרשי חז"ל²¹ ש"לעתיד לבוא .. האבן זועקת .. שנאמר²² כי אבן מקיר תזעק"²³).

ושינוי המציאות (מגלות לגאולה) נעשה בכח התורה – הכרזת והודעת נשיא דורנו שע"פ פס"ד התורה כבר "כלו כל הקיצין"²⁴, ויתירה מזה, שגם הענין ד"עמדו הכן כולכם"²⁵ ישנו כבר, ובשלמותו,

– לאחרי כל הענינים שפעלו במשך כל השנים עד עתה, כולל ובמיוחד לאחר שזכו ללמוד ולהפיץ פנימיות התורה בכלל, ובפרט פנימיות התורה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שעל ידו נעשה לימוד פנימיות התורה באופן של הוספה, כמרומו בשמו הראשון (יוסף), ובאופן של שמחה (ועד לאופן שהוא מעין ודוגמת "יחל"א²⁶ שחוק פינו ולשוננו רנה"²⁷), כמרומו בשמו השני (יצחק) –

צח, ב. ט"ז או"ח סרפ"ח סק"ב), מצד גודל מעלת סודות התורה עד כדי כך שאפילו מוחו של רבי עקיבא – ש"כולהו אליבא דרבי עקיבא" (סנהדרין פו, רע"א) – לא הי' יכול להכילם.

ולהעיר מהשייכות של רבי עקיבא ליוהכ"פ – להיותו א' מעשרה הרוגי מלכות (ש"אין אדם יכול לעמוד במחיצתן" (פסחים נ, א. וש"נ)) שמזכירים בפיוטים דיוהכ"פ. – ויה"ר שעוד בתשיעי בתשרי יקויים אצל כל א' מהצדיקים וגדולי ישראל הנ"ל (וגם אצל כל בני"י – "ועמך כולם צדיקים") היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" (ישעי' כו, ט).

(24 סנהדרין צז, ב. (25 ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש ע' רעט. "היום יום" טו טבת. ובכ"מ.

(26 ואף ש"אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר אז ימלא שחוק פינו", לעתיד לבוא דוקא (ברכות לא, א), הרי, בסוגיא זו עצמה ישנו פס"ד ממעשה בפועל (שיש בו תוקף גדול יותר מפס"ד סתם (ראה לקמן הערה 37)) של אמורא ש"ברח טובא", וכששאלוהו היתכן, השיב, "אנא תפילין מנחנא", שזוהי מובן שקיום מצוה יכול וצריך להיות מתוך שמחה גדולה, "בדח טובא", ועי"ז גופא ממעשים ומזרזים עוד יותר את קיום היעוד "אז ימלא שחוק פינו".

(27 תהלים קכו, ב.

(10 ובמילא, אין צורך להביא ראיות והוכחות מענינים רוחניים, ובודאי לא מענינים הכי רוחניים, כמו הענין דעשירי בתשרי.

(11 יומא פא, ב. וש"נ.

(12 פע"ח שער יוהכ"פ פ"א. סידור אדה"ז לאחר סדר כפרות.

(13 יומא שם. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תרח.

(14 אמנות ודעות מאמר שלישי פ"ז.

(15 וע"ד לשון המדרש שהובא בטור ריש הלכות ר"ה (או"ח סו"ס תקפא): "איזו אומה כאומה זו כו".

(16 ראה ברכות לז, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(17 הובא בכש"ט סכ"ד.

(18 לקו"ד ח"א נו, א.

(19 ראה "התמים" ח"ג ע' סו ואילך. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תנח.

(20 בחוקתי כז, לב. וראה הנסמן בלקו"ש ח"ו ס"ע 290.

(21 מדרש תהלים סוף מזמור עג.

(22 חבקוק ב, יא.

(23 ולא רק "זעקה" הקשורה עם שלילת ענין בלתי-רצוי (כבמדרש שם), אלא גם "זעקה" הקשורה עם שמחה, ע"ד דמעות של שמחה דרבי עקיבא בלמדו שיר השירים (ראה מהנ"ע וירא

- 1 כך, שעתה לא זקוקים לענין של נס (נס גלוי, ואפילו לא נס נסתר), אלא גם בדרך הטבע באה הגאולה
2 האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.
- 3 ה. וכיון שכן, נעשה שינוי המציאות ע"פ תורה גם בנוגע לאופן ההנהגה דיום העשירי בהמשך ליום
4 התשיעי – שהאכילה ושת' דיום התשיעי ("כל האוכל ושותה בתשיעי") נמשכת גם ביום העשירי:
- 5 ובהקדמה – שבנוגע לקטנים ("כי נער ישראל ואוהבהו")²⁸ יש שקו"ט אם ובאיזה אופן מותר להם
6 להתענות, מפני הסכנה שבדבר²⁹, ולא עוד אלא שגם בנוגע לגדולים ישנה מציאות של דחיית התענית
7 ע"פ ציווי התורה בגלל פיקוח נפש שדוחה כל התורה כולה³⁰.
- 8 [ולהעיר, שגם כאשר דוחים דין בתורה בשביל פקו"נ, הרי, נוסף לכך שדחי' זו היא חד-פעמית,
9 בבחינת "לרגע קטן עזבתיך"³¹, ותכליתה בשביל קיום דין זה בתורה ריבוי פעמים, כלשון חז"ל³² "אמרה
10 תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", הנה עוד זאת, שגם הדחי' כשלעצמה אינה
11 באופן שדוחים (דחי' אמיתית) את התורה, אלא אדרבה, שהתורה מתעלה לדרגא נעלית יותר – שבזכותה
12 נשאר יהודי בחיים!].
- 13 ובנוגע לענינו: בודאי שלא יצטרכו ח"ו להגיע למצב כזה³³, ויוכלו להשלים את התענית כפשוטו
14 מתוך בריאות נכונה³⁴, אלא, שכיון שיבוא משיח צדקנו תיכף ומיד, הרי, ע"פ פס"ד התורה לא יצטרכו
15 להתענות ביוהכ"פ:
- 16 בנוגע לחנוכת בית המקדש הראשון איתא בגמרא³⁵ ש"אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים
17 (לפי ששבעה ימים שלפני סוכות עשו כל יום שמחה ומשתה)³⁶, והיו דואגים כו' יצתה בת קול ואמרה
18 להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא" – פס"ד בתורה מ"הלכה למעשה"³⁷.
- 19 ומזה מובן גם (ובמכ"ש וק"ו) בנוגע לחנוכת ביהמ"ק השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך"³⁸, שכאשר
20 תהי' התחלתה תיכף ומיד ממש, לפני כניסת יום הכפורים – לא יתענו ביוהכ"פ, ואדרבה, יעשו שמחה
21 ומשתה, סעודה בלחם ודגים ובשר ויין, כלשון הכתוב³⁹ (בנוגע לר"ה) "אכלו משמנים ושתו ממתקים
22 ושלחו מנות לאין נכון לו⁴⁰ כי קדוש היום לאדוננו"⁴¹, ועד לסעודה דלעתיד לבוא – לויתן ושור הבר
23 ויין המשומר⁴² – שהיא סעודה גשמית כפשוטה (כהפס"ד בתורת החסידות⁴³).
- 24 ואז יהי' גם הענין ד"יום רצון לה'" (שאומרים בהפטרות יוהכ"פ)⁴⁴ – לא באופן של עינוי, אלא באופן
25 נעלה יותר⁴⁵ – מתוך שמחה הכי גדולה, למעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידע"⁴⁶, כמו שמחת פורים,
26 ובאופן נעלה יותר משמחת פורים (שהיא במעמד ומצב ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"⁴⁷) – יום הכפורים,
27 בכ"ף הדמיון (לא לגריעותא, כהפירוש הרגיל⁴⁸, אלא) למעליותא, כיון שהשמחה דיוהכ"פ היא בעליו
28 שלא בערך משמחת פורים.

(28) הושע יא, א. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 20.
(29) ראה רמב"ם הל' שביתת עשור ספ"ב. שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ז.
(30) ראה יומא פב, א. שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ז.
(31) ישעי' נד, ז.
(32) יומא פה, ב. וש"נ.
(33) ובפרט שכבר נכתבו ונחתמו לאלתר בספר החיים, ולא רק חיים סתם, אלא גם "חיים טובים", ועד להשלימות דחיים טובים – חיים נצחיים.
(34) ובפרט שבתשיעי בתשרי נמשכת תוספת בריאות כו'.
(35) מו"ק ט, א.
(36) פרש"י שם.
(37) שיש בו תוקף גדול יותר מהלכה סתם, כדאיתא במסכת בבא בתרא (קל, ב). – ולהעיר מהשייכות דמסכת בבא בתרא (בבא השלישית) לגאולה השלישית ולבית המקדש השלישי, כמובן מהמבואר בזהר (ח"ג קצח, א) בענין ג' הבבות.
(38) בשלח טו, יז.

(39) נחמ"י ח, יו"ד.
(40) ולכן צריכה להיות השתדלות יתירה בימים אלה בנוגע לענין הצדקה – מרבים בצדקה – לספק צרכי החג לכל הזקוקים לא רק "די מחסורו", אלא גם באופן ד"לעשרו" (ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 369 ואילך).
(41) ובמכ"ש וק"ו בנוגע ליוהכ"פ שקדושתו גדולה מקדושת ר"ה – "אחת בשנה".
(42) ראה ברכות לד, ב. ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג, ג.
(43) ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' עז הערה 23. וש"נ.
(44) ישעי' נח, ה. וראה תניא אגה"ת ספ"ב.
(45) ע"ד האמור לעיל בנוגע לדחיית התענית מצד פקו"נ – שדחיית התורה היא באופן שהתורה מתעלה לדרגא נעלית יותר.
(46) מגילה ז, ב.
(47) שם יד, א.
(48) תקו"ז תכ"א (נו, ב). וראה תו"א מג"א צה, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

ו. ועי"ז נעשים גם שאר עניני יוהכ"פ בתכלית השלימות:

לכל לראש – בנוגע לכל פרטי עבודת יוהכ"פ בבית המקדש ע"י כהן גדול בהיותו לבוש בבגדי כהונה, "לכבוד ולתפארת"⁴⁹ (אע"פ ששבעה ימים לפני"ז הי' צריך להתחיל כבר הלימוד והחינוך לעבודה⁵⁰, וכיון שענין זה נעשה ע"י ב"ד⁵¹, הי' צריך כבר לפני"ז להתקיים היעוד⁵² "ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה").

זאת ועוד:

אודות ענינו של יוהכ"פ – איתא במשנה בסיום מסכת תענית⁵³: "ביום חתונתו זה מתן תורה", "יום הכפורים שניתנו בו לוחות האחרונות"⁵⁴.

[ויש לקשר זה עם התשובה דיוהכ"פ ששלימותה היא תשובה עילאה – כידוע⁵⁵ שתשובה עילאה קשורה עם לימוד התורה, יחוד פנימי, יחוד המוחין, שהשכל המשיכל והמושכל מתאחדים "ביחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות"⁵⁶.

וענין זה קשור גם עם שלילת התענית וענין השמחה: שלילת התענית – שמודגשת יותר בשייכות ללימוד התורה, כי, "מי שהוא בעל תורה (ובפרט כשתורתו אומנתו) חוטא ונענש בכפליים⁵⁷ כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסוק בתורה כראוי"⁵⁸; וענין השמחה – שתשובה עילאה היא "בשמחה רבה" דוקא⁵⁹].

ומזה מובן שהשלימות של יוהכ"פ קשורה עם השלימות דמתן תורה – הן לוחות האחרונות, והן לוחות הראשונות, ביחד עם שבירי לוחות⁶⁰, שיתגלו כולם (ג' ענינים) בביהמ"ק השלישי (והמשולש) ובקדש הקדשים (שכולל ג' קדושות),

ועד לתכלית השלימות דמתן-תורה – "תורה חדשה מאתי תצא"⁶¹,

ומתחיל מההוראה (תורה) הראשונה של הקב"ה – שהגאולה האמיתית והשלימה צריכה להיות תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן כהרף עין"⁶².

ז. והלימוד וההוראה מכהנ"ל⁶³ לכאו"א מישראל (אנשים נשים וטף) בנוגע למעשה בפועל:

אם בכל השנה כולה צריכה להיות התשוקה והצפי' לביאת המשיח באופן ד"אחכה לו בכל יום שיבוא"⁶⁴, שהפירוש בזה, שיבוא בכל יום, ובכל רגע ורגע מהיום – על אחת כמה וכמה שב"עת רצון" צריכה להיות תשוקה וצפי' לביאת המשיח תיכף ומיד, ביתר שאת וביתר עוז.

ובהדגשה יתירה ב"עת רצון" דתשיעי בתשרי – לאחר כללות העבודה דחודש אלול בהענין ד"אני לדודי ודודי לי"⁶⁵ – שאז נרגשת יותר התשוקה והצפי' להזמן שבו יהי' ניכר הענין ד"אני לדודי ודודי לי" בפועל בגלוי, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

(58) תניא אגה"ת פ"ג.

(59) שם פ"א.

(60) שבהם מודגש העילוי ד"יישר כחך ששברת" (שבת פז, א. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 248 ואילך).

(61) ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(62) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(63) במכ"ש וק"ר מהצורך ללמוד הוראה אפילו מעניני העולם, כתורת הבעש"ט ("היום יום" ט' אייר. ובכ"מ) שכל דבר שיהודי רואה או שומע הוא בהשגחה פרטית, ושייך אליו, לתכלית בריאתו, "אני נבראתי לשמש את קוניי" (סוף קידושין), שצריך ללמוד מזה הוראה בעבודתו לקונו.

(64) עיקר הי"ב מי"ג העיקרים. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 397 ואילך.

(65) שה"ש ו, ג. וראה לקו"ת ראה לב, א ואילך. ובכ"מ.

(49) תצוה כח, ב"מ.

(50) יומא יד, א. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ה.

(51) יומא יח, א. רמב"ם שם.

(52) ישעי' א, כו.

(53) להעיר מהרמז על הסיום דכל עניני תעניות בימות המשיח: "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר כה אמר ה' צבאות צום וגו' יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו" (רמב"ם סוף הלכות תעניות).

(54) פרש"י שם.

(55) תניא אגה"ת ספ"ח ואילך.

(56) תניא פ"ה.

(57) נוסף לכך ש"כל היושב בתענית נקרא חוטא" (תענית יא,

- 1 וכאשר כל בני, אנשים נשים וטף, נמצאים במעמד ומצב של רצון ותשוקה וצפי' לביאת המשיח,
- 2 — ובפרט שבאיזה מעמד ומצב שיהיו מונחים ("אין וואָס זיי זאָלן נאָר ליגן"), ובאיזה ענין שיהיו
- 3 עסוקים במעשה דיבור ומחשבה, הרי, רצונם האמיתי והפנימי הוא כדבעי (כפס"ד הרמב"ם⁶⁶), כולל גם
- 4 בנוגע להרצון והתשוקה והצפי' לביאת המשיח —
- 5 בודאי שהקב"ה ממלא את רצונם של בני — להביא את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
- 6 ולא עוד אלא שהקב"ה שמח למלא רצונם של בני, עד כדי כך, שכאשר שואלים "מאי עבד קוב"ה
- 7 בהיה שעתא", המענה הוא: "קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני"⁶⁷, היינו, שהקב"ה שמח על כך שבני
- 8 נותנים לו עצה ופס"ד לסיים את הגלות הארוך (לאחרי שכבר "כלו כל הקיצין") ולהביא את הגאולה
- 9 האמיתית והשלימה.
- 10 ח. והעיקר — שלא ידחה הדבר לכמה זמן ח"ו, אלא יתקיים בפועל תיכף ומיד ממש, בתשיעי בתשרי
- 11 שנת ה'תשנ"ב, שהרמז שלה "הי' תהא שנת נפלאות בה", "נפלאות בכל", "בכל מכל כל"⁶⁸,
- 12 ובאופן שאין צורך ב"רמזים", כיון שמיד נפתחת הדלת ונכנס משיח צדקנו, ו"מראה באצבעו ואומר
- 13 זה"⁶⁹, "הנה בא משיח", דוד מלכא משיחא,
- 14 ויחד עמו זקנו ("זיין עלטער עלטער זיידע") דוד המלך, יחד עם משה רבינו, "גואל ראשון הוא גואל
- 15 אחרון"⁷⁰, יחד עם המלאכים וכל פמליא של מעלה,
- 16 ולוקחים את כל בני, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁷¹, ומביאים אותם — "עם ענני שמיא"⁷²
- 17 — לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש,
- 18 — מבלי להמתין לאמירת "לשנה הבאה בירושלים" [לאחרי אמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד",
- 19 "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" ג"פ, ו"ה' הוא האלקים" ז"פ] במוצאי יוה"כ⁷³, כיון שבאים לירושלים
- 20 בערב יוה"כ⁷³ —
- 21 להר הקודש, לבית המקדש השלישי, עד לקדש הקדשים,
- 22 ושם (בקדש הקדשים) חוגגים את "יום חתונתו ויום שמחת לבו" (הנישואין דהקב"ה וכנס") — שלכן
- 23 נקרא קודש הקדשים בשם "חדר המטות"⁷⁴, לפי שבו נעשים "ישראל וקוב"ה כולא חד"⁷⁵ ממש, היינו,
- 24 לא רק באופן של ראי', כמ"ש⁷⁶ "והיו ענין ראות את מוריד", אלא באופן שנעשים חד ממש, "אחד
- 25 באחד יגשו"⁷⁷, ועד ש"והיו לבשר אחד"⁷⁸,

(72) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.
 (73) ע"ד פירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר שבאים לירושלים תיכף ומיד, ובמילא נמצאים כבר לשנה הבאה בירושלים (ראה סה"ש תש"ה ריש ע' 83).
 (74) מלכים-ב יא, ב ובפרש"י.
 (75) ראה זח"ג עג, א.
 (76) ישע"ל, כ. וראה תניא פל"ו.
 (77) איוב מא, ח.
 (78) בראשית ב, כד.

(66) הל' גירושין ספ"ב.
 (67) ב"מ נט, ב.
 (68) ברכת האבות (ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך) — ששייכת גם לכאור"א מישראל, כמ"ש בברכת המזון: "כמו שברך את אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל כן יברך אותנו" — כל אחד ואחת מישראל, אנשים נשים וטף (שגם הם* מברכים ברכת המזון**).
 (69) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.
 (70) ראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.
 (71) בא יו"ד, ט.

(*) לאחר שגדלים מהגיל שבו יוצאים י"ח באמירת "ברוך רחמנא . . מר' דהאי פיתא".
 (**) ומתוך הסיוד הפרטי שלהם — כטבעם של ילדים שרוחשים חביבות מיוחדת לדבר שלהם ("א' אייגענע זאך"), של נפשם האלקית "חלק אלקה ממעל ממש", כפי שחזרת גם בגופם (כמדובר כמ"פ שכדאי ונכון שלכל ילד וילדה יהיו סידור תהלים וכו') (שאר ספרי קודש, וכן קופת צדקה) שלהם.

ומזה נמשך גם בכל העולם⁷⁹ – שנעשה דירה לו ית' בתחתונים⁸⁰, שענינה של "דירה" (כמבואר בדרושי חסידות⁸¹) שבה מתגלה בעל הדירה בכל עצמותו, וגם באופן שאינו זקוק ללבושים [ואדרבה: ענין היחוד ד"והיו לבשר אחד" צ"ל בלא לבושים דוקא, ולא באופן ש"הוא בבגדו והיא בבגדה"⁸²], כמ"ש⁷⁶ "לא יכנף עוד מוריד", "שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש"⁸³, כך, שגם בכל העולם נעשה המעמד ומצב ד"והיו לבשר אחד" – שה"אחד" חודר ("נעמט דורך") את ה"בשר" של יש הנברא והנוצר והנעשה, להיות לאחדים עם היש האמיתי⁸⁴.

ט. ועוד לפני שחוגגים בבית המקדש את יום העשירי בתשרי, אוכלים בביהמ"ק⁸⁵ את הסעודה דתשיעי בתשרי שמתכוננים לאכול עתה,

– הן הסעודה הראשונה (אצל אלה שיאכלו עתה שתי סעודות), והן (ובעיקר) הסעודה המפסקת⁸⁶ (שסמוכה לעשירי, ולכן מודגש בה בעיקר העילוי ד"האוכל ושותה בתשיעי") –

ובסעודה זו אוכלים ושותים (לא רק דגים ובשר ויין סתם, אלא) את הליתין ושור הבר ויין המשומר, ונעשית סעודה והתוועדות חסידית ("א חסידישע סעודה מיט א חסידישן פאָרבריינגען") בראשותו של נשיא דורנו,

– ביחד עם רבותינו נשיאנו שלפניו שהוא ממלא מקומם: אביו – שהוא בנו יחידו וממלא מקומו; זקנו⁸⁷ (שאביו הי' ממלא מקומו) – שהנהגתו היתה באופן ד"לכתחילה⁸⁸ אריבער⁸⁹; אביו זקנו – שנקרא צמח צדק⁹⁰, ב' שמות שבהם נקרא משיח צדקנו; וזקן זקנו – אדמו"ר האמצעי, ששמו "דובער", שענינו של "דוב" ⁹¹ ש"מסורבל בבשר"⁹², שמורה על המשכת כל הענינים בגשמיות (בבשר, ומסורבל בבשר) דוקא⁹³ –

וממשיכים בעריכת הסעודה והתוועדות ("מען ציט איר אַריין") גם לאחר הזמן⁹⁴ – בהיתר – בחנוכת ביהמ"ק השלישי ("ביום חתונתו (יוהכ"פ) וביום שמחת לבו, זה בנין בית המקדש"),

ובסיומה של הסעודה – "לאחר שאוכלין ושותין נותנין .. כוס של ברכה .. אומר לו לדוד (דוד מלכא משיחא) טול וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך"⁹⁵,

והברכה היא "ברוך .. שאכלנו משלו", שזוהי הברכה לבעל הבית ("אורח מברך כדי שיברך בעל הבית"⁹⁶), הקב"ה, הבעה"ב דכל העולם כולו, שבכחו וביכולתו⁹⁷ מתהווה מאין ליש ברגע זה⁹⁸ ה"שטענדער" והספרים וכל הענינים, ועאכו"כ כאו"א מבנ"י וכל בנ"י.

כר"י ("ואעפ"כ מתנהג אחרת, אלא יתירה מזה, שגם העולם מצד עצמו סבור שצ"ל "מלכתחילה אריבער".

(90) ע"ש ספריו – שאלות ותשובות ופסקי דינים בעניני הלכה במעשה בפועל.

(91) כולל ובמיוחד "בער" – כפי שנקרא בלע"ז, שחודר גם בלשונות דשבעים אומות, ובאופן שנעשים תיבה אחת – "דובער".

(92) ראה מגילה יא, רע"א. וש"נ.

(93) כולל גם בנדר"ד – הסעודה בבשר, ועד לאופן דמסורבל בבשר, ומסורבל בשאר עניני הסעודה, דגים ויין.

(94) ככל סעודה חסידית שאם התחילו בה בשעה המותרת (ועאכו"כ בנדר"ד, שישנו ציווי על עריכת הסעודה, ובאופן ד"כפלים לתושי", "כפי שיעור ב' ימים"), ממשיכים בה גם לאחר שמגיע זמן התפלה שלאחרי' (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ט).

(95) פסחים ק"ט, ב.

(96) ברכות מו, א.

(97) ראה תניא אגה"ק ס"כ.

(98) ראה שם שעזייה"א פ"א.

(79) כיון שבקדש הקדשים נמצאת ה"אבן שתי" ש"ממנה הושתת כל העולם" (יומא נד, ב).

(80) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא שם. ובכ"מ.

(81) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא. וש"נ.

(82) ראה כתובות מח, א.

(83) תניא שם.

(84) ראה ביאור"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(85) כמו הכהנים שמקום אכילתם העיקרית, אכילת קדשים, הוא בבית המקדש. וגדולה מזו מצינו, שאכלו ושתו אפילו ב"חדר המטות", "בית עליית קדשי הקדשים" – כשהוצרכו להתחבא שם מפני גזירת המלכות (מ"ב שם), ובמילא הוכרחו גם לאכול ולשתות שם.

(86) אלא, שאם לא יצטרכו לצום (כנ"ל ס"ה, וכדלקמן בפנים) – לא תהי' זו סעודה שמפסקת בין אכילה ושת' לצום.

(87) שיום ההילולא שלו ב"ג – "אחד" – בתשרי.

(88) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תריז.

(89) כולל גם בנוגע להפעולה בעולם – לשנות את העולם שגם הוא יתנהג באופן ד"לכתחילה אריבער", ולא רק באופן שהעולם מצד עצמו סבור כך וכך (כפתגמו: "די וועלט זאָגט

- 1 י. ויהי' שתי' תכלית השלימות דתשיעי בתשרי ודעשירי בתשרי (וגם השלימות דעשירי כפי שהוא
2 בתשיעי),
3 וכן תכלית השלימות דכללות ענינו של חודש תשרי: "תשרי ותשבוק ותכפר על חובי עמך"⁹⁹, ביטול
4 כל הענינים הבלתי-רצויים דסיבת הגלות, ובמילא בטל הגלות ובאה הגאולה האמיתית והשלימה,
5 ועי' נעשית גם העלי' דכל הזמנים ודכל המקומות, ועאכו"כ העלי' דכאו"א מבניי וכללות בניי,
6 וכל עניני הברורים שנעשו ע"י "מעשינו ועבודתינו" שמתעלים למעלה,
7 ובלשון הכתוב בפרשת השבוע: "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ"¹⁰⁰, "קרוב (האזינו מקרוב) לשמים
8 ורחוק (תשמע מרחוק) מן הארץ"¹⁰¹, היינו, שכאו"א מישראל, בהיותו נשמה בגוף בריא וחזק, בכל רמ"ח
9 אברים ושס"ה גידים¹⁰², ה"ה במעמד ומצב ש"קרוב לשמים ורחוק מן הארץ",
10 ולאחרי העלי', שזהו"ע הרצוא, נעשה השוב – ההמשכה וההתגלות למטה דוקא, בעוה"ז הגשמי
11 שאין תחתון למטה ממנו, שנעשה דירה לו ית' בתחתונים, היינו, שהקב"ה אינו באופן של הבדלה
12 למעלה, "אויבערשטער", אלא באופן שנמצא למטה דוקא, שזהו הסימן על הדירה שבה מתגלה בכל
13 עצמותו, ובה מתאחד עם בניי באופן דכולא חד ממש (כנ"ל ס"ח).
14 ועוד והוא העיקר – שברגע זה הולכים לגאולה האמיתית והשלימה מתוך ריקוד הכי גדול וניגון הכי
15 שמח, ולאח"ז הסעודה הכי גדולה, תיכף ומיד ממש.
16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון הקפות לאביו הרלווי"צ ז"ל.
17 אח"כ חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנוכחים שטר של דולר ליתן לצדקה].

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו ערב יום הכפורים לפני כל נדרי, ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

- 18 "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר, כה תברכו את בני ישראל אמור להם,
19 יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, ושמו את שמי על בני
20 ישראל ואני אברכם"¹.
21 א. ע"פ הכלל שההתחלה היא בהמשך להסיום שלפנ"ז (במה שמסיים מתחיל)² – יש להתחיל בהענין
22 ד"ואני אברכם" (הסיום דברכת כהנים), שמצינו בגמרא³ ב' פירושים:
23 (א) "כהנים מברכים לישראל והקב"ה מברך לכהנים". (ב) "כהנים מברכים לישראל והקב"ה מסכים
24 על ידם".
25 [וגם להפירוש ש"ואני אברכם" קאי על בניי, יש ברכה גם לכהנים – כפי שלמדים ממ"ש⁴ "ואברכה
26 מברכך"³. ובמכ"ש וק"ו: אם בנוגע לכל אדם (אפילו אינו-יהודי) נאמר "ואברכה מברכך"⁵, בנוגע
27 לבניי, ובבניי גופא שבט לוי, ובשבט לוי גופא כהנים – על אחת כמה וכמה שישנה ההבטחה "ואברכה
28 מברכך", וביתר שאת וביתר עוז].

(ירמי' לא, כא. וראה לקו"ת ש"ש טו, ג. ובכ"מ).

(1) נוסח ברכת כהנים – נשא ו, כב ואילך.

(2) ראה ב"ר פ"ק, יב.

(3) חולין מט, סע"א.

(4) לך לך יב, ג.

(5) ראה תוד"ה ואברכה – חולין שם.

(99) ויק"ר פכ"ט, ח.

(100) ר"פ האזינו.

(101) ראה ספרי עה"פ.

(102) ובהוספה אצל נשים, שמספר האברים והגידים מרובה

יותר (ראה בכורות מה, א). – ולהעיר, שההוספה אצל נשים

קשורה עם המעמד ומצב דלעתידי לבוא ש"נקבה תסוכב גבר"

ובנדוד מודגש הקשר והשייכות דב' הפירושים ב"ואני אברכם", כיון שגם המתברכים הם בדוגמת כהנים – כמובן מפס"ד הרמב"ם⁶ "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' .. ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים וכו'" – שזוהי ההנהגה של תלמידי הישיבה, שתורתם אומנותם, ובפרט תלמידים שלומדים בישיבת תומכי תמימים ומתנהגים ברוחה, ככל פירטי ההוראות ששמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, המנהל-פועל של הישיבה מיום הווסדה⁷ ועד היום הזה⁸.

ב. והוספה יתירה בהברכה – מצד הענין ד"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל"⁹:

פסוק זה נאמר על משה רבינו¹⁰, שענינו תורה¹¹, ודוגמתו בכל לומדי תורה, ובנדוד, תלמידי הישיבות, שהנהגתם היא באופן ד"טוב עין .. כי נתן מלחמו (דקאי על התורה שנקראת לחם¹², ונעשית דם ובשר כבשרו¹³, "לחמו") לדל"¹⁴, גם לאלה שבערך אליהם נמצאים במעמד ומצב של "דל"¹⁵.

ובהדגשה יתירה בנוגע לתלמידי ישיבת תומכי תמימים, שמתנהגים ע"פ הוראת המנהל-פועל של הישיבה, שאצלו ה' מודגש ביותר הענין ד"טוב עין .. כי נתן מלחמו דל".

ו"טוב עין הוא יבורך" – שניתוסף ביתר שאת וביתר עוז בהברכות בכל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות וברוחניות ובגשמיות, כולל ובמיוחד בהמצטרך להם בשביל קיום הענין ד"טוב עין .. כי נתן מלחמו לדל" כדבעי.

ועד לשלימות הענין ד"הוא יבורך" – ש"הוא" האמיתי, עצמותו ומהותו ית', נברך ונמשך ("יבורך" מלשון ברכה והמשכה¹⁶) בגלוי למטה, שע"ז ניתוסף בהמשכת כל הברכות ממקור הברכות לכל בני"י (החל מתלמידי הישיבות, בני ביתם והשייכים אליהם), שנמשכות ומתגלות ע"י נשיא הדור, "הנשיא הוא הכל"¹⁷, שכולל כל עניני הדור, ועאכו"כ אנשי הדור, ובפרט בני", "אתם קרויין אדם"¹⁸, ע"ש "אדמה לעליון"¹⁹, מצד נשמתם שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁰, ונרגש גם בגופם, נשמה בריאה בגוף בריא.

ג. ובפרטיות יותר:

התחלת ועיקר הברכה היא בנוגע לתורה – הצלחה רבה ומופלגה בלימוד התורה, הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה,

– וכמרומו גם בהקביעות דיוהכ"פ ביום הרביעי בשבוע שבו נתלו "שני המאורות הגדולים"²¹, שרומז על ב' הענינים שבתורה ("תורה אור"²²), תורה שבכתב ותורה שבע"פ²³, נגלה דתורה ופנימיות התורה²⁴ –

ושניהם (נגלה ופנימיות) יחד, "תורה אחת"²⁵, כמודגש בשמה של הישיבה "תומכי תמימים", כיון ש"מטרת הישיבה להיות תורת ה' תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה"²⁶,

נד, רע"ב), כולל ובמיוחד בנוגע לעבודה שבלב, רעותא דלבא, ועד לפנימיות הלב כו'.

(16) ראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

(17) פרש"י חוקת כא, כא.

(18) יבמות סא, רע"א.

(19) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(20) תניא רפ"ב.

(21) בראשית א, טז.

(22) משלי ו, כג.

(23) ראה לקו"ש ח"ל ע' 10 ואילך. וש"נ.

(24) ראה לקו"ש ח"ו ע' 37 ואילך. וש"נ.

(25) ראה התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 408. תשמ"ט ח"ד ע' 313. וש"נ.

(26) "התמים" ח"א ע' כה.

(6) ה' שמיטה ויובל בסוף.

(7) שאז ה' בנו יחידו (ובמילא ממלא מקומו) של נשיא הדור בימים ההם.

(8) וגם לעתיד לבוא, לעד ולנצח נצחים, שהרי קדושה לא זזה ממקומה (ראה תניא אגה"ק ביאור לסי' ז"ך), ואדרבה, הלך ומוסיף ואור, ועד לעילוי שבאין ערוך.

(9) משלי כב, ט.

(10) נדרים לח, א.

(11) ראה שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(12) ראה ברכות נז, סע"א. ועוד.

(13) ראה תניא פ"ה.

(14) נוסף לכך שגם אצלם ישנו הענין ד"דל" בעבודה הרוחנית – ענין הביטול, "ונפשי כעפר לכל תהי".

(15) ובפרט שלאמיתו של דבר אי אפשר לידע מעמדו ומצבו של הזולת, שהרי, "אין אדם יודע מה בלבו של חברו" (פסחים

- 1 והצלחה רבה ומופלגה גם בנוגע לתמכין דאורייתא (תומכי תמימים), שעליהם נאמר "עץ חיים היא
- 2 למחזיקים בה ותומכי מאושר"²⁷, "אל תקרי מאושר אלא מראשו"²⁸ אינן תמכין לאורייתא"²⁹,
- 3 ומהתורה נמשך גם בעולם (שנברא ע"י התורה)³⁰ – שהגילוי ד"תורה אחת" (הקשורה עם "ה' אחד")
- 4 חודר ונמשך ע"י ישראל, "גוי אחד – (גם) בארץ"³¹, בכל העולם³² (שנברא בשביל התורה ובשביל
- 5 ישראל³³), שתתגלה בו המציאות ד"ה' אחד", כמ"ש³⁴ "ואמת הוי' לעולם", ולא רק "לעולם", אלא גם
- 6 "בעולם", שבכל העולם כולו (לא רק בבניי, ולא רק במין המדבר, אלא גם במין החי והצומח עד לדומם)
- 7 יתגלה ה"אמת הוי'" – "אין עוד מלבדו"³⁵, ויתירה מזה, "אין עוד"³⁶.
- 8 ויש לקשר זה עם ענינו של יוהכ"פ – "אחת בשנה"³⁷ – שרומז על גילוי והמשכת ה"אחת"³⁸ (ע"י
- 9 ה"אחת" שבתורה) גם "בשנה", ענין הזמן (שקשור גם עם ענין המקום), גדר העולם³⁹, ובאופן שנעשים
- 10 מציאות "אחת", שהיש הנברא והיש האמיתי הם חד ממשי⁴⁰.
- 11 ד. ויה"ר שיקויים בכם – תלמידי ישיבת תומכי תמימים, בתוככי כלל ישראל⁴¹ – הענין ד"אתם
- 12 נצבים היום"⁴² כולכם לפני ה' אלקיכם"⁴³,
- 13 "נצבים" – מלשון "נצב מלך"⁴⁴, "מאן מלכי רבנן"⁴⁵, אלה שמתעסקים בלימוד התורה,
- 14 "לפני הוי' אלקיכם" – "לפני" מלשון פנימיות⁴⁶, הפנימיות דהוי' אלקיכם, כולל גם כפי ש"הוי'"
- 15 נעשה "אלקיכם", כחכם וחיותכם⁴⁷,
- 16 ובאופן ד"כולכם" – שכוללים גם את כל בניי, מתוך אהבת ישראל, "ואהבת לרעך"⁴⁸ כמוך"⁴⁹,
- 17 ובפשטות – שכל בניי, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁵⁰, מתקבצים ובאים כולם יחדיו
- 18 ("כולכם") לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש השלישי – "לפני ה'
- 19 אלקיכם".
- 20 וענין זה שייך במיוחד ליוהכ"פ – כידוע⁵¹ הפירוש במ"ש⁵² "יחינו מיומיים ביום השלישי יקימנו
- 21 ונחיי לפניו", ש"יומיים" קאי על ב' הימים של ר"ה (אע"פ שנחשבים ל"יומא אריכתא"⁵³), ו"יום
- 22 השלישי" קאי על יוהכ"פ, שבו "יקימו ונחיי לפניו" ("נצבים .. לפני ה' אלקיכם") – בביהמ"ק השלישי.

תפלת מנחה, שבה נכללים גם כאו"א מהנמצאים כאן, בתוככי כלל ישראל.

(42) דקאי על ר"ה (לקו"ת ר"פ נצבים), ועד"ז יוהכ"פ שהוא בחי' ר"ה בפנימיות (כנ"ל הערה 28).

(43) ר"פ נצבים.

(44) מלכים-א כב, מח. וראה אוה"ת נצבים ס"ע א"ר ואילך.

(45) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב.

(46) ראה לקו"ת ראה יח, סע"ד. ובכ"מ.

(47) ע"ד הפירוש במ"ש בהפטרה דשבת שובה (שמיני' מתברכין כולהו יומין) "שובה ישראל עד הוי' אלקיך", שהוי' נעשה אלקיך, כחך וחיותך (ראה לקו"ת דרושי ש"ש סד, ב ואילך. ובכ"מ).

(48) כולל גם "רעך ורע אביך אל תעזוב, זה הקב"ה" (שמו"ד רפכ"ז. ועוד).

(49) קדושים יט, יח.

(50) בא יו"ד, ט.

(51) לקו"ת דרושי ר"ה סג, סע"ב.

(52) הושע ו, ב.

(53) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ר ס"ג. ועוד.

(27) משלי ג, יח.

(28) להעיר מהשייכות ד"מראשו" ליוהכ"פ – ש"נק' ג"כ ראש השנה בכתוב (יחזקאל מ, א) והוא בחי' נשמה ופנימיות" (לקו"ת דרושי ר"ה נח, א).

(29) זח"ג נג, ב. וראה סה"מ תרצ"ט ע' 68 ואילך.

(30) ראה זח"ב קסא, סע"א ואילך.

(31) שמואל-ב ז, כג. ועוד. וראה תניא אגה"ק ס"ט. ובכ"מ.

(32) החל מהארץ המיוחדת – "ארץ אשר גוי תמיד עיני* ה' אלקיך בה" (עקב יא, יב), ועל ידה נמשך גם בכל העולם.

(33) כדרשת חז"ל: "בראשית", ב' ראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית (פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ).

(34) תהלים קיז, ב.

(35) ואתחנן ד, לה.

(36) שם, לט. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 202 הערה 86.

(37) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(38) להעיר מתוד"ה עד אחת – מנחות יח, א.

(39) ראה תניא שעהיוה"א פ"ז. ובכ"מ.

(40) ראה ביהמ"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(41) נוסף על הברכות האמורות לעיל (בהשיחה שלאחרי

- ה. ועוד והוא העיקר – שכל זה יקויים בפועל בסמיכות להתחלת יוהכ"פ דשנה זו,¹
 – בהתאם להרמז בסימנה של השנה, "הי' תהא שנת נפלאות בכל", "בכל מכל כל" – בגימטריא
 "קבץ"⁵⁴, שמזה מובן שכבר בראש השנה היתה כבר הכתיבה והחתימה בנוגע להענין ד"תקע בשופר
 גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גליותינו וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו" –
 ובמילא נעשה ההמשך דכל השנה כולה באופן ד"נפלאות בה", "נפלאות בכל", "בכל מכל כל", שנה
 טובה ומבורכת בכל הענינים, ולכל לראש – שנת הגאולה האמיתית והשלמה,
 תיכף ומיד ממש.

בס"ד. שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

- א. י"ג תשרי, יום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש, חל בשנה זו ביום השבת, יום השבת הראשון¹
 מהשבתות הפרטיים של השנה (לאחרי שבת שובה וכל ימי השבוע שבמשך שבעת הימים הרצופים שבין
 ר"ה ליוה"כ, הכוללים את השבתות והימים של כל השנה כולה, כמבואר בכתבי האריז"ל²), ובהתאם
 לכך יש להתעכב על הקשר והשייכות שביניהם.
 וכמה פרטים בזה:
 הקשר והשייכות דיום י"ג תשרי ליום השבת – י"ג בגימטריא אחד, ושייכותו ליום השבת להיותו יום
 אחד ומיוחד שהוא למעלה מכל ימי השבוע, כמ"ש³ "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו",
 ובלשון חז"ל⁴ ששבת "מקדשא וקיימא (מששת ימי בראשית)" מצד עצמה, ע"י הקב"ה (משא"כ קדושת
 המועדים⁵ ש"ישראל אינהו דקדשינהו לזמני⁶), ולא עוד אלא שהקדושה היא נעלית ביותר, כידוע ששבת
 נקראת "קדש" (בלא וא"ו), "קדש מלה בגרמי"⁷.
 הקשר והשייכות דיום ההילולא ליום השבת – שיום ההילולא הוא גמר ושלמות ועליית "כל מעשיו
 ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"⁸, ושייכותו ליום השבת שענינו "ויכולו השמים והארץ וכל
 צבאם"⁹, גמר ושלמות ועליית כל עניני הבריאה.
 ונוסף לזה, יש לבאר גם הקשר והשייכות דיום השבת לאופן עבודתו ודרכו המיוחדת של בעל
 ההילולא ד"ג תשרי – "לכתחילה אריבער", כפתגמו המפורסם¹⁰: "די וועלט זאגט אז ווען מ'קען ניט
 ארונטער גייט מען אריבער, און איך זאג אז מ'דארף לכתחילה אריבער", כדלקמן.
 ב. ויובן בהקדם הביאור בענינו של יום השבת – ענין התענוג, כמ"ש¹¹ "וקראת לשבת עונג":
 ידוע¹² שענין התענוג דיום השבת קשור עם גמר ושלמות הבריאה, עד"מ מאדם שמתענג לאחר גמר
 מלאכתו, כי, בשעה שעוסק במלאכתו, יורדים כל הכחות שלו ומתלבשים בעשיית המלאכה, החל מכח
 התענוג והרצון (שהרי הסיבה להתעסקות במלאכה היא מפני הרצון והתענוג שבדבר), שכל ומדות, ועד
 לכח המעשה, ולאחרי שמסיים מלאכתו חוזרים ועולים כל הכחות למקורם ושרשם למעלה, עד לכח

(54) ראה ח"י חת"ס לב"ב טז, סע"ב ואילך.

(1) נוסף על היותו בחודש תשרי, אותיות רשית (בעה"ט עקב

יא, יא), שענין זה הוא בכל השבתות שבחודש תשרי.

(2) סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

(3) בראשית ב, ג.

(4) ביצה יז, א.

(5) כולל גם ר"ה ויוה"כ.

(6) ברכות מט, א.

(7) זח"ג צד, ב.

(8) תניא אגה"ק ביאור לסימן זך.

(9) בראשית ב, א.

(10) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תריז.

(11) ישע' נח, יג.

(12) ראה לקו"ת בהר מב, ג ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע'

א"ק ואילך. ובכ"מ.

1 התענוג שאין למעלה ממנו ("אין למעלה מעונג"¹³), שזהו"ע ד"סוף מעשה במחשבה תחילה"¹⁴. ודוגמתו
2 אצל הקב"ה, שבריא את העולם בששת ימי המעשה היא עי"ז שיוורדים ומתלבשים בעשי' הכחות העליונים,
3 עד להרצון והתענוג, כידוע שבריא את העולם היא מצד בחי' "כי חפץ" חסד הוא"¹⁵, להיותו עצם הטוב,
4 ומטבע הטוב להטיב"¹⁷, וביום השבת חוזרים ועולים כל הכחות לשרשם ומקורם בבחי' התענוג.

5 ועוד ועיקר:

6 לאחר שלימות הבריא דיום השבת, "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", כולל גם התענוג שבגמר
7 ושלימות הבריא — כתיב³ "אשר ברא אלקים לעשות", שפירושו "לתקן"¹⁸, היינו, שע"י עבודת האדם
8 ניתוסף עליו גדול יותר גם לגבי התענוג שבשלימות הבריא, שמתגלה תענוג נעלה יותר¹⁹ (ועד לעילוי
9 שבאין-ערוך), למעלה גם מהתענוג שמצד "כי חפץ חסד הוא".

10 וענין זה מודגש גם בלשון הכתוב "וקראת לשבת עונג", שיהודי קורא וממשיך ומגלה שלימות התענוג
11 ביום השבת, וכמפורש בלשון חז"ל²⁰ "כל המענג את השבת"²¹, שנוסף על התענוג דיום השבת מצ"ע
12 ("מקדשא וקיימא"), מוסיף יהודי ומענג עוד יותר את השבת, שממשיך ומגלה בחינה נעלית יותר בתענוג.

13 ג. עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דיום השבת עם הענין ד"לכתחילה אריבער":

14 ענינו של יום השבת מדגיש גודל מעלתו של יהודי שהוא למעלה מהבריא כולה, ופועל עליו
15 ושלימות בהבריא כולה, בכל סדר ההשתלשלות, ועד לשורש ומקור דסדר ההשתלשלות בבחי' "כי חפץ
16 חסד הוא", שעל ידו נמשך ומתגלה תענוג נעלה יותר גם מהתענוג ד"כי חפץ חסד הוא".

17 וזהו גם תוכן הענין ד"לכתחילה אריבער" — שעבודתו של יהודי היא באופן של "אריבער" לגבי כל
18 סדר השתלשלות, כולל גם בחי' "כי חפץ חסד הוא", ועד שיהודי פועל הוספה ושלימות גם בבחי' "חפץ
19 חסד", "א איד מאכט איבער (כביכול) דעם ענין פון חפץ חסד".

20 ולא עוד אלא שגם ההתחלה (לא רק שלימות העבודה, אלא גם התחלת העבודה) היא באופן
21 ד"אריבער", "לכתחילה אריבער" — כיון שהענין ד"אריבער" הוא מצד מציאותו של יהודי, להיותו "חלק
22 אלקה ממעל ממש"²², חלק מן העצם, אשר, ע"י התפיסה בהחלק תופסים בהעצם כולו²³, במהותו
23 ועצמותו ית'.

24 והנהגתו של יהודי באופן ד"לכתחילה אריבער" פועלת בכל הבריא כולה — כמודגש בהתחלת
25 הפתגם של בעל ההילולא "די וועלט זאגט כו' און איך זאג כו'" (אף שלכאורה למאי נפק"מ שיטת
26 העולם), כיון שענינו של נשיא ("הנשיא הוא הכל"²⁴) לפעול גם בכל העולם כולו²⁵ — שעל ידו מתגלה
27 בכל הבריא כולה כח העצמות ש"הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט"²⁶, שזהו"ע
28 ד"לכתחילה אריבער", שהתחלת ההתהוות, "לכתחילה" (שחוזרת ומתחדשת בכל רגע ורגע²⁷), היא
29 למעלה מכל הענינים, "אריבער", כח העצמות.

רמב"ם, נוסף על התענוג בענינים רוחניים, תפלה ותורה.

(22) תניא רפ"ב.

(23) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(24) פרש"י חוקת כא, כא.

(25) אף שמצד עצמו ה"ה באופן של הברלה מכל הענינים, כמ"ש (ש"א ט, ב) "משכמו ומעלה גבוה מכל העם", שאפילו "שלמטה מבחי' המוחין שבראש"*) גבוה מכל העם, ועאכ"כ בחי' הראש והגולגולת, ועד לבחי' הכתר שע"ג הראש ("ואשר ניתן כתר מלכות בראשו") שבו תלוי ענין המלוכה.

(26) תניא אגה"ק ס"כ.

(27) כתורת הבעש"ט (תניא שעהיה"א בתחלתו).

(13) ספר יצירה פ"ב מ"ד.

(14) פיוט "לכה דודי".

(15) "חפץ" דייקא, פנימיות הרצון, שהו"ע התענוג (ראה

לקו"ת שה"ש כח, ד. ובכ"מ).

(16) מיכה ז, ח.

(17) נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.

(18) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י.

(19) שהי' "אין למעלה מעונג", אבל, בעונג גופא ישנם כו"כ

דרגות בעילוי אחר עילוי, כמובן גם בפשטות מהעונג שבעניני

העולם גם אצל אינם-יהודים.

(20) שבת ק"ח, סע"א.

(21) מענגו בעונג אכילה ושתי' (טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס

(*) ובפרטיות יותר — מוזח הדעת, ששייך וכולל בחי' המדות שנמשכים מבחי' המוחין (ראה סה"מ עת"ר ע' קיב ואילך).

ד. ועוד ועיקר – שהענין ד"לכתחילה אריבער" קשור עם (ענינו של יום השבת) תענוג:

הענין ד"אריבער", למעלה מכל סדר השתלשלות, ולמעלה גם מבחי' "כי חפץ חסד הוא" – נעשה עי"ז שעבודתו של יהודי היא למעלה מכל ענינים של טעם וסיבה, שעבודתו אינה בשביל השכר דעוה"ב וכיו"ב, ויתירה מזה, אפילו לא בשביל לגרום נחת רוח למעלה, "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" ²⁸ (שלאחרי גודל העילוי שבעבודה זו ה"ה סו"ס בשביל טעם וסיבה), אלא ללא שום טעם וסיבה, שזהו"ע התענוג בתכלית השלימות.

וע"ד מ"ש הרמב"ם ²⁹ ששלימות העבודה היא ש"עושה האמת מפני שהוא אמת כו' שוגה בה תמיד כו'".

ויש לקשר זה עם שמו של בעל ההילולא, "שמואל", כמ"ש בשמואל "כי מה' שאילתיו" ³⁰, "אנכי השאילתיהו לה' כל הימים אשר הי' הוא שאול לה" ³¹ – שזהו תוכן העבודה באופן ד"שוגה בה תמיד", "שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה" ³².

ולהעיר, ששלימות העבודה באופן האמור היא "מעלת אברהם אבינו" ³³, וממנו נמשך באופן של ירושה לבניו אחריו עד עולם, לכאו"א מישראל ³⁴ שיורש הכל ³⁵. ועד"ז בנוגע להנהגתו המיוחדת של בעל ההילולא באופן ד"לכתחילה אריבער", שלהיותו נשיא ישראל, נמשכים עניניו לכל בני", כמודגש בנשיא הראשון, משה רבינו, שעליו נאמר ³⁶ "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל", ובפרט בימי סגולה, כמו (יום הולדת ³⁷ ש"מזלו גובר" ³⁸, ועאכו"כ) יום ההילולא ³⁹, שאז מודגשת יותר הנתינת כח לכאו"א מישראל שעבודתו תהי' באופן ד"לכתחילה אריבער".

ה. ויש לקשר הענין ד"לכתחילה אריבער" גם עם פרשת השבוע – פרשת האזינו:

בהתחלת הפרשה נאמר "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ גו'", ואיתא במדרש ⁴⁰ שהטעם שמשה רבינו פנה לשמים בלשון האזנה שהיא מקרוב ולא רץ פנה בלשון שמיעה שהיא מרחוק, הוא, לפי שגם בהיותו בארץ הי' משה רבינו קרוב לשמים ורחוק מן הארץ, שזהו"ע ד"לכתחילה אריבער".

וממשה רבינו נמשך ענין זה ("קרוב לשמים ורחוק מן הארץ", "לכתחילה אריבער") לכאו"א מישראל ⁴¹ (ובפרט בזמן שלומדים וקורין פסוק זה בקריאת התורה בציבור ⁴² ובברכות לפני' ולאחרי', כולל גם עניית אמן, גדול העונה אמן יותר מן המברך" ⁴³, בדוגמת "גבורים נוצחין" ⁴⁴) – כמודגש בהפרשה שמתחילין לקרות

בער"ה זה מלאו "מקץ שנתיים ימים" למאתיים שנה להולדתו.

(38) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.

(39) ראה קהלת ז, א. לקו"ש חכ"ו בתחלתו. וש"נ.

(40) ספרי עה"פ.

(41) ע"י ניצוץ משה שבכאו"א מישראל – ע"ד המבואר

בתניא (רפמ"ב) בפ"י הכתוב "ועתה ישראל מה**ה' אלקיך

שואל מעמך כי אם ליראה גו'", שיראה היא "מילתא זוטרת" (ברכות לג, סע"ב) אצל כאו"א מישראל כמו אצל משה, כיון

ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כו'".

(42) נוסף לכך ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה

כנגדו" (ראה תדבאר רפ"ח. ועוד).

(43) נזיר בסופה. וש"נ.

(44) להעיר מהשייכות לחג הסוכות (תוך ג' ימים) – שע"י ד'

המינים מתגלה שישראל "אינון נצוחי"א" (ויק"ר פ"ל, ב).

(28) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פנחס כח, ח.

(29) ה' תשובה פ"י ה"ב-ג.

(30) ש"א א, כ.

(31) שם, כח.

(32) רמב"ם שם ה"ו.

(33) שם ה"ב.

(34) ולהעיר שבנשמת כאו"א מישראל יש בחי' "איתן",

כמבואר בענין "משכיל לאיתן האזרח" (לקו"ת ר"פ ראה.

ובכ"מ), ו"איתן זה אברהם" (ב"ב טו, א).

(35) ובפרטיות יותר – כמ"ש אצל האבות "בכל מכל כל" (ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך).

(36) משלי כב, ט. וראה נדרים לח, א.

(37) ולהעיר, שזה-עתה באים מיום ההולדת של הצמח-צדק

(שבעל ההילולא הוא בנו וממלא מקומו*) בערב ר"ה, אשר,

(*) אנ"פ שריו להצ"צ עוד בניס, אשר, גם הם נקראים בתואר אדמו"ר, כמ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר ברשימת ראשי-פרקים מתולדותיו של הצ"צ

(היום יום" בתחלתו).

(**) להעיר שבתיבת "מה" כוללת אות ראשונה ואות אחרונה דתיבת "משה".

- 1 בתפלת מנחה: "וזאת הברכה אשר ברך משה גו' את בני ישראל גו'", שכולל גם ההמשכה (ברכה מלשון
- 2 המשכה⁴⁵) דענינו של משה לכל בני, ובאופן גלוי, "לעיני כל ישראל" (כסיום וחזרת הפרשה).
- 3 וע"י עבודתם של ישראל (באופן ד"ק רוב לשמים ורחוק מן הארץ) נעשה מעמד ומצב ד"לכתחילה
- 4 אריבער" בכל העולם כולו – כמודגש בהמשך הפרשיות שלאחרי סיום פרשת ברכה מתחילין עוד הפעם
- 5 פרשת בראשית ("בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁴⁶) באופן חדש ונעלה יותר, שבוה מודגש
- 6 החידוש בכללות הבריאה כולה שנעשה ע"י עבודת האדם.
- 7 ו. ויש להוסיף ולקשר גם עם תורתו של בעל ההילולא (שיום ההילולא הוא הזמן המתאים להוסיף
- 8 בלימוד תורתו, מאמרי החסידות שנרפסו בסדרת הספרים בשם "תורת שמואל") בשייכות לפרשת השבוע:
- 9 המאמר הראשון דפרשת האזינו שאמר אדמו"ר מהר"ש בהתחלת נשיאותו הוא ד"ה הצור תמים פעלו
- 10 תרכ"ז. – וכדאי ונכון שילמדוהו במשך המעט-לעת דיום ההילולא (ועכ"פ בסמיכות זמן).
- 11 ותוכן המאמר – שהקב"ה וותרן ומאריך אף עד שיעשה האדם תשובה כו', והרי כללות ענין התשובה
- 12 הוא באופן ד"לכתחילה אריבער": "אריבער" – ביחס למעמד ומצב שלפני התשובה, ו"לכתחילה אריבער"
- 13 – כיון שמלכתחילה (גם לפני התשובה) נמצא כאו"א מישראל במעמד ומצב שמוצד עצמו (להיותו "חלק
- 14 ה' עמו"⁴⁷, "חלק אלקה ממעל ממש") אינו שייך כלל לענין של חטא, והאפשרות לחטא אינה אלא מצד
- 15 "נורא עלילה על בני אדם"⁴⁸ (כמבואר בארוכה בדרושי חסידות⁴⁹), ולכן מצדיק הקב"ה⁵⁰ את כאו"א
- 16 מישראל בהדין ומשפט.
- 17 ויש להוסיף, שענין זה מודגש כבר בערב ר"ה, כדאיתא בטור⁵¹ (בשם המדרש⁵²) "איזו אומה כאומה
- 18 זו שיודעת אופי' של אלקי' .. לובשים לבנים ומתעטפים לבנים (בערב ר"ה) .. ואוכלין ושותין (ובאופן
- 19 של עונג – "אכלו משמנים ושתו ממתקים"⁵³) ושמחים בר"ה כו'", לפי שיודעים שזוכין בדין, ועאכו"כ
- 20 לאחר יוה"כ פ", קץ מחילה וסליחה לישראל"⁵⁴, בימים שבין יוה"כ לסוכות, ש"כל ישראל עסוקין
- 21 במצוות, זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו", מעמד ומצב שלמעלה לגמרי מ"חשבון עונות"⁵⁵.
- 22 ז. ועוד והוא העיקר – שכל זה קשור עם הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו:
- 23 עיקר ושלמות ההוספה והחידוש בכל הבריאה כולה שע"י עבודת האדם באופן ד"לכתחילה אריבער"
- 24 (ענינו של יום השבת) מתגלה בגאולה האמיתית והשלימה ("ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁵⁶)
- 25 – כידוע ש"תולדות" מלא שבפסוק⁵⁷ "אלה תולדות פרץ" ("זה משיח, שנאמר⁵⁸ עלה הפורץ לפניהם"⁵⁹)
- 26 הוא למעלה מ"תולדות" מלא שבפסוק⁶⁰ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", כי, השלימות
- 27 שבהתחלת הבריאה ("עולם על מילואו נברא"⁶¹) אינה בערך להשלימות דלעתיד לבוא שאז יהיו "השמים
- 28 החדשים והארץ החדשה"⁶² – כיון שלעתיד לבוא תהי' פריצת כל הגדרים, "לכתחילה אריבער" בתכלית
- 29 השלימות.
- 30 ולהעיר מהקשר ושייכות דהגאולה ל"שמואל" (שמו של בעל ההילולא) – שבסיום וחזרת תפלת
- 31 חנה⁶³, אמו של שמואל, נאמר: "וירם קרן משיחו"⁶⁴, שקאי על דוד המלך שנמשח ע"י שמואל, ומזרעו

(45) תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.	(55) ויק"ר פ"ל, ז. הובא בטור שם.
(46) בראשית א, א.	(56) תמיד בסופה.
(47) פרשתנו לב, ט.	(57) רות ד, יח.
(48) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד.	(58) מיכה ב, יג.
(49) תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. שעה"ת	(59) אגדת בראשית ספס"ג.
לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך. ועוד.	(60) בראשית ב, ד.
(50) כהמשך וסיום הפסוק "הצור תמים פעלו וגו'" – "צדיק	(61) ראה ב"ר פ"ב, ו. ג. פ"ד, ז.
וישר הוא".	(62) ישע"י סו, כב.
(51) או"ח סו"ס תקפא.	(63) להעיר גם מהשייכות ליום ההילולא של אמי מורתי (ר)
(52) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. ועוד.	תשרי, יום השבת דמיני' אולינן) ששמה חנה, ע"ש חנה הראשונה,
(53) נחמ"י ח, יו"ד.	אמו של שמואל.
(54) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.	(64) ש"א ב, יו"ד.

1 יהי' מלך המשיח, ובאופן ד"וירים קרן משיחו", לא רק משיח סתם, אלא "קרן משיחו" (שמורה על חוזק
2 והתגברות⁶⁵), ובזה גופא "וירם קרן משיחו".

3 וענין נוסף בהשייכות דהגאולה לשמואל – ששמואל הי' נביא, ונקרא בשם "הרואה" (כמ"ש "ויאמרו
4 להן היש בזה הרואה"⁶⁶, "הגידה נא לי איזה בית הרואה"⁶⁷, ושמואל עצמו אמר "אנכי הרואה"⁶⁸),
5 ולעתיד לבוא תהי' מעלת הנבואה אצל כאו"א מישראל, כמ"ש⁶⁹ "ונבאו בניכם ובנותיכם", ועד ש"אשפוך
6 את רוחי על כל בשר" – "אשפוך" דייקא, ששפיכה היא באופן שעולה על גדותיו, למעלה ממדידת
7 והגבלת הכלי, "אריבער", ו"אשפוך את רוחי על כל בשר", לא רק על אלו שיהיו במדרגה נעלית, אלא גם
8 על כל בשר, ללא צורך בהכנה לפניו, "לכתחילה אריבער"⁷⁰.

9 ח. ובכל הנ"ל ניתוסף הדגשה מיוחדת בשנה זו⁷¹:

10 הראשי-תיבות דמנין שנה זו – ה'תשנ"ב – הוא: ה' תהי' שנת נפלאות בה [ובפרטיות יותר: נפלאות
11 בה, נפלאות בו, ונפלאות בס – ע"ד ג' הלשונות שאומרים בהתפללות דשבת: כליל שבת – "וינוחו בה",
12 ביום השבת – "וינוחו בו", ובמנחת שבת – "וינוחו בס"], וה"נפלאות בה" הם בכל הענינים כולם,
13 "נפלאות בכל", "בכל מכל כל".

14 ויש להוסיף בנוגע להר"ת ד(ה'תשנ"ב), "נפלאות בכל" – ש"בכל" בגימטריא נ"ב. ויש לומר, ש"כל"
15 (בגימטריא חמישים) קאי על חמש הספירות העיקריות (עד ספירת ההוד שהיא "סוף ותשלום הספי"
16 בעיקר המדות⁷²) כפי שכ"א כלולה מעשר, והב' ד"בכל" ("כל" בתוספת ב') קאי על ב' הספירות יסוד
17 ומלכות (ספירת היסוד שנקראת "כל"⁷³, ע"ש שכוללת האורות דכל הספירות, ועל ידה נמשכים בספירת
18 המלכות).

19 וענין זה שייך ומודגש במיוחד ביום השבת שבו חל יום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש שענינו
20 "לכתחילה אריבער" – כי, "נפלאות" הו"ע ד"אריבער", "אריבער" גם ביחס ל"נסים" (שלימות התענוג),
21 ו"נפלאות בכל" הו"ע ד"לכתחילה אריבער", שה"אריבער" הוא בכל הענינים, גם בהתחלת כל הענינים
22 ותיכף בהתחלת השנה.

23 ט. ויה"ר שתיכף ומיד ממש יראו בפועל ממש ה"נפלאות בכל" בנוגע להגאולה האמיתית והשלימה
24 ע"י משיח צדקנו באופן ד"לכתחילה אריבער".

25 ובפשטות – שביום הש"ק זה שענינו "לכתחילה אריבער", באים כל בני", "בנערינו ובזקנינו גו'
26 בבנינו ובבנותינו"⁷⁴, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, לבית המקדש השלישי והמשולש, ולקדש
27 הקדשים⁷⁵, ובבוא חג הסוכות מקיימים בביהמ"ק מצות ד' מינים, כמ"ש⁷⁶ "ולקחתכם לכם" .. פרי עץ
28 הדר כפות תמרים וענף עץ עבות⁷⁸ וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים"⁷⁹.

פקודי ה, א. ובכ"מ).

76 אמור כג, מ.

77 כולל ובמיוחד הנענועים לד' רוחות ולמעלה ולמטה,

כמ"ש רבינו הזקן בסידורו (לפני אמירת הלל) באריכות שלא ע"ד הרגיל.

78 שלשה הדסים, וכל א' הוא משולש.

79 והמשכם – ביום השמיני, שמיני-עצרת, ש"שמיני" שייך

במיוחד להגאולה (ראה ערכין יג, ב. ועוד).

ויש להוסיף בביאור השייכות שביניהם – ש"גאולה" היא באי-ערוך להגלות, ואעפ"כ, יש לה גם שייכות להגלות, כמרומו בתיבת "גאולה", "גולה" בתוספת אל"ף, שמורה על המשכת אלופו של עולם (אל"ף) ב"גולה", שע"ז נעשה מ"גולה" "גאולה". ודוגמתו בשמיני עצרת, שעם היותו "רגל בפני עצמו", ה"ה גם בהמשך לשבעת הימים שלפניו, שלכן נקרא "שמיני".

65 מצו"צ עה"פ.

66 ש"א ט, יא.

67 שם, יח.

68 שם, יט.

69 יואל ג, א.

70 כולל גם שההתחלה ("לכתחילה") היא באופן של שפיכה ("אריבער"), ואח"כ נמשך גם בכלים כו'.

71 נוסף על העילוי שבכל שנה חדשה לגבי השנה שלפני (ראה תניא אגה"ק סי"ד).

72 סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, א.

73 ראה זח"ג רנו, סע"א – ברע"מ. הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' רמג הערה 26.

74 בא יו"ד, ט.

75 שאף הוא משולש – קדש א' וקדשים ב' (ראה לקו"ת

1 ועוד והוא העיקר, העיקר דכל העיקרים – שכן תהי' לנו בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש, עוד לפני
2 תפלת המנחה, ששייכת לגאולה, ש"אליהו (מבשר הגאולה) לא נענה אלא בתפלת המנחה"80, ובאופן
3 ד"טרים81 יקראו ואני82 אענה"83, גאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

* * *

5 י. ענין נוסף ביום הש"ק זה, י"ג תשרי – סמיכותו לחג הסוכות, תוך ג' ימים, שנחשבים בכמה ענינים
6 למציאות אחת84, שמזה מובן שעיקר ושליומות ההכנה (ועד להתחלה) דחג הסוכות היא ב"ג תשרי,
7 ובקביעות שנה זו ניתוסף עליו מיוחד מצד קביעותו ביום השבת85.

8 ובהתאם לכך, יש להזכיר ולעורר עזה"פ אודות גמר ושליומות ההכנות לחג הסוכות – נוסף על התחלת
9 ההכנה "שלושים יום לפני החג", וההוספה בזה "שתי שבתות לפני החג" (כדעת רשב"ג)86, ועד לגמר
10 ושליומות ההכנה בתוך ג' ימים.

11 ובפרטיות יותר – להשתדל עוד יותר לספק צרכי החג לכל מי שזקוק לכך, הן בנוגע לצרכי החג
12 כפשוטם, והן בנוגע להצרכים דמצוות החג, סוכה וד' מינים וכו'.

13 יא. וכן יש לעורר אודות ההשתדלות לשמח יהודים בשמחת החג, כולל ובמיוחד שמחת בית
14 השואבה, החל מהמקומות הסמוכים שיכולים להגיע אליהם ביו"ט עצמו, כולל גם הנסיעות בימי חול
15 המועד למקומות רחוקים, מחוץ לעיר, על מנת לערוך שם חגיגות שמחת בית השואבה, ולזכותם בקיום
16 מצות ד' מינים,

17 – ובאותם מקומות שאין ליהודי המקום ד' מינים משלהם, יתנו להם ד' מינים כדי שיוכלו לקיים
18 המצוה גם בשאר ימי החג (לאחרי חזרת השלוחים), ומה טוב שיתנו להם מספר נוסף של הדסים, כמנהג
19 חב"ד שמוסיפים במספר הדסים87, ולכל הפחות הוספה של ג' הדסים, כנגד ג' הדסים שמעיקר הדין –

20 ביחד עם ההתעוררות ע"ד הנהגה יום-יומית ע"פ התורה ומצוותי, מתוך ידיעה שהקב"ה מבקש ומתחנן
21 לכאור"א מישראל "אם בחוקתי תלכו"88 ("אין אם אלא לשון תחנונים"89), ומבטיח להם ש"ונתתי גשמיכם
22 בעתם"90, וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"91, בגאולה האמיתית והשלימה.

23 וכדאי ונכון שבנסיעות אלו יצטרפו גם הנשים, "אשת חבר", שיתעסקו בשמחת החג עם נשות המקום,
24 וכן הטף, שצריכים לחנכם גם בהענינים דהפצת היהדות והמעיינות חוצה.

25 יב. ויש להוסיף ענין עיקרי בנוגע לשמחת בית השואבה בשנה זו – שצריכה להיות מתוך שמחה
26 הכי גדולה הקשורה עם הגאולה האמיתית והשלימה, ששמחים ורוקדים לקבל פני משיח צדקנו!

27 ופשוט, שאין להתבייש ח"ו לרקוד בגלוי, "לעיני כל ישראל", ועד לריקוד ברחוב לעיני כל באי
28 עולם, לקבלת פני משיח צדקנו, ואדרבה: כשבא משהו וישאל: "לשמחה מה זה עושה"92, ישיבו לו:

ניתוסף עוד יותר בהנהגת הקב"ה באופן ד"טרים יקראו ואני אענה".

(84) ראה (לדוגמא) פסחים קן, סע"א. ועוד.
(85) ועד"ז בנוגע לר"ה, שחל (בשנה זו) ביום שני, שעיקר ושליומות ההכנה (ועד להתחלה) דר"ה היא ביום השבת שלפניו.
(86) פסחים ו, סע"א. וש"נ.
(87) ספר המנהגים חב"ד ע' 65.
(88) ר"פ בחוקותי.
(89) ע"ז ה, סע"א.
(90) שם, ד.
(91) שם, יג.
(92) ל' הכ' – קהלת ב, ב.

(80) ברכות ו, ב.
(81) ישעי' סה, כד.
(82) להעיר ממ"ש בפרשתנו (לב, לט) "ראו עתה כי אני אני הוא" (ראה גם ביאורו להצ"צ ע' תתעב). – וע"פ הידוע בהחילוק שבין "אני" ל"אנכי", ש"אנכי" הוא לשון של הגבהה ורוממות, ו"אני" הוא לשון של הכנעה ושפלות, יש לומר, ש"אנכי" שייך לעבודת הצדיקים (שלכן נאמר "אנכי" במ"ת שכל בני" היו בדרגת צדיקים), ו"אני" שייך לעבודת התשובה, שבה ישנו העילוי ד"טרים יקראו ואני אענה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ז).
(83) ובפרט ע"י ההוספה במצות הצדקה* באופן ד"טרים יקראו ואני אענה", שנותן צרכי העני לפני שמבקש ממנו, שע"י

וכי אינך יודע שנדפס בעיתונים שמש"ח כבר בא, ותיכף בא לכאור"א מאתנו, מכס, בתוככי כלל ישראל,¹
ולוקח את כולם לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, ושם ממשיכים בשמחת בית
השואבה בתכלית השלימות.²
3

וכרוח זו צריכים לפעול בשמחת בית השואבה בכל המקומות כולם – שמביאים לכל המקומות את
הבשורה הטובה והמשמחת ש"הנה זה בא"⁹³, שמשיח צדקנו בא, ולוקח את כל בני" לשמחת בית השואבה
שבביהמ"ק השלישי.⁴
5
6

יג. אמנם, עפ"י נשאלת שאלה:

כיון שבטוחים ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא" ולוקח את כל בני" לשמחת בית השואבה שבביהמ"ק
השלישי – מהו הצורך לדבר ולעורר ע"ד ההכנות לעריכת חגיגות שמחת בית השואבה בכל מקום ומקום
בחוץ לארץ? !
7
8
9
10

שאלה זו שאלו מכבר אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: היתכן שלאחרי ההכרזה "לאלתר לתשובה
לאלתר לגאולה"⁹⁴, ו"עמדו הכן כולכם" לקבל פני משיח צדקנו⁹⁵ – תובע ודורש ושולח שלוחים לייסד
חדרים וישיבות כו' במדינה זו ובשאר מדינות ברחבי תבל, בה בשעה שזוהי פעולה שדורשת מושך זמן
ארוך (לאחרי בוא השלוחים למקומות אלו), ובודאי שלפנ"י יבוא כבר משיח צדקנו? !
11
12
13
14

והמענה על זה – בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁶ – שבאופן כזה התנהגו בני" (בהדרגתם של גדולי
ונשיאי ישראל) במשך כל הדורות, שביחד עם האמונה השלימה בביאת המשיח באופן ד"אחכה לו בכל
יום שיבוא"⁹⁷, "שיבוא בכל יום", השקיעו כחם ומרצם בפעולות של תומ"צ שהם לטווח ארוך, אשר,
היסוד להנהגה זו למדים מהנהגת בני" בהמסעות שבמדבר, שגם במסע שחנו בו משך זמן קצר בלבד,
הקימו את המשכן באותו אופן שהקימוהו בחנייתם למשך זמן ארוך.
15
16
17
18
19

ועד"ז בנדו"ד, שעושים כל ההכנות הדרושות לחגיגות שמחת בית השואבה בכל מקום ומקום, מתוך
אמונה שלימה שמשיח צדקנו בא תיכף ומיד, שאז יחגגו כל בני" שמחת בית השואבה בביהמ"ק
השלישי.
20
21
22

ובכל זה ניתוסף עוד יותר לאחרי ריבוי הפעולות בהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה ע"י
השלוחים דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
23
24

– ובפרט שלאחרונה נדפס ונתפרסם ("מצוה לפרסם עושי מצוה"⁹⁸) ספר השלוחים והשלוחות ובני
ביתם, אלבום מהודר, באותיות מוזהבות כו'⁹⁹, ותבוא עליהם ברכה, ומהם יראו וכן יעשו –
25
26

שע"ז ניתוסף עוד יותר בקירוב וזירזו עניני הגאולה המרומזים בב' שמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו – "יוסף" ו"יצחק" – שכולל גם ההוספה (יוסף) בשמחה (יצחק), שמחת הגאולה האמיתית
והשלימה ע"י משיח צדקנו תיכף ומיד ממש.
27
28
29

יד. ויה"ר שההכנות לחג הסוכות, "זמן שמחתנו", תהיינה מתוך שמחה וטוב לבב, ע"י הוספה בענין
השמחה, כולל ובמיוחד ע"י שמחות נישואין, ברית מילה (ועד"ז השמחה בלילת בת¹⁰⁰) ופדיון הבן,
וכיו"ב.
30
31
32

(99) ככל עניני קדושה, שעל ידם מקיים יהודי הציווי ד"אני

נבראתי לשמש את קוני", שצריכים להיות באופן של יופי והדר,
"זה א-לי ואנוהו", כמודגש בעשיית המשכן והמקדש מזהב וכסף
ואבנים טובות ומרגליות.

(100) וכמנהגנו – שנתנית השם (שאו עושין השמחה) בעת
העלי' לתורה היא בהקריאה הראשונה (גם בשני וחמישי), ואין
ממתינים להקריאה דשבת.

(93) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(94) ב"קול קורא" ב"הקריאה והקדושה" דשנת תש"א
ותש"ג. ועוד.

(95) ראה "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

(96) סה"ש תש"א ע' 162.

(97) עיקר ה"ב מ"ג העיקרים.

(98) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א.

- 1 ועוד והוא העיקר – שעוד לפני חג הסוכות חוגגים את שמחת הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
2 צדקנו, ונשיא דורנו בראשנו, יחד עם השלוחים וכל המסייעים¹⁰¹ בהפצת התורה והיהדות והמעיינות
3 חוצה, בתוככי כל בניי בכל מקום שהם, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", וממשיכים בחגיגות
4 שמחת בית השואבה בשמחה הכי גדולה בביהמ"ק השלישי.
5 וההתחלה בזה – תיכף ומיד ממש, בניגון ההקפות...
6 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון הקפות לאביו הרלווי"צ ז"ל. ואח"כ צוה לנגן "לכתחילה
7 אריבער"].
8 * * *
9 טו. כרגיל – יעלו מלמטה למעלה אלו שהכינו משקה של שמחה, ויכריזו ע"ד פעולותיהם, ומהם
10 יראו וכן יעשו רבים.
11 ויה"ר שתהי' זו הקדמה קרובה לעלי' מלמטה למעלה דכאו"א מישראל מן הגלות אל הגאולה, שבאים
12 "עם ענני שמיא"¹⁰² לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש השלישי, "מקדש אדניי כוננו
13 ידיך"¹⁰³.
14 ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.
15 [לאחרי חלוקת המשקה – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרלווי"צ ז"ל. ואח"כ
16 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

ורמ"א יו"ד ר"ס רמו).
(102) דניאל ז, יג.
(103) בשלח טו, יז.

(101) ע"ד שמצינו ש"קודם שיעסוק (בתורה) יכול להתנות
שיעסוק חבירו בסחורה ויטול חלק בלימודו, כמו ישכר ודבולון,
אבל אחר שעסק כבר ונתן לו חלק בשביל ממון, אינו כלום,
כדכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו גו' בוז יבזו לו" * (ב"י

(* וי"ל שכשמתנה עם חבירו קודם הלימוד נעשה "בוז יבזו" למעלייתא – ענין הביוז (ולהעיר גם מישע"י ח, ג: "מהר שלל חש בז").

המשך ביאור למס' קנים ליום חמישי עמ' א

18 לשלישית או שלא תפסיד השניה בפריחה אליה מן הראשונה.
19 פָּרַח שוב מזו לזו, וְעוֹד הוֹסִיף וְחִזַּר מזו לזו, ונמצא שבצירוף
20 הפריחה והחזרה שלפני כן הרי מכל אחת יצאו ארבעה גזולים
21 לקינים אחרות, פֹּסֵל עוד קן אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ וְקן אֶחָד בְּהִזְדוּתוֹ, וכל
22 אחת הפסידה עוד שתי קינים, ולכך הַשְׁלִישִׁית וְהָרְבִּיעִית אֵין לָהֶם
23 בָּלוֹם, שהשלישית שהיתה לה אחת והרביעית שהיו לה שתיים,
24 הפסידו אותן לגמרי, הַחֲמִישִׁית שהיו לה שלש יָשׁ לָהּ עֵתָה אֶחָת
25 בלבד, הַשְּׁבִיעִית שהיו לה ארבע יָשׁ לָהּ עֵתָה שְׁתֵּים בלבד, והַשְּׁבִיעִית
26 שהיו לה שש, והיתה ממנה עתה פריחה אחת בלבד, נפסדה עתה
27 בקן אחת בלבד ויָשׁ לָהּ עֵתָה חֲמִשָּׁה.
28 פָּרַח וְחִזַּר פעם שלישית, ונמצא שמכל אחת (מלבד השביעית)
29 פָּרַח ששה גזולים לקינים אחרות, פֹּסֵל עוד קן אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ וְקן
30 אֶחָד בְּהִזְדוּתוֹ, ועל כן הַחֲמִישִׁית וְהַשְּׁבִיעִית אֵין לָהֶם בָּלוֹם,
31 שהחמישית שהיתה לה קן אחת והשביעית שהיו לה שתיים, הפסידו
32 אותן לגמרי, ונותרה רק הַשְּׁבִיעִית שהפסידה קן אחת, לפי שהיתה
33 ממנה עתה רק פריחה אחת, ויָשׁ לָהּ אֶרְבַּע.

1 קינה כבר בפריחה הראשונה, והשניה לפי שהפסידה את קינה
2 השניה בחזרה, הַשְּׁלִישִׁית יָשׁ לָהּ קן אֶחָת בלבד, הָרְבִּיעִית יָשׁ לָהּ רק
3 שְׁתֵּים, הַחֲמִישִׁית יָשׁ לָהּ שְׁלֹשׁ קינים בלבד, הַשְּׁשִׁית יָשׁ לָהּ אֶרְבַּע
4 קינים בלבד, והַשְּׁבִיעִית, שהיא אחרונה ושונה מכולן שאין לה
5 אלא פריחה אחת ושבפריחה הראשונה בא אליה בלבד ולא
6 הפסידה דבר, עֵתָה יָשׁ לָהּ שֵׁשׁ.
7 ואמנם כאשר פורח גזול משל אחת לשל אחרת, והאחרת אין לה
8 כלום, כגון בעת שחזר מהשניה לראשונה, או בעת שחזר
9 מהשלישית לשניה, היה מן הראוי שזו שפרח ממנה לא תפסיד
10 מכך דבר, שהלא הטעם שהיא מפסידה הוא מהחשש שמא יקבע
11 הפורח לחטאת ובמקום שהוא שם יקרב לעולה, או שיקבע לעולה
12 ובמקום שהוא שם יקרב לחטאת, ועתה שבמקום שהוא שם אינו
13 קרב כלל, אין חשש זה קיים. ומה שמבאר במשנה שגם כשחזר
14 מהשניה לראשונה או מהשלישית לשניה מפסידה זו שממנה פרח,
15 דין זה הוא מגזירה, שאם יאמרו שאין השניה מפסידה בחזרה
16 שממנה לראשונה, או שאין השלישית מפסידה בחזרה שממנה
17 לשניה, יבוא לומר גם שלא תפסיד הרביעית בחזרה שממנה

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנשי כפר חב"ד בעת מסירת האתרוגים ע"י באי"כח הכפר שיחיו ערב חג הסוכות ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

- א. ידוע שבחג הסוכות ממשיכים המשכות על כל השנה כולה,¹
— נוסף על הענינים שכבר נמשכו לפני"ז: החל משבת מברכים חודש אלול, ובפרט בחודש אלול
כש"המלך בשדה"¹, וביתר שאת וביתר עוז בימי הסליחות (שבשנה זו כוללים שתי שבתות — "ב' שבתות
כהלכתן"²), ועאכו"כ בראש השנה, שבו נאמר³ "אכלו משמנים ושתו ממתקים גו' כי קדוש היום
לאדוננו", ועד שבאים לחג הסוכות⁴ —
הן בנוגע לכללות ענינו של היו"ט, ענין השמחה, "ושמחת בחגך"⁵, המשכת השמחה על כל השנה
כולה, והן בנוגע למצות נטילת ד' המינים, שע"ז⁶ ממשיכים המשכות הן בנוגע לעניני תורה ומצוות⁷
והן בנוגע לעניני פרנסה גשמית, על כל השנה כולה.⁷
- ב. ויה"ר שיומשכו כל ההמשכות על כל השנה כולה "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁸,
והמשכה זו תהי' (לא רק בכללות, אלא גם) באופן שמפרטים את כל הענינים אחת לאחת, ובלשון
הידוע⁹ "פאָנאָנדער־נעמען די עקלאַך", כך, שבכל יום ויום ישנם כל הענינים, ובכל ענין וענין ישנם כל
הפרטים ופרטי פרטים,
ועד לפרט העיקרי שהוא גם הכלל הכי עיקרי — גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
ובהדגשה יתירה בשנה זו — כהר"ת שהתקבל אצל בני"ב בנוגע לסימנה של השנה — "הי' תהא שנת נפלאות
בה", ו"נפלאות בכל", "בכל מכל כל"¹⁰, בגימטריא "קבץ"¹¹, "קבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו" —
קיבוץ כל בני"ב לארצנו הקדושה, שנעשית באופן ד"כל יושבי" עלי"י"¹² ("יושבי" דייקא, באופן של התיישבות,
ובאופן ד"עלי"י"), שאז נוהג היובל¹², שענינו "וקראתם דרור בארץ לכל יושבי"¹³, ועאכו"כ "דרור" מן הגלות
אל הגאולה האמיתית והשלימה.
- ג. והעיקר — שזוכים לזה בפועל ממש, באופן ד"מראה באצבעו ואומר זה"¹⁴, ותיכף ומיד ממש,
בערב חג הסוכות, וברגע זה — שנעשה גם ה"ערב" דביאת משיח צדקנו, והרגע שלאחריו נעשה הרגע
של הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
כך, שממשיכים את היותנו יחדיו ("דעם זיין צוזאמען") עם משיח צדקנו, ועם כל בני"ב, "בנערינו
ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁵, ותורתנו ועבודתנו (בכל הפרטים ופרטי פרטים) עמנו — לאחר
שהולכים "עם ענני שמיא"¹⁶ לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש,
"מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁷,
ומיד חוגגים שם שמחת בית השואבה,

(10) בהוספה על ה"אראנו נפלאות", היינו, שה"אראנו
נפלאות" הוא "בכל מכל כל".
(11) ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך, ובחידושי חת"ס שם.
(12) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.
(13) בהר כה, יו"ד.
(14) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג.
(15) בא יו"ד, ט.
(16) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.
(17) בשלח טו, יז.

(1) ראה לקו"ת ראה לב, ב. ובכ"מ.
(2) ראה שבת קיח, ב.
(3) נחמ"ח, יו"ד.
(4) וההתחלה בזה — בערב חג הסוכות.
(5) פ' ראה טז, יד.
(6) ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ז ואילך. ובכ"מ.
(7) ראה ברכה עה"ס תשד"מ לקו"ש חכ"ד ע' 587.
(8) ברכה הג' דברכת המזון.
(9) ראה שיחת שמע"צ תש"ז — הובא ונת' בלקו"ש ח"י"ד ע'

- 1 — דכיון שבהגאולה האמיתית והשלימה יבטלו כל הגזירות אזי יחגגו שמחת בית השואבה גם בלילה
 2 הראשון¹⁸ של החג; וכיון שתיכף ומיד ממש נמצאים כולנו בארץ ישראל, ששם התחיל כבר הלילה
 3 הראשון של החג¹⁹, אזי מתחילה שמחת בית השואבה מיד ממש —
 4 באופן ד"ראה שמחת בית השואבה" שעי"ז "ראה שמחה בימיו" (כמובן ממארו²⁰ל"מי שלא ראה
 5 שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו") — שנמשכת השמחה בכל ימיו²¹.
 6 ובלשון הכתוב²²: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" — "כן תהי' לנו"²³, החל מרגע ועד
 7 סוף כל ענין הזמן והמקום, ובאופן דהלוך ומוסיף באור ושמחה עד אין קץ.
 8 [וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:] נסיעה צלחה ("פאָרט געזונטערהייט") לכאו"א מכם בזמנו למקומו,
 9 ונשמע מכם בשורות טובות עד הנסיעה ולאחרי הנסיעה, וכאמור, באופן דהלוך והוסיף באור ובשמחה.
 10 [אח"כ — בעת חלוקת הד' מינים — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א מהנוכחים שיחיו: "ממשיך
 11 זיין אַלע המשכות"].

הוא למעלה מגדר המקום והזמן רק שמאיר למטה לכל מקום
 ומקום זמנו הראוי לו".

(20) סוכה נא, סע"א (במשנה).

(21) ראה מעייני הישועה (קה"ת תשמ"ח) ע' 37. ועוד.

(22) אסתר ח, טז.

(23) ברכת הבדלה.

(18) ולהעיר, שיש בו המעלה ד"ראשון" ששייך במיוחד
 לביהמ"ק שנקרא "ראשון", כמ"ש "כסא כבוד מרום מראשון
 מקום מקדשנו" (ירמ' יז, ב. וראה פסחים ה, א).

(19) להעיר ממ"ש רבינו הזקן בשו"ע (או"ח מהדו"ב ס"א
 ס"ח) בנוגע ל"זמן ק"ש ותפלה וזמן כניסת שבת ויו"ט" שהוא
 "בכל מדינה ומדינה לפי זמן הימים והלילות שלה, כי עת רצון
 שלמעלה ויחודים עליונים שבק"ש ותפלה וקדושת שבת ויו"ט

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אלול, תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מיום ב' תבא, עם הפ"ג המוסגר בו, ואקראם בל"ג על הציון של כ"ק מו"ח
 אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

בשאלתו בענין השם - הי' מענה כ"ק מו"ח אדמו"ר שאין מתערב בזה ועל ההורים להחליט
 ויהי לאורך ימים.

בקשעהמ"ט יאמר (קודם המפיל כמובן) קאפיטל למנצח יענד וכשיסיימו יאמר עוד הפעם
 פסוק יענד ויחשוב שירצה כאילו כיוון כל הכוונות.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו
 ולב"ב שיחיו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד. בברכה.

בס"ד. משיחות לילות חג הסוכות ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

א. "פותחין בברכה"¹,

— כהכלל בנוגע לפתיחת כל ענין בכל ימות השנה, ועאכו"כ בזמן מיוחד בשנה, יום טוב, ובפרט כשנמצאים במקום מיוחד, בבית הכנסת ובית המדרש, בית תורה תפלה וגמ"ח, בית משולש, ובמעמד רבים מישראל, "ברוב עם (ובפרט "עם קרובו"²) הדרת מלך"³ —

"גוט יום טוב"⁴, "גוט יום טוב", "גוט יום טוב" (ג' פעמים, "בתלת זימני הוי חזקה"⁵), שהתוכן ד"טוב" הו"ע של ברכה (כלשון העולם: "א געבענטשטער טאָג").

וענין זה מודגש גם בהתחלת פרשת השבוע (שקורין שלש פעמים): "וזאת הברכה אשר ברך משה גו'".

ב. וברכה מיוחדת בנוגע לענינו של "יום טוב" — ענין השמחה:

נוסף על כללות הציווי "טוב לב משתה תמיד"⁶ (כהפס"ד בשו"ע בסוף חלק אורח חיים), ישנם זמנים מיוחדים בשנה שבהם צ"ל ענין השמחה בגלוי ובהדגשה יתירה — בשלש רגלים, הנקראים "מועדים לשמחה", שבהם ישנה מצות עשה מן התורה "ושמחת בחגך"⁷.

ובמועדים לשמחה גופא מודגש ביותר ענין השמחה בחג הסוכות — שנקרא "זמן שמחתנו", שהשמחה שבו גדולה יותר משמחת שאר המועדים, כדאייתא במדרש⁸ "בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו שמחה אחת .. בעצרת .. שמחת אחת .. אבל בחג (הסוכות) .. כתב שלש שמחות" — "חזקה" (חזק והתחזקות) בענין השמחה, וכמודגש בשמחת בית השואבה שבחג הסוכות: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"⁹, "כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה .. לא טעמנו טעם שינה וכו'"¹⁰, ומעין זה גם בשמחת בית השואבה בזמן הזה ("בימים ההם בזמן הזה") ובחזן לארץ.

ותוכן הברכה בנוגע לענין השמחה — שיחגגו ("מ'זאל פראַווען") השמחה דחג הסוכות בכלל ושמחת בית השואבה בפרט בכל שבעת הלילות¹¹ דחג הסוכות באופן של פריצת גדר (שמחה פורצת גדר¹²), למעלה ממדידה והגבלה, ובאופן של עליו והוספה מיום ליום, ועוד והוא העיקר, שתיכף ומיד (בלילה הראשון) זוכים לחגוג שמחת בית השואבה (לא רק בתור מנהג לזכר שמחת בית השואבה שהיתה בביהמ"ק, אלא) בשלימותה (ככל פרטי הענינים שנתבאר¹³ במשנה ובברייתא¹⁴) — בעזרה¹⁵ דבית המקדש השלישי¹⁶.

ג. ועוד ענין עיקרי בנוגע להפתיחה בברכה בהיו"ט דסוכות — המשכתה על כל השנה כולה:

(13) ובפרט עיי' שחזורים ולומדים ענינים אלו בתורה ("כל העוסק בתורה כו' מעלה עליו הכתוב כאילו כו'") — נוסף על הפעולה שנעשית בלאה"כ מצד התורה עצמה (לפני הלימוד), ובפרט לאחר שבאה באופן של כתב (לא רק בעל פה) ובדפוס (שהוא לדורות).

(14) להעיר מהשייכות דמשנה וברייתא להגאולה — "אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות המשניות" (ויק"ר פ"ז, ג. וראה בארוכה תשובות וביאורים ס"ד. ס"ה*). וראה לקמן ס"ז, ועד"ז ברייתות, שגם הם הלכות (ללא שקו"ט) למעשה כמו המשניות, והחילוק ביניהם אינו אלא שהמשניות נשנו בבית מדרשו של רבינו הקדוש, והברייתות נשנו חוץ לבית מדרשו, ולכן נקראו ברייתות לשון חוץ, כי תרגום חוץ מברא (מד"ש אבות רפ"ו).

(15) המקום המיוחד — שמוכשר ומסוגל ומסייע — לשמחת בית השואבה.

(16) שאז יתבטל האיסור שבות שגזרו חכמים בזמן בית שני, ויחגגו שמחת בית השואבה עם חליל וכו' גם בליל יו"ט.

(1) ע"פ פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק שכתניא. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה. וש"נ.

(2) תהלים קמח, יד. וראה ואתחנן ד, ז.

(3) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

(4) ועד"ז בחול המועד (שעם היותו חול ה"ה קשור ושייך ל"מועד" שהוא יום טוב) — "א גוטן מועד".

(5) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(6) משלי טו, טו.

(7) פ' ראה טז, יד.

(8) יל"ש אמור רמז תרנד (בתחלתו).

(9) סוכה נא, סע"א.

(10) שם נג, א.

(11) גם בלילה הראשון, כי, האיסור שבות שגזרו חכמים (בזמן בית שני) על "החליל של בית השואבה שאינו דוחה לא את השבת ולא את היום טוב", אינו שייך בהמנהג דשמחת בית

השואבה בזמן הזה (ראה מעייני הישועה ס"ע 43 ואילך).

(12) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

- 1 ידוע¹⁷ שכל עניני חודש תשרי הם ענינים כלליים שנמשכים ופועלים על כל השנה כולה, כמרומו
2 בשמו של החודש, "תשרי", אותיות "רשית"¹⁸, התחלה וראש שמורה דרך כו' לכל השנה כולה.
- 3 ובהדגשה יתירה בנוגע לחג הסוכות – דכיון שהתחלתו ביום חמשה עשר¹⁹ שבו "קיימא סיהרא
4 (דתשרי) באשלמותא"²⁰, מודגשת בו השלימות דחודש תשרי, כולל גם השלימות ד"רשית", התחלה
5 וראש, שנמשך ופועל על כל השנה כולה.
- 6 ומזה מובן שהפתיחה בברכה בהיו"ט דסוכות כוללת גם המשכת הברכה על כל השנה כולה.
- 7 ולכל לראש בנוגע לענינו העיקרי של חג הסוכות – ענין השמחה – שנמשכת שמחה על כל השנה
8 כולה, שנעשית שנת שמחה, וכמודגש בנוגע לשמחת בית השואבה עלי' אמרו "מי שלא ראה שמחת
9 בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", שמזה מובן שראיית שמחת בית השואבה פועלת ראיית שמחה
10 בכל ימיו (ובאופן שנעשים "ימיו", שהוא בעה"ב לפעול בהם המשכת השמחה).
- 11 והמשכת הברכה על כל השנה כולה בנוגע לענין השמחה (שנת שמחה) קשורה גם עם המשכת הברכה
12 בכל הענינים כולם, שאז השמחה היא אמיתית ושלמה.
- 13 ד. ובפרטיות יותר – שנוסף על המשכת הברכה בנוגע לענין השמחה, שנת שמחה, שהתחלתה באות
14 שי"ן שבסיום האל"ף-בי"ת, נעשית המשכת ברכה על כל השנה כולה בכל הענינים שמתחילים בכל כ"ב
15 אותיות האל"ף-בי"ת:
- 16 שנת אורה, ברכה, גדולה, דיצה, הוד והדר, ועד טוב, זכיות, חיים טובים וארוכים, טובות גדולות,
17 יעוד, כלכלה בהפלגה, לימוד התורה בהצלחה רבה – ששייך במיוחד לחג הסוכות שכנגד יעקב²¹,
18 כמ"ש²² "ויקם עדות בעקב ותורה שם בישראל",
- 19 והלימוד הוא מתוך התרחבות גדולה (גם בענינים הגשמיים) באופן דמורמים, ועד לאופן נסי, ולא רק
20 לפי ערך פעולת האדם, אלא גם לפי ערך הסייעתא דשמיא, ונמשך ומתגלה באופן של סימן טוב (לא רק
21 סימן המברר מציאות דבר שכבר ישנו, אלא גם סימן הגורם ופועל הדבר²³), ומתוך שמחה (בשי"ן שמאלית),
- 22 ועי"ז נעשה אצל כאו"א "עוז וחדוה במקומו"²⁴, ועוד ועיקר – "פרות שלח לעמו"²⁵, גאולה האמיתית
23 והשלימה שבאה ע"י "צדיקן של עולם"²⁶, שהוא "קדוש עולמים" ו"רבון העולמים", וממנו נמשך מקור
24 השמחה והשמחה עצמה בכל העולמים²⁷, ושמחה זו פועלת רוממות בכל העולם כולו, כי, "והי' ה' למלך
25 על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"²⁸, כפי שסיימו עתה תפלת "עלינו לשבח", והולך
26 ונמשך מכאן ולהבא באופן נצחי – "השיר והשבח לחי עולמים", "התהלה והתפארת לחי עולמים" (וכל
27 פרטי הענינים שבשיר המיוחד הכולל כל האל"ף בי"ת, מ"האדרת והאמונה" עד "התהלה והתפארת").
- 28 ובפשטות – שתיכף (שהתחלתו באות תי"ו) ומיד ממש נעשית שנה גאולה, ושנת תהלה ותפלה –
29 בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובבית המקדש.

להרמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות), ומודגש ביותר בנוגע לתוכן
הענין דסימני טהרה בעבודת האדם, כמבואר בארוכה במק"א
(ראה בארוכה שיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ה'שי"ת בתחלתה
(תו"מ ח"א ע' 174) ושי"ן).

(24) דה"א טז, כז.

(25) תהלים קיא, ט.

(26) פרש"י וירא יח, כח.

(27) שהרי "מה שהוא אומר לישראל לעשות הוא עושה"
(שמו"ר פ"ל, ט), ולא עוד אלא שעשייתו היא באופן שאי אפשר
להפריד ולהבדיל ח"ו בינו לבין עשייתו, כי "הוא היודע והוא
הידוע והוא הדעה עצמה הכל אחד" (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב
ה"ג), ועד"ז בנוגע לשאר התוארים והפעולות שלו ית' שהם
מיוחדים עמו ב"יחוד נפלא"*.
(28) זכרי' יד, ט.

(17) ראה סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעח. תש"ב ע' 49. ועוד.

(18) בעה"ט עקב יא, יב.

(19) וגם המשכו (לאחרי יום ה'טו') הוא בימים מיוחדים
בחודש, כמו יום י"ז – בגימטריא "טוב", יום י"ח – "חי", ככל
הפירושים שבו, החל מהפירוש הראשון, במעלה ומדריגה,
שקאי על "חי עולמים", הקב"ה בעצמו, כפי שהוא למעלה מכל
עניני דרגות, עצמות ומהות, שממנו נעשית התהוות היש הנברא
והנוצר והנעשה מאין ואפס המוחלט (ראה תניא אגה"ק ס"כ).

(20) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר
פט"ו, כו.

(21) זח"ג רנז, ב. טור או"ח סתי"ז. ובכ"מ.

(22) תהלים עח, ה.

(23) כפי שמצינו בנוגע לסימני טהרה – מעלת גרה ומפרסת
פרסה – שהסימנים גם גורמים ופועלים הטהרה (ראה צפע"נ

ה. שמחת חג הסוכות שלמעלה משמחת שאר המועדים ("שלש שמחות"), היא, מפני היותו "חג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה"²⁹, "באספכם את תבואת הארץ"³⁰, "שהתבואה ופירות האילן בפנים, לפיכך כתב שלש שמחות"⁸.

וביאור הענין בעבודת האדם³¹:

כתיב³² "ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה" – שקאי על כללות עבודת בני" בארץ ישראל (ועד"ז בחוץ לארץ שצריכים לעשותה ארץ ישראל, כהפתגם הידוע³³ "עשה כאן (בחוץ לארץ) ארץ ישראל") בבירור וזיכור עניני העולם, ללקט ולקבץ ולאסוף ("ואספתה") את כל ניצוצות הקדושה שבעניני העולם ולהעלותם לקדושה. ועד"ז בנוגע להאדם עצמו – ללקט ולקבץ ולאסוף את כל המחשבות והדיבורים והמעשים שיהיו חדורים בעניני קדושה.

וענינו של חג האסיף – שבו נשלמת העבודה דכל השנה כולה ("בצאת השנה")³⁴ באסיפת ניצוצות הקדושה שבעניני העולם ("באספך את מעשיך מן השדה"), ובאסיפת כל המחשבות והדיבורים והמעשים לה', ולכן השמחה היא גדולה ביותר.

ועוד ועיקר, שב"חג האסיף" נרמז גם קיבוץ ואסיפת כל בני" מכל העולם כולו, "קבצנו יחד מארבע כנפות הארץ"³⁵ [ובפרט עי"ז שבכל מקום ומקום מתאספים יחד מתוך אהבת ישראל³⁶ ואחדות ישראל, "כאיש אחד בלב אחד"³⁷, שעי"ז מבטלים סיבת הגלות³⁸, ובהבטל הסיבה בטל בדרך ממילא המסובב, ובאים כולם יחדיו] לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, בגאולה האמיתית והשלמה. ו. ויש לבאר הענין ד"חג האסיף" בעבודת האדם (לברר ולזכך כל עניני העולם להעלותם לקדושה) בפרטיות יותר:

ידוע שה"יסוד" של כל העולם הוא ה"אבן שתי" שבבית המקדש, "שממנה הושתת העולם"³⁹. והעבודה בעניני העולם היא לאסוף את כל עניני העולם אל ה"יסוד" שלהם, שיפעל וישפיע בהם להגביהם ולהעלותם⁴⁰, שיהי' ניכר בהם שהיסוד שלהם הוא (אבן שתי' שב) בית המקדש.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בתיבת "אבן שתי", שכוללת התחלת וסיום כל האותיות מאל"ף ועד תי"ו – אבן שתי' (א"ב שתי) – שצריכים לגלות בכל עניני העולם שנבראו בכ"ב אותיות התורה.

ועבודה זו היא בב' אופנים – כפי שמתבטא גם בשני הסדרים דאותיות הא"ב – מלמעלה למטה (א"ב ג"ד וכו'), ומלמטה למעלה (תשר"ק):

אופן הא' הוא המשכה מלמעלה למטה, המשכת אלקות בעולם – כבסדר האותיות דא"ב שהתחלה היא באות אל"ף שרומזת על אלופו של עולם⁴¹, ולאח"ז נמשך באות ביי"ת, "בבית שבה נברא העולם"⁴², ולאח"ז האותיות ג"ד, "גמול דלים"⁴³, שרומז על כללות המשכה למטה, עד להסיום באות תי"ו. ואופן הב' הוא העלאה מלמטה למעלה, העלאת עניני העולם לאלקות – כבסדר האותיות תשר"ק (מלמטה

האהבה (בשפת המדינה ההיא), שמוכר ומעורר ע"ד קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" (קדושים יט, יח).
(37) פרש"י יתרו יט, ב. וראה מכילתא שם.

(38) ראה יומא ט, ב.

(39) שם נד, ב.

(40) ככל יסוד שמגבי' ומעלה את הבנין שעל גביו גם בהיותו טמון ומכוסה בארץ, ועאכ"כ בהיסוד דהאבן שתי' שנראה בגלוי מאז בריאת העולם ועד עתה.

(41) סמ"ק הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז שם ס"ו.
וראה לקו"ת תזריע כג, ג.

(42) ראה ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א.

(43) שבת קד, א.

(29) משפטים כג, טז.

(30) אמור כג, לט – בהקריאה דב' ימים ראשונים דחג הסוכות.

(31) ראה גם סה"מ תר"ל ע' קלב. שם ע' רה"ד. אוה"ת משפטים ע' א'קעח ואילך.

(32) משפטים כג, יו"ד.

(33) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(34) ומודגש גם בנוגע ל"בל תאחר" לאחר שבערו ג' רגלים כסדרן וחג המצות תחילה (ר"ה ד, א) – שחג הסוכות הוא סוף הזמן דהבאת כל הקרבנות כו' שנתחייב בהם.

(35) וסדר הדברים: "תקע בשופר גדול לחרותנו" – שזהו"ע תק"ש דר"ה, "קבצנו יחד" – שזהו"ע חג האסיף.

(36) להעיר מהשייכות המיוחדת ל"ליבאוויטש" – ע"ש

- 1 למעלה), שמעלים את עניני העולם שנמצאים למטה (אות תי"ו, סיום כל האותיות) למקורם ושרשם
2 למעלה, עד לאות אל"ף שרומזת לאלופו של עולם.
- 3 וכמרומו גם בב' אופני צירוף האותיות אל"ף ותי"ו: מלמעלה למטה – "את" – מלשון טפל⁴⁴, כי,
4 עי"ז שמגלים בעולם שנברא בכ"ב אותיות התורה, נעשה העולם טפל ובטל לתורה ונעאכו"כ לבנ"י
5 שקדמו לתורה, כראיתא בתדב"א⁴⁵ "שני דברים קדמו לעולם תורה וישראל"⁴⁶, וביניהם גופא "ישראל
6 קדמו", "מחשבתן⁴⁷ של ישראל קדמה לכל דבר"⁴⁸; ומלמטה למעלה – "תא" – שפירושו (בלשון
7 הגמרא והזהר) ביאה וכניסה, שרומז על שלמות העלאת עניני העולם לשרשן ומקורן, שבאו ונכנסו
8 ("אָנגעקומען") למקומם האמיתי.
- 9 ז. ויש להוסיף, שפעולת התורה בעולם בב' אופנים הנ"ל נעשית בעיקר ע"י הלכות התורה – הלכות
10 פסוקות⁴⁹ בנוגע להנהגה במעשה בפועל בעניני העולם:
- 11 על הפסוק⁵⁰ "הליכות עולם לו", דרשו חז"ל⁵¹ "אל תקרי הליכות אלא הלכות". וע"פ הכלל⁵²
12 שהלימוד ד"אל תקרי כו' אלא כו'" אינו שולל הפירוש הפשוט, אלא מוסיף עוד פירוש, ושניהם אמת,
13 יש לומר, שבהלכות התורה גופא ישנם ב' הענינים ד"הליכות עולם לו", ו"אל תקרי הליכות אלא הלכות".
- 14 וההסברה בזה:
- 15 ענינים של הלכות התורה הוא (לא שלילת מציאות העולם, היפך בנין ותיקון העולם, אלא אדרבה)
16 לפעול בעולם שהנהגתו תהי' ע"פ התורה, היינו, שישינה מציאות והנהגת (הליכות) העולם, ופעולת
17 הלכות התורה היא שיהיו "הליכות עולם לו" (שלו, של הקב"ה), שהעולם יתנהג ע"פ רצונו של הקב"ה.
18 ויתירה מזה, "אל תקרי הליכות אלא הלכות" – שפועלים בעולם שיהי' ניכר בו ועד שיכריז שכל
19 מציאותו אינה ("אל תקרי הליכות") אלא בשביל קיום הלכות התורה, כי, ע"י הקיום דהלכות התורה
20 במעשה בפועל (בעולם) ניתוסף העילוי ד"הליכות", שמתגלה כח הבלי-גבול (הליכה שלמעלה ממדידה
21 והגבלה) שבהלכות התורה (שמצד עצמם הם במדידה והגבלה) שבכחן לפעול גם בעולם.
- 22 ח. וביאור ב' הענינים שבהלכות התורה (שעל ידם נעשית הפעולה בעולם) – "הליכות עולם לו",
23 "אל תקרי הליכות אלא הלכות" – בעבודת בני":
- 24 ידוע⁵³ שכללות בני" נחלקים לשני סוגים – זבולון וישכר: "זבולון בצאתך"⁵⁴, בעלי עסק, שעיקר
25 עבודתם בעניני העולם – שזהו ע"ד "הליכות עולם" (כפי שנעשים) לו" (כיון ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"
26 ו"בכל דרכיך דעהו"⁵⁵); ו"ישכר באהליך"⁵⁴, יושבי אוהל, שעיקר עבודתם בלימוד התורה – שזהו ע"ד
27 ד"אל תקרי הליכות אלא הלכות".
- 28 ושלמות העבודה היא בחיבור ב' אופני העבודה זבולון וישכר⁵⁶ – שנוסף לכך שגם אצל זבולון צ"ל
29 קביעות עתים לתורה⁵⁷, וגם אצל ישכר צ"ל התעסקות בעניני העולם⁵³, הרי, גם בעבודת זבולון בעניני

(44) ראה ברכות לו, רע"ב. ב"ק מא, ב.

(45) פרק יד.

(46) ומרומז גם בתיבת "בראשית", ב' ראשית, תורה שנקראת ראשית וישראל שנקראו ראשית, שבשבילם נברא העולם (פרש"י ר"פ בראשית).

(47) וממחשבה נמשך לדיבור ומדיבור למעשה, ועד ל"סוף מעשה" שקשור עם "מחשבה תחילה" (פיוט "לכה דודי". וראה תור"ח ר"פ ויגש. ובכ"מ).

(48) ב"ר פ"א, ד.

(49) ללא שקו"ט וסברות לכאן ולכאן, שתי סברות (כפולוגיות דב"ש וב"ה), וגם יותר משתי סברות ושיטות שונות בלימוד התורה, ע"ד המבואר בפירוש המשנה (אבות פ"ב מ"ט) "חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי", שחמשה תלמידים אלו מהוים חמשה סוגים בשיטות ואופני לימוד התורה הכוללים את כל ריבוי התלמידים (העמידו תלמידים הרבה") של ריב"ז (ראה ביאורים לפרקי אבות ע' 103).

(50) חבקות ג, ו.

(51) מגילה כח, סע"ב. וש"נ.

(52) ראה ס' הליכות אלי ס"ג. הנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 24 הערה 27.

(53) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א). ובכ"מ.

(54) ברכה לג, יח.

(55) אבות פ"ב מ"ב. משלי ו, ג. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו ס"ב.

(56) נוסף על השותפות שביניהם, ש"זבולון .. יוצא לפרקמטיא .. ומשתכר ונותן לתוך פיו של ישכר והם יושבים ועוסקים בתורה .. תורתו של ישכר על ידי זבולון היתה" (פרש"י ברכה שם). – ולהעיר, שישנו אופן שישכר אינו זקוק לזבולון, כפי שמצינו אצל ר' אלעזר בן חרסום שהי' "יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה", ואעפ"כ, הי' עשיר מופלג (יומא לה, ב). (57) כולל גם קביעות בנפש (לקו"ד ח"א ז, א. ועוד), ועד שנעשה אצלו באופן ד"תורתך קבע ומלאכתך עראי" (ראה לקו"ש

העולם ("הליכות עולם") צ"ל ניכר שכל מציאות העולם אינה בשביל קיום הלכות התורה ("אל תקרי הליכות אלא הלכות"), וגם בעבודת ישכר בלימוד התורה ("הלכות") צ"ל ניכר העילוי שנעשה ע"י קיום הלכות התורה במציאות העולם ("הליכות עולם").

ט. ויש להביא דוגמא להעילוי שנעשה בהלכות התורה (ענינו של ישכר) ע"י "הליכות עולם" (ענינו של זבולון) – כפי שרואים במוחש שכתוצאה מהחידושים שנתחדשו בעניני העולם בדורות האחרונים ניתוספו ענינים חדשים (הלכות חדשות) בתורה (ע"י "תלמיד ותיק" שבדורות אלו) שלא היתה שקו"ט אודותם בדורות שלפנ"ז כל זמן שלא נתחדשה מציאות זו בעולם⁵⁸.

ולדוגמא (בנוגע לזבולון וישכר) – שזבולון ש"לחוף ימים ישכון"⁵⁹ יוצא בספינות ומגיע לחצי כדור התחתון שבתחתון, כמו מדינת אוסטרליא, מתעוררים אצלו שאלות חדשות בהלכות התורה, כמו בנוגע לזמן שאלת גשמים (אם הולכים אחר בני בבל ככל תפוצות ישראל שבחו"ל, או לפי צורך המקום), וכיו"ב, וע"י פנייתו לישכר ע"ד פתרון שאלות אלו, מתחדשים ענינים חדשים בתורה – כפי שמצינו אריכות השקו"ט בשו"ת של גדולי ישראל⁶⁰ מהתחלת זמן התיישבות בני"י באוסטרליא שלא מצינו בספרים שלפנ"ז⁶¹.

[וכל זה – מלבד כללות ה"חידוש" דהקמת כו"כ מוסדות תורה והפצת התורה, נגלה דתורה ופנימיות התורה, שנעשה כתוצאה מהתיישבות בני"י באוסטרליא, ולפנ"ז בחצי כדור התחתון בכללותו, במדינה זו, שזהו חידוש לגבי כללות הענין דמתן-תורה שהי' בחצי כדור העליון⁶², כולל גם מתן-תורה דפנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת החסידות שהי' תחילה בחצי כדור העליון (כליובאוויטש), ואילו בסוף⁶³, בדורנו זה, נעשה המקור לגילוי והפצת פנימיות התורה במדינה זו שבחצי כדור התחתון דוקא].

ועד"ז בנוגע להחידוש בדורנו זה שאדם יכול לטוס בחללית ולנחות על הירח, שאז מתעוררים שאלות חדשות בהלכה, ולדוגמא, איך יתנהג אדם שנמצא על הירח בנוגע ל"קידוש לבנה"⁶⁴? ...!

ולהוסיף, שע"פ האמור שכל מציאות העולם היא בשביל קיום הלכות התורה ("אל תקרי הליכות אלא הלכות"), מובן, שכן הוא גם בנוגע להחידושים שבעולם, שהכוונה והתכלית בהם היא שעל ידם יתוספו ענינים חדשים (הלכות חדשות) בתורה⁶⁵, וע"ז נשלמת הכוונה הכללית שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁶⁶.

י. עפ"ז יש לבאר השייכות דהלכות התורה לענין הגאולה:

כתיב⁶⁷ "ציון במשפט תפדה", ומפרש רבינו הזקן⁶⁸ ש"במשפט היינו הלכות⁶⁹ כתרגומו ע"פ⁷⁰ כמשפט הראשון כהלכתא קדמייתא, והיינו כמשארז"ל⁷¹ אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשיניות", הלכות פסוקות.

ומהטעמים לזה – ע"פ האמור לעיל שבירור העולם בזמן הגלות (כשבני"י מפוזרים בכל העולם כולו עד לפנה נדחת) נעשה ע"י הלכות התורה, ולכן, כשנשלמת העבודה דזמן הגלות בבירור העולם ע"י הלכות התורה, אזי נעשית הפדי' מן הגלות אל הגאולה.

הלבנה (מפני היותה מכוסה בעבים), כפי שהתבטא פעם לאחר משך זמן עד שסו"ס נראתה הלבנה: מי יודע מה הי' קורה אילולי הי' זוכה לקרש הלבנה. ועפ"ז מתחזקת יותר השאלה האמורה – מה יעשה אדם שנמצא על הירח במשך זמן קידוש הלבנה דחודש זה.

(65) כולל גם ההוספה בהתפעלותו מגדלות הבורא – מה רבו מעשיך ה' ומה גדלו מעשיך ה'.

(66) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(67) ישע"א, כז.

(68) לקו"ת ר"פ דברים.

(69) להעיר מהרמז ב"הליכות" ("א"ת הליכות אלא הלכות") – ע"ש "ילכו מחיל אל חיל", שזמה באים ל"יראה אל אלקים בציון" (תהלים פד, ח), ענין הגאולה.

(70) וישב מ, יג.

(71) ראה לעיל הערה 14.

חי"ז ע' 347 ואילך. ושו"ג).

(58) ואף שכלפי שמיא גליא, הרי, התורה לא בשמים היא, ולכן, לא נתגלו ענינים אלו בתורה אלא לאחר שנתחדשה המציאות באיך.

(59) ויחי מט, יג.

(60) ראה לדוגמא – הנסמן בהתוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 389 ואילך. לקו"ש חכ"ב ע' 221 הערה 9.

(61) ועפ"ז יש לפרש "שמח זבולון בצאתך וישכר באהליך" – שיציאת זבולון פועלת היציאה דישכר מהמדידה וההגבלה של הענינים שנידונו בתורה עד עתה לשקו"ט בענינים חדשים.

(62) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצב ואילך. ושו"ג.

(63) וסוף מעשה במחשבה תחילה (ראה לעיל הערה 47).

(64) להעיר מהמסופר אודות הרה"ח ר' הלל מאריטש שלא הי' בכחו לסבול שיעבור הזמן דקידוש לבנה ללא אפשרות לקדש

- 1 וענין זה שייך במיוחד לחג הסוכות – חג האסיף – שרומז על אסיפת כל ניצוצות הקדושה שבעניני
 2 העולם שנתבררו ע"י מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות, ואז נעשית אסיפת כל בני ממקומות
 3 פזוריהם בכל העולם לארצנו הקדושה.
- 4 ויומתק יותר שמחג הסוכות, חג האסיף, באים ל(שמע"צ ו) שמחת תורה, שבו מסיימים כל התורה
 5 כולה ומתחילים מחדש – כי, בחג האסיף נשלם כבר בירור העולם שע"י הלכות התורה, ולאח"ז מתחיל
 6 ענין חדש בתורה שלמעלה מבירור העולם, שזהו"ע ד"תורה חדשה מאתי תצא" 72 (ודוגמתו גם בעולם
 7 – "שמים חדשים וארץ חדשה" 73).
- 8 יא. ויש להוסיף, שענינו של חג האסיף בשייכות להגאולה (אסיפת כל עניני מעשינו ועבודתנו כל
 9 זמן משך הגלות ואסיפת כל בני מכל המקומות שגלו בין האומות) מודגש ביותר בשנה זו 74:
- 10 נוסף על המעלה הכללית ד"הי' תהא 75 שנת נפלאות 76 ("פלא" שלמעלה מנס 77, ובתוספת נוסף
 11 ("נפלא"), ובלשון רבים, "נפלאות"), שרומז על הנפלאות דהגאולה האמיתית והשלמה, "כימי 78 צאתך
 12 מארץ מצרים אראנו נפלאות" 79 – ה"ה שנת נפלאות בה 80, שהנפלאות חודרות במציאותה של השנה (לא
 13 רק באופן של ראי' שהיא בדבר שמחוץ הימנו), שכוללת כל שינויי הזמנים האפשריים 81, כללות הזמן,
 14 ובמילא גם כללות המקום, היינו, שכל עניני העולם (שגדרו זמן ומקום), כל פרטי הנבראים דדצח"מ,
 15 חדורים בענין הגאולה ("נפלאות"), כיון שנשלמה העבודה לגלות בהם כח הפועל בנפעל, ועד לגילוי
 16 בחי' "יחידו של עולם", בחינת היחידה שלמעלה, הקשורה ומתגלית ע"י בחינת היחידה שבישראל, משיח
 17 צדקנו 82 (כולל גם יחידה הפרטית, ניצוץ משיח, שבכאו"א מישראל 83).
- 18 וכמרומו גם בהר"ת ד"נפלאות בכל", "בכל מכל כל" 84 – שהנפלאות הם בכל הענינים 85, שכולם
 19 חדורים בענין הגאולה.
- 20 ויומתק יותר ע"פ הרמז ש"בכל מכל כל" בגימטריא "קבץ" 86 – "קבץ גליתנו .. מארבע כנפות הארץ
 21 לארצנו" – כיון שכבר נשלמו מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות בקיבוץ ואסיפת כל עניני העולם
 22 לנקודת האחדות דיחידו של עולם.
- 23 ובפרט אחרי שכבר עברו "שתי שבתות" בשנה זו, אשר, שמירת "שתי שבתות כהלכתן" 87 קשורה
 24 עם הגאולה 88, ונמצאים ב"חג האסיף" 89 – ה"ז הזמן הכי מסוגל לאסיפת כל עניני מעשינו ועבודתנו
 25 כל זמן משך הגלות ואסיפת כל בני מכל המקומות שגלו בין האומות, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר
 26 הקודש ולבית המקדש (שבו נמצאת ה"אבן שתי" ש"ממנה הושתת העולם"), בגאולה האמיתית
 27 והשלמה ע"י משיח צדקנו.

(72) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(73) ישע"י סה, יז, סו, כב.

(74) נוסף לכך ששנה זו באה אחרי המשך כמה שנים שיש בהם מעלה מיוחדת – החל משנת תש"מ ותש"מ, שנת הקהל, ולאח"ז שנת "תש"מ דרך", ולאח"ז שנת נסים, ולאח"ז שנת נפלאות אראנו.

(75) בהוייתה תהא (ראה קידושין נח, א. ועוד).

(76) שהיתה גם בשנה החולפת, שנת נפלאות אראנו.

(77) ראה לקו"ש חט"ו ע' 368 הערה 16. וש"נ.

(78) "כימי" – בכ"ף הדמיון למעלותא, כי, לעתיד לבוא יהיו "נפלאות" בערך ליצי"מ (ראה אוה"ת נ"ך עה"פ ע' תפ"ו. וש"נ), ועד שהזכרת יצי"מ לעתיד לבוא תהי' בדרך טפל בלבד (ברכות יב, סע"ב).

(79) מיכה ז, טו.

(80) ובפרטיות יותר: (נפלאות) בה בו במ – כהנוסח ג' התפלות דיום השבת ("וינוחו בה", "וינוחו בו", "וינוחו במ"), כנגד ג' החלוקות בעשר ספירות, וכנגד ג' הענינים דמלכיות זכרונות ושופרות (ראה המשך תס"ו ע' תקלז ואילך) – שכוללים

כל הדרגות כולם.

(81) ראה עבודת הקודש ח"ד פ"ט. ועוד.

(82) רמ"ז לוח"ג מ, ב. ולוח"ג רס, ב. ועוד.

(83) ראה מאור עינים ס"פ פינחס. לקו"ש ח"ב ע' 599. 692

בהערה. ועוד.

(84) ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.

(85) נוסף לכך שאות ב"ת היא אות השימוש לכל הענינים כולם.

(86) ראה ח"י חת"ס לב"ב שם.

(87) כהלכתן דייקא – הרגשת מעלת הלכות התורה, שעל ידן נעשה בירור העולם, כנ"ל בארוכה.

(88) שבת קיח, ב.

(89) ולהעיר, שבשנה זו מתחיל חג האסיף (ב' ימים ראשונים דיו"ט) ביום ב' וג', כמו ר"ה, כהסימן "פת בג המלך" (שמחלקים הפרשיות נצבים וילך לשתים) – שבו מודגש גמר ושלמות העבודה, כנ"ל בארוכה (ראה קונטרס משיחות ש"פ נצבים תנש"א, יום ב' דר"ה וש"פ וילך תשנ"ב (לעיל ע' 10 ואילך)).

יב. ע"פ האמור לעיל שחג האסיף רומז על כללות עבודתם של ישראל בבירור העולם – יש לבאר הקשר והשייכות לענין האושפיזין:

ידוע שבשבעת ימי הסוכות⁹⁰ באים שבעה אושפיזין (אורחים)⁹¹ – הן האושפיזין שנזכרו בזהר⁹²: אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד, והן האושפיזין החסידיים שנתגלו ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁹³: הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש, ואדמו"ר מהורש"ב⁹⁴.

ומהענינים בזה:

אמרו חז"ל⁹⁵ "אורח" (שזהו"ע האושפיזין שפירושו אורחים) מברך (ברכת המזון) כדי שיברך לבעל הבית – שרומז על פעולת ההמשכה ("יברך", ברכה מלשון המשכה⁹⁶) והתגלות של הקב"ה בעולם באופן שניכר שהוא "בעל הבית", שזהו כללות הענין דעשיית דירה לו ית' בתחתונים.

ונוסף לזה, "אורח" הוא גם מלשון "דרך", ו"אורחים" לשון רבים, ב' דרכים (מיעוט רבים שנים⁹⁷) – שמורה על ב' הדרכים (בכללות) שעל ידם נעשה הקב"ה בעה"ב בעולם: הדרך שבה הולכים מלמעלה למטה (המשכת אלקות בעולם), והדרך שבה הולכים מלמטה למעלה (העלאת העולם לאלקות)⁹⁸.

וזהו ענינם של שבעת האושפיזין שבחג האסיף – שהם מורי-הדרך לכל בני" (יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל⁹⁹) כיצד לפעול המשכת והתגלות הקב"ה בתור "בעל הבית" של כל העולם, בב' הדרכים (הכלליים) דהמשכה מלמעלה"ט והעלאה מלמטה"ע, שזוהי כללות עבודתם של ישראל בבירור העולם (תוכנו של חג האסיף).

ומזה מובן שענינם של האושפיזין נמשך גם לאחר חג הסוכות¹⁰⁰ (בשמיני-עצרת), אלא שאז אינם "אורחים" אלא "בעלי-בתים", כי, ע"י פעולת האושפיזין בהמשכת וגילוי בעלותו של הקב"ה בעולם כפי שנעשית בשבעת ימי הסוכות (ובהוספה מיום ליום) בתור "אורחים" (אושפיזין), באים (בסיומו של חג האסיף) לגמר ושלמות העבודה, שאז ניכרת פעולתם בהתגלות בעלותו של הקב"ה בעולם בתור "בעלי-בתים".

ועפ"י תומתק השייכות של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו לשמע"צ (בהמשך לשבעת האושפיזין דחג הסוכות, אבל, לא בתור אושפיזין, אלא בתור בעה"ב) – כי, להיותו הנשיא של הדור (האחרון לגלות ודור) הראשון לגאולה, לאחר גמר ושלמות מעשינו ועבודתנו בבירור העולם, ה"ה שייך לשמע"צ שלאחרי חג האסיף שרומז על גמר ושלמות כללות העבודה בבירור העולם, ואז באה הגאולה האמיתית והשלימה שמרומזת ב"שמיני-עצרת", כידוע¹⁰¹ שהגאולה שייכת למספר שמונה, ונוסף לזה, "שמיני" הוא גם מלשון שומן ו"עסענץ"¹⁰², שרומז על התגלות התמצית ("עסענץ") דכל עניני העולם, שכל מציאותם היא אלקות.

90) וההמשך לזה בשמיני-עצרת, אלא שאז נעשים באופן של בעלי-בתים, כדלקמן בפנים.

91) ויש נוהגים לומר הנוסח דהזמנת האושפיזין: "יעול כו" האושפיזין דיום זה, ו"עיימי" כו" שאר האושפיזין, אבל בחב"ד אין נוהגים כן, כי אם במחשבה כו'.

92) ח"ג קג, ב ואל"ך. ועוד. – ולהעיר מהשינויים בזהר בנוגע למנין וסדר האושפיזין, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים", גם בנוגע לפועל (ראה מעייני הישועה ע' 71 ואל"ך).

93) ובאופן ד"מראה באצבעו ואומר זה": כאן ישב הבעש"ט, כאן ישב המגיד וכו' (שיחת ליל א' דחג הסוכות תרצ"ז ותש"ג). – ולהעיר, שהשימוש בלשון עבר ("שב") הוא בנוגע להסיפור לאחרי זמן, אבל, בעמדנו בלילות דחג הסוכות, הזמן שבו באים האושפיזין, ה"ז בלשון הווה ("יושב")!

94) ויש לומר באופן אחר – שכל האושפיזין החסידיים הם נשיאי חב"ד, היינו, שהאושפיזין הראשון הוא אדמו"ר הזקן וכו'.

(וראה לקמן סי"ט).

95) ברכות מו, א.

96) ראה תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

97) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 111 הערה 21.

98) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ וישלח יט, ב ואל"ך (וראה גם לעיל סי"ו).

99) ברכה לג, יו"ד.

100) לא כמו אורחים שבאים להתארח לזמן מסוים, ולאח"ז מסתיים זמן האירוח.

101) ראה ערכין יג, ב. ועוד.

102) כן הוא ("עסענץ", בלשון אידיש) בכמה מאמרי חסידות (אוה"ת בלק ע' תתקכו. ועוד) – כלשון אמירתם, כמ"ש בתניא אגה"ק (סכ"ה) ש"הבעש"ט ז"ל ה"י אומר ד"ת בל"א* ולא בלה"ק", אף שכתבתם בלה"ק.

(*) ו"ת זה יום לפרשו: "בלשון אידיש", ולא "בלשון אשכנז" – שבוה מודגש הפיכת לשון זו ללשון יהודית ("אידיש") השייכת ליהודים ("אידין"), ולא כפי שנקראת לפניו בשם "זשאַרגאָן", שפירושו לשון טפילה ללשון אחרת.

- 1 יג. ולתוספת ביאור ענינם של האושפיזין בשייכות לעבודת כאו"א מישראל:
- 2 מהענינים העיקריים דהכנסת וכיבוד אורחים ("גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה" ¹⁰³),
- 3 שבעה"ב מראה שהוא מעריך ומייקר ביותר את האורח, ע"י השתדלותו (של בעה"ב) להדמות אליו (לאורח).
- 4 ועד"ז בנדו"ד, שכאו"א מישראל צריך להשתדל להדמות אל האושפיזין – האבות, נשיאי ישראל, אדמו"רים
- 5 – ע"י ההליכה בדרכיהם ואורחותיהם, ו"זכות אבותם מסייעתם" ¹⁰⁴.
- 6 ולהעיר:
- 7 מצינו ברשימותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לתולדותיו של הצמח-צדק (דור השלישי של נשיאי
- 8 חב"ד, "בתלת זימני הוי חזקה"), ש(כמה מהם) נקראים בתואר "אדמו"ר" ¹⁰⁵. וענין זה מהוה נתינת-כח
- 9 לכאו"א מאתנו, בתוככי כלל ישראל, ליקח לעצמו ה"רחבות" וה"תפשטות" שבתואר "אדמו"ר"!
- 10 – כשאומרים ביטוי כזה "ווערט מען דאך פאָרציטערט"... הרי מצינו דוגמתו פלא הכי גדול בכל
- 11 יו"ט ¹⁰⁶, בעת פתיחת הארון ¹⁰⁷ (וכשחל בחול ¹⁰⁸ – לאחר ההקדמה דאמירת י"ג מדות הרחמים ¹⁰⁹ שאינן
- 12 חוזרות ריקם ¹¹⁰), שכאו"א מישראל מבקש על עצמו: "ויתקיים בנו מקרא שכתוב ¹¹¹ ונחה עליו רוח ה'
- 13 וגו'" – פסוק שמתאר גודל מעלתו של משיח צדקנו!...
- 14 וכיון שכן, לא יפלא כ"כ האמור שכאו"א מישראל יכול וצריך להשתדל להדמות להאושפיזין.
- 15 וההתדמות להאושפיזין צ"ל גם (ולכל לראש) בכללות הענין ד"אושפיזין" שפירושו אורחים –
- 16 שכאו"א מישראל צריך לידע ולהרגיש שנמצא בעולם רק כמו "אורח" (שהעולם אינו מקומו האמיתי,
- 17 להיותו "חלק אלקה ממעל ממש" ¹¹², "ישראל וקוב"ה כולא חד" ¹¹³), ותפקידו לגלות את ה"דרך"
- 18 ("אורח" מלשון דרך) להמשכת וגילוי אלקות בעולם והעלאת העולם לאלקות ע"י כללות עבודתו בקיום
- 19 התומ"צ, וכאמור, "אורח" .. מברך לבעל הבית, שממשיך ומגלה בעלותו של הקב"ה בעולם, ובעה"ב
- 20 נותן ל"אורח" (כאו"א מבני) כל צרכיו ומשמש אותו כו', ועד שנעשה במעמד ומצב של "בן הסמוך
- 21 על שולחן אביו" ¹¹⁴, כפי שיתגלה בפועל בהגאולה האמיתית והשלימה.

*

- 22
- 23 יד. נוסף על ענינים הכללי של האושפיזין, יש לבאר גם ענינים הפרטי של כל אחד מהאושפיזין
- 24 (האושפיזא העיקרי של אחד משבעת ימי הסוכות, שביום זה "מזלו גובר" ¹¹⁵), כפי שבאים בהמשך

אמירת י"ג מדו"ר בעת פתיחת הארון, צ"ל שמחת יו"ט ע"י סעודה גשמית, בשר שמן ויין ישן. ויש לקשר זה עם הסעודה דליתן ושור הבר תהי' בהגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש – שהעילויים הכי נעלים דהגאולה קשורים עם סעודה גשמית.

(110) ר"ה יז, ב.

(111) ישע"י יא, ב.

(112) תניא רפ"ב.

(113) ראה זח"ג עג, א.

(114) ראה ברכות ג, סע"א.

(115) לשון חז"ל (ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובהק"ע) בנוגע ליום הולדת. – וענין זה הוא (לא רק בזמן הסעודה בסוכה, אלא גם) במשך כל היום, כביום הולדת, שאף שהלידה היא במשך זמן מסוים ביום, מ"מ, התגברות המזל היא (לא רק ברגע הלידה, אלא) בכל היום*. ומרומז גם בהענין דהכנסת אורחים (אושפיזין) גופא – שנוסף על החיוב להאכילם ולהשקותם כו' בשעה שמתארחים בביתו, נמשך החיוב גם לאחר שיוצאים מביתו, במצות לוי' (ראה רמב"ם הל' אבל רפ"ד).

(103) שבת קכז, א. וש"נ.

(104) לשון חז"ל – אבות פ"ב מ"ב. ועוד.

(105) ראה "שלשלת היחס וראשי פרקים מתולדות בית רבינו" – "היום יום" בתחלתו.

(106) ובנדו"ד – בהתחלת חג הסוכות ובסיומו בשמע"צ, ובחז"ל – בשני ימים ראשונים דחג הסוכות, ושני ימים אחרונים, שמע"צ ושמח"ת.

(107) וכיון שצריכים להזהר שלא לעכב את הספר-תורה מלקרות בה (שע"י הקריאה ניתוסף עליו בהס"ת), הרי מובן שאין להאריך בשהות זמן אא"כ בענין נעלה ביותר.

(108) שאז צריכים "איבערקומען" ולמלא ולהשלים כמה ענינים (משא"כ בשבת).

(109) להעיר, שאף שענינם לבטל כל מדידה והגבלה, כולל גם מדידה והגבלה דקדושה, להיותם למעלה מכל מדידה והגבלה, עד לעצמות ומחות, מ"מ, נקראים בשם "מדות", מדה והגבלה – שיש בהם ב' המעלות (למעלה ממדה ומדה) גם יחד, כמו בעצמות ית', שכשם שיש לו כח בבלי גבול כך יש לו כח בגבול (ואדרבה – עיקר החידוש הוא בכח הגבול).

ודוגמתו ביו"ט – שלאחרי כל ההפלאות שבו, כולל ובמיוחד

(*) ועד שבדרך כלל לא מצינו שיצינו שעת הלידה (מלבד אצל יחידי טגולה, כמו הרמב"ם (סדה"ד ד"א תתקכ"ז)).

ובהוספה זה לזה, עד לסיומו של חג האסיף, גמר ושלמות כללות מעשינו ועבודתינו, בכחם ובהשפעתם¹
והוראת דרכם של האושפיזין.²

ובהקדמה – שכבר דובר בארוכה אודות ענינים אלו בשנים שלפנ"ז, וכבר נדפסו הדברים, ובתוספת³
ציוני מראי-מקומות¹¹⁶, כך שיכולים לעיין בפנים, ואותיות מחכימות¹¹⁷, ובפרט שישנה כבר השלימות⁴
דארבעים שנה, ש"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"¹¹⁸, ולכן אין צורך באריכות⁵
הדברים, אלא מספיק גם הדיבור בקיצור וברמז, ו"תן לחכם ויחכם עוד"¹¹⁹.⁶

ובוראי שכל אחד ימסור את הדברים הנאמרים עתה בשמחת בית השואבה גם לאלה (החל מבני ביתו⁷
שמאיזה סיבה שתהי' אינם נמצאים כאן) שלא (השתתפו עדיין בשמחת בית השואבה, או שהשתתפו⁸
בשמחת בית השואבה במק"א שבו לא) שמעו דברים אלה, ובתוספת ביאור והסבר, והעיקר, שעיי"ז יתוסף⁹
יותר בכל עניני שמחת בית השואבה.¹⁰

טו. האושפיזא הראשון – אברהם אבינו:¹¹

אברהם אבינו הוא הראשון ("אחד הי' אברהם"¹²⁰) שהתחיל ופתח את הדרך להמשיך ולגלות אלקות¹²
בעולם גם ע"י ראיות והוכחות מהעולם עצמו – כמ"ש הרמב"ם¹²¹ "כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט¹³
בדעתו .. היאך אפשר שיהי' הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהי' לו מנהיג ומי יסבב אותו וכו' עד שהשיג¹⁴
דרך האמת והבין קו הצדק מתבונתו הנכונה וידע שיש שם אלקה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא¹⁵
הכל .. והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלקה אחד לכל העולם כו",¹⁶
וכמרומו גם בשמו – "ולא יקרא עוד את שמך אברם והי' שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך", "אב¹⁷
לכל העולם"¹²².¹⁸

ומאברהם נמשך הכח (עיי"ז ש"הודיעו¹²¹ ליצחק בנו .. ויצחק הודיע ליעקב .. ויעקב אבינו למד¹⁹
בניו כולם"¹²³) לכאור"א מישראל – "גוי אחד בארץ"¹²⁴, כמו ש"אחד הי' אברהם", ויש בו בחינת²⁰
"איתן"¹²⁵ – להמשיך ולגלות אלקות בעולם.²¹

ועד"ז בנוגע לאושפיזא החסידי – הבעש"ט – שהוא הראשון שהתחיל ופתח את הדרך דהתגלות²²
תורת החסידות הכללית, שכוללת גם ההמשך בהתגלות תורת חסידות חב"ד, שעל ידה ניתוסף עוד יותר²³
בהמשכת וגילוי אלקות בעולם, שיהי' ניכר בעולם שנתהוה מאין ואפס ממש בכח העצמות¹²⁶, ועד שיש²⁴
הנברא נעשה חד עם יש האמיתי¹²⁷, כפי שיתגלה בפועל לעתיד לבוא, כש"ה ימלוך לעולם ועד"¹²⁸,²⁵
והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד¹²⁹.²⁶

ויש להוסיף הקשר והשייכות דהאושפיזין להגאולה:²⁷

אברהם אבינו – כמאמר¹³⁰ "ברוך שומר הבטחתו לישראל .. שהקב"ה חישוב את הקץ לעשות כמה²⁸

זו בכל זמן בכל אדם", משא"כ "שאר בחינות ומעלת הצדיקים
כגון השבטים ראובן שמעון לוי .. יש לך אדם שאין בו כלל בחי'
ומדרגות אלו" (תו"א ר"פ וזרוא), לפי שכאור"א מישראל מתייחס
לשבט אחד**.

(124) שמואל-ב ז, כג.

(125) ראה לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ.

(126) ראה לעיל הערה 19.

(127) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(128) בשלח טו, יח.

(129) כפי שאמרנו זה עתה בסיום תפלת ערביית.

(130) נוסח הגש"פ.

(116) בספרי התוועדיות (ח"א) תשמ"ב-תשנ"א, ובספר
"מעייני הישועה" (קה"ת תשמ"ח), ובהשלמות בשנים שלאח"ז.

(117) ראה של"ה במס' שבועות שלו (קצא, ב). מגדל עוז הלי'
אישות פ"ד ה"ט. סה"מ תש"א ע' 17.

(118) תבוא כט, ג.

(119) משלי ט, ט.

(120) יחזקאל לג, כד.

(121) הלי' עיי"ז פ"א ה"ג.

(122) לך לך יז, ה ובפרש"י.

(123) ולהעיר, שאברהם יצחק ויעקב נקראים "אבות" (אין
קורין אבות אלא לשלשה** (ברכות טז, ב)), "שבחינת האבות
היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור", "שתמיד יש בחינה

(*) להעיר מהשייכות דמספר שלשה ליו"ט – שלש רגלים (כנגד ג' אבות), ובחזק הסוכות עצמו – "שלש שמחות כתיב בחזק".

(**) וגם בזמן הזה (לאחר החורבן) נשמר ויחוס לשבטים אצל כו"כ משפחות בישראל שאומרים שיש בידם ספר יוחסין, ובפרט אצל שבט לוי
(כהנים ולוים) שייחוסם נוגע לדינא גם בזמן הזה.

- 1 שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, וכידוע פירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³¹, שמצד גודל הנח"ר שנעשה
2 למעלה מעבודתם של בני"ז בזמן הגלות, הי' יכול להיות ענין זה בלי קץ וגבול, וזהו השבח וההילול
3 שהקב"ה חישוב את הקץ לעשות שיהי' קץ וגבול לעבודה דזמן הגלות.
- 4 והבעש"ט – שענין זה גופא נעשה "אויף אַ בעל-שם/סקער אופן", למעלה מחשבונות, כולל גם
5 חשבון הקץ, אלא תיכף ומיד ממש מתקיימת הבטחת הגאולה, ולא עוד אלא שהנפלאות והגאולה אינם
6 בגדר של נס כיון שנעשים הנהגה רגילה, "אַ בעל-שם/סקע הנהגה".
- 7 טז. האושפיזא השני – יצחק אבינו:
- 8 אע"פ שגדלה מעלת אברהם אבינו להיותו ראשון לאבות (גם ליצחק), מ"מ, יש גם מעלה ביצחק
9 לגבי אברהם. וכמרומו גם בלשון הכתוב¹³² "אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק",
10 שנוסף על הדגשת מעלת אברהם ש"הוליד את יצחק", מודגשת גם מעלת יצחק כפי שקודם לאברהם,
11 "יצחק (תחילה ואח"כ מוסיף) בן אברהם", וכמארז"ל¹³³ "יפה כח הבן מכת האב"¹³⁴.
- 12 ומהענינים בזה¹³⁵ – שלידת יצחק כשלעצמה (לפני התחלת עבודתו) היתה באופן של נס גלוי ומפורסם
13 לכל¹³⁶ שעל ידו נעשה גילוי אלקות בעולם (שינוי הנהגת הטבע), כדברי שרה: "צחוק עשה לי אלקים כל
14 השומע יצחק לי .. מי מלל לאברהם (לשון שבח וחיובות .. ראו מה הוא ומי הוא שומר הבטחתו
15 הקב"ה מבטיח ועושה) .. כי ילדתי בן לזקוניו"¹³⁷, ולא עוד אלא שבהמשך לזה הי' הנס ש"הניקה בנים
16 שרה", "ביום המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והניקה אותם"¹³⁸.
- 17 [ולהעיר, שמלבד הפעולה דראיית הנס ש"הניקה בנים שרה" לעיני כל השרות, ישנה גם הפעולה
18 שע"י הנקת הבנים כשלעצמה, דכיון שהחלב בא מהדם ("דם נעכר ונעשה חלב"¹³⁹) ש"הוא הנפש"¹⁴⁰,
19 הרי, כשבני השרות ינקו מחלבה של שרה, קיבלו השפעה מנפשה של שרה¹⁴¹, ובודאי שהשפעה זו פעלה
20 בהם שינוי לטובה].
- 21 ולהוסיף, שענין זה נוגע במיוחד לשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות בה" – שנפלאות השנה (נפלאות בה)
22 באים בגלוי ובפירסום לעיני כל העמים, ועד שגם הם רואים בכל דבר שבעולם (ועאכא"כ במציאותם של
23 ישראל¹⁴²) הנפלאות דהקב"ה, "לעושה נפלאות גדולות לבדו"¹⁴³, ועי"ז נעשה מעמד ומצב של שמחה
24 בעולם¹⁴⁴ – "כל השומע יצחק לי", "רב שחוק הי' בעולם"¹⁴⁵, כמודגש במיוחד בשמחת בית השואבה (ובפרט

ושרה בתור איש ואשה שנעשים "לבשר אחד", כולל גם לנפש אחת.

- (131) סה"מ תש"ח ע' 151.
(132) ר"פ תולדות.
(133) שבעות מח, סע"א. וש"נ.
(134) להעיר מהפירוש שמעלת הבן ("יפה כח הבן") באה "מכת האב" (ראה לקו"ש חכ"ג ע' 222. וש"נ), אבל, לכל לראש ישנו הפירוש הפשוט שכח הבן יפה יותר מכת האב.
(135) נוסף על המעלה ד"עולה תמימה", שלכן הי' כל ימיו בארץ ישראל, ולא יצא לחוץ לארץ (ב"ר פס"ד, ג. ועוד) – כמבואר בארוכה בשנים שלפניו.
(136) להעיר ממארז"ל ש"בבצות היום נולד נאמר כאן מועד ונאמר להלן כבוא השמש מועד צאתך ממצרים" (ב"ר פנ"ג, ו) – כדי להדגיש יותר פירסום הדבר, כביצי"מ שהיתה "בעצם היום הזה" (בא יב, מא. פרש"י האוינו לב, מח).
(137) וירא כא, וז' ובפרש"י.
(138) שם, ז' ובפרש"י.
(139) בכורות ו, ב.
(140) פ' ראה יב, כג.
(141) ובמילא גם מנפשו של אברהם, מצד האחדות דאברהם

(*) ובפרטיות: השמחה – ענינו של יצחק, והאהבה – ענינו של אברהם שקראו הקב"ה אוהבו (רמב"ם סוף הלכות תשובה).
(**) ענין הכי עיקרי בעבודת ה' – "תמליכני עליכם .. בשופר" (ר"ה טז, טע"א. וש"נ), שהוא השרש לכללות העבודה דקיום התנו"צ, כמארז"ל

1 בלילה השני של סוכות¹⁴⁶ שהאושפיזא שלו הוא יצחק, ע"ש השחוק והשמחה) שנמשכת ופועלת גם אצל
2 אומות העולם.

3 יז. האושפיזא השלישי – יעקב אבינו:

4 ענינו של יעקב אבינו הוא תורה, כמ"ש "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל".

5 ולהעיר, שיעקב הוא השלישי שבאבות (וקשור במיוחד עם חג הסוכות, הרגל השלישי¹⁴⁷) (שכתוב בו
6 שלש שמחות), ובהדגשה יתירה ביום השלישי דחג הסוכות, שהאושפיזא הוא יעקב), וגם התורה (ענינו
7 של יעקב) היא "אוריין תליתא"¹⁴⁸.

8 ועפ"ז יומתק ש"יעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לו ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך
9 השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לווי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח
10 הלימוד"¹²¹ – לוי דייקא, השלישי שבשבטים.

11 והענין בזה – שלאחרי פתיחת הדרך להמשכת אלקות בעולם ע"י אברהם, ומעלתו של יצחק שלידתו
12 כשלעצמה היתה גילוי אלקות בעולם, באה עבודתו של יעקב – כללות בניי – בהמשכת אלקות בעולם
13 בפועל ע"י התורה, שהיא "תרומתו של עולם", כידוע¹⁴⁹ ש"תרומה" אותיות תורה מ'150 (תורה שניתנה
14 למ' יום), שעל ידה נעשית הרמה (תרומה מלשון הרמה) בכל העולם (בירור העולם), שנרגש בו שבריא
15 בשביל התורה שנקראת ראשית¹⁵¹ (ובשביל ישראל שנקראו ראשית¹⁵², כידוע¹⁵³ שגם ישראל נקראים
16 בשם תרומה¹⁵⁴).

17 יח. האושפיזא הרביעי – משה רבינו:

18 ענינו של משה רבינו – שעל ידו ה' מתן-תורה¹⁵⁵, "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו"¹⁵⁶, כולל
19 גם כל הענינים שנתחדשו בתורה במשך כל הדורות, כמארו"ל¹⁵⁷ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן
20 למשה מסיני", שגם ענינים אלו הם בכלל "משה קיבל תורה מסיני", ואדרבה, עיקר החידוש ב"משה
21 קיבל תורה מסיני" הוא (לא בנוגע לענינים שנתגלו כבר בזמנו של משה, אלא) בנוגע לענינים שעתידיים
22 להתחדש לאח"כ שגם אותם קיבל משה מסיני.

23 [וההסברה בזה¹⁵⁸ – דלכאורה אינו מובן: כיון שענין זה ניתן כבר למשה מסיני, למה נחשב לחידוש
24 של תלמיד ותיק – שהנתינה למשה רבינו היא באופן של כלל¹⁵⁹, וחידושו של התלמיד ותיק הוא שמוציא
25 ומפרט ומגלה את הפרטים].

(154) ולהעיר ממארו"ל ש"אדה"ר חלה טהורה לעולם ה', דכתיב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" (ירושלמי שבת פ"ב ה"ו), "ואיש תרומות יהרסנה זה אדה"ר שה' גמר חלתו של עולם ונקראת חלה תרומה, שנאמר ראשית עריסותיכם" (ב"ר רפ"ד). ועד"ז בכאור"א מישאל שהוא כמו אדה"ר (ראה סנהדרין לו, סע"א).

(155) דאף ש"קיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה (יומא כח, ב. וש"נ), הרי, במתן-תורה ניתוסף עילוי שלא בערך, כידוע.

(156) אבות רפ"א.

(157) ראה מגילה יט, ב. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.

(158) ראה לקו"ש שם ע' 253. וש"נ.

(159) ועד – כלל דכלל, ולמעלה מזה, ועד למעלה מכללות ופרטות, ואעפ"כ ה"ז נכלל ב"משה קיבל תורה מסיני".

(146) ולהעיר, שבקביעות שנה זו חל יום שני דסוכות ביום השלישי בשבוע, שהוכפל בו כי טוב, טוב לשמים וטוב לבריות (ראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד) – שבזה מודגשת יותר פעולת השמחה (נוסף על השמחה דבניי גם) בכל העולם (בריות).
(147) לענין כל תאחר – ג' רגלים כסדרן וחג המצות תחילה (כנ"ל הערה 34).

(148) שבת פח, א.

(149) זח"ג קעט, א.

(150) ובאופן שנעשים תיבה אחת, ועד כדי כך, שמקומה של האות מ' הוא באמצע התיבה.

(151) משלי ח, כב.

(152) ירמי' ב, ג.

(153) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך תרומה ע' שלו ואילך. וש"נ.

- 1 ולהוסיף, שהחידושים בתורה הם ענין עיקרי אצל משה רבינו:
- 2 החידוש בתורה נעשה ע"י הפלפול בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות להבין
- 3 דבר מתוך דבר, שע"ז יתחדשו חידושי הלכות רבות¹⁶⁰. וענין זה מודגש ביותר אצל משה רבינו –
- 4 כמארז"ל¹⁶¹ שפלפול דאורייתא ניתן למשה רבינו, אלא שנהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועז"נ¹⁶² "טוב
- 5 עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל", היינו, שפלפול התורה הוא "לחמו" של משה רבינו.
- 6 וכיון שנתנה לישראל, נעשה חיוב על כאו"א מישראל לפלפל ולחדש בתורה, "לאפשא לה"¹⁶³, שאינו
- 7 יכול להסתפק בלימוד עניני התורה שכבר נתגלו, אלא צריך להוסיף ולפלפל ולחדש בתורה¹⁶⁴ [וגם
- 8 לאחר שחידש בתורה ביום זה, וג"פ ביום, צריך להוסיף ולחדש עוד יותר במשך היום, כיון שבכל רגע
- 9 ורגע שישנו החיוב דלימוד התורה ישנו החיוב לחדש בתורה], ועד כדי כך, שכאשר ביכלתו לפלפל ולחדש
- 10 בתורה ואינו מחדש אלא חוזר על עניני התורה שכבר נתגלו, ה"ז בבחינת "ביטול תורה" (בערך וביחס
- 11 להחידוש בתורה), כמובן ממארז"ל¹⁶⁵ "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה", דאף ש"מקרא
- 12 מגילה" הוא לימוד התורה¹⁶⁶, ה"ז נחשב ל"ביטול תורה" ביחס להלימוד באופן של פלפול וחידוש
- 13 בתורה¹⁶⁷.
- 14 ועוד והוא העיקר – שע"י החידוש בתורה זוכים לחידוש האמיתי בתורה לעתיד לבוא, "תורה חדשה
- 15 מאתי תצא" (ועי"ז גם החידוש בעולם – "השמים החדשים והארץ החדשה"), בגאולה¹⁶⁸ האמיתית
- 16 והשלימה ע"י משיח צדקנו¹⁶⁹.
- 17 יט. ועד"ז בנוגע לאושפיזא החסידי:
- 18 האושפיזא הרביעי הוא אדמו"ר מהר"ש, נשיא הרביעי דחב"ד, שענינו "לכתחילה אריבער"¹⁷⁰. וכאשר
- 19 מונים באושפיזין גם את הבעש"ט והמגיד, אזי האושפיזא הרביעי הוא אדמו"ר האמצעי, שענינו "רחובות
- 20 הנהר"¹⁷¹, שכן, ההבנה וההשגה בהרחבת הביאור במאמרי החסידות שלו היא בנקל ובמהירות יותר
- 21 מאשר במאמרי החסידות של אדמו"ר הזקן (שהם בדוגמת תושב"כ¹⁷² ביחס למאמרי החסידות של
- 22 אדמו"ר האמצעי).
- 23 וענין זה שייך במיוחד לפלפולא דאורייתא (ענינו של משה רבינו, "לחמו") – כי, סדר ודרך הלימוד
- 24 דפלפולא דאורייתא הוא באופן שכל שמפלפלים בעומק הענין רוצים להתעמק ולפלפל עוד יותר
- 25 (בבחינת "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים"¹⁷³), שהרי "אין קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות והפלפול
- 26 בטעמיהן . . . (וכתוצאה מזה גם) חידושי הלכות לאין קץ ותכלית"¹⁷⁴, ועי"ז נעשית הרחבה אמיתית
- 27 בתורה, "רחובות הנהר", למעלה ממדידה והגבלה ("לכתחילה אריבער").

(167) ראה התוועדיות תשמ"ו ח"ב ע' 835 ואילך. וש"נ.
 (168) להעיר ממארז"ל (אבות פ"ו מ"ז) "כל האומר דבר בשם
 אומרו (חידוש דהאומר) מביא גאולה לעולם".
 (169) ולא כמו הגאולה דפורים שהיא באופן ש"אכתי עבדי
 אחשוורוש אנן" (מגילה יד, א), ואפילו מרדכי ה' רק "משנה
 למלך אחשוורוש" (אסתר בסופה).
 (170) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.
 (171) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 349. וש"נ.
 (172) שבה נאמר "לא תסיפו גו' ולא תגרעו" (ואתחנן ד, ב),
 ודוגמתו בנוגע להשמירה והדיוק באותיות הרב כצורתם, ולאח"ז
 בא הפלפול בביאור הדברים, שע"ז ניתוסף ביאור כו'.
 (173) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי
 שרה. ועוד.
 (174) הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ה.

(160) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. ועוד.
 (161) נדרים לח, א.
 (162) משלי כב, ט.
 (163) זח"א יב, ב. וראה תו"א מקץ לט, ד. הל' ת"ת לאדה"ז
 שם. וש"נ.
 (164) ולדוגמא בנוגע ללימוד הלכות החג – שאף שלמד כבר
 הלכות סוכות בשנים שלפנ"ז (וכיון שזיכהו הקב"ה באריכות
 ימים, למד כבר הלכות אלו עשרות פעמים), חוזר ולומד ענה"פ
 ביתר עיון והעמקה, ועד שמגלה ענינים חדשים בהלכות אלו.
 (165) מגילה ג, א. רמב"ם ריש הל' מגילה. טושו"ע או"ח
 סתרפ"ז ס"ב.
 (166) ולא עוד אלא שהלימוד הוא בענין נעלה ביותר –
 הגאולה דפורים, שבאה ע"י נסים גדולים, ועד לנס שבא
 בהתלבשות בלבושי הטבע שיש בו עליו לגבי נס שלמעלה מדרך
 הטבע לגמרי (ראה תו"א מג"צ, א ואילך. ובכ"מ).

ולהעיר מהשייכות המיוחדת לשנה זו – ה'תשנ"ב – שהאות ב' דסימן השנה רומז להר"ת ד"בינה",¹ שהיא באופן של "רחובות הנהר", שזוהי מעלת הבינה גם לגבי חכמה.²

ויש להוסיף, שבהענין ד"רחובות הנהר" נכלל גם הריבוי וההרחבה בנוגע למקבלי התורה, "משה קיבל תורה מסיני ומסרה" באופן ד"העמידו¹⁵⁶ תלמידים הרבה"¹⁷⁵, ועוד ועיקר, שכל ריבוי התלמידים, כל בנ"י, מתקבצים¹⁷⁶ יחד לארצנו הקדושה, "ארץ טובה ורחבה", לירושלים עיר הקודש כפי שתהי' באופן של הרחבה והרמה ("וראמה"¹⁷⁷), ושם זוכים ללימוד התורה בתכלית ההרחבה שאין למעלה הימנה, "תורה חדשה מאתי תצא".

כ. האושפיזא החמישי – אהרן הכהן:

ענינו של אהרן הוא – "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"¹⁷⁸, היינו, שגם אצל אהרן מודגש ענין התורה, כמו אצל משה¹⁷⁹, אלא, שעיקר החידוש אצלו הוא בהפצת התורה אצל אלה שלעת-עתה רחוקים מהתורה, שלכן נקראים בשם בריות בעלמא, והעצה לזה היא "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", "למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה"¹⁸⁰.

וחידוש מיוחד בהפצת התורה ע"י אהרן – להיותו אהרן הכהן, שעיקר עבודתו בהשירות לה' בבית המקדש ועד לקדש הקדשים¹⁸¹, וביחד עם זה, התעסק עם "בריות" כדי לקרבן לתורה.

וזהו גם כללות ענינו של שבט לוי (שנשיאו הוא אהרן הכהן) – ש"הובדל לעבוד את ה' לשרתו (וביחד עם זה) ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל"¹⁸², וכדי שהוראה זו תתקבל באופן המתאים, צריכה להאמר בסבר פנים יפות, מתוך אהבה וקירוב דוקא.

ובאופן כזה צריכה להיות עבודת כאו"א מישראל – "הוי מתלמידיו של אהרן הכהן .. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", ועד"ז בנוגע לעבודת שבט לוי, כפס"ד הרמב"ם¹⁸³ "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו אותו .. ה"ז נתקדש קדש קדשים (דרגת הקדושה דכה"ג¹⁸⁴) .. אתה¹⁸⁵ תומיך גורלי".

כא. האושפיזא הששי – יוסף:

לאחרי ובהמשך לפעולת האושפיזין שלפנ"ז בענין התורה, החל מיעקב שענינו תורה, משה, שעל ידו ניתוסף הענין דפלפולא דאורייתא וחידושי תורה, ואהרן, שפעולתו בהפצת התורה – באה פעולתו של יוסף באופן ד"יוסף ה' לי בן אחר"¹⁸⁶, שמ"אחר" נעשה "בן"¹⁸⁷, שבזה מודגשת פעולת התורה בעולם ("אחר"), לבררו ולזכרו ולהעלותו לקדושה ("בן").

[ולהעיר, שמעין זה שייך גם בהפעולה עם בנ"י, לפעול על יהודי שמעמדו ומצבו בגלוי ובחיצוניות הוא בבחינת "אחר" שיהי' גם בגלוי ובחיצוניות בבחינת "בן", אבל, עיקר הפעולה ב"אחר" לאמיתותו (לא רק בגלוי ובחיצוניות) היא בנוגע לבירור העולם¹⁸⁸].

לקרב ולהוריד את התורה אליהם ח"ו, אלא לקרב ולהעלות אותם לתורה (ראה ביאורים לפרקי אבות ע' 44).

(181) כמבואר בארוכה פרטי עניני עבודת כה"ג בקדש הקדשים – בסדר עבודה דיוהכ"פ דאזלינן מיני'.

(182) רמב"ם הל' שמטה ויובל פי"ג הי"ב.

(183) שם הי"ג.

(184) דה"א כג, יג.

(185) תהלים טז, ה.

(186) ויצא ל, כד.

(187) ראה אוה"ת עה"פ.

(188) והפעולה עם בנ"י שייכת לאהרן – "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (כנ"ל ס"כ).

(175) כולל גם שכאו"א מהתלמידים הוא בעצמו בבחינת "הרבה", ע"ז שניתוסף אצלו מיום ומרגע לרגע כו'.

(176) שגם זה מרומז באות ב"ת דמספר השנה – ר"ת "בכל", "בכל מכל כל", בגימטריא "קבץ" (כנ"ל ס"א).

(177) זכרי' יד, יו"ד. וראה ב"ב עה, ב.

(178) אבות פ"א מ"ב.

(179) ומרומז גם בכך שאהרן הוא האושפיז החמישי – "חמשה מי יודע, חמשה אני יודע, חמשה חומשי תורה", שקיבל משה מסיני (דאף שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני, ה"ז בהעלם ובאופן של כלל, ואילו בפועל ובגלוי קיבל חמשה חומשי תורה).

(180) תניא פל"ב. – ובהדגשת הדיק "ומקרבן לתורה" – לא

1 ובזה ניתוסף עוד יותר ע"י האושפיזא החסידי, אדמו"ר מהר"ש, שענינו "לכתחילה אריבער" –
 2 שבירור העולם ע"י התורה הוא באופן שנוגש בעולם שכל מציאותו אינה אלא בשביל קיום הלכות
 3 התורה, שזהו הפירוש ד"לכתחילה אריבער", שאין זה באופן שהעולם הוא מציאות בפ"ע וצריכים לברור
 4 ולזכור ע"י קיום הלכות התורה, אלא באופן ד"אריבער", שמציאות העולם אינה אלא בשביל קיום הלכות
 5 התורה, כמרומו בדרשת חז"ל "אל תקרי הליכות אלא הלכות", שהמציאות ד"הליכות עולם" אינה אלא
 6 בשביל קיום הלכות התורה (כנ"ל ס"ז).

7 כב. האושפיזא השביעי – דוד המלך ואדמו"ר מהורש"ב:

8 ענינו של האושפיזא השביעי, שעל ידו נגמר ונשלם כללות ענינם של האושפיזין, קשור עם
 9 הגאולה האמיתית והשלימה – הן האושפיזא שבזהר, דוד מלכא משיחא, והן האושפיזא החסידי,
 10 ששמו "שלום", כמ"ש¹⁸⁹ "שלום גו' אתן על ישראל בימיו", ולא עוד אלא שה"שלום" חודר
 11 ונמשך גם בעניני העולם המרומזים בשמו השני, "דוב" (וגם כפי שנקרא בלע"ז – "בער")
 12 ש"מסורבל בבשר"¹⁹⁰, כיון שנגמר ונשלם הבירור וזיכוך דעניני העולם.

13 וגם בענין זה מודגשת הפעולה שע"י התורה – כי, מעניני העיקריים של אדמו"ר מהורש"ב הוא
 14 התייסדות ישיבת תומכי תמימים שבה לומדים "תורת ה' תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה"¹⁹¹, ועי"ז
 15 פועלים ביאת דוד מלכא משיחא, כמבואר בשיחתו הירדנה¹⁹² בענין "כל היוצא למלחמת בית דוד"¹⁹³,
 16 שתלמידי הישיבה הם "חיילי בית דוד" שפועלים התגלות וביאת דוד מלכא משיחא.

17 ומזה מובן שבעמדנו ברגעי הגלות האחרונים צריכה להיות הוספה מיוחדת בנוגע לישיבת תומכי
 18 תמימים – ע"י התייסדות מחלקות חדשות (נוסף על הגדלת והרחבת המחלקות הקיימות) של ישיבות¹⁹⁴
 19 תומכי תמימים¹⁹⁵ בכל קצוי תבל (כשם שפעלו בענין דוגמתו, הדפסת ספר התניא בכל מקום בעולם שיש
 20 בו ישוב בני¹⁹⁶), כולל גם במדינה ההיא שבה נמצאת העירייה ליובאוויטש עד היום הזה¹⁹⁷ – שע"י
 21 ממהרים ומזרזים גמר ושלמות פעולתם של "חיילי בית דוד" להביא את הגאולה האמיתית והשלימה
 22 ע"י דוד מלכא משיחא, שאז "עתידים כל בתי כנסיות ובתי מדרשות (ישיבות) שבבבל (בכל קצוי תבל)
 23 שיקבעו בארץ ישראל"¹⁹⁸.

24 כג. ולאחרי פעולתם של שבעת האושפיזין, הן שבעת האושפיזין שבזהר, והן שבעת האושפיזין
 25 החסידיים, ובצירוף שניהם יחד, י"ד אושפיזין – באה פעולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, דוד
 26 ה"ט¹, "קיימא סיהרא באשלמותא, שזהו המעמד ומצב דהגאולה האמיתית והשלימה.

הישיבות שבהם לומדים "תורת ה' תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה", שהמכוון שלהם הכל אחד ומיוחד ויחד – לפעול הגילוי ד"יחידו של עולם".

(196) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 320 ואילך.

(197) ולהעיר, שלאחרונה חזרו לעיירה ליובאוויטש וערכו בה התוועדויות חסידיות, וחזרו חסידות, ועשו כו"כ פעולות ומעשים טובים – כפי שסיפרו אלו שביקרו שם (והשתתפו בעצמם), וסיפרו מתוך חיות, עד שהחיו את השומעים עד כדי כך שנתעלו למעמד ומצב שלמעלה מהחילוקים דומן ומקום (כאילו שהשומעים עצמם היו נוכחים שם).

(198) מגילה כט, א.

(189) דה"א כב, ט.

(190) ראה מגילה יא, רע"א. וש"נ.

(191) שיחת שמח"ת תרנ"ט – "התמים" ח"א ע' כה.

(192) שמח"ת תרס"א – לקו"ד ח"ד תשפו, ב ואילך.

(193) שבת נו, א. וש"נ.

(194) כולל גם שכא"א מתלמידי תו"ת (גם אלו שלמדו בעבר שנשארים תלמידי תו"ת כל ימי חייהם) מוסיף בקיום ההוראה "והעמידו תלמידים הרבה", החל מבני ביתו*, וגם תלמידים כפשוטם, ולכל הפחות שנים-שלשה** תלמידים, ועד לריבוי הכי גדול של תלמידים, וכל אחד מהתלמידים מקיים בעצמו ההוראה ד"העמידו תלמידים הרבה".

(195) ועד"ז "אחי תמימים", ושאר השמות שבהם נקראים

(*) גם הקטנים ביותר, שכן, כשילד קטן אומר "מודה אני", רואים שהוא תלמיד שמקבל התורה שקיבל משה מסיני ומסרה ליהושע וכו' עד סוף כל הדורות.

(**) בדיעבד – גם שנים נקראים הרבה, אבל לכתחילה – הפירוש דהרבה הוא לכל הפחות שלשה.

- ולהוסיף, שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הוא המנהל-פרעל דשיבת תומכי תמימים מיום הווסדה¹⁹⁹ 1
 – בשבעת ימי המשתה דשמחת הנישואין שלו, שאז אומרים (בסיום וחותרם השבע-ברכות) "מהרה .. 2
 ישמע בערי יהודה ובחצוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה וגו'"²⁰⁰ – שעל ידו נשלמת כוונת התייחדות 3
 ישיבת תומכי תמימים בביאת דוד מלכא משיחא בפרעל ממש. 4
 וכל זה מודגש ביותר לאחר שישנו הפס"ד של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שכבר נשלמו כל 5
 הענינים, כולל גם "צחצוח הכפתורים"²⁰¹ (שלימות הבגדים לכבוד ולתפארת)²⁰², ונמצאים במעמד ומצב 6
 ד"עמדו הכן כולכם" לקבל פני משיח צדקנו²⁰³ [ובגלל סיבה שאינה מובנת כלל וכלל נמצאים עדיין בגלות] 7
 – הרי בודאי שתיכף ומיד ממש זוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא, "הנה זה 8
 (המלך המשיח) בא"²⁰⁴, ולא רק בלשון הוה, אלא שתיכף ומיד יכולים לומר בלשון עבר ש"כבר בא". 9
 כד. האמור לעיל אודות כללות הענין דחג האסיף ושייכותו לאושפיזין, צריך להתבטא במעשה 10
 בפועל, כהלל בכל עניני התורה ש"לא המדרש עיקר אלא המעשה"²⁰⁵. 11
 ובהקדמה – שאף שישנם מצוות התלויות בדיבור, כמו מצוות תלמוד תורה, מצוה עיקרית ("תלמוד 12
 תורה כנגד כולם"²⁰⁶), שצ"ל בדיבור²⁰⁷ דוקא²⁰⁸, ויש מצוות עיקריות התלויות במחשבה וכוונת הלב, 13
 כמו אמונת ה' ויחודו ואהבתו ויראתו כו', שש מצוות "שחיובן תמידי לא יפסק מעל האדם אפילו רגע 14
 בכל ימיו .. סימנם שש²⁰⁹ ערי מקלט²¹⁰ תהינה לכם"²¹¹, הרי, גם במצוות אלו ישנו הכלל ש"המעשה 15
 הוא העיקר", שכתוצאה מזה ניתוסף עוד יותר בענינים של מעשה בפועל. 16
 ובנוגע לענינו – שהדיבור בעניני חג האסיף והאושפיזין וכו', צריך להביא לידי הוספה בשמחת בית 17
 השואבה. 18
 וע"פ האמור לעיל שחג האסיף, ובמיוחד בשנה זו, מורה על גמר ושלמות מעשינו ועבודתנו (ע"י 19
 ההליכה בדרכיהם ואורחותיהם של האושפיזין) כל זמן משך הגלות, שאז חוזרים ומתאספים כולם יחדיו 20
 לארצנו הקדושה בגאולה האמיתית והשלימה, מובן, ששמחת בית השואבה צ"ל בקשר ובשייכות לשמחת 21
 הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, "הנה זה (המלך המשיח) בא", שאז ממשיכים את שמחת 22
 בית השואבה בבית המקדש השלישי. 23
 ונתינת-כח מיוחדת על זה כשחוגגים שמחת בית השואבה בד' אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא 24

אסור בשבת ויו"ט.
 (208) והמהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך (שו"ע שם ס"ד,
 ואד"ה"ז שם ס"ב).
 (209) מסעי לה, יג.
 (210) ויש לבאר השייכות ל"ערי מקלט" – שהשיבה בהם
 צריכה להיות באופן של קביעות ונצחיות, "שאינו יוצא משם
 לעולם (עד מות הכהן הגדול)", אפילו בשביל דבר הכי חשוב,
 עד כדי כך ש"כל ישראל צריכין לתשועתו" (רמב"ם הל' רוצח
 ושמירת נפש פ"ז ה"ח).
 ולהעיר גם מהשייכות ד"ערי מקלט" ללימוד התורה – "דברי
 תורה קולטין" (מכות יו"ד, א) – שחיובו בכל רגע ורגע* (ראה
 סנהדרין צט, סע"א. רמב"ם הל' ת"ת ספ"ג. ועוד).
 (211) אגרת המחבר שבריש ספר החינוך (וסופה).

(199) והולך ונמשך עד היום הזה – שהרי קדושה לא זה
 ממקומה (ראה תניא אגה"ק ביאור לסי' ז"ך).
 (200) ע"פ ירמ' לג, יו"ד-יא.
 (201) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.
 (202) שזוהי ההכנה לבגדי כהונה דכהן גדול – שנאמר בהם
 "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (תצוה כח,
 ב).
 (203) ראה "היום יום" ט"ו טבת.
 (204) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.
 (205) אבות פ"א מ"ז.
 (206) פאה ספ"א.
 (207) ושייך גם במעשה – ע"י כתיבת דברי תורה (ראה שו"ע
 ואד"ה"ז אור"ח סמ"ז ס"ג), אבל, המעשה אינו יכול להיות בכל
 הזמנים שבהם ישנו החיוב דלימוד התורה, שהרי מעשה הכתיבה

(*) וגם בזמנים שיש הגבלה בלימוד התורה, כמו בתשעה באב, הרי [נוסף לכך שמשתדלים ומחפשים עצות לבטלן, ועד לביטול כללות הצום
 והפרכתו לששון ולשמחה ומועדים טובים] ההגבלה היא רק אם ללמוד ענין פלוני או פלוני, אבל עצם החיוב דלימוד התורה (בענינים שמותר
 ללמוד בהם) הוא בכל התוקף גם בת"ב.

- 1 דורנו, בבית הכנסת (תפלה) ובית המדרש (תורה) ובית מעשים טובים (גמ"ח) שלו, בית משולש, מעין
2 ודוגמת²¹² ביהמ"ק (שיש בו ג' קדושות²¹³, ובפרט ביהמ"ק) השלישי שכולל גם בית ראשון ושני²¹⁴
3 (משולש), שזוהי ההכנה המתאימה שתיכף ומיד נעשה המשך ושלמות השמחה בביהמ"ק השלישי.
4 ובנוגע להשמחה בפועל ממש – יש להדגיש כמה פרטים הנוגעים למעשה שהוא העיקר, כדלקמן.
5 כה. ההשתתפות בהשמחה:
- 6 על כל אחד ואחד להשתתף בהשמחה בכל הפרטים – "ורקדין ומספקין ומטפחין ומפוזין ומכרכרין כל אחד
7 ואחד"²¹⁵ – שלא מספיק שאחד יטפח בכפיו ("אטשן מיט די הענט") לריקודו של חברו, אלא כאו"א
8 צריך לרקוד בעצמו, כמובן ופשוט שאין להשוות את הטיפוח בכפיו לריקודו של חברו להריקוד שלו
9 בעצמו בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו (ע"ד ובדוגמת החילוק בין עניית אמן על ברכה שמברך חברו
10 על אכילת פרי לאמירת הברכה על פרי שאוכל הוא בעצמו ונעשה דם ובשר כבשרו).
- 11 ויתירה מזה: לא זו בלבד שכאו"א צריך להשתתף בהשמחה, כמו שותף, אלא עוד זאת, שצריך להשתדל
12 להתנהג כמו בעה"ב²¹⁶ ולהיות "רוח החי" בהשמחה.
- 13 ובפרטיות יותר:
- 14 גם כאשר העומד בראש (בארגון ועריכת שמחת בית השואבה) הוא מישהו אחר, שאז צריך להזהר
15 שלא לפגוע בבעלותו משום השגת גבול וכיו"ב – יכול וצריך להשתדל להיות "רוח החי" בהשמחה,
16 ובדאי שהעומד בראש (שאינו "מישהו אחר" אלא רעהו ואחיו, ועד כמותו ממש, "ואהבת לרעך
17 כמוך"²¹⁷) לא יתרעם על כך שמתנהג כמו בעה"ב ("פראוועט בעה"ב/שקייט"), כיון שמתנהג ע"פ התורה,
18 שזוהי בעלותו של הקב"ה.
- 19 ועאכו"כ כשהולך לשמח יהודים אחרים בשמחת בית השואבה²¹⁸ (ובפרט בחול-המועד שיכולים
20 וצריכים לנסוע²¹⁹ גם למקומות רחוקים) ובא למקום מסויים שמאיוזו סיבה שהיא אין שם מישהו שביכלתו
21 להנהיג ולנהל את השמחה – נעשה הוא הראש והמנהיג במקום זה, ולא עוד אלא שאין לו להמתין עד
22 שיבקשו ממנו להנהיג את השמחה (כיון שאין זה לפי כבודו להציע את עצמו), ואין צריך לומר שלא
23 יסרב כשמבקשים ממנו²²⁰, אלא תיכף ומיד (ללא שהיות) עליו להתחיל בהנהגת וניהול שמחת בית
24 השואבה במקום זה.
- 25 כו. אופן השמחה:
- 26 שמחה בכלל היא באופן של פריצת גדר, ועאכו"כ שמחת יו"ט שחיובה מן התורה, ובפרט שמחת
27 יו"ט דחג הסוכות, "זמן שמחתנו", ש"שלש שמחות כתיב בחג" – בודאי שצריכה להיות באופן של
28 פריצת גדר, למעלה ממדידה והגבלה.
- 29 ולכל לראש – פריצת הגדרים וההגבלות שמגביל את עצמו, שהנהגה כזו היא מתאימה עבורו והיא לפי
30 כבודו והנהגה זו אינה מתאימה עבורו ואינה לפי כבודו – לא הכבוד שלו ח"ו, אלא כבוד התורה והחסידות
31 שלמד וכו' וכו' – ה"ז דבר הכי פשוט (ובודאי אין צריך להאריך בזה) שצריך לפרוץ גדרים והגבלות אלו.

(219) ועד שהנסיעה עצמה היא (לא רק מותרת, אלא) מצוה – כהוראת המשנה (אבות פ"ד מ"ב. וראה לקו"ש ח"י"ז ע' 371 ואילך. וש"נ) "הוי רץ למצוה" (כולל גם הנסיעה במכונית שע"ז נעשית הריצה ביתר שאת וביתר עוז).
(220) ובפרט כשנמצאים כבר באמצע שמחת בית השואבה (שכבר התחילו לחגוג במקומות אחרים כו') שאז ישנו ציווי מיוחד שלא לסרב כדי שלא להפסיק באמצע. ע"ד שמצינו בנוגע להעמדת שליח ציבור באמצע התפלה (טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סנ"ג סי"ז (ס"כ)).

(212) ראה בארוכה קונטרס בענין בית רבינו שבבבל (קה"ת תשנ"ב – נדפס גם לקמן ע' 413 ואילך).
(213) ראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ה.
(214) ראה זח"ג רכא, א.
(215) רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ג.
(216) ופשוט שאין הכוונה ל"מנהג בעלי בתים"... אלא הנהגה המתאימה לבעלותו של הקב"ה.
(217) ראה לעיל הערה 36.
(218) וכמ"ש הרמב"ם ששמחה אמיתית היא כאשר משתף אחרים בשמחתו (ראה הל' יו"ט פ"ו הי"ד-יח).

ויתירה מזה: גם לאחר ששמח ורוקד בשמחת בית השואבה משך זמן ארוך עד שרגליו עייפות מרוב
הריקוד וידי עייפות ממחאות-כפים, ונופלת לו מחשבה להפסיק לרקוד, או שמישהו מעיר לו שהגיע
הזמן להפסיק לרקוד – הרי, לא זו בלבד שאינו נותן שיבלבלוהו מהשמחה, אלא אדרבה, שסוחף
בהשמחה גם את (הדבר ועאכו"כ) האדם המבלבל, באמרו: "הער זיך אַיין", הנך נקרא "אדם", ע"ש
אדמה לעליון²²¹, שהוא למעלה מכל מדידה והגבלה, וכיון שכן, עליך לצאת מהמדידה וההגבלה שלך,
ולשמוח בשמחת בית השואבה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה!

כז. השמחה במשך שבעת ימי החג ובהוספה מיום ליום:

מצינו בשמחת נישואין שנמשכת בשבעת ימי המשתה, שיש צורך ב"פנים חדשות" כדי שתהי'
השמחה בשלימותה²²². ומזה מובן גם בנוגע לשמחת החג, ושמחת בית השואבה, שכיון שע"פ ציווי
התורה צריכה להיות במשך שבעה ימים זה אחר זה, בודאי שהקב"ה נותן כח לכאור"א מישראל להיות
בעצמו בבחינת "פנים חדשות"²²³, שע"ז יוכל להיות בשמחה אמיתית במשך שבעת ימי החג, ולא עוד
אלא שמיום ליום יוסיף בהשמחה באופן נעלה יותר, כהציווי (שהוא גם נתינת-כח) "מעלין בקודש"²²⁴.
ועד כדי כך, ש"יעיד עליו יודע תעלומות" (כהלשון הידוע²²⁵) שהשמחה שלו היא שמחה אמיתית
באופן של עילוי והוספה מיום ליום.

יש להוסיף ולהבהיר הכוונה בהלשון "יעיד עליו יודע תעלומות" בשייכות לענינו:

אין הכוונה שהשמחה היא בתעלומות לבד בלבד, וכיון ש"אין אדם יודע מה בלבו של חברו"²²⁶, יש
צורך ש"יעיד עליו יודע תעלומות", כי, בודאי שהשמחה היא בהתגלות לבו, ו"לבא פליג לכל שיפיין"²²⁷,
שפורצת ומתגלה בהנהגתו בפועל, בדיבור ובמעשה, אלא, שבחוספה על התגלות השמחה לעין כל, "יעיד
עליו יודע תעלומות" שהשמחה היא פנימית ונעלית עוד יותר.

ולהעיר גם מהדיוק ד"יעיד עליו יודע תעלומות", עדות דוקא – כידוע²²⁸ ש"עדות" פועלת מציאות
הדבר ע"פ תורה, ובמילא נעשה כן גם במציאות העולם²²⁹, ועד"ז בנדר"ד, שנוסף על ההשתדלות דהאדם
בהשמחה, פונה הקב"ה מכל עסקיו²³⁰, כביכול, ו"מעיד" עליו לפעול אצלו חוספה בהשמחה באופן
שבאין-ערוך לגמרי.

כח. ומלבד העילוי וההוספה מיום ליום בכל שבעת ימי החג, ישנו עילוי נוסף מצד מעלת היום,
ולדוגמא:

ביום השני – הוספה מיוחדת בהשמחה מצד ענינו של האושפיזא, יצחק, ע"ש השחוק והשמחה.
ומעלה נוספת בקביעות שנה זו, שיום השני דסוכות חל ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב²³¹.

ביום השלישי – לאחר השמחה בשני ימים ראשונים באופן ד"כפלים לתושי"²³², ניתוסף גם המעלה
דיום השלישי, שהשמחה היא באופן של "חזקה".

ביום הרביעי – שישנו כבר הרוב דשבעת ימי הסוכות²³³, ו"רובו ככולו"²³⁴; וביום החמישי – שישנו
הרוב (רובו ככולו) גם ביחס להמשך דשמיני-עצרת.

(221) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(222) ראה טושו"ע אה"ע ס"ב ס"ז.

(223) והחידוש בזה לגבי שמחת נישואין – שה"פנים
חדשות" שבשמחת נישואין אינם אלא אצל האורח החדש שבא
ביום זה, אבל אלו שהשתתפו בהשמחה אתמול נשארים עם אותם
פנים כמו אתמול, משא"כ בנדר"ד, שה"פנים חדשות" הם אצל
כל בנ"י שהשתתפו בשמחת בית השואבה בימים שלפנ"ו.

(224) ברכות כח, א. ויש"נ.

(225) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב.

(226) פסחים נד, רע"ב.

(227) ראה זהר ח"ב קנ"ג, א. ח"ג קס"א, רע"ב. רכ"א, ב. רלב, א.

(228) ראה לקו"ש ח"ט ע' 188. ויש"נ.

(229) ומודגש במיוחד בשייכות ליו"ט – העדות דקידוש

החודש שבה תלוי הקביעות דהימים טובים.

(230) כלשון חז"ל – תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, ט. ועוד.

(231) ראה לעיל סוסט"ז ובהערה 146.

(232) לשון הכתוב – איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(233) וההמשך דשמיני-עצרת (שבצירוף עמו אין זה עדיין

רובו, אלא שזה בשוה) – אינו גורע המעלה דרובו ביחס לשבעת

ימי הסוכות, אלא מוסיף ענין בפ"ע.

(234) נזיר מב, רע"א. ויש"נ.

- 1 ביום הששי – שבקביעות שנה זו חל ביום השבת, שנוסף על השמחה דהיו"ט ישנה גם השמחה ביום
 2 השבת, "ביום שמחתכם אלו השבתות"²³⁵, כולל ובמיוחד שמחת הגאולה (כנ"ל סכ"ד), כיון שיום השבת
 3 הוא מעין ודוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²³⁶.
- 4 ועאכו"כ ביום השביעי, שבו צריכה להיות השמחה בריבוי גדול שכולל את כל הימים שלפניו,
 5 כמודגש בשמו, "הושענא רבה", ע"ש ריבוי ה"הושענות", כולל גם אלו שנאמרו בכל הימים שלפניו,
 6 ועד"ז שאר עניני עבודת היום, כמו אמירת כל ספר התהלים²³⁷, וכן ה"הי רצון" בתוספת נוסח מיוחד
 7 שאומרים לאחר כל ספר, וכיו"ב בשאר עניני היום, שמצד מעלות אלו ניתוסף גם בהשמחה²³⁸.
- 8 ומתכוונים להוסיף עוד יותר בהשמחה – כיון שתיכף נכנסים לשמיני-עצרת, שבו באים כל עניני חג
 9 הסוכות באופן של קליטה (עצרת מלשון קליטה²³⁹) בפנימיות²⁴⁰, ועאכו"כ בשמחת-תורה, ולאח"ז בשבת
 10 בראשית²⁴¹, שבו נעשית העלי' והשלימות ("ויכולו"²⁴²) דשמע"צ ושמח"ת, ועד שמתעוררת שאלה
 11 וקושיא: למה צריכים להתאפק ולהמתין אפילו משך זמן קצר ("א קורצע וויילע") ולא מתחילים מיד את
 12 השמחה הכי גדולה?! ... – ויה"ר שתשאר רק שאלה זו בלבד, כיון שכל שאר השאלות מהענינים
 13 המבלבלים יתבטלו לגמרי!
- 14 כט. והמעשה הוא העיקר – לחגוג את שמחת בית השואבה בכל מקום ומקום באופן דמוסיף והולך
 15 ואור, ועוד והוא העיקר – שממשיכים בחגיגת שמחת בית השואבה בביהמ"ק השלישי, כיון שזוכים
 16 לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן כהרף עין"²⁴³.
- 17 ובפרט ע"י ההוספה במצות הצדקה (בחול המועד) ע"י השליחות-מצוה לצדקה (ובהוספה מדילי')
 18 – שנוסף לכך שכל פעולה ופעולה בעניני תומ"צ בכחה להכריע את העולם כולו לכף זכות ולגרום
 19 תשועה והצלה (כפס"ד הרמב"ם²⁴⁴), יש סגולה מיוחדת במצות הצדקה, כמארז"ל "גדולה צדקה שמקרבת
 20 את הגאולה"²⁴⁵, שתמורת ה"צדקה (ש)עשה הקב"ה בישראל שפיזון לבין האומות"²⁴⁶, עושה הקב"ה
 21 הצדקה האמיתית ד"קרב פזורנו מבין הגוים", ו"קבצנו²⁴⁷ יחד מארבע כנפות הארץ" – חג האסיף.
- 22 ובפשטות – שכל בנ"י, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁴⁸, מתקבצים מכל קצוי תבל, ולוקחים
 23 עמם הבתי-כנסיות והבתי-מדרשות וכל עניני הביורורים כו', ובאים כולם יחדיו, "עם ענני שמיא"²⁴⁹,
 24 לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"²⁵⁰, ושם

(235) ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד.

(236) תמיד בסופה.

(237) ולאחרי אמירת תהלים – מחלקים הגבאים תפוח מתוק.
 (238) ובודאי ששמחה גדולה זו אינה מפריעה ח"ו לאמירת התהלים, כיון שישנו ריבוי זמן – הרבה יותר משיעור הילוך מיל
 [י"ח רגעים או כ"ד רגעים (טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סתנ"ט ס"ב (ס"ו)] – עד להתחלת אמירת תהלים.

(239) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ צא, א. ובכ"מ.

(240) ומזה נעשית ההולדה דמעשים טובים כו' בכל ג' הקוין
 דתורה עבודה וגמ"ח במשך כל השנה (ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' שעב. וש"נ).

(241) וגם בקביעות שנה זו שמפסיקים בין שמע"צ ושמח"ת לשבת בראשית ב"המבדיל בין קודש לחול" – הרי, נוסף לכך שההבדלה עצמה היא באופן שממשיכים הקודש בחול (ראה סה"מ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ה), שעניני החול נעשים "לשם שמים", ועד ל"חולין על טהרת הקודש", יש מעלה בימי החול

גם בנוגע לעניני קדושה ותומ"צ ממש, כמו בנוגע למצות תפילין ("הוקשה כל התורה כולה* לתפילין" (קידושין לה, א. וש"נ)) שקיומה בימי החול דוקא, וכיון שבמשך שבעת ימי הסוכות ושמע"צ ושמח"ת אין מניחים תפילין, גדולה ביותר התשוקה להנחת תפילין ביום חול הראשון שלאחרי היו"ט (כידוע הסיפור בזה אודות הרה"צ ר' לוי"צ מבארדיטשוב).

(242) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(243) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

(244) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(245) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(246) פסחים פז, ב.

(247) "קבץ" – הגימטריא ד"בכל מכל כל" (כנ"ל סי"א).

(248) בא יו"ד, ט.

(249) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(250) בשלח טו, יז.

(*) הכוונה בזה – למצוות שבתורה (ראה לקו"ש ח"ט ע' 79 הערה 3). אבל, כיון שהלשון הוא "תורה", י"ל שרומז גם לתורה בפ"ע, ו"כל התורה כולה", נגלה דתורה ופנימיות התורה, כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

- חוגגים שמחת בית השואבה בתכלית השלימות, כולל גם ש"משם²⁵¹ שואבין רוח הקודש²⁵², כיון¹
שיקויים היעוד²⁵³ "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם" – תיכף ומיד ממש²⁵⁴.²

(251) ירושלמי סוכה רפ"ה.
(252) להעיר שרוח הקודש הוא בספירת המלכות, וספירת
המלכות קשורה עם כתר.
(253) יואל ג, א.
(254) בלילות א' וב' – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן
ניגון הקפות לאביו לאביו הרלו"צ ז"ל. ובלילות ד' וה' – נתן
כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א שטר של דולר לצדקה (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אלול, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

הנהלת ישיבת עולי רוסיא בלוד

שלום וברכה!

א. במענה על הודעתם שמתכוונים לערוך בח"י אלול הבע"ל חגיגה בקשר עם פתיחת הבנינים, ומבקשים מכתב ממני, הנה כיון שאין הדבר "בכדי שיעשו" לכתוב מכתב אשלח בל"י טלגרמה לחגיגתם, וחבל אשר לא הודיעו פרטים בזה, אם יהי זה כינוס ארצי ואם ישתתפו בזה ג"כ באי כח מחוגים אחרים.

ב. בטח קבלו מכתבי להתחלת זמן הלימודים, וכן גם הקטע משיחת שבת מברכים ר"ח אלול. ומוסג"פ העתק קטע זה גם בלה"ק, וכדאי לפרסמם באופן המתאים בחוגים היותר רחבים.

ג. בנוגע לשאלתם בענין הנסיעות למקומות שונים של משולחים מטעם ישיבתם, וכותבים שמוגבלים בזה באיזה מדינות, הנה לא היתה כוונתי לשלול הנסיעה לאיזה מדינה שהיא, ורק, שלפי דעתי, שלתועלת הדבר הוא שיתדברו מוסדות אנ"ש השולחים משולחים - ביניהם, ואחת משתי אלו: או שיעשו מגבית משותפת, או שישדרו זמני הנסיעה באופן כזה שלא יהי סתירה ממוסד אחד לחברו.

ד. אעורר תשומת לבכם לחנך את הראויים בזה מתלמידי ישיבתם מבין עולי תימן באופן שיוכלו להיות בזמן קצר למחנכים ומדריכים בין אחיהם עולי תימן. ומובן אשר האריכות ע"ד גודל הנחיצות בזה וגודל התועלת שיש לקוות מהם, הוא אך למותר.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה,

מ. שניאורסאהן

בס"ד. יום ד' רחג הסוכות ה'תשנ"ב – ל"צבאות השם" שיחיו –

בלתי מוגה

- 1 א. [לאחר תפלת מנחה אמרו את הי"ב פסוקים ומאמרי רז"ל].
- 2 ב. שמו של החג שבו אנו נמצאים עתה, בתורתנו, הוא: "חג הסוכות". ובשם זה מרומז ענין הגאולה
- 3 העתידה (כדלקמן ס"ג-ד).
- 4 ולהוסיף, שכל ענין בתוה"ק, הרי גם ענין זה נמסר ושייך לכאו"א מישראל, כמ"ש¹ (וכפי שאמרתם
- 5 ז"ע) "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", שזוהי תורה שמשה רבינו הוריש לכאו"א מעם ישראל
- 6 בכל הדורות, אנשים נשים וטף, באופן נצחי,
- 7 וכמובן גם לדורנו זה (ובמיוחד לילדי ישראל שבכל דור), שידעו, שלכאו"א מהם נותן הקב"ה בעצמו
- 8 את כל התורה, מ"בראשית ברא אלקים"² עד "לעיני כל ישראל"³.
- 9 ומודגש כאן שזהו"ע של ירושה, שירושה אינה ניתנת ונמדדת לפי גילו של היורש, אלא כיון שידוע
- 10 שהיא שייכת אליו, ה"ה נעשית שלו, תיכף משנולד⁴.
- 11 ובענייננו – שהתורה שייכת לכל ילד יהודי מהרגע בו נולד, וענין הירושה שבתורה משפיע גם על
- 12 כל הנהגותיו בעבודת ה' במשך היום, שגם הם נעשים באופן של ירושה, היינו, שקשור לתומ"צ בכל
- 13 התוקף.
- 14 ולדוגמא: תיכף כשניעור משנתו, הדבר הראשון שבו הוא נזכר, ה"ז – הקב"ה! ולכן ה"ה אומר תיכף
- 15 "מודה אני", וכפי שודאי אמרתם היום בבוקר, וכך גם אמרו המלמדים והמלמדות שלכם, הוריתם והסבים
- 16 והסבתות, וכל איש הקשור לכלל ישראל בכל העולם כולו, וכפי שגם התחלתם את היום שלפנ"ז, וכן
- 17 תתחילו גם מחר – "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך".
- 18 ואמירה זאת פועלת בו ("פירט מיט אים אָן") ובה הוא חי במשך כל היום, שבכל דבר שעליו לעשותו
- 19 משך היום, בין אם זה דבר רוחני חשוב ביותר, או דבר גשמי חשוב ביותר, ולאידך, גם דבר הכי פשוט –
- 20 בכל הדברים כולם ה"ה מגלה שמקורם בהקב"ה "מלך חי וקיים".
- 21 וכפי שרואים, שאפילו על דבר פשוט כמו כוס מים רגילים (בלי כל "קונצים" נוספים) הרי, לכל
- 22 לראש, מודה יהודי להקב"ה ומברך "שהכל נהי" בדברו".
- 23 ובזה ישנו חידוש על אמירת "מודה אני" כי באמירת מודה אני ההודאה היא על ענין פרטי – חייו
- 24 הפרטיים. ואילו באמירת "שהכל נהי" בדברו", אף שהמדובר הוא על מעט מים, מ"מ ההודאה היא בשייכות
- 25 להכרה בבעלותו של הקב"ה בכל הבריאה כולה! כולל גם כל פרטי חייו כו', שכל זה נעשה "בדברו" של
- 26 הקב"ה, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵ (ע"י אמירה בלבד).
- 27 ולהוסיף, שבזה מודגשת גם החשיבות שישנה לכל ילד יהודי, שבשביל שתי' חד-פעמית שלו (של
- 28 מים רגילים) מתעסק הקב"ה באופן מיוחד שיהי' מים לעולם, ולילד זה במיוחד, כדי שיוכל להיות בריא,
- 29 ויוכל להמשיך לגדול ולשגשג בגשמיות וברוחניות, הן בגופו והן בנשמתו, שגם לה יש מזון רוחני,
- 30 ומשגשגת בצרכי' הרוחניים, שהם התורה ומצוותי', כאמירת "מודה אני" ו"שהכל" שהם מזונה הרוחני
- 31 של הנשמה, בדיוק כפי שמאכל ומשקה, לבוש ובית הם דברים החיוניים לגוף.
- 32 ויתירה מזו, שהמזון הרוחני של הנשמה מתאחד עם המזון הגשמי, כיון שגם הדברים הגשמיים שבהם
- 33 נעשים המצוות, נעשים חלק מהמצוה, כמו הסוכה שבה יושבים במשך ימי הסוכות וד' המינים, האתרוג

(4) ראה נדה מג, סע"ב ואילך – במשנה.

(5) אבות רפ"ה.

(1) ברכה לג, ד.

(2) ר"פ בראשית.

(3) ס"פ ברכה.

- והלולב, ההדסים והערבות (שבה קיימתם את המצוה בימי הסוכות שע"ע, וכן תמשיכו לעשות גם מחר
ובפרט בהושענה רבא), ועד"ז שאר הדברים שבהם נעשים המצוות בשאר ימות השנה.
- ג. וכל האמור מהווה הכנה של כל אחד מכם, וכ"א מאתנו, וכ"א מהעם היהודי כולו, והעולם כולו
– לכך, שבקרוב ממש, מהר יותר מכפי שמשערים, תבוא הגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו,
שזו תהי' גאולה אמיתית ונצחית ("שלימה") של כאו"א מבנ"י וכל בנ"י, החל מילדי ישראל הקטנים
מאד, וכלה ביהודים זקנים, הסבים והסבות וכן המחנכים והמחנכות שלכם.
- ובפרט – בשייכות לחג הסוכות – שנזכה ע"י ההכנה האמורה לשבת בקרוב ממש ב"סוכת עורו של
לוי"ת" 6 (וליהנות מהסוכה), שזוהי סוכה שהקב"ה עצמו מכין עבור כאו"א מישראל במיוחד, ובה נמצאים
כל בנ"י געזונטערהייט און פרייליכערהייט און שמחה'דיקערהייט, עוד יותר מאשר בשמחת בית'השואבה
ו"זמן שמחתנו" בכלל, כיון שבסוכה זו נמצאים בגלוי ("אפענערהייט") עם הקב"ה באותה סוכה, סוכה
אחת, שהרי "ראויין כל ישראל לישב בסוכה אחת" 7, וכיון שכל ישראל נמצאים שם, הרי ודאי שהקב"ה
ה"רי" אלוקינו ה"רי" אחד" 8 נמצא שם!
- ובפרט שבנוסף לזה שהוא "אלוקינו" של כאו"א מישראל כל השנים כולם וכל הימים כולם, הרי
ביו"ט הרי זה בגלוי, כי אז יש יותר זמן לחשוב על הקב"ה, כיון שאין עוסקים בעניני חולין אפילו
בענינים המוכרחים.
- ו"י"ל שהטעם שנקרא בשם "יום טוב", ה"ז גם משום שאין חסרון בכך שאין מתעסקים בעניני חולין,
כי הכל כבר מוכן מלפני יו"ט, וממילא ה"ז יום טוב ("א גוטער טאג").
- ועד"ז בחול המועד, שאף שישנם ריבוי מלאכות שמותר לעשותם בחוה"מ, אבל עיקר המלאכות
והמלאכות הקשות אסור לעשות בחוה"מ, אלא יש לעשותם (כאמור) לפני יו"ט, כדי שהיו"ט יהי' יום
מנוחה ושמחה, שאז אפשר להתמסר לעניני היו"ט (בכל יו"ט כפי ענינו).
- ד. ובהוספה על כהנ"ל, יש בחג הסוכות שייכות מיוחדת לגאולה, כיון שחג הסוכות הוא ע"ש "כי
בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" 9, וכשחוגגים את היו"ט מתכוונים לכך
(כולם, החל מילדים קטנים, ועד למבוגרים ולזקנים ביותר) שכשם שהקב"ה הוציא את כל בנ"י ממצרים
– כמו"כ גם עתה "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" 10 בגאולה העכשווית שתבוא תומ"י ממש
– יוציא הקב"ה באופן ניסי "אראנו נפלאות", כאו"א מאתנו בתוך כלל ישראל מהגלות, באופן ששום
יהודי אחד ויחיד לא ישאר בגלות.
- ואז יהיו "נפלאות בכל", שיראו את נפלאות הקב"ה בכל הדברים וכהלשון בברכת המזון "בכל מכל
כל", בכל הפרטים ובכל הפרטים שבכל דבר.
- וכמו"כ בנוגע לקיבוץ בנ"י מהגלות, ה"ז נעשה בנוגע לכאו"א בפרט – "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
ישראל" 11 ע"י הקב"ה בעצמו, שמוציאו יחד עם כל ענייניו ("בכל מכל כל") מהגלות, געזונטערהייט און
פרייליכערהייט בתכלית השלימות.
- ואז מגיעים תיכף לארצנו הקדושה "עם ענני שמיא" 12, מהר יותר מטיסה באוירון או נסיעה במכונית,
ושם מביא הקב"ה כל אחד מבנ"י הקטנים והגדולים לבית המקדש שבירושלים עיר הקודש, "מקדש
אדני כוננו ידיך" 13.

(10) מיכה ז, טו.

(11) ישעי' כז, יב.

(12) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(13) בשלח טו, יז.

(6) ב"ב עה, א.

(7) סוכה כז, ב.

(8) ואתחנן ו, ד.

(9) אמור כג, מג. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ה.

- 1 ושם תהי' שמחה גדולה ביותר, ע"ד שמחת בית השואבה שהיתה בעזרה בביהמ"ק, שהחלה בתחילת
2 הלילה (מעל"ע) ונמשכה באופן ש"לא טעמנו טעם שינה"¹⁴, כיון שהיו כ"כ עסוקים בשמחת החג
3 והמקדש, שלא הי' זמן לישון, ויתירה מזו, שלא היתה כלל סברא אצל מישהו ללכת לישון כיון שבכל
4 רגע ורגע היו חדורים כ"כ בשמחה, שלא היתה אף אפשרות לישון.
- 5 וכפי שגם ילד רואה, שכשישנו מאורע משמח בחיינו שחודר בכל מציאותו ("דורך און דורך") – אזי
6 לא שייך שירדם! וכך הי' בביהמ"ק אצל כל בני" בחג הסוכות.
- 7 וכן יהי' גם בקרוב ממש בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהיו בביהמ"ק השלישי כל בני" שחיו בזמן
8 ביהמ"ק הראשון, וכל אלו שחיו בזמן ביהמ"ק השני, וכל בני" שהיו לפני בנין ביהמ"ק הראשון, וכן
9 כל בני" שבכל זמן הגלות – ע"י שהקב"ה לוקח את כולם ומעמידם בבת-אחת ובשעה אחת במצב של
10 שמחה הכי גדולה שלמעלה גם משמחת בית השואבה – שמחת הגאולה!
- 11 וההכנה לשמחה זו היא ע"י ההוספה בשמחת יו"ט, וע"י ילדי ישראל במיוחד, ובפרט בחג הסוכות
12 שהוא היו"ט השלישי, שהוא סיום וחזרתם הג' רגלים¹⁵, ולכן גם הוזכר בתורה ג' פעמים ענין השמחה
13 בקשר לחג הסוכות דוקא¹⁶, שזה מראה שהשמחה צריכה להיות כערך ג' פעמים.
- 14 וכאמור שהשמחה ע"י כאו"א מכם היא באופן של "לא טעמנו טעם שינה", אלא נוטלים חלק
15 בשמחה, ובאופן שאין צורך לזוז על כך שיש לשמוח.
- 16 ואדרבא – תראו דוגמא חי' לחברכם, והילדות לחברות כיצד צריך יהודי לשמוח ביו"ט בכלל ובחג
17 הסוכות בפרט, וכן להראות ולדרוש מההורים, שיוסיפו בשמחה, עוד יותר מכפי שהיו שמחים עד עתה
18 (אף שכבר שמחו ד' ימים).
- 19 וכיון שהשמחה נעשית יחד עם החברים וכו', הרי מצד "ואהבת לרעך כמוך"¹⁷ ה"ז מוסיף גם
20 בשמחה, ועד שנעשה ה"ואהבת לרעך כמוך" דכל כלל ישראל, שמתאחדים כל השמחות שבכל מקום
21 ומקום, ועי"ז מתגדלת השמחה של כל העם היהודי.
- 22 וזו נעשית ההכנה האמיתית לשמחה הגדולה ביותר שתהי' בקרוב ממש אצל כל העם היהודי – החל
23 מהילדים הקטנים, וכן אצל ההורים והמחנכים, הסבים והסבות –
- 24 שמחת עולמים, שמחה נצחית בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש, ע"י משיח צדקנו.
- 25 * * *
- 26 ה. בהוספה על האמור בנוגע לשמחת חג הסוכות, מתוסף בזה עוד יותר מצד ההכנה ל"שמיני עצרת"
27 ושמחת-תורה, שאף שהוא רגל בפ"ע ומברכים בו "שהחיינו" בפ"ע¹⁸, מ"מ יש לו שייכות לימים שלפנ"ז
28 גם בכך שמוסיף שמחה בימים שלפנ"ז.
- 29 ובימי הסוכות עצמם "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים"¹⁹ ישנו כבר הרוב דימי הסוכות, שנמצאים
30 ביום הרביעי דסוכות אחר תפלת מנחה.
- 31 ובטח עשה כל אחד מכם כל התלוי בו כדי לקיים בעצמו את המצוה "ושמחת בחגך"²⁰, וכן להשפיע
32 על החברים, והילדות על החברות, וכן על ההורים.
- 33 וכיון שרואים שעשיתם כך ברוב ימי הסוכות, הרי בטח שכך גם – לא רק תמשיכו, אלא – תוסיפו
34 יותר ויותר.

(14) סוכה מז, רע"א. וש"נ.

(15) פ' ראה טז, יג.

(20) שם, יד.

(14) סוכה נג, א.

(15) ראה ר"ה ד, א"ב.

(16) יל"ש אמור רמז תרנד (בתחלתו).

(17) קדושים יט, יח.

ובפרט שמחר בלילה מתוסף בשמחה מצד יום השבת, "וביום שמחתכם – אלו השבתות"²¹, ומזה מובן שהיום שאחריו – הושענא רבא, שהשמחה שבו היא באופן של גדלות ("רבא") – צריך להיות "רבא" גם ביחס לשמחת יום השבת שלפנ"ז.

והולך ומוסיף בשמיני-עצרת, ובפרט בשמחת-תורה.

ו. ויש להוסיף שלשמחת-תורה ישנה שייכות מיוחדת ליום זה יום הרביעי דחג הסוכות, שה"אושפיז" שלו הוא משה רבינו, ש"תורה ציוה לנו משה גו".

וכידוע שבחג הסוכות באים לסוכותו של כל יהודי שבעה אושפיזין, ובכל יום ישנו אושפיז עיקרי, ועמו באים שאר האושפיזין.

[ויש לבאר הטעם לכך שהאושפיזין באים דוקא בחג-הסוכות – כיון שהענין דאושפיזין זהו תוכנו של חג הסוכות עצמו:

בחג הסוכות מצווה כל יהודי לעזוב את ביתו ולעבור למקום חדש, כאורח (אושפיז) [אלא ששם צריך הוא להתנהג בכל השטורעם של ישיבה בסוכה "תשבו כעין תדורו"]²².

וכיון שיהודי עושה מעצמו "אורח", לכן נקבע שבחג הסוכות דוקא יבואו "לבקר" האושפיזין – האורחים].

וכנזכר, האושפיז דיום זה הוא משה רבינו, ש"קיבל תורה מסיני ומסרה כו"²³ לכאו"א מאתנו וכאו"א מכם – מסירה בשלימות, ועד לאופן של "מורשה" (כמבואר לעיל ס"ב). וכפי שמתחילים ללמוד עם כל ילד יהודי כשמתחיל להבין את הפסוק "תורה ציוה לנו משה גו" וכפי שכאו"א מכם לומד כעת.

ומובן גודל השמחה אצל האושפיזין בכלל – אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן יוסף ודוד – ואצל האושפיז דיום זה בפרט כשרואים שבסוכה נמצאים ילדים יהודיים שלומדים תורה, ובפרט אצל משה רבינו, כשרואה שהתורה שקיבל מהר סיני נלמדת ע"י כאו"א מכם מתוך שמחה, כולל גם שאתם משפיעים גם על החברים (והבנות על החברות) שילמדו תורה.

ולימוד התורה הוא באופן כזה שניכר על ידו בכל יהודי בכל העולם כולו, שזוהי מורשה קהלת יעקב, שכעת מתחדשת בגלוי שייכותו של כל יהודי, "קהלת יעקב" ל"מורשה" זו, וכאמור, שירושה אינה תלויה במעמדו ומצבו של הירוש, ולכן גם לפני שלומד תורה, התורה נתונה לו בירושה על כל השנה.

ובפרט, כשהוא מתחיל ללמוד, וההתחלה היא בהוספה של התמדה ושקידה ותוספת חיות ושמחה, ועד שגם מספר לחבריו ולהוריו ולסבים ולסבתות, שידעו שזה עתה למד פסוק נוסף או מאמר רז"ל נוסף, ע"ד ה"ב פסוקים דתושב"כ ותושבע"פ שאמרתם קודם.

ועי"ז רואים בגלוי, כיצד התורה היא "מורשה קהלת יעקב", שהיא נעשית ה"ירושה" של כל משפחתו. ושל כל משפחות בני"ה הדרים בסביבתו, ועד לכל משפחות בני"ה שבכל העולם כולו, שכולם יחד נקראים בשם "קהלת יעקב", ולכן גם התורה יקרה אצלם כדבר הבא בירושה.

[וענין ה"מורשה" מזכיר גם על האבות והאמהות (כענין הירושה בפשטות) שהם גם חלק מהאושפיזין – אברהם יצחק ויעקב וכל האושפיזין, וכל בני משפחותיהם].

ז. ועוד הוא העיקר, שכ"ז נעשה הכנה שיהי' ה"קהלת יעקב" בזמן הגאולה – שכל בני"ה מכל העולם מתקבצים ע"י הקב"ה עצמו, ויחד עם כל בני"ה בא משה רבינו "גואל ראשון הוא גואל אחרון"²⁴, שכשם שגאל את בני"ה ממצרים, כמו"כ ה"ה נוטל חלק בגאולת ישראל יחד עם משיח צדקנו, להוציא, כאו"א מאתנו וכאו"א מכם, וכ"א מכל עם ישראל שבכל העולם.

(23) אבות רפ"א.

(24) ראה לקו"ש חי"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

(21) ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד.

(22) סוכה כח, ב.

- 1 ולהוסיף, שאף שגם עתה בזמן הגלות ישנם קהילות ישראל בחוץ-לארץ, ובמדינת
2 ישראל, בארץ ישראל, במיוחד, מ"מ אז יהי' קהלת יעקב (לשון יחיד), שיהי' האחדות של כל קהילות
3 אלו עצמם לקהילה אחת,
- 4 שזוהי התקוה של כאו"א מכם ושל כאו"א מאתנו, שתומ"י בא הזמן, שנעשים כולם לקהילה אחת
5 ויחידה בארץ אחת ויחידה – ארץ ישראל.
- 6 ועוד בימי הסוכות נקריב קרבנות, ובמיוחד שלמי שמחה, כפי שהי' בזמן שביהמ"ק הי' קיים שבחג
7 הסוכות היו עולים לרגל ומקריבים גם שלמי שמחה.
- 8 וההכנה לזה ע"י שהשמחה עתה היא באופן שמקיפה את כל מציאותו, ומשפיעה גם על האחים
9 והאחיות, ההורים, הסבים והסבות.
- 10 ובפרט ע"י הריקוד מתוך שמחה – שנעשה הכנה לריקוד דלעת"ל, ש"עתיד הקב"ה לעשות מחול
11 לצדיקים"25, "ועמך כולם צדיקים"26, שזה יהי' הריקוד הגדול, שבו הקב"ה יעמוד באמצע, וכל בני"י
12 ירקדו סביב הקב"ה, והקב"ה בעמדו באמצע ירקוד יחד עמם.
- 13 – ובטח יוסיפו בהחלטות טובות בנוגע לשמחת בית השואבה – נוסף על ההחלטות בנוגע למעשים
14 טובים ודיבורים טובים ומחשבות טובות שהיו בימי הסוכות שע"ע וב"רובו ככולו"27 של היום הרביעי
15 (כפס"ד התורה) – שזה יזרו את שמחה דלעת"ל.
- 16 וכיון שנמצאים אנו כבר (כנ"ל) בזמן שכבר עברו רוב (רובו ככולו) ימי החג ומתקרבים כבר
17 לשמיני-עצרת ושמיני-תורה – נזכה תומ"י ל"תורה חדשה מאתי תצא"28, שיחד עם המחול שעושה הקב"ה
18 עם כל הצדיקים, ה"ה גם מגלה ענינים נוספים בתורה, ויתירה מזו – שמחדש ענינים נוספים בתורה.
- 19 ותחילת הריקוד עם הקב"ה נעשה עוד בחוץ-לארץ בשמחת בית השואבה שבכל מקום, ובפרט
20 בשמחת ביה"ש שבלילה זו שבו האושפיו הוא משה רבינו (ועמו באים שאר ששת האושפיון), והא
21 רובו ככולו של ימי הסוכות – שאז מוסיף הקב"ה בריקוד שלו ובריקוד של כולנו.
- 22 ומוסיפים בניגון, ובמיוחד ניגון הקשור עם הגאולה העתידה והשלימה.
- 23 ומצרפים לזה גם את ענין הצדקה שבה יש שכר מיוחד, ש"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"29 "ושבי'
24 בצדקה"30.
- 25 ועוד והוא העיקר, שכ"ז נעשה תומ"י ממש עוד לפני תפלת ערבית של יום החמישי דחגה"ס שבשנת
26 הי' תהא שנת נפלאות בכל (כמדובר כמ"פ), ואח"כ ממשיכים הלך והוסיף ושמח ואור.
- * * *
- 27
- 28 ח. נהוג שבשעה שמתכנסים יהודים, משתדלים שתבוא מכך טובה גם ליהודי שלא הי' נוכח בכינוס
29 (מאיזו סיבה שתהי') – עי"ז שמוסרים לו אח"כ ע"ד הענינים שדוברו.
- 30 ועד"ז יהודים הזקוקים רח"ל לסיוע כספי כדי שיוכלו להמשיך את שמחת החג מתוך הרחבה ובשמחה
31 אמיתית, או שחסר להם מעט כסף, או שהשמחה תהי' גדולה יותר, אם יהי' להם עוד כסף – ולכן
32 מוסיפים בכינוס בענין הצדקה.
- 33 וסגולה מיוחדת בצדקה – שמקרבת ומזרזת את הגאולה ע"י משיח צדקנו31.
- 34 ובפרט שכבר היתה נתינת הצדקה ע"י בני"י במדה גדולה ביותר, ובפרט במדינה זו שבה מצטיינים
35 אחב"י במצות הצדקה ביתר שאת וביתר עוז בכל השנה, עאכו"כ בימים שלפני יו"ט וביו"ט עצמו עוד

(29) רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י.

(30) ישע"י א, כז.

(31) ראה ב"ב יו"ד, א. תניא פל"ז.

(25) תענית בסופה.

(26) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(27) נזיר מב, רע"א. וש"נ.

(28) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

יותר, כמו בחול-המועד פסח, ויותר מזה בחול-המועד סוכות (שבו נמצאים אנו עתה) שבסוכות ישנם יותר ימי חוה"מ מאשר בפסח.

ועוד והוא העיקר, שבחג הסוכות יש יותר שמחה ופחות הגבלות, כפי שרואים זאת גם בכך שבפסח מוגבלים בדברי האכילה ואיך לאכול כו' וכן בנוגע לשתי, שיהי' הכל אין א פסח'דיקן אופן, אבל בימי הסוכות לא קיימים הגבלות כאלו, ולכן אפשר לפעול יותר למען צרכי החג כו' (והרי מותר לעשות מלאכה במועד).

ט. כיון שבחג הסוכות נזכר ג"פ ענין השמחה, ובג"פ הוי חזקה³², לכן מתאים שיסיימו את הכינוס בהוספה בניגון באופן דחזקה – שינגנו א פרייליכן סוכות'דיקן ניגון, ובמיוחד הקשור עם גאולה,

ואח"כ ינגנו ניגון שבו מדובר ע"ד גדלות השם, ובשפה שנעשתה ע"י אינם יהודים, ומשתמשים בלשון זו דוקא להכריז שהקב"ה "אין עוד מלבדו"³³;

שאצל בני"י אומרים זאת בתור פסוק בתורה בין פסוקי "אתה הראת" שאומרים כהכנה להקפות בשמ"ע ושמח"ת, ומזה נמשך גם לאוה"ע (וכפי שפירסמו עד"ז בשנים שלפנ"ז), ובני"י שנמצאים במדינות ההם חיברו מלים שתוכנם "אין עוד מלבדו" בשפה שאותה מבינים גם אוה"ע שבאותה מדינה, שזהו הניגון שבו מדובר ע"ד אין עוד מלבדו, אלא מה – ברוסית (ועד"ז בשאר לשונות).

ועוד והא העיקר, שכשנמצאים כעת במעמד ומצב של שמחה, יש להחליט על הוספה בשמחה בימים הבאים מיום ליום, ולכל לראש – הוספה בשמחה בסיום יום זה (לאחר שכבר עבר רובו ככולו בשמחה), ואח"כ ביום שלאח"ז, ואח"כ הוספה יתירה ב"יום שמחתכם אלו השבתות", כפי שמוכח בתושבע"פ שגם היא ניתנה ע"י משה רבינו האושפיז דיום זה, ועאכו"כ ביום הושענא רבא – שבו צ"ל שמחת יו"ט באופן ד"רבא".

ואח"כ בשמ"ע ושמח"ת שמחה הכי גדולה – הלוך ומוסיף ושמח!

[אף שאין הם חלים בש"ק או במוצש"ק, אלא כמו בשנה זו, ביום השני וביום השלישי, מ"מ ישנה ההשפעה של הקביעות בשנים שלפנ"ז כו' ולהעיר ש"אסרו חג" (יום הקשור לחג) חל ביום הרביעי שבו ניתלו המאורות].

ולהוסיף ששמחת יום השבת שבחג-הסוכות יתירה על שמחת שבת רגילה, כיון שהשבת קשורה בחג (בדוגמת "אסרו חג") ביתר שאת וביתר עוז.

ובקשר לג"פ שמחה דחגה"ס נסיים גם עתה בנתינת צדקה במספר ג' – שיתנו לכאו"א מכס ג' מטבעות לתיתם לענין של מצוה או צדקה, ועכ"פ מטבע אחד לענין של מצוה הקשור לעצמו, ומטבע לצדקה בפשטות, לתת ליהודי שני, שהוא יוכל לקיים כדבעי את מצוות החג.

ועוד והוא העיקר, שכשהקב"ה רואה, שהחלטתכם בכל האמור היא באופן של "חזקה" באופן חזק ותקיף – ה"ה מביא תומ"י ממש את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, וממשיכים את התועודותנו כולנו יחד "בנערינו ובזקננו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁴ בארצנו הקדושה ושם בירושלים עיה"ק ובהר הקודש וב"מקדש אדני כוננו ירך",

ובפרט ב"עזרה" בשמחת בית-השואבה!

בס"ד. שיחת ליל שמיני עצרת ה'תשנ"ב. – לאחר תפלת ערבית –

בלתי מוגה

- 1 א. [הגבאי שי' הכריז שהכינו "קידוש" וכאו"א יכול לעשות קידוש. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
- 2 בהמשך להכרזת הגבאי שכאו"א יכול לעשות קידוש, הרי, ע"פ הידוע ש"גבאי" ר"ת "אנא בכח גדולת
- 3 ימינך", מובן, שהכרזת הגבאי ע"ד האפשרות לעשות קידוש היא גם חיוב שצריכים לעשות קידוש, ויש
- 4 בה גם נתינת כח על התוכן ד"קידוש" בעבודת האדם, כמ"ש¹ "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש
- 5 אני".
- 6 ומעלה מיוחדת בהקידוש דיום זה, "שמיני עצרת" – שבו נעשית הקליטה ("עצרת" מלשון קליטה²)
- 7 בפנימיות דכל עניני חג הסוכות, שע"ז נמשכים על ובכל השנה כולה.
- 8 ומעלה יתירה בשמיני-עצרת דשנה זו – להיותה שנת העיבור שהיא "שנה תמימה"³, ועוד ועיקר,
- 9 שמספרה (ה'תשנ"ב) ר"ת ה' תהא שנת נפלאות בה, בכל מכל כל, היינו, שה"תמימות" היא באופן של
- 10 "נפלאות", ובכל הענינים כולם.
- 11 ב. ויש להוסיף בהקשר והשייכות דהתמימות בכל הענינים (המעלה המיוחדת דשנה זו) לשמיני-
- 12 עצרת:
- 13 שמיני-עצרת קשור עם (ונמשך ביו"ט שני ד) שמחת-תורה – שבזה מודגש שהתמימות בכל הענינים
- 14 נעשית ע"י התמימות בתורה, תורה תמימה (ששייך במיוחד לשיבת תומכי תמימים, כהכרזה הידועה בעת
- 15 הקפות דשמח"ת⁴), כולל גם שלימוד התורה הוא לא רק בפה ("למוציאיהם בפה"⁵), אלא גם באופן
- 16 ד"כל עצמותי תאמרנה"⁶, ועד"ז בנוגע לשמחת התורה, שהשמחה היא לא רק ע"י שיר וניגון בפה, אלא
- 17 גם ע"י הטיפוח בידים וריקוד ברגלים, באופן ד"כל עצמותי תאמרנה", בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.
- 18 ועד"ז בנוגע לנשים (שגם הן חייבות בלימוד התורה בהלכות הצריכות להן⁷) – באופן של צניעות,
- 19 כפשוטו, "כל כבודה בת מלך פנימה"⁸.
- 20 ומעלה מיוחדת בנוגע לנשים – שנוסף לכך שגם הן חייבות בקידוש היום⁹, ויוצאות י"ח ע"י האנשים,
- 21 הרי הן (הנשים והבנות) אלו שמכניסות את קדושת היום (עוד לפני (התפלה ו)קידוש היום ע"י האנשים),
- 22 ע"י הפעולה דהדלקת נר (שבת ו)יו"ט, להאיר את כל הבית כולו באור דה(שבת ו)יו"ט.
- 23 ג. ויה"ר והוא העיקר – ששמיני-עצרת תומשך על ובכל השנה כולה התמימות והשלימות בכל
- 24 הענינים שנכללים באותיות האל"ף-ב"ת:
- 25 שנת אורה,
- 26 שנת ברכה,
- 27 שנת גילה,
- 28 שנת דיצה,
- 29 שנת הוד והדר,
- 30 שנת ועד טוב,

(5) עירובין נד, רע"א.

(6) תהלים לה, יו"ד.

(7) ראה ה' ת"ת לאדה"ז ספ"א.

(8) תהלים מה, יד.

(9) שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ה.

(1) שמיני יא, מד.

(2) לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. צא, א. ובכ"מ.

(3) ערכין לא, א – במשנה.

(4) תרנ"ט – "התמים" ח"א ע' כה. סה"מ תרנ"ט (בהוספות)

ע' רכה.

- 1 שנת זכיות גדולות,
2 שנת חיים טובים וארוכים,
3 שנת טוב הנראה והנגלה,
4 שנת יעוד טוב,
5 שנת כלכלה בהרחבה,
6 ועי"ז גם שנת לימוד בהרחבה, כיון שע"י ההרחבה בכלכלה נעשית מנוחת הנפש ומנוחת הגוף
7 הדרושה ללימוד התורה בהרחבה,
8 ובמילא נעשית שנת מנוחה,
9 שנת נסים, ויתירה מזה, שנת נפלאות,
10 שנת טיעתא דשמיא,
11 שנת עין ("עינא פקיא" דהקב"ה¹⁰) טובה,
12 שנת פדות – החל מהפדי' הפרטית דכאו"א מישראל ע"י התפלה ולימוד התורה בפה,
13 שנת צדיק – כמודגש בשנה זו שהיא שנת הצדיק – שבה נעשית ההתגלות ד"צדיקו של עולם"
14 שהוא הקב"ה¹¹,
15 שנת קדוש עולמים – שקדושתו של הקב"ה היא לא רק באופן של הפרשה והבדלה, "קדש מלה
16 בגרמי"¹², אלא גם באופן ד"קדוש (בוא"ו, שמורה על ההמשכה למטה ועד להמשכה ב)עולמים", החל
17 מ"בית עולמים"¹³, בית המקדש שבהר הקודש, ועד לקדש הקדשים, שבו נמצאת ה"אבן שתי" ש"ממנה
18 הושתת העולם"¹⁴,
19 שנת שמחה, החל משמחת תורה,
20 ושנת תורה תמימה, ותמימות בכל הענינים, "בכל מכל כל".

(13) סוכה ה, ב.
(14) יומא נד, ב.

(10) זח"א קט, סע"ב.
(11) פרש"י וירא יח, כח.
(12) זח"ג צד, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אלול, תשי"א
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ וכו' מהו"ר יוסף שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ג אלול :

ת"ח על הבשוי"ט שהוטב מצב בריאות... כן יבשר בשו"ט תכה"י, ויש לעורר את... הנ"ל להוסיף
כח בשמירת השיעורים בכלל, ושיעורי חומש תהלים ותניא כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבגי"מ זי"ע, בפרט, שזה יהי' הצנור להמשכת וקבלתו בריאות הנכונה וכל המצטרך לו בגוי"ר.
המשך בעמוד קו

בס"ד. שיחת* ליל שמחת תורה (לפני הקפות) ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

- 1 א. [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שא' יקדש על היין ויוציא י"ח את כל אלו שעדיין לא עשו קידוש, שגם הם יוכלו להשתתף בכל עניני ההתוועדות. ואח"כ אמר:]
- 2 כיון שבאים עתה מסיומו של חג הסוכות – יש להתחיל בברכה המתאימה לסיומו של חג הסוכות:
- 3 יהי רצון שנזכה לישב בסוכת עורו של לויתן¹, ביחד עם הקב"ה, ש"יושב ביניהם"².
- 4 [ניגנו זאָל שוין זיין די גאולה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלא קומתו ורקד בשמחה רבה, וגם הורה לשרוק. ואח"כ אמר:]
- 5 ב. ביאת משיח צדקנו קשורה עם תינוקות של בית רבן, שנקראים בשמו של משיח, כדרשת חז"ל³
- 6 "אל תגעו במשיח"⁴, אלו תינוקות של בית רבן, שבזכותם באה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
- 7 והענין בזה:
- 8 הטעם שתשב"ר נקראים "משיח", הוא, לפי ש"דרך תינוקות למושחן בשמן"⁵, שמשיחה זו מורה על חשיבות וגדולה⁶, ע"ד ובדוגמת המשיחה שמצינו בחינוך המשכן והכהנים⁷, ודוגמתו בחינוך ללימוד התורה דתינוקות של בית רבן, ש"התינוק שמחנכין אותו ללמוד נותנין לו מתנה יתירה כדי להרגילו כו"⁸, שע"ז יוחקק בנפשו גודל החשיבות דלימוד התורה כשיהי' "מצווה ועושה"⁹.
- 9 ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דתינוקות של בית רבן לביאת משיח צדקנו – שהלימוד דתשב"ר כהכנה לזמן החיוב בלימוד התורה הוא ע"ד ובדוגמת כללות לימוד התורה בזמן הזה בתור חינוך והכנה לזמן שבו יהי' עיקר ושלמות הענין דלימוד התורה¹⁰, "תורה חדשה מאתי תצא"¹¹, שלימודה לכל בני"ה יהי' ע"י משיח, שהוא מלך וגם רב¹².
- 10 ולכן, ככל שמתקרבים יותר להגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, הולך וגדל הצורך להדגיש ולהוסיף יותר בהפעולות דחינוך תינוקות של בית רבן שנקראים "משיח", שבזכותם באה הגאולה.
- 11 ג. האמור לעיל הוא מהטעמים להשתדלות המיוחדת בשנים האחרונות בהפעולה עם תינוקות של בית רבן במסגרת ארגון מיוחד שנקרא (בהסכמת גדולי ישראל) בשם "צבאות השם":
- 12 בשם "צבאות ה'" נקראו כל בני"ה בצאתם ממצרים, כמ"ש¹³ "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים", ודוגמתו גם בהיציאה מגלות זה האחרון, שתהי' כמו היציאה ממצרים, כמ"ש¹⁴ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ש"כל צבאות ה'" יצאו מן הגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה.
- 13 ויש לומר, שעיקר ושלמות הגאולה ד"כל צבאות ה'" תהי' בגאולה העתידה דוקא (ולא ביצי"מ), כי, ביציאת מצרים, הדור שיצאו ממצרים (נוסף לכך שאינו כולל הדורות שלפניו, הרי, גם דור זה עצמו)

(8) לקו"ת נשא כט, א. ועד"ז בתו"א וישב כט, ד. ובכ"מ.
(9) קידושין לא, א. וש"נ. – ולהעיר, שגם לפני שנעשה מצווה ועושה, שלימודו אינו אלא מצד חובת חינוך שמדברי סופרים – הרי חמורין וחביבין דברי סופרים יותר מדברי תורה (ראה סנהדרין פח, ב – במשנה. ירושלמי שם פ"א ה"ד. ועוד).
(10) ע"ד לימוד התורה למעלה, כפי שמצינו בגמרא (ב"מ פו, א) ש"קא מפלגי במתיבתא דרקיע. . הקב"ה אומר טהור. . מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני דאמר. . אני יחיד בנגעים. . אמר טהור טהור".*
(11) ישע" נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.
(12) סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג.
(13) בא יב, מא.
(14) מיכה ז, טו.

(* חלק משיחה זו – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (לאחר זמן) ונדפס לעיל (בתרגום מאידית).
(1) ב"ב עה, א.
(2) תענית בסופה.
(3) שבת ק"ט, ב.
(4) דה"א טז, כב.
(5) פרש"י שבת שם.
(6) ע"ש גדולתן וחשיבותן כדאמרי' למשחה לגדולה, כדמסיק שאין בהן הבל של חטא" (תדא"ג מהרש"א שם).
(7) "למשחה", "להתגדל בהם שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נתתים למשחה, אל תגעו במשיח" (תצוה כט, כט ובפרש"י).

נשאר במדבר ולא זכה להכנס לארץ (אף שהי' דור דעה וקיבל התורה כו'), ואילו בגאולה העתידה יגאלו¹
ויכנסו לארץ כל בני", נוסף על בני" שבדורנו זה, גם כל בני" שבכל הדורות שלפנ"ו (שיעמדו בתחיית
המתים), כולל גם הדור שיצא ממצרים ונשאר במדבר, שממתין להגאולה העתידה שאז יזכה גם הוא
להכנס לארץ יחד עם משה רבינו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁵, כדאיא במדרש¹⁶ ש"אמר לו
הקב"ה למשה .. עכשיו יאמרו אין לדור המדבר חלק לעולם הבא"¹⁷, אלא תהא בצדן ותבוא עמהן".

ועפ"ז מובן שע"י ההוספה בפעולות עם תינוקות של בית רבן ("משיחי") כפי שנקראים "צבאות
השם"¹⁸, ממהרים ומזרזים עוד יותר את היציאה מהגלות ד"כל צבאות ה'", "בנערינו ובזקנינו"¹⁹, הקטנים
("בנערינו") תחילה, ועמהם גם הגדולים ("בזקנינו"), וכולם יחד, כל בני" שבכל הדורות, באים לארצנו
הקדושה, תכלית השלימות ד"כל יושבי" עלי"²⁰, ובארצנו הקדושה גופא באים לירושלים עיר הקודש
ולבית המקדש השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך"²¹, בית נצחי²² (דלא כבית ראשון שעמד ת"י שנה,
וגם לא כבית שני שעמד ת"כ שנה)²³.

ובפרט ע"י פעולתם של ילדי ישראל (תינוקות של בית רבן)²⁴ שכאו"א עושה מחדרו הפרטי²⁵ מעין
ודוגמת "בית מקדש" (כמדובר כמ"פ), ועד שכל החדרים וכל הבתים דבניי נעשים מעין ודוגמת "בית
מקדש" (נוסף לכך שנעשים ארץ ישראל, כפתגם הידוע "עשה כאן (בחו"ל) ארץ ישראל"²⁶), שעי"ז
ממהרים ומזרזים ופועלים תיכף בנין בית המקדש השלישי (שכולל גם הבתי מקדשות שלפנ"ו, בית
ראשון ובית שני²⁷), שבו יקבעו בתי כנסיות ובתי מדרשות, "מקדש מעט", וכן הבתים הפרטיים שנעשו
כמו בית המקדש, שבכל העולם כולו²⁸.

ד. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת בשנה זו – כידוע הראשי-תיבות דמספר השנה – ה'תשנ"ב –
הי' תהא שנת נפלאות בה", ו"נפלאות בכל":
נפלאות – קאי על הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שהיא באופן של "נפלאות" לגבי
צי"מ, כמ"ש "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ויש להוסיף, ש"נפלאות" הוא נו"ן פלאות²⁹, שקשור עם יובל (שנת החמישים) שנקרא "עולם"³⁰
(שכולל כל המשך הזמן וכל שטח המקום), שבזה מודגש שהגאולה ("פלאות") היא באופן נצחי, לעולם
ועד, גאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות³¹, "כל יושבי" עלי", שאז נוהגת מצות יובל
כפשוטה³².

(15) ראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

(16) במדבר פ"ט, יג.

(17) ולהעיר שגם לפי החסידות ש"אין לדור המדבר חלק לעולם הבא" הוא לזמנאות, שאין להם חלק לעוה"ב, "חלק" דייקא, אלא כל עוה"ב, ויתירה מזה, שהם למעלה מעולם הבא (נסמן בלקו"ש ח"ב ע' 102 הערה 60) – הרי הענינים דלעתיד לבוא (בעולם התחי', שלמות השכר) הם למעלה גם מ"עולם הבא".

(18) עם היותם פחותים מ"בן עשרים שנה .. כל יוצא צבא בישראל" (במדבר א, ג), ויתירה מזה, שלא הגיעו עדיין לגיל י"ג שנה (וילדות – שלא הגיעו עדיין לגיל י"ב שנה), וגם תינוקות קטנים ביותר, עד לתינוק שזה-עתה יצא לאור העולם, שכבר אז מתחיל החינוך שלו ב"צבאות ה'" עי"ז שמקיפים אותו עם "שיר המעלות" וכיו"ב, ויתירה מזה, גם בזמן העיבור (במשך תשעה ירחי לידה*), וכמודגש גם ביציאת מצרים ד"כל צבאות ה'", שבקריעת ים סוף "אפילו עוברין שבמעיי אמן אמרו שירה" (ברכות נ, א. וש"נ).

(19) בא יו"ד, ט.

(20) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

(21) בשלח טו, יז.

(22) ראה זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(23) הוספה של עשר שנים, שהיא בודאי לא רק בגשמיות, בכמות הזמן, אלא גם ברוחניות (נוסף לכך שבמשך עשר שנים אלו ניתוספו ריבוי עיני תומ"צ שנעשו בביהמ"ק), ואדרבה, ההוספה בגשמיות באה כתוצאה מההוספה ברוחניות.

(24) כולל ובמיוחד בהענין שהזמן גרמא – שמביאים גם התינוקות לבית-הכנסת להקפות, ועוד לפנ"ו, בכניסת היו"ט (לפני תפלת ערבית), בהדלקת נר יו"ט גם ע"י ילדות קטנות, כמנהג חב"ד שמתחילים להדליק נר שבת ויו"ט מגיל שלש שנים, ואפילו מגיל שנתיים.

(25) ויש לומר, שגם חדר פרטי קשור עם כלל ישראל, מצד הציווי "אל תפרוש מן הציבור" (אבות פ"ב מ"ד).

(26) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(27) ראה זה"ג שם.

(28) ראה קונטרס בענין "בית רבינו שבבבל" (לקמן ע' 416 ואילך).

(29) זח"א רסא, ב.

(30) ש"א, כב ובפרש"י (מירושלמי ברכות פ"ד ה"א). ועוד.

(31) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

- 1 והחידוש המיוחד בשנה זו (גם לגבי השנה שלפני' שגם הר"ת שלה קשור עם ענין ה"נפלאות",
2 "נפלאות אראנו") – ש"נפלאות בה", שה"נפלאות" אינם דבר נוסף, אלא הם תוכנה וענינה של השנה, ועוד
3 ועיקר, שה"נפלאות" שמצד עצמם הם באופן מופלא, מופרש ומובדל, נמשכים ומתגלים (בפנימיות) "בה".
4 ונוסף לזה, ישנו גם הר"ת ד"נפלאות בכל", "בכל מכל כל", בגימטריא "קבץ"³², שבוה מודגש
5 שה"נפלאות" הם לכל לראש בנוגע לקיבוץ גלויות, "ושא נס לקבץ גלויותינו וקבצנו יחד מארבע כנפות
6 הארץ לארצנו", שאז יהי' שלימות הענין ד"כל יושבי' עלי'".
7 ומזה מובן שבשנה זו צריכה להיות הדגשה יתירה בהפעולות עם ילדי ישראל, "צבאות השם",
8 הנקראים בשם "משיחי", שעל ידם באה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
9 ה. ויש להוסיף ולקשר גם עם פרשת השבוע, פרשת ברכה – שחלקה הראשון קראו בשנה זו (תהא
10 שנת נפלאות בה, בכל מכל כל) כמה פעמים:
11 בהתחלת ופתיחת פרשת ברכה (לפני שני) – נאמרה ברכתו של שבט יהודה³³, שמעלתו המיוחדת
12 שממנו באה מלכות בית דוד, דוד מלכא משיחא³⁴.
13 וענין זה שייך במיוחד לתלמידים (החל מתינוקות של בית רבן) – כדברי אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע
14 בשיחתו הידועה שנאמרה בשמחת³⁵ (סיום וחזרתם ושלימות ד'זמן שמחתנו") בענין "כל היוצא למלחמת
15 בית דוד"³⁶, שתלמידי התמימים הם "חיילי בית דוד" שיוצאים למלחמת בית דוד, ופועלים ביאת דוד
16 מלכא משיחא.
17 ו. ובהתאם לכך: כל הילדים, "צבאות השם", תינוקות של בית רבן שנקראים משיחי, הנמצאים כאן
18 – יאמרו עתה "לחיים".
19 וע"פ הכלל "אזלת לקראת הלך בנימוסי"³⁷ (כפי שמצינו בהנהגת המלאכים, וכן בהנהגת משה
20 רבינו³⁸) – יש לכבד את כל הילדים, "צבאות השם", ובראשם מנהלי הארגון "צבאות השם"³⁹, לנגן
21 ניגון ("מארש") של "צבאות השם", וכל הקהל יצטרף אליהם.
22 ויהי' שמהשירה ושמחה הקשורה עם תינוקות של בית רבן הנקראים "משיחי" – שכאשר מסתכלים
23 על פניהם רואים בגלוי הענין ד"משיחי", ובמילא, מתחזקת עוד יותר השאלה והטענה "עד מתי..." היתכן
24 שמשיח צדקנו עדיין לא בא? –! נזכה תיכף ומיד ממש לשירה ושמחה דגאולה האמיתית והשלימה ע"י
25 משיח צדקנו, שאז יקויים מ"ש בסיום וחזרתם השירה דקריעת ים סוף ביצי"מ: "ה' ימלוך לעולם ועד"⁴⁰,
26 "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"⁴¹, כמ"ש⁴² "והיתה לה' המלוכה", תיכף ומיד ממש.
27 * * *
- 28 ז. האמור לעיל אודות ביאת משיח צדקנו (ובהדגשה יתירה בשנה ש"נפלאות בה", "נפלאות בכל")
29 שייך במיוחד לשמחת-תורה, כמודגש ביי"ז (הגימטריא ד"טוב"⁴³) פסוקי "אתה הראת" שאומרים לפני
30 הקפות (טעמים וראיות מן התורה על ההקפות⁴⁴), שהתחלתם בפסוק⁴⁴ "אתה הראת לדעת גו'", וסיומם
31 בפסוק⁴⁵ "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

צ"ל הנהגת בני". ואדרבה: מצינו שהנהגת המלאכים תלוי' בפס"ד של בני' למטה בארץ דוקא, כיון שהתורה "לא בשמים היא" (ראה ב"מ נט, ב).
(39) או ממלאי מקומם – באם הם עצמם אינם נוכחים כאן, כיון שהלכו לשמח יהודים בהשמחה דהקפות.

(40) בשלח טו, יח.

(41) פרש"י שם, יז.

(42) עובדי' בסופו.

(43) סה"מ תש"ד ע' 54.

(44) ואתחנן ד, לה.

(45) ישעי' ב, ג.

(32) ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך, ובחי' חת"ס שם.

(33) ולהעיר מהמעלה המיוחדת דברכת יהודה – כפי שמצינו בברכותיו של יעקב (בפ' ויחי) שביהודה מתחיל ענין הברכה בגלוי (משא"כ בשבטים שלפניו שנאמרו להם דברי תוכחה (פרש"י ויחי מט, ח)).

(34) כמפורש בברכת יעקב (שם, יו"ד ובפרש"י).

(35) תרס"א – לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך. סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.

(36) שבת נו, א. ורש"י.

(37) ב"ר פמ"ח, יד. שמור' פמ"ז, ה.

(38) כי, הראי' מהנהגת המלאכים אינה מספיקה, דכיון שבני' הם למעלה ממלאכים, הרי הנהגת המלאכים אינה הוכחה שכן

ובהקדמה – שי"ז הפסוקים המלוקטים ממקומות שונים בתנ"ך, כיון שנסדרו ונקבעו בסדר זה (לאמרם לפני ההקפות) ע"י גדולי ישראל מסדרי התפלות, מהווים כולם ענין והמשך אחד, שהתחלתו בפסוק "אתה הראת לדעת גו'", וסיומו בפסוק "כי מציון גו'", ולא עוד אלא שהסיום "כי מציון גו'", מהווה גם נתינת טעם והסברה (להפסוקים שלפנ"ז עד) להפסוק "אתה הראת לדעת גו'", כדלקמן. והענין בזה:

"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו" – קאי על מתן-תורה, שאז "פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחידי"⁴⁶, באופן של ראי' ("הראת"), שחודרת ונקלטת בפנימיותו של האדם⁴⁷.

אבל, הגילוי ד"אתה הראת לדעת גו'" במתן-תורה הוא רק התחלה והכנה לתכלית השלימות שתהי' לעתיד לבוא, כפי שמבאר רבינו הזקן בספר תניא קדישא⁴⁸ בנוגע להשלימות דלעתיד לבוא ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה, כדכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, הראת ממש, בראי' חושיית כו'", שמזה מוכן: (א) שהשלימות דלעתיד לבוא מתאפשרת עי"ז ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה", (ב) ועיקר: שהגילוי ד"אתה הראת לדעת גו'" במתן תורה אינו אלא מעין ודוגמת ("מעין זה") שלימות הגילוי שיהי' לעתיד לבוא.

[ויש להוסיף, שלעתיד לבוא גופא יתוסף בהגילוי דמתן-תורה בעילוי אחר עילוי מיום ליום, ביום השני יותר מביום הראשון, ועד"ז ביום השלישי, ביום הרביעי, ביום החמישי, ביום הששי וביום השבת – "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁴⁹].

ועפ"ז מוכן ההמשך להתחלת וסיום פסוקי "אתה הראת" בקשר ובשייכות להגאולה האמיתית והשלימה – שאז יהי' שלימות הענין ד"אתה הראת לדעת גו'" אין עוד מלבדו", "כי (כיון ש)מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", הוספה וחדוש במתן תורה, "תורה חדשה מאתי תצא" (כנ"ל ס"ב), ובמילא גם הוספה וחדוש בהגילוי ד"אתה הראת לדעת גו'" אין עוד מלבדו".

ח. וענין זה שייך ומודגש במיוחד בדורנו זה – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שכבר נשלמו כל עניני העבודה, כולל גם "צמצום הכפתורים":

ענינם של "כפתורים" הוא לחבר ולאחד שני חלקי הבגד⁵⁰ באופן שלא יכנס ענין אחר ביניהם. וענינו בעבודה, שנוסף על שלימות העבודה בקיום התומ"צ (שלימות הלבושים, שקאי על המצוות⁵¹), הי"ז באופן שאין שום דבר אחר שנכנס ומפסיק ביניהם, כיון שכל הענינים שלו אינם אלא ענין אחד – עבודת ה', כמודגש בהגירסא בלשון חז"ל⁵² "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני" (לא רק "אני נבראתי לשמש את קוני", אלא בהוספה "לא כו' אלא כו'", שהיא לעיכובא⁵³), שכל מציאותו אינה אלא לשמש את קונו, כך, שאין בעולמו אלא ענין אחד בלבד, בגד אחד.

ולהעיר, שמצינו דוגמת חיבור ואחדות שני חלקי הבגד ע"י כפתורים ביריעות המשכן (שהם בדוגמת בגד⁵⁴) – כמ"ש⁵⁵ "וחברת את היריעות גו' בקרסים (דוגמת החיבור ע"י כפתורים) והי' המשכן אחד", היינו, שבכל החלקים (חלקי הבגד) ניכר ענין אחד, המשכן, השראת השכינה.

[וענין זה מודגש עוד יותר ב"מכסה (עורות אלים מאדמים ומכסה) עורות תחשים"⁵⁶, שהם מלכתחילה מכסה אחד (ולא יריעות נפרדות שחיברום זל"ז ע"י קרסים).

(51) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רפט. וש"נ.
(52) משנה וברייתא סוף קידושין – ע"פ גירסת הש"ס כת"י (אוסף כת"י של תלמוד הבבלי, ירושלים תשכ"ד). וכן הובא במלאכת שלמה למשניות שם.
(53) ראה תוד"ה מתני' – מנחות פג, ב.
(54) ראה פרש"י תרומה כו, ט.
(55) שם, ו.
(56) שם, יד.

(46) פרש"י ואתחנן שם.
(47) להעיר מהשייכות ל"שמיני עצרת" – שענינו הקליטה בפנימיות דכל עניני חג הסוכות (ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. צא, א. ובכ"מ).
(48) פרק לו (מו, א).
(49) תמיד בסופה.
(50) להעיר מהציווי בבגדי כהונה (מעיל) – "לא יקרע" (תצוה כח, לב. וראה לקו"ש חט"ז ע' 328 ואילך. וש"נ).

1 ויש לקשר זה עם החידוש המיוחד ב"עורות תחשים" – כמארז⁵⁷ "תחש שהי' בימי משה .. לפי
2 שעה נזדמן לו ועשה ממנו משכן ונגנז", שכל מציאותו בעולם היתה (לא רק בשביל המשכן אלא גם)
3 במשכן בלבד, דלא כזהב, ש"נברא בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק"⁵⁸ באופן שגם העולם השתמש ומשתמש
4 בו לפני ולאחרי שהשתמשו בו בשביל המשכן וביהמ"ק (אף שלולי המשכן וביהמ"ק "לא הי' העולם
5 ראוי להשתמש בזהב").

6 ועפ"ז י"ל שב"צחצוח (ה)כפתורים" מרומזת (שלימות) העבודה באופן ד"אין עוד מלבדו", היינו,
7 שישנו רק דבר אחד, הקב"ה, ומלבדו אין דבר אחר – שזוהי ההכנה האחרונה לשלימות הגילוי ד"אין
8 עוד מלבדו" בגאולה האמיתית והשלימה.

9 ואולי י"ל שהעיקוב המבהיל להגאולה האמיתית והשלימה הוא בגלל החסרון בשלימות העבודה
10 באופן ד"אין עוד מלבדו". אבל, בדורנו זה נתבטל כבר גם עיקוב זה, כאמור, שכבר נשלם גם צחצוח
11 הכפתורים, ובמילא, "הכל מוכן לסעודה"⁵⁹, הסעודה דליתן ושור הבר⁶⁰ ויין המשומר⁶¹, בגאולה
12 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

13 ט. ויש להוסיף בהקשר והשייכות ד"אתה הראת גו' אין עוד מלבדו" (ששלימותו בגאולה האמיתית
14 והשלימה) לימים אלה ממש – שבהם יש הדגשה מיוחדת בלימוד עניני הגאולה, "הלכתא למשיחא"⁶²;
15 בשמח"ת דשנה זו מסיימים לימוד ספר הרמב"ם (כפי שנתפשט ללמדו בשיעורים היומיים, ג' פרקים
16 בכל יום), אשר, שני הפרקים האחרונים שבו עוסקים בעניני הגאולה, "הלכות מלך המשיח"⁶³.

17 ומסיום הספר באים תיכף להתחלתו – כנוסח ה"הדרן": "כשם שעזרתני לסיים כן תעזרני להתחיל",
18 ובנוסח "רשות לחתן בראשית" שקורין בשמח"ת: "מתכיפין התחלה להשלמה" – "יסוד היסודות ועמוד
19 החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון .. וכל הנמצאים .. לא נמצאו אלא מאמתת המצאור", שזהו תוכן
20 הענין ד"אתה הראת לדעת גו' אין עוד מלבדו", שהשלימות שבזה תהי' "באותו הזמן .. (ש)לא יהי'
21 עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד .. שנאמר⁶⁴ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

22 י. ויה"ר שעוד לפני אמירת הפסוקים בהקפות דליל שמח"ת – ובפרט לאחר שכבר אמרו בהקפות
23 דליל שמע"צ, וע"פ מנהג חב"ד אמרו כבר שלש פעמים (נוסף על ג' הפעמים בהקפות, בליל שמע"צ,
24 בליל שמח"ת וביום שמח"ת), "בתלת זימני הוי חזקה"⁶⁵ – יתגלה בתכלית השלימות הענין ד"אתה הראת
25 לדעת גו' אין עוד מלבדו", "כי מציון תצא תורה ("תורה חדשה מאתי תצא") ודבר ה' מירושלים".
26 ואז הולכים לעריכת ההקפות באופן ש"עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים כו' וכל אחד ואחד מראה
27 באצבעו, שנאמר⁶⁶ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה גו' זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו"².

28 ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.

29 * * *

30 יא. בהמשך להמדובר לעיל אודות פסוקי "אתה הראת" שאומרים לפני ההקפות – יש להוסיף ולבאר
31 פרטי י"ז הפסוקים, ע"ד הרמז⁶⁷;
32 "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו":

(57) שבת כח, ב. וראה פרש"י תרומה כה, ה.

(58) ב"ר פט"ז, ב. שמור"ר רפ"ה.

(59) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לח, א

(60) ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג.

(61) ברכות לר, ב. ועוד.

(62) ראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

(63) כ"ה הכותרת בדפוס וינציאה רפד. שי.

(64) ישע"י יא, ט.

(65) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(66) ישע"י כה, ט.

(67) ראה גם התוועדות תש"נ ח"א ע' 209 ואילך. תנש"א

ההתגלות ד"אתה הראת לדעת גו" היתה במתן תורה (כנ"ל ס"ז), משא"כ לפני מ"ת, הרי, אף
שהתחלת הבריאה היתה באופן ד"עולם על מילואו נברא"⁶⁸, לא הי' בו גילוי אלקות, וכמודגש בשמו
שנקרא "עולם" מלשון העולם (והסתר)⁶⁹, ורק במתן תורה הי' גילוי אלקות.
ותוכן החידוש דמ"ת לגבי התחלת הבריאה מבואר בהמשך הפסוק – "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא
האלקים גו'":

החילוק שבין "אלקים" ל"הוי'", הוא, ש"אלקים" פירושו "בעל היכולת ובעל הכחות כולם"⁷⁰, וקשור
עם מציאות העולם שנברא ע"י שם "אלקים", ויתירה מזה, שיש פירוש ש"אלקים" קאי על מלאכים⁷¹,
היינו, לא רק הכח האלקי שעל ידו נברא העולם, אלא גם מציאות המלאכים עצמם, מציאות הנבראים
עצמם, אם כי נבראים היותר עליונים שבעולם; ו"הוי'" הוא מלשון הי' הוה ויהי⁷², למעלה מהעולם.
ועז"נ בפסוק "הוי' הוא האלקים" – שלאמיתתו של דבר גם אלקים (הן הכחות והן המלאכים) הוא הוי',
שמציאותו האמיתית היא הוי', שלמעלה מהעולם.

ויש להוסיף, שאף שלשון הכתוב הוא "אתה הראת", לשון עבר, ה"ז כולל גם שלימות הגילוי דלעתיד
לבוא, כי, עם היותו באופן נעלה יותר, ועד לעילוי שבאין-ערוך, לגבי הגילוי דמ"ת (כנ"ל ס"ז), מ"מ,
נכלל במ"ת⁷², ע"ד מארז"ל⁷³ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני".

ויש לומר, שמעין זה נעשה גם בכל פעם שיהודי לומד תורה, ובפרט הפסוק ד"אתה הראת גו'",
דכיון ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"⁷⁴, נעשה עזה"פ הגילוי ד"אתה הראת גו'", ובאופן
נעלה יותר מה"אתה הראת" שהי' בעבר (כולל גם בעת אמירת פסוק זה בליל שמע"צ בשנה זו), וזוהי
ההכנה לשלימות הגילוי ד"אתה הראת לדעת גו'" לעתיד לבוא.

יב. וממשיך בפסוק שלאח"ז – "לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו"⁷⁵:
אע"פ שגילוי זה הוא להאדם – "אתה הראת לדעת גו'" (ועד"ז בלשון חז"ל ש"הקב"ה קורא ושונה
כנגדו") – אין זה לפי-ערך (ובהתאם ל)מציאותו המוגבלת של האדם, אלא באופן של "נפלאות", שמופלא
מהאדם, ולא רק "נפלאות" סתם, אלא "נפלאות גדולות", ולא עוד אלא שה"נפלאות גדולות" הם "לבדו",
שהוא לבדו יודע שהוא נס אבל בעל הנס אינו מכירו⁷⁶, שמזה מובן גודל והפלאות הגילוי ד"אתה
הראת גו'" למעלה לגמרי מגדרי הנבראים.

ואעפ"כ, גילוי הכי נעלה זה נמשך וחודר ומתגלה בעולם – "כי לעולם חסדו" – שגם במציאות
העולם ("לעולם") מתגלה "חסדו" של הקב"ה, "חסדו" דייקא, חסד שלמעלה ממדידה והגבלה, בלי
גבול⁷⁷.

וממשיך בפסוק שלאח"ז "אין כמוך באלקים אדני ואין כמעשיך"⁷⁸ – שכיון שהקב"ה אינו מוגבל בשום
דבר ("אין כמוך"), ה"ז נמשך ומתבטא גם במעשיו של הקב"ה ("אין כמעשיך") שיוכל להיות חיבור
הפכים – ש"נפלאות גדולות לבדו" יהיו באופן ד"אתה הראת לדעת", ועד שיומשכו ויתגלו "לעולם".
ולהעיר, שהפירוש הפשוט בפסוק הוא ש"אלקים" קאי על "שרי מעלה"⁷⁹, המזלות והשרים העליונים
שמשיפיעים שפע למטה בארץ, ועז"נ "אין כמוך באלקים – אדני" (שיש קו מפסיק בין "אלקים"
ל"אדני"), ש"שרי מעלה" ("אלקים") שמשיפיעים למטה בכחו של הקב"ה אינם בערך להקב"ה עצמו⁸⁰.
ויש להוסיף, שהפירוש ד"אלקים" הוא (גם) שם אלקים דהקב"ה, ו"אין כמוך באלקים אדני" פירושו

(68) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.

(69) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(70) שו"ע אור"ח ס"ה.

(71) ראה תניא אגה"ת פ"ד (צד, א).

(72) ראה המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. ועוד.

(73) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר

רפמ"ז. ועוד.

(74) ראה תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(75) תהלים קלו, ד.

(76) נדה לא, א ובפרש"י.

(77) ראה סה"מ תש"ד ע' 49.

(78) תהלים פו, ח.

(79) מצו"ד עה"פ.

(80) ולכן אי-אפשר לפרש ש"אלקים" קאי על "אלהים

אחרים" – דמאי קמ"ל ש"אין כמוך גו'".

1 שגם כשנמשך ב"אלקים" ו"אדניי" ניכר כחו הבלתי מוגבל, במכ"ש וק"ו מזה שניכר ב"מעשיך" ("אין
2 כמעשיך").

3 יג. וענין זה מתבאר בפרטיות יותר בפסוקים שלאח"ז:
4 "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו"⁸¹ – שכבודו של הקב"ה ("כבוד ה'") נמשך ומתגלה בעולם
5 ("לעולם"), ובפרט ע"י השמחה ("ישמח ה'"), ששמחה פורצת גדר⁸², שעל ידה נפרצים כל המדידות
6 והגבלות, ולכן נמשכים כל הענינים גם "במעשיו", בעולם העשי.

7 ויש להוסיף, ששמחתו של הקב"ה במעשיו נמשכת ופועלת גם בישראל – "ישמח ישראל בעשיו"⁸³,
8 השמחה דכאו"א מישראל וכלל ישראל שמקבל מהקב"ה כל המצטרך לו, בריאות הגוף והנשמה לו ולבני
9 ביתו, פרנסה בהרחבה וכו', ועוד ועיקר, השמחה בעבודת ה', ששמח "במעשיו" (של היהודי) בעבודתו
10 לשמש את קונו, ובפרט בידעו גודל השמחה למעלה מזה שנתמלא רצונו של הקב"ה שנתאוה להיות
11 לו דירה בתחתונים, כולל ובמיוחד השמחה ד"זמן שמחתנו", בחג הסוכות ובשמע"צ ושמח"ת, שמחה
12 גלוי' "לעיני כל ישראל"⁸⁴, ועד לשמחה גלוי' גם לעיני כל אוה"ע, כמודגש בשמחת בית השואבה ע"י
13 הריקודים ברחוב, עד כדי כך שגם הרחוב עצמו רוקד (כמדובר כמ"פ בשנים שלפנ"ז, ובודאי קיימו זאת
14 גם בשמחת בית השואבה בשנה זו).

15 ולהעיר, שהשמחה בעבודת ה' ("ישמח ישראל בעשיו") תהי' גם (ואדרבה – עיקרה ושלמותה)
16 לאחר הגאולה (שבאה תיכף ומיד ממש) – לא רק להדעות שמצוות אינן בטלות לעתיד לבוא, או
17 בתקופה הראשונה דימות המשיח גם להדיעות שמצוות בטילות לעתיד לבוא (כדמוכח מנבואת יחזקאל
18 ע"ד הקרבנות שיקריבו לע"ל), אלא גם להדעות שמצוות בטילות לעתיד לבוא⁸⁵.

19 וממשיך בפסוק שלאח"ז "יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם"⁸⁶ – ש"שם ה'" נתברך ונמשך (ברכה
20 מלשון המשכה⁸⁷) "מעתה ועד עולם", כולל גם בתוך העולם.

21 יד. וענין זה נעשה ע"י עבודתם של ישראל (כולל גם העבודה דאמירת פסוקי "אתה הראת" בשמע"צ
22 ושמח"ת בכל שנה) – כיון שהובטחנו ש"יהי ה' אלקינו עמנו כאשר ה' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו"⁸⁸.
23 ולכן: "ואמרו הושיענו אלקי ישענו וקבצנו גו"⁸⁹ – קיבוץ גלויות, ששייך במיוחד לשנה זו, "הי' תהא
24 שנת נפלאות בכל", "בכל מכל כל", בגימטריא "קבץ"; "והצילנו מן הגוים"⁸⁹ – לא רק הצלה (מן הגוים)
25 כפשוטה [שהרי גדולה מזו מצינו: "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים" ("כל הנותר מכל הגוים" שיעלו
26 "מדי שנה בשנה להשתחוות גו' ולחוג את חג הסוכות"⁹⁰, כמ"ש בהפטורת יום א' דחג הסוכות) מנחה
27 לה' גו' כאשר יביאו בני" את המנחה בכלי טהור בית ה' "⁹¹, ולכן שואלים גם כל אומות העולם מתי
28 כבר תהי' הגאולה האמיתית והשלימה? [...], אלא "הצלה" מלשון "הפרשה", כולל גם הצלת הניצוצי
29 קדושה שנמצאים בין הגוים ע"י שמבררים ומעלים אותם לקדושה, שזהו"ע "להודות לשם קדשך להשתבח
30 בתהלתך"⁸⁹.

31 ואז "הי' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" – דכיון שישנה השלימות ד"מעשינו ועבודתנו" בדורנו
32 זה, "ה' מלך" (בסגול) בהוה, ובכל הדורות שלפנ"ז, "ה' מלך" (בקמץ) בעבר, הגיע כבר הזמן ש"ה'
33 ימלוך לעולם ועד", "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו", תיכף ומיד ממש.

* * *

34

(81) תהלים קד, לא.
(82) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
(83) תהלים קמט, ב.
(84) כסיום וחותם פרשת וזאת הברכה שקורין (בברכה לפני'
ולאחרי') ביום שמח"ת.
(85) ראה בארוכה קונטרס בענין הלכות של תורה שבע"פ
שאינן בטלין לעולם (קה"ת תשנ"ב).
(86) תהלים קיג, ב.
(87) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.
(88) מ"א ח, נז.
(89) דה"א טז, לה.
(90) זכרי' יד, טז.
(91) ישעי' סו, כ.

- טו. וכאן נשאלת השאלה בנוגע לזמן הגלות:
 כיון ש"ה' ימלוך לעולם ועד" יהי' לעתיד לבוא, ובינתיים נמצאים בני' בגלות, וגלות הכי ארוכה
 והכי קשה כו' – איך יוכלו להתגבר על קשיי הגלות? ...!
 והמענה לזה – "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"⁹² – שהקב"ה נותן כח (עוז) לבני' שיוכלו
 להתגבר על קשיי הגלות, ע"י התורה ("אין עוז אלא תורה"⁹³), שענינה "שלום"⁹⁴.
 אבל, על כך טוענים וזועקים בני': "עד מתי"? ...! אין עוד כח לסבול את גודל אריכות הגלות
 שפועלת "חלישות" ועד ל"חולי" הן בהנשמה ("מפני חטאינו גלינו מארצנו") והן בהגוף – לא כפשוטו,
 ח"ו, שהרי גם בזמן הגלות נותן הקב"ה לכאוי'א מישראל גוף בריא ונשמה בריאה, אבל אעפ"כ, ככל
 שינתן להם כח ועוז הן בגשמיות והן ברוחניות, ה"ז שלא בערך כלל וכלל להמעמד ומצב דהגאולה.
 וגדולה מזו מצינו – שגם כשישנה תכלית השלימות דמ"ט שערי בינה, נרגש החסרון דשער הנו"ן,
 "חמישים שערי בינה .. חסר אחד"⁹⁵, ובגלל זה נעשה "חולה", כמרומו בכך ש"חולה" בגימטריא מ"ט⁹⁶,
 שבגלל שיש לו רק מ"ט שערי בינה, ללא שער הנו"ן, ה"ה "חולה".
 ועל זה אומרים: "ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל" – שזוהי בקשה ("ויהיו נא") וגם הבטחה תקיפה
 שבודאי תהי' ("ויהיו", כמו בהווייתו יהא⁹⁷) אמירתם של בני' (כולל ובמיוחד האמירה דפסוקי "אתה
 הראת") לרצון לפני הקב"ה, כפי שהוא "אדון כל", בעה"ב ("אדון") על כל הענינים כולם, בעליונים
 ובתחתונים, בענינים רוחניים ובענינים גשמיים, ובדאי ממלא הקב"ה רצונם של בני' ונותן להם "עוז"
 ו"שלום" (תורה) בתכלית השלימות – "תורה חדשה מאתי תצא", שאז יהי' אצל כל בני' גם הגילוי
 דשער הנו"ן.
 וענין זה מודגש בקריאת התורה דיום שמח"ת – "ויעל משה גו' אל הר נבו"⁹⁸, שפירושו "נו"ן בו"⁹⁹,
 שאז השיג משה גם את שער הנו"ן, ובכח זה נעשה גם (מעין ודוגמת) גילוי שער הנו"ן אצל כאו"א
 מישראל (מצד ניצוץ משה שבזו"ל), למגדול ועד קטן, כולל גם ילד קטן שלא הגיע לגיל מצוות – מצד
 אחדותם של ישראל, כמודגש גם ב"ויהיו נא אמרינו", לשון רבים¹⁰¹ [ובפרט ע"פ מ"ש רבינו הזקן בסידורו
 לפני "אתה הראת": "גם כי עשה כן בבהכ"נ שלו אם הולך לבהכ"נ אחר שלא גמרו ירנן וישמח גם
 עמהם", שבזה מודגשת אחדותם של ישראל], עי"ז ש"ה' יברך את עמו בשלום", שמתאחדים לאחדים
 כאחד, "כאיש אחד בלב אחד"¹⁰², החל מההתאחדות בלימוד התורה¹⁰³, ועד להתאחדות בכל הענינים
 – "בשלום", ב' שלום, מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה¹⁰⁴.
 טז. ולאח"ז אומרים הפסוק¹⁰⁵ "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך":
 נוסף על הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא" (אמיתות השלימות הענין ד"ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את
 עמו בשלום"), ישנו גם גילוי "הארון" (לא רק כפי שהוא במקומו, בקדש הקדשים, ששם נכנס רק הכה"ג
 לעבודת יוהכ"פ, אלא גם) כפי שהוא באופן של נסיעה (הליכה), "בנסוע הארון" – לפעול בעולם (כסיום
 הפסוק "ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך"), ואז, ויאמר משה, כולל גם משה שבכאו"א מישראל,
 "קומה ה'", שיהודי פועל כביכול (וגם בלי "כביכול"...) "קימה" בהקב"ה.

חלק תושב"כ פ' ואתחנן (שסט, א). ועוד.

(92) תהלים כט, יא.

(100) ראה תניא רפמ"ב.

(93) שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג. ועוד.

(101) נוסף לכך שכאו"א אומר הפסוקים כמה פעמים,

(94) ראה רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

כמנהגנו (מנהג חב"ד) שאומרים הפסוקים ג"פ.

(95) ר"ה כא, ב. ושג"נ.

(102) פרש"י יתרו יט, ב. וראה מכילתא שם.

(96) ראה טעמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צז, ב.

(103) אע"פ שלימוד התורה הוא אצל כל אחד ואחד לפום

ד"ה חמישים שע"ב תרג"ג. ועוד.

שיעורא דילי, כדת הניתנה לכאו"א בהלכות תלמוד תורה.

(97) ראה קידושין נח, א. ועוד.

(104) תו"א ויצא כא, רע"ד. ובכ"מ.

(98) ברכה לד, א.

(105) בהעלותך יו"ד, לה.

(99) ס' הלקוטים להאריז"ל ואתחנן (ג, כו) – הובא בשל"ה

- 1 וממשיך לבאר בפרטיות יותר בפסוק שלאח"ז – "קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך" ¹⁰⁶ – שה"ק"מה"
 2 היא "למנוחתך", מנוחה שלך, ע"ד מ"ש במנחת שבת (שלימות המנוחה דיום השבת) "מנוחה שלימה
 3 שאתה רוצה בה... מאתך היא מנוחתם", ומוסיף "אתה", שקאי על עצמות ומהות, "אתה" האמיתי, וכפי
 4 שנמשך גם בעולם שנברא בכל פרטי האותיות מאל"ף ועד תי"ו (א' ות' ד"אתה"), ע"י ה' מוצאות הפה
 5 (ה' ד"אתה") ¹⁰⁷, וגם "ארון עוזך", כיון שענין זה נעשה "בנסוע הארון" (כמ"ש בפסוק שלפנ"ז).
 6 ואז תהי' גם שלימות העבודה בביהמ"ק ע"י הכהנים והלוים ("כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם") –
 7 כפי שממשיך בפסוקים שלאח"ז: "כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו" ¹⁰⁸, "בעבור דוד עבדך אל תשב פני
 8 משיחך" ¹⁰⁹, כמנהג ישראל לכבד הכהנים באמירת הפסוק "כהניך", והלוים בפסוק "בעבור דוד".
 9 יז. וכיון שכל הענינים יהיו בתכלית השלימות – אזי:
 10 "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" – "ביום ההוא", שגם
 11 בחי' ההעלם ("ההוא") נמשך בגילוי ("ביום"), שמורה על הגילוי, כמ"ש ¹¹⁰ "ויקרא אלקים לאור יום"),
 12 ובאופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", וב"פ זה ¹¹¹, ולכן "נגילה ונשמחה בישועתו", ועד ל"נגילה ונשמחה
 13 כך" ¹¹², בעצמותך ממש ¹¹³.
 14 "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור" ¹¹⁴ – גילוי מלכותו של הקב"ה בכל המקומות
 15 והדרגות ובכל הזמנים, כולל גם בהדרגות שעד עתה הי' בהם ענין של "ממשלה" בעל-כרחם, נעשה
 16 אצלם הענין ד"מלוכה" ברצון ¹¹⁵.
 17 וכל זה – "כי (מפני ש) מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".
 18 ומוסיפים התפלה: "אב הרחמים הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים" ¹¹⁶, כי כך לבד בטחנו
 19 א-ל מלך רם ונשא אדון עולמים".
 20 וע"פ מנהג חב"ד מוסיפים ומסיימים [וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בניגון דאמירת פסוקי "אתה
 21 הראת", וכל הקהל אחריו, ג"פ: "והי' ¹¹⁷ זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחות
 22 האדמה ובורעך", "והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובורעך",
 23 "והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובורעך".
 24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ופרצת", ועודד את השירה בשני ידיו הק' בשמחה רבה, ובאמצע
 25 הניגון הורה באצבעו הק' לשרוק. ואח"כ אמר:]
 26 חי. אלו שחייבים לברך ברכה אחרונה – יברכו ברכה אחרונה.
 27 ולאח"ז בודאי יכריזו הגבאים את הסדר מכאן ולהבא.
 28 ומסיימים בטוב – שהמשך ד"זמן שמחתנו", כולל ובמיוחד הפסוקים מ"אתה הראת לדעת גו'", עד
 29 לסיומם וחותמם "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
 30 צדקנו.
 31 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להגבאי שי' לעמוד על השולחן, לחבוש "שטריימל", ולהכריז ע"ד
 32 אמירת ברכה אחרונה, והסדר כו'.
 33 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרלו"צ ז"ל].

(112) שה"ש א, ד.

(113) ראה תו"א בשלח סד, סע"ב. ובכ"מ.

(114) תהלים קמה, יג.

(115) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(116) תהלים נא, כ.

(117) ויצא כח, יד.

(106) תהלים קלב, ח.

(107) תניא שעהי"ה א פ"ב. ובכ"מ.

(108) שם, ט.

(109) שם, יו"ד.

(110) בראשית א, ה.

(111) שמו"ר ספכ"ג.

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה (בסעודה) ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה. ואח"כ הורה להגבאי שי' להכריזו זמן השקיעה עבור אלה שעדיין לא נטלו ידיהם לסעודה].

א. בעמדנו בסעודה שמתקיימת בסיום וחותם שמע"צ ושמח"ת (עד ברכת המזון שבה אומרים "ביום שמיני עצרת החג הזה"), סיום וחותם "זמן שמחתנו", וכל מועדי חודש תשרי (ש"מרוכה במועדות"¹) – יש להדגיש את המשכת מועדי חודש תשרי על ובהימים שלאח"ז, על ובכל השנה כולה. כלומר, אף שלאחרי הסעודה וברכת המזון עושים "הבדלה", "המבדיל בין קודש לחול", הרי ידוע² שביחד עם ההבדלה בין קודש לחול, נעשית גם ובעיקר המשכת קדושת היום³.

וענין זה מודגש ביותר בכך שה"יום חול" שלאחרי היום⁴ הוא "אסרו חג", ששייך להיות⁵ כדלקמן. ב. ובהקדם הביאור בהפירוש ד"אסרו חג" – ע"ש הפסוק⁶ "אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח": הפירוש הפשוט – "אסרו (לשון קשירה) הקרבן (ש"נקרא חג על כי רוב הקרבנות באים בחג"⁷) בעבותות להיות נשמר עד יבוא זמן השחיטה לתת הדם על קרנות המזבח (כי עיקר הקרבן זריקת הדם)⁸, כשיאיר היום (כמ"ש בהתחלת הפסוק "ויאר לנו"), "כי בבוקר יבאו הזבחים"⁹.

ודרשת חז"ל – "כל העושה איסור (פי' אגודה) לחג באכילה ושתי', דהיינו שמרבה קצת באכילה ושתי' ביום שלאחר החג ועושהו טפל לחג, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר אסרו חג בעבותים (פי' בהמות עבות ושמניות) עד קרנות המזבח"¹⁰.

ופירוש נוסף בדרשת חז"ל (ששייך במיוחד לחג הסוכות שסימו וחותמו בשמע"צ ושמח"ת) – "כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר אסרו (אגודה של לולב) חג בעבותים (בהדס שהוא עבות של ג' בדים קליעה) עד קרנות המזבח" (כמתן דמים שבקרנות המזבח)¹¹.

ג. ובביאור הקשר והשייכות דכל פירושים – דלכאורה, הפירוש הפשוט ד"אסרו חג" בנוגע לקרבן ולמזבח אינו שייך להפירוש ד"אסרו חג" בנוגע להיותם שלאחרי החג – יש לומר: התוכן דקשירת הקרבן בעבותות להיות נשמר עד זמן השחיטה וזריקת הדם, הוא, הכנת הבהמה שתהי' ראוי' להקרבה על המזבח – העלאת בהמה גשמית להיות קרבן לה'.

וענין זה מודגש גם בעשיית אגודה לחג באכילה ושתי' ביום שלאחר החג שנעשה טפל לחג – שהאכילה ושתי' ביום שלאחרי החג (יום חול) נעשית ע"ד ובדוגמת האכילה ושתי' דהחג שעל ידה מקיימים המצוה דשמחת יו"ט (ועד שהותרה ביו"ט מלאכת אוכל נפש¹²) – שזהו התוכן דהעלאת הענינים הגשמיים שבעשיית מזבח והקרבת קרבן.

וזהו גם התוכן ד"הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו" – שנוטלים עניני העולם ומאגדים אותם לקדושה בקשר חזק ואמיץ ע"י עבות של ג' בדים קליעה, "החוט המשולש"¹³, כמודגש בכללות העבודה

(7) מצו"ד עה"פ.

(8) ראב"ע עה"פ.

(9) שו"ע אדה"ז או"ח סתריכ"ט סיי"ז (מסוכה מה, ב).

(10) סוכה שם (סע"א ואילך ובפרש"י).

(11) נוסף על גודל העילוי ד"אוכל נפש" – שהמאכל הגשמי

נעשה חיות לנפש דישראל, שמחשבתן קדמה לכל דבר, אפילו

לתורה (כדלקמן ס"ה).

(12) קהלת ד, יב.

(1) שו"ע אדה"ז או"ח סתריכ"ט ט"ב.

(2) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ה (דרמ"צ ח, א). ועוד.

(3) דוגמא לדבר בנוגע לסעודה זו – שגם אלה שלא הספיקו

ליטול ידיהם לפני השקיעה, יכולים (לאחרי זמן-מה) לעשות

הבדלה, וליטול ידיהם ולהצטרף לסעודה שבסיום וחותם היום¹⁴.

(4) ויש לומר, שההבדלה בין היום¹⁵ לאסרו חג היא ע"ד

"המבדיל בין קודש לקודש".

(5) תהלים קיח, כז.

(6) מצו"צ עה"פ.

- 1 דקיום המצוות בדברים גשמיים שבעולם, ועד לעבודה בעניני העולם באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם
2 שמים"13 ו"בכל דרכיך דעהו"14 – מעין ודוגמת עשיית מזבח והקרבת קרבן.
- 3 ומזה מובן שב"אסרו חג" מודגשת המשכת קדושת היו"ט ביום חול (שלאחרי היו"ט)15, ובהדגשה
4 יתירה ב"אסרו חג" שבסיום וחזרתם חודש תשרי ש"מרוכה במועדות", מועדים כלליים על כל השנה
5 כולה16, שזוהי הנתינת-כח להעלות לקדושה את ימי החול ועניני החול שבכל השנה כולה, ע"ד חולין
6 שנעשו על טהרת הקודש17.
- 7 ד. ויש לקשר זה עם תוכן הקריאה בתורה דשמח"ת:
8 בשמח"ת קורין פרשת "וזאת הברכה" שבה מסיימים כל התורה כולה, ותיכף לאח"ז מתחילים לקרוא
9 בפרשת בראשית שבהתחלת התורה ("מתכיפין התחלה להשלמה"18) – שבזה מודגשת המשכת התורה
10 (קדושה) בעולם (חול), שכל עניני העולם ("בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"19, "את השמים
11 לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה"20) נעשים חזורים בקדושת התורה.
- 12 ובפרטיות יותר:
- 13 מצינו שבשמח"ת מודגשת מעלתם של ישראל באופן של הבדלה מכל העולם – בהחילוק שבין
14 קרבנות חג הסוכות להקרבן דשמע"צ (ושמח"ת), שבשבועת ימי הסוכות הקריבו שבעים פרים כנגד
15 שבעים אומות העולם21, משא"כ בשמע"צ ("ביום השמיני עצרת תהי' לכם"22) הקריבו "פר אחד", "פר
16 יחידי .. כנגד אומה יחידה"23, "הה"ד24 יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"25, "ישראל ומלכא בלחודיה"26.
- 17 וביחד עם זה מודגשת גם הפעולה בעולם, כאמור, שלאחרי סיום התורה קורין מהתחלתה, "בראשית
18 ברא אלקים את השמים ואת הארץ", שזהו"ע המשכת התורה בעולם.
- 19 וההסברה בזה – שעיקר הפעולה בעולם בשמח"ת היא להעלות את העולם לתורה, ובזה מודגש יותר
20 הקשר והשייכות להתוכן ד"אסרו חג" שבו מודגשת העלי' דעניני העולם לקדושה, ע"ד ובדוגמת עשיית
21 מזבח והקרבת קרבן.
- 22 ה. ויש לומר, שענין זה נעשה ע"ז שכאו"א מישראל עולה לתורה בשמח"ת:
23 ובהקדמה – שבמספר העולים לתורה יש חילוקים27: בימי החול – ג' קרואים28, בר"ח ובחול המועד
24 – ד' קרואים, ביו"ט – ה' קרואים, ביוהכ"פ – ו' קרואים, וביום השבת – ז' קרואים (ויחד עם המפטיר
25 – ח' קרואים)29.
- 26 ובכמה קהילות קדושות בישראל מוסיפים במספר הקרואים – בשבת שיש חתן וכיו"ב, כדי לכבד
27 את בעלי השמחה בעלי' לתורה.
- 28 והעולה על כולנה – בשמחת תורה30, שמנהג ישראל31 שכל אחד ואחד עולה לתורה, מבלי להתחשב

71. 82. ועוד.

26) זח"א סד, א"ב. שם רח, ב. וראה סה"מ תרפ"ז ע' לו

ואילך. ועוד.

27) מגילה רפ"ג.

28) "כנגד תורה נביאים וכתובים .. כנגד כהנים לויים וישראלים" (מגילה כא, ב). – ולהעיר ממארו"ל (שבת פח, א) "אוריאן תליתאי לעם תליתאי".

29) להעיר מהשייכות דשמונה לגאולה (ראה ערכין יג, ב), ושייך גם לשבת, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה).

30) ובחול"ל – ביו"ט שני של גלויות דוקא, שגם בזה מודגש העילוי והחביבות דדברי סופרים לגבי דברי תורה (ראה סנהדרין פח, ב. ועוד), כמו במעלת השמחה דשמח"ת לגבי השמחה דשמע"צ (כדלקמן ס"ח).

31) ראה רמ"א אור"ח סתרס"ט.

13) אבות פ"ב מ"ב.

14) משלי ג, ו.

15) נוסף על המשכת הקדושה דיו"ט בחול המועד, וביו"ט

שני של גלויות.

16) סה"מ תקס"ו ע' שעט. אוה"ת ברכה ע' א'תתסו. סה"מ

תרנ"ו ע' רצח. תש"ב ע' 49.

17) חגיגה יט, ב. וש"נ וראה סה"מ להצ"צ שם ועוד.

18) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

19) בראשית א, א.

20) פרש"י שם, יד.

21) סוכה נה, ב.

22) פינחס כט, לה ובפרש"י.

23) סוכה שם. וראה פרש"י פינחס שם, לו.

24) משלי ה, יז.

25) שו"ר פט"ו, כג. וראה סה"מ עת"ר ע' לה. מד. תשי" ע'

בטירחא דציבורא (ויש לומר, שבשמח"ת אין בכך משום טירחא דציבורא, כיון שרצון הציבור הוא שכא"א יעלה לתורה).

וע"פ הידוע³² שע"י העלי' לתורה נעשית גם העלי' דחלקן בעולם של העולה לתורה – הרי, כיון שבשמח"ת עולה לתורה כא"א מישראל ומעלה חלקו בעולם, נעשית העלי' דכל חלקי העולם כולו.

ויש לומר, שהכח של ישראל להעלות את העולם לתורה הוא מפני שהם למעלה משניהם (מהעולם וגם מהתורה), כמארז"ל³³ ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר", אפילו לתורה.

ויש להוסיף, שענין זה מרומז ב"רשות לחתן תורה" ו"רשות לחתן בראשית" (עיקר הקריאה דשמח"ת ש"מתכיפין התחלה להשלמה") – שהתורה והעולם ("בראשית") הם ב"רשות" (בבעלותם) של ישראל שנעשים בבחינת "חתן תורה" ו"חתן בראשית", שמשפיעים (ענינו של "חתן") בתורה ובעולם, ומחברים התורה עם העולם³⁴.

ו. ומזה מובן ענינו המיוחד של "אסרו חג" דשמע"צ ושמח"ת: כיון שאסרו חג דשמע"צ ושמח"ת בא בהמשך ובסמיכות לסיום התורה ב"לעני כל ישראל" והתחלת התורה ב"בראשית ברא אליקים את השמים ואת הארץ", מודגש בו ביותר שהפעולה בעולם להעלותו לקדושה (התוכן דאסרו חג) נעשית ע"י לימוד התורה, החל מהעלי' לתורה דכא"א מישראל בשמח"ת. ובפשטות – בנוגע למעשה בפועל:

כא"א מישראל צריך לקבל על עצמו החטות טובות להוסיף בלימוד התורה במשך כל השנה, בקביעת עתים לתורה, באופן של קביעות בנפש³⁵, ש"קבוע לא בטיל"³⁶, כולל גם שהלימוד הוא באופן שמוסיף בתורה עצמה, "לאפשא לה"³⁷, עי"ז שמחדש בתורה,

והדגשה מיוחדת בנוגע לפעולת התורה בעולם – החל מלימוד הלכות התורה, "אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא"³⁸, הלכה למעשה, כמארז"ל³⁹ "השונה הלכות". הליכות עולם לו⁴⁰, א"ת הליכות אלא הלכות", היינו, שההלכות התורה נעשים "הליכות עולם", שהעולם (שמצד עצמו הוא מלשון העלם⁴¹) הולך ומתעלה לדרגת התורה, היינו, שעניני העולם נעשים חדורים בקדושה.

ועוד והוא העיקר – שע"י שלימות העבודה דפעולת התורה בעולם פועלים חידוש אמיתי בתורה ובעולם: "תורה חדשה מאתי תצא"⁴², ו"השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה"⁴³ – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בגמר ושליומות פעולת התורה בעולם.

ז. וע"פ האמור ששלימות פעולת התורה בעולם (התוכן דאסרו חג) היא בהגאולה – יש להוסיף בביאור הקשר והשייכות שבין הפירושים ד"אסרו חג" בנוגע להגאולה: הפירוש ש"אסרו חג" הוא על היום שלאחרי החג, שמורה על העלאת ימי החול ועניני החול לקדושה – קאי על כללות מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות בבירור העולם, שע"י פועלים את המעמד ומצב דהגאולה, שהעולם כולו יתעלה ויתקרב לה', שזהו"ע דעשיית מזבח והקרבת קרבן ("כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן").

וענין זה מודגש גם בהפירוש הפשוט דקשירת הקרבן בעבותות להיות נשמר עד זמן שחיטת והקרבת הקרבן כשיאיר היום – כידוע⁴⁴ שהגלות נמשלה לחושך הלילה, והגאולה נמשלה לאור היום, ונמצא, שהעבודה בזמן הגלות (בלילה) היא בשמירת הקרבן שיהי' ראוי להקרבה בבוא הגאולה (באור היום), ע"י בירור העולם להעלות עניני החול לקדושה.

(39) מגילה כח, סע"ב. וש"נ.

(40) חבוקק ג. ו.

(41) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

(42) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(43) ישע"י סו, כב.

(44) ראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפג ואילך. וש"נ.

(32) ראה לקו"ד ח"א כו, א. סה"ש תש"ב ע' 75.

(33) ב"ר פ"א, ד.

(34) ראה לקו"ת ברכה צג, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(35) ראה לקו"ד ח"א ז, א. ועוד.

(36) ראה כתובות טו, א.

(37) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.

(38) יומא כו, א.

1 ועפ"ז יש לבאר הטעם הפנימי להחילוק בתפלת הלילה, שבדורות הראשונים הי' עיקר חיוב התפלה
2 ש"כנגד קרבנות תקנום" ביום, כנגד תמיד של שחר ותמיד של בין הערביים, ותפלת ערבית, כנגד אברים
3 ופדרים שקרבים כל הלילה⁴⁵, לא היתה חובה אלא רשות⁴⁶, ובדורות האחרונים נקבעה תפלת ערבית
4 לחובה⁴⁷ – כי, ככל שנמשך ומתארך ליל הגלות הולכים ומתקרבים לסיומו של הלילה בעלות השחר,
5 ולכן הולכת וגוברת עבודת הקרבנות ששייכת בלילה, תפלת ערבית שכנגד אברים ופדרים שקרבים כל
6 הלילה, כדי למהר ולזרז ולפעול את עיקר ושלימות עבודת הקרבנות בעלות השחר דבוקר הגאולה.

7 ח. ויה"ר והוא העיקר שתיכף ומיד יהי' המעמד ומצב ד"ויאר לנו" – אור הגאולה, ולא רק אור
8 הגאולה ברוחניות, אלא גם ובעיקר אור הגאולה בעוה"ז הגשמי כפשוטו ממש, גאולה האמיתית והשלימה
9 ע"י משיח צדקנו בפועל ממש.

10 וכידוע הסיפור ששאלו אצל הצמח-צדק אודות ה"קץ" בשנה מסוימת, וכשענה שנדפס ה"לקוטי-
11 תורה", השיבו לו שרוצים וצריכים ביאת משיח צדקנו כפשוטו ממש⁴⁸ – דיש לומר, שכוונת הצמח-צדק
12 (ששמו קשור עם משיח צדקנו) היתה לעורר שישיבו לו ע"ד הצורך בגאולה כפשוטה, ועד לגאולה בכל
13 העולם כולו.

14 [ולמעשה, שהצמח-צדק הי' מתערב גם בעניני הנהגת העולם⁴⁹, כפי שמצינו אצל זקנו אדמו"ר הזקן⁵⁰,
15 כידוע⁵¹ ע"ד התערבותו במלחמה לטובת נצחוננו של אלכסנדר⁵² (אף שכמה "גוטע אידן" היו סבורים
16 אחרת), כדי שעי"ז ייטב יותר מצבם הרוחני של בני". – ולהעיר, שבימינו אלה מודגשת עוד יותר טובתם
17 של ישראל מממשלת המדינה ההיא, שעוזרים ומסייעים ליהודים רבים לצאת משם לארץ ישראל (ולשאר
18 מדינות), ועושים זאת בגלוי ובפירסום, כפי שנדפס בעיתונים – מעין ודוגמת והכנה להפירסום בעיתונים
19 אודות ביאת משיח צדקנו⁵³].

20 ובפרט ע"י ההוספה בהשמחה דשמח"ת (שלמעלה מהשמחה דחג הסוכות ושמע"צ⁵⁴ שגם הם "זמן
21 שמחתנו") ביתר שאת וביתר עוז [כולל ובמיוחד עי"ז שהולכים לכו"כ בתי-כנסיות⁵⁵ כדי להוסיף בשמחתם
22 של היהודים שנמצאים שם⁵⁶] – דכיון ששמחה פורצת גדר⁵⁷, הרי, ע"י ההוספה בשמחה פורצים את גדרי
23 הגלות, ופורצים את כל הגדרים וההגבלות שמעכבים את הגאולה, וזוכים ל"אלה תולדות פרץ"⁵⁸, שלמעלה
24 מ"אלה⁵⁹ תולדות השמים והארץ בהבראם"⁶⁰ (כיון שלעת"ל יהיו "השמים החדשים והארץ החדשה"),
25 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

26 והעיקר – שיהי' כן תיכף ומיד ממש, ובמילא, ממשיכים ההתוועדות מתוך שמחה הכי גדולה
27 בביהמ"ק השלישי שיתפשט בכל ירושלים⁶¹, וירושלים תתפשט בכל ארץ ישראל, וארץ ישראל תתפשט
28 בכל הארצות⁶², תיכף ומיד ממש.

הקפות שניות, כמו בחו"ל.

(55) ולהעיר ממ"ש רבינו הזקן בסידורו ש"גם כי עשה כן
בבהכ"נ שלו, אם הולך לבהכ"נ שלא גמרו, ירנן וישמח ג"כ
עמהם".

(56) כולל גם – להנהיג שם עריכת הקפות גם בליל שמע"צ.

(57) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(58) רות ד, יח.

(59) בראשית ב, ד.

(60) ראה ב"ר פי"ב, ו. שמו"ר פ"ל, ג.

(61) ולהעיר גם ממדותיו שנתפרשו ביחזקאל (מ' ואילך) –
שיהי' גדול יותר מבית (ראשון ובית) שני, עליו נאמר "גדול יהי'
הבית הזה האחרון מן הראשון", "גדול בבנין" (חגי ב, ט
ובפרש"י).

(62) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש
ישעי' רמז תקג.

(45) ברכות כו, ב.

(46) שם כז, ב. וש"נ.

(47) טור או"ח ר"ס רלה (מרי"ף ברכות שם).

(48) לקו"ש ח"ו ע' 80 הערה 70. ועוד.

(49) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 141. תש"ד ע' 4.

(50) משא"כ אצל אדמו"ר האמצעי – שלא מצינו כ"כ ענין
זה בגלוי.

(51) ראה קונטרס משיחות ש"פ וישב תשנ"ב ס"ה. וש"נ.

(52) ועד שבשעה שלא ראו עדיין את נצחוננו של אלכסנדר
גרם הדבר לבכ"י אצל אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי (ספר
התולדות אדה"ז ע' רסז. ועוד).

(53) ראה סה"ש תו"ש ע' 12.

(54) ובשנים האחרונות הולך ומתפשט המנהג דהקפות גם
בליל שמע"צ, כמו בשמח"ת – כמודגש בא"י ששמע"צ הוא גם
שמח"ת. וכן לאידך – שבא"י הולך ומתפשט המנהג דעריכת

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לנגן ניגוני רבותינו נשיאינו, וניגנו: "שלש תנועות" (להבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן). "א-לי אתה" לאדמו"ר הזקן. ניגון ה"קאפעליע" לאדמו"ר האמצעי. "ימין ה'" להצמח-צדק. "לכתחילה אריבער" לאדמו"ר מהר"ש. ניגון "הכנה" לאדמו"ר מהורש"ב. "הבינוני" לאדמו"ר מהור"צ. "אתה בחרתנו" לכ"ק אדמו"ר שליט"א].

* * *

ט. האמור לעיל מודגש יותר בהקביעות דשמח"ת בשנה זו – ביום השלישי בשבוע: ענינו המיוחד של יום השלישי בשבוע מודגש ביום השלישי דששת ימי בראשית (בהקריאה בשמח"ת בהתחלת פרשת בראשית) – שהוכפל בו כי טוב⁶³, טוב לשמים וטוב לבריות⁶⁴, שמורה על החיבור דשמים ובריות, קדושה וחול. ולכן, כשמח"ת חל ביום השלישי בשבוע, מודגשת יותר הנתינת כח דפעולת התורה (שמים) בעולם (בריות).

ולהוסיף, שמספר שלשה (יום השלישי) מורה גם על התוקף ד"חזקה" בפעולת התורה בעולם – בהוספה על החיזוק באמירת "חזק חזק ונתחזק" בסיום התורה, ובהדגשה יתירה בהחיזוק ד"חזק ואמץ" שבהפטרות היום⁶⁵.

ועוד ועיקר – שיום השלישי קשור גם עם גמר ושלמות פעולת התורה בעולם בהגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, כמ"ש⁶⁶ "יחינו מיומיים ביום השלישי יקימו ונחי' לפניו", שאז יהי' החידוש בתורה ובעולם (כנ"ל ס"ו).

י. ויש להוסיף בביאור מעלת הקביעות דשמח"ת ביום השלישי – בפרטיות יותר: ובהקדמה – שהכפל ד"כי טוב" ביום השלישי הוא "מפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני לפי שלא הי' נגמר מלאכת המים עד יום השלישי. . ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת, כפל בו כי טוב שני פעמים, אחת לגמר מלאכת השני ואחת לגמר מלאכת היום"⁶⁷.

ומסתבר לומר, שהכפל ד"כי טוב" מצד "גמר מלאכת השני" קשור גם עם "גמר מלאכת היום" – "ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עושה פרי אשר זרעו בו"⁶⁸, "גרעני כל פרי שמהן האילן צומח כשנוטעין אותן"⁶⁹ – התגלות כח האין-סוף שבצמיחה, כדלקמן.

יא. ויש לומר נקודת הביאור בזה: יום ראשון נקרא "יום אחד"⁷⁰ – ש"הי' הקב"ה יחיד בעולמו"⁷¹. והפכו ביום שני, שלא נאמר בו כי טוב, לפי שנבראת בו מחלוקת⁷², "רקיע. . מבדיל בין מים למים"⁷³ – שרומז על הבדלת העולם כמציאות בפ"ע, והכוונה בזה היא בשביל התיקון ע"י עבודת האדם, כמ"ש (בסיום וחזרתם מעשה בראשית שקורין בשמח"ת) "אשר ברא אלקים לעשות"⁷⁴, "לתקן"⁷⁵, שעי"ז נעשה האדם "שותף להקב"ה במעשה בראשית"⁷⁶.

ותיקון זה (שע"י עבודת האדם) מודגש ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב (שמשלים החסרון דכי טוב בשני) – בבריאת הצומח שבו מודגשת ההוספה והריבוי עד אין-סוף, ודוגמתו בהחידוש שבעבודת האדם, שעל ידו נעשית המשכת וגילוי האלקות שלמעלה ממדידה והגבלה (אין-סוף) בגדרי העולם שהוא במדידה והגבלה.

(70) שם, ה.

(71) פרש"י עה"פ (מב"ר פ"ג, ח).

(72) ב"ר פ"ה, ו.

(73) שם, ו.

(74) שם ב, ג.

(75) ראה ב"ר פ"א, ו ובפרש"י.

(76) שבת י"ד, א. וש"נ.

(63) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(64) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

(65) יהושע א, יז. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 474.

(66) הושע ו, ב ובמפרשים.

(67) לשון רש"י בראשית שם.

(68) שם, יב.

(69) פרש"י שם, יא.

1 [ולהעיר, שתנועת הצמיחה והגידול (בריאת הצומח ביום השלישי) שייכת במיוחד לעבודתם של
2 ישראל בעולם – כידוע⁷⁷ שע"י העבודה למטה נעשים בבחינת "מהלכים", כמ"ש⁷⁸ "ונתתי לך מהלכים
3 בין העומדים האלה", ש"עומדים" הם המלאכים, וכן הנשמות קודם ירידתם למטה, כמ"ש⁷⁹ "חי ה' אלקי
4 ישראל אשר עמדת לפניו", וע"י עבודתם למטה נעשים בבחינת "מהלכים", שנעשה אצלם הליכה
5 שבאין-ערוך לעמידה, שהו"ע הצמיחה והגידול, ועד שפועלים צמיחה וגידול בכל העולם (כל סדר
6 השתלשלות), ע"ז שממשיכים ומגלים בו דרגת האלקות שלמעלה ממדידה והגבלה].

7 ולהוסיף, שענין זה מרומז גם בשלשת הפרשיות הראשונות בתורה – בראשית, נח, לך לך:
8 בפרשת בראשית מדובר אודות בריאת העולם ע"י הקב"ה – ע"ד "יום אחד", ש"הי' הקב"ה יחיד
9 בעולמו".

10 בפרשת נח מדובר אודות הירידה בעולם ע"י ההנהגה הבלתי-רצויה והתיקון שע"י המבול שענינו
11 לטהר את הארץ⁸⁰, עד למעמד ומצב ד"נח נח", "נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים"⁸¹ – ע"ד ובדוגמת
12 הירידה שע"י בריאת המחלוקת ביום שני והתיקון שע"י עבודת האדם, עד שנעשה הכפל ד"כי טוב",
13 "טוב לשמים וטוב לבריות".

14 ובפרשת לך לך מדובר אודות ההליכה דאברם (היהודי הראשון, "אחד הי' אברהם"⁸²), "לך לך מארצך
15 וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", שבכל פרטי הענינים דרצון שכל ומדות (ארצך מולדתך
16 ובית אביך) נעשה הילוך שבאין-ערוך – ע"ד ובדוגמת הצמיחה והגידול ("עץ עושה פרי אשר זרעו בו")
17 דיום השלישי.

18 יב. עפ"ז יש לבאר תוכנה של הקביעות דשמח"ת ביום השלישי – שהוכפל בו כי טוב ונברא בו
19 הצומח:

20 נתבאר לעיל שהכפל דכי טוב שמצד גמר מלאכת השני מדגיש את ה(תיקון ו)ההוספה בעולם שנעשית
21 ע"י עבודת האדם ("אשר ברא אלקים לעשות", "לתקן"), שזהו"ע הצמיחה והגידול דיום השלישי.

22 ומזה מובן שכאשר שמח"ת חל ביום השלישי יש נתינת-כח מיוחדת לעבודתם של ישראל בפעולת
23 התורה בעולם – שיתוסף בה באופן של צמיחה וגידול עד אין סוף⁸³.

24 ולהוסיף, שענין זה הוא בהדגשה יתירה מצד הקביעות דכללות השנה שסימנה בש"ז⁸⁴, שר"ה חל
25 ביום ב', וחדשי חשון וכסלו הם שלמים – כי, הקביעות דר"ה ביום שני מדגישה את החידוש וההוספה
26 שע"י עבודת האדם בעולם ("לעשות לתקן"), והשלימות דחשון וכסלו מדגישה את השלימות דענין
27 הגשמים (שבארץ ישראל מתחילים לשאול בשבעה בחשון⁸⁵) שעל ידם נעשית הצמיחה והגידול⁸⁶, הן
28 בעבודה הרוחנית, והן בהשפעה הגשמית⁸⁷ (שנכללת בכרכת השנים⁸⁸).

(77) ראה תו"א ס"פ וישב. ובכ"מ.

(78) זכרי' ג, ז.

(79) מלכים"א יז, א.

(80) ראה תו"א ר"פ נח. ובכ"מ.

(81) ב"ר פ"ל, ה.

(82) יחזקאל לג, כד.

(83) בהוספה על הבלתי-גבול דעניני שמח"ת כשלעצמם, הן בנוגע לשמחה שהיא למעלה מהשמחה דשבעת ימי הסוכות ושמחה בלתי מוגבלת, והן בנוגע לתורה, כמודגש גם בעלי' התורה דכאז"א מבני', ריבוי בלי-גבול, "אשר לא ימד ולא יספר" (הושע ב, א).

(84) ראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ נצבים תנש"א, יום ב' דר"ה וש"פ וילך תשנ"ב (לעיל ע' 10 ואילך).

(85) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קיז.

(86) כמ"ש "וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר גו'", "ובשלישי שכתוב ותוצא, לא יצאו אלא עד פתח הקרקע .. עד יום ו'. .. כשבא אדם .. התפלל עליהם (על הגשמים) וירדו וצמחו האילנות והדשאים" (בראשית ב, ה ובפרש"י).

(87) ולהעיר, שההשפעה הגשמית נמשכת ע"י המלאכים (שלוחי השפע), וע"י עבודתם של ישראל באופן ד"מהלכים", נעשה הילוך (צמיחה וגידול) גם בהשפעה גשמית שנמשכת ע"י המלאכים, יותר מכפי שנקבע בכתיבה וחתימה טובה דר"ה ויוהכ"פ (בנוגע לכל הברכות שבכל אותיות הא"ב), בהוספה, צמיחה וגידול עד א"ס.

(88) ובפרט כשבאים זה-עתה מחג הסוכות – כידוע שבכרכת השנים צריך לכון לאתרוג וע"ז נעשית כל תבואתה לטובה ("היום יום" י"ט תשרי).

- יג. וע"פ האמור לעיל (ס"ו) שפעולת התורה בעולם נעשית ע"י לימוד התורה, קביעת עתים לתורה – צריך להתבטא ענין הצמיחה והגידול (לכל לראש) בלימוד התורה:
- נוסף על ההחלטות הטובות שכאו"א מקבל על עצמו להוסיף בקביעת עתים לתורה, צ"ל הדגשה מיוחדת בנוגע ללימוד התורה עם אחרים – שכל אחד ואחד יהי בבחינת "עץ עושה פרי אשר זרעו בו", כהוראת חז"ל⁸⁹ "העמידו תלמידים הרבה", כולל גם שכל אחד מהתלמידים מעמיד אף הוא תלמידים הרבה, עד לריבוי הכי גדול, בלי גבול.
- ולהוסיף, שענין זה שייך במיוחד לתלמידי תומכי תמימים (או כפי שנקראים בשאר שמות) – שתפקידם להיות "נרות להאיר"⁹⁰, להאיר את כל בניי ואת כל העולם כולו ב"נר מצוה ותורה אור"⁹¹, ועד שפועלים ומביאים את אור הגאולה דודד מלכא משיחא, להיותם "חיילי בית דוד", כמבואר בהשיחה הידועה דשמח"ת⁹² בענין "כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו"⁹³ – "גט כריתות" לכל עניני העולם, כדי שיוכל להתמסר ל"מלחמת בית דוד".
- [ויש לומר, שגם ה"גט כריתות" לעניני העולם הוא למעלייתא – באופן של העלאת עניני העולם לקדושה, שלכן, אין זה באופן ש"מזבח מוריד עליו דמעות"⁹⁴ ח"ו, אלא אדרבה, באופן ד"אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח" (כנ"ל ס"ג)].
- יד. ועוד ועיקר, שגם הצמיחה דיום השלישי קשורה עם הגאולה האמיתית והשלימה, גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי:
- הצמיחה בעבודת האדם מתבטאת ב"ילכו מחיל אל חיל"⁹⁵, שעיקרה ושלמותה – כמפורש בהמשך וסיום הפסוק – כש"יראה אל אלקים בציון", בהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
- ומודגש יותר בכך שביאת המשיח והגאולה נקראים בשם צמיחה – "איש צמח שמו"⁹⁶, "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", כפי שיאמרו בתפלת ערבית דמוצאי שמח"ת, ובהמשך לזה "ותחזינה עינינו בשובך לציון .. המחזיר (בלשון הוה) שכנינו לציון", שזהו"ע "יראה אל אלקים בציון".
- ולהוסיף, שגם בביהמ"ק ("יראה אל אלקים בציון") מודגשת הצמיחה ד"עץ עושה פרי" – כדאייתא במדרשי חז"ל⁹⁷ ש"כשבנה שלמה ביהמ"ק צר בו כל מיני אילנות, ובשעה שאילנות שבשדה עושים פירות אלו שבבית עושים פירות .. לעתיד לבוא הקב"ה חוזר אותם כו".
- טו. ויה"ר והוא העיקר – שכן תהי' לנו בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש – שבעמדנו ביום שמח"ת (שחל ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, ונברא בו הצומח) דשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות בה", "נפלאות בכל", "בכל מכל כל", נעשית הצמיחה דביאת משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה, גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי.
- ובפשטות – שעוד לפני ברכת המזון ד"שמיני עצרת החג הזה", סיום וחותם שבעת ימי הסוכות שבהם שמחו בשמחת בית השואבה (ועד ש"לא טעמנו טעם שינה"⁹⁸) מעין ודוגמת שמחת בית השואבה שבעזרה – באים "עם ענני שמיא"⁹⁹ מבית זה, בית הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים, בית משולש, לביהמ"ק השלישי והמשולש, "מקדש אדניי כוננו ידיך"¹⁰⁰, ושם "יראה אל אלקים בציון", "לעניי כל ישראל", האנשים והנשים והטף, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובכנותינו"¹⁰¹, כולל גם כל בניי שבכל הדורות ("הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁰²).

(96) זכרי' ו, יב.

(97) שהש"ר פ"ג, ח (ג).

(98) סוכה נג, א.

(99) דניאל ז, יג.

(100) בשלח טו, יז.

(101) בא, י"ד, ט.

(102) ישעי' כו, יט.

(89) אבות פ"א מ"א.

(90) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ.

(91) משלי ו, כג.

(92) תרס"א – לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך. ועוד.

(93) שבת נו, א. וש"נ.

(94) גיטין בסופה.

(95) תהלים פד, ח.

ומסיימים את היו"ט דשמח"ת בהריקוד דכל בני" עם הקב"ה – "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך",
 "ישראל וקוב"ה כולא חד"¹⁰³, ועם ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא", ובאופן ש"ישמע בערי יהודה ובחוצות
 ירושלים קול ששון וקול שמחה וגו'"¹⁰⁴, חמשה קולות דמתן-תורה¹⁰⁵, וביתר שאת וביתר עוז ב"תורה
 חדשה (ש)מאתי תצא", תיכף ומיד ממש.

* * *

טז. לפני הסיום יש להזכיר ולעורר אודות שמירת לימוד שיעורי חת"ת: חומש – ענין שהזמן גרמא
 שהתחלתו בשמח"ת, תהלים ותניא (שהתחלתו ב"ט כסלו), כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר,
 ב' שמותיו רומזים על הגאולה: "יוסף" – ע"ש "יוסף אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל וגו'"¹⁰⁶,
 ו"יצחק" – ע"ש השמחה והשחוק ששלימותה לעתיד לבוא, "אז ימלא שחוק פינו"¹⁰⁷.
 ויש להוסיף בהרמז דשיעורי חת"ת בפסוק¹⁰⁸ "ויסעו ויהי חתת גו'"¹⁰⁹ – דיש לומר, שבזה מרומז
 גם שע"י שיעורי חת"ת נעשה הסיוע (אותיות "ויסעו") דהקב"ה בהנסיעה דכללות עבודתם של ישראל
 באופן "ילכו מחיל אל חיל", ועד להנסיעה מן הגלות אל הגאולה האמיתית והשלמה, "יראה אל אלקים
 בציון".

יז. "ושם נעשה לפניך כו' תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם", כיון שתיכף ומיד "ויאר לנו (עלות השחר
 דהגאולה¹¹⁰) אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח" (כנ"ל ס"ז), וכאמור, תיכף ומיד ממש.

יח. [לאחרי ברכת המזון, כשעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א לתפלת ערבית, אמר:]
 נוסף על המוזכר לעיל אודות לימוד שיעורי חת"ת, יש להזכיר גם אודות לימוד שיעורי הרמב"ם,
 והזמן גרמא – שסיום לימוד הרמב"ם (במחזור זה) הוא בשמח"ת, וחגיגת הסיום בימים הסמוכים.

יט. ויה"ר והוא העיקר – שעוד לפני"ז יקויים היעוד שבסיום וחותרם ספר הרמב"ם: "מלאה הארץ דעה
 את ה' כמים לים מכסים"¹¹¹, תיכף ומיד ממש.

כ. [לאחרי תפלת ערבית והבדלה – חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א מכוס של ברכה.

כט. טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו"].

108) וישלח לה, ה.
 109) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסח.
 110) ולא באופן ד"קימצא קימצא" (ירושלמי ברכות פ"א
 ה"א).
 111) ישע"י יא, ט.

103) ראה זח"ג עג, א.
 104) ע"פ ירמ" לג, יו"ד-א.
 105) ברכות ו, ב.
 106) ישע"י יא, יא-יב.
 107) תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א.

המשך מעמוד פט

מה שכותב, שמבקשים להתקבל עוד תלמידים, ואי אפשר לקבלם מפני חוסר המקום,
 נצטערתי במאד מאד עד"ז, ובטח ימצאו עצה שלא להשיב את פני ההורים ריקם, אלא למצוא מקום
 נוסף לתלמידים הנוספים.

בנוגע למ"ש בלימוד משניות מנוקד ויש בו ג"כ פירוש עברי טייטש, ושיש מערערים ע"ז, הנה
 כיון שיש על המשניות הסכמת הרה"ג ר' מאיר אריק ז"ל וכן הסכמת הרה"ג ר' אברהם שטיינבערג
 הנה חזקה על רבני ישראל שכמותם שלא הוציאו דבר שאינו מתוקן מתחת ידם, ואין אני יודע הטעם
 לפקפקים בזה.

בברכת כוח"ט לשנה טובה ומתוקה ופ"ש כל החורה שיחיו.

לקוטי שיחות פרשת האזינו כרך ט

מתורגם ללשון הקודש

21 אך יש להבין: לפני כן, בסוף פרשת נצבים⁹, נאמר
22 "העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ", וגם שם
23 מפרש רש"י שני פירושים: "שהם קיימים לעולם,
24 וכאשר תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני התרתי
25 בכם בכל זאת. דבר אחר: העדותי בכם היום את
26 השמים וגו' – אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל:
27 הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם, שמה שינו את
28 מדתם, שמה לא עלה... ומה אלו, שנעשו לא לשכר...
29 – אתם, שאם זכיתם... על-אחת-כמה-וכמה". וצריך
30 להבין: (א) מדוע שואל רש"י כאן "למה העיד בהם
31 שמים וארץ", בשעה שכבר למדו לפני-כן על עדות
32 השמים והארץ ועל הסיבה לכך להיותם עדים?
33 (ב) אף אילו רצה רש"י, מסיבה כלשהיא, לפרש גם
34 בפרשה זו את הסיבה לבחירת השמים והארץ לעדים,
35 היה עליו לכתוב זאת בקצרה, מדוע הוא מרחיב בענין
36 זה בפרשה זו, שבה הוא כתוב בפעם השנייה, ולא
37 בפעם הראשונה, על הפסוק "העדותי בכם היום את
38 השמים..." ששם הוא בקצרה "שהם קיימים לעולם
39 וכאשר תקרה אתכם..."?
40 (ג) כן יש להבין לגבי הפירוש השני בפרשתנו:
41 העובדה שרש"י אומר בפירוש השני בפרשת נצבים
42 "אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל הסתכלו

א.

פירוש רש"י על "האזינו השמים"

1 על הפסוק "האזינו השמים" מפרש רש"י: "שאני
2 מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר, שכן
3 אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ.
4 ולמה העיד בהם שמים וארץ? אמר משה: אני בשר
5 ודם, למחר אני מת. אם יאמרו ישראל, לא קבלנו עלינו
6 הברית – מי בא ומכחישם? לפיכך העיד בהם שמים
7 וארץ, עדים שהם קיימים לעולם". לאחר מכן אומר
8 רש"י פירוש נוסף¹ "ועוד, שאם יזכו יבואו העדים
9 ויתנו שכרם. הגפן תתן פריה, והארץ תתן יבולה²,
10 והשמים יתנו טלם³. ואם יתחייבו תהיה בהם יד
11 העדים תחילה⁴, ועצר⁵ את השמים⁶ ולא יהיה
12 מטר⁷..."
13 ההכרח לפירוש של רש"י נובע, לכאורה, מן
14 המילים "האזינו השמים", והרי, לכאורה, תוכן הפרשה
15 אינו מכוון כלפי השמים והארץ, אלא לישראל – כיצד
16 עליהם להתנהג, ומה יהיו התוצאות אם הם לא ינהגו
17 כן⁸ – ולפיכך מפרש רש"י, שמשה רבינו אמר לשמים
18 ולארץ להאזין, ולהיות "עדים" להתראתו בישראל;
19 ובהמשך הוא מסביר "ולמה העיד בהם שמים
20 וארץ..."

השמים" שבפשוטו קאי על הקב"ה. ואולי י"ל דמפרש כבגמרא (תענית
ג, ב) דועצר את השמים ולא יהי מטר ב' ענינים הם, וא"כ עיקר הראי'
הוא מ"לא יהי מטר". והביא גם התחלתו "ועצר את השמים" שממנה
מוכן דולא יהי מטר הוא ענין בפ"ע. אבל דוחק הוא בפש"מ. וי"ל
בפשטות דאין כוונת רש"י להביא כתובים שבהם מפורש שהשכר והעונש
בא מהן מצ"ע, אלא כפשוטו שבא ע"י שמים וארץ. ולא הביא בהשכר
הכתוב דר"פ בחוקותי (כו, ד) "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה
גו"א* (וכיו"ב הכתוב דעקב יא, יד) שאין מפורש בו שבא מן השמים.
(7) בהשכר נאמר "יתנו טלם" (לא רק מטר המוכרח) ובעונש "ולא
יהי מטר" (ופשיטא שלא יהי טל). ראה פרש"י פסוק ב' ד"ה תול כטל.
ולהעיר מתענית שם.
(8) בכמה מפרשים (ראה פ"י מהרי"ק. ולכאורה כן משמע ברא"ם.
וראה באר מים חיים ודברי דוד), שדיוקן של רש"י הוא ממש "ואדברה"
(או שרש"י מפרש תיבת "ואדברה"), אבל רש"י לא העתיק רק "האזינו
השמים". אבל בדפוס ב' מעתיק גם "ואדברה" (וכן מעתיק "וכן ותשמע
הארץ אמרי פ"י"). וכן הובא במהרי"ק.
(9) ל, יט.

(1) הפירושים ברש"י מקורם בספרי עה"פ, אבל שם הם לא
בהמשך אחד (פ"י הב' תחלה "הי' ו' בנאה אומר כו", פ"י הא' בסופו
"משה העיד כו") ובשינויים, וראה גם תנחומא ריש פרשתנו.
(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובזכר "את יבולה". וכ"ה בדפוס ראשון
דרש"י.
(3) זכר' ח, יב.
(4) ועפ"ז מובן מה שלא הביא הכתובים דבחוקותי (כו, יט) ונתתי את
שמיכם ככרזל ואת ארצכם כנחושה, או דתבוא (כח, כג). וראה פרש"י
בהנ"ל, כי שם אי"ז "תחלה", נוסף ע"ז כי מביא בהעונש (א) מה שבניגוד
להשכר, (ב) ובגלוי, משא"כ בהכ' שמיכם ככרזל גו'. ולהעיר מהגהות
יעב"ץ ע"ז ג, א שמביא בהמשך פרש"י "כמש"ה והיו שמין וגו'". אבל לא
נמצא בדפוסים ובכת"י לפנינו. ואולי אי"ז מדברי רש"י אלא ראיית עצמו.
(5) עקב יא, יז.
(6) הטעם שהביא הן בהשכר והן בהעונש פסוקים אלו ולא פסוקים
אחרים שבתורה (ובפרט שבהשכר הביא פסוק מזכר' ולא המפורש כמ"פ
בתורה) בפשטות הוא לפי שדוקא בהן מפורש דהשכר והעונש בא משמים
וארץ (מהעדים) עצמם. ועפ"ז לכאורה צ"ע מדוע כ' גם "ועצר את

(* בדפוס ראשון דרש"י יש הוספה אחר תיבות יתנו טלם "ובתורה ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וכן ונתתי מטר ארצכם מן השמים ואספת דגגן מן הארץ.
לא* לפי שכתב לשון תנינה בשמים ובארץ לכך הביא דא"י משם". וכנראה שזהו מהגהה (ממעתיק וכיו"ב) שהי' כתוב על הגליון והבחזר הועצער הכניסו בפנים פרש"י.

(*) כ"ה ב' צילום) דפוס ראשון. וברש"י הוצאת שטענזל העתיק "ל"א" (לשון אחר). ויש מגיהים "לפי שלא כתב".

הברית – מי בא ומכחישם – מדוע אין הוא משתמש
בביטוי הכתוב ב"ספרי" 17: "לא קבלנו עלינו את
התורה" 18 וכדומה, שללא עדים ניתן היה להכחיש את
קבלת התורה והמצוות בכלל?
ג.

העדות בפרשתנו ובפרשת נצבים - ענין אחד או לא?

כדי להבין זאת יש להקדים ולהציג שאלה אחרת
על הענין בכללותו:

לפי המשתמע מפירושי רש"י, יוצא, שדברי משה
רבינו לישראל בסוף פרשת נצבים "העדותי בכם היום
את השמים ואת הארץ", והעדות שבפרשתנו – "האזינו
השמים..." – הם היינו הך. ההבדל היחיד הוא, כדברי
רש"י 12, ש"התם (בפרשת נצבים) לישראל אמר, אבל
לשמים וארץ לא אמר, ועכשיו בא לומר: האזינו השמים
וגו'", וכפי שאומר רש"י גם על פסוק זה: "שכך אמרתי
להם, שאתם תהיו עדים". אבל, לכאורה, אין הדבר כך,
כי הדברים שבפרשת נצבים, שעליהם אמר משה
לישראל "העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ"
אינם אותם דברים ששמעו השמים והארץ, האמורים
בפרשת האזינו, ואשר נהיו לעדים על אמירתם,
וכיצד, איפוא, אומר רש"י שאלה אותם דברים –
"שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים" – ושההבדל
היחיד הוא שבפרשת האזינו הוא הודיע על כך גם
לשמים ולארץ?

ד.

שני הסוגים של עדויות

ההסבר לכל הנ"ל הוא: משמעותה הפשוטה של
המלה "עדות" בפסוקים רבים היא: אות, סימן לזכר
ענין מסויים 19, וזה אפשרי בכמה צורות:
(א) קובעים עדות, סימן לדבר מסויים, אך העצם
המהווה סימן אינו קשור כלל לענין המסומן על-ידו.
כפי שכבר למדנו בענין אברהם ואבימלך 20: על שאלת
אבימלך "מה הנה שבע כבשות", ענה לו אברהם: "כי

בשמים... שמא שינו את מדתם..." ואינו אומר זאת
בפרשתנו 10, מובנת 11, כי (כפי שכבר פרש רש"י 12) את
המילים "העדותי בכם היום..." אמר משה רבינו
לישראל, שהוא מעיד את השמים והארץ, אך לא אמר
זאת לשמים ולארץ, שהם יהיו עדים, ולכן מובן
שהענין של "אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל:
הסתכלו בשמים שבראתי..." שייך רק לשם, בפרשת
נצבים, שישראל ילמדו לקחים מן השמים והארץ, אך
אין הוא מתאים לפרשתנו:

אבל הפירוש השני שאומר רש"י בפרשתנו "שאם
יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם..." מתאים להיאמר,
לכאורה, גם בפרשת נצבים, שמשה אומר לישראל,
שהשמים והארץ הם עדים – שכאשר יזכו ישראל, יתנו
העדים את שכרם, ואם ח"ו לא יזכו, יקרה ההיפך. ואם
כן, מדוע אין רש"י מפרש כך בפעם הראשונה, אלא
דוקא כאן, כאשר משה מעיד את השמים והארץ עצמם?

ב.

שאלות נוספות על דברי רש"י

כן יש להבין מספר דיוקים בדברי רש"י:
(א) מדוע מאריך רש"י בדבריו ומפרש "שכך אמרתי
להם שאתם תהיו עדים" – מדוע חשוב להודיע כאן
לשמים ולארץ, שהוא התרה בישראל, שהשמים והארץ
יהיו עדים?
והוא לומר 13, שבכך נמנעת האפשרות של אי-
הסכמת ישראל לכך שהשמים והארץ יהיו עדים, כי
לכאורה, אין הבדל לגבי העדים אם המותרה מסכים
לעדותם אם לאו – הם נעשים עדים בין כך ובין כך?
וכן אין די בטעם, שהתראה מועילה רק כאשר
המותרה יודע שמעידים לכך עדים 14, כי זה אמור לגבי
ישראל, והלוא הם כבר ידעו זאת מן הנאמר בפרשת
נצבים, ואין לכך חשיבות כלפי השמים והארץ 15, כלפי
העדים 16.
(ב) לשון רש"י "אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו

שכבר פירש לפנ"ז כמ"פ: בפ' מקץ (מג, ג) "העד העיד, לשון התראה
שסתם התראה מתרה בו בפני עדים"; בפ' יתרו (יט, כא) "העד בהם,
התרה בהם"; משפטים (כא, כט) "והועד בבעליו לשון התראה בעדים
כו", וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 62 ואילך, ובהערות שם.
(17) וראה תנחומא שיקיימו ישראל התורה והמצוות כו' ואם ח"ו
ימאנו כו'.

(18) וכ"ה בדפוס שני דרש"י. ובב' כת"י רש"י לפנינו.

(19) ראה אוה"ת ויקהל ע' ב'קרוז.

(20) וירא כא, כח ואילך.

(10) ולהעיר שפ' השני שברש"י שם כ' בספרי בפרשתנו עה"פ האזינו
השמים.

(11) כמ"ש בדברי דוד (להט"ז) כאן.

(12) בפ' וילך לא, כח.

(13) כמ"ש בפ' מהרי"ק ושפ"ח כאן.

(14) גו"א כאן. וראה משכיל לדוד.

(15) וזה קשה גם להפ' שבדבק טוב ומשכיל לדוד. מלבד שפירושם
דוחק ואינו מתיישב כלל בהמשך ולשון פרש"י.

(16) השייכות "שאני מתרה בהם בישראל ותהיו אתם עדים" אף
שבכלל עדים מעידים על עשי' ולא על התראה, אין רש"י צריך לבאר

רש"י מסביר רק על מה נקבע הסימן של שמים 28
 וארץ – "וכאשר תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני 29
 התריתי בכם" 26.
 אלא שכאן יש צורך בעדים שהם "קיימים לעולם", 31
 שלא כסימן של שבע הכבשות וכדומה, כי שבע 32
 הכבשות היו סימן לענין שקיים במקום מסויים ורק בין 33
 אברהם לאבימלך וזרעם אחריהם, ולכן אפשר לדעת 34
 ולזכור סימן זה גם לאחר ביטולו. ואילו בענינו, הסימן 35
 הוא לכל היהודים בכל זמן ובכל מקום, ולכן אין די 36
 בכך שהעדים קיימים רק בעת קביעת הסימן 27.
 אך פירוש זה איננו "חלק" לגמרי: אפשר לומר על 38
 דבר מסויים שהוא סימן וזכרון לדבר אחר, שאין ביניהם 39
 קשר, רק כאשר הסימן נעשה על ידי האדם במיוחד 40
 למטרת היותו סימן – רק אז הוא מזכיר את הדרוש, אבל 41
 לגבי שמים וארץ, הקיימים מששת ימי בראשית באותו 42
 מצב, "קיימים לעולם", אי-אפשר, לכאורה, לומר כך 28, 43
 כי הם לא נוצרו במיוחד למטרה זו, ובכלל לא נעשה 44
 בהם שום שינוי לצורך היותם סימן 29.
 לכן אומר רש"י פירוש נוסף: "דבר אחר... אמר 46
 להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל: הסתכלו בשמים 47
 שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מדתם... ומה 48
 אלו שנעשו..." 30, שהשמים והארץ הם עדים, שעקב 49
 מהותם ומשמעותם מהיום את וסימן המזכיר ומעורר 50
 לקיום התורה והמצוות 31.
 ולסוג עדות כזה, של "הסתכלו בשמים...", אין 52
 סתירה מהיותם קיימים מאז ומתמיד, כי משמעותם, 53
 ש"לא שינו את מדתם...", היא עדות וזכרון. 54

את שבע כבשות תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה כי 1
 חפרתי את הבאר הזאת". 2
 שבע הכבשות כשלעצמן אינן קשורות לענין ואינן 3
 מצביעות על כך שאברהם חפר את הבאר, אלא שהוא 4
 ואבימלך החליטו שניהם ששבע הכבשות יהיו עדות, 5
 אות וסימן לזכירה ש"חפרתי את הבאר הזאת". 6
 סימן כזה אינו צריך להיות "קיים" מאוחר יותר. 7
 הכוונה של העדות והסימן נשארת גם לאחר שהסימן 8
 מתבטל 21, כפי שמוכן בפשטות, ששבע הכבשות לא 9
 חיו במשך כל הזמן שהיה צורך ב"עדה", ואפילו לא 10
 בכל תקופת חיי אברהם ואבימלך, למרות שעדותן 11
 והסימן שהיוו שימשו זמן רב לאחר מכן 22.
 (ב) לעדות ולסימן יש קשר למשמעות הענין שהם 13
 באים להזכיר. לדוגמא, הגל שקבע יעקב אבינו כ"עד" 14
 בינו לבין לבן – "עד" 23 הגל הזה ועדה המצבה אם אני 15
 לא אעבור עליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי 16
 את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה". 17
 כלומר, גם סוג זה של עדות הוא סימן בלבד לענין 18
 שהם סיכמו ביניהם, אבל יש קשר בין הסימן לבין 19
 תוכן הענין 24, "גל" של אבנים מורה על מחיצה בין 20
 שני צדדים 25.
 מזה מובן בענינו: כאשר לומדים את הפסוק 22
 "העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ", המדבר 23
 על עדים שאינם בשר-ודם, אין מתעוררת השאלה מהי 24
 משמעות העדים, או מדוע נבחרו דוקא עדים אלו, כי 25
 כך סיכמו וקבעו דבר זה ל"עדות" ולסימן לענין 26
 מסויים, גם אם אין לכך קשר עם הענין המסומן. 27

שם "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ גר", וא"כ מובן מה שהעיד 28
 בהם שמים וארץ, שקיימים יותר מבשר ודם, אבל אינו מוכרח שזהו לפי 29
 שהם קיימים לעולם כיון שהמדובר הוא בזמן סמוך ולא בכל הזמנים, 30
 וראה בפרש"י שם ד"ה ונושנתם.
 (28) ו"ל שלכן לא פרש"י בפי' הא' כפשוטו שהם עדות וסימן וכו'
 שיקיימו התורה ומצות בכל הזמנים כו', ע"ד בשבע הכבשות והגל דיעקב 31
 ורק "כאשר תקרה אתכם הרעה כו'", על זמן מסויים, אבל גם זה דוחק 32
 קצת בפנים.
 (29) וגם: לפי זה קשה להו"ל ואעידה בכם וכו"ב כיון שעכשיו 33
 עשה אותם עדים משא"כ לפי' הב' מתאים ל' "העדות" כיון שענינם 34
 מצ"ע הוא העדות (גם לפני דבורו של משה) כדלקמן בפנים. וראה רע"ב 35
 ומשכיל לדוד שם.
 (30) מה שלא כתב רש"י גם פי' השני בפי' ואתחנן שם כי (כנ"ל הערה 36
 26) שם ממשיך ומפרש "העדותי בכם היום את השמים גו' כי אבד 37
 תאבדון גו' א"כ אין לפרש כפי' הב' בנצבים שהעדותי שלהם היא מה 38
 שהם עצמם מעוררים על קיום המצות. וראה משכיל לדוד ואתחנן שם.
 (31) ועפ"ז פי' "העדותי" הוא ככ"מ בפרש"י (הובא לעיל הערה 16)
 ענין ולשון התראה שהשמים והארץ מתרים בישראל, וי"ל דלכל הפי' גם 39
 לפי' הא' ברש"י הוא ענין ולשון התראה, אלא דלפי' זה הם רק מסייעים 40
 בהתראה, ולכן נאמר "העדותי".

(21) להעיר ממדרשים שהובאו בתו"ש לזירא שם את קר"ז. אבל 21
 רש"י לא כתב כן – ראה פרש"י ראה יב, יז, יהושע טו בסופו. ועוד.
 (22) להעיר מפרש"י תולדות (כו, טו) "סתמום פלשתים מפני שאמרו 22
 תקלה הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו", ולא שרבו עלי' דשלהם היא.
 (23) ויצא לא, נב. שם, מח. משא"כ בפסוק מד פרש"י "הקב"ה". וכן 23
 מפורש בפסוק נ שם.
 (24) וי"ל שלכן בזה לקחו דוקא דבר הקיים ולא כבאברהם (ראה לקמן 24
 בפנים לפי' הב' ברש"י כאן) ראה רמב"ן ויצא שם מד. ספורנו שם, מה.
 (25) אבל לא ממש שהרי הי' "עד" גם לשאר דברים בהכתובים שם. 25
 ובכללות (לגבי פי' השני בפרש"י נצבים) גם העד דיעקב הוא כאופן הא' 26
 שהוא סימן וזכרון בעלמא והקב"ה הוא העד.
 (26) וכן צריך לפרש "העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ" בפי' 26
 ואתחנן (ד, כו) שפרש"י "הנני מזמנים להיות עדים שהתריתי בכם", שג"ז 27
 הוא רק סימן ע"ד הג"ל. ומכיון שכבר פירש בואתחנן "הנני מזמנים" 28
 אי"צ לכפול הדברים בפי' נצבים. לאידך, מה שהוצרך לפרש בנצבים ולא 29
 סמך על פירושו בואתחנן, כי בכתוב זה לא מפורש על איזה דבר הוא 30
 אומר "העדותי גו'" (כפנים) ולכן צריך לפרש "וכאשר תקרה כו'", 31
 משא"כ בואתחנן שממשיך "כי אבד תאבדון מהו גו'". ולכן מספיק 32
 פירושו להיות עדים שהתריתי בכם. וראה משכיל לדוד ואתחנן שם.
 (27) ומה שפירשו בנצבים ולא בפי' ואתחנן וי"ל כי התחלת הפרשה 33

כדי לתרץ זאת ממשיך רש"י "אמר משה: אני
בשר-ודם, למחר אני מת..." – כיוון שייתכן שישאל
יאמרו "לא קבלנו עלינו הברית", יש צורך ב"עדים
שהם קיימים לעולם", כדי שיוכלו להכחיש טענה זו.

אך אינו מובן: אלה הם עדים ממש, שהמטרה
העיקרית בקביעתם היא שיוכלו להעיד מאוחר יותר
ולפעול על ידי כך בענין, ולא רק שידעו אודות
המאורע או הדיבור, ואם כך, כיצד אפשרית עדות כזו
באמצעות השמים והארץ?³⁶

לפיכך מוסיף רש"י "ועוד (לא פירוש אחר, אלא
תוספת הסבר על עדות השמים והארץ)³⁷, שאם יזכו
יבואו העדים ויתנו שכרם... ואם יתחייבו תהיה בהם
יד העדים תחילה ועצר את השמים..." כלומר, השמים
והארץ הם עדים מושלמים גם לצורך פנולה כעדים
בענין שעליו הם מעידים, ולא רק לצורך שמיעת
ההתראה בישראל והבדיקה אם היא מקיימת אם
לא.³⁸

ו.

החשיבות של ידיעת ישראל על קביעת העדים
לפי כל האמור לעיל יובנו גם שאר הדיוקים: כיוון
שבפסוק זה נוסף ענין חדש, שהשמים והארץ הם עדים
ממש, הרי שאחת המטרות של התראה בפני עדים היא
שהמותר ידע ויחוש את חומרת הדבר ויימנע מעשיית
הבלתי-רצוי, ולא רק שיוכלו להעניש אותו אחר-כך,
ולכן, כאשר אמר משה לשמים ולארץ "האזינו
השמים... ותשמע הארץ", וקבעם לעדים, מתעוררת
השאלה: הן חסרה כאן המטרה העיקרית של התראה
בפני עדים, וצריך שישאל ידעו על כך, שהרי דברי
משה אליהם לפני-כן "העדוטי בכם היום את השמים
ואת הארץ" אינם קשורים לעדות, אלא להיותם סימן
ואות, כפי שהוסבר לעיל בהרחבה.

לפיכך מוסיף רש"י "שכך אמרתי להם שאתם תהיו
עדים" – והכוונה היא לפסוק "ואעידה בם את השמים
ואת הארץ" אשר בסוף פרשת וילך³⁹, ששם אמר משה

מצד שני – לפי הפירוש השני לא מובנת המילה
"היום", כי אם הם עצמם עדים ומזכירים לקיים תורה
ומצוות על-ידי "הסתכלו בשמים...", הרי עדותם שונה
תמיד, ולא דוקא "היום".

ואילו לפי הפירוש הראשון, למרות שהסימן חשוב
לתקופה מאוחרת יותר, הרי קביעת העדים, הפיכתם
לסימן, נעשית "היום", כאשר משה רבינו מתרה
בישראל ומעיד על כך עדים אלו.

ה.

ב"האזינו" – עדים ממש

הנקודה השווה בין שני סוגי העדים הללו היא,
שאינן צורך לשם כך דוקא באדם, מדבר, ואין צורך
שהעדים ידעו על היותם סימן.

בפסוק "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ"
אמרי פי", שאומר משה רבינו לשמים ולארץ, אי-
אפשר לומר שהעדויות כאן היא אות וסימן (כבפסוק
"העדויות..."), כי לעדות שכזו אין צורך שהעדים
ישמעו וידעו זאת. הכרחי, אפוא, לומר, שהכוונה היא
לעדות ממשית על מאורע או דבר מסויים. לכן מפרש
רש"י "ותהיו אתם עדים בדבר" – עדות במשמעותה
האמיתית³².

ולכן שואל כאן רש"י "ולמה העיד בהם שמים
וארץ" – אם זוהי עדות ממש, מדוע נבחרו דוקא
השמים והארץ לעדים, ולא בני אדם, כבכל התורה?
(רש"י אינו שואל "איך העיד בהם שמים וארץ" –
כיצד ייתכן שהשמים והארץ יעידו על התראת משה
בישראל בעוד אשר אין הם יכולים לשמוע ולהבין –
כי כבר לפני כן, בפרשת בראשית³³, כבר פירש רש"י
לגבי הדשאים "אף-על-פי שלא נאמר למינהו בדשאין
בציווייהן, שמעו שנצטוו האילנות על כך ונשאו קל-
ווחמר בעצמם..."³⁴, ומזה יודעים שאפשרי אצלם,
ובדואי אצל השמים והארץ, ענין של שמיעה והבנה³⁵.
רש"י שואל רק מדוע דוקא השמים והארץ הם העדים,
ולא אנשים – כרגיל).

(32) ועפ"י מה שפרש"י בוי"לך (לא, כח) "התם לישראל אמר אבל
לשוא לא אמר ועכשיו בא לומר האזינו השמים וגו'", הכוונה לא רק
שאותה העדות עדיין לא אמר להם אלא שנתחדש כאן גדר חדש, גדר
עדים. וראה לקמן הערה 39 מדפוס ראשון.

(33) א, יב.

(34) וראה לק"ש ח"י ע' 180. אבל בפשט"מ לכאורה לא מצינו ענין
שר ומזל.

(35) ולהעיר דמפורש הוא בפרש"י שם (א, טז) בנוגע לצבא השמים
– "נתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה כו' להפסיק דעותה". ולהעיר
מרש"י (שם, יא) "והיא לא עשתה כן .. נפקדה גם היא על עונתה". פרש"י
שם (ד, יא) "בזו הוסיפה לחטוא".

(36) להעיר מכלי יקר ריש פרשתנו.

(37) בדפוס ראשון דרש"י הלשון "ולא עוד אלא שאם יזכו כו'". וראה
תנחומא כאן.

(38) עפ"י כהנ"ל מובן ד"וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא
תשכח גו'" (וילך לא, כא) וכן "והי' שם בך לעד" (שם, כו) אי"ז עדות
גמורה אלא לאות וזכרון ("עד אופן הב' דפרש"י נציבים). וזהו שפירש"י
(שם, כא) "שהתירתי בו בתוכה על כל המוצאות אותו". וראה רא"ם שם.

צידה לדרך ריש פרשתנו.

(39) ולהעיר שבדפוס ראשון בפרש"י וילך הוא בשינוי לשון:
"לישראל אמר שאני מעיד עליכם את השמים ואת הארץ אבל לשמים
וארץ לא אמר עדיין תהיו עדים" ומוסיף: "למדנו למי שמתרה על חבירו

31 שומעים את פרטי ההתראה ומעידים על כך, ואף
32 יכולים לבצע את עדותם למעשה.

ח.

השמים והארץ - שתי קבוצות עדים

33 מן הענינים ההלכתיים המופלאים אשר בפירוש
34 רש"י זה:

35 לכאורה, אם רש"י מפרש שהן השמים והן הארץ
36 הם עדים, מדוע אין הוא מצטט מן הפסוק, בתחילת
37 פירושו, גם את המילים "ותשמע הארץ"?

38 דבר זה יובן לפי שאלה אחרת: השמים והארץ הם
39 עדים ממש, שעליהם נאמר⁴¹, "על-פי שני עדים... יקום
40 דבר", ששני העדים צריכים להיות ביחד, באותו אופן.
41 ואם כך, מתעוררת השאלה: לשמים אמר משה
42 "האזינו", ולארץ – "ותשמע", ויוצא אפוא, שעדותם
43 שונה, וענין העדות אינו קיים כראוי.

44 בדרך הדרוש וההלכה – נאמר בספרי "כשהעדים
45 מעידים, אם נמצאו דבריהם מכוונים כאחד, עדותם
46 קיימת, ואם לאו – אין עדותם קיימת, כך אילו אמר
47 משה: האזינו השמים, ושותק – היו שמים אומרים:
48 לא שמענו אלא בהאזנה. ותשמע הארץ – היתה הארץ
49 אומרת: לא שמעתי אלא בשמיעה. בא ישעיהו⁴² וסמך
50 לדבר: שמעו שמים והאזינו ארץ – ליתן האזנה
51 ושמיעה לשמים, והאזנה ושמיעה לארץ". אך רש"י
52 אינו מביא זאת בפירושו, והסיבה לכך מובנת, מפני
53 שלפי זה יוצא, שעד לתקופת ישעיהו לא היתה עדותם
54 של השמים והארץ מכוונת כנדרש⁴³, בעוד אשר מפשט
55 הפסוקים נראה שהם נעשו מיד לעדים כראוי⁴⁴.

56 לכן מצטט כאן רש"י רק את המילים "האזינו
57 השמים" ואומר: "ותהיו אתם עדים בדבר", בלשון
58 רבים, שהשמים בעצמם הם עדים בלשון רבים⁴⁵, כפי
59 שכבר למדנו מספר פעמים לפני כן בפירוש רש"י⁴⁶,
60 שיש יותר מ"שמים" יחידים. ואחר-כך הוא מוסיף [וכן
61 ותשמע הארץ", שגם הארץ כשלעצמה היא קבוצת
62 עדים⁴⁷, כידוע, שהארץ כוללת עשרות ארצות⁴⁸. ואם

1 לישראל⁴⁰, שהוא מעיד את השמים ואת הארץ כעדים
2 ממש (ולא לפסוק "העדותי בכם היום את השמים..."),
3 אשר בסוף פרשת נצבים),

4 וכך מובנת התועלת בהיותם של השמים והארץ
5 עדים להתראה, כי הדבר הובא לידיעת ישראל.

ז.

בפרשת נצבים - סימן; בפרשת האזינו - עדות ממש

6 אך לפי זה מתגברת השאלה דלעיל בסעיף ג': לפי
7 האמור יוצא, שהשמים והארץ הם עדים ממש רק על
8 הדברים שנאמרו בפרשת האזינו, ואילו על דברי משה
9 רבינו לישראל בפרשת נצבים הם סימן בלבד, ולא
10 עדים ממשיים.

11 ההסבר לכך הוא: בפרשת נצבים אומר משה
12 "העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים
13 והמוות... ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך".
14 כלומר, העדות שם היא לגבי קיום התורה והמצוות
15 בכלל, ולגבי השכר והעונש עליהם, ועל כך אין צורך
16 בעדים, כי בודאי אין חשש שישראל יכחישו אי-פעם
17 את כל הענין של מתן התורה והמצוות – זהו ענין
18 מפורסם הידוע לכולם ועבר מדור לדור.

19 לכך מספקת, אפוא, עדות שהיא אות וסימן, שיזכרו
20 תמיד את התורה והמצוות ואת העונש על אי-קיומם,
21 בהתאם לשני האופנים שבשני פירושי רש"י.

22 לעומת זאת, תוכן השירה בפרשתנו אינו רק אודות
23 עצם חובת קיום התורה והמצוות, אלא היא כוללת את
24 דברי הברית, שבהם פרטים רבים כמפורט בפרשה,
25 ולפיכך: (א) קיימת אפשרות של הכחשה "לא קבלנו
26 עלינו הברית"; (ב) לכך אין די בסימן ואות (ואפילו
27 באופן השני שבפרוש רש"י בפרשת נצבים), שכן סימן
28 רק מזכיר את הענין בכללותו, אך אין די בו כאשר
29 מדובר על פרטים רבים, אשר אפשר לגמרי להכחישם.

30 לפיכך יש צורך בעדים ממש על ענין זה, אשר

בתכלית ע"פ פשוטו כמו בפירושו ע"ת. הטעם בזה ראה לקו"ש ח"ד
ע' 87 שוה"ג להערה 10.

(45) ראה משכיל לדוד ודבק טוב כאן.

(46) יתרו יט, כ "מלמד שהרכין שמים עליונים ותחתונים". שם כ,
יט. ואתחנן ד, לה: שבעה רקיעים. ועוד.

(47) ונאמר "ותשמע הארץ" לשון יחיד, כי ארץ ל' יחיד, ופשוט.
ובנדר"ז יומתק ע"פ מה שפירש רש"י לפנ"ז (שופטים יט, טו) כל עד
שבתורה שנים אא"כ פרט לך בו אחד. (שם, יח) "כל מקום שנאמר עד
בשנים הכתוב מדבר".

(48) נח י, ה ואילך.

בפני עדים צריך שיאמר לעדים אתם עדי לפיכך עתה שבא לומר האזינו
השמים סמוך להקהלים". ולפי"ז לפרש"י "ואעידה בם את השמים ואת
הארץ" הוא בעיקר אמירה לשמים וארץ, ובכל הדפוסים אינו.

(40) אף שהדיבור בפועל, "ואעידה בם גו" ה' אל 'הלוים נושאי
ארון ברית ה'" (לא, כה).

(41) שופטים יט, טו.

(42) ישע' א, ב.

(43) ראה פרש"י שופטים יז, ד.

(44) ברבותינו בעלי התוס' ריש פרשתנו הובא דרש הג"ל בשם רש"י.
והכוונה לפרש"י ישע' שם. אבל ידוע דרש"י בפירושו לנ"ך אינו בדיוק

יש לומר, שהסיבה בפנימיות הענינים לכך²⁸
 שבפרשת נצבים, כשדובר על קיום התורה והמצוות²⁹
 בכלל, די בעדות כסימן וזכרון, ואילו בפרשתנו, לגבי³⁰
 הברית, יש צורך בעדות ממש, היא: לגבי קיום התורה³¹
 והמצוות למעשה לא ייתכן שיחודי, ח"ו, יחיש, ויכחיש,³²
 ובמידה לא יקיים תורה ומצוות. רק ייתכן שנכנסה בו³³
 רוח שטות ו"נדמה לו" ש"עודנו ביהדותו"³⁴. ולכן, די³⁵
 לשם כך בסימן ותזכורת. ועדות זו היא בשתי צורות:
 "כאשר תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי³⁶
 בכך בכל זאת". כלומר, העדים מזכירים שהרעה באה³⁷
 עקב אי-קיום תורה ומצוות, וכך נזכר היהודי שהוא³⁸
 מתנתק על-ידי-זה מאלקות.³⁹
 והדרך השניה היא, ש"שמים וארץ עצמן" מעוררים⁴⁰
 לקיים את התורה והמצוות.⁵³
 לעומת זאת בפרשתנו מדובר על ברית, שאיננה רק⁴²
 על קיום התורה למעשה, אלא בעיקר על יתור התחזקות⁴³
 בקיום התורה והמצוות לכל פרטיהן, ולשם כך אין די⁴⁴
 בסימן ואות, אלא יש צורך בעדות ממש.⁴⁵
 והסיבה לכך היא: הברית להתחזקות בקיום התורה⁴⁶
 והמצוות מתבצעת על-ידי גילוי כח מסירות הנפש⁴⁷
 הקיים אצל ישראל. וגילוי זה נעשה באמצעות ענין⁴⁸
 העדות: העדות, כפי שמבאר בהרחבה אדמו"ר הזקן⁴⁹,
 היא על דבר נסתר, ואילו על דבר גלוי אין צורך⁵⁰
 בעדות, וגם על דבר שעשוי להתגלות אין צורך⁵¹
 ב"עדות גמורה". רק על דבר נסתר לחלוטין יש צורך⁵²
 בעדים, שרק על ידם הוא מתגלה.⁵³
 ולפיכך, כדי לגלות את כח מסירות הנפש הנובע⁵⁴
 מדרגת ה"יחידה" שבנפש, שהיא נסתרת ביותר, מעל⁵⁵
 לגילויים, יש צורך בעדות ממש.⁵⁶

(משיחת ש"פ האזינו תשכ"ו)

1 כך, קיימת כאן עדות מכוונת – השמים והארץ הם שתי
 2 קבוצות עדים.⁴⁹

ט.

השמים והארץ הפכו לעדים ע"י בית-דין

3 בדברי רש"י יש ענין הלכתי נוסף:

4 לכאורה, צריך להבין: כיצד אומר משה רבינו
 5 "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי"
 6 והופכם על-ידי-זה לעדים – מנין שהם רוצים להיות
 7 עדים לישראל, ולהענישם אם יחטאו?
 8 על כך רומז רש"י באומרו "שכך אמרתי להם שאתם
 9 תהיו עדים" – וכדי להסביר זאת יש להקדים ולציין,
 10 שבעדות שבסוף פרשת נצבים אין מוזכרת הקהלה
 11 מיוחדת של ישראל⁵⁰. ולעומת זאת, בסוף פרשת וילך,
 12 כאשר נאמר "ואעידה בם את השמים ואת הארץ" –
 13 קביעתם לעדים ממש – כתוב "הקהילו אלי את כל זקני
 14 שבטיכם ושוטריכם ואדברה באזניהם את הדברים
 15 האלה ואעידה..." – ולכאורה, מהו ההבדל ביניהם?

16 אלא שזוהי הסיבה: משה רבינו רצה לומר "האזינו
 17 השמים", "שאני מתרה בהם בישראל ותהיו אתם עדים
 18 בדבר", ולכן הוא הקהיל את "זקני שבטיכם ושוטריכם"
 19 – אנשי הסנהדרין ובית-הדין, ובידי בית-דין נתונה
 20 הסמכות לחייב את השמים והארץ להיות עדים⁵¹.

21 יתר-על-כן: העדות לא היתה על שמיעת ההתראה
 22 בלבד, אלא גם על מתן עדות במקרה של הכחשה, ואף
 23 ביצוע הדין של "תהיה בהם יד העדים תחלה", כפי
 24 שאומר רש"י בהמשך, ולכן אומר רש"י "שכך אמרתי
 25 להם שאתם תהיו עדים" – דוקא על-ידי-זה הם הפכו
 26 לעדים ממש, באמצעות בית-דין.

י.

כדי לגלות מסירות נפש יש צורך בעדות

27 מיינה של תורה אשר בפירוש רש"י:

ומעיינות החכמה".

(52) תניא פ"ד. וראה שם פכ"ד.

(53) וע"ד המבואר בתניא (פכ"ד שם) בנוגע לג' קה"ט שאינן משנים

תפקידם.

הטעם לסדר הפירושים, כי מתחלה צריך להדגיש התבוננות
 השייכות לכ"א גם למדר' פחותה, שאינם מרגישים ושייכים להסתכלות
 והתבוננות, שעי"ז תקרה אתכם הרעה – שנעשה נפרד מאלקות. ואח"כ
 ההסתכלות והתבוננות בשמים ובארץ שמעורר לקיום המצות.

(54) לקו"ת פקודי ד, סע"א ואילך. וראה גם ד"ה ויקם עדות ה"ש"ת
 פ"א. ועוד. וראה בארוכה לעיל ע' 204 ואילך.

(49) וי"ל שזהו גם הביאור ע"פ פש"מ מה שלא העתיק רש"י
 ותשמע הארץ בתחלת פירושו רק כתב בתוך פירושו "וכן ותשמע הארץ"
 אבל לא מטעם קושי הא"ל שבספרי.

(50) אף ש"ל שכל הפרשה היא בהמשך להתחלתה "אתם נצבים
 היום כולכם גו'". ראה לעיל ע' 278 ואילך.

(51) לכאורה יש להקשות למה הוצרך משה לזקני שבטיכם, הרי הוא
 עצמו בכחו לצוות לשמים וארץ וכו', כיון שהוא יחיד מומחה ושווה
 כב"ד. אך כבר ביאר רש"י בפ' וילך שם "ואין שלטון ביום המות" ולא
 ה' בכחו לדון ולשלוט בזה בעצמו. נוסף לזה מפורש בפרש"י ר"פ וילך
 "לא אוכל עוד) לצאת ולבא בדברי התורה מלמד שנסתמו ממנו מסורות

**בראשית מא, מה - ויקרא פרעה שם יוסף צפנת
פענח ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן אן
לאשה ויצא יוסף על ארץ מצרים**

סא

**ביאור השם "פוטי פרע", דיוסף בחי' יסוד דקדושה,
ולעומת זה הוא "פוטי פרע"**

בוהר¹ פ' תצוה דף קפ"ד, ומבואר זה בעץ חיים שער
הארת² המוחין פרק ה, בענין³ נקודת פי יסוד שמצד
הפנים, ולעומתם יש נקודה באחור, שהוא נקב האחור
שמשם יוצא צואה, שהוא הסטרא אחרא ע"ש.
והנה יוסף⁴ הוא בחי' יסוד⁵ דקדושה, והוא בחי'
צדיק יסוד עולם שצדיק⁶ באמונתו - דמלכות, יחי', כי
אמו דיוסף היתה רחל⁸ שהיא היתה בחי' אמונה.
ויוסף הוא⁹ בן זקנים שתרגומו¹⁰ בר חכים, שהי' בו

- (1) דף קפד, ב.
- (2) שער לב.
- (3) מבאר שם בעץ חיים, דיש ב"פניס" של האדם האבר היסוד, למצות פרו ורבו והוא בקדושה, ויש כנגדו באחור אשר משם יוצא פסולת ושמרי המאכל ע"ש. וראה הערה 17.
- (4) יוסף הוא בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".
- וראה בתורת מנחם התועודיות ה'תשנ"ג ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סי' ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".
- (5) פירושו: ראה בלקוטי לוי יצחק, שמבאר דמצד הפנים של האדם יש ב' ענינים: (א) השפעה של שכל - תורה, הנק' יסוד אבא (חכמה) המשפיע בז"א - מדות. (ב) אמונה בחי' מלכות (מעשה), ומבאר דביוסף בחי' יסוד - המשפיע שפע, הי' ב' ענינים אלו: (א) הי' בן זקנים - בר חכים, תורה, (ב) אמונה.
- "מ"עקב" קיבל תורה, ומ"רחל" בחי' מלכות אמונה ע"ש.
- (6) משלי י, כה.
- (7) חבקוק ב, ד.
- (8) רחל שהיא בחי' אמונה. פירושו: ידוע מ"ש "שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל", ה-גדולה ה-קטנה, דלאה בחי' ה' גדולה, ורחל ה' קטנה, וביאורי דאיותיות השם הם רמז, יוד בחי' חכמה, ה' ראשונה - בינה, ו-מדות (ז"א), ה' אחרונה - מלכות (אמונה - מעשה), כמבואר באגרת התשובה פרק ד', וזהו דרחל בחי' אמונה - מלכות.
- (9) בראשית לו, ג. "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו וגו'".
- (10) "וישראל רחם ית יוסף מכל בנותיו ארי בר חכים הוא".

תורה הרבה, שיעקב¹¹ מסר לו כל הלכות ד'שם ועבר.
שם עבר גימטריא¹² ברי"ת, והיינו תורה שנק' ברית
כמ"ש¹³ אם לא בריתי, ומלובש ביסוד שהוא אות ברית
קודש, שמלובש בו יסוד אבא¹⁴ הנק' קודש.
ופוטיפרע הוא נוקבא דקליפה, שיניקתה מנקב
האחור, צואה.

זהו פוטי פרע, היינו שמזונתה ומאכלה שזהו פוטי
מלשון פיטום¹⁵ עגלה וכדומה, הוא מן פער דהיינו
הצואה שבאחור, כמו העבודה זרה¹⁶ דפעור כמבואר
בעץ חיים¹⁷ שם.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קסב

- (11) ראה בראשית רבה פרשה פד, ח: וישראל אהב את יוסף, ר' נחמי' אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו.
- וראה גם לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד תיח וז"ל: "יעקב הוא בחי' תורה כמ"ש ויקם עדות ביעקב כו', וכן ביוסף שהי' לו בן זקנים שמסר לו ההלכות ד'שם ועבר וכתוב עדות ביהוסף כו'. ש"ס ועב"ר מספר ברי"ת.
- מספר ברי"ת: וראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, דיוסף בחי' ברית - יסוד, ויסוד נמשך מתפארת בחי' יעקב כמ"ש (פתח אליהו, תקרי"ז יז, ב) "תפארת גופא, יסוד סיומא דגופא", בסוד "אלה תולדות יעקב יוסף", ושניהם שייכים ל"ברית", ע"ש.
- (12) שם (340) + עבר (272) = 612, כמספר ברי"ת.
- (13) ירמי' לג, כה.
- (14) ראה לקמן סימן קכה. ביאור הזהר להצמח צדק עמוד תתקסג וז"ל: הנה קדש נקרא חכמה... כי קדש לשון מובדל וכן חכמה הוא למעלה מגדר ההשגה הארה בעלמא אשר אין נתפס ואין מושג כלל רק מאיר למעלה משכלו ובינתו ומאין תמצא כו', ע"ש. וראה גם דרך מצותיך עמוד 66.
- (15) ראה סנהדרין פב, ב. "ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו (יתרו) עגלים לעבודת כוכבים". ופרש"י [שמות ו, כה] ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה, ומפרש באגדה פוטיאל זה יתרו שפיטם עגלות לעבודת כוכבים. ע"ש.
- (16) ראה סנהדרין ס, ב במשנה. הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתה. ופרש"י: הפוער עצמו, מתריז רעי בפניו וזהו עבודתו וחייב עליו מיתה. וראה רמב"ם הל' עבודת כוכבים פרק ג הלכה ב.
- ולהעיר מבראשית רבה פרשה פו, ג פוטיפר זה פוטיפרע, פוטיפר שהי' מפטם עגלות לעבודת כוכבים, פוטיפרע שהי' פורע עצמו לעבודת כוכבים. ע"ש.
- (17) שער (לב) הארת המוחין פרק ה. וז"ל: מצד האחור... משם יוצא פסולת ושמרי המאכל ומכאן יוצא הארה אל החצונים, וז"ס שהקליפה וע"ז נקרא צואה בלי מקום וכמ"ש (ישעי' ל, כב) צא תאמר לו כי משם הם נוזנים, ומצד הפנים אי אפשר לחיצונים להתאחז, לכן הושם הצינור זה באחוריים כי שם הם נאחזים וניזונים וז"ס שיש עבודה זרה הנקרא פעור אשר עבודתה בכך לפעור עצמו ולהוציא הוזהמא אלי' כי זהו מזונה ממש ואין שפע נמשך לה.... וזשארז"ל ע"פ ויקבור אותו בגי מול בית פעור כי כל זמן שפעור עולה ומקטרג רואה את משה קבור שם, שהוא יסוד אבא ונטמן שם, ונתרע ושב לאחריו ואינו מקטרג על ישראל והדבר מבואר.

לב, יב – ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר

א. (דברים לב, יב) ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. והענין שעתה השם הוי' בהעלם ולכך יש שליטה להסטרטא אחרא כי בשם אלקים נאחזים ג"כ אלהים אחרים, אך לעתיד לבא שיהי' התגלות הוי' ויקרא כמו שנכתב (פסחים נ) לא יהי' עוד שליטה להסטרטא אחרא, וז"ש ה' בדד ינחנו שהשם הוי' לבד ינהג אותנו ואין עמו אל נכר כי בו אין אחיזה להסט"א ולזה יבער רוח הטומאה מן הארץ כי יתגלה שם הוי'.

קול יעקב'

ב, לט – ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמת ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל

ב. ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמת ואחיי מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל. כי בעל הטורים ד' פעמים אני בפסוק נגד ד' גלויות ע"ד (יחזקאל א, א) ואני בתוך הגולה ע"ש, והנה נגד בבל ומדי שהיו תכופים וסמוכים בלי הפסק ביניהם על כן ב' אני סמוכים אני אני הוא, ונגד יון אשר כמעט אבדה תקוה ר"ל אמר אני אמת ואחיי, אמנם נגד אדום אמר מחצתי ואני ארפא, ולא אמר אני מחצתי וארפא, מפני ב' טעמים כי להיות כי אני הוא השכינה הנקראת אני וע"ד ואני בתוך הגולה שהשכינה עמנו בגלות (כתוס' סוכה מה) ובגלות הארוך הזה כבר ירדנו עד עפר לא ניכר כלל להיות השכינה עמנו כ"א בתכלית ההסתדר כדכתיב ואני הסתר אסתיר, לכן לא כתיב אני גבי מחצתי, אמנם להיות הגאולה הבאה אח"כ יותר שלימה, על כן כתיב אח"כ ואני בוי"ו משא"כ באחרות, כי ואני בוי"ו באה לרמוז על יחוד קב"ה ושכינתו. [תקס"א].

ראו עתה כי אני אני הוא וגו' מחצתי ואני ארפא, על דרך פשוטות, על דרך שאמר בתחלת צמיחת ישראל (שמות ג, יד) אחי אשר אחי בגלות אחר כפירש"י שם, ואמר עתה הגיע אותו הזמן אשר אני אני הוא, אלא אז בגאולת מצרים הי' הדבר עתיד לאחר זמן לכן אמר אחי לעתיד עמכם, ועכשיו בגאולה אחרונה שכבר הגיע אותו הזמן אמר בהוה אני אני הוא וק"ל.

חתם סופר

ליום הכיפורים

ג. בזאת יבא אהרן אל הקודש. א) פ"ק דיומא דף

(1) ד' יעקב צבי יאליש ז"ל, בעל מחבר ספר מלא הרועים על הש"ס ועוד.

(2) בזאת: וראה אור התורה ויקרא כרך א עמוד רפ.

ד' ע"א תניא כוותי דר' יוחנן (דיליף ממילואים) בזאת יבא אהרן אל הקדש, במה שאמור בענין מאי היא בענין המילואים, ומה אמור בענין המילואים אהרן פירש שבעה ושימש יום אחד כו' ואף לדורות כה"ג פורש שבעה ומשמש יום אחד כו', ופרש"י בזאת קרא יתירא הוא כדלקמן למידרש ב' ודרוש ב' הכי בזאת התורה³ בענין במקום אחר יבא אהרן אל הקדש, ושימש יום אחד עבודת שמיני הוטלה עליו שנאמר (ויקרא ט) קרב אתה אל המזבח.

והנה בכלי יקר הקשה מה יום מיוזמים, ופירש לפי שאומר במדרש⁴ שכל קלוסו של משה הי' באז, אז ישיר משה⁵ ומאז באתי אל פרעה⁶, כי אז היינו אחד רוכב על זי"ן כו' ומה שיום זה נוטל עשרה עטרות רמז למה שאמרו רז"ל⁷ כנור של ימות המשיח יהי' של שמונת נימין ושל העולם הבא עשרה נימין כו' עיין שם.

והנה בענין אז מבואר בזח"ב פרשת בשלח דף נ"ד ע"א כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא בעטרי גליפין רשימין באז, ופי' במא"א אות א' סעיף נ"ג וז"ל גם כשהמלכות מקבלת השפע א"א ומאיר א' ע"ק למלכות הנקרא זיין הוא אז, גם הארת בינה בז"ת דאצי' זיין הוא אז עכ"ל.

עד"ז יש לפרש שבעה ימי המילואים הם ז"ת דאצילות דאח"כ ביום השמיני זהו הבינה⁸ שרוכב על ז"ת, וכן שבעה ימים קודם יום הכפורים שמפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין שיאירו עליו ז"ת דאצילות, ואח"כ יום הכפורים מאיר עליהן הבינה, וזהו ענין יום הכפורים כמ"ש בפרדס ערך יום הכפורים וז"ל ובזהר פרשת אמור פירש כי יום הכפורים מנהרא אימא עילאה במטרונותא דאתגלייא ע"ק והיינו יום הכפורים בלשון רבים ולכן אין בו אכילה ושתי' כי העולם הבא בינה אין בו אכילה עכ"ל.

ולכן ביום השמיני למילואים נטל עשר עטרות רמז לכנור כו' כנ"ל, כמו כן יום הכפורים הוא יום שמיני לפרישת כהן גדול מביתו זהו רמז לכנור של ימות המשיח שיהי' של שמונה נימין והוא עצמו יום העשור רמז לכנור של העולם הבא שיהי' של עשרה נימין. וכן פירש המגיד מישרים של הרב"י ביום השמיני רומז לבינה... ולכן היו ההזאות גם כן אחת למעלה ושבע למטה, על דרך אז, א' רוכב על זיין. אור התורה ויקרא חלק ג – עמוד תתכה

(3) התורה: כן הוא בגוף כתב יד קודש. בפירוש רש"י שם: התורה האמורה.

(4) ראה ילקוט שמעוני בשלח רמז רמא. קהלת יעקב מע' אז.

(5) שמות טו, א.

(6) שם ה, כג.

(7) ערכין יג, ב. במדבר רבה פט"ז.

(8) לכללות הענין ראה אור התורה יום הכיפורים עמוד א' תקנו ואילך.

♦ יום ראשון ז' תשרי ♦

לב (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ

א אציתו שמיא ואמלל ותשמע ארעא אמרי פמי:

אמרי פמי:

עדים שהם קיימים לעולם. ועוד, שאם יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו תהיה בהם נד העדים תחלה: (לעיל יא) "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה", ואחר-כך: "ואבדתם מהרה", על-ידי העובדי-כוכבים.

ז"ל: האזינו השמים • שאני מתרה בהם בישאל, ותהיו אתם עדים בדבר שפך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן "ותשמע הארץ". ולמה העיד בהם שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר-וודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו הברית, מי בא ומכחישם?' לפיכך העיד בהם שמים וארץ,

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ האזינו, שבת תשובה ה"תשח")

החלוק אינו אלא מהו עקר ענינם, שבקו זה צריך להזכיר יותר, אבל אצל שניהם צריכים להיות שני הקוין. וכמו כן עובדי ה' בנשמתם ועובדי ה' בגופם: עובדי ה' בנשמתם - אף שעקר עבודתם היא מצד הנשמה, צריכים הם להתעסק גם עם הגוף - המשכה למטה; ועובדי ה' בגופם צריכים להתעסק גם בשמיעה וקליטת ("הערן און דערהערן") אור הנשמה - העלאה למעלה. וכמו-כן בכל מצוה בפרט, צריך להיות מעשה המצוה עם פנות המצוה, כי מצוה בלא פונה כגוף בלא נשמה.

ההוראה מזה בעבודה היא: שמים - קאי על יושבי אהל, וארץ - על בעלי עסק. וצריכה להיות התפללות שני הענינים. ויושבי אהל צריכים לידע ש"כל האומר אין לי אלא תורה אפלו תורה אין לו", אלא צריך להיות גם קיום המצות, כי הלמוד צריך להיות על-מנת לעשות דוקא, תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. ובעלי עסק, שעקר עבודתם בקיום המצות, צריכים לידע שמכרחת להיות קביעות עתים לתורה בכל יום, על-כל-פנים פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי משיחות כרך יט פרשת האזינו)

קיים התורה למעשה, אלא בעקר על יתר התחזקות בקיום התורה והמצות לכל פרטיהן, ולשם כך אין די בסימן ואות, אלא יש צורך בעדות ממש. והסבה לכך היא: הברית להתחזקות בקיום התורה והמצות מתבצעת על-ידי גלוי כח מסירות הנפש הקים אצל ישראל. וגלוי זה נעשה באמצעות ענין העדות: העדות, כפי שמבאר בהרחבה אדמו"ר הזקן, היא על דבר נסתר, ואלו על דבר גלוי אין צורך בעדות, וגם על דבר נסתר להתגלות אין צורך ב"עדות גמורה". רק על דבר נסתר לחלוטין יש צורך בעדים, שרק על-ידם הוא מתגלה. ולפיכך, כדי לגלות את כח מסירות הנפש הנובע מדרגת ה"יחידה" שבנפש, שהיא נסתרת ביותר, מעל לגילויים, יש צורך בעדות ממש.

הסבה בפנימיות הענינים לכך שבפנימיות נצבים, כשמדבר על קיום התורה והמצות בכלל, די בעדות בסימן וזכרון, ואלו בפנימיות, לגבי הברית, יש צורך בעדות ממש, היא: לגבי קיום התורה והמצות למעשה לא יתכן שיהיה, חס ושלום, יחיד, ובמידה לא יקים תורה ומצות. רק יתכן שננסה בו רוח שטות ו"נדמה לו" ש"עודנו ביהדותו". ולכן, די לשם כך בסימן ותזכורת. ועדות זו היא בשתי צורות: "כאשר תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת". כלומר, העדים מזכירים שהרעה באה עקב אי-קיום תורה ומצות, וכן נזכר היהודי שהוא מתנתק על-ידי זה מאלקות. והדרך השניה היא, ש"שמים וארץ עצמן" מעוררים לקים את התורה והמצות. לעצמת זאת בפנימיות מדבר על ברית, שאיננה רק על

בעל הטורים

לב (א) האזינו. לעיל מיניה כתיב את דברי השירה הזאת עד תמם, וסמיק ליה האזינו. כמו שהאזינתם ושמעתם לדברי תורה, כן האזינו לדברי השירה הזאת. כפי הפשט, האזינו השמים, פירוש: השמים ואדברה. עולה תרי"ג. יושבי הערים הגדולות בצורות בשמים. ותשמע הארץ, יושב הארץ, הפסוק מתחיל בזה"א ומסיים ביו"ד, פירוש: יושבי פפרים וערים הקטנים. האזינו לתרי"ג מצות. כלומר, האזינו לתרי"ג מצות. הפסוק מתחיל בזה"א ומסיים ביו"ד,

ב' כתי עדים – שמנים וארץ

האזינו השמים . . ותשמע הארץ

"האזינו השמים – שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר, שקף אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ" (לב, א. ובפירוש רש"י).

יש להקשות: מאחר ו"על-פי שני עדים יקום דבר", צריכה העדות להיות באחת ובאותו האופן, ואיך השמים והארץ יוכלו להיות עדים, בשעה שלשמים אומר בלשון "האזינו", ולארץ בלשון "ותשמע"?

ב'ספר' תרג' שמשעם זה אומר ישעיה "שמעו שמים והאזינו ארץ" דבזה השום: דגם בשמים יש לשון שמיעה

וגם בארץ לשון האזנה]. והנה קשיא זו תרג' רש"י בהעתיקו מן הפסוק את התבות "האזינו השמים" ומפרש "ותהיו אתם עדים בדבר" – דמשמע שהשמים לבדם יתנו עדות גמורה. דבשמים עצמם ישנו רבוי (כמו שמצינו בפירוש רש"י ואתחנן ד, לה: שבעה רקיעים, ועוד) והם יתנו עדות גמורה לבדם. ומלבד זאת גם "ותשמע הארץ", וכלשון רש"י "וכן ותשמע הארץ" וגם הארץ הפלולה מהרבה ארצות, יתנו עדות גמורה. ואם-כן ישנם אכן שתי כתי עדים, פת אחת בלשון "האזנה" וכת אחרת בלשון "שמיעה".

(ב) יערף במטר לקחי תזל כטל אמרתי בשעירים עלי-דשא וכרביבים עלי-עשב:

ביבסם כמטרא אולפני יתקבל כטלא מיקרי כרוחי מטרא דנשבין על דתאה וכרביסי מלקושא די על עשבא:

בשעירים • לשון רוח סערה, כתרגומו: 'כרוחי מטרא', מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן. **וכרביבים** • טפי מטר. ונראה לי על שם שיורה כחץ נקרא רביב, כמה דאתא אמר: (בראשית כא) "רובה קשת". דשא • ארברייץ (גראזנוויס), עטיפת הארץ מכסה בירק. **עשב** • קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב.

ז"ל יערף במטר • זו היא העדות שתעידו, שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם, במטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי), כאשר יערפו השמים טל ומטר. **יערף** • לשון יטיף, וכן (תהלים סח) "ירעפון דשן", (לקמן לב) "יערפו טל". **תזל כטל** • (ספרי) **שהכל שמחים בו**, לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות (ספריים אחרים: יש עצבים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין.

(ג) כי שם יהוה אקרא הבו גדל לאלהינו:

ג ארי בשמא דני אנא מצלי הבו רבותא קדם אלהנא:

בעל הטורים

"ראה ויתר גוים", שמוסיני התיר ממון.

במטר. כטל. בשעירים. כרביבים. ד' מדות כנגד ד' מדות בלומדיהם. וכן ביד כל אחד ואחד מישאל ד' פעמים, כדאיתא בעירובין (נד, ה) כיצד סדר המשנה.

וכרביבים עלי עשב. כי שם ה' אקרא. מכאן שמתפללין על עצירת גשמים.

דבר אחר:

עלי עשב. כי שם ה' אקרא. מכאן שמברכין על כל מין ומין, כדאיתא בברכות (מ, א) תורה ג

(ג) **כי שם ה' אקרא. הצור תמים.** לומר שמברכין ברוך דיין האמת. תורה ד

שם את העגלה" (לעיל כא, ד). **לקחי.** ג' במסורה. "יערף במטר לקחי", "לקחי נא לי פת לחם" (מלכים א' יו, יא), "וך לקחי" (איוב יא, ד). הכא משתעי בתורה, שאין לקח אלא תורה, שנאמר (משלי ד, ה) "כי לקח טוב נתתי לכם". וזו שאמר (אבות פ"ג מ"ד): "אם אין קמח אין תורה", [שהרי כתיב הקא] "יערף במטר לקחי" [ומיירי בתורה, וכתיב התם "לקחי קמח"]. מתי וך לקחי, לקחי נא לי פת לחם, וזהו קמח, "אם יש קמח יש תורה", לקחי בגימטריא: **קמח.**

כטל. ב' במסורה. "תזל כטל", "אדניה כטל לישראל" (חושע יד, ח). לומר שהתורה היא כטל לישראל דיוקא, אבל לאומות בהפך, כדכתיב (חבקוק ג, ח)

שכלל השם בראש השירה, ויש בו ד' תיבות, והיינו חצבה עמודיה שבעה (משלי ט, א) כנגד ד' רקיעים, וז' ארצות, וז' ימי המעשה.

ותשמע. ב' במסורה. "ותשמע הארץ אמרי פי", "ותשמע ותושיע" (דברי הימים ב' ב, ט). שאם תשמעו אמרי פי, תהיו נושעים. וזהו "ותשמע ותושיע". תורה ב

(ב) **יערף.** ב' במסורה. "יערף במטר לקחי", "יערף ומזחותם, וישרד מצבותם" (חושע י, ה). וזה ולמד תורה כמו משה, נעשית לו סם חיים, והיינו "יערף במטר", כדמתרגמינו: "יערף" – יבסם. לא וזה, שלמד שלא לשמה, נעשית לו סם המות, והיינו "יערף ומזחותם", הוא לשון עריפה, ויערפו

וברכו שמו. מכאן אמרו שעונין: "ברוך שם כבוד מלכותו", אחר ברכה שבמקדש (תענית טז).

כ"י שם ה' אקרא • הרי 'כי' משמש בלשון 'פאָשר', כמו (ויקרא כג): "כי תבואו אל הארץ", כשאקרא ואזכר שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדויות נשמ"ב כרך א עמוד 106 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ענית 'ברוך שם' - במקדש

ויש לבאר בזה: דלכאורה קשה, הרי משה רבנו הזכיר לבני ישראל "שם ה'" רבוי פעמים במשך הארבעים שנה, ומדוע חכה עד יומו האחרון - בפרשת האזינו, לומר להם שצריך להיות "הבו גדל לאלהינו"? ומזה למד שכאן מדבר על הזכרת ה' באפן מיוחד שלא היתה לפני זה, הזכרת ה' בשם המפרש שהיתה במקדש, שעל זה עונים "ברוך שם".

ולכן אמר זאת להם ביומו האחרון קדם הכניסה לארץ, כי קיום צווי זה שיד רק לאחר הכניסה לארץ ובבית המקדש. (מה' שאין כן במשכן הרי כתב רש"י "שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה שם, וזהו בית הבחירה" דוקא ולא במשכן וכו').

כ"י שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו:

כשאקרא ואזכיר שם ה' . . מכאן אמרו שעונין 'ברוך שם כבוד מלכותו' אחר ברכה שבמקדש (לב, ג. ובפירוש רש"י). הנה ב'ספרי' שנינו: מנין שעונין אמן אחר המברך, תלמוד לומר הבו גדל לאלהינו. וצריך להבין טעמו של רש"י - המפרש פשוטו של מקרא - שפרש ש"הבו גדל לאלהינו" קאי על אמירת 'ברוך שם' אחר ברכה שבמקדש, ולא כפרוש ה'ספרי' דקאי על כל ברכה, המתאים לכאורה יותר בפשטות הפתובים, שלא נתפרש בהם אודות ברכה מיוחדת במקדש? גם צריך להבין - לפרושו - השיכות דפסוק זה המדבר אודות ברכה שבמקדש, לדברי משה בפרשת האזינו?

ד תקיפא דשלמין עובדוהי ארי כל ארחתה דינא אלהא מהימנא דמן קדמוהי עולה לא נפק דמן קדם זפי וקשיט הוא:

(ד) הצור תמים פעלו כי כל־דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

עול • אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה. צדיק וישר הוא • הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. "צדיק" מפי הכריות, וישר הוא "ראוי להצדיקו".

כ"י הצור תמים פעלו • אף-על-פי שהוא חזק, כשמביא פרענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא כ"א בדין, כי תמים פעלו. אל אמונה • לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא, ואף-על-פי שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו. ואין

ה חבילו להון לא לה בנא די פלחו לטענתא דרא דאשניו עובדוהי ואשתניו:

(ה) שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל:

עקומות ועקשיות. ופתלתל • אנטורטיליי"ש (פערדרעט, פערויקקעלט), כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל • מן התבות הפולות, כמו: ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל.

כ"י שחת לו וגו' • פתרגומו: חבילו להון ולא ליה. בניו מומם • בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם. בניו מומם • מומם של בניו היה ולא מומם. דור עקש • עקום ומעקל, כמו: (מיכה ג) "ואת כל הישרה יעקשו", ובלשון משנה: 'חלדה ששניה

והא קדם יי אתון גמלין דא עמא דקבילו אורימא ולא חמימו הלל הוא אבוה ואת די לה הוא עבדך ואמקנך:

(ו) ה ליהוה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עישך ויכננך:

לכם בכל הטובות? עם נבל • ששכחו את העשוי להם. ולא חכם • להבין את הנולדות,

כ"י הלה תגמלו זאת • לשון תימה, וכי לפניו אתם מצעביבין, שיש בידו ליפרע מכם, ושהטיב

בעל הטורים

(ד) צדיק וישר הוא. שחת לו. לומר, כשדנין אותו יש לו לומר יפה ונתנוני. תורה ה' (ו-ז) הלה. ה"א גדולה, לומר: וכי לה' תגמלו זאת, שנתן לכם ה' חמשי תורה. (ד) צדיק וישר הוא. שחת לו. לומר, כשדנין אותו יש לו לומר יפה ונתנוני. תורה ה' (ו-ז) הלה. ה"א גדולה, לומר: וכי לה' תגמלו זאת, שנתן לכם ה' חמשי תורה. (ד) צדיק וישר הוא. שחת לו. לומר, כשדנין אותו יש לו לומר יפה ונתנוני. תורה ה' (ו-ז) הלה. ה"א גדולה, לומר: וכי לה' תגמלו זאת, שנתן לכם ה' חמשי תורה.

בְּאִמּוֹת. וַיִּכְנָנֶנּוּ • אַחֲרֵי־כֵן בְּכָל מִינֵי פְסִיס וְכֵן, מִכָּם כְּהִנִּים, מִכָּם נְבִיאִים וּמִכָּם מְלָכִים, כָּרָךְ שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בּוֹ.

שֵׁשׁ בָּיִדוֹ לְהַטִּיב וּלְהַרְע. הָלוֹא־הוּא אָבִיךָ קִנְיָ • שְׁקִנְיָד, שְׁקִנְיָד בְּכֵן הַסְּלָעִים וּבְכֵן חֲזָקָה, שְׁתִּקְנֶנּוּ בְּכָל מִינֵי תִקְנָה. הוּא עֶשֶׂךְ • אָמָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך א עמ' 65)

שְׁתִּקְלִית הַכֹּנָה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים, כְּלוּמֹר: שֶׁהַתְּחִתּוֹנִים כְּפִי שֶׁהֵם בְּמוֹצֵב שֶׁל תְּחִתּוֹנִים (לֹא כְּפִי שֶׁמִּתְעַלִּים לְעִלּוֹנִים) יִהְיוּ דִירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ.

הִלָּה' תִּגְמְלוּ זֹאת (לב, ו) הָאֵת ה"א שֶׁל תַּבַּת ה'לָה', שֶׁהִיא תַּבָּה שֶׁל אוֹת אַחַת, מוֹרָה עַל אַחַדוֹת. וְאוֹת זוֹ מוֹפִיעָה בְּהַקְשֵׁר שְׁלִילִי דוֹקָא (עִם נָבֵל וְלֹא חֶסֶם), כִּי הַכֹּנָה הִיא לַפֶּעַל אַחַדוֹת בְּמִקּוֹם שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת דוֹקָא. וְכִידּוּעַ,

♦ יום שני ח' תשרי ♦

(י) זְכַר יְמֹת עוֹלָם בֵּינוּ שְׁנוֹת דֶּר וְדֶר שָׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ וַיִּמְרֹךְ לָךְ:

לָכֵם וּלְהַנְחִיל לָכֵם יְמֹת הַמְּשִׁיחַ וְהָעוֹלָם הַבָּא. שָׁאֵל אָבִיךָ • אֵלֹה הַנְּבִיאִים שֶׁנִּקְרְאוּ אֲבוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַלְהֵינוּ: (מְלָכִים ב) "אָבִי אָבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל". זְקִינְיָ • (קִידוּשִׁין לב) אֵלֹה הַתְּכָמִים. וַיִּאֲמְרוּ־לָךְ • הִרְאִשׁוֹנוֹת.

כִּי־זְכַר יְמֹת עוֹלָם • מָה עֲשֵׂה בְּרִאשׁוֹנִים שֶׁהַכְּעִיסוֹ לַפְּנִי. בֵּינוּ שְׁנוֹת דֶּר־וְדֶר • דֶּר אָנוּשׁ, שֶׁהַצִּיף עֲלֵיהֶם מִי אוֹקִינּוֹס, וְדֶר הַמַּבּוּל שֶׁשָּׁטַפָם. דְּבַר אַחֵר: לֹא נִתְּתָם לְבַבְכֶּם עַל שֶׁעָבַר. בֵּינוּ שְׁנוֹת דֶּר־וְדֶר • לְהַכִּיר לְהַבָּא, שֵׁשׁ בָּיִדוֹ לְהַטִּיב

(ח) בְּהַנְחִיל עֲלֵינוּ גוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יֵצֵב גְּבֻלָּת עַמּוּם לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַמּוּם, קִימָם וְלֹא אֲבָדָם. לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּשִׁבְלֵי מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֲתִידִין לָצֵאת מִבְּנֵי שָׁם, וּלְמִסְפַּר שְׂבָעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּרְדּוּ לְמִצְרַיִם, הַצִּיב "גְּבוּלוֹת עַמּוּם" שְׂבָעִים לְשׁוֹן.

כִּי־בְּהַנְחִיל עֲלֵינוּ גוֹיִם • כְּשֶׁהַנְּחִיל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְמַכְעִיסוֹ אֶת חֵלֶק נִחְלָתָם, הַצִּיפָם וּשְׁטָפָם. בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם • כְּשֶׁהַפִּיץ דֶּר הַפְּלָגָה הִזָּה בָּיִדוֹ לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם וְלֹא עֲשֵׂה כֵן, אֵלֹא "יֵצֵב גְּבוּלוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שמחת תורה תשס"ו – תורת מנחם התנועדות יג עמ' 83)

יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּצְרוּ לְבִין הָאֲמוֹת: "אֵין צָרָךְ שֶׁכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִגְיעוּ לְכָל מְקוֹם בְּעוֹלָם, אֵלֹא דִי בִיהוּדִי אֶחָד ("אֶחָד מִכָּם"). וְלַפְּעָמִים, כִּאֲשֶׁר יְהוּדִי נִמְצָא בַּפֶּנֶה שׁוֹמְמָה, מִתְעַבֶּרֶת בּוֹ נִשְׁמַת צָדִיק, וְאַפִּילוֹ נִשְׁמַת הָאֲבוֹת וּמוֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כְּדִי שִׁיכַל לְבַרֵּר אֶת הַמְּקוֹם הַהוּא.

יֵצֵב גְּבוּלוֹת עַמּוּם לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ח, ה) הַקְּשֵׁר בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ל"גְּבוּלוֹת עַמּוּם" הוּא, שֶׁעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַרֵּר אֶת אֲרָצוֹת הָעַמּוּם, הֵינּוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם. כִּיצַד עוֹשִׂים זֹאת? - עַל יְדֵי זֶה שֶׁ"אֶחָד מִכָּם גּוֹלָה לְבִרְבְּרִיא . . דּוֹמָה כְּמִי שֶׁגִּלְתָם כָּלכֶּם". זֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ רַ"ל "צִדְקָה עֲשֵׂה הַקִּבְ"ה עִם

(ט) כִּי חֵלֶק יִהְיֶה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ:

אָבִיו, וְזִכּוֹת אָבִיו, וְזִכּוֹתוֹ, הִרִי שֶׁלֵּשׁ, כְּתִבָּל הִזָּה שֶׁהוּא עֲשׂוּי בְּשִׁלְשָׁה גְּדִילִים. וְהוּא וּבְנָיו הֵיוּ לוֹ לְנִחְלָה, וְלֹא יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֲבִרָהֶם, וְלֹא עֲשׂוֹ בְנוֹ שֶׁל יִצְחָק.

כִּי־כִי חֵלֶק ה' עַמּוֹ • לְמָה כָּל זֹאת? לְפִי שֶׁהִזָּה חֵלְקוֹ כְּבוֹשׁ בִּינִיחָם וְעֲתִיד לָצֵאת. וּמִי הוּא חֵלְקוֹ? עַמּוֹ, וּמִי הוּא עַמּוֹ? . יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ • וְהוּא הַשְּׁלִישִׁי בְּאֲבוֹת, הַמְּשַׁלֵּשׁ בְּשִׁלְשׁ זְכוֹת: זִכּוֹת אָבִי

בעל הטורים

שָׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ וַיִּמְרֹךְ לָךְ • הִרִי הוּא לוֹ בְּנִחְלָה שֶׁאֵין לוֹ (ח) גְּבֻלָּת. חֶסֶר ב' וַיִּיָּן. לֹמֶר, י"ב דּוֹרוֹת, וּסְמִיךְ לִיהָ בְּהַנְחִיל. לֹמֶר, כָּל הַפֶּסֶק. תּוֹרָה ח שֶׁהוּא וּבְנוֹ וּבְנוֹ תִלְמִידֵי חֲכָמִים,

(י) ימצאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יִלֵּל יִשְׁמֹן יִסְבְּכֵנָהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:

יִסְפִּיק צְרִיפֵיהוּן בְּאַרְעָא מִדְבָּרָא וּבֵית
צְחוּנָא אַתְר דִּי לִית מִנָּא אֲשֶׁרֶנּוּן סְחוֹר
סְחוֹר לְשִׁכְנָתָהּ אֶלְפִּנּוּן פִּתְגָמִי אֲוִרְתָּא
נְטִרְנּוּן כְּכַתְּבָא עֵינֵיהוּן:

בַּעֲנָנִים וְסִבְכָּם בְּדָגְלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְסִבְכָּם
בְּתַחֲתִית הַהָר, שְׁכָפְהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיטָא. יְבוֹנְנֵהוּ •
שָׁם, בְּתוֹרָה וּבִינָה. יִצְרְנֵהוּ • מִנְחָשׁ, שֶׁרָף וְעֶקְרָב
וּמִן הָעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים. כְּאִישׁוֹן עֵינָיו • הוּא הַשְּׁחֹר
שֶׁבַעֵין שֶׁהַמֶּאֱוִר יוֹצֵא הֵימָנוּ. וְאוֹנֶקְלוֹס תִּרְגָּם:
"יִמְצָאֵהוּ", "יִסְפִּיקָהוּ כָּל צֶרֶפוֹ בַּמִּדְבָּר", כְּמוֹ: (בְּמִדְבָּר
יא) "וּמִצָּא לָהֶם", (יְהוֹשֻׁעַ יז) "לֹא יִמְצָא לָנוּ הָהָר".
יִסְבְּכֵנָהוּ • 'אֲשֶׁרֶנּוּן סְחוֹר לְשִׁכְנָתָהּ', אֲהֵל
מוֹעֵד בְּאֶמְצַע וְאַרְבַּעַה דָּגְלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת.

כִּי"א יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר • אוֹתָם מִצָּא לוֹ
נְאֻמִּים בְּאֶרֶץ מִדְבָּר, שְׁקִבְלוּ עֲלֵיהֶם תּוֹרָתוֹ
וּמִלְכוּתוֹ וְעָלוּ, מִה שְׁלֹא עָשׂוּ יִשְׁמַעְאֵל וְעָשׂוּ,
שְׁנֵאֲמַר: (לִקְמֹן לב) "וְיָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, הוֹפִיעַ מִהָר
פֶּאֶרֶן". וּבְתֹהוּ יִלֵּל יִשְׁמֹן • אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה,
מְקוֹם יִלְתּוּ תַּנִּינִים וּבָנוֹת יַעֲנָה, אֶף שֶׁם נִמְשְׁכוּ אַחֵר
הָאֻמוֹנָה, וְלֹא אָמְרוּ לַמֶּשֶׁה: 'הֵיאָף נֵצַא לְמִדְבָּרוֹת,
מְקוֹם צִיָּה וּשְׁמָמוֹן'? כְּעִנְיָן שְׁנֵאֲמַר: (יְרֵמִיָּה ב) "לִכְתּוּף
אַחֲרֵי בַּמִּדְבָּר". יִסְבְּכֵנָהוּ • שֶׁם סִבְכָּם וְהִקִּיפָם

~ נִקְדוּת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מִמָּאמֶר ש"פ בְּרֵאשִׁית, מִבְּה"ח מִרְחֻשׁוֹן, ה'תש"ו)

עֶצֶם אוֹר הָרְאִיָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא, שֶׁהוּא בְּרַבּוּי יוֹתֵר, וְזֶהוּ סִגְיָ
נְהוֹר, שֶׁלֹּכַן אֵין בִּיכְלָתוֹ לְהִתְצַמֵּץ לְרֵאוֹת דָּבָר גִּשְׁמִי.
וְעַל-דִּרְגָּתָא יוֹבֵן לַמַּעֲלָה, שֶׁעֶצֶם הָאוֹר כְּמוֹ שֶׁהוּא אִי-
אֲפָשָׁר לְהִיּוֹת עַל-יְדוֹ עֵנָן הַהִשְׁגָּחָה לְמִטָּה, לְפִי שֶׁהָאוֹר
הוּא בְּרַבּוּי בְּיוֹתֵר, וְכִיּוֹן שֶׁהַכֹּנֶה הִיא שֶׁהַעוֹלָמוֹת יִשְׁאַרוּ
בְּמִצִּיאוֹתָם וְלֹא יִתְבַּטְּלוּ, וְכְמוֹ שֶׁהֵם בְּמִצִּיאוֹתָם יִמְשֹׁךְ בָּהֶם
הָאוֹר שֶׁלַּמַּעֲלָה, לִכּוֹן בְּהִכְרַח שֶׁהָאוֹר יִתְצַמֵּץ, וְהַעֲמִיצוֹם
הוּא עַל יְדֵי עֵינֵי הָוִי מְשׁוּטָטִים וְהָוִי עֵינָיו מְשׁוּטָטוֹת,
דְּקָאֵי עַל הַמַּלְאָכִים, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים וְכֻלִּים הַפּוֹעֲלִים שְׁנוּי
בְּהָאוֹר אוֹ שְׁמַעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל הָאוֹר, וְעַל יְדֵי זֶה
נִמְשֹׁךְ הָאוֹר לְמִטָּה. וּבְהִכְרַח לֹמֵר שֶׁעֵינֵי הָוִי קָאֵי עַל
הַמַּלְאָכִים וְלֹא עַל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר שְׁבַעָה אֱלֹהֵי עֵינֵי
הָוִי הֵמָּה מְשׁוּטָטִים, וּבִנְשָׁמוֹת יֵשׁ רַק ב' עֵינִים, כְּדֵאִיתָא
בְּסִפְרָא יִצְיָרָה בְּעֵנָן שְׁבַעָה הַשְּׁעָרִים שֶׁהֵם ב' עֵינֵים ב' אֲזִינִים
ב' נִקְבֵי הָאֵף וְהַפֶּה, הֵינּוּ שֶׁהַעֲיִנִים הֵן רַק שְׁתֵּי, וּמֵאַחֵר
שְׁאוֹמֵר שְׁבַעָה אֱלֹהֵי עֵינֵי הָוִי, בְּהִכְרַח לֹמֵר שֶׁקָאֵי עַל
הַמַּלְאָכִים, שֶׁעַל-יָדָם הִיא הַהִשְׁגָּחָה לְמִטָּה. אֲמֹנָם, כָּל זֶה
הוּא בְּכֻלּוֹת הָעוֹלָמוֹת, מֵהַשְּׁאִי-כֵן בִּנְשָׁמוֹת יִשְׁרָאֵל כְּתִיב
יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו, וְהֵינּוּ שְׁבַבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּהַה הַשְּׁגָחָה
נַעֲלִית יוֹתֵר (א) טִיפְפֶּרַעַה הַשְּׁגָחָה), שְׁאִינָה עַל יְדֵי כְּלִים אוֹ
לְבוּשִׁים, אֱלֹא מִבְּחִינַת כַּח הָרְאִיָּה עֲצֻמוֹ.

וְלִהְבִּין זֶה בְּעִבּוּדָה, הֵנָּה כְּתִיב יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו, וְקָאֵי
עַל מִה שֶׁכְּתוּב לְעִיל מִיָּצִיָּה כִּי חִלַּק הָוִי עִמּוֹ, הֵינּוּ שֶׁשְּׁפִסּוּק
זֶה קָאֵי עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן
עֵינָיו, שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אִישׁוֹן עֵינָיו. וְיֻבֵּן זֶה
עַל-דִּרְגָּתָא מְשַׁל בְּאֶדָם לְמִטָּה, שֶׁעֵנָן הָרְאִיָּה הוּא עַל יְדֵי
אִישׁוֹן שְׁבַעֵין, שֶׁהוּא הַשְּׁחֹר שְׁבַעֵין. וְכְמוֹ-כֵן לַמַּעֲלָה יֵשׁ
בְּחִינַת עֵינֵי הָוִי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שְׁבַעָה אֱלֹהֵי עֵינֵי הָוִי הֵמָּה
מְשׁוּטָטִים בְּכָל הָאֶרֶץ, וְכְתִיב כִּי הָוִי עֵינָיו מְשׁוּטָטוֹת בְּכָל
הָאֶרֶץ, דְּקָאֵי עַל הַמַּלְאָכִים דְּבְחִינַת דְּכוּרָא (מְשׁוּטָטִים)
וּבְחִינַת נֻקְבָּא (מְשׁוּטָטוֹת), שֶׁהֵם כְּלִים וּלְבוּשִׁים, וְהֵם
שְׁלֹחֵי הַהִשְׁפָּעָה לְמִטָּה, דְּכִיּוֹן שֶׁלַּמִּטָּה אִי אֲפָשָׁר שִׁיתְקַבֵּל
הָאוֹר כְּמוֹ שֶׁהוּא, לִכּוֹן נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכַּת הָאוֹר עַל יְדֵי
הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם שְׁלֹחֵי הַהִשְׁפָּעָה. וְיֻבֵּן זֶה עַל-דִּרְגָּתָא מְשַׁל
בְּאֶדָם לְמִטָּה, שֶׁהַעֲיִנִים הֵן מְצַמֵּצְמוֹת אֶת אוֹר הָרְאִיָּה,
שֶׁהֵרִי אוֹר הָרְאִיָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הוּא בְּלִי גְבוּל,
וְלֹא שֶׁיֵּךְ שִׁיתְצַמֵּץ לְרֵאוֹת אִיזָה דָּבָר גִּשְׁמִי, וְהַעֲיִנִים הֵן
מְצַמֵּצְמוֹת אֶת אוֹר הָרְאִיָּה. וְזֶה מְכֻרָח גַּם כֵּן מִהַלְשׁוֹן סִגְיָ
נְהוֹר, הֵינּוּ שְׁאוֹר הָרְאִיָּה מִצַּד עֲצֻמוֹ הוּא בְּרַבּוּי יוֹתֵר, וּבְכַדִּי
שִׁיתְצַמֵּץ לְרֵאוֹת אִיזָה דָּבָר גִּשְׁמִי הוּא עַל יְדֵי צֻמְצוּם
הַעֲיִנִים, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּעֵינִים לְבוּשִׁים וְקִירוּמִים שֶׁהֵם מְלִבִּישִׁים
וּמְצַמֵּצְמוֹת אֶת אוֹר הָרְאִיָּה, וְכֹאשֶׁר נִחְסֵר מִהַלְבוּשִׁים
וְקִירוּמִים עַל יְדֵי רַבּוּי הַשְּׁמוּשׁ בָּהֶם וְהַדּוּמָה, אֲזִי נִתְגַּלָּה

(יא) בְּנִשְׁרָא יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלוֹ יִרְחַף יִפְרֹשׁ יִקְחֵהוּ יִשְׁאָהוּ עַל-אַבְרָתוֹ:

יֵא כְּנִשְׁרָא דְּמַחִישׁ לְקִנְיָה עַל כְּנוּיָה מִתְחַפֵּף
פְּרִיס גְּדוּפוּהִי מְכַלְהוֹן מְנַטְלָהוֹן עַל תְּקוּף
אַבְרָוָה:

עַד שֶׁהוּא מְקַשְׁקֵשׁ וּמִטְרֵף עַל כְּנוּיָה בְּכַנְפָּיו בֵּין אֵילָן
לְאֵילָן, בֵּין שׁוּכָה לְחִבְרָתָהּ, כְּדִי שִׁיעוּרוֹ כְּנוּיָה וְיֵהָא

כִּי"א כְּנִשְׁרָא יַעִיר קִנּוֹ • נִהְגָּם בְּרַחֲמִים וּבְחֻמְלָה
כְּנִשְׁרָא הֵזֶה רַחֲמָנִי עַל כְּנוּיָה, וְאִינוּ נִכְנָס לְקִנּוֹ פִתְאֵם,

בָּהֶן כַּח לְקַבְלוֹ. יַעֲרִי קִנּוּ • יַעֲרֹר בְּנִי. עַל-גּוֹזְלָיו
יִרְחַף • אִינוּ מַכְבִּיד עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם, אֲלֵא מַחֲפֵף, נוֹגֵעַ
וְאִינוּ נוֹגֵעַ, אֶף הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, (אייב לו) שְׂדֵי לֹא
מִצְאָנֻהוּ שְׂגִיא כַח, כְּשֶׁבֶא לִיתֵן תּוֹרָה, לֹא נִגְלָה
עֲלֵיהֶם מְרוֹחַ אַחַת אֲלֵא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: (להלן
ג) "ה' מְסִינִי בֶּא וְזֶרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, הוֹפִיעַ מִהָרָה
פֶּאֶרְן, וְאַתָּה מִרְבָּבוֹת קִדְשׁ", (חבקים ג) "אֲלֵה מִתִּימָן
יָבֵא", זוֹ רוּחַ רְבִיעִית. יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ • כְּשֶׁבֶא
לִישָׁלָן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִינוּ נוֹטֵלֵן בְּרַגְלָיו כְּשֶׁאֵר

(יב) יְהוָה בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאִין עָמוּ אֶל נֹכַר:

עוֹפוֹת, לְפִי שֶׁשָּׂאָר עוֹפוֹת יָרְאִים מִן הַנָּשָׂר, שֶׁהוּא
מַגְבִּיָּה לְעוֹף וּפּוֹרֵחַ עֲלֵיהֶם, לְפִיכָף נוֹשָׂאֵן בְּרַגְלָיו
מִפְּנֵי הַנָּשָׂר, אֲבָל הַנָּשָׂר אִינוּ יָרֵא אֲלֵא מִן הַחֵץ,
לְפִיכָף נוֹשָׂאֵן עַל כְּנָפָיו, אוֹמֵר: 'מוֹטֵב שִׁיכְנֵס הַחֵץ
בִּי וְלֹא יִכְנֵס בְּכַנִּי', אֶף הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: (שמות ט)
"וְאַשָּׁא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׂרִים", כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצְרַיִם
אֲחֵרֵיהֶם וְהַשִּׁיגוּם (חונים) עַל הַיָּם, הָיוּ זִזְרָקִים בָּהֶם
חֲצִים וְאַבְנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת, מִיָּד: (שמות יד) "וַיִּסַּע מִלֶּאֶף
הָאֱלֹהִים וְגו', וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם וְגו'".

יב יי בלחודוהי עתיד לאשריהוהו בעלמא
דהוא עתיד לאתחדתא ולא יתקנס קדמוהי
פלחן טעון:

לְעַד, שֶׁסּוֹפֵן לְבָגֵד וְלֹא יִזְכְּרוּ הַרְאשׁוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה
לָהֶם, וְלֹא הַנּוֹלָדוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם,
לְפִיכָף צָרִיף לִישֵׁב הַדָּבָר לְכָאן וּלְכָאן, וְכָל הַעֲנִין
מוֹסֵב עַל "זֶכֶר יְמוֹת עוֹלָם, בֵּינוּ שָׁנוֹת דֶּר-דּוֹדֵר",
כֵּן עָשָׂה לָהֶם, וְכֵן עֲתִיד לַעֲשׂוֹת, כָּל זֶה הָיָה
לָהֶם לְזִכָּר.

כ"א ה' בְּדָד • ה' – בְּדָד לְכַטֵּחַ נְהָגִים
בַּמִּדְבָּר. וְאִין עָמוּ אֶל נֹכַר • לֹא הָיָה כַח
בְּאֶחָד מִכָּל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים לְהַרְאוֹת כַּחוֹ
וּלְהַלָּחֵם עִמָּהֶם. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּהוּ עַל הָעֲתִיד,
וְכֵן תִּרְגָּם אוּנְקְלוֹס. וְאִין אוֹמֵר: דְּבָרֵי תּוֹכְחָה
הֵם לְהַעֲרִיד הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְהָיָה הַשִּׁירָה לָהֶם

♦ יום שלישי ט' תשרי ♦

יג אשרינון על תקפי ארעא ואוכלנון בזה
סנאיהו ויהב להון בזה שלישי קרוין ונקסי
יתבי פרפין תקיפין:

(יג) יִרְפָּבֵהוּ עַל-בְּמִתִּי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי
וַיִּנְקְהוּ דְּבִשׁ מִסְּלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר:

שֶׁל דְּבִשׁ הִיא, אָמַר לוֹ: 'הִשְׁקַע יָדְךָ לְתוֹכָהּ וְאַתָּה
מַעֲלָה קִצְיָעוֹת מִתּוֹכָהּ' (ספרי). וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ
צוּר • (מנחות פה) אֵלוּ זֵיתִים שֶׁל גּוֹשׁ חֵלֶב. בְּמִתִּי
אֶרֶץ • לְשׁוֹן גִּבָּה. שְׂדֵי • לְשׁוֹן שָׂדֶה. חֲלָמִישׁ
צוּר • תִּקְפוּ וְחִזְקוּ שֶׁל סֵלַע. כְּשֶׁאִינוּ דְּבוּק לְתַבָּה
שֶׁלֹּא חֲרִיו נָקִיד 'חֲלָמִישׁ', וְכִשְׁהוּא דְּבוּק נָקִיד
'חֲלָמִישׁ'.

כ"א יִרְפָּבֵהוּ עַל-בְּמִתִּי אֶרֶץ • כָּל הַמִּקְרָא
כְּתוּבָמוֹ. יִרְפָּבֵהוּ וְגו' • עַל שֵׁם שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי • אֵלוּ
פְרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקֵּלִים לְנוֹב וּלְהַתְּבַשֵּׁל מִכָּל
פְּרוֹת הָאֲרָצוֹת. וַיִּנְקְהוּ דְּבִשׁ מִסְּלַע • מַעֲשֵׂה
בְּאֶחָד שֶׁאִמַּר לְבָנוּ בְּסִיכְנִי: 'הֵבֵא לִי קִצְיָעוֹת מִן
הַחֲבִית'. הֵלֵךְ וּמָצָא הַדְּבִשׁ צָף עַל פִּיהָ, אָמַר לוֹ: 'זוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כרך כו עמ' קטז)

הַמּוֹיָבָנִים, הֵן בְּגֶשֶׁם וְהֵן בְּרוּחַ, שֶׁזֶה בְּזֶה תִּלְוִי. וּבִפְרָט בְּנוֹגֵעַ
לְיִהוּדִים, וְעַל-אַחַת-כַּמָּה-וְכַמָּה בְּנוֹגֵעַ לְגוֹי קְדוּשׁ הַיּוֹשֵׁב
בְּאֶרֶץ הַקְדֵּשׁ. וּבִתְרָ שָׂאת עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת, אֲשֶׁר
תַּכְלִית כָּל עֲבוֹדַת הָאָדָם הִיא הַגְּבֵרַת הַצּוּרָה עַל הַחֲמִיר
וְהַרְוֵחַנִּיּוֹת עַל הַגִּשְׁמִיּוֹת.

יִרְפָּבֵהוּ עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ (לב, יג) עַל שֵׁם שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (רש"י) זֶה עֲתָה קִבְּלָתִּי יְדִיעָה . .
מְשׁוּבוּ שֶׁל מִר לְאֲרָצָנוּ הַקְדוּשָׁה. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁבֶא מֵאֶרֶץ
הָרִים וּגְבֻעוֹת, כְּמוֹ שֶׁאִמַּר, הִרִי . . אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל
הָאֲרָצוֹת, זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁשׁוּבוּ . . בּוֹדְאֵי יֵשׁ בְּזֶה עֲלֶיהָ בְּכָל

בעל הטורים

(יב) יִנְחֵנוּ. ב' במסורה. "בְּדָד יִנְחֵנוּ", צְדָקָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "בְּדָד
מִתֵּן אֲדָם יִרְחִיב לוֹ וּלְפָנָיו גְּדִלִים יִנְחֵנוּ". תורה יג
ינחננו" (משלי יח, טז). לומר, מי שנותן (יג) עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ. מלא וי", על כָּל הַתּוֹרָה. תורה יד

(יד) חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן עִם־חֲלָב פָּרִים וְאִילִים
בְּנִי־בֶשֶׁן וְעֹתוּדִים עִם־חֲלָב פְּלִיּוֹת חֹטָה וְדִם־עֶנְבַּי
תִּשְׁתַּחֲחֶמֶר:

דבוק נקוד 'חלב' בחטף פתח, כמו (שמות כג) "בחלב
אמו". פרים • כבשים. ואילים • כמשמעו. בני-
בשן • שמנים היו. פליות חטה • חטים שמנים
בחלב פליות, וגסין ככוליא. ודם-ענב • היה שותה
ענב וטועם יין חשוב. חמר • יין בלשון ארמי.
חמר • אין זה שם דבר, אלא לשון משבח בטעם,
ווינו"ש בלע"ז (וויניכט). ועוד יש לפרש שני מקראות
הללו אחר תרגום של אונקלוס: 'אשרינון על תקפי
ארעא וגו'.

כ"י • חמאת בקר וחלב צאן • זה היה בימי שלמה,
שנאמר: (מלכים א ד) "עשרה בקר פריאים ועשרים בקר
רעי ומאה צאן". עם-חלב פרים • זה היה בימי
עשרת השבטים, שנאמר: (עמס ו) "ואוכלים פרים
מצאן". חלב פליות חטה • זה היה בימי שלמה,
שנאמר: (מלכים א ד) "ויהי לחם שלמה וגו'". ודם-ענב
תשתח-חמר • בימי עשרת השבטים (עמס ו) "השותים
במזרקי יין". חמאת בקר • הוא שומן הנקלט מעל
גבי החלב. וחלב צאן • חלב של צאן, וכשהוא

טו ועמר ישראל ובעט אצלח תקוף קנא
נכסין ושבק פלחן אלהא דעבדה וארגז
קדם תקיפא דפרקיה:

(טו) וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיְבַעַט שְׁמֹנֶת עֶבֶת פְּשִׁית וַיַּחֲשֵׁן
אֵלֹהֶי עֲשָׂהוּ וַיַּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:

דגוש, היה נשמע פסית את אחרים, כמו: (איוב טו) "כי
כסה פניו". וינבל צור ישעתו • גנהו ובזהו, כמו
שנאמר: (יחזקאל ח) "אחריהם אל היכל ה' וגו'", אין
בבול גדול מזה.

כ"י • עבית • לשון עבי. פשית • כמו "פסית", לשון:
(איוב טו) "כי כסה פניו בחלבו", כאדם ששמן מבפנים
וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר: (שם) "ויעש
פימה עלי כסל". פשית • יש לשון קל בלשון 'פסוי',
כמו: (משלי יב) "וכסה קלון ערום". ואם כתב 'פשית'

טז אקניאו קדמוהי בפלחן טעון בתועבתא
ארגיו קדמוהי:

(טז) וַיִּקְנֵאוּהוּ בָּזִרִים בְּתוֹעֵבָת וַיַּעֲסֶהוּ:

כ"י • יקנאוהו • הבעירו חמתו וקנאתו. בתועבת • במעשים תעובים כגון משכב זכור וכשפים, שנאמר בהם
"תועבה".

יז דבחו לשדין דלית בהון צרוף דחלו דלא
ידענון חדתא די מקריב אתעבידא לא
אתעסקו בהון אבהתכוז:

(יז) וַיִּזְבְּחוּ לַשְּׂדִים לֹא אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם
חֲדָשִׁים מִקְרִב בָּאוּ לֹא שַׁעְרוּם אֲבֹתֵיהֶם:

מהם, לא עמדה שערותם מפניהם. דרוף שערות
האדם לעמד מחמת יראה, כף נדרש ב'ספרי'. ויש
לפרש עוד "שערים", לשון (ישעיה יג) "ושעירים ירקדו
שם", שעירים הם שדים, לא עשו אבותיהם שעירים
הללו.

כ"י • לא אלה • בתרגומו: 'דלית בהון צרוף', אלו
היה בהם צרוף לא היתה קנאה בפולה כמו עכשו.
חדשים מקרב באו • (ספרי) אפלו האומות לא היו
רגילים בהם, נכרי שהיה רואה אותם, היה אומר:
'זה צלם יהודי'. לא שערים אבותיהם • לא יראו

יח דחלא תקיפא דבראך אתנשתא שבקתא
פלחן אלהא דעבדה:

(יח) צוּר יִלְדָּךְ תִּשֵּׁי וְתִשְׁבַּח אֵל מַחֲלִלְךָ:

לכם. אל מחללך • מוציאך מרחם, לשון (תהלים כט)
"יחלל אילות", (שם מח) "חיל פילדה".

כ"י • תשי • תשבח. ורבותינו דרשו: כשבא להטיב
לכם, אתם מכעיסין לפניו ומתישים פחו מלהטיב

♦ יום רביעי י' תשרי ♦

(יא) וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאץ מִכַּעַם בָּנָיו וּבְנֹתָיו:

יט וַיִּגְלִי קָדָם יי ויתקף רגזה מִדֶּאֱרִגְזוֹ
קְדֻמוֹהִי בְּנִין וּבָנִין:(כ) וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנֶי מֶהֱם אֶרְאֶה מֶה אַחֲרֵיתָם
כִּי דֹר תִּהְפֹּכֶת הֵמָּה בָּנִים לֹא־אֱמֹן בָּם:כ ואמר אסלק שכנתי מנהו גלי קדמי מא
יהי בסופיהון ארי דרא דאשניו אנון בנאי
דלית בהון הימנו:כ"י < מה אחריתם • מה תעלה בהם בסופם. פי
דור תהפכת המה • מהפכין רצונו לכעס. לא־
אמן בם • אין גדולי נפרים בהם, פי הוריתים דרן
טובה וסרו ממנה. אמן • לשון (אסתר ב) "ויהיאומן", נודריטור"ה בלע"ז (עריהען). דבר אחר:
"אמן", לשון אמונה, כתרוממו. אמרו בסיני
"נעשה ונשמע", ולשעה קלה בטלו הבטחתם
ועשו העגל.(כא) הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא־אֵל כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהִם וְאֲנִי
אֶקְנִיָּאִם בְּלֹא־עֵם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֵם:כא אנון אקניאו קדמי בלא דחלא ארגיו
קדמי בפלחן טעון ואנא אקננו בלא עם
בעמא טפשא ארגנון:כ"י < קנאוני • הבעירו חמתי. בלא־אל • בדבר
שאנו אלה. בלא־עם • בעובדי־פוכבים שאין להם
שם, כמו שגאמר: (ישעיה כג) "הן ארץ פשדים זה העםלא היה", ובעשו הוא אומר: (עובדיה א) "בזוי אתה
מאד". בגוי נבל אכעיסם • אלו הכופרים, וכן הוא
אומר: (תהלים יד) "אמר נבל בלבבו אין אלהים".(כב) כִּי־אֵשׁ קָדְחָהּ בְּאִפִּי וְתִיקַד עַד־שְׂאוֹל תַּחְתִּית
וּתְאָכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וּתְלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים:כב ארי קדום תקיף באשא נפק מקדמי ברגי
ושאי עד שאול עראית ואסף ארעא
ועללתה ושצית עד סיפי טוריא:כ"י < קדחה • בערה. ותיקד • בכם עד היסוד.
ותאכל ארץ ויבלה • ארצכם ויבולה. ותלהט •ירושלים המיסדת על ההרים, שגאמר: (שם קכה)
"ירושלים ההרים סביב לה".

(כג) אִסְפָּה עֲלִימוֹ רַעוֹת חֲצִי אֲכַלֶּה־בָם:

כג אסף עליהון בישין מבחשי אשאי בהון:

כ"י < אספה עלימו רעות • אחבר רעה על רעה,
לשון (ישעיה כט) "ספו שנה על שנה", (לעיל כט) "ספות
הררה", (ירמיה ז) "עולותיכם ספו על זבחיכם". דבר אחר"אספה", אכלה, כמו (בראשית יט) "פן תספה". חצי
אכלה־בם • כל חצי אשלים בהם. וקללה זו, לפי
הפרענות, לברכה היא: חצי פלים והם אינם פלים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ערב ראש השנה תשמ"ז - התוועדות תשמ"ז ד עמ' 430)

(לב, כג) חצי פלים והם אינם פלים (רש"י)
חצי (למוטב) - הינו אהבה ויראה. והם אינם פלים - בכלות
הנפש (בתמיהה)? וכמבאר בחסידות על הפסוק אני הו'
לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם, שיש להתפלא: איך
מתבונן יהודי ב"אני הו' לא שניתי" בעת התפלה ולא מגיעלכלות הנפש? ועל־דרך תורת הבעל־שם־טוב, שזה חסד
מה' שאדם נשאר חי אחר התפלה. אמנם, העדר פלות
הנפש הוא לטובה, שהרי תכלית הפונה היא נשמה בגוף
דוקא. ואדרבה, אהבת ה' ויראת ה' מוסיפות חיות בנשמה
בגוף.(כד) מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף וְקָטַב מִרִירִי וְשֵׁן־בְּהֵמָת
אֲשַׁלַּח־בָּם עַם־חֶמֶת זֹחֵל עָפָר:כד נפחתי כפן ואכולי עוף וקמישי רוחין
בישן ושן חיות ברא אגרי בהון עם חמת
תנינא דזחלין בעפרא:

בעל הטורים

(כא) בלא עם. בגימטריא: אלו בגימטריא: באדום. תורה כב
בבלים. (כב) קדחה. ותיקד. ותאכל. ותלהט. (כד) מזי רעב. הנפיר ה' דברים: ולחמי
בגוי נבל אכעיסם. ראשי תיבות כנגד ד' מלכיות: בבל, מדי, יון, רשף, וקטב מירי, ושן בהמות, עם

אדום. תורה כג

(כד) מזי רעב. הנפיר ה' דברים: ולחמי
בגוי נבל אכעיסם. ראשי תיבות כנגד ד' מלכיות: בבל, מדי, יון, רשף, וקטב מירי, ושן בהמות, עם

שיעור יומי ליום רביעי י' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת האזינו קבג

כ"י • מזי רעב • אונקלוס תרגם: 'נפיתי קפן', ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו של רבי משה הדרשן מטולוש"א שמעתי: שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על בשרו. מזי • לשון ארמי: שער, מזגא, דהנה מהפך במזגא. ולחמי רשף • השדים נלחמו בהם, שנאמר: (איוב ה) "ובני רשף יגביהו עוף", והם שדים. וקטב מרירי • וכריתות שד

ששמו מרירי. קטב – כריתה, כמו (הושע יג) "אֶהֱיָ קִטְבָּךְ שְׂאוֹל". וְשֵׁן-בְּהֶמְתָּ • (ספרי) מַעֲשֵׂה הָיָה וְהָיוּ הַרְחָלִים נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין. חַמַּת זַחְלִי עֶפֶר • ארס נחשים המתהלכים על גחונם על העפר, כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפף על העפר והולך.

(כה) מחוץ תשפל־חרב ומחדרים אימה גם־בחור גם־בתולה יונק עם־איש שיבה:

כה מבוא תתפל חרבא ומתוננא חרבת מותא אף עולמיהון אף עולמתהון ינקיהון עם אנש סביהון:

כ"י • מחוץ תשפל־חרב • מחוץ לעיר תשפלם חרב גיסות. ומחדרים אימה • כשבורח ונמלט מן החרב, חררי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך בה. דבר אחר: "ומחדרים אימה", שבבית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר: (ירמיה ט) "כי עלה מות בחלונינו", וכן תרגם אונקלוס. דבר

אחר: "מחוץ תשפל־חרב", על מה שעשו בחוצות, שנאמר: (ירמיה יא) "ומספר חוצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת". ומחדרים אימה • על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר: (יחזקאל ח) "אשר וקני בית ישראל עושים בחשף איש בחדרי משכיתו".

(כו) אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם:

כו אמרית אחול רגזי עליהון ואשצנון אבטל מבני אנשא דוכרניהון:

כ"י • אמרתי אפאיהם • אמרתי בלבי אפאה אותם. ויש לפרש "אפאיהם", אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודגמתו מצינו בעזרא: (נחמיה ט) "ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה", להפקר, וכן חבדו מנחם. ויש פותרים אותו בתרגומו: 'יחול רגזי עליהון', ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתב: 'אאפאיהם', א' אחת לשמוש, ואחת ליסוד, כמו:

(ישעיה מה) "אאזרף", (איוב טז) "אאמצכם כמו פי", והא' התיכונה אינה ראויה בו כלל. ואונקלוס תרגם אחר לשון הכריתא השנויה בספרי, החולקת תבה זו לשלש תבות: אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי: 'אתנם כאלו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם: איה הם'?

(כו) לולי פעם אויב אגור פן־ינפרו צרימו פן־יאמרו ידנו רמה ולא יהיה פעל בל־זאת:

כו אלולפון רגזא דסנאה כניש דילמא יתררב בעל דבבא דילמא יימרון ידנא תקיפת לנא ולא מן קדם יי הות כל דא:

(כח) בייגוי אבר עצות המה ואין בהם תבונה:

כח ארי עם מאבדי עצה אנני ולית בהון סוקלתנו:

פירש"י וכו'—כח • לולי פעם אויב אגור • אם לא שפעס האויב פנוס עליהם להשחיתם, ואם יוכל להם וינשחיתם, יתלה הגדלה בו ובאלהיו, ולא יתלה הגדלה בי, וזהו שנאמר: "פן ינכרו צרימו", ינכרו

הדבר לתלות גבורתם בעבודת־פוככים, שאין הגדלה שלו. פן־יאמרו ידנו רמה וגו', פי • אותו גוי. אבר עצות המה ואין בהם תבונה • שאלו היו חכמים ישפילו זאת: "איכה ירדה וגו'".

בעל הטורים

בפרץ" (תהלים קו כג). תורה כו (כח) ואין בהם תבונה. סופי תיבות: המן. שלא היה בהם תבונה שנהנו מסעודת אחשורוש. תורה כט

ה. תורה כה (כו) אשביתה מאנוש זכרם. סופי תיבות למפרע: משה, וסמוך ליה (פסוק כו) לולי, וזהו "לולי משה בחירו עמד

חמת זחלי עפר, כנגד מה שעברו על ה' חומשי תורה, וה' נאופים בהושע, וה' תועבות שראה יחזקאל, וכנגד ה' המקטרים לבעל, לשמש, ולירח, ולמזלות, ולכל צבא השמים (מלכים ב' כג).

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התווידויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

יד אחר שְׁדָרָה (נ"ה ו) על התשובה והפסיק בספור רע הדור ורע הפנהיגים, שֶׁב לומר כי ה' יסלול דֶּרֶךְ לְקַבֵּל תְּחֻמָּאִים הָאֵלֶּה בְּתִשְׁבּוּהָ. וְאָמַר סְלוּ-סְלוּ עֲשׂוּ מִסְלָה וְדֶרֶךְ בְּבוֹשָׁה פְּנוּ-דֶרֶךְ מִן הַמִּכְשָׁלוֹת הָרִימוּ הַפְּרִישׁוּ אֲבִי מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ שְׁלִיכוּ בּו בְּנֵי עַמִּי כִּי לֹא יִפְתְּרוּ עוֹד מִן הָאוֹיֵב כִּי מֵת וְאִינּוּ:

מו כִּי כֹה אָמַר הָרִם וְנִשְׂא שְׁכָן עַד נִצַּח וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ וְנִבְדֵּל וְאִין עֲרוֹךְ אֱלֹהֵי, וְאִתְּעִלְפִי שְׁמִירָם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֵּן עִם כָּל זֶה וְאֵת וְעַם דְּכָא וְשִׁפְלִי-רוּחַ אֲנִי לְחֻשְׁנִית לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלַהַחְיֹת לֵב גְּדֻפָּאִים סוֹכְלִי עֵי וְחֻלִּים: מו כִּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב עִם הַחֻמָּא לְהַעֲנִישׁוּ בְּבוֹל מַעֲשֵׂי וְלֹא לְנִצַּח אֲקַצּוֹף בִּירוּחַ הָאֲדָם מִלְּפָנֵי יַעֲמֹוֹף כֹּא לוּ מֵתִי וְעַמְּהָ אוֹתוֹ וְנִשְׁמָוֹת כֻּלָּם הֵלֵא אֲנִי עֲשִׂיתִי וְלֹכֵן רָאִי לִי לְרַחֵם עֲלֵיהֶם: יז בַּעֲזֹן בַּעֲזֹן הַגּוֹל שִׁלֵּי קַצְפָּתִי עָלָיו וְאַבְהוּ הַסִּתֵּר הַסִּתֵּרְתִּי פִּי מִמֶּנּוּ לִבִּי אֲרָאָה בְּצִרְתּוֹ וְאַקְצָף עוֹד לְהַכְבִּיד עָלָיו הַעֲרָה וְיִלְךְ לִפְנֵי שׁוֹכֵב בְּסוֹבֵב וְיִמְרֵד וְיִבְדֶּרֶךְ תֵּמָת לְבֹ: יח דְּרָכָיו רָאִיתִי שְׁחָא נִכְנַע מִלְּפָנֵי כְּשָׁבָא עָלָיו צָרָה וְאַרְפָּאָהוּ אִין מִן הַמִּפְסוֹת הַפּוֹקֵדוֹת אוֹתוֹ וְאַנְחָהוּ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב שְׁלֵא יִחְסָא עוֹד וְאַשְׁלָם נַחֲמִים מוֹכֹת שְׁנִיחָם בְּהֵם לֹא לַעֲמַת הַצֶּעֶר שְׁהָה לוֹ וְלֹאבְלִיו לְמַצְטַעְרִים בְּצִרְתּוֹ: יט בּוֹרָא אַחֲדֵשׁ אֲנִי לוֹ גִּיב שְׁפָתַיִם מְחַדֵּשׁ כִּי מַעֲתָה כֻּלָּם יֵאמְרוּ לוֹ שְׁלוֹם וְשְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב לְצַדִּיק וְלִבְעִלְתִּישׁוּבָה אָמַר יְהוָה וְרַפְּאֵתוֹ מִחֵלִי נִפְשׁוּ וּמִקְאֻבוֹת גּוֹפִי: כ וְהִרְשָׁעִים שְׁאִין נוֹתְנִין לֵב לְשׁוֹב אֶל ה', הֵם כֵּינִם שֶׁבָּל עַת הוּא נִגְרָשׁ מִן הָרוּחַ וּמִתְנַדֵּד בְּגָלוֹ אֶל תְּשֻׁפָה כִּי

עטרת מרים

הַשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמָיו בְּבוֹאֵי אֶל תְּשֻׁפָה רַפְּשׁ וְטִיט הַמִּצָּן מַעֲשֵׂי הִרְשָׁעִים, וְהֵם יִתְמִידוּ בְּצָרָה וְעוֹד יוֹסִיפוּ כַּהֲ: כֹא כְמוֹ שְׁאִין שְׁלוֹם בְּרוּחָם, כֵּן אִין שְׁלוֹם לְכָל אִשֶּׁר לָהֶם אָמַר אֱלֹהֵי לְרִשְׁעִים: א צוּה אֱלֹי קָרָא בְּגִרְוֹן בְּקוֹל גְּדוֹל אֶל-תַּחֲשֹׁד אֶל תַּפְנַע מִלְּקוֹא בְּשׁוֹפֵר הָרִם קוֹלְךָ וְהִגֵּד לְעַמִּי פְּשָׁעִים וְחֻבֵּיהֶם עֲלֵיהֶם וְלִבִּית יַעֲקֹב חַטָּאתָם: ב מְרָאִים עֲצָזִין קַצְדִּיקִים כִּי וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן וְחֻשְׁבִּים שְׂוִיעָאִים יְדִי חֻבֵּיהֶם בְּמָה שְׂוִירִשִׁים אוֹתִי וְחֻקֵּיהֶם אַחֵר הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה הֵנָּה שְׁאִין עוֹשִׂים אוֹתָם וְדַעַת דְּרָכֵי יַחְפָּצוֹן חַפְצִים לְשֹׂאֵל הוֹרָאוֹת לְחַכְמִים כְּאֵלֹו רֹצִים לְמַקְּוֹן כְּגֹוֹי אֲשֶׁר-צִדְקָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּט יֵאלֶהֶו לֹא עֹזֵב כִּד יִשְׁאֲלוּנִי תַמִּיד מִשְׁפָּטִי-צִדֵּק וְאִין דַּעַתָּם לְקִיָּם קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחְפָּצוֹן מְרָאִין עֲצָזִים כְּאֵלֹו הֵיוּ חֲדָרִים עַל הַמִּצְוֹת,

הפטרה לשחרית יום כיפור ישעיה פרק נו

נז יִדְ וְאָמַר סְלוּ-סְלוּ פְּנוּ-דֶרֶךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי: מו כִּי כֹה אָמַר הָרִם וְנִשְׂא שְׁכָן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֵּן וְאַתִּי-דְכָא וְשִׁפְלִי-רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלַהַחְיֹת לֵב גְּדֻפָּאִים: מו כִּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב וְלֹא לְנִצַּח אֲקַצּוֹף בִּירוּחַ מִלְּפָנֵי יַעֲמֹוֹף וְנִשְׁמָוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי: יז בַּעֲזֹן בַּעֲזֹן קַצְפָּתִי וְאַבְהוּ הַסִּתֵּר וְאַקְצָף וְיִלְךְ שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבֹ: יח דְּרָכָיו רָאִיתִי וְאַרְפָּאָהוּ וְאַנְחָהוּ וְאַשְׁלָם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאבְלִיו: יט בּוֹרָא גִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם וְשְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר יְהוָה וְרַפְּאֵתוֹ: כ וְהִרְשָׁעִים כֵּינִם נִגְרָשׁ כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמָיו רַפְּשׁ וְטִיט: כֹּא אִין

שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי לְרִשְׁעִים: נח א קָרָא בְּגִרְוֹן אֶל-תַּחֲשֹׁד בְּשׁוֹפֵר הָרִם קוֹלְךָ וְהִגֵּד לְעַמִּי פְּשָׁעִים וְלִבִּית יַעֲקֹב חַטָּאתָם: ב וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן וְדַעַת דְּרָכֵי יַחְפָּצוֹן כְּגֹוֹי אֲשֶׁר-צִדְקָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּט יֵאלֶהֶו לֹא עֹזֵב יִשְׁאֲלוּנִי מִשְׁפָּטִי-צִדֵּק קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחְפָּצוֹן: ג לְמָה צִמְנוּ וְלֹא רָאִיתִי עֲנִינוּ נִפְשָׁנוּ וְלֹא תַדַּע הֵן צִמְכֶּם תִּמְצָאוּ-חֶפֶץ וְכָל-עֲצָבֵיכֶם תִּנְגְּשׁוּ:

עטרת מרים

אוֹרֶךְ, וְחִשְׁבַת הַצְּחוֹת וְאֶפְלִתָהּ תֹאִיר שׁוֹב בְּצִהְרִים: יא וְנִחַךְ יַעֲהָ אֹתָהּ יְהוָה תְּמִיד בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב לָהּ, וְהַשְׁפִּיעַ בְּצִחְצְחוֹת בַּעַת יוֹכֵשׁ אֶת נַפְשָׁךְ וְעִצְמָתְךָ יַחְלִיץ וְיִרְאֶה וְיַחְזִיק וְיְהִיִּת שְׂכָר מְבֹרָה בְּגַן רוֹהַ הַשְּׂכָר מִן הַפִּים וּכְמוֹצָא בְּמִקּוֹר כְּמוֹס אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ לֹא נִפְסָקִים מִמִּיּוֹ: יב וּבְנוּ

הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּךָ יִבְנוּ

אֶת חֲרֻבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי הַיְסוּדוֹת

שֶׁנִּפְלְוּ דוֹר־דּוֹר בִּימֵי הַיְסוּדוֹת

תְּקוּמָם אוֹתָם בְּמַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים

וְקִרְאָ לָךְ בְּנֵי הָעוֹלָם גִּדְר פָּרָץ

בְּמִקּוֹם הַפְּרִיץ וְהַשְׂכּוֹר, מוֹשׁוֹב מִשֵּׁב

נְתִיבוֹת לְשִׁבְתָּ לְחַיִּית מִיִּשְׁכּוֹת

בְּאֵנְשִׁים: יג אִם־תָּשִׁיב מִשְׁבֶּתָּ

רִגְלֶךָ מְלַכַת חַיִּין לְתַחֲנוּם, וְעִשְׂלוֹת

חֲפָצֶךָ הַאֲסוּרוֹת בְּיוֹם קִדְשִׁי

וְקִרְאָתָ לְשִׁבְתָּ עֲנֵג לַהֲתַעֲנֵג בּוֹ,

לְקִדּוֹשׁ יְהוָה לְיוֹם הַשְּׁבִת תִּקְרָא יוֹם

מְכַבֵּד מְבָלִי עֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה שֶׁל חוֹל

וּכְבֹּדָתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ שֶׁתִּמְנַע

מַעֲשׂוֹת כָּל מְלֹאכָה מִמְּצוֹא חֲפָצֶךָ

שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה בּוֹ חֲפָצֶךָ מִדְּבָרִים

הַאֲסוּרִים בְּשִׁבְתָּ וְדַבַּר דְּבָר וּמִלֶּדְבַר

בּוֹ דְּבַר תִּפְאֶסֶר בְּשִׁבְתָּ כְּחֻשְׁבוֹנוֹת

וּכְיוֹצֵא: יד כִּשְׁתַּעֲשֶׂה שֶׁן אֵין תִּתְעַנֵּג

עַל־יְהוָה עֲנֵג רוּחִי נִפְשִׁי אֱלֹהִי,

וְהִרְבַּבְתִּיךָ עַל־בְּמִתִּי אֶרֶץ

וְתַתְּעִלָה מִכָּל עֲנִיִּים הַחֲמֻרִים,

וְהִאֲכַלְתִּיךָ לֵד תַּתִּיהָ הָאֶרֶץ נִחְלָתָ

יַעֲקֹב אֲבִיד כִּי פִי יְהוָה דְּבַר

וְהוּא יִקְוֶם כָּל מַת שְׂדֵבָר:

אוֹרֶךְ וְאֶפְלִתָהּ בְּצִהְרִים: יא וְנִחַךְ יְהוָה תְּמִיד

וְהַשְׁפִּיעַ בְּצִחְצְחוֹת נַפְשָׁךְ וְעִצְמָתְךָ יַחְלִיץ וְיִרְאֶה וְיַחְזִיק וְיְהִיִּת בְּגַן רוֹהַ וּכְמוֹצָא מִן

אֲשֶׁר לֹא־יִכְזָבוּ מִמִּיּוֹ: יב וּבְנוּ מִמֶּךָ חֲרֻבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר־דּוֹר

תְּקוּמָם וְקִרְאָ לָךְ גִּדְר פָּרָץ מוֹשׁוֹב נְתִיבוֹת לְשִׁבְתָּ: יג אִם־תָּשִׁיב מִשְׁבֶּתָּ

רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קִדְשִׁי וְקִרְאָתָ לְשִׁבְתָּ עֲנֵג לְקִדּוֹשׁ יְהוָה מְכַבֵּד

וּכְבֹּדָתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֲפָצֶךָ וְדַבַּר דְּבַר: יד אֵין תִּתְעַנֵּג עַל־יְהוָה

וְהִרְבַּבְתִּיךָ עַל־בְּמִתִּי אֶרֶץ וְהִאֲכַלְתִּיךָ נִחְלָתָ יַעֲקֹב אֲבִיד כִּי פִי יְהוָה

דְּבַר:

עטרת מרים

תִּלְחָצוּ בְּיוֹם צוּמָם: ד תֵּן בְּאֵמַת לָרִיב וּמִצָּה תִצְוֶמוּ לְהִתְקַוֵּט זֶה עִם זֶה וּלְהַכּוֹת בְּאִגְרוֹף רֶשַׁע לֹא־תִצְוֶמוּ אִינְכֶם צָמִים כְּיוֹם בְּמַשְׁפֵּט יוֹם הַצּוֹם לְהַשְׁמִיעַ בְּמָרוֹם קוֹלְכֶם וְאֵד אֲרֻצָּה אוֹתוֹ: ה הַכּוֹהֵה יְהִיָּה צוֹם אֲבַחְרָהּ וְכִי כִּד צִדִּיק לְחַיִּית צוֹם שֶׁאֲבַחְרָ בּוֹ יוֹם עֲנוֹת אֲדָם נִפְשׁוֹ הַלְכָּר

שֶׁמָּא לְכוּף בְּאִגְמוֹן מִין מַחֲט בְּפוֹף

רֹאשׁוֹ אֵין צִדִּיק וְשֶׁק וְאֶפְרִ יִצִּיעַ

תַּחֲתִי, הַלּוֹה תִקְרָא־צוֹם וְיוֹם

רִצּוֹן לַיהוָה: ו הַלּוֹא זֶה הַעֲנֵן

הָאֱמִיתִי שֶׁל צוֹם אֲבַחְרָהּ אֲשֶׁר

אֲבַחְרָ בּוֹ, וְהוּא שִׁפְתָּתָ בְּיוֹם הַהוּא

הַרְצָבוֹת אֶת קִשְׁרֵי הָרֶשַׁע לְכָל

יַעֲשֶׂהוּ עוֹד, הַתָּר קִשְׁרֵי אֲגֻדּוֹת

מוֹטָה עֲצֵי הָעַל אֲשֶׁר הִכְנוּ לַחַת עַל

צוּאֵרֵי הַעֲנִיִּים וְשִׁלַּח הַשְּׂכָרִים

רִצּוֹצִים הַשְּׂכָרִים חֲפָשִׁים וְכָל־

מוֹטָה תִּנְתְּקוּ וְלֹא תוֹסִיפוּ לַעֲשׂוֹת

בָּהֶם שׁוֹם עֲבוּדָה: ז בְּיוֹם הַהוּא הַלּוֹא

פָּרֶם תֵּן לָרַעַב לְחֶמֶד וְעֲנִיִּים

מְרוּדִים הַמְּסֻלָּסִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם

מְקוֹם לְחִסּוֹת בּוֹ תִּבְיֹא בֵּית אֵל

בִּיתָךְ, בִּית־תִּרְאָה עֶרֶם וּכְסִיתוֹ

מִשְׁלַח וּמִבְּשָׂרְךָ מִקְרֹבֶךָ לֹא

תִּתְעַלֵּם לֹא תִתְפַּסֵּה לְכָל יִרְאָה:

ח כִּשְׁתַּעֲשֶׂה שֶׁן לֹא תִצְמַח צוֹם וְלִשְׁק

וְאֶפְרִ, אֵלֹא אֵין יִבְקַע כִּשְׁחַר הַבּוֹקֵעַ

בְּעֵבִים אוֹרֶךְ וְאֶרְכָּתְךָ וְרִפּוּאִתְךָ

מִהֲרָה תִצְמַח וְהִלָּךְ לְפָנֶיךָ

צִדִּיק וּכְשִׁתְּמוֹת כְּבוֹד יְהוָה

יִאֲסֹפֶךָ בְּצִרוֹר תַּחֲסִים אֵל מְקוֹם אֲשֶׁר

נִפְשׁוֹת הַצִּדִּיקִים צְרוּרוֹת שָׁם:

ט כִּשְׁתַּעֲשֶׂה שֶׁן אֵין תִּקְרָא וְיִהְיֶה

יַעֲנֵה לְמֵלֵא שְׂאֵלְךָ תִּשְׁוֶעַ וְיִאֲמַר

הִנְנִי לְהַשְׁלִים חֲפָצֶךָ אִם־תִּסְרִי

מִתּוֹכְךָ מוֹטָה אֶת עֲצֵי הָעַל

שֶׁהִכְבַּדְתָּ עַל צוּאֵרֵי הַעֲנִיִּים שִׁלַּח

אֲצִיבֶךָ גַּם תִּסְרִי מִשְׁלֹחַ אֲצִיבֶךָ אֵל

מוֹל שֶׁן בְּחֶדֶד בְּדֶרֶךְ בְּנֵי אֲדָם הַמְּרִיבִים

וְדַבַּר־אֵין וְכֵן תִּסְרִי דְבַר אֵין שֶׁלֹּא

תִּרִיב עִם רֵעֶךָ אֲפִילוּ בְּדָרְבִּים: י וְתִתְּנָה

וְתוֹצִיא לָרַעַב נַפְשָׁךְ בְּתַחֲנוּמֵי דְבָרִים

טוֹבִים וְנִפְשׁ יַעֲנֵה הַמַּעֲשֶׂה בְּרַעֲב

תִּשְׂבָּעֵה אוֹתָהּ, אֵין וְזָרַח בְּחֻשָּׁךְ

עטרת מרים

עטרת מרים

א ויהי דברי יהוה אליינה בן־אמתי לאמר: אמרו חז"ל (בפרק החליל) שינה בן אמתי היה כוצר אמו משכב אשר והוא היה בן האשה האלקנה שכלכלה את אליהו, ושאלתיו הנהו, ומצד אביו היה משכב וכולון כמו שאמר בספר מלכים יונה בן אמתי אשר מנת החפר, ונת החפר היה גבול וכולון

(יהושע י"ט), ומבואר במלכים שם שהוא היה אשר משח את יהוא (כמ"ש חז"ל) והוא נבא לירבעם בן יואש שישב את גבול ישראל מלכוא חמת עד נחל הערבה, וכל זה לא הועיל כי ישראל לא שבו בתשובה עד שהיו מוכנים ללך בגלות על ידי מלך אשור, וכבר היה אשור מושל עליהם, לכן אמר לו ה' ביום לך אליינה העיר הגדולה וקרא עליה רעתם לפני ונחמיהם בירעלתה רעתם לפני לקטרג עליהם: ג ויגם יונה לברח תרשישה חוץ לארץ שאין שם גבואה מלפני יהוה: כי לא היה הפץ לחיות שלים בדבר, כי חשב הנה תהיה קרובי תשובה הם ויחבו את ישראל שאינם ממחרים לשוב, וירד יפו וימצא אניה. באה מוכנת ללכת תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמיהם עם אנשי הספינה תרשישה מלפני יהוה: ד ויהוה הטיל הסע רוח־גדולה אליהם ויהי סער־גדול בים והאניה חשבה נדמית היתה להשבר: ה וייראו המלחים ויזעקו איש אל־אלהיו ויטלו השליכו את־הכלים אשר באניה אליהם להקל מעליהם המשא ויונה ירד אלי־ירכתי הספינה וישב וירדם: ו ויקרב אליו רב החבל ויאמר לו מה לך נרדם הלא אתו נמצאים בספינה קום קרא אל־אלהיך התפלל לפניו אוֹלִי ותעשה ירצה האלהים לנו ולא נאבד: ז ויאמרו איש אל־רעהו לכו ונפילה הרבה גורלות ונדעה בשלמי בא הרעה הזאת לנו ונפלו גורלות הרבה ויפל הגורל בכל פעם על־יונה: ח ויאמרו אליו הואיל וכל הגורלות נפלו עליך הגידה־נא לנו באשר למי חטאת

הפטרה למנחה יום כיפור יונה פרק א

א ויהי דברי יהוה אליינה בן־אמתי

לאמר: ב קום לך אליינה העיר הגדולה

וקרא עליה בירעלתה רעתם לפני: ג ויגם

יונה לברח תרשישה מלפני יהוה וירד יפו

וימצא אניה. באה תרשיש ויתן שכרה וירד

בה לבוא עמיהם תרשישה מלפני יהוה:

ד ויהוה הטיל רוח־גדולה אליהם ויהי

סער־גדול בים והאניה חשבה להשבר:

ה וייראו המלחים ויזעקו איש אל־אלהיו

ויטלו את־הכלים אשר באניה אליהם

להקל מעליהם ויונה ירד אלי־ירכתי הספינה

וישב וירדם: ו ויקרב אליו רב החבל ויאמר

שבסבתו בא לנו הרעה הזאת לנו מה־מלאכתך שמה פשעת במקצוע שלך ומאין באיתך מקום תבוא אולי ברחת מפני רעה שעשית שם מה ארצך אולי בני ארצך הם בני רשעים ואי־מוזה עם אתה ונדע מי אלהיך: ט השיב להם על האחרון ויאמר אליהם עברי אנכי מפני עבר הראשון

ואת־יהוה אלהי השמים אני ירא שברחתי מלפניו אשר־עשה את־הים ואת־היבשה: י וייראו האנשים יראה גדולה ויאמרו אליו מה־זאת עשית לברוח מלפני השם כִּי־ידעו האנשים כִּי־מלפני יהוה הוא ברח כי הגיד להם: יא ויאמרו אליו מה־נעשה לך עפוך וישתק הים מעלינו ולא יסוף להרעיש עוד בחרמת הכלים כי הים הולך וסער: יב ויאמר אליהם שאוני קרו אותי והטילני וישתק הים מעליכם כי יודע אני כי בשלי הפער הגדול הזה עליכם: יג ויחתרו האנשים היו משתדלים עם המשוכות להשיב הספינה אל־תיבשה ולא יכלו כי הים הולך וסער עליהם להרחיק את הספינה אל תוך הים: יד ויקראו אל־יהוה ויאמרו אנה יהוה אל־

לו מה־לך נרדם קום קרא אל־אלהיך אוֹלִי ותעשה האלהים לנו ולא

נאבד: ז ויאמרו איש אל־רעהו לכו ונפילה גורלות ונדעה בשלמי

הרעה הזאת לנו ונפלו גורלות ויפל הגורל על־יונה: ח ויאמרו אליו

הגידה־נא לנו באשר למי־הרעה הזאת לנו מה־מלאכתך ומאין תבוא

מה ארצך ואי־מוזה עם אתה: ט ויאמר אליהם עברי אנכי ואת־יהוה

אלהי השמים אני ירא אשר־עשה את־הים ואת־היבשה: י וייראו

האנשים יראה גדולה ויאמרו אליו מה־זאת עשית כִּי־ידעו האנשים

כִּי־מלפני יהוה הוא ברח כי הגיד להם: יא ויאמרו אליו מה־נעשה לך

וישתק הים מעלינו כי הים הולך וסער: יב ויאמר אליהם שאוני

והטילני אליהם וישתק הים מעליכם כי יודע אני כי בשלי הפער

הגדול הזה עליכם: יג ויחתרו האנשים להשיב אל־תיבשה ולא יכלו

כי הים הולך וסער עליהם: יד ויקראו אל־יהוה ויאמרו אנה יהוה

עטרת מרים

עטרת מרים

מִכְסָּאָ לִשְׁבֹּת עַל הָאָרֶץ וַיַּעֲבֹר הַסּוּר אֶדְרֵתּוֹ לְבוֹשׁ הַמְּלָכֹת מִמַּעַלְיוֹ וַיְכַסּוּ שֵׁק וַיַּעֲה עָהָ וַיֵּשֶׁב עַל־הָאָפֶר: וַיִּזְעַק צֶהָ לְהַכְרִיז וַיֹּאמֶר בְּנִינָה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְּדִלּוֹ שֶׁל הַמְּלָכֹת נִגְדָּר לֵאמֹר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבֶּקֶר וְהַצֹּאֵן אֲלִי־יִטְעֻמוּ מֵאוֹמָה שׁוֹם דָּבָר, אֲלִי־רַעְיוֹ וּמִיָּם אֲלִי־יִשְׁתּוּ: ח ג

זה יש להכריז ויתכסו שלמים האדם והבהמה ויכראו אל־אלהים בחזקה בכל לב וישבו איש מדרגו הרעה משאר עבירות ומן החמסם תול אשר בכפיהם שעליהם להשיב, כי וידוי ותרתה לבר אין מועיל בחמס: ח ג זה מן הפרוז כי הודיע על עבירות שברו ישוב לה' ואו ונחם האלהים מן הגורח ושב מחרון אפו ולא נאבד מן העולם: י וירא האלהים את־מעשיהם כירשבו מדרגם הרעה כי עשו בדרב המלך וינחם נתחרט האלהים דברה תורה פלשון בני אדם על־הרעה על הגורח אשר־דבר לעשות־להם ולא עשה: א מנבואה נאמר לו שניחם ה' וירע אל־יונה רעה גדולה אמה עכשיו יאמרו היום שאני נביא השקר ויחר לו בעבור ישראל שהם לא שבו מדרגם הרעה: ב ויתפלל אל־יהוה קח נא את נפשי וחסדי ויאמר אנה יהוה הלוא־יזה דברי עד בעוד היותי על־אדמתי על־כן קדמתי לברח תרשישה טרם באה לי הנבואה פעם שנית, כי ידעתי מאז שהם יחרו בתשובה ולא תחריבם כי אתה אל־חנן ורחום ארץ אפים ורכי־חסד ונחם וכוה חסיד פסדק על ישראל בראותם כח התשובה ואינם לוקחים מוסר, ולכן היתה קשה עלי הנבואה: ג ועתה יהוה הואיל וכן הוא קח־נא את־נפשי מִמָּנִי שלא אראה ברעת ישראל כי טוב מותי מחיי: ד ויאמר יהוה התיטב האם על הטוב שאני עושה להם חרה לך: ה ויצא יונה מן־העיר וישב מקדם לעיר ויעש' לו שם ספה וישב תחתיה בצל עד

אל־מלך גינה ויקם מכסאו ויעבר אדרתו מעליו ויכס שֵׁק וישב על־הָאָפֶר: וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינָה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְּדִלּוֹ לֵאמֹר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבֶּקֶר וְהַצֹּאֵן אֲלִי־יִטְעֻמוּ מֵאוֹמָה וּמִיָּם אֲלִי־יִשְׁתּוּ: ח ויתכסו שלמים האדם והבהמה ויכראו אל־אלהים בחזקה וישבו איש מדרגו הרעה ומן־החמס אשר בכפיהם: ט מִי־יִדְעַע ישוב ונחם האלהים ושב מחרון אפו ולא נאבד: י וירא האלהים את־מעשיהם כירשבו מדרגם הרעה וינחם האלהים על־הרעה אשר־דבר לעשות־להם ולא עשה: ד א וירע אל־יונה רעה גדולה ויחר לו: ב ויתפלל אל־יהוה ויאמר אנה יהוה הלוא־יזה דברי עד־היותי על־אדמתי על־כן קדמתי לברח תרשישה כי ידעתי כי אתה אל־חנן ורחום ארץ אפים ורכי־חסד ונחם על־הרעה: ג ועתה יהוה קח־נא את־נפשי מִמָּנִי כי טוב מותי מחיי: ד ויאמר יהוה התיטב חרה לך: ה ויצא יונה מן־העיר וישב מקדם לעיר ויעש' לו שם ספה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה־ייתה בעיר: ו וימן יהוה־אלהים קיק'ון ויעל | מעל ליונה להיות צל' על־ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על־הקיק'ון שמחה גדולה: ז וימן האלהים תולעת בעלות השחר למחרת יום שמחתו ותד את־הקיק'ון ממקום ויקחו ויביש: ח ויהי | פורח השמש וימן הומו אל־הים רוח קדים מנחת חרישית שמחשת האונים מרב שאונה ותד השמש השליד יצוצו על־ראש יונה ויתעלף נשאר בל הרגשה וישאל את־נפשו למוות ויאמר טוב מותי מחיי כי סבל יסורים הרבה: ט ויאמר אלהים אל־יונה התיטב האם מאד חרה לך על אבדו הקיק'ון ויאמר היתב חרה־לי עד שאבד מות בעבור זה: י ויאמר יהוה הפה אתה חסד ונחשורת על אבדת הקיק'ון אשר אתה לא־עמלת בו

אשר יראה מה־ייתה בעיר אולי לא עמדו בתשובתם ותחזור הגורח למקומה: ו וימן הצמים יהוה־אלהים עשב בשם קיק'ון והוא גדל למעלה ויעל | מעל ליונה להיות צל' על־ראשו להציל לו מרעתו מהם השמש וישמח יונה על־הקיק'ון שמחה גדולה: ז וימן הומו האלהים תולעת בעלות השחר למחרת יום שמחתו ותד את־הקיק'ון ממקום ויקחו ויביש: ח ויהי | פורח השמש וימן הומו אל־הים רוח קדים מנחת חרישית שמחשת האונים מרב שאונה ותד השמש השליד יצוצו על־ראש יונה ויתעלף נשאר בל הרגשה וישאל את־נפשו למוות ויאמר טוב מותי מחיי כי סבל יסורים הרבה: ט ויאמר אלהים אל־יונה התיטב האם מאד חרה לך על אבדו הקיק'ון ויאמר היתב חרה־לי עד שאבד מות בעבור זה: י ויאמר יהוה הפה אתה חסד ונחשורת על אבדת הקיק'ון אשר אתה לא־עמלת בו

הרעה וינחם האלהים על־הרעה אשר־דבר לעשות־להם ולא עשה: ד א וירע אל־יונה רעה גדולה ויחר לו: ב ויתפלל אל־יהוה ויאמר אנה יהוה הלוא־יזה דברי עד־היותי על־אדמתי על־כן קדמתי לברח תרשישה כי ידעתי כי אתה אל־חנן ורחום ארץ אפים ורכי־חסד ונחם על־הרעה: ג ועתה יהוה קח־נא את־נפשי מִמָּנִי כי טוב מותי מחיי: ד ויאמר יהוה התיטב חרה לך: ה ויצא יונה מן־העיר וישב מקדם לעיר ויעש' לו שם ספה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה־ייתה בעיר: ו וימן יהוה־אלהים קיק'ון ויעל | מעל ליונה להיות צל' על־ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על־הקיק'ון שמחה גדולה: ז וימן האלהים תולעת בעלות השחר למחרת יום שמחתו ותד את־הקיק'ון ויביש: ח ויהי | פורח השמש וימן אל־הים רוח קדים חרישית ותד השמש על־ראש יונה ויתעלף וישאל את־נפשו למוות ויאמר טוב מותי מחיי: ט ויאמר אלהים אל־יונה התיטב חרה־לך על־הקיק'ון ויאמר היתב חרה־לי עד־מוות: י ויאמר יהוה אתה חסד על־הקיק'ון אשר לא

עטרת מרים

בְּחִירָשָׁה וְחִירָשָׁה וְחִירָשָׁה מִן הָאֵל וְלֹא גִדְּלָתוּ שְׁבִין לֵילָה אַחֵר הָיָה וּבִן לֵילָה שְׁמִירָה אֶבֶר: יֵא וְאֵלֵי לֹא אֲחֻס עַל־נִינֹה הָעִיר הַגְּדֹלָה הֵם שְׂרִבִּים עֹבְדִים עֲבֹדֵה־זֶרָה, אֵל אֲשֶׁר יִשְׁפָּה הַרְבֵּה מִשְׁתִּים עֲשֶׂרָה רַבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע בִּיּוֹמֵינוּ לְשִׁמְאֹל כִּי הֵם קִמְּנוּ וְאֵין לְחֹשֶׁב לָהֶם עֹן וּבְהִמָּה רַבָּה

עטרת מרים

שָׁאִין לָהֶם עֹנֶשׁ, וְעַל כָּל אֵלֶּה רָאוּ לְחֹס וְלְחִמּוֹל: יֵח מִי־אֵל כְּמוֹד נִשְׂא עֹן וְעֶבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשִׁמְאִית נִחְלָתוּ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי־חָפִץ חֶסֶד הוּא: יֵט יֵשׁוּב יִרְחֲמֵנו יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵנו וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כִּתְתֵּן אִמָּת לְעֶקֶב חֶסֶד לְאֲבֵרָהֶם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעַת לְאֲבֵחֵנו מִימֵי קֶדֶם:

עֲמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא גִדְּלָתוּ שְׁבִין לֵילָה הִיא וּבִן לֵילָה אֶבֶר: יֵא וְאֵלֵי לֹא אֲחֻס עַל־נִינֹה הָעִיר הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר יִשְׁפָּה הַרְבֵּה מִשְׁתִּים־עֲשֶׂרָה

רַבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע בִּיּוֹמֵינוּ לְשִׁמְאֹל וּבְהִמָּה רַבָּה: זֵי יֵח מִי־אֵל כְּמוֹד נִשְׂא עֹן וְעֶבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשִׁמְאִית נִחְלָתוּ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי־חָפִץ חֶסֶד הוּא: יֵט יֵשׁוּב יִרְחֲמֵנו יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵנו וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כִּתְתֵּן אִמָּת לְעֶקֶב חֶסֶד לְאֲבֵרָהֶם אֲשֶׁר־נִשְׁפָּעַת לְאֲבֵחֵנו מִימֵי קֶדֶם:

♦ יום חמישי י"א תשרי ♦

(כט) לוֹ חֲכָמֹו יִשְׁכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם: כט אלו חכמים אסתכלו בדא סברו מא יהי בסופיהון:

זשׁ • יבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם • יתנו לב להתבונן לסוף פרענותם של ישראל.

(ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אַחֵר אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רַבְּבָה אִם־לֹא פִּי־צוּרִם מְכָרִם וַיהוָה הִסְגִּירָם: לא אכדין ירדוף חד אלפא ותרין יצקון לרבואת אלהן ארי תקיפהון מסרננו וזי אשלמננו:

זשׁ • אֵיכָה יִרְדֹּף אַחֵר • מִמֶּנּוּ אֶלֶף מִשְׁרָאֵל. אִם־לֹא פִּי־צוּרִם מְכָרִם וַה' הִסְגִּירָם • מְכָרִם וּמְסָרִם בְּיָדָנוּ, דִּילְבֵּר־ר בְּלַע־ר (איבערגעבען).

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות אחרון של פסח תש"ז – תורת מנחם התנועדיות כרך יט עמ' 323)

פי צורם מכרם וה' הסגירם (לב, ל) השמדות ל"ע שהיו בדורנו - לא היו מצד פחם של אמות העולם, שהרי אין לגוי שליטה על יהודי, שנשמתו היא חלק אלקה ממעל ממש. והגע בעצמך: אם בעצי המקדש הגשמי ואבניו לא שלט האויב, ככתוב "טבעו בארץ שעריה" - כל־שכן וקל־וחמור שאין לו שליטה במקדש רוחני (ושכנתי בתוכם,

(לא) **פי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים:** לא ארי לא כתקפנא תקפהון ובעלי דכבנא הוו דיננא:

זשׁ • **פי לא כצורנו צורם** • כל זה היה להם לאויבים להבין שהשם הסגירם, ולא להם ולאליהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו פלויס אלהיהם פנגד צורנו,

(לב) **פי־מגפן סרם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענב־רוש אשפלת מורת למו:** לב ארי כפרענות עמא דסדום פרענותהון ולקותהון קצם עמרה מקתהון בישין פרשי חוין ותשלמת עובדיהון פמרויהון:

"בְּשָׂדֵי מִדְבָּר קָדְרוֹן". עֲנִי-יְרוּשָׁה • עֲשֹׁב מִרְ. אֲשַׁכֵּל מְרִירָה לְמוֹ • מִשְׁקָה מִרְ רְאוּי לָהֶם, לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם פְּרַעְנוֹתָם, וְכֵן תִּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: 'וְתִשְׁלַמַּת עוֹבְדֵיהוֹן בְּמִרְרוֹתֵהוֹן'.

כ"י • בִּי-מִגְפָּן סֹדֶם גִּפְנָם • מוֹסֵב לְמַעַלָּה: אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי אֶפְאִיֵּהֶם וְאֶשְׁבִּית זָכְרָם – לְפִי שְׁמַעְשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂה סֹדֶם וְעִמּוֹרָה. שְׂדֵמָה • שְׂדֵה תְּבוּאָה, כְּמוֹ: (חֲבִיקוּק א) "וְשְׂדֵמֹת לֹא עָשָׂה אֲכָל", (מְלִכִים ב כג)

(לג) חֲמַת תַּנִּינִים יִינָם וְרֹאשׁ פִּתְנִים אֲכֹר:

לג הָא חֲמַת תַּנִּינִים פִּס פְּרַעְנוֹתֵהוֹן וְכָרִישׁ פִּתְנִי חוֹזֵן אֲכֹרִיאִין:

מִשְׁתָּה פְּרַעְנוֹתָם. וְרֹאשׁ פִּתְנִים • כּוֹסֶם, שֶׁהוּא אֲכֹר לְנִשּׁוּף. אוֹיֵב אֲכֹרִי יָבֵא וְיִפְרַע מִקֵּם.

כ"י • חֲמַת תַּנִּינִים יִינָם • פִּתְרָגוֹמוֹ: 'הָא חֲמַת תַּנִּינִיא פִּס פְּרַעְנוֹתֵהוֹן, הִנֵּה בְּמִרְרוֹת נִחְשִׁים כּוֹס

לד הָלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְן קְדָמִי גְנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרִי:

(לד) הֲלֹא-הוּא כָּמֶם עֲמָדִי חֲתוּם בְּאוֹצְרֵי:

לפני. הֲלֹא-הוּא • פָּרִי גִפְנָם וְתִבּוּאָה שְׂדֵמֹתָם, כְּמוֹס עֲמָדִי.

כ"י • הֲלֹא-הוּא כָּמֶם עֲמָדִי • פִּתְרָגוֹמוֹ, כְּסִבּוּרִים הֵם שְׁשִׁכְחֵתִי מַעֲשֵׂיהֶם? כָּלֶם גְּנִיזִים וְשִׁמּוּרִים

לה קְדָמִי פְּרַעְנוֹתָהּ וְאֵנָּה אֶשְׁלֵם לְעֶדֶן דִּיגְלוֹן מִאֲרַעְהוֹן אֲרִי קָרִיב יוֹם תִּכְרֶהוֹן וּמִפְּעֵ דְעֵתִיד לְהוֹן:

(לה) לִי נֶקֶם וְשָׁלֹם לָעֵת תִּמּוּט רִגְלָם בִּי קְרוֹב יוֹם אִידֶם וְחֵשׁ עֲתֵדָה לְמוֹ:

לָהֶם. וְחֵשׁ • כְּמוֹ (יִשְׁעִיָּה ה) "מִהֵרָ יִחִישָׁה". עַד כָּאֵן הָעִיד עֲלֵיהֶם מִשָּׁה דְּבָרִי תוֹכַחָה לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעַד, כְּשֶׁתָּבֹא עֲלֵיהֶם הַפְּרַעְנוֹת יִדְעוּ שְׁאֵנִי הוֹדַעְתִּים מִרְאֵשׁ, מִכָּאֵן וְאֵילָף הָעִיד עֲלֵיהֶם דְּבָרִי תִנְחֻמִּין שְׂיִבְאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹלֹת הַפְּרַעְנוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעַלָּה: (לְעִיל ל) "וְהָיָה כִּי יָבוֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וְגו' וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְגו'".

כ"י • לִי נֶקֶם וְשָׁלֹם • עָמִי נִכּוֹן וּמִזְמָן פְּרַעְנוֹת נֶקֶם וְשָׁלֹם לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם. הַנֶּקֶם יִשְׁלֵם לָהֶם גְּמוּלָם. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים "וְשָׁלֹם", שֶׁם דְּבָר כְּמוֹ 'וְשָׁלוֹם', וְהוּא מִגְזֵרָה (יִרְמְיָה ה): "וְהַדְּבָר אֵין בָּהֶם", כְּמוֹ וְהַדְּבָר. וְאִימָתִי אֶשְׁלֵם לָהֶם? – לָעֵת תִּמּוּט רִגְלָם • כְּשֶׁתִּתְּנוּ זְכוֹת אֲבוֹתָם, שֶׁהֵן סְמוּכִים עָלָיו. בִּי קְרוֹב יוֹם אִידֶם • כְּשֶׁאֲרַצָּה לְהִבְיֵא עֲלֵיהֶם יוֹם אִידֶם, קְרוֹב וּמִזְמָן לְפָנַי לְהִבְיֵא עַל-יְדֵי שְׁלֹחִים הַרְבֵּה. וְחֵשׁ עֲתֵדָה לְמוֹ • וּמִהֵרָ יָבֹאוּ הַעֲתִידוֹת

לו אֲרִי יִדִּין יִי דִינָא דְעִמָּה וּפְרַעְנוֹת עֲבֹדֵהִי צְדִיקָא יִתְפַּרַּע אֲרִי גְּלִי קְדָמוֹהִי דְבַעְדָּן דִּתְתַּקַּף עֲלֵיהוֹן מִסַּת סְנָאָה יְהוֹן מִשְׁלָטִין וְשִׁבְיָקִין:

(לו) בִּי-יָדִין יְהוָה עָמוֹ וְעַל-עֲבֹדָיו יִתְנַחֵם בִּי יִרְאָה בִּי-אֲזֹלַת יָד וְאֶפֶס עֲצוֹר וְעֹזוֹב:

בִּי-אֲזֹלַת יָד • כְּשִׁירָאָה בִּי יָד הָאוֹיֵב הוֹלֶכֶת וְחוֹזֶקֶת מְאֹד עֲלֵיהֶם, וְאֶפֶס בָּהֶם עֲצוֹר וְעֹזוֹב. עֲצוֹר • נוֹשֵׁעַ עַל-יְדֵי עוֹצֵר וּמוֹשֵׁל שְׂיַעְצֵר בָּהֶם. עֹזוֹב • עַל-יְדֵי עוֹזֵב. וְעוֹצֵר הוּא הַמוֹשֵׁל הָעוֹצֵר בְּעַם שְׁלֹא יִלְכוּ מִפְּזִירִים בְּצִאתָם לְצֹבָא עַל הָאוֹיֵב, בְּלִשׁוֹן לַעֲזֹ מִיִּנְטִינְדוֹר. עֲצוֹר • הוּא הַנוֹשֵׁעַ בְּמַעֲצוֹר הַמוֹשֵׁל. עֹזוֹב • מְחַזֵּק, כְּמוֹ (נַחְמִיָּה א) "וַיַּעֲזֹבוּ אֶת יְרוּשָׁלַּיִם עַד הַחֹמָה", (יִרְמְיָה כט) "אֵיךְ לֹא עָזְבָה עִיר תְּהִלָּה".

כ"י • בִּי-יָדִין ה' עָמוֹ • כְּשִׁישְׁפֹּט אוֹתָם בְּיִסּוּרִין הִלְלוּ הָאֲמּוּרִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ (אֵיִיב לו) "כִּי כֶם יָדִין עַמִּים", יִיֶּסֶר עַמִּים. 'כִּי' זֶה אֵינוֹ מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'דְּהָא' לְתַת טַעַם לְדְבָרִים שֶׁל מַעַלָּה, אֲלֵא לְשׁוֹן תַּחֲלַת דְּבָר, כְּמוֹ (וִיקְרָא כה) "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ", כְּשִׁיבְאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הִלְלוּ וְיִתְנַחֵם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל עֲבֹדָיו לְשׁוֹב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם. יִתְנַחֵם • לְשׁוֹן הַפֶּן מִחֻשְׁבָּה, לְהַטִּיב אוֹ לְהַרַע. בִּי יִרְאָה

שיעור יומי ליום שישי י"ב תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת האזינו קלא

(ז) וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוֹר חָסִיו בּוֹ: לוי וַיִּימָר אֵן דַּחֲלָתְהוֹן תַּקִּיפָא דְהוּוּ רַחֲצִין בָּהּ:

כ"י וְאָמַר • הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עָלֶיְהֶם. אֵי אֱלֹהֵימוֹ • עֲבֹדֶת-כּוֹכָבִים שָׁעֲבָדוּ. צוֹר חָסִיו בּוֹ •

(ח) אֲשֶׁר חָלַב זַבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יִקְוִמוּ וַיַּעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: לח די תרב נכסתהון הוו אכלין שתן חמר נספיהון יקומון כען ויסעדונכון יהון עליכון מגן:

כ"י אֲשֶׁר חָלַב זַבְחֵימוֹ • הִיו אוֹתָן אֱלֹהוֹת אוֹכְלִים, שֶׁהִיו מְקַרְבִּים לַפְּנִיָּהם וְשׁוֹתִים יֵין נְסִיכָם. יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה • אוֹתוֹ הַצּוֹר יִהְיֶה לָכֶם מִחֲסָה וּמִסְתָּוֹר.

(ט) רְאוּ! עֹתָה כִּי אָנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אִמִּית וְאַחִיָּה מַחֲצֵתִי וְאָנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל: לט חזו כען ארי אנא אנא הוא ולית אלה בר מני אנא ממית ומחה מחינא ואף מסינא ולית מן ידי משזב:

כ"י רְאוּ עֹתָה • הִבִּינוּ מִן הַפְּרָעָנוֹת שֶׁהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם וְאֵין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שְׁאוּשִׁיעֶכֶם וְאֵין מוֹחֶה בְּיָדִי. אֲנִי אֲנִי הוּא • אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וְאֲנִי לְהָרִים. וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי • עוֹמֵד כְּנֶגְדִי לְמַחֹת. עִמָּדִי • דְּגַמְתִּי וְכִמוּנִי. וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל • הַפּוֹשְׁעִים בִּי.

♦ יום שישי י"ב תשרי ♦

(מ) כִּי-אֵשָׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֵלָם: מ ארי אתקנית בשמיא בית שכנתי ואמרתי קום אנא לעלמין:

כ"י כִּי אֵשָׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי • כִּי בַּחֲרוֹן אַפִּי, אֵשָׁא יָדִי אֶל עַצְמִי בְּשׁוֹבוּעָה. וְאָמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הוּא, [כְּמוֹ חֵי אֲנִי נָאם ה' אִם לֹא כַּאֲשֶׁר

(מא) אִם-שְׁנוֹתַי בִּרְק חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרִי וְלִמְשֹׁנָאֵי אִשְׁלָם: מא אם על חד תרין כחזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדניא ידי אחיב פרענותא לסנאי ולכעלי דכבי אשלם:

כ"י אִם-שְׁנוֹתַי בִּרְק חֲרָבִי • אִם אֲשַׁנֵּן אֶת לִהַב חֲרָבִי, כְּמוֹ (יחזקאל כא) "לִמְעַן הָיוּת לָהּ בִּרְק", פִּלְגַּדוֹר (בלאנץ). וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי • לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים בְּאוֹיְבֵי שֶׁהִרְעוּ לָכֶם, אֲשֶׁר אֲנִי קֹצֵפְתִּי מַעַט וְהִמָּה עֲזָרוּ לָרָעָה. דָּבָר אַחֵר: "וְתֹאחֲזוּ יָדִי", אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט לְהַחֲזִיק בָּהּ וּלְנַקֵּם נָקָם. אָשִׁיב נָקָם וְגו' • לְמַדּוּ רַבּוּתֵינוּ בְּאַגְדָּה, מִתּוֹךְ הַמִּקְרָא,

(לט) אֲנִי אֲנִי הוּא. אֲנִי אִמִּית. ג' פְּעָמִים 'אֲנִי' - כְּנֶגֶד ג' גְּלִיּוֹת. וְאֲנִי - כְּנֶגֶד גְּלוֹת הִרְבִּיעִי, דְּכַתִּיב (יחזקאל א, א) "וְאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה", לוֹמֵר שֶׁבְּכָל הַגְּלִיּוֹת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּנוּ. להצילנו. ואין מידי מציל. מידי בגימטריא: דין, שאין ניצול מיום הדין. תורה מ (מ) ואמרתי חי אנכי לעלם. לעלם נידונין הרשעים. תורה מב

מב אַרױ גירי מדמא וחרבי תקטול בעממא
 מדם קטילן ושכנן לאעדא כתרין מריש
 סנאה ובעל דכבא :

רש"י • אֲשֶׁפִּיר חֲצִי מִדָּם • הָאוֹיֵב. וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר • בָּשָׂרָם. מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה • זֹאת תִּהְיֶה לָּהֶם מִצֶּחֶן דָּם חָלָל (ספרים שְׁמוֹנִים: מִלֵּל דָּם) יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שֹׁשְׁבוּ מִהֶם. מְרֹאֵשׁ פְּרִעוֹת אוֹיֵב • מִפְּשַׁע תַּחֲלַת

(מג) הִרְגֵּינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי רַם־עַבְדָּיו יָקוּם וְנִקְם יִשְׂרָאֵל
לְאֶזְרֵיוֹ וּכְפָר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ: פ

ג"י"א הַרְנִינוּ גוֹיִם עִמּוֹ • לְאוֹתוֹ הַזְמַן יִשְׁבְּחוּ
 הָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִּים אֶת יִשְׂרָאֵל: יֵאָדָו מִה שִׁבְחָה שֶׁל
 אֲמָה זֹאת שֶׁדָּבְקוֹ בַּהֲקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הַתְּלָאוֹת
 שֶׁעָבְרוּ עָלֵיהֶם וְלֹא עֲצוּבוּהוּ, יוֹדְעִים הָיוּ בְּטוּבוֹ
 וּבִשְׂבָּחוֹ. כִּי דַם-עֶבְרָיו יָקוּם • שְׂפִיכוֹת דְּמִיָּה, כְּמִשְׁמָעוֹ. וְנָקָם יֵשִׁיב לְעֲרִיו. עַל הַגָּזֹל וְעַל
 הַחֶמֶס, כְּעֵינָן שֶׁנֶּאֱמָר: (יזאל ד) "מִצָּרִים לְשִׁמָּה תִּהְיֶה,
 וְאֹדוֹם לְמַדְבָּר שִׁמְמָה תִּהְיֶה מִחֶמֶס בְּנֵי יְהוּדָה",
 וְאוֹמֵר (עובדיה א) "מִחֶמֶס אָחִיד יַעֲקֹב וְגו'". וְכִפָּר
 אֲדָמְתוֹ עִמּוֹ • וַיִּפֹּס אֲדָמְתוֹ וְעִמּוֹ עַל הַצְרוֹת
 שֶׁעָבְרוּ עָלֵיהֶם, וְשִׁעֲשֵׂה לָהֶם הָאוֹיֵב. וְכִפָּר לִשְׁוֹן
 רִצּוֹי וַפִּיּוֹס, כְּמוֹ (בראשית לב) "אֲכַפְּרָה פָּנָיו", אֲנַחְיָגָה
 לְרִגְזָה. וְכִפָּר אֲדָמְתוֹ • וּמָה הִיא אֲדָמְתוֹ? עִמּוֹ.
 כְּשִׁעֲמֻו מִתְנַחֲמִים, אֲרִצּוֹ מִתְנַחֲמָת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר
 (תהלים פה) "רִצִּיתִי ה' אֲרִצֵּךְ", בְּמָה רִצִּיתִי אֲרִצֵּךְ? "שִׁבְתָּ
 שְׁבוֹת יַעֲקֹב". בְּפָנִים אֲחֵרִים הִיא נִדְרָשֶׁת בִּסְפָרִי,
 וְנִחְלָקוּ בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, וְרַבִּי יְהוּדָה
 דּוֹרֵשׁ כֻּלָּה כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּי נַחֲמִיָּה דּוֹרֵשׁ כֻּלָּה
 כְּנֶגֶד הָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִּים. רַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ כֻּלָּפִי
 יִשְׂרָאֵל: "אֲמַרְתִּי אִפְאִיָּהֶם", כְּמוֹ שֶׁפִּרְשִׁיתִי עַד "וְלֹא
 ה' פָּעַל כָּל זֹאת". "כִּי גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה" — אֲבָדוֹ
 תּוֹרָתִי, שֶׁהִיא לָהֶם עֲצָה נְכוֹנָה. "וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה"
 — לְהִתְבּוֹנֵן "אֵיכָה יִדְרֹף אֶחָד" מִן הָאֲמוֹת "אֵלֶיךָ"
 מֵהֶם, אִם לֹא כִּי צוּרִם מְכָרִים, "כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ
 צוּרִים", הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפִּרְשִׁיתִי עַד תְּכִלִּיתוֹ. וְרַבִּי נַחֲמִיָּה
 דּוֹרֵשׁ כֻּלָּפִי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִּים: "כִּי גוֹי אֲבָד עֲצוֹת
 הֵמָּה", כְּמוֹ שֶׁפִּרְשִׁיתִי תַּחֲלָה, עַד "וְאוֹיְבֵינוּ

(מב) **וְחִרְבִּי**. אותיות **חָרַב י"ו**. לומר
לך, חָרַבוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵשׁ לָהּ
י"ו פָּנִים, כְּדֹאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ שׁוֹחֵר טוֹב
(פֶּרֶק ע"ח). **נֶקֶם בְּרִית** (וְקָרָא כּוּ, כה). לְנֶקֶם
עַל כָּל מַצּוּה וּמַצּוּה שֶׁנִּכְרְתוּ עֲלֶיהָ י"ו

שיעור יומי לשבת קודש י"ג תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת האזינו קלג

לעולם, איני ממחר לפרע, לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכלת בדי ליפרע מן המתיים ומן החיים. מלך בשר-ודם שהוא הולך למות, ממחר נקמתו ליפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא

רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֲבָל אֲנִי חַי לְעוֹלָם וְאִם יָמוּתוּ הֵם וְאֲנִי נִפְרָע בְּחַיֵּיהֶם, אֶפְרָע בְּמוֹתָם: אִם שְׁנוֹתֵי בָרֶק חֲרָבִי • חֲרָבָה 'אִם' יֵשׁ שְׂאִינָם תְּלוּיִים, כְּשֶׁאֲשַׁנּוּ בָרֶק חֲרָבִי וְתֵאָחַז בְּמִשְׁפָּט יָדֵי וְכו', כִּמּוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי לְמַעַלָּה.

♦ שבת קודש י"ג תשרי ♦

(מד) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשִׁעַ בֶּן־נֹון:

מד וַאֲתָא מֹשֶׁה וּמִלִּיל יֵת כָּל פִּתְגָמֵי תְּשַׁבְּחָתָא הָדָא קָדָם עָמָא הוּא וְהוֹשִׁעַ בֶּן נֹון:

כ"י"א הוּא וְהוֹשִׁעַ בֶּן־נֹון • (סוטה יג) שִׁבְתָּ שֶׁל דִּינֻגִּי הֵיטָה, נִטְלָה רְשׁוּת מִזָּה וְנִתְּנָה לָזֶה. הַעֲמִיד לֹא מֹשֶׁה מִתְּרַגְּמֵן לִיהוֹשֻׁעַ, שִׁיחָא דִּדְרֻשׁ בְּחַיִּיו, בְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'בְּחַיִּי רַבָּךְ לֹא הִיָּה לָךְ לְהָרִים רֹאשׁ'.

וְלִמָּה קוֹרְאָהוּ בָּאן 'הוֹשִׁעַ'? לֹאמַר שְׁלֹא זָחָה דַּעֲתוֹ עָלָיו, שְׂאִף־עַל־פִּי שְׁנִיתָנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ בְּאֲשֶׁר מִתְּחַלְתּוֹ (ספרי) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 201)

הוּא וְהוֹשִׁעַ בֶּן נֹון (לב, מד) וְלִמָּה קוֹרְאָהוּ בָּאן הוֹשִׁעַ . שְׂאִף־עַל־פִּי שְׁנִיתָנָה לוֹ גְּדֻלָּה הַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ בְּאֲשֶׁר מִתְּחַלְתּוֹ (רש"י) בְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי זֹכָה לְגְדֻלָּה, גְּדֻלוֹת שֶׁל שְׂרָרָה אוֹ גְדֻלוֹת בַּעֲנָן אַחֵר, שְׂזוּכָה לְבָרוּכוֹת נַעֲלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם - הוּא עָלוֹל לְחֻשָּׁב, שְׁמִינָה גּוֹפָא שֶׁהוּא זָכָה לָךְ,

סִימָן שֶׁהוּא רָאוּי לְדַבֵּר, וְכִתְּוָצָאָה מִכָּף תְּהִיָּה אֲצִלוֹ תְּנוּעָה שֶׁל הִרְחַבְתַּת הַדַּעַת וְרוֹמְמוֹת. לֹמְדִים אָנוּ מִיהוֹשֻׁעַ, שְׂאִדְרָבָה: דִּזְקָא מִי שְׂזוּכָה לְגְדֻלָּה צְרִיךְ לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ בְּאֲשֶׁר בִּתְחִלְתּוֹ. וְזֶה גַם הַכָּלִי לָכֵךְ שֶׁהַגְּדֻלָּה תִּתְקַיֵּם בִּידֵי.

(מה) וַיָּכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

מה וְשַׁצִּי מֹשֶׁה לְמַלְלָא יֵת כָּל פִּתְגָמָא הָאֵלֶּיךָ עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

(מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְּוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

מו וַאֲמַר לְהוֹן שְׂוִי לְבָבוֹן לְכָל פִּתְגָמָא דִּי אָנָּא מְסַהַד בְּכוֹן יוֹמָא דִּין דִּי תִּפְקִידֵינוּ יֵת בְּנֵיכוֹן לְמִשְׁר לְמַעַבְדַּד יֵת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרֵיתָא הָדָא:

כ"י"א שִׁימוּ לְבַבְכֶּם • צְרִיךְ אָדָם שִׁיחֵיו עֵינָיו וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ מְכוּנִים לְדַבְרֵי תוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "בֶּן אָדָם רֹאֵה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע וְשִׂים לְבָךְ וְגו'", וְהִרֵי דְבָרִים קַל־וְחֹמֶר, וּמָה תְּכַנִּית

הַבִּית, שֶׁהוּא נִרְאֶה לְעֵינַיִם וְנִמְדָּד בְּקִנְיָה, צְרִיךְ אָדָם שִׁיחֵיו עֵינָיו וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ מְכוּנִים לְהִבִּין - דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁהֵן כְּהִרְרִין הַתְּלוּיִן בְּשַׁעֲרָה, עַל־אַחַת־כַּמָּה־וּכְמָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ יום ב' דראש השנה ה'תשכ"ח

רש"י מְשֻׁנָּה מִסֵּדֶר הַפְּתוּב בִּיחֻזְקָאֵל: עֵינַיִם אֲזַנִּים וְלֵב, וְכוּתָב: עֵינַיִם לֵב וְאֲזַנִּים - כִּי בְּפִירוּשׁ רִש"י מְדַבֵּר בְּנוּגַע לַתּוֹרָה. וְאִילוּ בִּיחֻזְקָאֵל מְדַבֵּר בְּנוּגַע לְעוֹלָמוֹת, שֶׁהֵעֵנָן הִיטֵר נַעֲלָה שְׁבוּ הוּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ:

הַסֵּדֶר הוּא: לֵב - קִבְּלַת עוֹל, וְאַחֲרֵי־כֵן אֲזַנִּים - שְׁמִיעָה, הִבְנָה וְהַשְׁגָּה. וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר: לְכָל־לְרֹאשׁ צְרִיךְ לִהְיוֹת עֵינָן הִרְאִיָּה (עֵינַיִם), שֶׁהוּא עֵינָן הַחֲכָמָה, אֲמוּנָה; וְלִאֲחֵרֵי־זֶה בָּא עֵינָן הַקִּבְּלַת עוֹל' (לֵב), וְאַחֲרֵי־כֵן בָּא עֵינָן הַשְׁמִיעָה (אֲזַנִּים). אֲבָל בְּעוֹלָמוֹת - הַסֵּדֶר הוּא שְׁלֹכַל־לְרֹאשׁ צְרִיךְ לִהְיוֹת הַעֵינָן דִּיחֻד חֲכָמָה־וּבִינָה, עֵינַיִם (חֲכָמָה) וְאֲזַנִּים (בִּינָה), וְאַחֲרֵי־כֵן בָּא עֵינָן הַדַּעַת, שֶׁשְּׂוֹר עִם הַרְגֵּשׁ הַלֵּב - "לֵב

בַּתּוֹרָה - הַסֵּדֶר הוּא "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע". וְהֵינּוּ, שֶׁקֹּדֶם הַשְׁמִיעָה (לֹא שְׁמִיעָה כְּפִשׁוּטָה, שְׁמוּכַרְחַת לִהְיוֹת קֹדֶם הַעֲשִׂיָּה, כְּדִי לַדַּעַת מָה לַעֲשׂוֹת, אֲלֵא שְׁמִיעָה) שְׁפִירוּשָׁה הִבְנָה וְהַשְׁגָּה, צְרִיךְ לִהְיוֹת הַעֵינָן דִּינַעֲשֶׂה, קִבְּלַת עוֹל. וְלָכֵן

וענין זה צריך להיות גם אצל כל אחד מישראל - מצד בחינת משה שבנפשו, שפועלת שגם ענין היראה יהיה אצלו "מילתא זוטרת", כמבאר בתנא.

והענין ד"שימו לבבכם" צריך לפעל עליו לעסק גם עם הזולת - כהמשך הכתוב: "אשר תצוים את בניכם", כמאמר רבותינו ז"ל "ושננתם לבניך - אלו התלמידים"; וזוהי ההוכחה שיש אצלו הענין ד"שימו לבבכם", ואם חסר בפעולה עם הזולת, הרי זו הוכחה על החסרון בעצמו.

וכסיום הכתוב: "ובדבר הזה תאריכו ימים וגו'", ועד "לרשתה" - ירושת ארץ ישראל, שענין הירושה הוא אפילו אצל תינוק בן יומו, ובאפן ש"אין לה הפסק", בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

האמור לעיל בענין "שימו לבבכם" - מקנן לכל אחד ואחד, ובכדי שיבא בפועל ממש, והינו, שאין זה ענין שנאמר בתורה בלבד (אף-על-פי שזהו העיקר) שאמרו משה לאנשי דורו, אלא זהו ענין שנוגע לכל הזמנים, וצריך להיות בפעל בכל אחד ואחד.

ועל-יד-יה נעשה כל אחד 'בעל-הבית' על חמשת האברים, עינים אוננים וכו', ועד שנעשה במעמד ומצב ד"תמים תהיה עם ה' אלקיך", ומתוך בריאות הנכונה, בגשמיות וברוחניות, בטוב הנראה והנעלה.

ועד לטוב האמתי שבאים מתוך ריקוד ("אריינטאנצן") אל הגאולה האמתית והשלמה, בקרוב ממש.

לדעת; ולאחר-יה הנה "לבא פליג לכל שייפין", ועד שנעשה בגין הבית (על-ידי שבעת ימי הבנין) בשלמות, שזהו ענינו של בית-המקדש, שהוא תכלית העליה שבעולם, כנ"ל.

וסדר הדברים - שתחלה ישנו הענין כפי שהוא בתורה, ובלשון רש"י "וכן הוא אומר", ואחר-כך נמשך גם בעולם, בנוגע לבית-המקדש.

ויש לבאר גם את הענין ש"דברי תורה" הם "כהררין התליון בשערה" על-פי "ינה של תורה" - שגם לאחר שהתורה נסעה וירדה כו' עד שבאה לעולם הזה הגשמי, הרי היא למטה כמו שהיא למעלה. וזהו ענין הררין התליון בשערה, שאף-על-פי שתליון בשערה, שזהו מה שנמשך למטה, הרי זה נשאר "הררין", כפי שהם למעלה.

והענין בזה בעבודת האדם:

ידועה השיחה של כ"ק מו"ח אדמו"ר משנות הצדי"ק, שבה מדבר אודות הענין ד"שימו לבבכם", ומבאר, שמושה הוא מדרגת חכמה דאצילות, והיה משפיל נפלא, אבל אף-על-פי-כן היה דבורו עם בני ישראל כמו "עובד".

[ואומר שם דבר נפלא ("א פלא דיקער ווארט") - שמוצד זה יש יתרון במדרגת משה על מדרגת חכמה דאצילות, ומוכן, שמוצד מעלה זו, הנה חכמה דאצילות מקנאה במשה!].

וזהו שלאחרי ארבעים שנה התחיל משה לדבר "ערנסטע רייד", ואמר לבני ישראל "שימו לבבכם".

מוצרי לא פתגם רקא הוא מנכון ארי הוא חייכו וכתתגמא הדין תורכו יומין על ארעא די אתון עברין ית ירדנא תמן למירתה:

(מו) כי לא-דבר רק הוא מכם פיהו חייכם הנה תאריכו ימים עליהאדמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה: פ

פילגש וגו', לפי שאמרה: 'איני כדאי להיות לו לאשה, הלואי ואהיה פילגשו', וכל-כך למה? להודיע שבחו של אברהם, שהיו שלטונים ומלכים מתאזים לידבק בזרעו.

כ"י כי לא-דבר רק הוא מכם • לא לחנם אתם יגיעים בזה, כי הרבה שחר תלוי בזה, "כי הוא חייכם". דבר אחר: אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שחר, תדע לך שכן אמרו חז"ל: (בראשית לו) "ואחות לוטן תמנע, ותמנע היתה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שמחת תורה תשכ"ב - תורת מנחם התועודיות כרך לב עמ' 128)

לפרטים. ומזה, ש"דבר" לשון יחיד (בנגוד ל"שימו לבבכם לכל הדברים", לשון רבים), מורה על שלילת הדבור, אבל לא שלילה מחלטת, שאין זה דבור כלל, אלא הפסקה באמצע הדבור. והיכן מצינו שיש להפסיק את הדבור בתורה - במי שלומד בדבר ובא למבוא שאינו נקי.

ובדבר הזה תאריכו ימים (לב, מו) הנה מהלך במבואות המטנפות לא יקרא קריאת שמע . . אם היה קורא ובא, פוסק . . עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים (ברכות כד, ב) יש לתמוה, היכן נרמזה הלכה זו בפסוק. ויש לומר, דהנה דבור ענינו רבוי - הסברה והתחלקות

בעל הטורים

התורה לא יוכל אדם להתמלאות ממנה. תורה מח

רק, ב' במסורה. "כי לא דבר רק הוא", "הדבור רק" (בראשית לו, כד). לומר, כמו שהבור אינו מתמלא מחוליתו, כן

(מו) כי לא דבר רק הוא. תגין על הקוף, לומר שאפילו על התגין של תורה תלי תלים של הלכות.

שיעור יומי לשבת קודש י"ג תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת האזינו

קלה
(מח) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: מח ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר:

מניחין אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין סיפוט וכלי זין והורגין להם. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'הריני מוציאן בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁשׁ בּוֹ כַח לַמָּחוֹת, יָבֵא וַיִּמָּחֶה'. אף כאן במיתתו של משה נאמר: "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", לפי שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'בְּכָף וְכָף אִם אֲנוּ מְרַגְשִׁין בּוֹ, אֵין אֲנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ, אָדָם שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד לָנוּ אֶת הַשְּׁלוֹ, וְהַעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּאָר, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֵין אֲנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ'. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'הריני מכניסו בְּחֻצֵי הַיּוֹם וְכו'.

כ"י וַיִּדְבֹּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה • בשלשה מקומות נאמר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה": נאמר בנח (שם ט) "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְגו'", במראית אורו של יום, לפי שְׁהִיּוּ בְנֵי דָוִד אוֹמְרִים: 'בְּכָף וְכָף, אִם אֲנוּ מְרַגְשִׁין בּוֹ, אֵין אֲנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לִיפְנֵס בַּתְּכָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲנוּ נוֹטְלִין פְּשִׁילִין וְקַרְדָּמוֹת וּמִבְקָעִין אֶת הַתְּכָה'. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'הריני מכניסו בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁשׁ בִּידוֹ כַח לַמָּחוֹת, יָבֵא וַיִּמָּחֶה'. במצרים נאמר: (שמות יב) "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה'", לפי שְׁהִיּוּ מִצְרַיִם אוֹמְרִים: 'בְּכָף וְכָף אִם אֲנוּ מְרַגְשִׁין בָּהֶם, אֵין אֲנוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט פרשת האזינו)

מהנה הענין של "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה": רק פֶּאָשֶׁר מִשְׁקַעַת כָּאֵן עֲבוּדָה - פֶּאָשֶׁר הִיהוּדִי עֵמֶל פְּדִי לְהִסִּיר אֶת הַהִסְתָּרָה הַקִּיָּמָה בּוֹ וּבְעוֹלָם בְּכָל - רק אֵז מִתְגַּלֶּה ה"עֶצֶם", עֲצִמְיּוֹתוֹ שֶׁל הִיהוּדִי, וְאֵז רֹאִים שֶׁהַעֲלָם וְהַהִסְתָּר הוּוּ רק הַכָּנָה לַהֲתַעֲלוֹת הַבָּאָה לְאַחֲרֵיהֶם, לְגַאֲלָה עַל־יְדֵי בְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁבִּנְפָשׁוֹ, וּמִגַּאֲלָה פְּרִטִּית לְגַאֲלָה כְּלָלִית, שֶׁהִרִי מֹשֶׁה הוּא גּוֹאֵל רָאשׁוֹן הוּא גּוֹאֵל אַחֲרוֹן.

ההוראה הנלמדת מִכָּף לַעֲבוּדָה ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הִיא: בִּנְפָשׁוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי קִיָּמָה "בְּחִינַת" מֹשֶׁה רַבִּינוּ, כְּפִי שֶׁמִּסְבִּיר אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בְּהַרְחָבָה בַּתְּנִיָּא. וְכָל אִפּוֹא הִיהוּדִי לְטַעוֹן: אִם הַקְדוּשָׁה־הַזֶּה הוּא רֹצֵה שֶׁאֲלֻמֵּד תּוֹרָה וְאִקְרִי מִצְוֹת, מִדּוּעַ הוּא קָבֵעַ שֶׁבְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁבִּנְפָשׁוֹ תִּהְיֶה בְּהַעֲלָם, עַד פְּדִי כֹף שֶׁנִּיתַן לְחֹשֶׁב שֶׁאֵין הִיא קִיָּמָה כְּלָל חִסְיוֹנְשׁלוֹם, וּבְגִלּוֹי חֲשִׁים רק אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית? הַתְּשׁוּבָה עַל כֹּף הִיא, שְׁזוּהִי טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי דִּקְאָה כֹף

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יט עמוד 343 - מתוך 'לקראת שבת')

עבוב מיתתו של משה

דָּבָר שֶׁאֵינוּ בִּכְחֹם? וְיֵשׁ לְבָאָר בָּזֶה: מִצְוֵי הַקֶּב"ה לְמֹשֶׁה עַל־אֵל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה, וּבִיּוֹם שֶׁ"הַיּוֹם מִלָּאוּ יָמִי וּשְׁנוֹתַי", הִבִּינוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּיתָתוֹ תִּלְוִיָּה בְּעֻלָּה לְהַר הָעֵבְרִים בְּיוֹם זֶה שֶׁמִּלָּאוּ יָמִי וּשְׁנוֹתַי, וְלָכֵן חֲשַׁבּוּ שֶׁאִם מֹשֶׁה לֹא יִהְיֶה בְּיוֹם זֶה בְּהַר, תִּתְּבַטֵּל הַגְּזֻרָה. (ועל־דָּרֵךְ מִה שֶׁכָּתַב רש"י שֶׁאֲחֵרֵי כִּיבוּשׁ אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹ, חֲשַׁב מֹשֶׁה שֶׁהוּא הַנֶּדֶר).

עצם הקיום דבני ישראל – "יום הזה"

פְּטִירַת מֹשֶׁה נִגְזַע בְּעֶצֶם הַקִּיּוֹם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁכֵּן פְּמִבְאָר בְּסִפְרֵים (מגלה עמוקות ועוד), אֵלּוּ מֹשֶׁה הִיָּה מְכַנִּס אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא הִיָּה: יְכוּלָה לְהִיּוֹת גְּלוּת אַחֲרֵי־כֵף, וּמִמִּילָא הַעֲנֵשׁ לֹא הִיָּה בְּאִפְּן שֶׁל "שִׁפְף הַקֶּב"ה חֲקוֹתוֹ עַל הָעַצִּים וְעַל הָאֲבָנִים" אֶלָּא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חִסְיוֹנְשׁלוֹם, וּמִטַּעַם זֶה הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת "עַל־אֵל הַר הָעֵבְרִים".

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

בשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת נֶאֱמָר בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, נֶאֱמָר בְּנֹחַ . . . בְּמִצְרַיִם נֶאֱמָר . . . בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נֶאֱמָר.. (לב, מח. ובפירוש רש"י).

וְצִרִיף לְהִבִּין, בְּשִׁלְמָא בְּנֹחַ חֲשַׁבּוּ בְנֵי דָוִד לַעֲצֹר אֶת נֹחַ מִלְּהַכְנֵס לַתְּכָה, וְכֵן הַמִּצְרַיִם חֲשַׁבּוּ לְמִנּוּעַ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְצֵאת מִאֲרָצָם, אֲבָל אִיף חֲשַׁבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנּוּעַ מִיתָה,

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (לב, מח)

וְיֵשׁ לְבָאָר, דִּהֲטַעַם שֶׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל אֵין אֲנוּ מְנִיחִים אוֹתוֹ, אִף שֶׁכָּבֵר נִגְזְרָה הַגְּזֻרָה עַל פְּטִירַת מֹשֶׁה, הוּא מִשׁוּם שֶׁמִּיתָת מֹשֶׁה הוּא עֲנִין הַשִּׁיף לְצַבּוּר, וְהַתְּשׁוּבָה הַצַּבּוּר יְכוּלָה לְבַטֵּל גְּזֵר דִּין, אִף־עַל־פִּי שְׁנִחָתָם (ראש השנה יח, א). וְהִטַּעַם שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הִצְלִיחוּ בְּאִמָּת לְבַטֵּל הַגְּזֻרָה, מִרְמָז הַפְּסוּק בְּאִמָּרוֹ "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", ד"ה הַיּוֹם הַזֶּה"

בעל הטורים

(מח) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (שמות לב, ז, לג, א. וְקָרָא טו, א. כה, א. בְּמִדְבָּר א, א. ג. יד, ט, א. לה, נ. לה, א. בְּרִים לב, מח. כן הוּא בְּמִסְכָּה שְׁמוֹת לג, א. כְּנָגֵד י' דְּבָרֹת. תורה מט

מט סק לטורא דעבראי הדין טורא דנבו די
בארעא דמואב די על אפי ירחו וחזי ית
ארעא דכנען די אנא זהב לבני ישראל
לאחסנא:

(מט) עֲלֵה אֶל־הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִנְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרֵאָה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר
אֲנִי נָתַן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֲזָה:

נ ומות בטורא די את סלק לתמן ואתפגש
לעמך קמא דמית אהרן אחוה ביהור טורא
ואתפגיש לעמה:

(נ) וּמָת בְּהָרֵי אֲשֶׁר אֶתָּה עֲלֵה שָׁמָּה וְהֶאֱסַף אֶל־
עַמּוּךָ בְּאֲשֶׁר־מָת אֹהֶרֶן אֹחִיךָ בְּהָרֵי הַחֵר וַיֶּאֱסַף
אֶל־עַמּוּי:

למטה! ועלה. פשט ידך! ופשט. פשט
רגליך! ופשט. עצם עיניך! ועצם. קמץ פיד!
וקמץ, והלך לו. אמר משה: אשרי מי שמת
במיתה זו.

כ"י • בְּאֲשֶׁר־מָת אֹהֶרֶן אֹחִיךָ • באותה מיתה
שְׂרָאִיתָ וְחַמַּדְתָּ אוֹתָהּ, שְׁהַפְשִׁיט מֹשֶׁה אֶת אֹהֶרֶן
בְּגָד רֵאשׁוֹן וְהַלְבִּישׁוֹ לְאַלְעָזָר, וְכֵן שְׁנֵי וְכֵן שְׁלִישִׁי,
וְרָאָה בְּנֵו בְּכַבֻּדּוֹ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'אֹהֶרֶן אָחִי, עֲלֵה

נא על די שקרתון במימרי בגו בני ישראל
במי מצות רקם מדברא דצן על די לא
קדשתון יתי בגו בני ישראל:

(נא) עַל־אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי
מְרִיבַת קֹדֶשׁ מְדַבְּרִצֵּן עַל־אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי
בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מימיו בלא הפאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו
ישראל אומרים: 'ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא
לפרענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו
לזקה, כך מקנים מצות בוראו, אנו לא פל-שפן'.

כ"י • עַל־אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי • גִּרְמַתֶּם לְמַעַל בִּי. עַל
אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי • גִּרְמַתֶּם לִי שְׁלֹא אֶתְקַדַּשׁ,
אֲמַרְתִּי לָכֶם: (במדבר כ) "וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע", וְהֵם
הַפּוֹהוּ, וְהִצְרִיכוּ לְהַפּוֹתוֹ פְּעָמִים, וְאֵלּוּ דְּבָרוֹ עִמּוֹ וְנָתַן

נב ארי מקבל תחזי ית ארעא ולתמן לא
תעול לארעא די אנא זהב לבני ישראל: פ
פ

(נב) כִּי מִנְּגִיד תִּרְאָה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

תבוא • כי ידעתי כי חביבה היא לך, על פן אני אומר
לך: 'עלה וראה':

כ"י • כִּי מִנְּגִיד • מִרְחוֹק. תִּרְאָה וְגו' • כִּי אִם לֹא
תִּרְאָנָה עַכְשָׁיו, לֹא תִרְאָנָה עוֹד בְּחִיָּךְ. וְשָׁמָּה לֹא

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן. חסלת פרשת האזינו

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

צדקך: ה את־חקיך אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבֵי עַד־מָאֹד:
 ב ט בָּמָה יִזְכֹּר־נָעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר בְּדַבְּרְךָ:
 י בְּכָל־לִבִּי דִרְשִׁיתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צַפְנִיתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחֻטֵּא־לָךְ:
 יב בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵה לְמִדְּנֵי חֲקִיךָ: יג בִּשְׁפָתֵי
 סִפְרֹתֵי כָל מִשְׁפָּטֵי־כֹיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשִּׁיתִי
 כְּעַל כָּל־הוֹן: טו בַּפְּקוּדֵיךָ אִשְׁיַח וְאִבִּיטָה
 אֶרְחִיתִיךָ: טז בַּחֲקֵתֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח
 דְּבָרְךָ: ג ז גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אַחִיהַ וְאֲשִׁמְרָה דְּבָרְךָ:
 יח גַּלְעֵינִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ: יט גַּר אֲנֹכִי
 בְּאֶרֶץ אֶל־תִּסְתַּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי
 לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה: כא גְּעַרְתָּ זִדִּים
 אֲרוּרִים חֲשׂוֹנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חֶרֶף
 וְבוֹז כִּי עֲדִיתִיךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ עָרִים כִּי
 נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יֵשִׁים בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־עֲדִיתִיךָ
 שִׁעֲשִׁיעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד ה דִּבְקָה לַעֲפָר נִפְשִׁי
 חֲיִנִּי בְּדַבְּרְךָ: ו דְּרָכֵי סִפְרֹתֵי וְתַעֲנֵנִי לְמִדְּנֵי
 חֲקִיךָ: ז הֲרֹךְ־פְּקוּדֵיךָ הַבִּינֵנִי וְאִשְׁיַח
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: ח ה דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִינֵנִי
 בְּדַבְּרְךָ: ט הֲרֹךְ־שֹׁקֶר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי:
 י הֲרֹךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרֹתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דִּבְקָתִי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְיָ הוֹדֵה אֶל־תִּבְשָׁנִי: לב הֲרֹךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ כִּי תִרְחֹב לִבִּי: ה ג הוֹרֵנִי יְיָ הוֹדֵה הֲרֹךְ חֲקִיךָ
 וְאֶצְרְנָה עֶקֶב: לד הַבִּינֵנִי וְאֶצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאֲשִׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הֲדִרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו הַטִּלְכִּי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל
 אֶל־בָּצַע: לו הַעֲבֵר עֵינֵי מִרְאוֹת שְׁוֹא בְּדַרְכְּךָ
 חֲיִנִּי: לה הִקֵּם לְעֲבֹדְךָ אִמְרֹתֶיךָ אֲשֶׁר לִירְאָתֶךָ:
 לז הַעֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרֹתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לַפְּקוּדֵיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִנִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֲסִדְךָ יְיָ הוֹדֵה תִשׁוּעָתְךָ כְּאִמְרֹתֶיךָ:
 מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָבָר כִּי־בִטַּחְתִּי בְּדַבְּרְךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

מה וְאֶתְהַלַּכָּה בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשִׁיתִי:
 מו וְאֶדְבַּרָּה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאֲשַׁתַּעֲשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֹׁא
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיַח בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָר לְעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ זאת
 נַחֲמָתִי כְעֵנִי כִּי אִמְרֹתֶיךָ חִיתֵּנִי: נא זִדִּים הִלִּיצְנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מְעוֹלָם: נ ג יְיָ הוֹדֵה וְאֶתְנַחֵם: נג זַלְעָפָה אֲחֻזְתִּנִּי
 מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בְּבֵית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי כָל־לֵלָה שְׁמֹךְ יְיָ הוֹדֵה
 וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זאת הַיּוֹתֵה־לִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נ חֲלָקִי יְיָ הוֹדֵה אִמְרֹתֵי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נז חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרֹתֶיךָ:
 נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶיךָ וְאִשְׁיַח רְגָלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ:
 ט חֲשִׁיתִי וְלֹא תִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 טא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 טב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוֹם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָךָ: טג חֲבֵר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי
 פְּקוּדֵיךָ: מד חֲסִדְךָ יְיָ הוֹדֵה מְלָאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמִדְּנֵי: טו טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְיָ הוֹדֵה
 בְּדַבְּרְךָ: טז טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמִדְּנֵי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: טז טָרַם אֶעֱנֶה אָנִי שִׁגְגָה וְעֵתָה אִמְרֹתֶיךָ
 שְׁמַרְתִּי: טח טוֹב־אַתָּה וּמְטִיב לְמִדְּנֵי חֲקִיךָ:
 טט טַפְּלוּ עָלַי שֹׁקֶר וְזִדִּים אָנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פְּקוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ כַּחֲלָב לִפְּנֵי אָנִי תוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לִמְעַן אֶלְמַד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי זֶהָב וְכֶסֶף:
 י עג יִדְּיֶךָ עֲשׂוֹנִי וַיּוֹכִנֵנִי הַבִּינֵנִי וְאֶלְמַדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לִדְבָרְךָ
 יִחְלָתִי: עה יִדְּעָתִי יְיָ הוֹדֵה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרֹתֶיךָ
 לְעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׂוּ זִדִּים כִּי־שֹׁקֶר עוֹתוֹנֵי אָנִי
 אִשִּׁים בַּפְּקוּדֵיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ

וַיִּדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יהי־לִבִּי תָמִיד בַּחֲקִיד לִמְעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: ב פֹּא פִלְתָּה לְתַשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְרְךָ
 יִחְלָתִי: בב פָּלוּ עֵינֵי לְאַמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: בג בִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיד לֹא
 שָׁכַחְתִּי: בד כִּמָּה יִמִּי־עֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: בע פָּרוּ־לִי זֵדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתְּוֹרְתְךָ: בו פֶּל־מִצִּיתֶיךָ אִמּוֹנָה שָׁקֵר רִדְפוֹנִי
 עֲזֹרְנִי: בז כִּמְעַט פָּלוֹנִי בְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹבֶדְתִּי
 פְּקִידֶיךָ: ח כַּחֲסִידְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אִמּוֹנָתְךָ כּוֹנֵנָה אֶרֶץ וּתְעַמֵּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לוֹלִי תוֹרְתְךָ
 שַׁעֲשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינָי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לֹךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי כִּנוּ רִשְׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדֹתֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצִּוְתְךָ מְאֹד: צז מִה־אֶתְּבֹתִי תוֹרְתְךָ כִּלְיֹהִים
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִּחַפְּמֵנִי מִצִּוְתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹזְקִים אֶתְּבוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצְרָתִי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשָׁמֹר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי בִּי־אַתָּה
 הוֹרֵתִנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲבִי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: קה גִּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקִּימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יִהְיֶה חִינִי כְּדְבָרְךָ: קח נִדְבוֹת
 פִּי רִצְהֵנָּה יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בְּכַפִּי תָמִיד וְתוֹרְתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רִשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם בִּי־שִׁשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שָׁנֹאתִי
 וְתוֹרְתְךָ אֶתְּבֹתִי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְרְךָ
 יִחְלָתִי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצִּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאַחִיהָ וְאַל־תִּבְשִׁינִי

מִשְׁבָּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשְׁעָה וְאוֹשְׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סָלִית פֶּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד בִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁפְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לִכֹּן
 אֶתְּבֹתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחַדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קֹא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 פֶּל־תִּנְיָחֵנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשֹׁקֵנִי זֵדִים: קכג עֵינֵי פָלוּ לְתַשׁוּעָתְךָ וְלֹא־מִרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֶׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִיד וְחֲקִיד
 לְמִדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְּרוּ תוֹרְתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶתְּבֹתִי מִצִּוְתֶיךָ מוֹהֵב וּמִפֶּן: קכח עַל־פֶּן |
 פֶּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי פֶל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנֹאתִי:
 פ קכט פִּלְאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרָתָם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצִּוְתֶיךָ יִאֲבָתִי: קלב פִּנָּה־אֵלַי וּחֲנִנִי
 כִּמִּשְׁפָּט לְאַהֲבִי שִׁמְךָ: קלג פִּעְמִי הִכֵּן כְּאִמְרָתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֹנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשֹׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנִּיד הָאֵר כְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִי
 אֶת־חֲקִידֶיךָ: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרְתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יִהְיֶה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צוֹיֹת צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאַמּוֹנָה מְאֹד:
 קלט צִמְתָּתִנִּי קִנְיָתִי בִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעֲבָדְךָ אֶתְּבֹתִי:
 קמא צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה פְּקִידֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרְתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאוֹנִי מִצִּוְתֶיךָ שַׁעֲשְׁעִי: קמד צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיהָ: ק קמה קִרְאֵתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יִהְיֶה חֲקִיד אֲצִרָה: קמו קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשָּׁף
 וְאוֹשְׁעָה לְדַבְרְךָ יִחְלָתִי: קמח קִדְמוֹ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסִיד וְיִהְיֶה
 כִּמִּשְׁפָּט חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתּוֹרְתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרוֹב אֶתָּה יִהְיֶה וְכָל־מִצִּוְתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְּם יִדְעָתִי מִעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רֹאה־עֵינֵי וְחִלָּצֵנִי בִּי־תוֹרְתְךָ לֹא

שְׁכַחְתִּי: קִנּוּ רִיבָה רִיבִי וּגְאֻלָּנִי לְאַמְרַתְךָ חֲיִנִּי:
 קִנּוּ רַחֹק מִרְשָׁעִים יִשְׁוָעָה בִּיחָקֶיךָ לֹא דָרָשׁוּ:
 קִנּוּ רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי: קִנּוּ רַבִּים
 וְדָפִי וְצָרִי מִעֲדוּתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קִנּוּ רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּטָמָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קִנּוּ רֵאֵה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חֲיִנִּי:
 קִס רֵאשִׁי־דְבָרְךָ אֱמֶת וְלִעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צְדָקָךָ:
 ש קִסָּא שָׁרִים וְדָפוּנִי חֲנֻם וּמִדְבָּרְךָ פָּתַח לְבִי:
 קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרַתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב:
 קסג שִׁקָּר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי:
 קסד שְׁבַע בְּיוֹם הַלֵּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָךָ:
 קסה שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:

קסו שְׁכַרְתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עָשִׂיתִי:
 קסז שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עֲדוּתֶיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קסח שְׁמֵרַתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדוּתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֵי נִגְדָּד:
 ת קסט תִּקְרַב רַנְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ הַבִּינֵנִי:
 קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פְּאִמְרַתְךָ הַצִּילֵנִי:
 קעא תִּפְעֶנָה שְׁפָתַי תְּהַלֵּלָה כִּי תִלְמַדְנִי חֶקֶךָ:
 קעב תַּעֲזֹן לְשׁוֹנִי אִמְרַתְךָ כִּי כָל־מִצוֹתֶיךָ צִדִּיק:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֶזְרִי כִּי פְקוּדֶיךָ בְּחַרְתִּי:
 קעד תִּאֲבִתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֹלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תִּעֲלֵיתִי כְּשֶׁה אֲבִד בְּקֶשׁ עֲבָדֶיךָ כִּי מִצוֹתֶיךָ לֹא
 שְׁכַחְתִּי:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אלול, תשי"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיי"ג אלול עם הפ"כ, אשר קראתיו ביום הבהיר ח"י אלול על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ומה שכותב במכתבו שמצטער הוא בענין בריאותו, אין לו ממה להצטער כלל וכלל, ובטח קרא בהזכרונות בארוכה ע"ד עבודת כ"ק אביו של אדמו"ר הזקן בגן ובשדה, ואין אתנו יודע בסוד הבירורים ובאיזה ענין ואופן עלינו להשלים את הכוונה העליונה, ועל אבינו שבשמים נשען אשר ינחנו בדרך הטובה לטוב לנו בטוב הנראה ונגלה בגשמיות וברוחניות.

נהניתי לקרות במכתבו מהשתדלותו בהחזקת היהדות של... וגם את שמותיהם הזכרתי על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר, ואקוה אשר תקל עליו עתה ההשתדלות עמהם; וכבטחת רז"ל (תמורה ט"ו ע"א) עשיר ורש נפגשו מאיר עיני שניהם כו' הרי כיון שמשפיע עליהם וכיו"ב ביהדות ותורה ומצות, הנה יאיר גם עיניו ה' להצליח לו בלימוד הגלגל והחסידות ובשאר עניניו.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו, ברכת כתיבה וחתמה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכת הצלחה בלימודיו ובשאר עניניו.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' תשרי מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים קו-קח	יום רביעי - י' תשרי פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט ופרקים קטו-קנ
יום שני - ח' תשרי מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים קט-קיא	יום חמישי - י"א תשרי פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' תשרי פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים קיב-קיד	יום שישי - י"ב תשרי פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג תשרי פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 262, אמנם מציאותו... עד עמ' 262, כנ"ל.

אגרת הקדש

40 ליהוה "יש מאין" (התהוות שבאה דוקא מעצמות "אור אין סוף"
41 "ה' טוב כל עלמין") הוא מפני שמאיר בהם מ"אור אין סוף"
42 "ה' טוב כל עלמין". ומאחר שהפריאה היא על-ידי הכלים,
43 – שיש בהם הרי ענין של גבול והתחלקות, לזאת – לכן, הם
44 הנבראים בבחינת רבוי
45 והתחלקות – שאחד
46 שונה מהשני, וגבול
47 ותכלית, – למרות
48 שהכוח להתהוותם בא
49 מה"אור הסובב" שהוא
50 בלי גבול, אך מפני שהכוח
51 מאיר בתוך הכלים, הרי
52 ההארה האלקית שישנה
53 על ידי הכלים, היא בחינה
54 של התחלקות ובאופן של
55 גבול, ובפירוש – כפי
56 שההארה האלקית ממנה
57 נעשית ההתהוות, באה
58 בגילוי, על-ידי האותיות,
59 בפירוש לעיל.

60 שהאותיות יש בהן יותר ענין להתחלקות וההגבלה מאשר
61 הכלים. על-כל-פנים הרי אמר לעיל, שלא רק בספירות של
62 העולמות, בנשמה, ובנפש רוח, ובכלים, יש גם מהאור הפנימי
63 של "אור אין סוף" (ה"ק"), שענינו אור שבשכיל העולמות, אור
64 שיאיר את העולמות באור פנימי ה"נרגש" בעולמות, כפי שחיות
65 נרגשת, וגם מהאור הסובב ומקיף (אור שהוא למעלה
66 מעולמות, והשפעתו בעולמות הוא רק באופן זה שהוא נשאר
67 למעלה מהם, ואינו נרגש בהם בפנימיות). הרי לא רק
68 שבספירות יש מכל אחד משני הסוגים שבאור, אלא גם בכל
69 נברא יש משני הסוגים שבאור; ההבדל מתבטא רק בכך אם זה
70 בא בהארה, או בהארה דהארה, או בהארה דהארה דהארה;
71 כשזה בא באופן של הארה, הרי אין זה אכן העצם מ"אור אין
72 סוף", אך זה עדיין המהות של "אור אין סוף", וכשזה בא באופן
73 של הארה דהארה, אין זה גם המהות של "אור אין סוף", כ"אם
74 המציאות בלבד (כלומר, שאין זה ענין שמהותו אלקות, כ"אם
75 מציאות של אלקות בלבד); אך, כשזה בא באופן של הארה
76 דהארה דהארה, כפי שהדבר בכל הנבראים, אין זה גם לא
77 המציאות של ההארה האלקית הקודמת, אלא זה כפי
78 שההארה האלקית באה ומתלבשת במציאות של נברא.

1 אמנם מציאותו ומהותו של אור האין-סוף – עצמו, אינו
2 בגדר מקום כלל, – שנאמר שב"אצילות" נמצא "אור אין סוף"
3 באופן אחד ובבריאה יצירה עשיה ופרטיו – באופן אחר, אלא
4 הוא וסובב כל עלמין – כל העולמות, בשות, ואת השמים
5 ואת הארץ אני מלא –
6 אומר הקדוש ברוך הוא,
7 בהשואה אחת, – שכשם
8 שהוא מלא בשמים כך
9 הוא מלא בארץ, ו"לית
10 אתר פנוי מניה" – אין
11 מקום ומדריגה שהוא פנוי
12 וריק ממנו יתברך, אף
13 בארץ הלזו הנשמית,
14 רק שהוא בבחינת מקיף
15 וסובב, – אין הוא מאיר
16 בפנימיות, שיורגש כפי
17 שהחיות מורגשת, אלא
18 הוא באופן של מקיף
19 והעלם, וכמו שנתבאר
20 הפירוש – של "סובב כל

21 עלמין", בלקיטאי אמרים, – בחלק הראשון של ספר ה"תניא"⁴²,
22 ולא התפשטות והתלבשות החיות – מה שמדות ומציאות
23 ה"אין סוף" מלא בכל העולמות – אין זה באופן של התפשטות
24 והתלבשות החיות, להחיותם ולהוותם מאין ליש, – שגם על
25 ההתהוות מ"אין ליש", למרות שזה על ידי כוח נעלם של "אור
26 אין סוף", אבל הרי זה ענין של גילוי והתפשטות להתהוות
27 הבאה על ידי הספירות והמדריגות הממשיכות ומגלות את
28 הכוח הנעלם, כ"אם – ההתפשטות לחיות ולהתהוות, באה
29 על-ידי הארה דהארה דהארה וכו' מה"ק", כנזכר לעיל.
30 וגם מאור אין-סוף הסובב ומקיף לארבע עולמות
31 אצילות-פריאה-יצירה-עשיה בשות, – האור שהוא למעלה
32 מעולמות, והשפעתו בעולמות היא רק באופן שהוא סובב ומקיף
33 כל ארבעת העולמות בשות, מאיר – גם אל הקו הפנימי –
34 שהוא אור פנימי בעולמות, דרך הכלים דעשר ספירות
35 דבריאה-יצירה-עשיה, – שהכלים הרי מקיפים לאור
36 המתלבש בתוך הכלים, ובהארתו תוך הכלים – נותן בהם
37 כח ועז לברא יש מאין, – כפי שהוסבר לעיל, הרי התהוות
38 הנבראים שבכל אחד מהעולמות, היא על ידי הכלים של
39 הספירות שבאותו עולם; הרי הכוח שיש לכלים של הספירות

יום שני ח' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 262, ועוד זאת... עד עמ' קלב, רמל' דאצי'.

אגרת הקדש

ועוד זאת

יתר על כן על כל הנ"ל הארה דהארה וכל הנ"ל היא מראה כחה ויכלתה ביסוד העפר הגשמי בגילוי עצום ביתר עז מיסודות העליונים ממנו וגם מצבא השמים שאין בכחם ויכלתם להוציא יש מאין תמיד כיסוד העפר המצמיח תמיד יש מאין הם עשבים ואילנות (והמזל המכה ואומר גדל היינו לאחר שכבר צמח העשב ואינו אומר לו לצמוח מאין ליש אלא מקומן לגדול ולשאת פרי כל מין ומין בפרטי פרטיות. אבל בטרם יצמח למי יאמר כל מזל ומזל לכל עשב ועשב בפרטי פרטיות) מהכח הצומח שבו שהוא אין

1 להלן יסביר רבנו הזקן, שגם כפי שההארה האלקית באה
2 במציאות של נברא, זה מתגלה דוקא בנברא כזה שבנבראים
3 עצמם הוא מהיסוד הנמוך ביותר, יסוד העפר שלמטה מאש,
4 רוח ומים, ובנברא המורכב בעיקר מיסוד העפר, כמו הארץ
5 הגשמית – מתבטא בגילוי
6 הכוח והיכולת שיש דוקא
7 ב"עצמות אור איך-סוף"
8 להוות "יש מאין". כוח זה
9 הוא בעיקר ב"אור הסובב"
10 ומתגלה על ידי ה"ק"
11 דוקא, האור הפנימי, דבר
12 זה נראה בבירור במה
13 שהארץ מצמיחה,
14 שצמיחת צמחים ואילנות
15 גשמיים מכוח הצומח
16 הרוחני שבארץ היא ענין
17 של "יש מאין", וכוח זה
18 מגלה הארץ תמיד,
19 שתמיד צומחים ממנה

20 צמחים באופן של "יש מאין", (לא רק בששת ימי בראשית, כפי
21 שזה היה בשאר המאמרות, כמו "ישרצו המים" וכדומה, שאו,
22 בששת ימי בראשית, הוציאו המים מכוחם הרוחני ענין של נפש
23 חיה שבא מהמים, אך לאחר ששת ימי בראשית כבר באה נפש
24 חיה אחת מהשניה, ואין זה באופן של "יש מאין", ואילו הארץ
25 – מצמיחה תמיד צמחים באופן של "יש מאין") – הרי שבארץ
26 ישנה המעלה, שלמרות שהיא "נברא" שההארה האלקית שבה
27 הצטמצמה באופן של הארה דהארה דהארה (שאין היא
28 המהות של אלקות ואפילו לא המציאות של אלקות, אלא
29 מציאות של נברא גשמי כפי שזה בארץ). בכל זאת נראה על
30 ידה הכוח האלקי של התהוות "יש מאין", מצד זה שיש בה גם
31 מהאור ה"סובב כל עלמין" וגם מאור ה"ק" שעל-ידו מתגלה
32 הכוח הסובב בענין של התהוות וחיות בנבראים. טעמו של דבר
33 מדוע דבר זה מתגלה בארץ דוקא, יסביר רבנו הזקן להלן, הוא
34 מפני שהארץ היא היסוד הנמוך ביותר של העולם הגשמי,
35 ובמקום הנמוך ביותר שבו יורדת ההארה האלקית, יש בו כוח
36 מ"אור חזר", המבטא בגילוי יותר את ה"עצם", מאור ומדריגה
37 שלמעלה ממנה. ובלשון רבנו הזקן:

38 **ועוד זאת, יתר על כן על כל הנזכר לעיל⁴³, הארה דהארה**
39 **דהארה**, – כפי שההארה האלקית באה בנברא באופן של
40 הארה דהארה דהארה, שאז הרי זה כבר שלא בגילוי, לא
41 המהות של אלקות, ואפילו לא המציאות של אלקות, ובכל זאת
42 כבר הוסבר לעיל שיש בה גם מה"ק" – האור הפנימי וגם
43 מהאור ה"סובב כל עלמין", **יכל הנזכר לעיל** – אור ה"ק"
44 שבה, ו"אור הסובב" שבה – בההארה האלקית שכבר באה

45 באופן של הארה דהארה דהארה – במציאות של נברא – **היא**
46 **מראה** – ההארה האלקית הבאה מ"מלכות דאצילות", מראה
47 את כחה ויכלתה ביסוד העפר הגשמי בגילוי עצום, **ביתר**
48 **עז מיסודות העליונים ממנו**, – מיסוד העפר, וכמו למשל
49 יסודות אש, רוח ומים, וגם
50 **מצבא השמים, שאין**
51 **בכחם ויכלתם להוציא**
52 **יש מאין תמיד, ביסוד**
53 **העפר המצמיח תמיד**
54 **יש מאין, הם עשבים**
55 **ואילנות** – הצומחים
56 מכוח הצומח הרוחני
57 באופן של "יש מאין".
58 שהרי גם אלה שצומחים
59 על ידי זריעה ונטיעה,
60 יסביר להלן, שזה כמו "יש
61 מאין", שכן מה שזורעים
62 נרקב כולו בארץ, הזריעה
63 משמשת כ"העלאת מין"

64 בלבד (התעוררות של כוח הצומח), ובמיוחד אלה שצומחים בלי
65 זריעה ונטיעה כלל, **(והמזל המכה ואומר "גדל", – שחכמינו**
66 **ז"ל⁴⁴ הרי אומרים שאין עשב למטה שאין לו מזל למעלה המכה**
67 **בו ואומר לו גדל. הרי, שהצמיחה היא לא כולה מכוח הצומח**
68 **שבארץ אלא מה"מזל" שברקיע בא ענין הצמיחה: אומר על כך**
69 **רבנו הזקן: הנינו לאחר שכבר צמח העשב, – שכבר נעשה**
70 **מציאותו של "יש" (עשב), אלא שעליו לצמוח ולגדול, ואילן**
71 **שעושה פירות הרי צריך שיהיה בהם טעם, מתיקות או חמיצות,**
72 **הרי זה בא מן המזל, ואינו אומר לו לצמח מאין ליש –**
73 **שתתהווה מציאות העשב או האילן, אלא מקומן לגדל,**
74 **ולשאת פרי כל מין ומין בפרטי פרטיות. – שישנם אילנות**
75 **המוציאים פירות מתוקים, וישנם אילנות המוציאים פירות**
76 **חמוצים וכדומה, הרי זה בא מהמזל שברקיע. ב"אור התורה"**
77 **פרשת במדבר⁴⁵ אומר ה"צמח צדק", שהמזל משפיע התעוררות**
78 **בכוח הצומח שמתבטא בעשב או באילן שיצמיח, אך עצם**
79 **הצמיחה הוא מכוח הצומח עצמו, ובמקום אחר ב"אור**
80 **התורה⁴⁶ מפרש ה"צמח צדק", שענין ה"הכאה" של המזל הוא,**
81 **שבשעה שהמזל מאיר על העשב או באילן המשכה לשרשו, ומהמשכה**
82 **לשרשו הוא הולך וגדל יותר ויותר. אבל בפרט יצמח – למי**
83 **יאמר כל מזל ומזל לכל עשב ועשב בפרטי פרטיות) – הרי**
84 **אומרים שהמזל "מכה בו" (בעשב), ואומר לו "גדל", וכשהעשב**
85 **אינו קיים עדיין – למי הוא אומר גדל? אלא, כאמור, הכוונה היא**
86 **לאחרי שהעשב כבר קיים במציאות של "יש", על הצמיחה מקטן**
87 **לגדול וכו' על כך באה האמירה והכוח מהמזל. על כל פנים,**

1 צמיחת העשבים והאילנות היא מִהֶבֶחַ הַצּוֹמָח שָׁבוּ, — שביסוד
2 העפר שֶׁהוּא — כוח הצומח הוא אֵין — לא מציאות גשמית,
3 וְרוּחָנִי, וְ אֵילוּ הֵם — העשבים והאילנות, הֵם נִשְׁמִיִּים. — הרי
4 שזה ענין של "יש מאין", שכפי שהוסבר לעיל, הרי הכוח ל"יש
5 מאין" הוא דוקא ב"עצמות
6 אין סוף" — וכוח זה מתבטא
7 ביסוד העפר הגשמי וְאֵין
8 זאת, — מה שדוקא בארץ
9 מתבטא בגילוי כוח ה"אין"
10 סוף של "יש מאין", אין זה
11 אֵלָא מְשִׁים דְּרַגְלֵי "אָדָם"
12 קְדָמוֹן" — ה"רגלים" של
13 אדם קדמון, מִסְתַּיְמִים
14 בְּתַחֲתִית — עולם ה־
15 עֲשִׂיָּה, — ה"רגלים" של
16 המדריגות האחרונות של
17 אדם קדמון (של
18 המחשבה הקדומה
19 הכוללת בתוכה את כל
20 הנבראים מהעליונים ביותר עד התחתונים ביותר), מסתיימות
21 במדריגות התחתונות של העולם התחתון ביותר, עולם ה"עשיה",
22 והוא יסוד העפר שבעולם ה"עשיה", וְתַחַת רַגְלָיו — מתחת
23 למדריגות האחרונות של אדם קדמון, מֵאִיר אֹרֶן אֵין־סוֹף
24 בְּרוּךְ־הוּא הַפּוֹכֵחַ כָּל עֲלָמִין, — היכן שמסתים האור הפנימי
25 שהוא בהגבלה ובהתחלקות בעולמות, מאיר האור המקיף
26 שלמעלה מעולמות, כָּלִי הַפֶּסֶק רַב בִּינִיהֶם, רַק עֲגוּלֵי "אָדָם"
27 קְדָמוֹן" — ה"עיגולים" של אדם קדמון, לְבָדוּ. — שהרי במחשבה
28 הקדומה של אדם קדמון ישנם "יושר" ו"עיגולים", אור פנימי
29 ואור מקיף, הרי היכן שמסתים ה"יושר" והאור הפנימי של אדם
30 קדמון ונשארים רק העיגולים והמקיפים של אדם קדמון (שגם
31 העיגולים של אדם קדמון הרי אינם ענין של "אין סוף" ממש כמו
32 ה"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") — מאיר שם "אור אין סוף"
33 ה"סובב כל עלמין", וְגַם הַ"קוֹ" מֵאִיר אֵין־סוֹף הַמִּסְתַּיִם בְּסִיּוֹם
34 רַגְלֵי "אָדָם קְדָמוֹן" — מֵאִיר מִמַּטָּה לְמַעְלָה בְּבִחִינַת "אֹרֶן
35 חוּזָר", — "אור חוזר" היינו — אור שכשמיגיע למקום שמעבר לו אין
36 הוא יכול להאיר, הוא מגיע חוזר באור חוזר ביתר חוזק וביתר
37 אור מאשר האור הוא לפני שמגיע לאותו מקום. וכפי שהדבר
38 באור השמש, שהאור התחתון הקרוב יותר לארץ חם יותר
39 מאשר האור האמצעי (האור שבאמצע, בין השמש לארץ),
40 שכן, כאשר קרני השמש מגיעים לארץ, שמעבר לה אין חם
41 יכולים להגיע — הוא חוזר באור חוזר, ולכן חם יותר למטה. כך
42 הדבר ב"אור הקו" שענינו להאיר כל הנבראים באור פנימי, הרי

אגרת הקדש

ורוחני והם גשמיים ואין זאת אלא משום דרגלי א"ק
מסתיימים בתחתית עשי' ותחת רגליו מאיר אור א"ס
ב"ה הסובב כל עלמין כלי הפסק רב ביניהם רק
עיגולי א"ק לבדו וגם הקו מאור א"ס המסתיים בסיום
רגלי א"ק מאיר ממטה למעלה בבחי' אור חוזר כמו
שהמלוכש בא"א ואו"א וזו"נ דאצי' מאיר באור חוזר
ממל' דאצי' ומל' דאצי' היא בחי' כתר ממטה למעלה
ונעוץ תחתן בסופן. וככה הוא בסיום הקו דאור
א"ס המסתיים בסיום היושר דרגלי א"ק מאיר ממטה
למעלה לבחי' אור הנשמה דמל' דמל' דעשיה שהוא
אלקות ממש מחיצוניות הכלים דמל' דאצי'.

43 כאשר הוא מגיע למדריגות האחרונות של המחשבה המקיפה כל
44 העולמות והנבראים — הוא חוזר באור חוזר, כְּמוֹ שֶׁ — ה"קו",
45 הַמְלַבֵּשׁ בְּ"אָרִיךְ אֲנָפִין" וְ"אָבָא וְאָמָא" — חכמה בינה ו"זְעִיר"
46 אֲנָפִין" וְ"נוֹקְבָא" — ז"א (מדות) ומלכות, דְּאֲצִילוֹת — מֵאִיר
47 בְּאֹר חוּזָר מִמַּלְכוּת
48 דְּאֲצִילוֹת, וּמַלְכוּת
49 דְּאֲצִילוֹת הִיא — לכן,
50 בְּחִינַת כֶּתֶר מִמַּטָּה
51 לְמַעְלָה, — בחישוב
52 הספירות מלמטה למעלה,
53 מ"מלכות" לספירות
54 העליונות, הרי "מלכות"
55 היא בחינה של "כתר" —
56 כנזכר לעיל באגרת קודש
57 זו, וְנִעוּץ תַּחֲלָתָן
58 בְּסוֹפָן. — שב"מלכות"
59 הרי זה, שה"תחילה" של
60 "כתר" שלמעלה
61 מ"חכמה", נמצאת
62 ב"מלכות", וב"קו" הרי זה, שה"תחילה" של ה"קו" נעוצה בסוף של
63 "רגלי אדם קדמון", המסתיימות במדריגות התחתונות של עולם
64 ה"עשיה", ביסוד העפר; וכיוון שה"קו" הרי ענינו גילוי של "אור
65 אין סוף" — מתבטא לכן ביסוד העפר יותר בגילוי הענין של "אין
66 סוף" בענין של "יש מאין", בענין של צמיחה, כפי שיסביר להלן.
67 וְכֵכָה הוּא בְּסִיּוֹם הַ"קוֹ" דְּאֹרֶן אֵין־סוֹף הַמִּסְתַּיִם בְּסִיּוֹם
68 הַ"יּוֹשֵׁר" דְּרַגְלֵי "אָדָם קְדָמוֹן" — כפי שה"רגלים" והמדריגות
69 התחתונות של אדם קדמון באות באור הפנימי בהתחלקות של
70 המדריגות, הרי בשעה שזה בא למדריגות האחרונות, שזה
71 בתחתית ה"עשיה", במדריגות האחרונות של עולם ה"עשיה", כפי
72 שזה יסוד העפר הגשמי, מֵאִיר — ה"קו" בבחינה של "אור חוזר",
73 מִמַּטָּה לְמַעְלָה — מההארה דהארה דהארה שבעפר הגשמי,
74 לְבִחִינַת אֹרֶן הַנִּשְׁפָּח דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת דְּעֲשִׂיָּה, — שבאור
75 הנשמה זו המדריגה האחרונה. שכן, "עשיה" היא הרי העולם
76 התחתון ביותר, ו"מלכות" היא הספירה האחרונה, וב"מלכות"
77 גופא, בעשר הספירות שבה, "מלכות דמלכות" היא האחרונה —
78 אך, כיוון שמדובר כאן בענין אור הנשמה, שֶׁהוּא אֱלֻקוֹת מְשִׁשׁ,
79 מְחִיצוֹנִיּוֹת הַכָּלִים דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת. — שכאמור לעיל הם
80 נעשים אור הנשמה לבריאה יצירה עשיה — הרי במדריגת אור
81 הנשמה, שהיא האחרונה שבאור הנשמה — מאיר בה האור החוזר
82 מהמדריגות האחרונות של "עשיה" (המדריגה האחרונה
83 שבנבראים), ונותן את הכוח לגלות כוח ה"אין סוף" בענין של "יש
84 מאין", של צמיחה, באופן תמידי.

יום שלישי ט' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלב, ולפמ"ש בס' הגלגולים... עד עמ' 264, כמ"ש במ"א.

אגרת הקדש

ולפמ"ש

בס' הגלגולים פ"כ הובא בלק"א מתלבשת תחלה הארה זו של הקו דאור א"ס באור האצ'י שבעשיה וממנה לבריאה ויצירה שבעשיה ומתן לבחי' אור הנשמה דמל' דמל' דעשיה ועי"ז יש כח ועוז בסיום הכלי דמל' דמל' דעשיה שביסוד העפר והוא מאמר תדשא הארץ וכו' להיות פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד (בחי' אין סוף ולא בלבד בששת ימי בראשית כמאמר ישרצו המים ומאמר תוצא הארץ נפש חיה מחכמה דמל' דמל' דעשיה שבו' ימי בראשית האיר בעולם הזה הארה מאור אין סוף בחסד חנם בלי העלאת מיין נוקבין כלל) להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין ליש תמיד מדי שנה בשנה שהוא מעין בחי' א"ס שאם יתקיים עוה"ז ריבוי רבבות שנים יצמיחו מדי שנה בשנה אלא שיש מהן ע"י העלאת מ"נ והם הזרועים והנמועים ואעפ"כ הם כמו יש מאין שהגרעין הנמוע אין לו ערך כלל לגבי הפרי וגם נגד כל האילן עם הענפים והעלין וכן במיני זרעונים וירקות וגם במיני תבואה להתהוות מאות גרעינין מגרעין א' הוא כמו יש מאין ומכ"ש הקשין והשבילים והנה הפירות שע"י העלאת מ"נ בראשית, כמאמר:

1 וְלִפְי מַה שֶּׁתּוֹבֵב בְּסֵפֶר הַגְּלִגּוּלִים פָּרָק כ', הוּבָא בְּלִקּוּטֵי
2 אֲמָרִים - בִּסְפֶר ה'תניא"⁴⁷, מִתְּלַבֶּשֶׁת תַּחֲלָה הָאָרֶז זֶה שֶׁל
3 ה"קו" דְּאֹר אֵין־סוֹף בְּאֹר הָאֲצִילוֹת שֶׁבְּעֵשִׂיָּה, וּמִמֶּנָּה
4 לְבִרְיָאָה וְיִצְרָה שֶׁבְּעֵשִׂיָּה, וּמִתֵּן לְבִחִיַּת אֹר הַנֶּשְׁמָה
5 דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת
6 דְּעֵשִׂיָּה, וְעַל־יְדֵיָּהּ יֵשׁ
7 בַּח וְעוֹ בְּסִיּוֹם הַכְּלִי 1
8 דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת 2
9 דְּעֵשִׂיָּה - הַמְדִּירָגָה 3
10 וּסְפִירָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר 4
11 שֶׁבְּסִיּוֹד, שֶׁבְּסִיּוֹד 5
12 הָעֵפֶר, וְהוּא מֵאִמֶּר: 6
13 "תִּדְשָׂא הָאָרֶץ וְכוּ", - 7
14 דְשָׂא - שְׂמַמְאֵר זֶה בֵּא 8
15 הִרִי כּוֹחַ הַצּוֹמָח, לְהִיּוֹת 9
16 פּוֹעֵל בְּקֶרֶב הָאָרֶץ תָּמִיד 10
17 לְעוֹלָם וְעַד (בְּחִיַּת אֵין־סוֹף) 11
18 סוֹף, - שְׁלֵא רַק עֵצִים 12
19 פְּעוּלַת הַצּוֹמִיחָה שְׁהִיא 13
20 עֵנִין שֶׁל "יֵשׁ מֵאִין", בֵּא 14
21 מִכּוֹחַ ה'אין סוף", אֵלֵא גַם 15
22 הָאֹפֶן שֶׁל לְהַצְמִיחַ הוּא 16
23 פְּעוּלָה תְּמִידִית, וּמִצַּד כּוֹחַ 17
24 זֶה, הוּא יִכּוֹל לְהַצְמִיחַ 18
25 תְּמִיד בְּלִי סוֹף, הִרִי שֶׁגַם זֶה 19
26 הוּא הָעֵנִין שֶׁל "אין סוף", 20
27 וְלֵא בְּלִבְדִּי בְּשֵׁשֶׁת יָמִי 21
28 בְּרִאשִׁית, כְּמֵאִמֶּר: 22
29 "יִשְׂרָצוּ הַמִּים", וּמֵאִמֶּר: "תִּוצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה", -
30 מֵאִמְרוֹת אֵלֶּה הִשְׁפִּיעוּ רַק בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרִאשִׁית, שְׁאוּ הוּצִיאוּ
31 הַמִּים וְהָאָרֶץ נִפְשוֹת חַיִּים בְּאֹפֶן שֶׁל "יֵשׁ מֵאִין", וְאִילוּ לֹא־חָרִי זֶה
32 כִּבֵּר בֵּאָה נֶפֶשׁ חַיָּה אַחַת מִהַשְּׁנִיָּה שְׁלֵא בְּאֹפֶן שֶׁל "יֵשׁ מֵאִין", רַק
33 בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרִאשִׁית בְּלִבְדִּי הִשְׁפִּיעוּ מֵאִמְרוֹת אֵלֶּה, שְׁהֵמֵאִמְרוֹת
34 בֵּאִים מִחֻכְמָה דְּמַלְכוּת דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂיָּה, שֶׁבּו' יָמִי בְּרִאשִׁית
35 הָאִיר בְּעוֹלָם הַזֶּה הָאָרֶץ בְּאֹר אֵין־סוֹף בְּ"חֶסֶד חֲנָם", בְּלִי
36 הָעֵלָאָה "מִיֵּין נֹקְבִין" בְּלָל, - בְּלִי שׁוֹם הַתַּעֲוִירוֹת מִהַמְטָה
37 (מִהַמְקַבֵּל), הַנִּקְרָא "הָעֵלָאָה מִיֵּין נֹקְבִין", שְׁהַנּוֹקָא (הַמְקַבֵּל)
38 מַעֲלָה וּמַעֲוִירָת בְּהַתַּעֲוִירוֹת שְׁלֵא מִלְמַטָּה - הַתַּעֲוִירוֹת
39 מִלְמַעֲלָה, הִרִי, הַסֵּדֵר אַחֲרֵי ז' יָמִי בְּרִאשִׁית, שֶׁמֶן הַהִכְרַח שְׁתַּהֲדִי
40 הָעֵלָאָה מִיֵּין וְהַתַּעֲוִירוֹת מִלְמַטָּה כִּדִּי לַעֲוֹרֵר הַתַּעֲוִירוֹת

מלמעלה; אך, בימי בראשית האירה הארה מ"אור אין סוף" בחסד חנם, בלי העלאת מ"ן כלל, ולכן השפיעו אז המאמרות ישרצו המים" ו"תוצא הארץ" ענין של "יש מאין", ואילו כוח הצומח מהמאמר "תדשא הארץ" - משפיע תמיד, להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין - מכוח הצומח הרוחני, ליש - ליש" הגשמי, העשבים, האילנות והפירות, תמיד מדי שנה בשנה, הוא מעין בחינת "אין סוף", - שהוא ענין אין סופי, לא מסתיים אף פעם הכוח בארץ להצמיח, שאם יתקיים עולם הזה רבוי רבבות שנים - יצמיחו מדי שנה בשנה. אלא שיש מהן - מהעשבים, מהאילנות ומהפירות, הבאים על ידי העלאת "מיין נוקבין", - שיש משהו המעורר את כוח הצומח שיצמיח, והם הזרועים והנמועים, - העשבים הנזרעים והאילנות הניטעים, הרי הזרועים הם "העלאת מ"ן" לכוח הצומח, ואף על פיר - למרות שהם זרועים ונטועים, הם כמו יש מאין, שהגרעין הנמוע אין לו ערך כלל לגבי הפרי, וגם - אין לו שום ערך והשוואה, נגד כל האילן עם הענפים והעלין, - שבכך אין ההבדל כל כך באיכות כמו לגבי הפרי שיש בו טעם, ואילו לגרעין שנזרע אין טעם, אך, קיים הבדל גדול ואין השוואה בכמות, של האילן וענפיו ועליו לגבי הגרעין, הרי צמיחתם של הפירות ושל האילן היא ענין של "יש מאין", למרות שזה בא על ידי זריעת הגרעין, וכן במיני זרעונים וירקות, וגם במיני תבואה להתהוות מאות גרעינין מגרעין אחד, הוא כמו יש מאין, ומכל שכן - לא גרעיני החטה שהם אותו מהות של הגרעין, אלא הקשין והשבילים. - שאינם אותה מהות ממש כמו הגרעין - הרי הם בודאי "יש מאין". והנה⁴⁸,

47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פ"ו (בהג"ה), פ"ח. וראה ג"כ שם ספנ"א וספנ"ב". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לאחרי אומרו 'תמיד' מהו 'מדי שנה בשנה' (מעין סתירה מזל"ז), משא"כ לעיל (קלב, סע"א): תמיד (וכן יהי') לעו' - וכההמשך (בחי' א"ס). ויל"פ עפמש"כ אגה"ק ס"ו ס"ד: וז"ש תמיד כו' אעפ"כ אינה כו' אלא שבכל שנה ושנה כו'". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה 'והנה' - במ"מ" - מה ענינו כאן? - וי"ל שהוא בהמשך להגיל במעלת המצות מהסוף בכלל (ולהסיום במעלות מצות מעשיות) - דאף בכל הענינים הנשפעים גם עתה "בחסד חנם" - כשנעשה ע"י מצוה ותפלת האדם הם משוכחים מאד מאד. ולהעיר מלקו"ת במש"נ בשלילת טענת המרגלים טובה הארץ מאד מאד".

- 1 הפרות ש' - צומחים על ידי העלאת מין נוקבין, -
 2 התעוררות מלמטה, היא הוריעה והנטיעה - הם משפחים
 3 מאד מאד מהעולים
 4 מאלהן מכח הצומח
 5 לבדו שפארין, - בלי 1 היא הוריעה והנטיעה הם משוכחים מאד מאד
 6 נטיעה וזריעה, ומנה 2 מהעולים מאלהן מכח הצומח לבדו שבארין ומוזה
 7 נשכיל - בענין המשכות 3 נשכיל המשכות אורות עליונים באבי"ע (שהוא תכלית בריאת האדם),
 8 אורות עליונים - 4 תכלית בריאת האדם) כמ"ש במ"א.
 9 שיומשכו ב' - עלומות
 10 אצילות בריאת יצירה עשה - שהאורות הנמשכים על ידי העולמות, כמו שנתבאר במקום אחר.

יום רביעי י' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 264, ומוזה יובן היטב... עד עמ' קלג, חיי עוה"ב.

- 21 ומוזה - ממה שהוסבר לעיל, שבתחתית העשיה (במדריגות
 22 האחרונות של עולם ה"עשיה") מאיר אור מחזק יותר באופן של
 23 "אור חזר", מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין" ומאור ה"קר" -
 24 הרי מזה יובן היטב בענין סדר מדרגות: דומם צומח חי
 25 מדבר, ששן - כפי שזה
 26 בא בארבעה היסודות
 27 מהם מורכב כל נברא, הרי
 28 הם פנינות: עפר - 5
 29 (הנ"ל), מים אש רוח,
 30 שאף שהחי הוא למעלה 7
 31 מהצומח⁵⁰, והמדבר 8
 32 למעלה מהחי - אף-על- 9
 33 פירי - סוג החי נזון וחי 10
 34 מהצומח, והמדבר - 11
 35 האדם, מקבל חיותו 12
 36 משניהם, - מצומח ומחי, 13
 37 וגם חכמה ודעת, - 14
 38 מקבל האדם מצומח ומחי, 15
 39 ש"אין התינוק יודע 16
 40 לקרות אבא ואמא עד 17
 41 שישמע טעם דגן כו", - 18
 42 כפי שהגמרא אומרת 19
 43 בברכות⁵¹, ו"עדין לא

אגרת הקדש

- פנינת "אור חזר" מפתח למעלה, - מהמדריגות התחתונות
 לעליונות, מתחתית העשיה, - מהמדריגות התחתונות של
 "עשיה", שמתגלית שם - בתחתית העשיה, נזתר עז, הארה
 דהארה כו' - כלומר, הארה דהארה דהארה שישנה בעפר
 הגשמי, מאור אין-סוף
 הסובב כל עלמין, -
 המקיף וסובב כל
 העולמות בשווה,
 ומה"קו" אור אין-סוף
 שפסיוס "רגלי הישר" 61
 ד"אדם קדמון" - 62
 המדריגות האחרונות של
 האור הפנימי שבעולמות
 - מאירה שם ההארה
 האלקית בפנינת "אור
 חזר", - באור מחזק
 יותר מאשר במדריגות
 העליונות, כנזכר לעיל.
 ויובן היטב כזה טוב
 טעם ודעת, מה
 שפלאכים עליונים
 שפמרכבה "פני שור" 73
 ו"פני נשר"⁵³, - 74
 שב"מרכבה" נהנים מאד ונזונים ומסתפקים מרוח הבחמה
 והעוף העולה אליהם מהקרבנות שעל גבי המזבח, - כמו
 שכתוב⁵⁴: "את קרבני לחמי לאש", כלומר, שהמלאכים
 העליונים שהם בבחינה של "אש", הרי זה לחם לחם ומזון,
 וברקדוק לשון היתר הקדוש⁵⁵: "ואתהנין מיסודא ועקרא
 דילחון". - והם נהנים מהיסוד ומהעיקר שלהם, כלומר,
 שההמשכה הנמשכת למלאכים על ידי ענין הקרבנות היא
 מהיסוד ומהעיקר שלהם - משרשם - שכן, כאמור, זה מ"האור
- 44 אכילנא בשרא דתורא כו", - כפי שהגמרא אומרת במס'
 45 בבא קמא⁵² שרביא שאל שאלה אצל רב נחמן, ענה לו למחרת
 46 בסברא משופרת יותר, ואמר על כך, מה שלא אמרתי לך זאת
 47 אתמול בערב, הרי זה מפני שאז עדיין לא אכלתי בשר שור, ולכן
 48 דעתי לא היתה צלולה כל כך. הרי שברש מן החי מוסיף בשכל
 49 המדבר. שלכאורה לא מובן, מדוע יהיה החי זקוק לצומח
 50 שלמטה ממנו, ומדוע יהיה המדבר זקוק לצומח ולחי שהם
 51 למטה ממנו? אלא כפי שהוסבר לעיל יובן הדבר היטב, כי הוא

50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם בנוגע להתהוותו - ובכ"ז נזון כו' [עפ"ז מובן דלא נזכר כאן עפר - דהכל הי' מן העפר. וי"ל שלכן גם לאחר שנתהווה זקוק וניזון ממנו]". 51. מ, א. 52. עא, סע"א ואילך. 53. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל 'ארי' סתם מן האש האוכל הקרבן אדם משכרון ודעות רוח" רוח נשברה דאדם המקריב (אוה"ת שם)". 54. פינחס כח, ב. 55. ח"ג רמא, א.

- 1 החזור" של "אור אין סוף". ואחרי הדברים והאמת האלה –
 2 שהוסברו כאן, דעת לנבון נקל להבין, עלי ידי כל הנזכר
 3 לעיל, גדל מעלת
 4 המצות מעשיות, –
 5 מצוות הנעשות בדברים 1 הדברים והאמת האלה דעת לנבון נקל להבין ע"י
 6 גשמיים, על ידי האברים 2 כל הנ"ל גדל מעלת המצות מעשיות אשר הן תכלית
 7 הגשמיים של האדם, אשר 3 ירדת הנשמות לעוה"ז הגשמי כמ"ש היום לעשותם
 8 הן – המצוות המעשיות, 4 ויפה שעה א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל
 9 הן תכלית ירדת 5 חיי עוה"ב. ע"כ מצאנו מכח"ק:
 10 הנשמות לעולם הזה
 11 הנשמי, כמו שכתוב: "היום לעשותם", – שהיום דוקא, מכתב ידו הקדושה. – של רבנו הזקן (שכתב אגרת זו לפני
 12 בעולם הזה, בעולם המעשה, יש לקיים מצוות מעשיות, הנעשות הסתלקותו).

יום חמישי י"א תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלג, כא. אד"ש... עד עמ' 266, בכל יום:

- 25 כא. אגרת קודש זו כותב רבנו הזקן, לעורר את אלה שקיבלו על עצמם
 26 לתת סכום כסף מסוים במשך השנה ל"כולל חב"ד", לתמוך בלומדי
 27 תורה ועוסקים בעבודת ה' בארץ ישראל.
 28 ההתעוררות היא, שלא יחכו לסוף השנה ויתנו אז את כל הסכום, אלא
 29 יחלקו את הכסף למנות
 30 שבועיות או לפחות חודשיות.
 31 שכן, מלבד מעלת הזריות 6
 32 בכל מצוה בכלל ובצדקה 7
 33 ביחוד, ישנה מעלה נוספת 8
 34 בנתינת סכום הכסף (שרוצים) 9
 35 לתת במשך השנה) במנות 10
 36 מרובות, כפי שיסביר טעמו 11
 37 של דבר. 12
 38 מתחיל רבנו הזקן אגרת זו 13
 39 בברכה לבני ישראל הנקראים 14
 40 בכלל "אוהבי שמו"¹, מצד 15
 41 האהבה שיש בבני ישראל 16
 42 להקדוש ברוך הוא, ובמיוחד 17
 43 אלה שנותנים לצדקה עבור
 44 אלה שעוסקים בתורה ובעבודה בארץ ישראל – נקראים הם במיוחד
 45 "אוהבי שמו". שכן, ארץ ישראל היא הרי ארץ אשר "עיני ה' אלקיך
 46 בה"², מאירה שם המושבה פנימית משם הוי', ושם הוי' הוא הרי "שמו"
 47 המיוחד של הקדוש ברוך הוא.
 48 אחר דרישת שלומם, כמשפט לאוהבי שמו, – של הקדוש
 49 ברוך הוא. אל המתנדבים בעם, לעשות צדקה ה' עם
 50 ארצו הקדושה, לתת מדי שנה בשנה חק הקצוב מעות
 51 ארץ הקדש, – לתמוך ביושבי ארץ הקדש, ארץ ישראל,
 52 תבנה ותבונן במהרה בימינו, אליהם תפא מלתי, ותגל
- בפסל אמרתי, – כלומר, רבנו הזקן קורא ופונה אליהם – לזרז
 לזרזים, – בהתאם לביטוי "אין מזרזין אלא למזורזין", ולחזק
 ידים רפות, – כלומר, שברצון ובלב לא חסר; קיים הרצון
 ודרגש לתת, אלא שהידים רפות לעשות זאת בפועל. במתן
 דמים – מעות ארץ
 ישראל – מדי שפית
 בשבת, ולפחות מדי
 חדש בחדשו, מערכו
 הקצוב לעד שנה, –
 יחלקו את הכסף המוקצב
 לכל השנה במנות
 שבועיות או לפחות
 במנות חודשיות. וכל כסף
 הקדשים אשר עלה על
 לב איש להתנדב בלי
 נדר לפרנסת אחינו
 יושבי ארץ הקדש, מדי
 שנה בשנה. – כפי
 הנראה רוצה רבנו הזקן
 להוסיף כאן, שלא רק את הסכומים שקבעו לתת בשנים קודמות
 יחלקו עתה במנות שבועיות או חודשיות, אלא גם אם עלה
 במחשבתו של מישהו לתת סכום גדול יותר מאשר בשנים
 הקודמות, יקיים גם הוא בקשה זו לתת את הסכום הנוסף במנות
 שבועיות או חודשיות. כי הנה, מלבד הירוע לכל גדל מעלת
 הזריות בכל המצות, – שיש להזדרז בעשיית מצוה לעשותה
 מה שמוקדם יותר, תנאמר ונשנה בדרבי רי"ל: "לעולם
 יקדים אדם לזרז מצוה כו", וזריותיה דאברהם אבינו
 עליו השלום – זריותו של אברהם אבינו ב"עקידה", היא

56. ואתחנן ז, יא. עירובין כב, א. 57. אבות פ"ד מ"ז. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה לעיל באגה"ק ס"ה דע"י צדקה עבד שמא קדישא וצדקה ניתנת מחמת מדת החסד שפנימיותה אהבה". 2. עקב יא, יב. 3. ע"פ איוב כט, כב. 4. האזינו לב, ב. 5. מכות כג, א. ספרי במדבר א. 6. ע"פ ישעי' לה, ג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כההמשך שהמדובר באלה שעלה על לבם להתנדב כו". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר דבכתוב (ישעי' בסופו) מדי שבת - הכוונה לשבת סוף השבוע ומדי חודש - לראש החודש". 9. נזיר כג, ב. ב"ק לה, ב.

1 העומדת לעד, לנו ולבנינו עד עולם, כי העקדה עצמה –
2 שהקדוש ברוך הוא זוכר תמיד זכותה לבני ישראל, אינה
3 נחשבת כל-כך לנפיון גדול לערך מעלת – ומדידת אברהם
4 אבינו עליו השלום, – זה טעם אחד מדוע אין העקידה עצמה
5 נחשבת לנפיון גדול כל-
6 כך לגבי אברהם אבינו,
7 מצד מעלתו ומדידתו
8 הגדולות, טעם שני, הוא: 1
9 בשגם – בלקחנו גם 2
10 בחשבון, כי ה' דבר בו: 3
11 "קח נא את בנך כו" 4, 10
12 – שיקח את יצחק 5
13 לעקדה, והרי – היו כמה 6
14 וכמה קדושים ששפרו 7
15 נפשם על קדשת ה' גם 8
16 כי לא דבר ה' גם; – 9
17 כיצד, אפוא, זה יכול 10
18 להיחשב לנפיון גדול כל- 11
19 כך לגבי אברהם אבינו, 12
20 בשעה שהוא נצטוו על

אגרת הקדש

לנו ולבנינו עד עולם כי העקדה עצמה אינה נחשבת
כ"כ לנפיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה בשגם כי
ה' דיבר בו קח נא את בנך כו' והרי כמה וכמה
קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא
דיבר ה' במ רק שא"א ע"ה עשה זאת בוריוות נפלאה
להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות
נחת רוח ליוצרו וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצוות
בכלל ובפרט מעשה הצדקה העולה על כולנה המוגינה
ומצלה בפירותיה בעוה"ז מכל מיני פורעניות המתרגשות
כדכתיב וצדקה תציל ממות וכ"ש משאר מיני יסורים
הקלים ממות כ"ש שטוב לנו גם בעוה"ז להקדימה
כל מה דאפשר שהרי אדם נידון בכל יום:

בקיום רצון הקדוש ברוך הוא בענין זה, וממנו – מאברהם
אבינו – ובכוח שהוא העניק לבני ישראל בכל הדורות, למדו
רז"ל לקיום כל המצוות בכלל, – שיש לקיים כל מצוה
בוריוות, ובפרט מעשה הצדקה העולה על כללם, – בכך,
שהיא המגנה ומצלה
בפירותיה – הניתנים
בעולם הזה מכל מיני
פורעניות המתרגשות,
כדכתיב: – כמו
שכתוב: 18: "וצדקה תציל
ממות, וכל־שכן – זה
מציל משאר מיני
יסורים הקלים ממות –
הרי כל־שכן שטוב לנו
גם בעולם הזה
להקדימה – את מתן
הצדקה, כל מה
דאפשר, – כלומר, אם
שאר המצוות, שאין שכן
בעולם הזה, יש להקדים
בעשייתן, הרי בודאי שיש להזדרז בכל מיני זירוז בקיום מצוות
הצדקה ששכר "פירותיה" ניתן בעולם הזה והיא מגינה
מיסורים, רחמנא ליצלן. שהרי אדם נידון בכל יום: – הרי
נכון הדבר שנוגע לו לגבי המשפט של אותו יום שתהיה לו
הזכות של צדקה המגינה ומצילה. עד כאן דן רבנו הזקן במתן
סכומי הכסף, שהתנדבו לתת באופן שנתי עבור ארץ הקודש,
כל שבוע את החלק של השבוע, או לכל־הפחות כל חודש את
החלק של החודש – מצד ענין הזריוות. להלן מוסיף רבנו הזקן
פרט ומעלה נוספים באי־לחכות עד סוף השנה: המעלה
מתבטאת גם בזיכור הנפש הבא מצד העבודה של צדקה, שכל
פעם שהוא נותן נתינה ועושה פעולה בעבודת הצדקה, הוא
עושה כל פעם פעולה של זיכור הנפש, וגם בכך שהצדקה
פועלת למעלה יחוד בספירות ובפרצופים עליונים – הרי בכל
נתינה של צדקה הוא גורם מחדש את היחוד למעלה.²⁰

21 כך מהקדוש ברוך הוא בעצמו? רק – הגדלות של העקידה
22 היא בכך, שאברהם אבינו עליו השלום עשה זאת בוריוות
23 נפלאה, – "וישכם אברהם בבוקר" 11, "ויחבשו את חמורו" 11,
24 חבש בעצמו את האוכף של החמור, ולא ציווה ולא חיכה
25 שמישהו אחר יעשה זאת 12, להראות – גם לאחרים, שמחתו
26 והפצו – תענוגו הפנימי, למלאות רצון קונו ולעשות נחת
27 רוח ליוצרו. – באחד ממאמריו, מ"ב בתמוז תש"ט 13, מסביר
28 כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע, שעבודת בעלי תשובה היא
29 להשפיע גם על אחרים. בהתאם לכך יכולים לבאר, שכיוון
30 שבענין העקידה היתה העבודה במהופך ממהותו של אברהם
31 אבינו (שהרי אברהם הוא מדת האהבה, והעקידה היתה ענין
32 של גבורה), "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה" 14, שזה על־דרך
33 עבודת "בעל תשובה" המעמיד את עצמו במהות אחרת, לכן
34 רצה אברהם אבינו להראות גם לאחרים את שמחתו ועונגו

10. וירא כב, ב. 11. שם, ג. 12. ראה פרש"י שם. 13. סה"מ תש"ט ע' 184. 14. וירא שם, יב. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 642.
15. פסחים ד, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משהיה"א רפ"ב". 17. פאה פרק א' משנה א'. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה אגה"ק ס"ג". 18. משלי י, ב. 19. ר"ה טז, א. 20. על הסברה שכוונת רבנו הזקן בכך, שגם לא יתנו סכום גדול של צדקה בתחילת השנה, אלא לחלק לשבועות או לחדשים – כתב הרבי: "לפירוש זה מצוה אדה"ז לא ליתן כל הסכום בתשרי – כ"א רק חלק החדשי 1/12 ולעכב השאר, וליתן מדי חדש לא יותר מ-1/12 וכי' וזה בא בהמשך לבי' הפלאת הזריוות! ופשיטא דכוונתו אך ורק – באם אינו בניגוד כלל לזריוות וקדימת הנתינה. כן מובן שכ"ז בצדקה איזו שתהי' – ל"ד דאה"ק. וזיל בתר טעמי. וכמדומה שנק' נוסף על פיה"מ – בתורת פס"ד בלבושי שרד ה' צדקה סק"ג סקרט"ו. הובא בד"ה להבין כו' כל פירוטה (להצ"צ, נדפס בפ"ע – עיי"ש בכהנ"ל בארוכה), וכנראה השייכות דבי' הנ"ל לגביית כסף הכולל (ודכללות האגה"ק) : המשלוח לאה"ק אז – ה' ע"י שליח מדי שנה בשנה (וגובים היו הוהבים בעיירות אחת ככו"כ חדשים) (כמבואר בכו"כ מכ' רבותינו). ועפ"ז – מהי התועלת בנתינה מדי שבת בשבתו כו' להגבאי בכל עיר? ! ועי' בא הבי' באגה"ק: (א) זריוותו כו', (ב) רוב המעשה". עד כאן לשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יום שישי י"ב תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלד, יבא שילה:

43 וְנִמְקוּ, - מדוע יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים
44 מרובות, כִּדִּי לְזַכֵּךְ הַנֶּפֶשׁ עַל־יְדֵי רַבּוֹי הַמַּעֲשֶׂה, - על ידי
45 עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות - הרי לבד זאת, הִנֵּה מְקַרָּא
46 מְלֵא דְפֶר הַכְּתוּב: "פְּעֻלַּת צְדָקָה לְחַיִּים", - הרבי מציין
47 ב"הערות ותיקונים"

48 שבסוף ה"תניא", לעיין

49 בפסוקים במשלי י, טז, שם

50 כתוב "פעולת צדיק

51 לחיים" (לא המלה

52 "צדקה" כי־אם המלה

53 "צדיק") ובמשלי יא, יא,

54 שם כתוב "כן צדקה

55 לחיים", שם אכן כתוב

56 "צדקה לחיים", אבל

57 המלה המקדימה היא לא

58 "פעולת צדקה" כי אם "כן

59 צדקה", והרבי אומר שם

60 ב"הערות ותיקונים":

61 "וצע"ג, שכן, בשני

62 הפסוקים לא כתוב הלשון

63 "פעולת צדקה לחיים",

64 שרבנו הזקן מביא כמקרא מלא "פעולת צדקה לחיים". כפי

65 הנראה אין הרבי רוצה להסתפק במה שיכולים לפרש ש"פעולת

66 צדיק", היא צדקה, וכשהפסוק אומר ש"פעולת צדיק לחיים"

67 הכוונה שהפעולה של צדקה (על־דרך כמו "צדיק ה' צדקות

68 אהב"²⁴) לחיים - כפי הנראה, הרבי אינו רוצה להסתפק בכך,

69 שהרי, כשאומרים "מקרא מלא דיבר הכתוב", צריך הדבר להיות

70 בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו של צדיק היא צדקה,

71 ולכן צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים "פעולת צדקה

72 לחיים". דְּהִינּוּ שִׁפְעֻלָּתָהּ וְסִנְלָתָהּ - של צדקה, היא לְהַמְשִׁיךְ

73 חַיִּים עַל־יָדֵינוּ - האופן העליון יותר של חיים, מְחַיֵּי הַחַיִּים

74 אִין־סוּף בְּרִיךְ־הוּא - להמשיך זאת לְאַרְץ הַחַיִּים, - ל"מלכות

75 דאצילות" הנקראת "ארץ החיים", שהיא "ארץ", המדריגה

76 התחתונה ביותר בספירות, וממנה באים ה"חיים" לכל הנבראים,

77 נוצרים ונעשים - ימשיכו בה מ"ד"א (מדות) דאצילות" שהיא

78 המדריגה האחרונה של "עולמות אין סוף", וה"חיים" של ז"א

79 ומדות דאצילות הם בחינה של "חיי החיים", היא "שְׂכִינִת

80 עֲוֵנוּ", - הנותנת חוק וחיות בנבראים, שְׂעֻלָּה נִאֲמָר²⁵: "וְאַתָּה

81 מְחַיֶּה אֶת בָּלֵם", - את כל הנבראים, "אתה" מוסב על "מלכות

82 דאצילות", האותיות מאל"ף עד תי"ו עם ה' המוצאות שהן מקור

83 האותיות, שזו המלה "אתה": א' ת' ה'²⁶, וְהִיא סִכַּת דְּיָד

84 הַנּוֹפֶלֶת עַד עֶפְרָי, - שבזמן הגלות, השכינה שנקראת "סוכת

1 אֵךְ גַּם זֹאת מִצְאָנוּ רִאיוֹנוּ בְּעִבּוּדַת הַצְדָקָה, - בענין העבודה

2 שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר

3 מסתבר לו מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן

4 י"ב ההבדל בין "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה

5 הצדקה" היא נתינת

6 הצדקה על דרך הרגיל,

7 ואילו האופן הנעלה יותר

8 ב"עבודת הצדקה" הוא

9 כשנתינת הצדקה היא

10 למעלה לגמרי משבע

11 נפשו ורגילותה, שהרי

12 הוא מתייגע עם עצמו

13 ביגיעה גדולה לתת יותר

14 מאשר הוא רגיל לתת;

15 הרי אפילו כשהסכום

16 שהוא נותן אינו למעלה

17 לגמרי מרגילותו, אלא

18 עצם נתינת הצדקה במנות

19 רבות, לתת פעם ועוד

20 פעם וכו', יש בכך משום

21 ענין של עבודה - ראינו

22 ומצאנו בעבודת הצדקה מְעָלָה פְּרָטִיּוֹת גְּדוּלָּה וְנִפְלְאוּת אִין

23 עֲרוּךְ אֱלֹהֵי, - לא מעלה גדולה ונפלאה סתם, אלא מעלה

24 שהמעלות האחרות אינן בהשוואה כלל אליה, לְהִיּוֹת מַעֲשֶׂה

25 הַצְדָקָה - נתינת הצדקה בפועל, לא ההתנדבות לכך, שיכולה

26 להיות התנדבות חד־פעמית על כל השנה, אלא עצם המעשה

27 של נתינת צדקה תהיה נַעֲשִׂית בְּפַעֲמִים רַבּוֹת, וְכָל הַמְּקַרָּבָה

28 - ונותן את הצדקה במנות רבות, הִרִי זֶה מַשְׁבָּה, וְלֹא בְּפַעֲם

29 אַחַת וּבְכַת אַחַת, - לתת את כל הסכום בפעם אחת, גַּם כִּי

30 הַסֵּךְ הַכּוֹלֵל אֶחָד הוּא, - בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה

31 שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב

32 הַרְמֵם²⁷ ׀ ז'ל בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה²⁴ שֶׁשְּׁנֵי הַכֶּמֶים ז'ל²²: "וְהַכֵּל

33 לְפִי רֹב הַמַּעֲשֶׂה": - שהרמב"ם בפירוש המשניות שלו מפרש

34 ומדייק שזה לא "לפי גודל המעשה" אלא "לפי רוב המעשה" -

35 שהמעשה הטוב נעשה בפעמים רבות. והרמב"ם מפרש, למשל

36 כשאחד יתנדב לתת אלף²³ זהובים בבת אחת, הרי זה אמנם

37 מעשה גדול, אך אין זה נעשה כל כך קנין בנפש, מאשר כשהוא

38 נותן אלף זהובים באלף פעמים, שכן, על ידי כל נתינה נעשה

39 הדבר יותר קנין הנפש, קנין וחיכוך בנפשו.

40 להלן יסביר רבנו הזקן, שמלבד החיכוך שנעשה בנפשו על ידי

41 נתינת הצדקה בפעמים רבות, נעשה על ידי כל נתינה יחוד עליון

42 למעלה, וְהִנֵּה, מְלִכְר כִּי הַרְמֵם²⁸ ז'ל בְּאֵר הַיִּטֵּב מַעֲמֹ

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור - הדין - ה'ל' דעות פ"א ה"ז". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ז. 25. נחמ"י ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחוד"א ספ"ב".

1 דוד" היא בגלות ובירידה עד עפר²⁷, וכמאמר רז"ל²⁸: "גלו
2 לאדם" – הגלות האחרונה שלנו, שכינה עמקם – בגלות, כו",
3 – הרי כיוון שזו הגלות האחרונה והתחתונה – ירדה השכינה
4 עד למדרגות התחתונות ביותר – עד עפר, ועל ידי צדקה
5 ממשיכים לשכינה מחי
6 החיים אין סוף ברוך הוא,
7 כי באתגרותא דלתתא
8 – על ידי התעוררות
9 האדם למטה, "להחיות"
10 רוח שפלים" – עניים,
11 דלית ליה מגרמיה
12 כלום – שאין להם משל
13 עצמם כלום, נעשה על-
14 ידיה אתגרותא
15 דלעילא, – התעוררות
16 ופעולה למעלה, להמשיך
17 חיים מ"חיי החיים"
18 ל"מלכות דאצילות"
19 שבספירות היא בדינה
20 וספירה ש"לית לה

1 ודעת, כמה גדולים דברי חכמים ו"ל שאמרו: "הכל לפי
2 רב המעשה", דהיינו מעשה הצדקה הנעשה בפעמים
3 רבות, להמשיך חיים עליונים, – מחיי החיים "אין סוף"
4 ברוך הוא, ליחד – ולפעול יחוד עליון – של קודשא בריך
5 הוא ושכינתו" (של
6 הקדוש ברוך הוא
7 ושכינתו) פעמים רבות.
8 – אשר בכל נתנה –
9 מיחדים יחוד עליון באופן
10 של המשכה מקודשא
11 בריך הוא (הקב"ה) ו"אין
12 סוף" – לשכינתו
13 (לשכינתו) עד למטה
14 במדרגות התחתונות
15 ביותר, והיינו נמי – וזה
16 גם כעין מה שכתב
17 הרמב"ם: – במעלה
18 נתינת צדקה במנות רבות,
19 לזכך הנפש, – בדברים
20 אלה של הרמב"ם מרומז

אגרת הקדש

1 כו' כי באתערותא דלתתא להחיות רוח שפלים דלית
2 ליה מגרמיה כלום אתערותא דלעילא ובפרט בהתנדב
3 עם להחיות יושבי ארץ החיים ממש וד"ל. וכל משכיל
4 על דבר גדול ונפלא כזה ימצא טוב טעם ודעת כמה
5 גדולים דברי חכמים ו"ל שאמרו הכל לפי רוב המעשה
6 דהיינו מעשה הצדקה הנעשה בפעמים רבות. והיינו
7 חיים עליונים ליחד יחוד עליון פעמים רבות. והיינו
8 נמי כעין מ"ש הרמב"ם לזכך הנפש כנודע מזה"ק
9 דשכינה נקראת נפש כי היא חיינו ונפשנו וכתוב כי
10 שחה לעפר נפשנו. ולכן ארז"ל גדולה צדקה שמקרכת
11 את הגאולה להקימה מעט מעט עד כי
12 יבא שילה:

1 הענין מה שנעשה למעלה היחוד העליון, כנודע מזה"ק
2 הקדוש³⁰ דשכינה נקראת "נפש", כי היא – השכינה, היא
3 חיינו ונפשנו, וכתוב: – וכתוב³¹: "כי שחה לעפר נפשנו".
4 – כלומר, השכינה שירדה עד מטה מטה – בגלות. ולכן אמרו
5 רבותינו ו"ל³²: "גדולה צדקה, שמקרכת את הגאולה", –
6 גאולה השכינה מהגלות, להקימה מעט מעט, על
7 ידי נתינת צדקה כל פעם מקימים יותר את השכינה שנפלה
8 בגלות, "עד כי יבא שילה"³³: – שאז תהיה הקימה השלימה
9 של השכינה.

21 מגרמה כלום, שאין לה משל עצמה כלום, היא רק מקבלת
22 משאר הספירות, ובפרט בהתנדב עם להחיות יושבי ארץ
23 החיים ממש, – יושבי "ארץ ישראל" שלמטה שהיא מכונת
24 כנגד "ארץ החיים" שלמעלה²⁹ – הרי הצדקה שנותנים
25 להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, יש עלידידה
26 המשכה מיוחדת במינה מחיי החיים ל"מלכות דאצילות"
27 ול"שכינה" ודי למבין. וכל משכיל על דבר גדול ונפלא
28 כזה – שעל ידי מעשה הצדקה ממשיכים חיים עליונים מ"אין
29 סוף" ברוך הוא לשכינה שנמצאת בגלות, ומצא טוב טעם

יום שבת קודש י"ג תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלד, כב. אהובי אחיי... עד עמ' קלד, בפרש"י:

70 מכלבל אותו בעניני תורה, ובהביאו ראיה ממשה רבנו שחכמינו ז"ל
71 אומרים: "וכי תעלה על דעתך שמשה רבנו עליו השלום יושב דין כל
72 היום כולו – תורתו מתי נעשית".
73 בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים
74 רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות"
75 וזמני הנסיעה אליו, והוא גזור "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי
76 התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה.
77 אולם, כדאי לציין, שהחסידים הראשונים היו אומרים, שמה שאנו
78 רואים "מעשה רב" שאכן שואלים מהרבים עצות בענינים גשמיים,
79 והרבים עונים – הרי זה מפני שרבנו הזקן בעצמו "התיר" זאת
80 ברשימה שכתב "קרוב לזמן הסתלקותו" (נדפסה ב"אגרות קודש" שם,

59 כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידים
60 מטרידים אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה,
61 ומסביר שמתן עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי
62 התורה. ומסיים באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים,
63 שיתוסף עליהם ביראת שמים ובאהבת ה'.
64 ליתר הבנת אגרת זו, כדאי להעתיק תחילתה וסופה של אגרת שלא
65 נדפסה ב"תניא", אלא נדפסה ב"אגרות קודש" – אדמו"ר הזקן (קד"ה)
66 תש"מ סימן כד.
67 בתחילת אותה אגרת קובע רבנו הזקן זמנים קבועים בהם יכולים להיכנס
68 אליו ל"יחידות", ולאחר מכן הוא מתבטא בביטויים חריפים כנגד מה
69 ששואלים אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל הענווה שלו, שזה

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבעקבות משיחא - עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספ"ז. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח". 30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. כי"ב, י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל "עד כי יבא שילה" (ראה פל"ו ובכ"מ) מובן ע"פ ז"ח"א (רלו, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' והכא כו' דשכינתא תקום כו'". 1. שבת י, א.

רבותינו ז"ל⁶: "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים", ו –
 חכמינו ז"ל אומרים: "שבעה דברים מכסים כו' – מידעת
 האדם, ומדום: אין אדם יודע כמה משתכר כו' ומלכות בית
 דוד מתי תחזור כו'", – כשיבוא המשיח, הנה השוו – פרנסה

גשמית וקץ ביאת המשיח,
 זה לזה. – כשם שאין אף

אחד יודע היקף, כך אין
 בכוח אף אחד לדעת

הענינים של פרנסה. ומה
 שכתוב בישעיה: "יועץ

וחכם חרשים", – הרי
 שחכם (בכחמת התורה)

הוא גם "יועץ", מונח
 שמשמשים בו על נתינת

עצה בענינים גשמיים, וכן
 מה שאמרו רבותינו

ז"ל: – בנוגע למי שעוסק
 בתורה לשמה: "ונהנין

ממנו עצה ותושיה" –
 הרי מובן מהפסוק

וממאמר רבותינו ז"ל
 שתלמיד חכם הלומד

תורה יש בכוחו לתת
 עצות, הינו בדברי

תורה, – דוקא, הנקרא
 "תושיה"¹⁰, – וא"כ "עצה

ותושיה" היינו – עצות
 בעניני תורה, כמאמר

רבותינו ז"ל: "יועץ" –
 "זה שיועד לעבר שנים – על ידי הוספת חודש לשנה, חודש

אדר, ולקבץ חדשים – מתי ראש חודש, כו'", שסוד העבור
 – לעבר שנים וחדשים, קרוי "עצה" ו"סוד" בלשון תורה,

בדאיתא – כפי שהגמרא אומרת בסנהדרין דף פז, עין שם
 בפרוש רש"י: – שם כתוב במפורש ש"יועץ" ו"עצה" קשורים

בסוד העיבור.

1 סימן סה), אודות המעלה של "קירוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני
 2 ב"ב וכו'."

3 אהובי, אחי ורעי! מאהבה מסתרת – בא אני אליכם
 4 בתוכחת מגולה. לכו נא ונבקח! – בואו ונתדבר ביננו. זכרו

5 ימות עולם, בינו שנות
 6 דור ודור, ההיתה בואת

7 מימות עולם, ואיה
 8 איפוא מצאתם מנהג זה

9 – שיפרשו להלן, באחד
 10 מכל ספרי חכמי

11 ישראל הראשונים
 12 והאחרונים, להיות

13 מנהג ותקון לשאל
 14 בעצה נשמיות, בדת

15 מה לעשות בעניני
 16 העולם הנשמי, אף –

17 לא, לגדולי חכמי
 18 ישראל הראשונים

19 בתנאים ואמורים,
 20 אשר כל רז לא אנם

21 להזי, – ששום סוד לא
 22 נעלם מהם, ונהדין להזי

23 שכלין דקיעי, – והיו
 24 בהירים ומאירים להם

25 הדרכים שבשמים, בראם
 26 לנביאים ממש, אשר

27 היו לפנים בישראל,
 28 כשמואל – הנביא,

29 הנקרא הרואה, אשר
 30 הלך אליו שאול לדרש ה' – על ידו, על דבר האתונות

31 שנאבדו לאביו. – מדוע, אכן, לא שאלו את התנאים
 32 והאמוראים גם אודות ענינים גשמיים? – מסביר רבנו הזקן: כי

33 באמת, כל עניני אדם, לבד מדברי תורה ויראת שמים –
 34 אינם משנים, רק בנבואה, – בכתוב⁵ – ו"לא לחכמים –

35 מגיע, לחכם", – כלומר, כל הענינים הגשמיים, כמאמר

אגרת הקדש

כב אהובי אחי ורעי מאהבה מסותרת

תוכחת מגולה לכו נא ונוכחה

זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת

מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד

מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות

מנהג ותקון לשאל בעצה גשמיות בדת מה לעשות

בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל

הראשונים כתנאים ואמורים אשר כל רז לא אנם

להו ונהדין להזי שכלין דקיעי כ"א לנביאים ממש

אשר היו לפנים בישראל כשמואל הרואה אשר הלך

אליו שאול לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו

לאביו כי באמת כל עניני אדם לבד מדברי תורה

וי"ש אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם

כמארו"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושבעה

דברים מכוסים כו' אין אדם יודע כמה משתכר כו' לזה

ומלכות בית דוד מתי תחזור כו' הנה הושוו זה לזה

ומ"ש בישעיה יועץ וחכם חרשים וכן משארו"ל ונהנין

ממנו עצה ותושיה היינו בד"ת הנקרא תושיה כמארו"ל

יועץ זה שיועד לעבר שנים ולקבוע חדשים כו' שסוד

העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה כדאיתא בסנהדרין

דף פ"ז ע"ש בפרש"י:

2. ראה חולין נט, א. 3. ראה ברכות נח, ב. 4. שמואל א' פרק ט. 5. קהלת ט, יא. 6. ברכות לג, ב. 7. פסחים נד, ב. 8. גי, ג. 9. אבות רפ"ו. 10. סנהדרין כו, ב. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' קנים ליום שלישי עמ' א

10 שליחותו בפרוטא בה נקנה האתרוג, והשליח מעל כי שינה
 11 משליחותו בפרוטא בה נקנה את הרימון. רבי יהודה אומר פעל
 12 תבית לא מעל, מפני שהוא אומר לו – לשליח, אתרוג גדול הייתי
 13 מבקש שתקנה לי ולשם כך נתתי לך שתי פרוטות, והבאת לי
 14 במקום זה אתרוג קטן ורע שקנית בפרוטא אחת, ובו איני רוצה,
 15 כך שלא נעשתה כלל שליחותי על ידך. וכן כשנתן בעל הבית לו
 16 – לשליח, דינר וקב וששוויו עשרים וחמשה דינרי כסף, והם ששה
 17 סלעים של כסף של הקדש, ולא ידע שהוא של הקדש, ואמר לו
 18 לך והבא לי בדינר זה חלוק,

1 בו פתילות, ופתילות הביא במקום שהצטוו לקנות בו גרות, הדין
 2 הוא שהשליח מעל. משום שלא נחשב שעשה שליחותו כשקנה
 3 במקום אחר מזה שהצטוו עליו, כך ששינה משליחותו בשני חצאי
 4 הפרוטות שקנה בהם, ובסך הכל מעל בפרוטא שלימה.
 5 המשנה מביאה מקרים נוספים בהם שינה השליח משליחותו
 6 בחלק מהכסף שניתן לו. נתן בעל הבית לו – לשליח, שתי פרוטות
 7 של הקדש, ולא ידע שהן של הקדש, ואמר לו לך והבא לי
 8 בפרוטות אלו אתרוג, והלך השליח והבא לו פאת אתרוג ופאת
 9 רימון, הדין הוא ששניהם מעלו. בעל הבית מעל כיון שנעשתה

יום ראשון

יום רביעי

ז תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"זג. קו"קח.
תניא: אמנם מציאותו . . . 262 כנ"ל.

קצור באור אפן הד':

ב, בכל דרכיך דעהו, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ב"תרון ה'בעלי עסקים' על ה'יושבי אהל' בענין ראית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראית השגחה פרטית.

יום שני

יום חמישי

ח תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מוד"מח. קט"קיא.
תניא: ועוד . . . קלב דמל' דאצי'.

קצור באור אפן הה':

ה, הצנע לכת עם הוי' אלקיך. זהירות שלא תהיה שום בליטה, וכמאמר "לעולם יהא אדם ערום ב"ראה", וענין הערמומית הוא שלא יהיה נכר כלל, ידוע דכמה מחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם, ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.

יום שלישי

יום שישי

ט תשרי, ערוהכ"פ

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד. קיב"קיד.
תניא: ולפמ"ש בס' . . . 264 במ"א.

בפרות: "בני אדם – ולשלוש" שלש פעמים, ובכל פעם מסבב ג' פעמים, סך הכל מסבב ט' פעמים.
עד סוף תשרי אין אומרים תחנון. מלקות: המלקה והנלקה שניהם אומרים "והוא רחום" שלש פעמים.
בערב יום הכפורים – העבודה היא חרטה על העבר, ביום הכפורים – קבלה על להבא.

יום רביעי

שבת

י תשרי, יום הכפורים

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט. קודם כל נדרי: קטו"קכג. קודם השינה: קכד"קלב. אחר מוסף: קלג"קמא.
אחר נעילה: קמב"קנ.
תניא: ומוז יובן . . . עוה"ב.

ליל יום הכפורים מתחילים "ה' מלך תגל" גו'. פסוק "אור ורוע" – פעם אחת, ובקול רם. על דעת הקהל כו' – ג' פעמים, ובקול גמור. אין כופלים החרוז "כי הגה בחמור". קריאת שמע על המטה כמו בשבת ויום טוב. אבינו מלכנו זכור רחמיך כו' – בכל תפלות היום. בראש השנה ויום הכפורים אומרים י"ג מדות הרחמים בהוצאת הספר תורה גם בשחל בשבת. שעור תהלים אחר מוסף.
הפטורת מנחת יום הכפורים: ויהי דבר – ובהמה רבה. מי אל כמוך גו'. גם במנחה אומרים לְדוֹר ה' אורי. פתיחת הארון בנעילה לאשרי, ונשאר פתוח עד אחרי כל תפלת געילה. בקדיש דנעילה – לעלא ולעלא, אין באלקינו, עלינו. ואין נושאים בפנים.
אומרים "היום יפנה", גם אם העריב היום. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי" עד למחר.

יוהכ"פ קומט אויס צו פאסטען זעקס און צוואנציג שעה.

ביום הכפורים יוצא לצום עשרים ושש שעות.

יום
חמישי

יום ראשון

יא תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: כא. אד"ש . . . 266 בכל יום.

במוצאי יוהכ"פ תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – ע"פ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, אליו לא למדותיו, דער פרדס זאגט אליו איז אורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות, דער רבי דער בעש"ט זאגט אליו איז דער אלקות וואָס אין כלים דע"ס דאצילות, דער פירוש הפשוט איז: אליו עצמות א"ס וואָס עס איז בא יעדען פשוט'ן אידען בידיעה עצמית דורך אמונה פשוטה, און דאָס איז קרובים אליו און בכל קראנו אליו עצמות א"ס און עצמות הנשמה, תפלה באמונה פשוטה איז מחבר עצמות הנשמה מיט עצמות א"ס, אז עצמות א"ס זאָל זיין דער רופא חולים און מברך השנים.

במוצאי יום הכפורים תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – על פסוק "מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו", אליו לא למדותיו. ה'פרדס' אומר: "אליו" הם האורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות; הרבי הבעל-שם-טוב אומר: "אליו" הוא האלקות שבכלים דע"ס דאצילות; הפירוש הפשוט הוא: "אליו" – עצמות אין-סוף שבידיעה עצמית של כל יהודי פשוט – על ידי אמונה פשוטה – וזהו 'קרובים אליו', ובכל קראנו אליו – עצמות אין-סוף ועצמות הנשמה; תפלה באמונה פשוטה מחברת את עצמות הנשמה עם עצמות אין-סוף, שעצמות אין-סוף יהיה הרופא חולים ומברך השנים.

יום
שישי

יום שני

יב תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: אך גם . . . יבא שילה

ברית כרותה לתעמולה ועבודה במועצות חכמה ובקרוב הדעת שאינה חוזרת ריקם.

שבת
קודש

יום שלישי

יג תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: כב. אהובי . . . בפירש"י.

הסתלקות אדמו"ר מהר"ש – תרמ"ג – ומנוחתו כבוד בלויבאוויטש.
תחלת אגרת סימן כב וסופה – לא בא בדפוס באגרת הקדש. (נדפס בקובץ 'התמים' חוברת שנייה).

תפילת דוד היא תפילת העני, כמו שכתוב תפילה לדוד הטה ה' אוזנך ענני כי עני ואביון אני. שעל זה נאמר תפילה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו, ותורת הבעל-שם-טוב שכל המבוקש של העני הוא שלפני הוי' ישפוך שיחו.

ממאמר פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

יום ראשון ז' תשרי ה'תש"פ

לא אד"ו ראש

בגמרא מבואר שחכמים תקנו שראש השנה לא יחול באד"ו משום שאם יחול ר"ה בימים רביעי או שישי יחול יום הכיפורים בימים שישי או ראשון ויהיו שני ימי קדושה רצופים, ואם ימות מת ביום הראשון משניהם אי אפשר יהיה לקוברו אלא לאחר שני ימים, ויש לחשוש שמא יסריח (ר"ה כ, א). ואם יחול ר"ה ביום ראשון יחול הושענא רבה בשבת ותתבטל מצות חיבוט הערבה (סוכה מג, ב). ומדוע לא הביא הרמב"ם טעמים אלו אלא כתב טעם אחר לאי קביעת ראש השנה בימי אד"ו?

ומיישב ה'פני יהושע' (ר"ה שם ד"ה ותיישב):

הטעם העיקרי לאי קביעת ראש השנה בימי אד"ו הוא הצורך להשוות את שני המולדות, כנ"ל, ולשם כך ניתנה רשות לחכמים "לעשות את ימי הקביעות בדילוג ימי השבוע, לדחות יום אחד ולקבוע יום אחד כדי שיקבעו במולד האמיתי" אלא שלענין זה יכלו לדחות גם יום מהימים ב'ג'ה'ז' והטעם שקבעו דוקא את אד"ו לדחיה הוא הטעם האמור בגמרא, מפני המתים ומפני מצות ערבה, ואין להתפלא שהרמב"ם נקט את עיקר הטעם.

הלכות קידוש החודש פרק ז, הלכה ז: ומפני מה אין קובעין בחשבון זה ימי אד"ו? לפי שהחשבון הזה הוא לקבוע ה'חודש והשמש' [המולד] בחלוקת האמצעי, לא במקומם האמתי, כמו שהודענו; לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה, כדי לפגוע ביום קבוע האמתי. כיצד? בשלישי קובעין, ברביעי דוחין...

הרמב"ם מבאר שאין קובעים את האחד בתשרי (ראש השנה) בימי ראשון, רביעי ושישי, כי במולד הלכנה יש שני סוגי חשבון: א. 'מולד האמצעי', הוא הממוצע של כל החודשים לפי "החשבון שמחשבין בקירוב ויודעים שעת קיבוצם [של הירח והשמש, הוא המולד] בלא דקדוק [בערך] אלא במהלכם האמצעי". ב. 'מולד האמיתי' הוא המולד המדויק שלפעמים הוא לפני המולד האמצעי ולפעמים אחריו (כמבואר לעיל פ"ו ה"א). וכדי להשוות את קביעת ראש השנה לפי המולד האמצעי לקביעה שהיתה צריכה לחול על פי המולד האמיתי אמרו חכמים שלפעמים דוחים את קביעת ראש השנה ביום אחד וכך ישתוו המולד האמיתי והאמצעי. לכן לא קובעים את ראש השנה בימים אד"ו אלא בשני, בשלישי, בחמישי ובשבת.

והקשה הראב"ד:

יום שני ח' תשרי ה'תש"פ

אורכה של השנה

הראשון אז חוזרת החמה למקום שבו נתלתה בריקע ביום הרביעי של ששת ימי בראשית, ואילו לפי החשבון השני נשלם המחזור בכל י"ט שנים. ומדוע אין נוהגים תמיד לפי החשבון השני (שהוא "אמת יותר מהראשון")?

יש שביארו כי מאחר והחשבון הראשון (המדויק יותר) מסובך ומורכב, הרי בעניינים הנוגעים לכלל הציבור (כגון שאילת גשמים) נוקטים בחשבון 'מעוגל' (שס"ה יום ושש שעות שלימות) ורק בעיבור השנה הנוגע רק לבית דין נוהגים על פי החשבון המדויק (ראה תשב"ץ ח"ב סי' קלד).

ועדיין קשה: אם החשבון הראשון אינו מדויק, איך נוהגים על פיו לענין ברכת החמה, ולא חוששים לברכה לבטלה?

ומבאר הרבי:

אף שהחשבון השני מדויק יותר, אך בשורש העליון העיקר הוא כפי הדעה הראשונה, אלא שמסיבות מסוימות משתלשל הדבר למטה בזמן אחר, ועל כן להלכה יש להתחשב עם התקופה כפי שהיא למעלה (לקוטי שיחות כ"ב, עמ' 233).

הלכות קידוש החודש פרק ט, הלכה א: שנת החמה - יש מחכמי ישראל שהוא אומר, שהיא שלש מאות חמש ושלשים יום ורביעי יום, שהוא שש שעות; ויש מהם שהוא אומר, שהיא פחות מרביעי היום.

להלן (פ"י ה"א) מפרט הרמב"ם שלפי הדעה השניה שנת החמה היא "סס"ה יום וחמש שעות ותתקצ"ד חלקים ומ"ח רגע" (שהם בין 4 ל-5 דקות לפי השעון שלנו, פחות מהתקופה הראשונה).

ועוד כתב (שם הלכה ו): ונראין לי הדברים שעל חשבון תקופה זו (השניה) היו סומכין לענין עיבור השנה... לפי שחשבון זה הוא אמת יותר מן הראשון.

והנה, מלשונו "שחשבון זה הוא אמת יותר מן הראשון" משמע שגם החשבון הראשון נכון במידה מסוימת. ואכן, לגבי כמה דינים התלויים באורך שנת החמה נוהגים לפי הדעה הראשונה, וכגון לענין שאלת גשמים בחו"ל שזמנה הוא ששים יום לאחר תחילת תקופת תשרי (שכן השנה מתחלקת לארבעה חלקים 'תקופות'), וחלוקה זו נעשית לפי חשבון סס"ה יום ושש שעות, כדעה הראשונה). וכן לגבי 'ברכת החמה' שקבעה אחת לכ"ח שנים כי לפי החשבון

יום שלישי ט' תשרי ה'תש"פ

היום והלילה בקוטב הצפוני

במהלך 24 שעות, כאשר כל הקפה מהווה יממה שלמה, הכוללת את היום והלילה.

הלכות קידוש החודש, פרקים יב-יד.

בפרקים אלו מדובר אודות הקפת השמש את כדור הארץ

כלומר אור השמש הוא השולט ביום. ואם נניח שאור השמש עצמו הוא העושה את היום, הרי בלעדיו אין כלל מציאות של יום, ואין נאמר שהוא מושל על היום? אלא בהכרח שמציאות היום קיימת בפני עצמה ואינה תלויה באור.

אך יש שנקטו שכל משך הזמן משקיעה לשקיעה נחשב כיממה אחת לכל דיני התורה, אפילו אם נמשך לאורך כמה חודשים. ולפי זה מי שהגיע לקוטב בשבת, השבת ממשיכה אצלו לאורך כל תקופת האור, עד שתשקע החמה (מנחת אלעזר ד, מב).

ויש שהעלו אפשרות (קול יהודה על הכוזרי, מאמר שני פרק כ), כי במקומות אלו לא קיימים כלל דיני התורה התלויים ביום, והנמצאים שם פטורים ממצוות אלו! שכן גדרי יום ולילה חלים רק על ידי זריחת ושקיעת השמש במהלכה היומי ממזרח למערב, ואילו במקומות אלו אין זמן הראוי לתואר יום או לילה.

(ראה הזמנים בהלכה א, פרק ח)

והנה, יש מקומות בהם השמש אינה שוקעת בקיץ תחת האופק אלא חגה מעליו ומקיפה את הארץ אחת ל-24 שעות, כך שבמהלך כל הקיץ שורר אור, ואילו בחורף אינה זורחת כלל מעל האופק אלא חגה תחתיו, כאשר לאורך כל הזמן שוררת חשיכה.

ומתעוררת השאלה: האם עצם הקפת השמש את כדור הארץ, מעל האופק או מתחתיו, היא הקובעת את היממה, או ששקיעת השמש בפועל קובעת את היממה ומשך כל הזמן משקיעה לשקיעה, אף אם הוא נמשך כמה חדשים, נחשב כיממה אחת?

רוב הפוסקים נקטו כאופן הראשון וקבעו כי הנמצא במקום כזה חייב לשמור שבת לאחר שש יממות של עשרים וארבע שעות כל אחת, כי מציאות היום והלילה ההלכתיים אינה תלויה באור וחושך אלא בעצם סיבוב השמש. ובספר 'מעשי ה' (לרבי אליעזר אשכנזי, בן דורו של הבית יוסף – חלק מעשי בראשית פ"ג) הוכיח זאת מהכתוב 'את המאור הגדול לממשלת היום',

חכמות חיצוניות, או חלק מהתורה? יום רביעי י' תשרי ה'תש"פ

נאמר ש'יתרון החכמה מן הסכלות' הוא 'כיתרון האור מן החושך'. כלומר, כשם שיתרון האור בא דוקא מתוך החושך, כי על ידי החושך נהפך לאור יש יתרון ומעלה באור עצמו, כך גם בחכמת התורה, על ידי השימוש בחכמות חיצוניות והפיכתן לקדושה, נעשה יתרון בחכמת התורה עצמה (ספר המאמרים באתי לגני ב, ע' רעו).

אמנם, הצורך להזדקק לחכמת אומות העולם הוא רק בזמן הגלות, אך בשנים כתיקונן אין זקוקים לחכמת האומות אלא הכל בא מהתורה עצמה, כדברי הרמב"ם כאן שבימי הנביאים חיברו חכמי ישראל מבני יששכר ספרים בעניינים אלו שלא הגיעו לידנו. ואדרבה: לדברי הכוזרי (מאמר ב, סו), חכמי האומות הקדמונים קיבלו חכמות אלו מחכמי ישראל.

ולכן, לעתיד-לבוא כאשר 'יהיו ישראל חכמים גדולים' (סוף הלכות מלכים) יחזרו חכמות אלו לחכמי ישראל ולא יצטרכו עוד לחכמי האומות (לקוטי שיחות ל, עמ' 197).

הלכות קידוש החודש פרק יז, הלכה כד: וְיָמַעַם כָּל אֵלֵי הַחֲשֹׁנוֹת, וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִים מִיָּנֵן וְהָ... הִיא חֻכְמַת הַתְּקוּפוֹת וְהַיְמִימוֹת, שֶׁחִבְרוּ בָּהּ חֻכְמֵי יוֹן סְפָרִים הִרְבָּה, וְהֵם הַמְּצִיִּים עֲבָשׁוּ בְּיַד הַחֻכְמִים.

מדברי הרמב"ם עולה שיסוד הלכות אלו הוא מחכמות האומות, אך ברור שלאחר שנכתבו הדברים בספרו של הרמב"ם הרי הם חלק בלתי נפרד מהתורה, והבא ללמוד הלכות אלו חייב לברך לפניהן ברכת התורה. נמצא שיש בכך 'בירור' של חכמת האומות והעלאתן לקדושה (ספר המאמרים תשמ"ח ע' קי).

יתירה מכך: נאמר בכתוב 'וראיתי אני כי יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך'. ולכאורה קשה: האם ההכרה שהחכמה עדיפה על הסכלות אינה ברורה מאליה עד שצריך ששלמה המלך ה"חכם מכל אדם" יאמר זאת?

אלא שאין הכוונה לסכלות כפשוטה אלא לחכמות חיצוניות שהן בבחינת סכלות ביחס לחכמת התורה, ועל כך

השגחה פרטית בדרך מקרה יום חמישי י"א תשרי ה'תש"פ

בהשגחה מיוחדת "להימלט מן המקרה", אך כאשר ה' מסלק את ההשגחה הזו, בנימצא האדם נשאר "מופקר למקרה".

ויש לומר, שזוהי גם כוונת הרמב"ם בדבריו כאן: "כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי". כלומר, כאשר האדם סבור שהצרה שאירעה לו היא "ממנהג העולם.. וצרה זו נקרה נקרי", הקב"ה מתנהג איתו בדרך מקרה ('קרי'), שמסולקת ממנו השגחתו יתברך המיוחדת, ובמילא הוא נשאר "מופקר למקרה" (לקוטי שיחות לא עמ' 171).

ואולם, גם כאשר האדם 'מופקר למקרה' – אין זה

הלכות תעניות פרק א, הלכה ג: הוּא שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי - וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחֶמֶת קָרִי"; בְּלוֹמַר, בְּשֹׂאבֵי אֵלֵיכֶם צָרָה בְּרִי שֶׁתִּשְׁכַּחוּ - אִם תֹּאמְרוּ שֶׁהִיא קָרִי, אוֹסִיף לָכֶם חֶמֶת אוֹתוֹ קָרִי.

בספרו 'מורה נבוכים' (ח"ג פנ"א) ביאר הרמב"ם את הפסוק (ויק' לא, יז): "והסתרתני פני מהם... ומצאורו רעות רבות... על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" שהכתוב נוקט בלשון מציאה, לומר שכאשר האדם מבדיל את עצמו מה' – "השם נבדל ממנו והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו". שכן, בדרך כלל השי"ת משגיח על כל אחד

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קנה

הרי שאפילו מדריגת המקרה מיוחסת לו ית' כי הכל מאתו בהשגחה פרטית" (שומר אמונים, לתלמיד הרמ"ז, בסופו).
וכפי שמדויק גם בלשון הרמב"ם כאן: "כשאיבא עליכם צרה כדי שתשובו... אוסיף לכם חמת אותו קרי" – היינו, שגם כאשר ה' מתנהג בדרך מקרה (קרי'), הרי זה מאתו יתברך, "אוסיף לכם... קרי" (לקוטי שיחות יח עמ' 199 ובהע' 27).

בסתירה לענין ההשגחה הפרטית שהקב"ה משגיח על כל פרט אלא שבמקרה זה ההשגחה באה בלבושי הטבע המסתוריים על ההשגחה עד כדי כך שלאדם נרגש שזהו בדרך "מקרה", אבל באמת, גם אז כל פרט ופרט מגיע מאת ה'. וכמו שכתבו גדולי ישראל ש"אין שום דבר הווה במקרה בלתי כוונה וההשגחה אלוקית כדכתיב והלכתי עמכם בקרי,

יום שישי י"ב תשרי ה'תש"פ

שליח ציבור בעל תשובה

ואם שב בתשובה חוזר לכשרותו (ראה ישועות יעקב סי' נג ס"ג).
אך הרמ"א (א"ח שם ס"ה) פסק שרק אם חטא בשוגג מועילה תשובה כדי שיחזור ויהא ראוי לשמש כש"ץ אך לא אם חטא במזיד, וה'מגן אברהם' (שם) מוסיף, שאם חטא באקראי (אפילו במזיד) מועילה תשובה, אך אם חטא פעמים רבות נפסל אפילו אם שב בתשובה.

ומבאר ה'ישועות יעקב' (שם), כי לגבי ברכת כהנים עובר עבירה פסול רק משום קנס כדי שיעשה תשובה, וכיוון שעשה תשובה חוזר לכשרותו, אך כדי לשמש כשליח-ציבור עליו להיות ראוי לכפר בעד הציבור וגם אם עשה תשובה ולא ייענש על חטאיו, עדיין אין הוא במדרגה הראויה לייצג את הציבור לפני ה'.

וכל זה אמור רק לגבי מי שהתחנך לתורה ויצא לתרבות רעה, אך מי שלא קיבל חינוך תורני ושב בתשובה, לכל הדעות הרי הוא כצדיק גמור, ואין שייך בו הפסול של יצא עליו שם רע בילדותו, מאחר ומעשיו נעשו מחוסר ידיעה, ואדרבה הוא ראוי ביותר לשמש כשליח-ציבור ותפילתו מתקבלת לפני המקום מאחר שקידש את השם וחזר בתשובה (תשובות והנהגות א, צט).

הלכות תעניות פרק ד, הלכה ד: ואיזה הוא הראוי להתפיל בענינות אלו? איש שהוא רגיל בתפילה... ולא יצא עליו שם רע בילדותו.

האם בעל-תשובה ראוי לשמש כשליח ציבור?
הרמב"ם מונה בין התנאים הנדרשים מה'שליח ציבור' העובר לפני התיבה בתעניות, ש"לא יצא עליו שם רע בילדותו" ונראה מדבריו שדין זה נאמר רק בתענית, ואכן בהלכות תפילה (פ"ח ה"א) לא מנה זאת בין התנאים הנדרשים משליח-ציבור. אך ב'שלחן ערוך' (א"ח סי' נג ס"ד) הובא דין זה לגבי שליח-ציבור בכל השנה.

ויש מהפוסקים שהקילו למעשה בשאר ימות השנה ע"פ דעת הרמב"ם (ראה ליקוט השיטות בליקוט יוסף ראש השנה ע' קח), אך אדמו"ר הזקן (סי' נג ס"ד) מחמיר כדברי ה'שלחן ערוך', ואף לדעת המקילים בכל השנה, יש שכתבו שבימים נוראים ראוי להחמיר כמו בתעניות (אליה רבה שם).

ויש שכתבו שדין זה אמור רק כאשר לא ברור לנו אם עשה תשובה, אך אם ידוע בוודאות שעשה תשובה, אין להתחשב בעברו והוא ראוי לשמש כש"ץ (שו"ת משיבת נפש, ה), ויש שדימו זאת לדין כהן שחטא שנפסל מלברך ברכת כהנים,

שבת קודש י"ג תשרי ה'תש"פ

תוקפה של קריאת המגילה

ובאין לשמוע מקרא מגילה" (לעיל ה"א). וכתב הר"ן (ב, ב) שזהו "דוקא בשיכולים אח"כ להשלים העבודה. הא לאו הכי - ודאי אין מבטלין העבודה דאורייתא משום מגילה דרבנן". כלומר, לענין קדימה בזמן, מגילה קודמת לשאר המצוות, אבל אין לבטל מצוה מן התורה בגלל מקרא מגילה.

אבל הט"ז (א"ח סי' תרפו סק"ב) מדייק מלשון הרמב"ם (שם) "וכן מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל-וחומר לשאר מצוות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה" - שגם שאר מצוות דאורייתא נדחות לגמרי מפני מקרא מגילה. ולמרות שמגילה היא מדרבנן (כדברי הר"ן), הרי היא כדברי קבלה, ו"דברי קבלה כדברי תורה".

ומכאן שלשיטת הר"ן עיירות המסופקות יוצאות ידי חובה ביום י"ד בלבד כי ספיקא דרבנן לקולא; אבל לשיטת הרמב"ם נתנו למקרא מגילה תוקף של דברי תורה, ולכן צריך לקרוא בשני הימים מעיקר הדין.

הלכות מגילה פרק א, הלכה יא: עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מקפת חומה בימות יהושע בן נון, או אחר בן הקפה - קוראין בשני הימים, שהם ארבעה עשר וחמשה עשר, וכליליהן; ומכריזין על קריאתה בארבעה עשר בלכר, הואיל והוא זמן קריאתה לרב העולם.

בגמרא (מגילה ה, ב) מסופר ש"חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר", וכן "רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר", כי היו מסופקים האם מקומות אלו היו מוקפים חומה מימות יהושע בן נון. וזה מקורו של הרמב"ם כאן (מ"מ), וכך נפסק גם בטור ושו"ע (א"ח סי' תרפח). אבל הר"ן (מגילה ב, א) כתב שמצד "מדת חסידות היו עושין כן", אבל מעיקר הדין "הוה ליה ספק של דבריהם ולקולא" ויוצאים ידי חובתם בקריאה ב"ד בלבד.

ובטעמי המחלוקת מבאר ה'אבני נזר' (א"ח סי' תקטז, סכ"ו):
דין הוא ש"אפילו כהנים בעבודתן - מבטלין עבודתן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ז' י"ג תשרי ה'תש"פ

יום ראשון ז' תשרי ה'תש"פ

הלכות קידוש החדש

פרק ששי

(1) קיבוץ החמה והירח בדקדוק.

א. בזמן שעושין על הראיה, היו מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה.² בדרך שהאצטגנינין עושין, כדי לידע אם יראה הירח או לא יראה. ותחלת אותו החשבון - הוא החשבון שמחשבין אותו בקרוב, ויודעין שעת קבוצן בלא דקדוק, אלא במהלכם האמצעי³ - הוא הנקרא מולד; ועקרי החשבון - שמחשבין בזמן שאין שם בית דין שיקבעו בו על הראיה, והוא חשבון שאנו מחשבין היום - הוא הנקרא עבור.

(2) וזהו הקיבוץ האמיתי. (3) וזהו הקיבוץ האמצעי. הסנהדרין חישה קודם את הקיבוץ האמצעי, וממנו הגיעה לקיבוץ האמיתי.

ב. היום והלילה - ארבע ועשרים שעות בכל זמן: שתיים עשרה ביום, ושתיים עשרה בלילה.⁴ והשעה מחלקת לאלף ושמונים חלקים. ולמה חלקו השעה למנין זה?⁵ לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע ושמנינית, ושליש ושתיים ותשוע, וחמש ועשור. והרבה חלקים יש לכל אלו השמות.⁶

(4) לענין חשבון המולד חושבים תמיד את היום לשתיים-עשרה שעות וגם הלילה לשתיים-עשרה שעות, ואין מתחשבים בתקופות השנה, שבהן היום לפעמים יותר משתיים-עשרה שעות ולפעמים פחות משתיים-עשרה שעות. שעה היא החלק העשרים וארבעה מן היום והלילה ביחד, און בלשון הקדמונים - חלק העשרים וארבעה של הזמן הדרוש לסיבוב אחד של הגלגל היומי. (5) ולא השתמשו בחלוקה המקובלת באסטרונומיה, היינו שעה אחת = ששים דקות. (6) המספר 1080 מתחלק למכפלות 3x9; 6x9, מה שאין כן המספר 360.

ג. משיתקבץ הירח והחמה לפי חשבון זה, עד שיתקבצו פעם שניה במהלכם האמצעי - תשעה ועשרים יום, ושתיים עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו, ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה. וזה הוא הזמן שבין כל מולד ומולד,⁷ וזה הוא חדשה של לבנה.

(7) בין קיבוץ אחד למשנהו.

ד. שנה של לבנה - אם תהיה שנים עשר חדש מחדשים אלו, יהיה כללה: שלש מאות יום,

וארבעה וחמשים יום, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים; ואם תהיה מעברת, ותהיה השנה שלשה עשר חדש, יהיה כללה: שלש מאות ושמנים ושלושה יום, ואחת ועשרים שעות, וחמש מאות ותשעה ושמנים חלקים.⁸ ושנת החמה היא שלש מאות חמשה ושישים יום ויש שעות. נמצא, תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה ימים, ואחת ועשרים שעות, ומאתים וארבעה חלקים.

(8) בחשבון זה נחשב החודש השלושה עשר כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים בהתאם לחשבון הנ"ל.

ה. כשתשליך ימי חדש הלבנה שבעה שבעה, שהן ימי השבוע, ישאר: יום אחד, ושתיים עשרה שעות ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים. סימן להם: אי"ב תשצ"ג. וזו היא שארית חדש הלבנה.⁹ וכן כשתשליך ימי שנת הלבנה שבעה שבעה: אם שנה פשוטה היא - ישאר ממנה: ארבעה ימים, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים. סימן לה: ד"ח תתע"ו. וזו היא שארית שנה פשוטה.¹⁰ ואם שנה מעברת היא - תהיה שאריתה: חמשה ימים, ואחת ועשרים שעות, וחמש מאות ותשעה ושמנים חלקים. סימן להם: הכ"א תקפ"ט.

(9) ובשיעור זה יתאחר המולד של החודש הבא. (10) ובשיעור זה יתאחר המולד של השנה הפשוטה הבאה.

ו. כשיתהיה עמך ידוע מולד חדש מן החדשים, ותוסיף עליו אי"ב תשצ"ג - יצא מולד שאחריו, ותדע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ובכמה חלקים יהיה.

ז. כיצד? הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת, בחמש שעות ביום, ומאה ושבעה חלקים - סימן להם: אהק"ז - כשתוסיף עליו¹¹ שארית חדש הלבנה, והוא אי"ב תשצ"ג - יצא מולד איר בליל שלישי, חמש שעות בלילה, ותשע מאות חלקים. סימן להם: ג"ה תת"ק. ועל דרך זו עד סוף העולם, חדש אחר חדש.

(11) וכשתחסיר ממנו שארית זו, יצא לך מולד החודש שלפניו.

ח. וכן כשיתהיה עמך ידוע מולד שנה זו, ותוסיף שאריתה על ימי המולד - אם פשוטה היא, שארית הפשוטה; ואם מעברת היא, שארית המעברת - יצא לך מולד שנה שלאחריה. וכן שנה אחר שנה, עד

שְׁאֲחֲרִיו. וְכֵן מוֹלֵד כָּל מַחְזֹר וּמַחְזֹר, עַד סוֹף
הָעוֹלָם. וְכִבְר אֲמַרְנוּ, שְׁמוֹלֵד תַּחֲלַת הַמַּחְזֹר
הָרִאשׁוֹן הִיא לְבַהר"ד. וּמוֹלֵד הַשָּׁנָה הוּא מוֹלֵד
תִּשְׁרִי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה¹².

(12) כשהרמב"ם משתמש במלים "מולד השנה", כוונתו
למולד חודש תשרי של אותה שנה.

יד. וּבִדְרָךְ הַזֹּאת תִּדְעַ מוֹלֵד כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה שֶׁתִּרְצֶה,
וּמוֹלֵד כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שֶׁתִּרְצֶה, מִשְׁנִים שֶׁעֲבָרוּ אוֹ
מִשְׁנִים שֶׁעֲתִידִים לָבוֹא. פִּיזָד? תִּקַּח שְׁנֵי יָצִירָה
שֶׁעֲבָרוּ וְגַמְרוּ, וְתַעֲשֶׂה אוֹתָם מַחְזֹרִין שֶׁל תִּשְׁעַ
עֲשָׂרָה תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה, עַד תִּשְׁרִי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה
- וְתִדְעַ מִנֵּן הַמַּחְזֹרִין שֶׁעֲבָרוּ, וּמִנֵּן הַשָּׁנִים שֶׁעֲבָרוּ
מִמַּחְזֹר שֶׁעֲדִין לֹא נִשְׁלַם. וְתִקַּח לְכָל מַחְזֹר
וּמַחְזֹר בִּי"ו תִּקְצֶה, וְלִכָּל שָׁנָה וְשָׁנָה פְּשׁוּטָה
מִשְׁנֵי הַמַּחְזֹר שֶׁלֹּא נִשְׁלַם - ד"ח תתע"ו, וְלִכָּל
שָׁנָה מַעֲבֵרָת - הַכ"א תִּקְפ"ט, וְתִקְבֹּץ הַכַּל, וְתִשְׁלִיף
הַחֲלָקִים - שְׁעוֹת, וְתִשְׁלִיף הַשְּׁעוֹת - יָמִים, וְהַיָּמִים
תִּשְׁלִיכֶם שְׁבָעָה שְׁבָעָה, וְהַנֶּשְׂאָר מִן הַיָּמִים וּמִן
הַשְּׁעוֹת וְהַחֲלָקִים הוּא מוֹלֵד שָׁנָה הַבָּאָה שֶׁתִּרְצֶה
לִידַע מוֹלָדָה.

טו. מוֹלֵד הַשָּׁנָה שֶׁנִּצָּא בַּחֲשׁבוֹן זֶה הוּא מוֹלֵד רֹאשׁ
חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, וְכִשְׁתּוֹסִיף עָלָיו אִי"ב תִּשְׁצ"ג - יֵצֵא
מוֹלֵד מִרְחֶשֶׁן, וְכִשְׁתּוֹסִיף עַל מִרְחֶשֶׁן אִי"ב
תִּשְׁצ"ג - יֵצֵא מוֹלֵד כֶּסֶל, וְכֵן לְכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ זֶה
אֲחֵר זֶה, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) קביעת ראש חודש תשרי.

א. אֵין קוֹבְעִין לְעוֹלָם רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי לְפִי חֲשָׁבוֹן
זֶה², לֹא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת³ וְלֹא בְּרִבְעֵי בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּעֶרֶב
שַׁבָּת⁴. וְסִימָן לָהֶם: אד"ו. אֲלֵא כִּשְׁיִהִיָּה מוֹלֵד תִּשְׁרִי
בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה יָמִים הָאֵלּוּ - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם
שֶׁלֹּאֲחֲרִיו. פִּיזָד? הֲרִי שֶׁהִיא הַמוֹלֵד בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת -
קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי יוֹם שְׁנִי, וְאִם הִיא הַמוֹלֵד
בְּרִבְעֵי - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ יוֹם חֲמִישִׁי, וְאִם הִיא
הַמוֹלֵד בְּשִׁשִּׁי - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁבְּעִי⁵.

(2) שמוספים אי"ב תשצ"ג על מולד אלול שלפניו. (3) עי'
סוכה מג, ב. (4) עי' ראש השנה כ, א. (5) את הטעם
לדחיה זו, שאין קובעים ראש-חודש תשרי בימי אד"ו,
תמצא להלן בהלכה ז'.

ב. וְכֵן אִם יִהְיֶה הַמוֹלֵד בְּחֹצֵי הַיּוֹם אוֹ לְמַעֲלָה
מִחֹצֵי הַיּוֹם - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם שֶׁלֹּאֲחֲרִיו.
פִּיזָד? הֲרִי שֶׁהִיא הַמוֹלֵד בְּיוֹם שְׁנִי בְּשֵׁשׁ שְׁעוֹת
בְּיוֹם אוֹ יֵתֵר עַל שֵׁשׁ שְׁעוֹת - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ

1 סוֹף הָעוֹלָם. וְהַמוֹלֵד הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ תַּתְּחִיל, הוּא
2 מוֹלֵד שֶׁהִיא בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יָצִירָה, וְהוּא הִיא
3 בְּלִיל שְׁנִי, חֲמֵשׁ שְׁעוֹת בְּלִילָה, וּמֵאֲתִים וְאַרְבָּעָה
4 חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם: בַּהר"ד. וּמִמֶּנּוּ הוּא תַּחֲלַת
5 הַחֲשָׁבוֹן.

6 ט. בְּכָל הַחֲשָׁבוֹנוֹת הָאֵלּוּ שֶׁתִּדְעַ מִהֵן הַמוֹלֵד,
7 כִּשְׁתּוֹסִיף שְׁאֲרִית עִם שְׁאֲרִית, כִּשְׁתִּקְבֹּץ מִן
8 הַחֲלָקִים אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים - תִּשְׁלִיף שְׁעָה אַחַת וְתוֹסִיף
9 אוֹתוֹ לְמִנֵּן הַשְּׁעוֹת, וְכִשְׁתִּקְבֹּץ מִן הַשְּׁעוֹת אַרְבַּע
10 וְעֶשְׂרִים - תִּשְׁלִיף יוֹם וְתוֹסִיף מִמֶּנּוּ לְמִנֵּן הַיָּמִים,
11 וְכִשְׁתִּקְבֹּץ מִן הַיָּמִים יוֹתֵר עַל שְׁבָעָה - תִּשְׁלִיף
12 שְׁבָעָה מִן הַמִּנֵּן וְתִנְיֵחַ הַנֶּשְׂאָר; שְׁאִין אֲנִי מַחֲשָׁבִין
13 לִידַע מִנֵּן הַיָּמִים, אֲלֵא לִידַע בְּאִי זֶה יוֹם מִיָּמִי
14 הַשְּׁבוּעַ וּבְאִי זֶה שְׁעָה וְאִי זֶה חֲלָק יִהְיֶה הַמוֹלֵד.

15 י. כָּל תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה, שִׁיחִיו מִהֵן שְׁבַע שָׁנִים
16 מַעֲבֵרוֹת וּשְׁתִּים עֲשָׂרָה פְּשׁוּטוֹת, נִקְרָא מַחְזֹר.
17 וְלִמָּה סִמְכָנוּ עַל מִנֵּן זֶה? שֶׁבְּזִמְנָה שֶׁאַתָּה מִקְבֹּץ
18 מִנֵּן יָמִי שְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה פְּשׁוּטוֹת וְשְׁבַע מַעֲבֵרוֹת,
19 וְשְׁעוֹתֶיהֶן וְחֲלָקֶיהֶן, וְתִשְׁלִיף כָּל אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים
20 חֲלָקִים - שְׁעָה, וְכָל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת - יוֹם,
21 וְתוֹסִיף לְמִנֵּן הַיָּמִים - תִּמְצָא הַכַּל תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה
22 מִשְׁנֵי הַחֲמִיּה, שֶׁכָּל שָׁנָה מִהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִישָׁה
23 וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שְׁעוֹת בְּשָׁוָה, וְלֹא יִשְׁאָר מִמֶּנּוּ יָמִי
24 הַחֲמִיּה בְּכָל תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה חוּץ מִשְׁעָה אַחַת
25 וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וְחֲמִישָׁה חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם:
26 אַתְפ"ה.

27 יא. נִמְצָא בַּמַּחְזֹר שֶׁהוּא כְּזֶה, הַחֲדָשִׁים כָּלֶם חֲדָשִׁי
28 הַלְבָּנָה, וְהַשָּׁנִים שְׁנֵי הַחֲמִיּה. וְהַשְּׁבַע שָׁנִים
29 הַמַּעֲבֵרוֹת שֶׁכָּל מַחְזֹר וּמַחְזֹר לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה,
30 הֵם: שָׁנָה שְׁלִישִׁית מִן הַמַּחְזֹר, וְשִׁשִּׁית, וְשְׁמִינִית,
31 וְשָׁנָה אַחַת עֲשָׂרָה, וְשָׁנָה אַרְבַּע עֲשָׂרָה, וְשָׁנָה שְׁבַע
32 עֲשָׂרָה, וְשָׁנָה תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה. סִימָן לָהֶם: גו"ח י"א
33 י"ד י"ז י"ט.

34 יב. כִּשְׁתִּקְבֹּץ שְׁאֲרִית כָּל שָׁנָה מִשְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה
35 הַפְּשׁוּטוֹת, שֶׁהִיא ד"ח תתע"ו, וְשְׁאֲרִית כָּל שָׁנָה
36 מִשְׁבַּע שָׁנִים הַמַּעֲבֵרוֹת, שֶׁהִיא הַכ"א תִּקְפ"ט,
37 וְתִשְׁלִיף הַכַּל שְׁבָעָה שְׁבָעָה - יִשְׁאָר: שְׁנֵי יָמִים,
38 וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה שְׁעוֹת, וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִישָׁה וְתִשְׁעִים
39 חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם: בִּי"ו תִּקְצ"ה. וְזֶה הוּא שְׁאֲרִית
40 הַמַּחְזֹר.

41 יג. כִּשְׁיִהִיָּה לָךְ יָדוּעַ מוֹלֵד תַּחֲלַת מַחְזֹר, וְתוֹסִיף
42 עָלָיו בִּי"ו תִּקְצ"ה - יֵצֵא לָךְ תַּחֲלַת הַמַּחְזֹר

רביעית - סימנה בט"ו תקפ"ט - או יתר על כן, אם
היתה אותה השנה מוצאי המעברת, שהיתה השנה
הסמוכה לה שעברה מעברת - אין קובעין ראש
החדש בשני בשנה זו, אלא בשלישי¹².

12) שארית שנה מעוברת היא: ה' כ"א, תקפ"ט (לעיל פ"ו,
ה"ה). אם המולד של תשרי הסמוך לשנה מעוברת שלפניו
הוא ב' ט"ו תקפ"ט, אז מולד תשרי של אותה השנה
המעוברת היה ביום השלישי בחצי היום, ובגלל מולד זקן
ואד"ו נדחה ליום חמישי. אם נקבע ראש-חודש תשרי של
שנה זו שלאחרי השנה המעוברת ביום המולד שלו, היינו
ב' ט"ו, תקפ"ט, אז בין שני ראשי שנה אלה יהיו שלושה
ימים בלבד, זה בלתי-אפשרי, משום שבין ראש שנה
מעוברת ולבין ראש השנה שלאחריה יש לא פחות מארבעה
ימים ולא יותר מששה ימים (עי' להלן פ"ח, ה"ח). על כן
דוחים את קביעת ראש-חודש תשרי, שמולדו ב' ט"ו,
תקפ"ט ליום השלישי, כדי שבין שני ראשי שנים יהיה לכל
הפחות הפרש של ארבעה ימים.

ו. היה מולד השנה הפשוטה, שאמרנו שתדחה
לחמישי, פחות חלק אחד, כגון שיצא סימנה ג"ט
ר"ג או פחות מזה - קובעין אותה בשלישי. וכן אם
היה מולד מוצאי העבור ביום שני פחות חלק, כגון
שהיה סימנה בט"ו תקפ"ח או פחות מזה - קובעין
אותה בשני¹³. נמצא דרך קביעת ראש חדש תשרי
לפי חשבון זה כך הוא: תחשב ותדע המולד, באי
זה יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה,
ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום
הקביעה לעולם, אלא אם כן היה באחד בשבת או
ברביעי או בערב שבת, או אם היה המולד בחצות
היום או אחר חצות, או אם היה בר"ד חלקים
משעה עשירית מליל שלישי או יותר על זה, והיתה
שנה פשוטה, או שהיה המולד בתקפ"ט חלקים
משעה רביעית מיום שני, והיתה השנה פשוטה
שאחר המעברת; שאם יארע באחד מארבעה דברים
האלו - אין קובעין ביום המולד, אלא ביום
שלאחריו או שלאחר אחריו¹⁴, בדרך שבארנו.

13) משום שמולד תשרי של השנה הבאה לא יהיה מולד
זקן, שהלא יצא בשבת לפני חצי היום. על כן אם מולד
השנה הפשוטה הוא ג"ט ר"ג או פחות מזה, נקבע את ראש
השנה ביום המולד, ביום השלישי. בין שני ראשי השנים
יהיו שלושה ימים (מיום ג' עד יום שבת), ובשנה פשוטה
זה אפשרי. אם מולד מוצאי העיבור ביום שני פחות חלק,
אז מולד השנה המעוברת שלפניה לא היה מולד זקן. הוא
חל ביום השלישי לפני חצות, ויום המולד היה ראש השנה.
על כן נוכל לקבוע את ראש השנה הפשוטה שלאחר
המעוברת ביום השני. בין שני ר"ה יהיו חמשה ימים (בין
יום ג' לבין יום ב'). 14) אם יום שלאחריו הוא אד"ו.

ז. ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו?

בשלישי; ואם יהיה המולד קדם חצי היום, אפלו
בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום המולד
עצמו⁷. והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.

6) וזהו הנקרא "מולד זקן". 7) "נולד קודם חצות, בידוע
שנראה סמוך לשקיעת החמה. לא נולד קודם חצות, בידוע
שלא נראה סמוך לשקיעת החמה" (ראש השנה כ:). בתוך
שש השעות הראשונות אחר המולד, אין החרמש של הירח
החדש נראה, מפני שהוא קטן מדי. אחר שש שעות, אפשר
שיראה כבר בארץ ישראל. אם נולד קודם חצות, אפשר
שיראה הירח עוד ביום המולד. משום כך קובעים ראש
החודש באותו יום המולד עצמו. אם נולד אחר חצות, יראה
רק בליל יום הבא, ומשום כך קובעים ראש חודש ביום
שלאחריו.

ג. כשיהיה המולד בחצי היום או אחר חצות,
ינדחה ליום שלאחריו, אם יהיה יום שלאחריו מימי
אד"ו - הרי זה נדחה לשלאחריו⁸, ויהיה ראש
החדש קבוע בשלישי מיום המולד. כיצד? הרי
שהיה המולד בשבת בחצות, סימן: זי"ח⁹ - קובעין
ראש החדש בשנה שמולדה כזה בשני בשבת. וכן
אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות -
קובעין ראש החדש בחמישי בשבת.

8) בדפוס ויניציא, וכן בכת"י תימני, הגירסה היא: נדחה
"לשל אחר אחריו", והשווה לשון הרמב"ם סוף ה"ו.
9) כלומר יום ז' - שבת, י"ח שעות. את השעות סופרים
מהערב. חצות היום הוא שמונה-עשרה שעות מתחילת
הערב.

ד. מולד תשרי שיצא בחשבון זה¹⁰ בליל שלישי,
בתשע שעות בלילה, ומאתים וארבעה חלקים
משעה עשירית - סימנה: ג"ט ר"ד - או יותר על
זה, אם היתה שנה פשוטה - דוחין את ראש
החדש¹¹, ואין קובעים אותו בשלישי בשנה זו, אלא
בחמישי בשבת.

10) עי' הלכה א', הערה א'. 11) שארית שנה פשוטה היא
ד"ח תתע"ו (פ"ו, ה"ה). אם נקבע את ראש השנה ביום
המולד, כלומר ביום השלישי, או ראש השנה הבאה יצא
בשבת בחצי היום. 3 ימים, 9 שעות, 204 חלקים + 4 ימים,
8 שעות, 876 חלקים = 7 ימים, 181 שעות. בגלל מולד זקן
ואד"ו נצטרך לדחותו ליום שני. ההפרש בין ר"ה אחד
למשנהו, יהיה איפוא חמשה ימים (חוץ מיום הקביעה של
זו ושל זו). בשנה פשוטה, זה בלתי אפשרי, משום שבין
ראש שנה אחת (פשוטה) לראש שנה שניה יש לא פחות
משני ימים, ולא יותר מארבעה ימים (עי' להלן פ"ח, ה"ז).
משום כך, אם מולד תשרי הוא ג"ט ר"ד, דוחים את הקביעה
ליום החמישי (בגלל אד"ו). ההפרש בין שתי הקביעות הוא
שלושה ימים בלבד, וזה אפשרי.

ה. וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני, בשלש שעות
ביום, וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים משעה

1 ומהם חדש מלא. חדש חסר - תשעה ועשרים יום
2 בלבד, ואף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה
3 בשעות; וחדש מלא - משלשים יום, ואף על פי
4 שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות. כדי שלא
5 לחשב שעות בחדש, אלא ימים שלמים.
6

7 ג. אלו היה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום
8 ומחצה בלבד, היו כל השנים חדש מלא וחדש
9 חסר, ויהיו ימי שנת הלבנה שלש מאות וארבעה
10 וחמשים, ששה חדשים חסרים וששה חדשים
11 מלאים. אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש
12 יותר על חצי היום, יתקבץ מהן שעות וימים, עד
13 שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יותר על
14 המלאים, ובמקצת השנים חדשים מלאים יותר על
15 החסרים.
16

17 (5) בשנה פשוטה - שבעה חסרים וחמשה מלאים. בשנה
18 מעוברת - שבעה חסרים וששה מלאים, משום שאר ראשון
19 תמיד מלא (ע' ה"ה). (6) בשנה פשוטה - שבעה מלאים
20 וחמשה חסרים. בשנה מעוברת - שמונה מלאים וחמשה
21 חסרים (משום שסכום יתרות תשצ"ג חלקים שכל חודש
22 וחודש, אינו עולה בדיוק לעודף המלאים על החסרים, יש
23 צורך להגדיל אחר כך את מספר החסרים על המלאים).

24 ד. יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש
25 בחשבון זה. אם היה החדש שעבר חסר - יהיה יום
26 שלשים ראש חדש הבא, ואם יהיה החדש שעבר
27 מלא - יהיה יום שלשים ראש חדש, הואיל ומקצתו
28 ראש חדש, ויהיה תשלום החדש המלא שעבר,
29 ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש הבא, וממנו
30 הוא המניין, והוא יום הקביעה.⁸ ולפיכך עושין
31 ראשי חדשים בחשבון זה,⁹ חדש אחד יום אחד
32 בלבד וחדש אחד שני ימים.
33

34 (7) חציו השני של יום השלושים. (8) דין שני הימים, יום
35 השלושים ויום השלושים ואחד, כדין ראש-חודש, אלא
36 שפירת ימי החודש הבא מתחילה מן יום השלושים ואחד
37 כיום ראשון של החודש. יום השלושים שייך לחודש שעבר.
38 (9) מה שאינו כן כשמקדשים את החודש על פי הראיה.
39 חודש שהוא לפי קביעתנו מלא, יכול על פי הראיה להיות
40 חסר, וכן להיפך.

41 ה. סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון
42 זה¹⁰ כך הוא: תשרי לעולם מלא¹¹, וטבת לעולם
43 חסר, ומטבת ואילך - אחד מלא ואחד חסר, על
44 הסדר. פיצד? טבת חסר, שבט מלא; אדר חסר,
45 ניסן מלא; אייר חסר, סיון מלא; תמוז חסר, אב
46 מלא; אלול חסר. ובשנה המעוברת - אדר ראשון
47 מלא¹², ואדר שני חסר¹³.
48

1 לפי שהחשבון הזה הוא לקבוץ הירח והשמש
2 בהלכה האמצעי, לא במקום האמתי, כמו
3 שהודענו¹⁵, לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה, כדי
4 לפגוע ביום קבוץ האמתי. פיצד? בשלישי קובעין,
5 בקביעי דוחין, בחמישי קובעין בששי דוחין, בשבת
6 קובעין, אחד בשבת דוחין, בשני קובעין¹⁶.

15 ע' למעלה פ"ו, ה"א. (16) הנימוק לדחיית אד"ו
בתלמוד הוא, שלא תבאנה שתי קדושות רצופות זו אחר זו,
מפני כבוד המתים שלא יסריחו (אם ראש השנה יהיה ביום
ד', אז יחול יום הכיפורים ביום ו'. אם ראש השנה יהיה
ביום ו', אז יחול יום הכיפורים ביום א') או מפני שמחת
יום-טוב או שבת בירקות טריים (אם ראש השנה יחול ביום
ו', אז גם סוכות יחול ביום ו' או אם ר"ה חל ביום א', ע'
ר"ה כ.). אם ראש השנה יחול ביום א', אז יום הערבה יהיה
בשבת, ולא יוכלו לקיים מצוות חיבוט הערבות (סוכה מג.).
הרמב"ם הבין כנראה - וכך הבין גם רבינו חננאל - (ע'
פירוש רבינו חננאל לראש השנה כ.), שנימוק זה איננו
עיקר. הטעם האמתי, כבוד מתים או שמחת יום-טוב הם
סעד בלבד לדחיה, דוגמת טלאים וגדיים, שהם משמשים
סעד בלבד בעיבור השנה (ע' למעלה פ"ד, ה"ז). בגלל
הסעד של כבוד מתים או ירקות טריים לשבת או ליום-טוב,
קבעו דווקא את ימי אד"ו לדחיה.

7 ח. ועקר שאר הארבע דחיות¹⁷ אלו הוא זה העקר
8 שאמרנו, שהחשבון הזה במהלך אמצעי¹⁸. וראיה
9 לדבר: שהמולד יהיה בליל שלישי וידחה
10 לחמישי¹⁹, פעמים רבות לא יראה ירח בליל חמישי
11 ולא בליל ששי, מקלל שלא נתקבצו השמש והירח
12 קבוץ אמתי אלא בחמישי.

17 כלומר, הדחיות מפני מולד זקן, גטר"ד, בט"ו תקפ"ט
שנשארו מארבע הדחיות. (18) ע' למעלה פ"ו, ה"א.
העיקרון בכל ארבע הדחיות הוא אסטרונומי, עדי שהמולד
האמצעי יפגע ביום הקיבוץ האמיתי. (19) נקט דוגמה של
מולד תשרי שחל בגטר"ד, ובגלל אד"ו נדחה מיום ד' ליום
ה'.

פרק שמיני

(1) ימי חדשי הלכנה.

13 א. חדשה של לבנה - תשעה ועשרים יום ומחצה
14 ותשצ"ג חלקים, כמו שבארנו²¹. ואי אפשר לומר
15 שראש החדש יהיה במקצת היום, עד שיהיה מקצת
16 היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא²³; שנאמר: עד
17 חדש ימים. מפי השמועה למדו, שימים אלה
18 מחשב לחדש, ואי אלה מחשב שעות²⁴.

2 (למעלה פ"ו, ה"ג. 3) כלומר, חציו האחד של יום
השלושים מחודש שעבר, וחציו השני מן החודש הבא.
(4) מגילה ה, א.

19 ב. לפיכך עושין חדשי הלבנה, מהן חדש חסר

(10) ע' הערה קודמת. (11) מכיין שיותר מחצי (י"ב שעות

17) בשנה מעוברת, מוסיפים שני ימים לסימן של שנה פשוטה. במקום שנים, שלושה וארבעה ימים בפשוטה - באים ארבעה, חמשה וששה ימים במעוברת. הסיבה לכך נעוצה בחודש העיבור הנוסף, שהוא תמיד מלא (ע"י למעלה ה"ה). שלושים יום הם ארבעה שבועות ועוד שני ימים.

ט. בַּיָּצֵד? הָרִי שְׂרָצֵינוּ לִידַע סְדוֹר חֲדָשִׁי שָׁנָה זֹה, וְהִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּחֲמִישִׁי, וְהִיא פְּשׁוּטָה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף בְּשָׁנִי בְּשַׁבָּת, נִמְצָא בִּינְיָהוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים - יִדְעֵנוּ שֶׁשָּׁנָה זֹה חֲדָשִׁי פְּסָדָרִין¹⁸. וְאֵלּוּ הֵינָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף בְּשָׁלִישִׁי - הֵינָּה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה זֹה שְׁלָמִים. וְאֵלּוּ הֵינָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת זֹה בְּשַׁבָּת, וּבְשָׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף בְּשָׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת - הֵינָּה חֲדָשִׁי שָׁנָה זֹה חֲסָרִין. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תִּחְשַׁב לַשָּׁנָה הַמַּעֲבֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

18) בהלכה ז' ובהלכה ח' פתח הרמב"ם בדוגמה של שנה שחדשה חסרים, וכאן בשנה שחדשה כסדרם, כפי שהיתה באמת בשנת כתיבת הספר, וכפי שנרמז בתחילת ההלכה במלים "שנה זו".

י. יֵשׁ שָׁם סִימָנִין שֶׁתִּסְמָךְ עֲלֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֹא תִטָּעַה בַּחֲשׁבוֹן סְדוֹר חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה, וְהֵן בְּנוֹיִין עַל עֲקָרֵי זֶה הַחֲשׁבוֹן וְהַקְבִּיעוֹת וְהַדְחִיּוֹת שֶׁבִּאֲרָנוּ דְרָכָם. וְאֵלּוּ הֵן: כָּל שָׁנָה שֶׁהִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּהַשְׁלִישִׁי - תִּהְיֶה לְעוֹלָם פְּסָדָרִין לְפִי חֲשׁבוֹן זֶה, בֵּין פְּשׁוּטָה בֵּין מַעֲבֶרֶת¹⁹; וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּשָׁנִי - לֹא תִהְיֶה פְּסָדָרִין לְעוֹלָם, בֵּין בְּפְשׁוּטָה בֵּין בְּמַעֲבֶרֶת²⁰; וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּחֲמִישִׁי: אִם פְּשׁוּטָה הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה חֲדָשִׁי חֲסָרִים לְפִי חֲשׁבוֹן זֶה, וְאִם מַעֲבֶרֶת הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה חֲדָשִׁי פְּסָדָרִין לְפִי חֲשׁבוֹן זֶה²¹.

19) שנה פשוטה. אם הקביעה היא ביום השלישי, אז המולד המוקדם ביותר מוכרח להיות ב', ט"ו, תקפ"ט (אם קדמה לה שנה מעוברת, ע"י פ"ז ה"ה) והמאוחר ביותר ג', ט"ג (כי במקרה של גט"ד הקביעה נדחת, ע"י למעלה פ"ז ה"ד). אם נוסיף את שארית שנה פשוטה, כלומר ד"ח, תתע"ו (ע"י למעלה פ"ו ה"ה), נקבל מולד של ראש השנה הבאה בשבת לפני חצות. הקביעה תהיה איפוא ביום השבת, בין יום שלישי ולבין יום השבת, לאחר ניכוי ימי הקביעה, ישארו שלושה ימים. חדשי השנה הם כסדרם. 2. שנה מעוברת. אם הקביעה היא ביום ג', אז המולד המוקדם ביותר הוא חצות יום שני (מולד זקן), והמולד המאוחר ביותר הוא יום ג', ה' שעות ביום ותתרע"ט חלקים (כי אם המולד בחצי יום ג', נדחת הקביעה בגלל מולד זקן, ע"י למעלה פ"ז ה"ב). אם נוסיף למולד ה', כ"א, תקפ"ט - שארית שנה מעוברת - (ע"י למעלה פ"ו ה"ה), יהיה מולד השנה הבאה, במקרה של המולד המוקדם, ביום ראשון, ובגלל אד"ו ידחה ליום השני, ובמקרה של המולד המאוחר - ביום השני לפני חצות, ויום המולד יהיה יום הקביעה. בין שני ראשי השנה, בלי ימי הקביעה, יהיו חמשה ימים,

ותשצ"ג חלקים) של יום ל' שייך לתשרי, זקפו את כל יום ל' על חשבון תשרי. את החודש הבא עשו כ"ט יום (חסר), כלומר כחצי יום פחות מאורכו האמיתי של חודש הלבנה, כדי לאזן את כחצי היום שהוסיפו על החודש הקודם (על חודש מרחשון, ע"י ה"ו). 12) הוא חודש העיבור. עודפי שנות החמה על שנות הלבנה מצטרפים כמעט בכל שנות העיבור ליותר מחודש הלבנה (ע"י למעלה פ"ו, ה"י"א). משום כך, כנראה, עושים את אדר א' - חודש העיבור - שלושים יום (וע"י ראש השנה יט: ו'תוספות' שם ד"ה אדר). 13) "אדר הסמוך לניסן לעולם חסר" (ר"ה יט:).

1. נִשְׁאָרוּ שְׁנֵי הַחֲדָשִׁים, שֶׁהֵן מֶרְחָשׁוֹן וְכִסְלוֹ. פְּעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם מְלָאִים, וּפְעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם חֲסָרִים, וּפְעָמִים יִהְיֶה מֶרְחָשׁוֹן חֲסֵר וְכִסְלוֹ מְלָא¹⁴. וְשָׁנָה שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֵלּוּ מְלָאִים, הִיא שְׁנִיקְרָאוּ חֲדָשִׁי שְׁלָמִים; וְשָׁנָה שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֵלּוּ חֲסָרִים, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁי חֲסָרִין; וְשָׁנָה שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ מֶרְחָשׁוֹן חֲסֵר וְכִסְלוֹ מְלָא, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁי פְּסָדָרִין¹⁵.

14) הסיבה לשינויים אלה, מבוארת למעלה בהלכה ג'. למטרה זו בחרו בתחילת השנה, בחדשים חשון וכסלו. בתשרי לא רצו לנגוע, והשאירו אותו קבוע לתמיד מפני החגים שבו (וע"י ערכין ט'). 15) או "שנה סדורה", ע"י להלן פרק יב.

9. דֶּרֶךְ יִדְעֵת הַשָּׁנָה אִם חֲדָשִׁי מְלָאִים אוֹ חֲסָרִין אוֹ פְּסָדָרִין לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה, כִּף הוּא: תִּדַּע תִּחְלָה יוֹם שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוֹר חֲדָשִׁי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפָרֶק שְׁבִיעִי, וְתִדַּע יוֹם שֶׁיִּקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף, וּתִחְשַׁב מִנֵּין הַיָּמִים שְׁבִינְיָהוּ, חוּץ מִיּוֹם הַקְּבִיעָה שֶׁל זֹה וְשֶׁל זֹה; אִם תִּמְצָא בִּינְיָהוּ שְׁנֵי יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה חֲסָרִין, וְאִם תִּמְצָא בִּינְיָהוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים - יִהְיֶה פְּסָדָרִין, וְאִם תִּמְצָא בִּינְיָהוּ אַרְבָּעָה יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה שְׁלָמִים¹⁶.

16) 1. שנה שחדשה חסרים, יש בה 353 ימים. אם מנכים את יום הקביעה שלה, נשארים 352 יום, שהם 50 שבועות ושני ימים. 2. שנה סדורה, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 353 יום, שהם 50 שבועות ושלושה ימים. 3. שנה שחדשה שלמים, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 354 יום, שהם 50 שבועות וארבעה ימים.

19. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיֹתָ הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוֹר חֲדָשִׁי פְּשׁוּטָה; אֲבָל אִם הִיא מַעֲבֶרֶת: אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קְבִיעָתָהּ וּבֵין יוֹם קְבִיעַת שָׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף אַרְבָּעָה יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשִׁי אוֹתָהּ שָׁנָה מַעֲבֶרֶת חֲסָרִים, וְאִם תִּמְצָא בִּינְיָהוּ חֲמִשָּׁה יָמִים - יִהְיֶה פְּסָדָרִין, וְאִם תִּמְצָא בִּינְיָהוּ שִׁשָּׁה יָמִים - שְׁלָמִים¹⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ח' תשרי - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. שְׁנַת הַחֲמֵשׁ - יֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שְׁאוּמְרִים, ¹
שֶׁהֵיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשָׁשִׁים יוֹם וָרִבִּיעַ יוֹם, ²
שֶׁהוּא שֵׁשׁ שָׁעוֹת; וְיֵשׁ מִהֶן שְׁאוּמְרִים, שֶׁהוּא פָּחוֹת ³
מִרִּבִּיעַ הַיּוֹם. וְכֵן חֲכָמֵי יוֹן וְפָרַס יֵשׁ בִּיגִינֵיהֶן מִחֲלָקֶת ⁴
בְּדָבָר זֶה. ⁵

ב. מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהֵיא שִׁס"ה יוֹם וָרִבִּיעַ יוֹם, ⁶
יִשְׁאָר מִכָּל מַחְזוֹר שֶׁל תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה שְׁעָה אַחַת ⁷
וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וְחֲמִשָּׁה חֲלָקִים, כְּמוֹ ⁸
שְׁאֻמְרָנוּ, וְיִהְיֶה בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה אֶחָד וְתִשְׁעִים ⁹
יוֹם וְשִׁבְעַ שְׁעוֹת וְחֲצִי שְׁעָה. וּמִשְׁתַּדֵּעַ תְּקוּפָה אַחַת ¹⁰
בְּאֵי זֶה יוֹם בְּאִיזוֹ שְׁעָה הִיא, תִּתְחִיל לִמְנוֹת מִמֶּנָּה ¹¹
לְתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שְׁאַחֲרֶיהָ, וּמִן הַשְּׁנִיָּה לְשְׁלִישִׁית, ¹²
עַד סוֹף הָעוֹלָם. ¹³

(2) ארבע תקופות בשנה: תקופת ניסן - התחלת האביב;
תקופת תמוז - התחלת הקיץ; תקופת תשרי - התחלת
הסתיו; תקופת טבת - התחלת החורף.

ג. תְּקוּפַת נִסָּן הִיא הַשְּׁעָה וְהַחֲלָק שֶׁתִּפְגַּס בּוֹ ¹⁴
הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל טָלָה, וְתְּקוּפַת תַּמּוּז - הַיּוֹת ¹⁵
הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל סָרְטָן, וְתְּקוּפַת תִּשְׁרִי - הַיּוֹת ¹⁶
הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל מאֲזֻנִּים, וְתְּקוּפַת טֶבֶת - הַיּוֹת ¹⁷
הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל גְּדִי. וְתְּקוּפַת נִסָּן הִיא הַשְּׁנָה ¹⁸
הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יִצְיָרָה לְפִי חֲשׁבוֹן זֶה קֹדֶם מוֹלַד ¹⁹
נִסָּן: בְּשִׁבְעָה יָמִים, וְתִשְׁעַ שְׁעוֹת, וְשֵׁשׁ מֵאוֹת ²⁰
וְשָׁנִים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. סִימָנָה: ז"ט תרמ"ב. ²¹

(3) מזל = קבוצת כוכבים. הקדמונים מנו שנים עשר מזלות.

ד. דֶּרֶךְ חֲשׁבוֹן הַתְּקוּפָה כֹּף הִיא: תִּדַּע תְּחִלָּה כַּמָּה ²²
מִחְזָרִין שְׁלָמִים מִשְׁנַת הַיִּצְיָרָה עַד הַמִּחְזָר ²³
שֶׁתִּרְצֶה, וְקַח לְכָל מַחְזָר מִהֶן שְׁעָה אַחַת וְתַפ"ה ²⁴
חֲלָקִים; קִבֵּץ כָּל הַחֲלָקִים - שְׁעוֹת, וְכָל הַשְּׁעוֹת - ²⁵
יָמִים, וְתִגְרַע מִן הַכָּל שְׁבָעָה יָמִים וְתִשְׁעַ שְׁעוֹת וְשֵׁשׁ ²⁶
מֵאוֹת וּשְׁנָיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְהִשְׁאָר תּוֹסִיף אוֹתוֹ ²⁷
עַל מוֹלַד נִסָּן שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמִּחְזָר; יֵצֵא ²⁸
לָךְ בְּאֵי זֶה שְׁעָה וּבְכַמָּה בְּחֹדֶשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסָּן ²⁹
שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִן הַמִּחְזָר, וּמִמֶּנָּה תִּתְחִיל לִמְנוֹת ³⁰
אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבְעַ שְׁעוֹת וּמִחְצָה לְכָל תְּקוּפָה ³¹
וְתְּקוּפָה. וְאִם תִּרְצֶה לִידַע תְּקוּפַת נִסָּן שֶׁל שָׁנָה זֹאת, ³²
שֶׁהֵיא שְׁנַת כֹּף וְכָף בַּמִּחְזָר שְׁאֵתָה עוֹמֵד בּוֹ - קַח ³³
לְכָל הַמִּחְזָרִין הַשְּׁלָמִים שְׁעָה וְתַפ"ה לְכָל מַחְזָר, ³⁴
וּלְכָל הַשָּׁנִים הַגְּמוּרוֹת שֶׁשְּׁלָמוֹ מִן הַמִּחְזָר - עֲשֶׂרָה ³⁵
יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת וּמֵאוֹתִים וְאַרְבָּעַ חֲלָקִים ³⁶
לְכָל שָׁנָה, וְקִבֵּץ הַכָּל, וְתִגְרַע מִמֶּנּוּ שְׁבָעָה יָמִים ³⁷
וְתִשְׁעַ שְׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁנָיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, ³⁸
וְהִשְׁאָר תְּשַׁלְּיֶכֶם חֲדָשִׁי הַלְּבָנָה - תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם ³⁹
וְשָׁתִים עֲשָׂרָה שְׁעוֹת וְשִׁבְעַ מֵאוֹת וְשֵׁשׁ וְתִשְׁעִים ⁴⁰

כלומר חדשי השנה הם כסדרם (ע"י ה"ח). 1. (20) שנה פשוטה. ר"ה היה בשבת. המולד המוקדם ביותר הוא יום חמישי בחצי היום (אז נדחת הקביעה לשבת, בגלל מולד זקן ואד"ו) והמאוחר ביותר בשבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסיף שארית שנה פשוטה, יחול ר"ה הבא במקרה האחד ביום השלישי, ובמקרה השני - ביום החמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים וארבעה ימים. בשני המקרים אין חדשי השנה כסדרם. נניח שר"ה היה ביום שני. המולד המוקדם ביותר הוא שבת חצי היום. המולד המאוחר ביותר הוא יום שני בחצי היום פחות חלק, אם השנה שקדמה לה לא היתה מעוברת; ב' ט"ו תקפ"ח - אם השנה שקדמה לה היתה מעוברת (ב' ט"ו תקפ"ט במוצאי מעוברת דוחים את הקביעה, ע"י פ"ז ה"ה). אם נוסיף שארית השנה למולד המוקדם, יצא המולד הבא ביום חמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים, כלומר חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסיף את השארית ליתר שני המולדות, יחול מולד ר"ה הבא ביום השבת. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. 2. שנה מעוברת. ר"ה היה בשבת. גבולות המולד הם: יום ה' בחצי היום - שבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסיף שארית שנה מעוברת (ה', כ"א, תקפ"ט) למולד המוקדם, יצא מולד ר"ה הבא ביום הרביעי. בגלל אד"ו נדחת הקביעה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסיף את השארית הנ"ל למולד המאוחר, יצא המולד של השנה הבאה ביום הששי, ובגלל אד"ו נדחת הקביעה ליום השבת. בין שני ר"ה יש ששה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. נניח שר"ה היה ביום השני. גבולות המולד הם: שבת בחצי היום - יום ב' חצי היום פחות חלק. מולד ר"ה הבא יהיה במקרה האחד יום ששי, והקביעה תידחה ליום השבת, ובמקרה השני ביום א', והקביעה תידחה ליום ב'. פעם יש בין שני ר"ה ארבעה ימים, ופעם - ששה ימים. בשני המקרים חדשי השנה אינם כסדרם. 1. (21) שנה פשוטה. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: גר"ד - ה' בחצי היום פחות חלק. מולד השנה הבאה במקרה האחד יהיה שבת בחצי היום, ובגלל מולד זקן ואד"ו תידחה הקביעה ליום השני. בין שני ר"ה יש שלושה ימים, כלומר, חדשי השנה כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד הבא ביום השלישי, והקביעה תהיה בו ביום. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשה מלאים. בשני המקרים אין חדשה חסרים. 2. שנה מעוברת. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: יום ג' בחצי היום - יום ה' בחצי היום פחות חלק. אם נוסיף ה', כ"א תקפ"ט - שארית שנה מעוברת - יהיה, במקרה האחד, מולד השנה הבאה ב' ט"ו, תקפ"ט והקביעה תהיה ביום ג' (ע"י פ"ז, ה"ה). בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשה אינם כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד ביום הרביעי, והקביעה תידחה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ששה ימים. השנה חדשה אינם כסדרם.

יום שני ח' תשרי ה'תש"פ

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) ימי שנת החמה.

שכתב הרי ידוע שעריכת חיבורו נשלמה בשנת תתק"מ וא"כ איך יתכן שכתבת הלכות קידוש החודש שבתחילת ה"יד החזקה" היתה בשנת תתקל"ח, היינו קרוב לסוף זמן הכתיבה.

והביאור בזה: ידוע שלאחר שכתב הרמב"ם ספרו, חזר והגיהו ותיקנו בשנים או שלוש מהדורות (כנזכר במכתבו לחכמי לונלי) ומובן שלא תיקן את כל הספר אלא רק את הדברים הצריכים תיקון. ולכן, מה שכתב בסוף פרק י"א "שהיא שנת תתקל"ח וארבעת אלפים ליצירה" היה כשתיקן ההלכה במהדורה השניה, ולכן בכתיבת השנה כתב את השנה שעמד בה בשעת התיקון ולא את התאריך הישן של שעת הכתיבה הראשונה, ומה שכתב בפרק ט' לא היה צריך תיקון ולכן נשארה השנה כפי שהיתה בשעת הכתיבה.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן מג)

(4 באיזה יום בשבוע ובאיזו שעה.

ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של שנה זו³⁷ - תדע תחלה באי יום זה יום מימי השבוע תהיה, ובאי יום יקבעו ניסן של שנה זו, ובמה שנים גמורות עברו מן המחזור, ותקח לכל שנה אחד עשר יום, ותוסיף על סכום הימים שבועה ימים בזמנים אלו, והשלף הפל שלשים שלשים, והנשאר פחות משלשים - תתחיל למנות מראש חדש ניסן; אם נגיע ליום התקופה - מוטב, ואם לאו - הוסף יום או שני ימים או שלשה ימים על המנין, עד שנגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה מעברה - תתחיל למנות מראש חדש אדר שני, וליום שנגיע החשבון - באותו היום מן החדש תהיה התקופה.

(5 בלי לדעת את השעה המדויקת.

ז. כיצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא שנה תשיעית ממחזור ר"ס - מצאנו ראש חדש ניסן נקבע בה בתמישי, ותקופת ניסן בתמישי; ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור, יהיו השנים הגמורות שמונה; כשתקח לכל שנה מהן אחד עשר יום, יהיו כל הימים שמונה ושמונים; ותוסיף שבועה, הרי הפל חמשה ותשעים; תשלף הפל שלשים שלשים, נשארו חמשה ימים; כשתתחיל למנות חמשה ימים מראש חדש ניסן, שהיה בתמישי, נגיע החשבון ליום שני; וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בתמישי, לפיכך תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמשי, שהוא יום התקופה; נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני

חלקים, והנשאר פחות מחדש הלכנה - תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה, ותדע זמן תקופת ניסן של אותה השנה בכמה יום בחדש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם אלא או בתחלת הלילה, או בתמי הלילה, או בתחלת היום, או בתמי היום; ותקופת תמוז לעולם אינה אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת ומחצה, בין ביום בין בלילה; ותקופת תשרי לעולם אינה אלא בתשע שעות, או בשלוש שעות, בין ביום בין בלילה; ותקופת טבת לעולם אינה אלא או בעשר שעות ומחצה, או בארבע שעות ומחצה, בין ביום בין בלילה. אם תרצה לידע באי יום זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה תהיה התקופה - קח שנים גמורות שעברו משנת ליצירה עד שנה שתראה, והשלף הפל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, והנשאר יותר משמונה ועשרים - קח לכל שנה יום אחד שש שעות, וקבץ הפל, והוסף עליו שלשה, והשלף הפל שבועה שבועה, והנשאר מן הימים ומן השעות תתחיל למנות מתחלת ליל אחד בשבת, ולאשר נגיע החשבון בו תהיה תקופת ניסן. ולמה מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת ליצירה היתה בתחלת ליל רביעי.

ה. כיצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת תשע מאות שלשים וארבעת אלפים ליצירה - כשתשלף הפל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, תשאיר שנה אחת; תקח לה יום אחד ושש שעות ותוסיף עליו שלש, נמצאת תקופת ניסן בליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - הרי תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה מליל ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל דרך זו עד סוף העולם, תקופה אחר תקופה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנת תשע מאות שלשים וארבעה אלפים ליצירה... שנת תתק"ל שהיא שנה תשיעית ממחזור ר"ס"

וצריך להבין, לפי זה נמצא שכתבת הדברים היתה בשנה זו, אבל בהלכות שאח"ז כותב "...משנה זו שהיא שנת י"ז ממחזור ר"ס שהיא שנת תתקל"ח - שמונה שנים לאחר זה! והרי לא יתכן שעבר משהו של שמונה שנים בין כתיבת פרק ט' לכתיבת פרק י"א, שכן הרמב"ם עצמו כותב שכתבת חיבורו נמשכה עשר שנים. וגם לולי מה

שהחשבון מתאים לדברי רב אדא הנ"ל (עי' יסודי העיבור לחיים ועליג סלונימסקי).

1 מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה
2 ושנה.

ב. בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה: אחד
21 ותשעים יום, ושבע שעות, וחמש מאות ותשעה
22 עשר חלקים, ואחד ושלשים רגע. סימן להם: צא"ו
23 תקי"ט ל"א. וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי
24 היתה - תחשב מאותו רגע מנין זה, ותדע תקופה
25 שאחריה, על הדרך שבארנו בתקופת השנה שהיא
26 רביע⁵.

3 ח. זה שאמרנו: תוסיף יום אחד יום עד שתגיע
4 ליום התקופה - לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא
5 יום אחד או שנים או שלשה. ופלא גדול הוא
6 שתהיה צריך להוסיף ארבעה ימים. ואם מצאת
7 שאחת צריך להוסיף יום על זה - תדע שטעית
8 בחשבון, ותחזר ותחשב בדרךך.

(5 עי' פ"ט.

פרק עשירי

(1 הימים שבין תקופה לתקופה.

ג. תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה
28 של יצירה קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות
29 ושנים וארבעים חלקים⁶. סימן להם: ט' תרמ"ב.
30 וכן היא לעולם, בכל שנה ראשונה של כל מחזור,
31 קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים
32 וארבעים חלקים⁷.

9 א. שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות
10 מרביע - מחכמי ישראל² יש מי שאומר: שלש
11 מאות חמשה ושלשים יום, וחמש שעות, ותשע
12 מאות שבעה ותשעים חלקים, ושמונה וארבעים
13 רגע³. והרגע - אחד מששה ושבעים בחלק. ולפי
14 חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת
15 הלבנה: עשרה ימים, ואחת ועשרים שעה, ומאה
16 ואחד ועשרים חלק, ושמונה וארבעים רגע. סימן
17 להם: יכ"א קכ"א מ"ח. ולא תמצא תוספת במחזור
18 של תשע עשרה שנה פלל, אלא בכל מחזור מהם
19 ישלמו שני החמה עם שני הלבנה הפשוטות
20 והמקצרות⁴.

(6 תקופת רב אדא מבוססת על דעת רבי יהושע, שלפיה אנו
מונים מניסן לא רק את חשבון התקופות, אלא גם את
חשבון המולדות (ראש השנה ח, א). מולד ניסן היה ד', ט',
תרמ"ב (עי' למעלה פ"ט ה"ג, הערה ט'). בתחילת ליל יום
ד' זה - כשנבראו המאורות - היתה תקופת ניסן, התקופה
הראשונה (לפי תקופת שמואל היתה תקופת תשרי ראשונה,
אלא שלצורך חשבון התקופות מתחילים מניסן). מכאן
שקדמה תקופת ניסן למולד ניסן ט', תרמ"ב. (7 משום
שלפי תקופת רב אדא, י"ט שנות הלבנה (על המעוברות
שבהן) שוות ל"ט שנות החמה, ללא שארית.

(2 עי' פ"ט ה"א. (3 הכוונה ל"תקופת רב אדא", ועי'
בהערה הקודמת ובהערה הבאה. (4 י"ט שנות המחזור
הקטן על שבעת חדשי העיבור שבהן (גו"ח אדו"ט) הן
מאתים ושלשים וחמשה חדשי לבנה. 29 יום, 12 שעות,
793 חלקים $235 \times 365 = 99748/76$ שעות, 5
חלקים $99748/76$. 19. המעברים חשבו, שהמחזור הקטן, על השנים
המעוברות שבו גו"ח אדו"ט, בנוי על תקופת רב אדא. ואלה
הנימוקים: 1. לפי תקופת שמואל, קיים הפרש של שעה
אחת ותפ"ה חלקים בין י"ט שנות החמה לי"ט שנות
הלבנה. במשך מאות בשנים נצטבר הפרש של ימים. לפי
זה יצא, שתקופת השמש של ניסן תהיה מרוחקת ממולד
ניסן בראש המחזור מרחק ששיעורו כמספר הימים
שנצטברו. אבל למעשה נוכחו לדעת, שהתקופה קרובה
למולד ניסן בראש המחזור, וי"ט שנות המחזור נגמרות
בשווה עם רל"ה חדשי הלבנה בלי עודף. מכאן ששנת
החמה קטנה יותר מזו שקבע שמואל. 2. תקופת ניסן חלה
תמיד לפני ט"ז בניסן בהתאם לדעת רב אדא, שאם תקופת
טבת נמשכת עד ט"ז בניסן, עלינו לעבר את השנה (ראש
השנה כא. הגירסה בתלמוד שלנו - רב הונא; ה"פירוש"
מביא רב "אדא", ולפי תקופת שמואל, חלה תקופת ניסן
פעמים רבות אחרי ט"ז בניסן. מכאן הסיקו, שיסוד העיבור
של גו"ח אדו"ט במחזור הקטן מבוסס על תקופת רב אדא,
שלפיה, אם מעברים גו"ח אדו"ט, תחול תקופת ניסן לפני
ט"ז בניסן. השם "תקופת רב אדא" מקורו כנראה בזה,

ד. כשתדע תקופת ניסן של שנה ראשונה מן
34 המחזור - תחשב ממנה אחד ותשעים יום, ושבע
35 שעות, וחמש מאות ותשעה עשר חלקים, ואחד
36 ושלשים רגע, לכל תקופה ותקופה, עד סוף
37 המחזור.

ה. אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן⁸ לפי
39 חשבון זה - תדע תחלה שנים גמורות שעברו מן
40 המחזור, ותקח לכל שנה מהן תוספת, והיא יכ"א
41 קכ"א מ"ח, וקבץ כל הרגעים - חלקים, וכל
42 החלקים - שעות, וכל השעות - ימים, בדרך
43 שתחשב במולדות, ותגרע מן הכל תשע שעות ושש
44 מאות ושנים וארבעים חלקים⁹, והנשאר תשליך
45 חדשי לבנה, והנשאר - שאין בו חדש לבנה -
46 תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה שנה, וברגע
47 שגגיע המנין בו תהיה תקופת ניסן של אותה שנה.

(8 בשנה מסוימת במחזור. (9 שקדמה תקופת ניסן
הראשונה למולד ניסן הראשון (בניגוד לו', ט', תרמ"ב
על-פי שמואל). הלכות אלה ג, ד, ה, מקבילות לחשבון
התקופה על-פי שמואל בפ"ט, ה"ד. 1. ידיעת תקופת ניסן

(2) עי' למעלה פ"א ה"ו; פ"ב ה"ד; פ"ו ה"א. (3) בליל שלושים. (4) סוד העיבור, ועי' להלן הלכה ד'.

ב. וְדַרְכֵי הַחֲשׁוֹן יִשׁ בָּהֶן מַחְלֻקוֹת גְּדוּלוֹת בֵּין
חֻכְמֵי הַגּוֹיִם הַקְּדוּמוֹנִים, שֶׁחֲקְרוּ עַל חֲשׁוֹן
הַתְּקוּפוֹת⁵ וְהִגִּימְטְרִיאוֹת⁶. וְאֲנָשִׁים חֻכְמִים גְּדוּלִים
נִשְׁתַּבְּשׁוּ בָּהֶן, וְנִתְעַלְמוּ מֵהֶן דְּבָרִים, וְנוֹלְדוּ לָהֶן
סִפְּקוֹת. וַיֵּשׁ מִי שֶׁדִּקְדַּק הַרְבֵּה, וְלֹא פָּגַע בְּדַרְךְ
הַנְּכוֹנָה בַּחֲשׁוֹן רֵאִיתָ הִירָח⁷, אֲלֹא צָלַל בָּמִים
אֲדִירִים וְהִעֲלָה חֶרֶס בְּיָדוֹ⁸.

(5) הזמן הדרוש לשמש להקיף את הארץ. (6) הנדסה, ובמובן רחב יותר - מתמטיקה בכלל. הסבר מפורט למונח "חשבון התקופות והגימטריאות" ראה "קובץ תשובות הרמב"ם ואיגרותיו" חלק שני ע' 25 לפס"א 1859. (7) הכוונה לירח החדש שנראה אחרי הקיבוץ עם השמש. (8) זוהי מליצה תלמודית. השווה בבאקמא צא, א.

ג. וּלְפִי אֶרֶךְ הַיָּמִים וְרַב הַבְּדִיקוֹת וְהַקִּירוֹת נוֹדְעוּ
לְמַקְצַת הַחֻכְמִים דְּרָכֵי חֲשׁוֹן זֶה⁹. וְעוֹד, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ
בְּעֶקְרִים אֵלּוּ קְבָלוֹת מִפִּי הַחֻכְמִים, וְרֵאיוֹת שֶׁלֹּא
נִכְתְּבוּ בַּסִּפְרִים הַיְּדוּעִים לְכָל¹⁰. וּמִפְּנֵי כֵּל אֵלּוּ
הַדְּבָרִים¹¹ פֶּשֶׁר בְּעֵינֵי לְבָאֵר דְּרָכֵי חֲשׁוֹן זֶה, כְּדִי
שִׁיְהִי נִכּוֹן לְמִי שֶׁמָּלְאוּ לְבוֹ לְקַרְבָּה אֶל הַמְּלָאכָה
לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ¹².

(9) של ראיית הירח. (10) הרמב"ם מזכיר ב'מורה נבוכים' את התוכן אבן אפלא האישיבילי באנדלוסיה "אשר התחברתי עם בנו", וכמו כן את "הפילוסוף המעולה אבוככ"ר בן אלצ"אג אשר קראתי עם אחד מתלמידיו, והראה לפני ראיות" (חלק שני, פרק ט'). (11) דרכי חשבון ראיית הירח, ידועים למקצת החכמים בלבד. (12) הרמב"ם היו קבלות וראיות שעדיין לא נתפרסמו, ולא היו ידועות אפילו למקצת החכמים. (13) השווה שמות לו, ב. שם כתוב: "כל אשר נשאו לכו לקרבה אל המלאכה לעשות אתה". הביטוי "מלאו לכו" לקוח ממגילת אסתר ז, ה.

ד. וְאַל יִהְיוּ דְּרָכִים אֵלּוּ קְלִים¹³ בְּעֵינֶיךָ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין
אָנוּ צְרִיכִין לָהֶם בְּזִמְנֵי הַזֶּה; שֶׁאֵלּוּ הַדְּרָכִים - דְּרָכִים
רְחוּקִים וְעִמְקִים הֵן, וְהוּא סוֹד הַעֲבוּר¹⁴, שֶׁהָיוּ
הַחֻכְמִים הַגְּדוּלִים יוֹדְעִים אוֹתוֹ, וְאֵין מוֹסְרִין אוֹתוֹ
לְכָל אָדָם, אֲלֹא לְסוֹמוּכִים נְבוֹנִים¹⁵. אֲכָל זֶה הַחֲשׁוֹן
בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שֶׁאֵין בֵּית דִּין לְקַבֵּעַ עַל פִּי הָרֵאִיָּה, שֶׁאָנוּ
מְחַשְּׁבִין בּוֹ הַיּוֹם¹⁶ - אֲפִלּוּ תִּינִיקוֹת שֶׁל בֵּית רִבֵּן
מְגִיעִין עַד סוֹפוֹ בְּשִׁלְשָׁה וָאַרְבָּעָה יָמִים.

(13) קלי ערך. (14) הדרכים "שבית" דין היו מחשבין בדקדוק, וידועים אם יראה הירח או לא יראה" (למעלה ה"א), "עיבור" - על שם הוספת יום לחודש וחודש לשנה. (15) לחכמים שהוכתרו בתואר "רבי", אבל אין מוסרים את סוד העיבור לכל הסמוכים, אלא לנבונים שבהם בלבד. ועי' למעלה פ"א ה"ר-ח; פ"ה ה"א. (16) עי' למעלה פרק ו'

של השנה הראשונה במחזור - הלכה ג'. לפי תקופת שמואל, אנו צריכים לדעת את מספר המחזורים השלמים שעברו משנת היצירה עד המחזור הנוכחי בגלל השארית שבכל מחזור. לפי תקופת רב אדא, אין צורך בידועה זו, מכיון שאין שארית למחזור. 2. ידועה תקופת ניסן של השנה הראשונה מן המחזור, על פיה אנו מחשבים את כל התקופות בכל שנות המחזור - הלכה ד'. 3. לחשב את תקופת ניסן בשנה מסוימת במחזור, כשתקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור אינה ידועה - הלכה ה'.

ו. וְנִרְאִין לִי הַדְּבָרִים, שֶׁעַל חֲשׁוֹן תְּקוּפָה זו¹⁰ הָיוּ
סוֹמְכִין לַעֲנִין עֲבוּר הַשָּׁנָה בְּעַת שְׁבִית דִּין הַגְּדוֹל
מְצוּי, שֶׁהָיוּ מְעַבְרִין מִפְּנֵי הַזִּמְנֵן אוֹ מִפְּנֵי הַצֶּרֶךְ¹¹,
לְפִי שֶׁחֲשׁוֹן זֶה הוּא הָאֱמֶת יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן¹²,
וְהוּא קָרוֹב מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּאִיצְטְגִּינִיּוֹת יוֹתֵר
מִן הַחֲשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהִתְיָה בּוֹ שְׁנַת הַחֲמֵה שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת חֲמֵשֶׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וָרִבִּיעַ יוֹם.

(10) של רב אדא. (11) עי' פ"ד, הלכות א"ו. (12) זוהי גם דעת האסטרונומיה כיום.

ז. וְחֲשׁוֹן שְׁתֵּי תְּקוּפוֹת הָאֵלּוּ שֶׁבִּאֲרָנוּ דְּרָכֵם - הַכֹּל
בְּקָרוֹב הוּא¹³, וּבְמַהֲלָךְ הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמָצְעִי, לֹא
בְּמִקְוָה הָאֲמֶת¹⁴; אֲכָל בְּמִקְוֵה הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֶתִי
תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן בְּזִמְנִים אֵלּוּ בְּכִמוֹ שְׁנֵי יָמִים קֶדֶם
שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת שֶׁיִּצְאִין בַּחֲשׁוֹן זֶה - בֵּין בַּחֲשׁוֹן
מִי שֶׁחֲשַׁב רִבְעֵי יוֹם גָּמוּר, בֵּין לְמִי שֶׁמְחַשֵּׁב לְפָחוֹת
מְרִבְעֵי יוֹם.

(13) חשבון לא מדויק. (14) בחשבון שתי התקופות, של שמואל ושל רב אדא, חילקו את אורך השנה לארבעה חלקים שווים. על-ידי זה נתקבל אורך אחיד לכל תקופות השנה. לפי שמואל: $365 = 25/4 + 91$ יום, $71/2$ שעות. לפי רב אדא: רבע של ש"ה יום, ה' שעות, תתקצ"ז חלקים, מ"ח רגעים = צ"א יום, ז' שעות, תקי"ט חלקים, ל"א רגעים. אבל לאמיתו של דבר, אין התקופות שוות באורכן. עובדה זו היתה ידועה כבר להיפרכוס (תוכן יווני במאה השניה לפני הספירה, מייסד האסטרונומיה המדעית), שקבע את אורך תקופת אביב - 94 יום וחצי, תקופת קיץ - 92 יום וחצי, תקופת סתיו - 88, תקופת חורף - 90 יום. (ועי' פ"א, ה"ד ו"ט ו"ו).

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) דרכי החשבון במהלך הלבנה, וסוד העיבור.

א. לְפִי שֶׁאֲמַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ¹⁵, שְׁבִית דִּין הָיוּ
מְחַשְּׁבִין בְּדִקְדוּק וְיוֹדְעִים אִם יֵרָאֶה הִירָח אוֹ לֹא
יֵרָאֶה¹⁶, יִדְעֵנוּ שֶׁכָּל מִי שֶׁרוּחוֹ נְכוֹנָה וְלְבוֹ תָּאֵב
לְדַבְּרֵי הַחֻכְמֹת וְלַעֲמֹד עַל הַסּוּדוֹת¹⁷ - יִתְאָוֶה לִידַע
אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁמְחַשְּׁבִין בָּהֶם, עַד שִׁידַע אָדָם אִם
יֵרָאֶה הִירָח בְּלֵיל זֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה.

28 שְׁמֹזַל טָלָה שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, וּמִזֵּל שׁוֹר שְׁלֹשִׁים
29 מַעֲלוֹת, נִשְׁאָר עֶשֶׂר מַעֲלוֹת וּמִחֻצָּה מִמֹּזַל תְּאוֹמִים,
30 וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת מִחֻצֵי הַמַּעֲלָה הָאַחֲרוֹן.

(25) נכון יותר "במזל" תאומים, וכך הוא בכת"י התימני א,
מוסד הרב קוק, ובכת"י תימני ת"ב של הרב מימון.

31 ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים
32 מעלות - תדע, שפוכב זה במזל דלי בעשרים
33 מעלות בו. ועל דרך זו בכל המנגנות. וסדר המעלות
34 כך הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה,
35 מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

36 י. החשבונות כלם²⁶, כשתקבץ שארית לשארית או
37 כשתוסיף מנגן על מנגן, תקבץ כל מין עם מינו:
38 השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים,
39 והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן
40 השניות ששים - תשים חלק אחד ותוסיף על
41 החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים
42 אותו²⁷ מעלה ותוסיף אותה על המעלות. וכשתקבץ
43 המעלות - תשליף אותן שלש מאות וששים,
44 והנשאר משלש מאות וששים ולמטה - הוא
45 שתופסין אותו לחשבון.

(26) זהו עיקרון מתמטי כללי, ואינו מיוחד לאסטרונומיה
בלבד, וכן החשבון בהלכה י"א. (27) מוסב על "וכל"
(אחרת היה צריך להיות כתוב "אותם").

46 יא. בכל החשבונות בלן, כשתרצה לגרע מנגן
47 ממנגן, אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה
48 שגורעין ממנו, אפלו בחלק אחד - תוסיף על זה
49 שגורעין ממנו שלש מאות וששים מעלות, כדי
50 שיהא אפשר לגרע זה המנגן ממנו.

51 יב. פיצד? הרי שהצריך החשבון לגרע מאתים
52 מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות - סימן:
53 רנ"ם - ממאה מעלות ועשרים חלקים וששים
54 שניות - סימן: קכ"ל - תוסיף על המאה שלש
55 מאות וששים, יהיו המעלות ארבע מאות וששים.
56 ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא לגרע
57 ארבעים משלשים - אי אפשר. תרים חלק אחד מן
58 העשרים חלקים, ותעשה אותו ששים שניות,
59 ותוסיף על השלשים, ונמצאו השניות תשעים.
60 תגרע מהם הארבעים, ישאר חמשים שניות. ותחזור
61 לגרע חמשים חלקים מתשעה עשר חלקים, שפוכב
62 הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות, ואי אפשר
63 לגרע חמשים מתשעה עשר, לפיכך תרים מעלה
64 אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים,
65 ותוסיף על התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה
66 ושבעים. תגרע מהן החמשים, ישאר תשעה

ופרק ז'. כוונת הרמב"ם היא, שבחשבון שאנו משתמשים
בו היום לשם קביעת החודש - אין חכמה, אבל החכמה
האמיתית היא בחשבון הראיה, שאין אנו משתמשים בו
כיום.

1 ה. שְׁמָא יתבונן חכם מחכמי האמות או מחכמי
2 ישראל, שלמדו חכמת יון, בדרכים אלו שאני
3 מחשב בהן לראית הירח, ויראה קרוב¹⁷ מעט
4 במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו
5 דבר זה, ולא ידענו שיש פאותו הדרך קרוב - אל
6 יעלה זה על דעתו; אלא כל דבר שלא דקדקנו בו
7 - מפני שידענו בעקר הגימטריאות בראיות ברורות
8 שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראיה ואין חוששין
9 לו¹⁸, לפיכך לא דקדקנו בו.

(17) אידיוק. (18) הרמב"ם לא הקפיד על האידיוק
המתמטי, כשזה לא השפיע על ידיעת הראיה.

10 ו. וכן כשיראה בדרך מן הדרכים חסרון מעט
11 מחשבון הראוי לאותה הדרך - ככונה עשינו זה,
12 לפי שיש כנגדו יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר
13 לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארף, כדי שלא
14 יבהל האדם, שאינו רגיל בדרכים אלו, בלב
15 החשבונות שאין מועילין בראית הירח¹⁹.

(19) הרמב"ם ויתר על שבר קטן בחשבון במקום אחד בידעו
שחסרון זה יאוזן במקום אחר על-ידי יתרון שבר מתאים.
מגמתו היתה להקל על הקורא, ולעשות את החשבון פשוט
יותר.

16 ז. העקרים שצריך אדם לידע תחלה לכל חשבונות
17 האצטגוניות - בין לדרכי חשבון הראיה בין לשאר
18 דברים²⁰ - אלו הן: הגלגל²¹ מחלק בשלש מאות
19 וששים מעלות²². כל מזל²³ ומזל שלשים מעלות.
20 ובתחיל מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה -
21 ששים חלקים. וכל חלק וחלק - ששים שניות. וכל
22 שניה ושניה - ששים שלישיות. וכן תדקדק
23 החשבון²⁴ ותחלק כל זמן שתרצה.

(20) כגון מקומם של שבעת כוכבי לכת. (21) גלגל
המזלות, שבו מקיפה השמש את הארץ במשך השנה.
(22) כדרך כל מעגל. נוסף על כך חילקו את הגלגל לשנים
עשר חלקים של שלושים מעלות כל אחד, לפי מספר חרשי
השנה. לכל חלק ניתן שם של קבוצת כוכבים מתאימה.
(23) קבוצת כוכבים. המזלות נקראו על-פי רוב, בשמות של
בעלי חיים על-ידי הבבלים והיוונים (עי' להלן הלכה ט').
(24) המספרים הנ"ל מאפשרים חשבון מדויק עד כדי השבר
הקטן ביותר.

24 ח. לפיכך, אם יצא לך בחשבון, שפוכב פלוני
25 מקומו בגלגל בשבעים מעלות וששים חלקים
26 וארבעים שניות - תדע, שפוכב זה הוא מזל²⁵
27 תאומים כחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה; לפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְעֲשִׂים חֻלְקִים. וְתַחֲזִיר לְגֵרַע הַמָּאֲתִים מַעֲלֹת מִן
2 אֲרָבַע מֵאוֹת וְתִשַׁע וְחֲמִשִּׁים מַעֲלֹת, שֶׁכָּבֶד הָרִימוֹת
3 מַעֲלָה אַחַת וְעֲשִׂית חֻלְקִים, יִשְׁאָר מָאֲתִים וְתִשַׁע
4 וְחֲמִשִּׁים מַעֲלֹת. וְנִמְצָא הַשָּׂאָר סִימָנוּ: רנ"ט כ"ט
5 נ'. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל גִּרְעוֹן וְגִרְעוֹן הַשָּׂמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ.

(34) משום שנקודת מרכזו היא הארץ.

22 טז. כָּבֶד אֲמִרְנוּ³⁵, שְׂאֵלוֹ הַדְרָכִים שְׂאֵנוּ מִבְּאֲרִים
23 בַּהֲלָכוֹת אֵלֹו אֵינֶן אֲלָא לְחֻשְׁבוֹן רֵאִיתָ הַיָּרֵחַ בְּלִבְדָּ³⁶,
24 לְפִיכָךְ עֲשִׂינוּ הָעֵקֶר, שֶׁמִּמֶּנּוּ מִתְחִילִין³⁷ לַעֲוֹלָם
25 לְחֻשְׁבוֹן זֶה, מִתְחַלֵּת לֵיל חֲמִישִׁי, שְׂיֻמוֹ יוֹם שְׁלִישִׁי
26 לְחֹדֶשׁ נִסָּן, מִשְׁנֵה זֶה, שֶׁהִיא שְׁנַת שָׁבַע עָשָׂרָה
27 מִמִּחְזֹר ר"ס³⁸, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׂמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים וְתִשַׁע
28 מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיִצְחָר, שֶׁהִיא שְׁנַת תִּשַׁע
29 וּשְׂמוֹנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְאֶלֶף לְשָׁטֹרֶת³⁹, שֶׁהִיא שְׁנַת
30 תִּשַׁע וּמֵאָה וְאֶלֶף לְחֻרְבָּן בֵּית שְׁנִי⁴⁰. וְזֶה הִיא שְׂאֵנוּ
31 קוֹרְאִים אוֹתָהּ שְׁנַת הָעֵקֶר בְּחֻשְׁבוֹן זֶה.

(35) למעלה ה"א וה"ב. (36) בליל השלושים. גם ההלכות, הדנות במהלך השמש, מטרתן היא אך ורק לברר את ראיית הירח אחרי הקיבוץ עם השמש. (37) הידיעה על המהלך האמצעי של הירח (או של כוכב אחר) אינה מספיקה כדי לקבוע בכל פעם את מקומו של הירח ביום מסוים. נוסף על כך, עלינו לדעת את מקום הירח בתאריך קבוע, שישמש נקודת מוצא לחישובים לכל תאריך שהוא. הרמב"ם בחר בשנה, שבה עסק כנראה בחיבור זה. בחר בניסן - בגלל התקופה; בחר בליל שלישי לחודש, מכיון שבלילה זה נראה הירח החדש. (38) 4938 לחלק ל 19 = 259 171 חלקים מתוך 19. (39) הספירה שהיתה מקובלת בשטרות. את התחלת המנין קבע הרמב"ם לשנת י"ב אחרי מות אלכסנדר הגדול. (40) הטעם למנין זה, מבוסס על הפסוקים "'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." תהלים קלז, ה"ו.

32 יז. וְלִפִּי שֶׁהָרֵאִיָּה לֹא תִהְיֶה אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ
33 שֶׁבְּאַרְנוּ⁴¹, עֲשִׂינוּ כָּל דֶּרֶךְ חֻשְׁבוֹן הַיָּרֵחַ בְּנוֹיִם עַל
34 עֵיר יְרוּשָׁלַיִם⁴², וְלִשְׂאָר הַמְּקוֹמוֹת הַסּוֹבְבִין אוֹתָהּ
35 בְּכֻמוֹ שֶׁשָּׂה אוֹ שְׁבַעַת יָמִים, שֶׁבֶּהֱן רֹאִין אֶת הַיָּרֵחַ
36 תְּמִיד⁴³ וּבְאֵים וּמַעֲיָדִים בְּבֵית דִּין⁴⁴. וּמִקוֹם זֶה הוּא
37 נוֹטָה מִתַּחַת הַקוֹ הַשָּׁוֶה, הַמְּסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם⁴⁵,
38 כְּנֶגֶד רוּחַ צְפוֹנִית בְּכֻמוֹ⁴⁶ שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלֹת עַד
39 חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים וְעַד תִּשַׁע וְעֲשָׂרִים⁴⁷, וְכֵן הוּא נוֹטָה
40 מֵאֶמְצַע הַיָּשׁוּב כְּנֶגֶד רוּחַ מַעֲרָב בְּכֻמוֹ אֲרָבַע
41 וְעֲשָׂרִים מַעֲלֹת⁴⁸ עַד שְׁבַע וְעֲשָׂרִים וְעַד אַחַת
42 וְעֲשָׂרִים⁴⁹.

(41) למעלה פ"א ה"ח. (42) מקום מושב הסנהדרין הגדולה, שקיבלה את עדי החודש. (43) סמוך לחידושו. (44) אף-על-פי שלא יספיקו להגיע בזמן הנכון ממקומות מרוחקים אלה, יש בכל זאת ערך לעדותם (עי' למעלה פ"ג, הלכות טו"ט). (45) הארץ. (46) הרוחב הצפוני של ירושלים קרוב לשנים ושלושים מעלות (ביתר דיוק 47* 31). (47) מקומות לצפון ירושלים במרחק שלוש מעלות, ומקומות לדרום ירושלים במרחק שלוש מעלות. (48) את

יג. וְכֵן שְׂאָר הַשְּׁבַע²⁹ כּוֹכָבִים - מִהֶלֶךְ כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מֵהֶן בְּגִלְגַּל שְׁלוֹ מִהֶלֶךְ שָׁוֶה, אֵין בּוֹ לֹא קְלוֹת
וְלֹא כְּבֻדוֹת³⁰, אֲלָא כְּמוֹ מִהֶלְכוֹ הַיּוֹם כְּמוֹ מִהֶלְכוֹ
אֲמֵשׁ כְּמוֹ מִהֶלְכוֹ לְמַחֵר כְּמוֹ מִהֶלְכוֹ בְּכָל יוֹם
יּוֹם³¹. וְגִלְגַּל שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
מִקִּיף אֶת הָעוֹלָם³², אֵין הָאֶרֶץ בְּאֶמְצָעוֹ³³.

(28) המלים "השמש והירח" שבסוף ההלכה הקודמת, שייכות להלכה זו. הפתיחה איפוא היא: השמש והירח וכן... כך פותחת הלכה זו בכתב-יד התימנים (ועי' בנט, בדו"ח של בית המדרש לחכמת ישראל, ברלין 1898, ועי' מבוא לרמב"ם רומי ר"מ, הוצאת מוסד הרב קוק, סוף עמוד 12). (29) שאר מן השבעה (כוכבי לכת). כלומר חמשת כוכבי לכת הנוותרים (השווה למעלה פ"ז ה"ח: "ועיקר שאר הארבע דחיות"). (30) אינו ממחר ואינו מפגר. (31) היום כמו אמש, היום כמו מחר, היום כמו בכל יום ויום. (32) השווה הלכה י"ז. (33) זוהי דעת פטולומיאוס. הנחת היסוד שלו היא, שהשמש מקיפה את הארץ במעגל במהירות בלתי משתנית. מאידך גיסא נוכח לדעת, שהמהירות משתנית מפעם לפעם. כדי להתאים ההלכה למציאות - הניח, שהארץ איננה במרכז גלגל השמש. אורך הדרך שעוברת השמש בגלגלה בתקופת האביב הוא כמו אורך הדרך שהיא עוברת בתקופת הקיץ, אבל למתבונן שבארץ אין הדרכים נראות שוות, משום שנקודת מרכז הארץ אינה נקודת מרכז גלגל השמש. על כן מנקודת מבט גלגל המזלות, שהארץ במרכזו, נראות הדרכים בלתי שוות - ועי' ציור 1. (ממאה השבע-עשרה - קפלר - אנו יודעים, שהדרך שהארץ מקיפה את השמש, או בלשון הרמב"ם, שהשמש מקיפה את הארץ, יש לה צורת אליפסה, שהשמש היא אחת מנקודות המוקד שלה. הרדיוס וקוטר באליפסה אורכו משתנה, ומרחק השמש מן הארץ אינו תמיד שווה. לפעמים השמש קרובה יותר לארץ ולפעמים רחוקה יותר. וכשם שמרחק הארץ מן השמש משתנה, כך גם המהירות משתנית, לפי החוק השני של קפלר).

12 יד. לְפִיכָךְ, אִם תַּעֲרֹךְ מִהֶלֶךְ כָּל אֶחָד מֵהֶן לְגִלְגַּל
13 הַמִּקִּיף אֶת הָעוֹלָם שֶׁהָאֶרֶץ בְּאֶמְצָעוֹ, שֶׁהוּא גִלְגַּל
14 הַמְּזֻלֹּת - יִשְׁתַּנֶּה הַלּוֹכוֹ, וְנִמְצָא מִהֶלְכוֹ בְּיוֹם זֶה
15 בְּגִלְגַּל הַמְּזֻלֹּת פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר עַל מִהֶלְכוֹ אֲמֵשׁ אוֹ
16 עַל מִהֶלְכוֹ לְמַחֵר.

17 טו. הַמִּהֶלֶךְ הַשָּׁוֶה שֶׁמִּהֶלֶךְ הַכּוֹכָב אוֹ הַשָּׂמֶשׁ אוֹ
18 הַיָּרֵחַ בְּגִלְגָּלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא אֶמְצָע הַמִּהֶלֶךְ;
19 וְהַמִּהֶלֶךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּגִלְגַּל הַמְּזֻלֹּת, שֶׁהוּא פְּעָמִים יוֹתֵר

ל"ה א'. ומהלכה לשנה סדורה - שלש מאות
ושמונה וארבעים מעלות, וחמשה וחמשים חלקים,
וחמש עשרה שניות. סימנן: שמ"ח נ"ה ט"ו.

(2) המהלך הממוצע של השמש בחודש לבנה ובשנת לבנה.
(3) ידיעת המהלך הממוצע תקל עליך את ראיית הירח בליל
שלושים. (4) בליל שלושים, משום שבלייל כ"ט בוודאי
עדיין לא נראה, מכיוון שאין החודש פחות מכ"ט יום,
ובלייל ל"א בוודאי כבר נראה, מאחר שהאורך הממוצע של
חודש לבנה הוא כ"ט יום, י"ב שעות, תשצ"ג חלקים. משום
כך מועיל חשבון המהלך האמצעי של השמש ל-כ"ט יום.
(5) משום כך מועילה ידיעת המהלך האמצעי של השמש
לשנ"ד יום. (6) כשחודשה מלאים.

חצי הכדור הצפוני בלבד חשבו למיושב. כמו כן, לא ידעו
עדיין על קיום חצי הכדור המערבי. אמצע היישוב הוא
תשעים מעלות. ירושלים רחוקה מקצה המערב ששים ושש
מעלות אורך. מכאן שהיא רחוקה מאמצע היישוב כעשרים
וארבע מעלות אורך מערבי. (49) כולל מקומות בתוך
שלוש מעלות אורך למערב ירושלים, ובתוך שלוש מעלות
אורך למזרח ירושלים.

יום שלישי ט' תשרי ה'תש"פ

פרק שנים עשרי

(1) מהלך השמש.

ב. נקדה אחת יש בגלגל השמש, וכן בשאר גלגלי
השבעה פוככים. בעת שיהיה הפוכב בה, יהיה
גבוה מעל הארץ כל מאורו. ואותה הנקדה של
גלגל השמש ושאר הפוככים, חוץ מן הירח, סוככת
בשנה⁷. ומהלכה בכל שבועים שנה בקרוב מעלה
אחת. ונקדה זו היא הנקראת גבה השמש. מהלכו
בכל עשרה ימים - שנה אחת וחצי שנה, שהיא
שלושים שלישיות. נמצא מהלכו במאה יום - חמש
עשרה שניות, ומהלכו באלף יום - שני חלקים
ושלושים שניות, ומהלכו בעשרת אלפים יום -
חמשה ועשרים חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה
ועשרים יום - ארבע שניות ועוד, ומהלכו בשנה
סדורה - שלש וחמשים שניות. כבר אמרנו,
שהעקר שממנו התחלת חשבון זה הוא⁸ מתחלת
ליל חמישי, שיומו שלישי לחדש ניסן, משנת
שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים
לצידיה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה
בעקר הזה בשבע מעלות ושלשה חלקים ושתים
ושלושים שניות ממזל טלה. סימנן: ז"ג ל"ב.
ומקום גבה השמש היה בעקר זה בשש ועשרים
מעלות וחמשה וארבעים חלקים ושמונה שניות
ממזל תאומים. סימנן: כ"ו מ"ה ח'. כשתרצה
לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן
שתרצה - תקח מנן הימים שמתחלת יום העקר עד
היום שתרצה, ותוציא מהלכה האמצעי באותן
הימים מן הסימנן שהודענו, ותוסיף הכל על
העקר, ותקבץ כל מין עם מינו, ותוציא הוא מקום
השמש במהלכה האמצעי לאותו היום. כיצד? הרי
שרצינו לידע מקום השמש האמצעי בתחלת ליל
השבת, שיומו ארבעה עשר לחדש תמוז, משנה זו
שהיא שנת העקר - מצאנו מנן הימים, מיום העקר
עד תחלת היום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש
בו, מאה יום; לקחנו אמצע מהלכה למאה יום,
שהוא צ"ח ל"ג נ"ג, והוספנו על העקר, שהוא ז"ג

א. מהלך השמש האמצעי ביום אחד, שהוא ארבע
ועשרים שעות - תשעה וחמשים חלקים, ושמונה
שניות. סימנן: כ"ד נט"ח. נמצא מהלכה בעשרה
ימים: תשע מעלות, ואחד וחמשים חלקים, ושלש
ועשרים שניות. סימנן: טנ"א כ"ג. ונמצא מהלכה
במאה יום: שמונה ותשעים מעלות, ושלשה
ושלושים חלקים, ושלש וחמשים שניות. סימנן:
צ"ח ל"ג נ"ג. ונמצא שארית מהלכה באלף יום,
אחר שתשליך כל שלש מאות וששים מעלות, כמו
שבארנו: מאתים וחמש וששים מעלות, ושמונה
ושלושים חלקים, וחמשים שניות. סימנן: רס"ה
לח"ן. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום:
מאה שש ושלושים מעלות, ושמונה ועשרים
חלקים, ועשרים שניות. סימנן: קל"ו כ"ח כ'. ועל
הדרך הזה תכפל ותוציא מהלכה לכל מנן שתרצה.
וכן אם תרצה לעשות סימנן ידועים אצלך
למהלכה לשני ימים ושלשה ולארבעה עד עשרה
- תעשה. וכן אם תרצה להיות לך סימנן ידועים
מוכנין למהלכה לעשרים יום ושלשים ולארבעים
עד מאה - תעשה. ודבר גלוי הוא וידוע, מאחר
שידעת מהלך יום אחד. וראוי הוא להיות מוכן
וידוע אצלך מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים
יום ושלש מאות ארבעה וחמשים יום, שהן ימי
שנת הלבנה בזמן שחדשה פסדרן, והיא הנקראת
שנה סדורה. שבזמן שיהיו לך אמצעיות אלו²
מוכנין, יהיה החשבון הזה קל עליך לראית החדש³.
לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מליל הראיה עד
ליל הראיה של חודש הבא, וכן בכל חודש וחדש אין
פחות מתשעה ועשרים יום לא יותר. שאין חפצנו
בכל אלו החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד⁴. וכן
מליל הראיה של חודש זה עד ליל הראיה לאותו
החדש לשנה הבאה - שנה סדורה⁵ או שנה ויום
אחד⁶, וכן בכל שנה ושנה. ומהלך השמש האמצעי
לתשעה ועשרים יום - שמונה ועשרים מעלות,
וחמשה ושלשים חלקים, ושנה אחת. סימנן: כ"ח

7) כי מהירות הכוכבים במסלולם קצובה ואינה משתנית.
8) כדי לחשב את מקום השמש בגלגלה (במהלכה האמצעי) באיזה זמן שהוא, יש צורך לדעת את מקומה בנקודת זמן מסוימת, המשמש נקודת מוצא לכל החישובים.
9) המקום במהלך האמצעי. (10) בדיוק בתחילת הלילה, כשם "שהעיקר שממנו התחלת החשבון" הוא מתחילת הלילה (ליל ג' בניסן). (11) לפי שכל החשבונות הם לפי חשבון "בקיורוב" של מהלך השמש האמצעי, ולא של מהלכה האמיתי בגלגל המזלות. במהלכה האמיתי אין תנועת השמש סדירה וקצובה. פעם היא מהירה ופעם איטית. (12) של הירח החדש. (13) מקום הירח במהלכו האמצעי. (14) אחר שנת העיקר של הרמב"ם. (15) כוונתו לאמצע. (16) לפני שנת העיקר של הרמב"ם.

פרק שלשה עשר

(1) מקום השמש ויום התקופה.

א. אם תרצה לידע מקום השמש האמיתי בכל יום שתראה - תוציא תחלה מקומה האמצעי לאותו היום על הדרך שבארנו⁴⁷, ותוציא מקום גבה השמש⁴⁸, ותגרע מקום גבה השמש ממקום השמש האמצעי, והנשאר הוא הנקרא מסלול השמש⁴⁹.

(2) מקום השמש בגלגל המזלות כשמתכלים בשמש מנקודת ראות הארץ. מקום זה נקבע על-ידי הקו הישר היוצא ממרכז הארץ עד השמש, והמגיע על לגלגל המזלות (עי' ציור 1). מדת אורכו נמדדת על ידי הזווית שיוצרים שני הקוים היוצאים ממרכז הארץ: האחד לצד מקומה האמצעי של השמש, והשני לצד מזל טלה, לנקודת האביב (*0).
(3) המקום שאליו מגיעה השמש בגלגלה במהלכה השווה (עי' למעלה פי"א, ה"ט). מדת אורכו נמדדת על-ידי הזווית שיוצרים שני הקוים היוצאים ממרכז גלגל השמש (גלגל היוצא), האחד למקום האמצעי והאחר לנקודת האביב.
(4) למעלה פי"ב, ה"ב. (5) שם, שם. (6) דרך השמש ומרחקה ממקום גובה השמש. כדי לדעת את ההפרש בין האורך האמיתי של הדרך שעברה השמש לבין האורך האמצעי, עלינו לדעת את מרחק השמש מגובה השמש (הנקודה הרחוקה ביותר של השמש מן הארץ - אפוגיאום) או מרחקה מן השפל (הנקודה הקרובה ביותר אל הארץ - פריגיאום). כאשר השמש נמצאת באחת משתי נקודות אלה (אפוגיאום או פריגיאום) אין הפרש בין האורך האמיתי ובין האורך האמצעי, והמקום האמצעי הוא המקום האמיתי, משום ששני הקוים היוצאים למרכז השמש, האחד ממרכז הארץ והאחר ממרכז הגלגל היוצא (גלגל השמש) חופפים זה את זה. בכל יתר הנקודות נחתכים שני הקוים הנ"ל במרכז השמש ויוצרים זווית, ובהארכתם לצד גלגל המזלות פוגעים בו בשתי נקודות שונות. הזווית הזאת היא קנה מדה לגודל הקשת שבין שתי נקודות אלה בגלגל המזלות (מנת המסלול). עי' ציור 1.

ב. ותראה פמה מעלות הוא מסלול השמש: אם היה המסלול פחות ממאה ושמונים מעלות - תגרע מנת המסלול ממקום השמש האמצעי⁵², ואם היה

ל"ב, יצא מן החשבון: מאה וחמש מעלות, ושבעה ושלושים חלקים, וחמש ועשרים שניות. סימן: ק"ה ל"ז כ"ה. ונמצא מקומה במהלך האמצעי בתחלת ליל זה - במזל סרטן, בחמש עשרה מעלות בו, ושבעה ושלושים חלקים ממעלה שש עשרה. והאמצעי⁵³ שיצא בחשבון זה - פעמים יהיה בתחלת הלילה בשוה⁵⁴, או קדם שקיעת החמה בשעה, או אחר שקיעת החמה בשעה⁵⁵. ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבון הראיה⁵⁶, שהרי אנו משלימים קרוב זה בשנחשב לאמצע הירח. ועל הדרך הזאת תעשה תמיד לכל עת שתראה, ואפלו אחר אלה שנים: שתקבץ כל השארית ותוסיף על העקר - יצא לך המקום האמצעי. וכן תעשה באמצע הירח⁵⁷ ובאמצע כל כוכב וכוכב: מאחר שתדע מהלכו ביום אחד פמה הוא, ותדע העקר שממנו תתחיל, ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים שתראה, ותוסיף על העקר - יצא לך מקומו במהלך האמצעי. וכן תעשה בגובה השמש: תוסיף מהלכו באותם הימים או השנים על העקר - יצא לך מקום גבה השמש לאותו היום שתראה. וכן אם תרצה לעשות עקר אחר שתתחיל ממנו, חוץ מעקר זה שהתחלנו ממנו בשנה זו, כדי שיהיה אותו עקר בתחלת שנת מחזור ידוע או בתחלת מאה מן המאות - הרשות בידך. ואם תרצה להיות העקר שתתחיל ממנו משנים שעברו קדם עקר זה או לאחר פמה שנים מעקר זה - הדרך ידועה. כיצד היא הדרך? כבר ידעת מהלך השמש לשנה סדורה, ומהלכה לתשעה ועשרים יום, ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע, שהשנה שחדשיה שלמים היא יתרה על הסדורה יום אחד, והשנה שחדשיה חסרין היא חסרה מן הסדורה יום אחד. והשנה המעברת: אם יהיו חדשיה בסדרן - תהיה יתרה על השנה הסדורה שלשים יום, ואם יהיו חדשיה שלמים - היא יתרה על הסדורה אחד ושלושים יום, ואם יהיו חדשיה חסרין - היא יתרה על הסדורה תשעה ועשרים יום. ומאחר שכל הדיברים האלו ידועים, תוציא מהלך אמצע השמש לכל השנים והימים שתראה, ותוסיף על העקר שעשינו - יצא לך אמצעה ליום שתראה משנים הבאות⁵⁸, ותעשה אותו עקר; או תגרע האמצע שהוצאת מן העקר שעשינו, ויצא לך העקר⁵⁹ ליום שתראה משנים שעברו⁶⁰, ותעשה אותו אמצע העקר. וכזה תעשה באמצע הירח ושאר הכוכבים, אם יהיו ידועים לך. וכבר נתבאר לך מפלל דברינו, שפשם שתדע אמצע השמש לכל יום שתראה מימים הבאים, כך תדע אמצעה לכל יום שתראה מימים שעברו.

גובה לשפל, כלומר במקום שהמסלול עולה תשעים מעלות בגלגל המזלות, מכאן העליה המתמדת של המנה עד 59' 1* במסלול של 90*, והירידה המתמדת עד אפס במסלול מן 90* עד 180*.

ה. הִיָּה הַמַּסְלֹל יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת, תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹש מֵאוֹת וְשָׁשִׁים מַעְלֹת וְתִדְעַ מְנָתוֹ. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיָּה הַמַּסְלֹל מֵאוֹתִים מַעְלֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹש מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, תִּשְׁאָר מֵאָה וְשָׁשִׁים מַעְלֹת. וּכְכֹר הוֹדַעְנוּ, שֶׁמְנַת מֵאָה וְשָׁשִׁים מַעְלֹת - שְׁנִים וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְכֵן מְנַת הַמֵּאוֹתִים - שְׁנִים וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים¹⁶.

(16) כאשר המסלול הוא 180* (כלומר בפריגיאום), המנה היא 0*. ק"ס מעלות הן 20* לפני הפריגאום. 200* הן 20* אחרי הפריגאום. לזוויות שוות, מנות שוות.

ו. וְכֵן אִם הִיָּה הַמַּסְלֹל שְׁלֹש מֵאוֹת מַעְלֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹש מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, יִשְׁאָר שָׁשִׁים. וּכְכֹר יִדְעַת, שֶׁמְנַת שָׁשִׁים מַעְלֹת - מַעְלָה אַחַת וָאַחַד וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְכֵן הִיא מְנַת הַשְּׁלֹש מֵאוֹת מַעְלֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בָּכַל מִנְיָן וּמִנְיָן.

ז. הֲרִי שֶׁהִיָּה הַמַּסְלֹל חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים מַעְלֹת, וּכְכֹר יִדְעַנו שֶׁמְנַת הַשָּׁשִׁים הִיא מַעְלָה אַחַת וָאַחַד וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וּמְנַת הַשְּׁבַעִים הִיא מַעְלָה אַחַת וָאַחַד וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, נִמְצָא בֵּין שְׁתֵּי הַמְּנוֹת עֲשָׂרָה חֲלָקִים. וּלְפִי חֲשָׁבוֹן הַמַּעְלֹת יִהְיֶה לְכָל מַעְלָה חֶלֶק אֶחָד, וְיִהְיֶה מְנַת הַמַּסְלֹל שֶׁהוּא חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים מַעְלָה אַחַת וְשָׁשִׁים חֲלָקִים.

ח. וְכֵן אִלוּ הִיָּה הַמַּסְלֹל שֶׁבַע וְשָׁשִׁים, הִיָּה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְשְׁמוֹנָה וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תַּעֲשֶׂה בָּכַל מַסְלֹל שֶׁיִּהְיֶה בְּמִנְיָנוֹ אַחֲדִים עִם הַעֲשָׂרוֹת, בֵּין בְּחֲשָׁבוֹן הַשֶּׁמֶשׁ בֵּין בְּחֲשָׁבוֹן הַיָּרֵחַ.

ט. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁרָצִינוּ לִידַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי בַּתְּחִלַּת לַיִל הַשַּׁבָּת, אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ תִּמְזוּ מִשְׁנָה זֹאת - תּוֹצִיא אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ תַּחֲלָה לַעֲת הַזֹּאת, וְסִימְנוּ: ק"ה ל"ז כ"ח, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁷; וְתּוֹצִיא מְקוֹם גְּבוּהַ הַשֶּׁמֶשׁ לַעֲת הַזֹּאת¹⁸ - יֵצֵא לָךְ סִימְנוֹ: פ"ו מ"ה כ"ג; וְתִגְרַע מְקוֹם הַגְּבוּהָ מִן הָאֲמִצְעִי - יֵצֵא לָךְ הַמַּסְלֹל: שְׁמוֹנָה עָשָׂרָה מַעְלֹת, וְשְׁנִים וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, וְשְׁתֵּי שְׁנוֹת. סִימְנוֹ: י"ח נ"ב ב'. וְאַל תִּקְפִּיד בָּכַל מַסְלֹל עַל הַחֲלָקִים, אֲלֵא: אִם יִהְיֶה פְּחוּת מִשְׁלֹשִׁים - אַל תִּפְגֵּה אֲלֵיהֶם; וְאִם הִיּוּ שְׁלֹשִׁים אוֹ יוֹתֵר - תַּחֲשֹׁב אוֹתָם מַעְלָה אַחַת, וְתוֹסִיף אוֹתָהּ עַל מִנְיָן מַעְלֹת הַמַּסְלֹל. לְפִיכֹךְ יִהְיֶה מַסְלֹל זֶה תִּשְׁעָה עָשָׂרָה מַעְלֹת, וְתִהְיֶה מְנָתוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ שְׁמוֹנָה וְשָׁשִׁים חֲלָקִים¹⁹.

1 הַמַּסְלֹל יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת? עַד שְׁלֹש
2 מֵאוֹת וְשָׁשִׁים - תוֹסִיף מְנַת הַמַּסְלֹל עַל מְקוֹם
3 הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִצְעִי¹⁰; וְיִמָּה שֶׁיִּהְיֶה אַחֵר שֶׁתוֹסִיף עָלָיו
4 אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ - הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמִתִּי¹¹.

(7) כאשר השמש הולכת מן הגובה אל השפל. (8) משום שבחלק זה גדול האורך האמצעי מן האורך האמיתי. שיעור ההפרש ביניהם נקרא "מנה". (9) כאשר השמש הולכת מן השפל אל הגובה. (10) משום שבחלק זה, קטן האורך האמצעי מן האורך האמיתי. (11) ע"י ציור 1.

5 ג. וְדַע, שֶׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשָׁרָה¹²
6 אוֹ שְׁלֹש מֵאוֹת וְשָׁשִׁים בְּשָׁרָה¹³ - אֵין לוֹ מְנָה¹⁴,
7 אֲלֵא יִהְיֶה הַמְּקוֹם הָאֲמִצְעִי הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמִתִּי.

(12) כאשר השמש בשפל. (13) כאשר השמש שוב בגובה. (14) ע"י למעלה הלכה א', הערה ה'.

8 ד. וְכִמָּה הִיא מְנַת הַמַּסְלֹל? אִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל עָשָׂר
9 מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ עָשָׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
10 עָשָׂרִים מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם
11 יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁמוֹנָה וְחֲמִשִּׁים
12 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ
13 מַעְלָה אַחַת וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים
14 מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְתִשְׁעָה וְעָשָׂרִים
15 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שָׁשִׁים מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה
16 אַחַת וָאַחַד וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁבַעִים
17 מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וָאַחַד וְחֲמִשִּׁים
18 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁמוֹנִים מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ
19 מַעְלָה אַחַת וְשְׁבַעִים וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
20 תִּשְׁעִים מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְתִשְׁעָה
21 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה מַעְלֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ
22 מַעְלָה אַחַת וְשְׁמוֹנָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
23 וְעָשָׂר, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְשְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים
24 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעָשָׂרִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה
25 אַחַת וְחֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
26 וְשָׁשִׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְשְׁלֹשָׁה וְשָׁשִׁים
27 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וָאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה
28 אַחַת וְתִשְׁעָה עָשָׂר חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְחֲמִשִּׁים,
29 תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְחֶלֶק אֶחָד. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
30 וְשָׁשִׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁנִים וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם
31 יִהְיֶה מֵאָה וְשְׁבַעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אֶחָד וְעָשָׂרִים
32 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשָׁרָה - אֵין לוֹ
33 מְנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אֲלֵא מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִצְעִי הוּא
34 מְקוֹמָהּ הָאֲמִתִּי¹⁵.

(15) המספרים מבוססים על יסודות ההנדסה, בה במידה שהשמש מתרחקת מן הגובה או מן השפל הולכת המנה וגדלה. בה במידה שהיא מתקרבת לנקודות אלה, הולכת המנה ומצטמצמת. למקסימום מגיעה המנה באמצע, בין

אחד הוא הגלגל היוצא, כלומר מעגל שמרכזו איננו מרכז הארץ, והמקיף את העולם. תנועתו בכל יום היא 18" 37' 12" ממזרח למערב בכיוון הפוך לסדר המזלות שהוא ממערב למזרח. גלגל שני הוא הגלגל הקטן (אפיציקל), שאינו מקיף את העולם, והירח נע במסלולו במהירות של 53" 93' 3" ליום. מרכז גלגל זה הוא בהיקפו של הגלגל הגדול. מהלך הגלגל הקטן מסביב לגלגל הגדול בכל יום הוא 53" 4' 22" 24* ממערב למזרח לפי סדר המזלות. (3) בדפוס קושטא - אמצע המסלול, דוגמת אמצע הירח בהלכה זו, והשווה להלן פט"ו, ה"א. (4) כי מקום הירח נקבע לא על-ידי תנועתו מסביב לגלגל הקטן, אלא על-ידי תנועת הגלגל הקטן, שבו הירח, מסביב לגלגל הגדול. (5) אם ננכה את מהלך הגלגל הגדול בכיוון ההפוך לסדר המזלות בשיעור הנ"ל 18" 37' 12" 11* ממהלך הגלגל הקטן, מתקדם בכל יום על סדר המזלות בשיעור 3" 35' 10" 13*. המשפט "מהלך אמצע הירח ביום אחד..." שבסוף הלכה א', שייך לפי הענין, לתחילת הלכה ב', וכך הוא בדפוס קושטא. וכן בכת"י תימן ת"א (ספריית מוסד הרב קוק).

ב. נמצא מהלכו בפעולה ימים: מאה ואחת ושלושים מעלות, וחמש וארבעים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: קל"א מה"נ. ונמצא שארית מהלכו במאה יום: מאתים ושבע ושלושים מעלות, ושמונה ושלושים חלקים, ושלוש ועשרים שניות.⁷ סימנם: רל"ז ל"ח כ"ג. ונמצאת שארית מהלכו בארץ יום: מאתים ושש עשרה מעלות, ושלושה ועשרים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: רי"ו כג"ן. ונמצא שארית מהלכו בפעולה אלפים יום: שלש מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: ג' נ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום:⁸ שתיים ועשרים מעלות, וששה חלקים, ושש וחמשים שניות. סימנם: כ"ב ונ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה:⁹ שלש מאות וארבע וארבעים מעלות, וששה ועשרים חלקים, ושלוש וארבעים שניות. סימן להם: שד"ם¹⁰ כ"ו מ"ג. ועל דרך זו תקפל לכל מנין ימים או שנים שתתראה.

(6) אחר ניכוי מספר מהלכים שלמים, 360* כל אחד. (7) בחשבון מהלך אמצע הירח ביום אחד, השמיט הרמב"ם 0" 03', אולם בחשבון מאה ימים צירף אותו, מכיון שזה עולה לסך 3" 8' כי חשבון כ"ט יום חשוב לראיית החודש, ע"י למעלה פ"ב, ה"א. (9) שנה שחדשה כסדרן, שיש לה שני יום, ע"י למעלה פ"ב, ה"א. (10) בדפוס קושטא - שמ"ד. בגלל מובן המילה "שמד", שינו אח"כ את הסימן לשד"ם.

ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ושלושה חלקים, וארבע וחמשים שניות.¹¹ סימנם: י"ג גנ"ד. נמצא מהלכו בפעולה ימים:

(17) למעלה פ"ב, ה"ב. (18) ע"י שם. (19) משום שבשער מעלות ובעשרים מעלות, מנת כל מעלה היא שני חלקים.

י. ולפי שהמסלול הזה היה פחות ממאה ושמונים - תגרע המנה, שהיא שמונה ושלושים חלקים, מאמצע השמש, ישאר: מאה וארבע מעלות, ותשעה וחמשים חלקים, וחמש ועשרים שניות. סימנם: ק"ד נ"ט כ"ה. ונמצא מקום השמש האמתי בתחילת ליל זה במזל סרטן²⁰ בחמש עשרה מעלות בו פחות חמש ושלושים שניות. ואל תפנה אל השניות²¹ פלל, לא במקום השמש ולא במקום הירח ולא בשאר השבונות הראיה, אלא חקר על החלקים בלבד. ואם יהיו השניות קרוב לשלושים - עשה אותם חלק אחד, והוסיפו על החלקים.

(20) את המעלות אנו מתחילים לספור ממזל טלה = 0*. (21) בהלכה זו לא הקפיד הרמב"ם על השניות, אלא על החלקים בלבד. בהלכה הקודמת, לא הקפיד על החלקים, אלא על המעלות בלבד, משום שידיעת המסלול דרושה לשם חישוב מנת המסלול, בה קובעות בעיקר המעלות. אבל בידיעת מקום השמש, יש ערך גם לחלקים.

יא. ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתתראה, תדע יום התקופה האמתי כל תקופה שתתראה²² - בין תקופות הפאות אחר עקר זה שממנו התחלנו²³, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות.

(22) תקופת ניסן בהיות השמש בתחילת מזל טלה במהלכה האמיתי; תקופת תמוז - בתחילת מזל סרטן; תקופת תשרי - בתחילת מזל מאזנים; תקופת טבת - בתחילת מזל גדי. (23) ע"י למעלה פ"ב, ה"ב.

פרק ארבעה עשר

(1) שני מהלכים אמצעיים של הירח.

א. הירח - שני מהלכים אמצעיים יש לו²⁴. הירח עצמו מסבב בגלגל קטן, שאינו מקיף את העולם פלו, ומהלכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא אמצע המסלול³. והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל גדול, המקיף את העולם, ובמהלך אמצעי זה של גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול המקיף את העולם - הוא הנקרא אמצע הירח⁴. מהלך אמצע הירח ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ועשרה חלקים, וחמש ושלושים שניות. סימנם: י"ג יל"ה⁵.

(2) במהלך הירח חלות הפרעות, המשפיעות על מהירותו, פעם היא גדלה ופעם היא פוחתת. "שהירח עקלקלות גדולות יש במעלותיו" - פ"ז הכ"ג (במהירות ובפיגור גם-כן ישנם שינויים: פעם ממחר יותר, ופעם - פחות; פעם מפגר יותר, ופעם - פחות). מכאן הקושי הרב בקביעת מקום הירח בתאריך מסוים. האסטרונומיה העתיקה (פטולומיאוס) נזקקה להנחה של ארבעה גלגלים, כדי להסביר את השינויים במהלך הירח. הרמב"ם הסתפק בשני גלגלים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' תשרי - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלקים¹⁸. ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד
חצי מזל בתולה - תוסיף על אמצע הירח חמשה
עשר חלקים¹⁹. ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה
עד חצי מזל מאזנים - הנה אמצע הירח כמות
שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזנים עד
תחלת מזל קשת - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר
חלקים²⁰. ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד
תחלת מזל דלי - תגרע מאמצע הירח שלשים
חלקים²¹. ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד
חצי מזל דגים - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר
חלקים.

(16) מטרת כל החשבונות האלה היא ידיעת ראיית הירח (עי' פ"א, ה"ט) בא"י (שם ה"ז). מקום השמש האמצעי היוצא לפי החשבון, יהיה לפעמים בתחילת הלילה בדיוק, כגון במזל טלה, ולפעמים שעה אחת לפני השקיעה או אחריה (פ"ב ה"ג), כי אורך היום משתנה ותלוי במקום השמש במזלות. (17) העיקר שממנו מתחיל החשבון לראיית הירח הוא ג' בניסן, שאז השמש עומדת בראש טלה, ויום ולילה שווים. שקיעת השמש היא אז בשעה שש, מקום אמצע הירח, לפי החשבון, פירושו תחילת הלילה באופק המשווה (שעה שש), ואנו - לחשבון ראייה - מעוניינים בידיעת מקום הירח באופק ירושלים. בחצי מזל דגים - חצי אדר - שקיעת השמש באופק ירושלים היא כרבע שעה לפני השקיעה באופק המשווה (כלומר, רבע שעה לפני שעה שש), בחצי מזל טלה - כרבע שעה אחרי השקיעה באופק המשווה. מהלך הירח בשעה הוא בערך 33' (עי' ה"א). כשנגרע ממנו תנועת השמש לשעה, מכיון שגם היא נעה ממערב למזרח, י שארו 30' בערך. לרבע שעה - פחות משמונה חלקים. להפרשים קטנים, למטה משמונה חלקים, אין הרמב"ם שם לב. משום כך, כאשר השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, אין הרמב"ם מוסיף מאומה לאמצע הירח. בהפרשים שלמעלה משמונה חלקים, הוא נוקט 15' (כדין חצי שעה) או 30' (כדין שעה). (18) מחצי ניסן עד תחילת סיון, מוסיף הרמב"ם 15', מכיון שהיום הולך וגדל והשקיעה מתאחרת, אולם אין ההפרש מגיע לשעה, משום כך דינו כהפרש של חצי שעה. (19) בכת"י אוקספורד - שלשים, כך גם בפירוש רבי עובדיה בן דוד - סוף פ"ב, וכן בכת"י ת"א ות"ב ('מיומן'). (20) כי היום פוחת והולך. (21) כאן גורעים ט"ו חלקים, כי השקיעה מקדימה לבוא לפני שעה שש באותו שיעור שהיא מאחרת מחצי מזל טלה עד תחילת מזל תאומים.

ו. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא - הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמות²² שליש שעה באותו הזמן שתוציא האמצע לו, וזה הוא הנקרא אמצע הירח לשעת הראיה²³.

(22) לפעמים שליש, ולפעמים פחות. (23) בליל שלשים.

מאה ושלשים מעלות, תשעה ושלשים חלקים, בלא שניות. סימנם: ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום: מאתים ושלש ועשרים מעלות, ותשעה ועשרים חלקים, ושלש וחמשים שניות¹². סימנם: רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו באלף יום: מאה וארבע מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: ק"ד נח"ן. ונמצא שארית מהלכו בעשרות אלפים יום: שלש מאות ותשע ועשרים מעלות, ושמונה וארבעים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: שכ"ט מח"כ. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום: שמונה עשרה מעלות, ושלשה וחמשים חלקים, וארבע שניות. סימנם:

י"ח נג"ד.

(11) כלומר, מהלך הירח האמצעי בגלגל הקטן הוא 54' 3" 13*. ביתר דיוק: 53' 93" 3" 13*. במהלך אמצע המסלול ביום אחד, נקט הרמב"ם מספר עגול 54', כלומר 07' 0" יותר. במאה ימים עולה ההפרש לשבע שניות, על כן הוא מנכה אותן ויוצא 53'.

ד. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה: שלש מאות וחמש מעלות, ושלש עשרה שניות, בלא חלקים. סימנם: ש"ה י"ג. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל שור, מעלה אחת, וארבעה עשר חלקים, ארבעים ושלש שניות. סימנם: א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעקר זה: ארבע ושמונים מעלות, ושמונה ועשרים חלקים, ושתים וארבעים שניות. סימנם: פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום אמצע הירח בכל יום שתראה, על דרך שעשית באמצע השמש¹⁴. ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתראה, התבונן בשמש ודע באי זה מזל הוא¹⁵.

(13) משפט זה: "ונמצא שארית... ש"ה י"ג" שייך לסוף ה"ג, באופן מקביל לסוף ה"ב. עי' כת"י ת"א. (14) עי' למעלה פ"א, ה"ט. (15) עי' למעלה פ"ב, ה"ב, ה"ג. על-ידי הנוסחה (מהלך אמצע הירח ביום אחד = 35' 03" 10' 13*) (מקום אמצע הירח ביום העיקר) 43' 14" 31* שבה n + מסמן מספר הימים מיום העיקר.

ה. אם היתה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה - תניח אמצע הירח כמות שהוא¹⁶. ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁷. ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי¹

(1) מקום הירח.

א. אם תִּרְצֶה לִידַע מָקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בְּכָל יוֹם
שְׁתַּרְצֶה - תּוֹצִיא תַחֲלָה אֲמָצֵה הַיָּרֵחַ לִשְׁעַת הָרֵאִיָּה
לְאוֹתוֹ הַלִּילָה שְׁתַּרְצֶה, וְכֵן תּוֹצִיא אֲמָצֵה הַמִּסְלּוֹל
וְאֲמָצֵה הַשְּׁמֶשׁ לְאוֹתוֹ הַעֵת, וְתִגְרַע אֲמָצֵה הַשְּׁמֶשׁ
מֵאֲמָצֵה הַיָּרֵחַ,⁴ וְהַנִּשְׁאָר תִּכְפַּל אוֹתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
מֵרַחק הַכַּפּוֹל.

(2) בגלגל המזלות. (3) מהלכו האמצעי של הירח בגלגל הקטן. (4) כי שניהם נעים בכיוון אחד, ממערב למזרח. לאחר שתגרע תקבל מרחק השמש מן הירח.

7 ב. וּכְבֹד הוֹדַעְנוּ, שְׁלֹא בָּאנוּ בְּכָל אֱלֹהֵי הַחֲשֹׁבוֹנוֹת,
8 שְׁעָשִׂינוּ בְּפָרְקִים אֱלֹהִים, אֲלֵא לְדַעַת רְאִיתִי הַיָּרֵחַ.
9 וְלַעֲוֹלָם אֵי אֲפָשֶׁר שְׁיִהְיֶה מִרְחָק זֶה הַכְּפוֹל בְּלִיל
10 הָרִאשִׁי שְׁיִרְאֶה בָּהּ הַיָּרֵחַ אֲלֵא מִחֲמַשׁ מַעֲלוֹת עַד
11 שְׁתֵּים וְשָׁשִׁים מַעֲלוֹת, וְאֵי אֲפָשֶׁר שְׁיוֹסִיף עַל זֶה
12 וּלֹא יִגְרַע מִמֶּנּוּ.⁵

(5) מחמש מעלות.

ג. והואיל והדבר כן, התבונן במרחק זה הכפול: 13
אם יהיה המרחק הכפול חמש מעלות או קרוב 14
לחמש - אין חוששין לתוספת, ולא תוסיף כלום. 15
ואם יהיה המרחק הכפול ממש מעלות עד אחת 16
עשרה מעלות - תוסיף על אמצע המסלול מעלה 17
אחת. ואם יהיה מרחק הכפול משתים עשרה 18
מעלות עד שמונה עשרה מעלות - תוסיף על אמצע 19
המסלול שתי מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול 20
מתשע עשרה מעלות עד ארבע ועשרים מעלות - 21
תוסיף על אמצע המסלול שלש מעלות. ואם יהיה 22
המרחק הכפול מחמש ועשרים מעלות עד אחת 23
ושלשים מעלות - תוסיף על אמצע המסלול ארבע 24
מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול משתים ושלשים 25
מעלות עד שמונה ושלשים מעלות - תוסיף על 26
אמצע המסלול חמש מעלות. ואם יהיה המרחק 27
הכפול מתשע ושלשים מעלות עד חמש וארבעים 28
מעלות - תוסיף על אמצע המסלול שש מעלות. 29
ואם יהיה המרחק הכפול ממש וארבעים מעלות עד 30
אחת וחמשים מעלות - תוסיף על אמצע המסלול 31
שבע מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול משתים 32
וחמשים מעלות עד תשע וחמשים מעלות - תוסיף 33
על אמצע המסלול שמונה מעלות. ואם יהיה 34
המרחק הכפול מששים מעלות עד שלש ושלשים 35
מעלות - תוסיף על אמצע המסלול תשע מעלות. 36
ומה שיהיה אמצע המסלול אחר שתוסיף עליו 37
מעלות אלו - הוא הנקרא מסלול הנכון. 38

(7) כי כאן מהירות הירח אטית יותר ואמצע הירח גדול ממסלול הנכון. שעור ההפרש נקרא מנת המסלול. (8) כי כאן מהירות הירח גדולה יותר ואמצע הירח קטן ממסלול הנכון.

48 ה. וְדַע, שָׁאם יְהִיָּה הַמְּסֻלֵּל הַנִּכּוֹן מֵאָה וּשְׁמוֹנִים
49 בְּשׂוּהָ אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים בְּשׂוּהָ - אֵין לוֹ מִנָּה,
50 אֲלֹא יְהִיָּה מְקוֹם הִירֵם הָאֻמְצָעִי לְשַׁעַת הָרֵאָה־הַזֶּה
51 מְקוֹם הָאֻמְתִּי.⁹

9) כי נקודת מקום הירח האמיתי ונקודת מקום הירח האמצעי הן בקו אחד.

ו. וְכַמָּה הָיָה מִנְת הַמַּסְלוֹל? אִם יִהְיֶה הַמַּסְלוֹל
הַנִּכּוֹן עָשָׂר מַעְלוֹת, תִּהְיֶה מִנְתוֹ חֲמִשִּׁים חֲלָקִים.
וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוֹל הַנִּכּוֹן עָשָׂרִים מַעְלוֹת, תִּהְיֶה
מִנְתוֹ מַעְלָה אֶחָת וּשְׁמֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם
יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ שְׁתֵּי מַעְלוֹת וְאַרְבָּעָה
וְעָשָׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ
שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְשֵׁשׁ חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים,
תִּהְיֶה מִנְתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים.
וְאִם יִהְיֶה שִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וְשֵׁשׁ
עָשָׂר חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שִׁבְעִים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ אַרְבַּע
מַעְלוֹת וְאֶחָד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁמוֹנִים,
תִּהְיֶה מִנְתוֹ חֲמֵשׁ מַעְלוֹת. וְאִם יִהְיֶה תִשְׁעִים, תִּהְיֶה
מִנְתוֹ חֲמֵשׁ מַעְלוֹת וְחֲמִשָּׁה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה,
תִּהְיֶה מִנְתוֹ חֲמֵשׁ מַעְלוֹת וּשְׁמֹנֶה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
מֵאָה וְעָשָׂר, תִּהְיֶה מִנְתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וְתִשְׁעָה
וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעָשָׂרִים, תִּהְיֶה
מִנְתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וְעָשָׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
וּשְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וְאֶחָד עָשָׂר
חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ שְׁלֹשׁ
מַעְלוֹת וּשְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
וְחֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וּשְׁמוֹנֶה
וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשִׁשִּׁים, תִּהְיֶה
מִנְתוֹ מַעְלָה אֶחָת וְשֵׁשׁ וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
מֵאָה וּשְׁבַעִים, תִּהְיֶה מִנְתוֹ מַעְלָה אֶחָת וְתִשְׁעָה

חיבור שני אופני העבודה, צדיקים ובעלי תשובה, והוא עניין "לכתחילה אריבער" שאף שבדרך כלל הוא עניין לבעלי-תשובה הקופצים ומדלגים על סדר העבודה, מכל-מקום נפעל עליו זה גם בעבודת הצדיקים וגם הם שייכים לעבודה ד"לכתחילה אריבער".

הגדרתו של ראש-חודש כמסמל את עבודת התשובה מתבטא גם בפרטי החשבונות שבפרקים אלו. בסוף פ"ג כתב "ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה, תדע יום התקופה האמיתי כל תקופה שתראה, בין תקופות הבאות אחר עיקר זה שממנו התחלנו, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות". כי בעבודת התשובה שתי דרגות: האחת היא תשובה מיראה שעיקרה מכאן ולהבא – "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו". והשניה, תשובה מאהבה שפעולתה גם למפרע – "נעקר עונו מתחילתו". עניין זה מרומז בתקופות הבאות, היינו מכאן ולהבא – תשובה מיראה, והתקופות שעברו מרמזות על תשובה מאהבה שפעולתה גם למפרע. ועפ"ז מובן מדוע הקדים תקופות הבאות לתקופות שעברו, כי הלך מן הקל אל הכבד, תשובה מיראה ואח"כ תשובה מאהבה. ויש להוסיף שעבודת התשובה מרומזת גם בנוגע לחשבון התקופות כפשוטו, כי חשבון התקופות שעברו דורש יגיעה גדולה בהרבה מחשבון התקופות הבאות כי בתקופות הבאות בבוא הזמן בהגיע התקופה הבאה אפשר לברר אם חשבוננו מדוייק אם לאו, ולכן מקפיד לעשות חשבון מדוייק. אבל בתקופות שעברו צריך השתדלות גדולה בהרבה מכיון שאין להם "אבן בוחן" לדעת אם חישב נכון או לא, ולכן נדרשת השתדלות גדולה מאוד.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן עד)

(10) במקום ק"פ מעלות או מאה ושמונים צריך להיות: מאה ושמונה, כי הוספנו חמש מעלות על אמצע המסלול, שהיה ק"ג מעלות.

ט. ובאנו לחקור על מנת זה המסלול הנכון, שהוא מאה ושמונה, נמצאת מנה שלו חמש מעלות וחלק אחד. ולפי שהמסלול הנכון היה פחות ממאה ושמונים, תגרע המנה, שהוא חמש מעלות וחלק אחד, מן אמצע הירח, וישאר: שמונה וארבעים מעלות, ושלשה ושלשים חלקים¹¹, ותשע ושלשים שניות. תעשה השניות חלק, ותוסיף על החלקים. ונמצא מקום הירח האמיתי בשעה זו במזל שור, בשמונה עשרה מעלות, ושלשה ושלשים חלקים ממעלת תשע עשרה. סימנם: י"ח ל"ו. ועל הדרך הנה תדע מקום הירח האמיתי בכל עת ראיה שתראה, מתחלת שנה זו, שהיא העקר, עד סוף העולם.

(11) בעצם – ל"ה חלקים.

1 וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה ושמונים בשנה –
2 אין לו מנה כמו שאמרנו, אלא מקום הירח
3 האמצעי הוא מקום האמיתי.

4 ז. ואם יהיה המסלול הנכון יותר על מאה ושמונים
5 מעלות, תגרע אותו משלש מאות ושלשים ותדע
6 מנתו, בדרך שעשית במסלול השמש. וכן אם יהיו
7 במנן המסלול אחדים עם העשרות, תקח מן היותר
8 שבין שתי המנות האחדים; בדרך שבארנו במסלול
9 השמש במנות שלו, כך תעשה במסלול הנכון
10 במנות שלו.

11 ח. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום הירח האמיתי
12 בתחלת ליל ערב שבת, שיומו שני להודש איר משנה
13 זו, שהיא שנת העקר, ומנן הימים הגמורים מתחלת
14 ליל העקר עד תחלת ליל זה, שאנו רוצים לידע
15 מקום הירח האמיתי בו, תעשה ועשרים יום – תוציא
16 אמצע השמש תחלת ליל זה, יצא לך אמצעו: חמש
17 ושלשים מעלות, ושמונה ושלשים חלקים, ושלש
18 ושלשים שניות. סימנם: ל"ה ל"ח ל"ג. ותוציא
19 אמצע הירח לשעת הראיה לעת זו, יצא לך אמצעו:
20 שלש וחמשים מעלות, ושלשה ושלשים חלקים,
21 ותשע ושלשים שניות. סימנם: נ"ג ל"ו ל"ט.
22 ותוציא אמצע המסלול לעת זו, יצא לך אמצעו:
23 מאה ושלש מעלות, ואחד ועשרים חלקים, ושש
24 וארבעים שניות. סימנם: ק"ג כ"א מ"ו. תגרע
25 אמצע השמש מאמצע הירח, וישאר: שבע עשרה
26 מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ושש שניות. וזה
27 הוא המרחק. תכפל אותו, יצא לך המרחק הכפול:
28 חמש ושלשים מעלות, ושלשה וחמשים חלקים,
29 ושתיים עשרה שניות. סימנם: ל"ה נ"ו י"ב. לפיכך
30 תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות, כמו
31 שהודענו, ויצא לך המסלול הנכון: מאה ושמונים¹⁰
32 מעלות, ואחד ועשרים חלקים. ואין מקפידין על
33 החלקים במסלול, בדרך שבארנו בשמש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד הרי שרצינו לידע מקום הירח האמיתי..."

בהלכות אלו מבאר את פרטי החשבונות של מהלך השמש והירח שעל פיהם קובעים בית-דין את ראשי החדשים. ובפנימיות העניינים:

מולד הלבנה מרמז על עבודת התשובה, שכן יש בו חיסרון ומולד, אבל השמש מרמזת על עבודת הצדיקים שאין בה שינוי.

ענינו של ראש חודש הוא "יחוד שמשא וסירהא" כי אז לראשונה מאירה השמש בלבנה, ובעבודת האדם היינו

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עָשָׂר

(1) העגולה של הירח ושל השמש.

א. הַעֲגוּלָה שְׁסֹכֶכֶת בָּהּ הַיָּרֵחַ תָּמִיד², הִיא נוֹטָה
מֵעַל הַעֲגוּלָה שְׁסֹכֶכֶת בָּהּ הַשֶּׁמֶשׁ תָּמִיד. חֲצִיָּה
נוֹטָה לְצִפּוֹן, וְחֲצִיָּה נוֹטָה לְדָרוֹם³. וְשְׁתֵּי נִקְדּוֹת יֵשׁ
בָּהּ זֹו כְּנֶגֶד זֹו⁴, שֶׁבֶּהן פּוֹגְעוֹת שְׁתֵּי הַעֲגוּלוֹת זֹו בְּזֹו.
לְפִיכָךְ, כְּשִׁיחִיָּה הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְׁתִּיחֶן, נִמָּצֵא סוֹכֵב
בַּעֲגוּלָה שֶׁל שֶׁמֶשׁ כְּנֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ בַּשּׁוּרָה. וְאִם יֵצֵא
הַיָּרֵחַ מֵאַחַת מִשְׁתֵּי הַנִּקְדּוֹת, נִמָּצֵא מֵהַלָּךְ לְצִפּוֹן
הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לְדָרוֹמָה. הַנִּקְדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יִתְחִיל הַיָּרֵחַ
לְנֻטּוֹת לְצִפּוֹן הַשֶּׁמֶשׁ - הִיא הַנִּקְרָאֶת רֹאשׁ, וְהַנִּקְדָּה
שֶׁמִּמֶּנָּה יִתְחִיל הַיָּרֵחַ לְנֻטּוֹת לְדָרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ - הִיא
הַנִּקְרָאֶת זָנָב⁵. וּמֵהַלָּךְ שָׁוִה יֵשׁ לָזֶה הָרֹאשׁ, שְׂאִין בּוֹ
לֹא תוֹסֶפֶת וְלֹא גִרְעוֹן. וְהוּא הוֹלֵךְ בַּמַּזְלוֹת
אַחֲרֵינִי⁶: מִשְׁלָה לְדָגִים, וּמַדְגִּים לְדָלִי, וְכֵן הוּא
סוֹכֵב תָּמִיד.

(2) הכוונה לעגולת הגלגל הגדול, ע"י למעלה פי"ד, ה"א.
(3) ע"י ציור 2. (4) במרחק של 180* (5) האסטרונומיה
העתיקה קראה לקו המחבר את שתי נקודות הפגיעה, דרקון.
מכאן המונחים: ראש (הדרקון) וזנב (הדרקון), וע"י 'פירוש
המשניות' עבודה זרה, פ"ג מ"ג. (6) כלומר ממזרח
למערב. האסטרונומים חשבו ומצאו, שהזמן הדרוש לירח
לשוב לנקודת הראש שממנה יצא, הוא בלמעלה משעתיים
וחצי פחות מן הזמן הדרוש לאמצע הירח להגיע בדיק
לנקודה שממנה יצא (לעשות סיבוב של 360*). מכאן
הסיקו, שהראש נסוג אחורנית. משום כך מספיק פחות זמן,
כדי לשוב אליו.

ב. מֵהַלָּךְ הָרֹאשׁ הָאֲמֻצִּי בְּיוֹם אֶחָד: שְׁלֹשָׁה
חֻלְקִים, וְאַחַת עֲשָׂרָה שְׁנִיּוֹת⁸. נִמָּצֵא מֵהַלָּכוֹ בַּעֲשָׂרָה
יָמִים: אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים, וְשִׁבְעֵי אַרְבָּעִים
שְׁנִיּוֹת. וְנִמָּצֵא מֵהַלָּכוֹ בַּמָּאָה יוֹם: חֲמֵשׁ מַעְלוֹת,
שִׁבְעָה עֶשֶׂר חֻלְקִים, וְשִׁלֹּשׁ אַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת.
סִימָנָם: ה"י"ז מ"ג. וְנִמָּצֵא מֵהַלָּכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם: שְׁתֵּים
וְחֲמִשִּׁים מַעְלוֹת, וְשִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים, וְעֶשֶׂר
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: נ"ב נז"י. וְנִמָּצֵא שְׁאֲרִית מֵהַלָּכוֹ
בַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים יוֹם: מָאָה וְתִשְׁעָה וְשִׁשִּׁים מַעְלוֹת,
וְאַחַד וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים, וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם:
קס"ט לא"מ. וְנִמָּצֵא מֵהַלָּכוֹ לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם:
מַעְלָה אַחַת, וּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים, וְתִשְׁעָה שְׁנִיּוֹת.
וְסִימָנָם: א' לב"ט. וְנִמָּצֵא מֵהַלָּכוֹ לְשָׁנָה סְדֻרָּה:
שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת, וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים,
וְשְׁתֵּים וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: י"ח מ"ד מ"ב.
וְאֲמֻצֵּעַ הָרֹאשׁ בְּתַחֲלַת לֵיל חֲמִישִׁי, שֶׁהוּא הָעֶקֶר,
הִיָּה: מָאָה וּשְׁמוֹנִים מַעְלוֹת, וְשִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים
חֻלְקִים, וְשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: ק"פ נ"ז
כ"ח.

(7) "אמצעי" בניגוד ל"אמיתי", כדי להבחין בין המהלכים
שבהם סופרים את המעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות,
ובין מהלך הראש שהוא אחורנית שלא כסדר המזלות. וע"י
ציור 3. (8) ביתר דיוק - 10', 36, כפי שיוצא בחשבון
עשרת אלפים יום בהלכה זו.

ג. אִם תִּרְצֶה לִידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּכָל עֵת שְׁתִּירְצָה -
תוֹצִיא אֲמֻצֵּעַם לְאוֹתוֹ הָעֵת, כְּדֶרֶךְ שְׁתוֹצִיא אֲמֻצֵּעַ
הַשֶּׁמֶשׁ⁹ וְאֲמֻצֵּעַ הַיָּרֵחַ¹⁰, וְתִגְרַע הָאֲמֻצֵּעַ מִשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים מַעְלוֹת, וְהַנִּשְׁאָר הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ
בְּאוֹתוֹ הָעֵת¹¹. וְכִנְגְדוֹ לְעוֹלָם יִהְיֶה מְקוֹם הַזָּנָב¹².

(9) ע"י פי"ב, ה"ב. (10) ע"י פי"ד, ה"ד. (11) גורעים את
האמצע מש"ס מעלות, כדי להתאים את חישוב מְקוֹם הָרֹאשׁ
לחישוב מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ, שֶׁנִּקְבַּע בַּמַּעְלוֹת מֵטֵלָה
קדימה לפי סדר המזלות, בזמן שמהלך הראש הוא מטלה
אחורנית. מה שנשאר אחר הגירעון מסמן את מספר
המעלות שהראש התרחק מטלה לפי סדר המזלות, וזהו
מְקוֹם הָרֹאשׁ האמיתי. (12) במרחק 180* ממקום הראש.

ד. בִּיצִיד? הֲרִי שְׂרָצִינוּ לִידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ לְתַחֲלַת
לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת, שְׂיוֹמוֹ שְׁנֵי לְהֹדֵשׁ אִיר מִשְׁנָה זֹו,
שֶׁהִיא שְׁנַת הָעֶקֶר, וּמִנְּזֵן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתַּחֲלַת
לֵיל הָעֶקֶר עַד תַּחֲלַת לֵיל זֹו, שְׂאֵנוּ רוֹצִים לִידַע
מְקוֹם הָרֹאשׁ בּוֹ, תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם.

ה. תוֹצִיא אֲמֻצֵּעַ הָרֹאשׁ לַעֵת הַזֹּאת עַל הַדֶּרֶךְ
שֶׁיִּדְעָתָהּ, וְהוּא: שְׁתוֹסִיף מֵהַלָּכוֹ לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים עַל
הָעֶקֶר, יֵצֵא לָךְ אֲמֻצֵּעַ הָרֹאשׁ: מָאָה וְשְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים
מַעְלוֹת, וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים, וְשִׁבְעֵי וּשְׁלֹשִׁים
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: קפ"ב כ"ט ל"ז. תִּגְרַע אֲמֻצֵּעַ זֶה
מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, יִשְׂאָר לָךְ: מָאָה וְשִׁבְעֵי
וְשִׁבְעִים מַעְלוֹת, וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים, וְשִׁלֹּשׁ וְעֶשְׂרִים
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: קע"ז לכ"ג. וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ.
וְאַל תִּפְגֹּה אֶל הַשְּׁנִיּוֹת. נִמָּצֵא מְקוֹם הָרֹאשׁ - בַּמַּזָּל
בְּתוֹלָה, שִׁבְעֵי וְעֶשְׂרִים מַעְלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים;
וּמְקוֹם הַזָּנָב כְּנֶגְדּוֹ - בַּמַּזָּל דָּגִים, בְּשִׁבְעֵי וְעֶשְׂרִים
מַעְלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים.

ו. לְעוֹלָם יִהְיֶה בֵּין הָרֹאשׁ וּבֵין הַזָּנָב חֲצִי הַגִּלְגָּל
בַּשּׁוּרָה¹³. לְפִיכָךְ, כָּל מַזָּל שֶׁתִּמָּצֵא בּוֹ מְקוֹם הָרֹאשׁ
- יִהְיֶה הַזָּנָב בַּמַּזָּל שְׁבִיעִי מִמֶּנּוּ, בְּכִמּוֹ מִנְּזֵן הַמַּעְלוֹת
וְהַחֻלְקִים בַּשּׁוּרָה. אִם יִהְיֶה הָרֹאשׁ בַּעֲשָׂר מַעְלוֹת
בַּמַּזָּל פְּלוּנִי, יִהְיֶה הַזָּנָב בַּעֲשָׂר מַעְלוֹת מִמַּזָּל שְׁבִיעִי
מִמֶּנּוּ.

(13) כלומר, ששה מזלות = 180*.

ז. וּמֵאַחַר שֶׁתִּדַּע מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַזָּנָב וּמְקוֹם
הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, תִּפְּוֹנֵן בְּשִׁלְשֶׁתָּן: אִם מִצֵּאת הַיָּרֵחַ
עַם הָרֹאשׁ אוֹ עַם הַזָּנָב בַּמַּעְלָה אַחַת בְּחֻלְק אֶחָד¹⁴.

חלקים. ואם יהיה המסלול הזה עשרים מעלות, 34
תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים. 35
ואם יהיה המסלול שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות 36
ושלשים חלקים. ואם יהיה המסלול ארבעים, תהיה 37
מנתו שלש מעלות ושלשה עשר חלקים. ואם יהיה 38
המסלול חמשים מעלות, תהיה מנתו שלש מעלות 39
וחמשים חלקים. ואם יהיה המסלול ששים, תהיה 40
מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים. ואם יהיה 41
המסלול שבעים, תהיה מנתו ארבע מעלות ושנים 42
וארבעים חלקים. ואם יהיה המסלול שמונים, תהיה 43
מנתו ארבע מעלות וחמשה וחמשים חלקים. ואם 44
יהיה המסלול תשעים, תהיה מנתו חמש מעלות. 45

(25) כל החישובים האלה מבוססים על תצפיות, ומתאימים לחישובים של היום.

יב. ואם יהיו אחרים עם העשרות - תקח הראוי 46
להם לפי היתר שבין שתי המנות, כמו שעשית 47
במסלול השמש²⁶ ובמסלול הירח²⁷. פיצד? הרי 48
שהיה מסלול הרחב שלש וחמשים מעלות, וכבר 49
ידעת, שאלו היה המסלול חמשים - היתה מנתו 50
שלש מעלות וחמשים חלקים, ואלו היה המסלול 51
ששים - היתה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים, 52
נמצא היתר בין שתי המנות - שלשים חלקים, 53
שלשה חלקים לכל מעלה, ונמצא לפי חשבון 54
מסלול זה, שהוא שלש וחמשים²⁸: שלש מעלות, 55
ותשעה וחמשים חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל 56
מנין ומנין. 57

(26) ע"י פ"ג, ה"ז. (27) ע"י פט"ו, ה"ז. (28) צריך להוסיף כאן מלת "מנתו", וכן הוא בכת"י תימן א, וכת"י ת-ב.

יג. מאחר שתדע מנתו של מסלול הרחב עד 58
תשעים, כמו שהודענו, תדע מנות של כל מנינות 59
המסלול; שאם יהיה המסלול יתר על תשעים עד 60
מאה ושמונים - תגרע המסלול ממאה ושמונים, 61
והנשאר תדע בו המנה. 62

(29) אם מסלול הרוחב למשל *100, כלומר שהירח מרוחק מן הראש *100 או מן הזנב *30 = *100 - *180. רוחב הירח במרחק *80 מן הזנב הוא כרוחב הירח במרחק *80 מן הראש.

יד. וזה הוא רחב הירח בתחלת ליל זה. והוא 63
דרומי, שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים. וכן 64
אם היה המסלול יתר ממאה ושמונים³⁰ עד מאתים 65
ושבעים - תגרע ממנו מאה ושמונים³¹, והנשאר 66
תדע בו המנה. 67

(30) כל המשפט הזה מקומו בסוף הפרק, ולא כאן. וכן אין בכת"י תימן. (31) כי בק"פ אין לו רוחב.

1 - תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא
2 לדרומה; ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש,
3 והוא הולך כנגד הזנב - תדע שהירח נוטה לצפון
4 השמש; ואם היה הירח לפני מקום הזנב, והרי הוא
5 הולך כנגד הראש - תדע שהירח נוטה לדרום
6 השמש¹⁵.

(14) כלומר, במקום שעגולת הירח ועגולת השמש פוגעות זו בזו. (15) השווה ה"א, וראה ציור 2.

7. ח. הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה -
8 היא הנקראת רחב הירח¹⁶. אם היה נוטה לצפון -
9 נקרא רחב צפוני, ואם היה נוטה לדרום - נקרא רחב
10 דרומי, ואם היה הירח באחת משתי הנקודות - לא
11 יהיה לו רחב, כמו שבארנו.

(16) משום שהוא שיעור קטן בניגוד למהלך מזרח-מערב שנקרא אורך, שמגיע לסיבוב של *360.

12 ט. לעולם לא יהיה רחב הירח יתר על חמש מעלות,
13 בין בצפון בין בדרום¹⁷. אלא כך הוא דרפו: יתחיל
14 מן הראש ויתרחק מעט מעט, והמרחק הולך ונוסף,
15 עד שגיע לחמש מעלות¹⁸, ויחזור ויתקרב מעט
16 מעט, עד שלא יהיה לו רחב כשיגיע לזנבו, ויחזור
17 ויתרחק מעט מעט, והמרחק נוסף, עד שגיע לחמש
18 מעלות¹⁹, ויחזור ויתקרב, עד שלא יהיה לו רחב²⁰.

(17) השיעור נקבע ע"י תצפיות. כיום נחשב השיעור - 9'
5*. (18) כאשר הירח במרחק *90 מן הראש. (19) כאשר
הירח במרחק *90 מן הזנב. (20) כאשר ישוב לראש.

19 י. אם תרצה לידע רחב הירח כמה הוא בכל עת
20 שתראה, ואם צפוני הוא או דרומי - תוציא מקום
21 הראש ומקום הירח האמתי לאותה העת, ותגרע
22 מקום הראש ממקום הירח האמתי, והנשאר הוא
23 הנקרא מסלול הרחב²¹. ואם יהיה מסלול הרחב
24 ממעלה אחת עד מאה ושמונים - תדע שרחב הירח
25 צפוני²²; ואם היה המסלול יתר על מאה ושמונים
26 - תדע שרחב הירח דרומי²³; ואם היה מאה
27 ושמונים בשוה או שלש מאות וששים בשוה - אין
28 לירח רחב כלל²⁴. ויתחזר ותראה מנת מסלול הרחב
29 כמה היא, והוא שיעור נטיתו לצפון או לדרום,
30 והוא הנקרא רחב הירח הדרומי או הצפוני, כמו
31 שבארנו.

(21) הנשאר הוא מרחק הירח ממקום הראש. מרחק זה נקרא "מסלול הרוחב", כי בו תלוי שיעור הרוחב. (22) בין הראש לזנב. (23) בין הזנב לראש, וע"י ה"א. (24) כי זוהי נקודת הזנב או נקודת הראש.

32 יא. וכמה היא מנת מסלול הרחב? אם יהיה מסלול
33 הרחב עשר מעלות, תהיה מנתו שנים וחמשים

1 וּמִקּוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי וּמִקּוֹם הָרֹאשׁ לְשַׁעַת הָרֵאִיָּה, 36
2 וְתִגְרַע מִקּוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי מִמִּקּוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי,⁵ 37
3 וְהַנֶּשֶׁאֶר הוּא הַנִּקְרָא אַרְךְ רֹאשׁוֹן. 38

(2 ע"י פ"ג. (3 ע"י פט"ו. (4 ע"י פט"ז, ה"ג. (5 כדי לדעת את מרחק הירח מן השמש (מזמן הקיבוץ).

39 ב. וּמֵאַחֵר שֶׁתֵּדַע מִקּוֹם הָרֹאשׁ וּמִקּוֹם הַיָּרֵחַ - תֵּדַע 39
40 מִקּוֹם הַיָּרֵחַ כִּמָּה הוּא, וְאִם הוּא רֹחֵב צְפוֹנִי אוֹ 40
41 דְּרוֹמִי.⁷ וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב רֹאשׁוֹן. וְהַזֶּהר בְּאַרְךְ הַזֶּה 41
42 רֹאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הָרֹאשׁוֹן, וְיִהְיֶה שְׁנֵיהֶם מוֹכְנִים לָךְ. 42

(6 צ"ל רוחב הירח, וכן הוא בכת"י תימן א' ובכת"י תב. (7 צפוני - אם מסלול הרוחב הוא פחות מן 180* ; דרומי - יותר מן 180*, וע"י פט"ז, ה"י.

43 ג. וְהַתְּבוּנָה בְּאַרְךְ הַזֶּה הָרֹאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הַזֶּה 43
44 הָרֹאשׁוֹן⁸: אִם יֵצֵא לָךְ תִּשַׁע מַעֲלוֹת בְּשָׁוֶה אוֹ פְּחוֹת 44
45 - תֵּדַע בְּדוֹאֵי, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שִׁירָאָה הַיָּרֵחַ 45
46 בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,⁹ וְאִין אִתָּה צְרִיף 46
47 חֲשׁוֹן אַחֵר; וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֹאשׁוֹן יָתֵר עַל 47
48 חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת - תֵּדַע בְּדוֹאֵי, שֶׁהַיָּרֵחַ יֵרָאֶה 48
49 בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִין אִתָּה צְרִיף לְחֲשׁוֹן אַחֵר¹⁰; 49
50 וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֹאשׁוֹן תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים¹¹ מַעֲלוֹת 50
51 וְעַד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה - תִּצְטָרֵף לְדָרֵשׁ וּלְחַקֵּר בְּחֲשׁוֹנוֹת 51
52 הָרֵאִיָּה, עַד שֶׁתֵּדַע אִם יֵרָאֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה. 52

(8 את המילים "וברוחב הזה הראשון", יש למחוק (עברו לכאן כנראה בטעות מסוף ההלכה הקודמת), וכן אינן בכת"י תימן א' ובכת"י תב. (9 מפני קרבת הירח אל השמש. אורו הקלוש של חרמש הירח הקטן אינו נראה בגלל אורן החזק של קרני השמש. (10 משום שהוא מיותר. גבולות המינימום והמקסימום מבוססים על הנסיון. (11 צ"ל - מט', וכן גם בדפוס ויניציאה 1524, ובכת"י תימן, כתוב מפורש: "מתשע".

53 ד. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמורִים? כִּשְׁהֵיָה מִקּוֹם הַיָּרֵחַ 53
54 הָאֲמִתִּי מִתַּחֲלַת מִזֵּל גְּדִי עַד סוֹף מִזֵּל תָּאוֹמִים¹²; 54
55 אֲבָל אִם הִיָּה מִקּוֹם הַיָּרֵחַ מִתַּחֲלַת מִזֵּל סַרְטָן עַד 55
56 סוֹף מִזֵּל קֶשֶׁת¹³, וְיִהְיֶה אַרְךְ הָרֹאשׁוֹן עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת 56
57 אוֹ פְּחוֹת - תֵּדַע, שְׂאִין הַיָּרֵחַ נִרְאֶה כָּלָל בְּאוֹתוֹ 57
58 הַלֵּילָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם הִיָּה¹⁴ הָרֹאשׁוֹן יָתֵר 58
59 עַל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת - וְדַאי יֵרָאֶה בְּכָל גְּבוּל 59
60 יִשְׂרָאֵל; וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֹאשׁוֹן מְעַשְׂרֵה מַעֲלוֹת 60
61 וְעַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע - תִּצְטָרֵף לְדָרֵשׁ וּלְחַקֵּר 61
62 בְּחֲשׁוֹנוֹת הָרֵאִיָּה אִם יֵרָאֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה. 62

(12 כלומר, במזלות העולים, מ-270* עד 90*, בעונת החורף והאביב. אז יראה הירח באורך קטן יותר. וע"י ציור 3. (13 כלומר, במזלות היורדים, מ-90* עד 270*, בעונת הקיץ והסתיו. אז דרוש אורך גדול יותר, כדי שיוכלו לראות את הירח החדש. ההבדל בגבולות הראייה בעונות השונות,

1 טו. וְאִם הִיָּה הַמַּסְלֹל יוֹתֵר עַל מְאֻתִּים וְשִׁבְעִים עַד 1
2 שְׁלֹשׁ מְאֻת וְשָׁשִׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מְאֻת 2
3 וְשָׁשִׁים³², וְהַנֶּשֶׁאֶר תֵּדַע בּוֹ הַמָּנָה. 3

(32 גורעים אותו מש"ס, ואין גורעים ממנו ק"פ, כמו בהלכה הקודמת, כי אז ישאר יותר מתשעים מעלות, וכל החשבון מבוסס על מספר מעלות עד תשעים.

4 טז. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיָּה הַמַּסְלֹל מְאֹה וְחֲמֵשִׁים - 4
5 תִּגְרַע אוֹתוֹ מִמְּאֹה וְשָׁמוֹנִים, נֶשֶׁאֶר שְׁלֹשִׁים; וּכְבֹּר 5
6 יְדַעַת שְׁמֹנֶת שְׁלֹשִׁים - שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים, 6
7 וְכֹף תִּהְיֶה מִנֵּת מְאֹה וְחֲמֵשִׁים: שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְשְׁלֹשִׁים 7
8 חֻלְקִים. 8

9 יז. הֲרִי שֶׁהִיָּה הַמַּסְלֹל מְאֻתִּים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מְאֹה 9
10 וְשָׁמוֹנִים, יִשְׂאֵר עֶשְׂרִים; וּכְבֹּר יְדַעַת שְׁמֹנֶת עֶשְׂרִים 10
11 הִיא מַעֲלָה אַחַת וְשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים, וְכֵן אִם 11
12 תִּהְיֶה מִנֵּת מְאֻתִּים, תִּהְיֶה מַעֲלָה אַחַת וְשְׁלֹשָׁה 12
13 וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים. 13

14 יח. הֲרִי שֶׁהִיָּה הַמַּסְלֹל שְׁלֹשׁ מְאֻת - תִּגְרַע אוֹתוֹ 14
15 מִשְׁלֹשׁ מְאֻת וְשָׁשִׁים, נֶשֶׁאֶר שָׁשִׁים; וּכְבֹּר יְדַעַת 15
16 שְׁמֹנֶת שָׁשִׁים - אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים, וְכֹף 16
17 הִיא מִנֵּת שְׁלֹשׁ מְאֻת: אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים 17
18 חֻלְקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הַמִּנְגְּנוֹת. 18

19 יט. הֲרִי שֶׁרָצִינוּ לִידַע רֹחֵב הַיָּרֵחַ כִּמָּה הוּא וּבְאִיזוֹ 19
20 רוֹחַ הוּא, אִם צְפוֹנִי וְאִם דְּרוֹמִי, בְּתַחֲלַת לַיִל עֶרֶב 20
21 שָׁבַת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֶיךָ מִשְׁנֵה זֶה, וּכְבֹּר יְדַעַת, שֶׁמִּקּוֹם 21
22 הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי הִיָּה כָּלִיל זֶה בְּשָׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת 22
23 וְשִׁשָּׁה וְשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים מִמִּזֵּל שׁוֹר - סִימְנוֹ: י"ח 23
24 ל"ו, וּמִקּוֹם הָרֹאשׁ הִיָּה בְּאוֹתָהּ הָעַת בְּשִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים 24
25 מַעֲלוֹת וְשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים מִמִּזֵּל בְּתוּלָה - סִימְנוֹ: 25
26 כז"ל, תִּגְרַע מִקּוֹם הָרֹאשׁ מִמִּקּוֹם הַיָּרֵחַ, יֵצֵא לָךְ 26
27 מַסְלֹל הָרֹחֵב: מְאֻתִּים אַחַת וְשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת שְׁשָׁה 27
28 חֻלְקִים - סִימְנוֹ: רל"א ו', לְפִי שְׂאִין מִשְׁגִּיחִין עַל 28
29 הַחֻלְקִים בְּכָל הַמַּסְלֹל³³, וְנִמְצָאָה הַמָּנָה שֶׁל מַסְלֹל 29
30 זֶה בְּדָרְכִים שְׁבָעִינוּ בְּפֶרֶק זֶה: שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְשְׁלֹשָׁה 30
31 וְחֲמֵשִׁים חֻלְקִים. וְזֶהוּ רֹחֵב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה. 31
32 וְהוּא דְּרוֹמִי, שֶׁהִיָּה הַמַּסְלֹל יָתֵר עַל מְאֹה וְשָׁמוֹנִים. 32

(33 ע"י פט"ו, ה"ח.

פֶּרֶק שִׁבְעָה עֶשְׂרִי

(1 ידיעת ראיית הירח, מעגל הירח. פעמים בא הארוכה ופעמים בקצרה.

33 א. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ - כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עֲתִידִים 33
34 וּמוֹכְנִים לִידְעַת הָרֵאִיָּה. וּכְשֶׁתִּרְצֶה לְדַעַת זֹאת - 34
35 תִּתְחִיל וּתַחֲשַׁב וּתוֹצִיא מִקּוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי³⁵ 35

בין הירח לשמש (האורך השני) קטן איפוא יותר מן המרחק האמיתי (האורך הראשון). משום כך גורעים את שינוי המראה מן האורך הראשון.

ז. אכל שנוי מראה הרחב: אם היה רחב הירח
צפוני - גורעין חלקים של שנוי מראה הרחב מן
הרחב הראשון, ואם היה רחב הירח הדרומי -
מוסיפין¹⁹ החלקים של שנוי מראה הרחב על הרחב
הראשון. ומה שיהיה הרחב הראשון אחר
שמוסיפין עליו או גורעין ממנו אותם החלקים -
הוא הנקרא רחב שנוי²⁰.

(19) הירח נראה נוטה יותר לדרום מאשר הוא באמת. משום כך כאשר הרוחב צפוני גורעים את החלקים של שינוי מראה הרוחב, כדי לדעת את רוחב הירח, כפי שהוא נראה לעין. מאותה סיבה, כאשר הרוחב דרומי, מוסיפים את החלקים של שינוי מראה הרוחב. (20) הוא הרוחב המדומה.

ח. וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן?
אם יהיה הירח במזל טלה - תשעה חלקים. ואם
יהיה במזל שור - עשרה חלקים. ואם יהיה במזל
תאומים - ששה עשר חלקים. ואם יהיה במזל סרטן
- שבעה ועשרים חלקים. ואם יהיה במזל אריה -
שמונה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל בתולה -
ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל מאזניים
- ששה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל עקרב -
חמשה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל קשת -
ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל דלי -
עשרים וארבעה חלקים. ואם יהיה במזל דגים -
שנים עשר חלקים.

ט. מאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותן מן הרחב
הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענו²¹, וכמה
יוצא לך הרחב השני, וכבר ידעת אם הוא צפוני או
דרומי²², ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה
הרחב השני, ותכין אותו לפניה ויהיה עתיד.

(21) למעלה ה"ו. (22) ע"י פט"ז, ה"י. ובפרק הזה ה"ב.

י. ואחר כך תחזר ותקח מן הרחב השני הזה
מקצתו, מפני שהירח נלזז מעט במעגלו²³. וכמה
הוא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח
מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלות ממנו, או
מתחלת מזל מאזניים עד עשרים מעלות ממנו -
תקח מן הרחב השני שני חמישי. ואם יהיה הירח
מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור,
או מעשרים ממזל מאזניים עד עשר מעלות ממזל
עקרב - תקח מן הרחב השני שלישיתו. ואם יהיה
הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו,

תלוי בגובה האקליפטיקה מן האופק. ברבע הרביעי והראשון, כלומר בחורף ובאביב, גובה האקליפטיקה מן האופק גדול מגובה קו המשווה מן האופק; ברבע השני והשלישי, דהיינו בקיץ ובסתיו, גובה האקליפטיקה קטן מגובה קו המשווה. במדה שגובה האקליפטיקה גדול יותר, מספיק אורך קטן יותר כדי לראות את הירח החדש, שגם הוא גבוה יותר בשמים, ואין ערפילי האופק מפריעים מלראותו. (14) צ"ל האורך הראשון, וכן הוא בכת"י תימן ת"א ות"ב.

ה. ואילו הן חשבונות הראיה¹⁵? התבונן וראה
הירח באיזה מזל הוא¹⁶: אם יהיה במזל טלה, תגרע
מן הארך הראשון תשעה וחמשים חלקים. ואם
יהיה במזל שור, תגרע מן הארך מעלה אחת. ואם
יהיה במזל תאומים, תגרע מן הארך שמונה
וחמשים חלקים. ואם יהיה במזל סרטן, תגרע מן
הארך שלשה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל
אריה, תגרע מן הארך שלשה וארבעים חלקים. ואם
יהיה במזל בתולה, תגרע מן הארך שבעה ושלשים
חלקים. ואם יהיה במזל מאזניים, תגרע מן הארך
ארבעה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל עקרב,
תגרע מן הארך ארבעה ושלשים חלקים. ואם יהיה
במזל קשת, תגרע מן הארך ששה ושלשים חלקים.
ואם יהיה במזל דלי, תגרע מן הארך ארבעה
וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל דלי, תגרע מן
הארך שלשה וחמשים חלקים. ואם יהיה במזל
דגים, תגרע מן הארך שמונה וחמשים חלקים.
והנשאר מן הארך אחר שתגרע ממנו אלו החלקים
- הוא הנקרא ארך שנוי¹⁷.

(15) יסודם בטריגונומטריה. (16) אם יודעים באיזה מקום הוא - מספר המעלות - יודעים באיזה מזל הוא, ע"י למעלה פ"א, ה"ח"ט. (17) בדרך כלל רואה העין את הירח בשמים במקום אחר, קרוב יותר לאופק, מאשר הוא באמת. את המקום האמיתי במזלות, קובע קו ישר מדומה, היוצא ממרכז הארץ והעובר את מרכז הירח ומגיע עד לגלגל המזלות. הקו, המראה לנו את מקום הירח במזלות, הוא הקו היוצא מעין המסתכל במקומו הוא, והעובר דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות. ההפרש בין המקום האמיתי לבין המקום הנראה לעין, נקרא שינוי המראה (ע"י להלן ה"ו). האורך השני הוא המרחק בין מקום השמש לבין מקום הירח, שבו הוא נראה לעין (האורך המדומה). ע"י ציור 5.

ו. ולמה גורעין חלקים אלו? לפי שמקום הירח
האמיתי אינו המקום שיראה בו, אלא שנוי לש
פיניהם בארך וברחב, והוא הנקרא שנוי המראה.
ושנוי מראה הארך בשעת הראיה¹⁸, לעולם גורעין
אותו מן הארך, כמו שאמרנו.

(18) כי אז הירח במערב, והוא נראה קרוב יותר לאופק ולמקום שקיעת השמש מאשר הוא באמת. המרחק המדומה

מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת - יהיה הדבר
הפך²⁷: שאם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף
המעגל על הארץ השני, ואם יהיה רחב הירח דרומי
- תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ
השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו - הוא
הנקרא ארץ השלישי. ודע, שאם לא יהיה שם
נליזת מעגל, ולא נמן החשבון לקחת מן הרחב
השני כלום - יהיה הארץ השני עצמו הוא הארץ
השלישי²⁸. בלא פחות ובלא יתר.

(25) כי הרוחב הדרומי הוא שלילי, ביחס לצפוני שהוא
חיובי. מכאן שכל המספרים שברוחב הצפוני, הם עם סימן
-, ברוחב הדרומי הם עם סימן +. (26) כלומר, ברבע
הרביעי וברבע הראשון (עי' ציור 3). הפונקציה
הטריגונומטרית חיובית, כי $\cos 270^* - 360^* = 0$ וכן $0^* - 90^*$
 $\cos$ חיוביים. (27) ברבע השני והשלישי יהיה להיפך, כי
גבולות $90^* - 270^* = \cos$ שלילי. זה הכלל, שברוחב
הצפוני אנו תמיד גורעים את מעגל הירח. ברבע השני
והשלישי, מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, מעגל
הירח הוא עם סימן - (הפונקציה הטריגונומטרית שלילית),
וכשמחסרים אותו מן האורך הראשון, אנו למעשה מוסיפים
אותו (לפי הכלל של חיסורי מספרים שליליים). על כן אם
יהיה רוחב הירח צפוני, אנו מוסיפים את המעגל. ברוחב
דרומי הוספנו קודם את המעגל, אבל ברבע השני והשלישי
אנו מוסיפים מעגל שסימנו -, כלומר שלמעשה אנו מחסרים
אותו. (28) גם כשאין נליזת המעגל, נשאר השם "אורך
שלישי", כי אחריו בא חשבון אורך אחר, שיקרא "אורך
רביעי". אם במקרה דידן ישאירו את השם "אורך שני", אז
יצטרכו לאורך הבא לקרוא "אורך שלישי", וזה עלול
להטעות, כי בשם זה קראנו לאורך המתוקן בהתחשב
בנליזת המעגל. המטרה בכל החשבונות הללו, היא ידיעת
הקשת בקו המשווה בין שקיעת השמש ובין שקיעת הירח
באופק ירושלים, שבה תלויה ראיית הירח החדש.

יב. ואחר כך תחזור ותראה הארץ השלישי הזה,
והוא המעלות שפין הירח והשמש, באיזה מזל
הוא: אם יהיה במזל דגים או במזל טלה - תוסיף
על הארץ השלישי שתותו. ואם יהיה הארץ במזל
דלי או במזל שור - תוסיף על הארץ השלישי
חמישיתו. ואם יהיה הארץ במזל גדי או במזל
תאומים - תוסיף על הארץ השלישי שתותו. ואם
יהיה הארץ במזל קשת או במזל סרטן - תניח הארץ
השלישי כמות שהוא, ולא תוסיף עליו ולא תגרע
ממנו. ואם יהיה הארץ במזל עקרב או במזל אריה
- תגרע מן הארץ השלישי חמישיתו. ואם יהיה
הארץ במזל מאזנים או במזל בתולה - תגרע מן
הארץ השלישי שלישייתו. ומה שיהיה הארץ
השלישי אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח
אותו כמות שהוא - הוא הנקרא ארץ רביעי. ואחר
כך תחזור אצל רחב הירח הראשון, ותקח שני

או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו -
תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח
מעשרים מעלות ממזל שור עד סופו, או מעשרים
ממזל עקרב עד סופו - תקח מן הרחב השני
חמישיתו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד
עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר
מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו. ואם
יהיה מעשר מעלות ממזל תאומים ועד עשרים
ממנו, או מעשר ממזל קשת עד עשרים ממנו -
תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום
הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים
ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים
ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם
יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד
חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל
קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום,
לפי שאין כאן נליזת מעגל. ואם יהיה הירח מחמש
ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי
עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו.
ואם יהיה מקום הירח מעשר ממזל סרטן עד
עשרים ממנו, או מעשר ממזל גדי עד עשרים ממנו
- תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום
הירח מעשרים ממזל סרטן עד סופו, או מעשרים
ממזל גדי עד סופו - תקח מן הרחב השני שתותו.
ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות
ממנו, או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו -
תקח ממנו הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח
מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או
מעשר ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב
השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מעשרים ממזל
אריה עד עשר ממזל בתולה, או מעשרים ממזל דלי
עד עשר ממזל דגים - תקח מן הרחב השני
שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל
בתולה עד סופו, או מעשר מעלות ממזל דגים עד
סופו - תקח מן הרחב השני שני חמישי. וזאת
המקצת שתקח מן הרחב השני - היא הנקראת
מעגל הירח²⁴.

(23) מלשון "ונלוזים במעגלותם" (משלי ב, טו).
(24) תיקון הרוחב השני בא בגלל ההפרעות במהלך הירח,
"שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו", להלן הכ"ג.

יא. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב הירח, ותראה
אם הוא צפוני או דרומי: אם הוא צפוני - תגרע
מעגל הירח הזה מן הארץ השני, ואם יהיה רחב
הירח דרומי - תוסיף²⁵ המעגל הזה על הארץ השני.
במה דברים אמורים? כשהיה מקום הירח מתחלת
מזל גדי עד סוף מזל תאומים²⁶; אבל אם היה הירח

דרומי, ראוי לגרע ממנו מנת גבה המדינה מן הארץ
הרביעי, ישאר לך: אחת עשרה מעלות ואחד עשר
חלקים. סימנו: י"א י"א. וזו היא קשת הראיה
בלילה הזה. ועל הדרך הזה תעשה ותדע קשת
הראיה, כמה מעלות וכמה חלקים יש בה, בכל ליל
ראיה שתמצא לעולם.

טו. ואחר שתמצא קשת זו, תבין בה. ודע, שאם
תהיה קשת הראיה תשע מעלות או פחות - אזי
אפשר שיראה בכל ארץ ישראל; ואם תהיה קשת
הראיה יתר על ארבע עשרה מעלות - אי אפשר
שלא יראה ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל.³²

(31) במקום "אז" צ"ל "אי", וכך הוא בדפוס קושטא, וכן
בכת"י תימן. (32) גבולות אלו מבוססים על הנסיון. בקשת
ראיה קטנה (תשע מעלות או פחות) ממחר הירח לשקוע.
על כן אי-אפשר שיראה בכל א"י. בקשת ראיה גדולה (יתר
על י"ד מעלות) עובר זמן ניכר עד שהירח שוקע. על כן
אי-אפשר שלא יראה בכל א"י. (חשובנות הראיה בא"י
בנויים על ירושלים, שהרוחב שלה הוא בקירוב לב' מעלות,
ועל המקומות סביבה במרחק ג' מעלות צפונה ודרומה. עי'
למעלה פי"א, הי"ז).

טז. ואם תהיה קשת הראיה מתחלת מעלה עשירית
עד סוף מעלה ארבע עשרה - תערוך קשת הראיה
אל הארץ הראשון, ותדע אם יראה או לא יראה מן
הקצין שיש לו; והן הנקראין קצי הראיה.³³

(33) שני גורמים קובעים אפשרות הראיה בתנאים אקלימיים
נוחים (עי' לקמן פי"ח: 1) קשת הראיה, שממנה תלוי
שיעור הזמן שהירח גלוי לעין עד שקיעתו, (2) האורך
הראשון, כלומר המרחק בין הירח לבין השמש, שממנו תלוי
גודל החלק המואר של הירח. בה במידה החלק המואר שבו גדול יותר.
בה במידה שקשת הראיה קטנה יותר, בה במידה מוכרח
האורך הראשון להיות גדול יותר, כדי שיראה הירח. ובה
במידה שהאורך הראשון קטן יותר, מוכרחת קשת הראיה
להיות גדולה יותר. אם החלק המואר של הירח גדול, אפשר
לראותו אפילו הוא ממחר לשקוע. אם הוא נשאר זמן רב
גלוי עד השקיעה, אפשר לראותו אפילו כשהחלק המואר
קטן, כלומר האורך הראשון קטן. על זה בנויים קיצי
(גבולות) הראיה.

יז. ואלו הן קצי הראיה? אם תהיה קשת הראיה
מיתר³⁴ על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות או
יתר על עשר, ויהיה הארץ הראשון שלש עשרה
מעלות או יותר - ודאי יראה³⁵; ואם תהיה הקשת
פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

(34) בדפוס קושטא - "מותר", וכן גם בהלכות י"ח, י"ט, כ',
כ"א. (35) כשקשת הראיה עולה במעט על המינימום, יכול
האורך הראשון להיות פחות מעט מן המקסימום.

שלישיו לעולם; וזה הוא הנקרא מנת גבה המדינה.
ותתבונן ותראה: אם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף
מנת גבה המדינה על הארץ הרביעי, ואם יהיה רחב
הירח דרומי - תגרע מנת גבה המדינה מן הארץ
הרביעי. ומה שיהיה הארץ הרביעי אחר שגורעין
ממנו או שמוסיפין עליו - הוא הנקרא קשת
הראיה.²⁹

(29) ובמדה זו, מאחר הירח לשקוע אחר השמש.

יג. כיצד? הרי שבאנו לחקר אם יראה הירח בליל
ערב שבת, שני לאחדש איר משנה זו, או לא יראה
- תוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי
ורחב הירח לשנה³⁰ זו, כמו שהודיענו. ויצא לך
מקום השמש האמתי - בשבע מעלות ותשעה
חלקים ממזל שור. סימנו: ז"ט. ויצא לך מקום
הירח האמתי - בשמונה עשרה מעלות וששה
ושלשים חלקים ממזל שור. סימנו: י"ח ל"ו. ויצא
לך רחב הירח - ברוח דרום, שלש מעלות ושלשה
וחמשים חלקים. סימנו: ג' נ"ג. וזה הוא הרחב
הראשון. ותגרע מקום השמש ממקום הירח, ישאר:
אחת עשרה מעלות, ושבעה ועשרים חלקים.
סימנו: י"א כ"ו. וזה הוא הארץ הראשון. ולפי
שהיה הירח במזל שור, יהיה שנוי מראה הארץ
מעלה אחת, וראוי לגרע אותה מן הארץ הראשון,
יצא לך הארץ השני: עשר מעלות, ושבעה ועשרים
חלקים. סימנו: יכ"ז. וכן יהיה שנוי מראה הרחב
- עשרה חלקים. ולפי שרחב הירח היה דרומי,
ראוי להוסיף עליו שנוי המראה, שהוא עשרה
חלקים, ויצא לך הרחב השני: ארבע מעלות,
ושלשה חלקים. סימנו: ד"ג. ולפי שהיה הירח
בשמונה עשרה מעלות ממזל שור, ראוי לקח מן
הרחב השני רביעיתו, והוא הנקרא מעגל הירח,
יצא לך מעגל הירח לעת זו: מעלה אחת וחלק
אחד, לפי שאין מדקדקין בשניות.

(30) צ"ל לשעה זו, וכן בכת"י א' ובכת"י ת"ב.

יד. ולפי שרחב הירח דרומי ומקום הירח האמתי
בין ראש גדי וראש סרטן, ראוי להוסיף המעגל על
הארץ השני, ויצא לך הארץ השלישי: אחת עשרה
מעלות, ושמונה ועשרים חלקים. סימנו: י"א כ"ח.
ולפי שהארץ היה במזל שור, ראוי להוסיף על
הארץ השלישי חמישיתו, שהוא שתי מעלות
ושמונה עשר חלקים, ויצא לך הארץ הרביעי: שלש
עשרה מעלות, וששה וארבעים חלקים. סימנו: י"ג
מ"ו. ותזכורנו אצל הרחב הראשון, ולקחנו שני
שלישיו, ויצא מנת גבה המדינה, והוא: שתי
מעלות, וחמשה ושלשים חלקים. ולפי שהיה הרחב

הרבה, עד שהמציאו דרכים קרובים שאין בחשבונם
עמק גדול. שהירח עקלקלות גדולות יש
במעגלותיו, ולפיכך אמרו חכמים⁴²: שמש ידע
מבואו, ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים⁴³:
פעמים בא בארבה, פעמים בא בקצרה; כמו
שתראה מחשבונו אלו, שפעמים תוסיף ופעמים
תגרע, עד שתהא קשת הראיה, ופעמים תהיה קשת
הראיה ארבה ופעמים קצרה, כמו שבארנו.

(42) רבי יוחנן ראש השנה כה, א. (43) רבן גמליאל, שם.

כד. וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים
מנגן זה ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר
ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר -
היא חכמת התקופות⁴⁴ והגימטריות⁴⁵, שחברו בה
חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשו ביד
החכמים; אבל הספרים שחברו חכמי ישראל, שהיו
בימי הנביאים מבני יששכר⁴⁶, לא הגיעו אלינו.
ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם, שאין
בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם - אין
חוששין למחבר, בין שחברו אותם נביאים בין
שחברו אותם האמות⁴⁷; שכל דבר שנתגלה טעמו,
ונודעה אמתו בראיות שאין בהם דפי, אנו סומכין
על זה האיש שאמרו או שלמדו על הראיה
שנתגלה והטעם שנודע.

(44) אסטרונומיה. (45) הנדסה. (46) הכוונה לכתוב
"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א, יב, לב). את
המילה "לעתים", דרשו חז"ל לחשבון העיבור. עי' בראשית
רבה פרשה עב. ועי' רד"ק לפסוק שם. (47) "ושמע האמת
ממי שאמרה" (מתוך ההקדמה לשימונה פרקים').

יום חמישי י"א תשרי ה'תש"פ

פרק שמונה עשר

(1) אפשרות התגלות הירח ואפשרות העלמותה ונמשך
לעיבור החודש. ונסתים הפרק בדין אין סומכין על קידוש
בית דין שבארץ ישראל.

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון
שהירח יראה בלילה, אפשר שיראה ואפשר שלא
יראה, מפני העבים שמכסין אותו, או מפני המקום
שהוא גיא, או שהיה הר גבוה בנגד רוח מערב
לאנשי אותו המקום², שנמצאו כאלו הן יושבין
בגיא. שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך,
אפלו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר
גבוה ומליל, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן
יראה למי ששוכן על שפת הים או למי שמהלך
בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.

(2) שאינו גיא.

יח. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על עשר מעלות עד
סוף אחת עשרה מעלות או יתר על אחת עשרה, ויהיה
הארץ הראשון שמים עשרה מעלות או יותר - ודאי
יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ
פחות מזה - לא יראה.

יט. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על אחת עשרה עד
סוף שמים עשרה מעלות או יתר על שמים עשרה,
ויהיה הארץ הראשון אחת עשרה מעלות או יותר -
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה.

כ. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על שמים עשרה
מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות או יתר על שלש
עשרה, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות או יותר -
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה.

כא. ואם תהיה³⁶ קשת הראיה מיתר על שלש עשרה
מעלות עד סוף ארבע עשרה או יתר על ארבע
עשרה, ויהיה הארץ הראשון תשע מעלות³⁷ או יותר
- ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה. ועד כאן סוף הקצין.

(36) כאן חסרה המילה "קשת", וצ"ל קשת הראיה, וכן בכת"י
תימן. (37) כאן כתב רבינו, שבאורך ראשון של תשע
מעלות - ודאי יראה, ולמעלה ה"ג כתב "ובודאי שאי אפשר
שיראה". שם מדובר על תשע מעלות בשווה, וכאן כתוב
"תשע מעלות", וזה כולל גם תשע מעלות עם מספר חלקים,
שאין רבינו מדקדק בהם. ועוד, שם מדובר על ראה "בכל
ארץ ישראל", על זה נאמר "אי אפשר", אבל כאן כתוב
"ודאי יראה", אולם אין כוונתו שיראה "בכל ארץ ישראל".

כב. כיצד? באנו להתבונן בקשת הראיה של לילי³⁸
ערב שבת, שני להדש איר משנה זו, יצא לנו
בחשבון קשת הראיה: אחת עשרה מעלות ואחד
עשר חלקים, כמו שידעת³⁹. ולפי שהיתה קשת
הראיה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו אותה אל
הארץ הראשון. וכבר ידעת⁴⁰, שהארץ היה כליל זה
- אחת עשרה מעלות, ושבעה ועשרים חלקים. ולפי
שהיתה קשת הראיה יתר על אחת עשרה מעלות,
ויהיה הארץ הראשון יתר על [אחת] עשרה - יודע
שודאי יראה כליל זה לפי הקצין הקצובות. וכן
תשער בכל קשת וקשת עם הארץ הראשון שלה⁴¹.

(38) צ"ל "ליל", השווה פט"ו ה"ח; פט"ז ה"ד ועוד.
(39) עי' למעלה הי"ד. (40) עי' למעלה הי"ג. (41) צ"ל
אחת עשרה, וכך הוא בדפוס קושטא ובכת"י תימן.

כג. וכבר ראינו מן המעשים האלו כמה חשבונות
יש בו, וכמה תוספות וכמה גרועין, אחר שיגענו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א תשרי - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5) כי הזמן שבין מולד למולד הוא כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים.

ז. ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא, 43
שלא יראה הירח בכל השנה, אלא דבר קרוב הוא 44
הרבה, ופעמים רבות יאירע זה וכיוצא בו במדינות 45
שזמן הגשמים שם ארך והעבים רבים; שאין אנו 46
אומרים שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא 47
יראה בתחלת החדשים ויראה אחר כך. ופעמים לא 48
יראה מפני שאי אפשר לו שיראה בהם, וחדשים 49
שאפשר שיראה בהם לא יראה מפני העבים או 50
מפני שהיה קטן ביותר ולא נתפנו אדם לראותו. 51

ח. אלא הקבלה שהיה ביד חכמים איש מפי איש 52
מפי משה רבנו כך היא: שבזמן שלא יראה הירח 53
בתחלת החדשים חדש אחר חדש - בית דין קובעין 54
חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה 55
ועשרים יום; וכן מחשבים וקובעין חדש מעבר 56
וחדש חסר, בקביעה לא בקדוש, שאין מקדשין 57
אלא על הראיה. ופעמים עושין מלא אחר מלא או 58
חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון. 59

6) לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי.
7) אין אומרים "מקודש".

ט. ומתפנין לעולם בחשבונם, שאם יראה הירח 60
בחדש הבא - יראה בזמנו או בליל עבורו, לא שיראה 61
קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות 62
הראיה האלו שבארנו, יתבאר לך ותדע מתי אפשר 63
שיראה ומתי אפשר שלא יראה, ועל זה סומכין 64
ומעברין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר 65
חדש חסר. ולעולם אין פוחתין מארבעה חדשים 66
המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים 67
המעברין⁸. וגם לעבור חדשים אלו, שמעברין לפי 68
חשבוני, עושין סעדת עבור החדש, כמו שאמרנו 69
בפרק שלישי. 70

8) דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראייה, או קבעו על פי
חשבונות הראייה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי
החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים
(בשנה שחדשה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים
מעוברים (בשנה שחדשה שלמים). (9) ולא רק במקרה
שציפו בית דין כל יום השלושים לעדי הראייה שלא באו.

י. וכל שתמצא בגמרא מדברים שמראין שבית דין 71
סומכין על החשבון, ומפי משה מסיני שהדבר 72
מסור להם והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה 73
שחסר תשעה חדשים בשנה, וכל פיוצא בזה - הכל 74
על עקר זה הוא בנוי, בזמן שלא יראה החדש 75
בזמנו¹⁰. 76

(10) ליל שלושים.

ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה 1
הירח יותר ממה שיראה בימות החמה. לפי שבימות 2
הגשמים, אם יהיה יום צח - יהיה האויר זך הרבה, 3
ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק 4
שיתערב באויר; אבל בימות החמה יהיה האויר 5
כאלו הוא מעשן, מפני האבק, ויראה הירח קטן. 6

ג. וכל זמן שתמצא קשת הראיה והארץ הראשון 7
שתערוף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה 8
הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה 9
ביותר; ואם תמצא קשת הראיה והארץ הראשון 10
ארבין הרבה, והוסיפו עד סוף הקצים שלהן 11
ממעלות - יראה הירח גדול; לפי ארך הקשת 12
והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל. 13

ד. לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו 14
בלבם, שהן: זמן הראיה³ ומקומה, ושואלין את 15
העדים באי זה מקום ראיתם. שאם היתה קשת 16
הראיה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון 17
שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים, 18
והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשנה, 19
ובאו עדים שראוהו: אם היה בימות החמה, או 20
שהיו במקום נמוך - חוששין להן, ובודקין אותן 21
הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה 22
ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עבים 23
המבדילין. 24

3) כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

ה. עדים שראו החדש בזמנו, ובאו והעידו, וקבלום 25
בית דין, וקדשו את החדש הזה הראשון, ומנו 26
תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים 27
לא נראה הירח, מפני שאי אפשר לו להראות⁴ או 28
מפני שפסוהו עבים, והרי בית דין מצפין לו כל יום 29
שלשים, כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את 30
החדש, ונמצא יום ראש חדש השני יום אחד 31
ושלשים, כמו שבארנו; 32

4) לפי חשבון הראייה.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש 33
החדש השני, וליל שלשים לא נראה הירח, אם 34
תאמר שפך מעברין את זה ועושין אותו שלשים, 35
וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלושים - 36
כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש 37
זה, ונמצאו מעברין והולכין, ועושין חדשים אחר 38
שלשים כל השנה כלה, ונמצא בחדש אחרון אפשר 39
שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו או בליל 40
ששה ועשרים⁵, ואין לך דבר שחוק והפסד יותר 41
מזה. 42

אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות - משפטים
אחרים יש להן¹⁷, שהרי אינן מכונות כנגד ארץ
ישראל. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב,
אינן אלא להגיד כל משפטי הראיה, להגדיל תורה
ולהאדירה, לא שיהיו בני מזרח או בני מערב
סומכין על ראית הירח או תועיל להם כלום, אלא
לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ
ישראל, כמו שבארנו כמה פעמים.

(16) ברוחב הגיאוגרפי. (17) בזריחה ובשקיעה.

פרק תשעה עשר

(1) נטיותיו של הירח וחקירות העדים.

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו
בודקין בהן את העדים אומרים להן: להיכן היה
הירח נוטה²² - בשר בעיני להודיע דרך חשבון דבר
זה. ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה
כלל. ותחלת חשבון זה - לדעת נטית המזלות
תחלה.

(2) לצפון או לדרום, עי' ראש השנה כג, ב.

ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות, שבה
מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי
המזרח לחצי המערב, אלא נוטה מעל הקו
השנה, המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום,
חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום³.

(3) עי' בציר 4.

ג. ושתי נקודות יש בה, שפוגעת בהן בעגולת הקו
השנה, המסבב באמצע העולם: הנקודה האחת -
ראש מזל טלה, והנקודה השניה שפנגדה - ראש
מזל מאזניים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון -
מתחלת טלה עד סוף בתולה, וששה נוטות לדרום
- מתחלת מזל מאזניים עד סוף מזל דגים.

ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט
מעט ולהתרחק מעל הקו השנה כנגד הצפון, עד
ראש סרטן, ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השנה
לרוח הצפון שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה
בקירוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השנה מעט
מעט, עד ראש מאזניים, שהוא על הקו השנה.
ומראש מאזניים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח
דרום, עד ראש גדי, ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו
השנה לרוח דרום שלש ועשרים מעלות וחצי
מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו
השנה, עד ראש טלה.

ה. נמצא ראש טלה וראש מאזניים מסבב⁴ על הקו

יא. וכן זה שאמרו חכמים, שמעברין את החדש
לצד¹¹ - הוא בחדשים אלו, שמעברין אותן לפי
חשבון ועושין אחד מלא ואחד חסר, ויש להם
לעבר החדש אחר חדש או לחסר - בזה הוא
שמעברין לצד, מפני שלא נראה הירח בזמנו;
אלא¹² בעת שיראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו
נראה אחר שנתקבץ עם השמש - מקדשין לעולם.

(11) כדי למנוע ששבת ויום הכפורים יבואו רצופים. (12) -
אבל.

יב. וכל הדברים האלו - בזמן שיש שם בית דין,
וסומכין על הראיה; אבל בזמנים אלו - אין סומכין
אלא על הקביעה, בזה החשבון האמצעי הפשוט
בכל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

יג. ויתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריאות,
שאיך יראה הירח בארץ ישראל - יראה בכל מדינות
העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה¹³;
ואם יתן החשבון, שלא יראה בארץ ישראל - אפשר
שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל
ומכונות כנגדה. לפיכך: אם יראה הירח במדינה
שהיא למערב ארץ ישראל - אין בזה ראיה שלא
יראה בארץ ישראל; אלא אפשר שיראה הירח
בארץ ישראל.

(13) באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ-
ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, ובנתיים גדל האורך
הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה
הירח בארץ ישראל, יראה בכל המדינות שהן למערב ארץ
ישראל.

יד. אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים¹⁴
במדינה המערבית המכונת כנגד ארץ ישראל -
בידוע שלא נראה בארץ ישראל.

(14) ולא היו עננים.

טו. וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל - בידוע
שלא נראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ
ישראל ומכונות כנגדה¹⁵; ואם יראה בארץ ישראל
- אפשר שיראה במדינות מזרחיות ואפשר שלא
יראה. לפיכך: אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ
ישראל ומכונת כנגדה - בידוע שיראה בארץ
ישראל; ואם לא נראה במדינה המזרחית - אין בזה
ראיה, אלא אפשר שיראה בארץ ישראל.

(15) כי שם מקדימה השמש לשקוע.

טז. וכל אלו הדברים - בשהיו המדינות שבמערב
ושבמזרח מכונות¹⁶, כגון שהיו נוטות לצפון העולם
משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות; אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א תשרי - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקום הירח האמיתי, ולא יזה רוח היא נוטה, לצפון
או לדרום¹¹. ותחזור ותחשב ותוציא רחב הירח
הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם
נמצאו רחב הירח ונטית מעלתו¹² ברוח אחת, כגון
שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ
שניהם¹³; ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה
האחד דרומי והאחד צפוני - תגרע המעט משניהם
מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל קו השווה
באותה הרוח שהיה בה הרב בשניהם¹⁴.

(11) ע"י ה"ג. (12) של מקום הירח האמיתי. (13) תחבר
את המספרים, כי נטיית המעלה ממעלות המזלות, מראה על
נטיית השמש מן קו המשווה, ורוחב הירח מראה על נטיית
הירח מן השמש. (14) צ"ל "משניהם", דוגמת המעט
"משנים", וכן הוא בדפוס קושטא. גורעים, מכיון
שהמספרים השווים בכיוונים מנוגדים מבטלים זה את זה.

יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו
השווה בליל הראיה, שהוא שני לחדש איך משנה זו,
וכבר ידעת¹⁵ שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל
שור, נטייתה בצפון כמו¹⁶ שמונה עשרה מעלות, ורחב
הירח היה בדרום כמו¹⁷ ארבע מעלות, תגרע המעט מן
הרב - ישאר ארבע עשרה מעלות, נמצא הירח רחוק
מעל הקו השווה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון;
שהרי המנן הרב, שהוא שמונה עשרה מעלות, היה
צפוני. וכל חשבון זה - בקרוב בלא דקדוק, לפי
שאינו מועיל בראיה¹⁸.

(15) ע"י למעלה פי"ז, ה"ג. (16) ולא בדיוק, כי י"ח מעלות
עולה הנטייה בכ' מעלות ממזל שור, ע"י למעלה ה"ז.
(17) בעצם שלוש מעלות ונ"ג חלקים. אין הרמב"ם מדקדק,
כפי שהוא מבאר זאת בסוף הלכה זו. (18) אלא מועיל
כתחילת חשבון למתן תשובה לשאלה: להיכן היה הירח
נוטה, וע"י ה"א.

יב. אם תרצה לידע לאי זו רוח מרוחות העולם
יראה הירח נוטה - תחשב ותדע מרחקו מעל הקו
השווה: אם יהיה על הקו השווה, או קרוב ממנו
בשמים או שלש מעלות בצפון או בדרום¹⁹ - יראה
מכון כנגד אמצע מערב²⁰, ותראה פגימתו מכונת
כנגד מזרח העולם בשווה.

(19) לשמים או שלוש מעלות אין ערך רב בחשבון בלתי-
מדויק זה. (20) אם בשעת השקיעה הירח על קו המשווה,
הרי רואים אותו שוקע בדיוק במערב. אם הירח נע במרחק
מסויים מן קו המשווה, לצפון או לדרום, הרי גם שקיעתו
תהיה במרחק מן קו המשווה.

יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לצפון העולם
- יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותראה
פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום
העולם.

השוה. ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו,
לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח בחצי
מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה
שוין בכל הישוב⁵.

(4) יחד עם השמש בסיבוב היומי. (5) בראש טלה (אביב)
ובראש מאזנים (סתיו), השמש בדיוק בקו המשווה, ואז
אורך היום שווה לאורך הלילה.

ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות
המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיתה שעור,
ורב הנטיה לא תהיה יותר על שלש ועשרים
מעלות וחצי בקרוב.

(6) הגדולה ביותר.

ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנן המעלות
של מזלות. וההתחלה מתחלת מזל טלה. עשר מעלות
- נטייתם ארבע מעלות. עשרים מעלות - נטייתם
שמונה מעלות. שלשים מעלות - נטייתם אחת עשרה
מעלות ומחצה. וארבעים מעלות - נטייתם חמש
עשרה מעלות. חמשים מעלות - נטייתם שמונה עשרה
מעלות. ששים מעלות - נטייתם עשרים מעלות.
שבעים מעלות - נטייתם שתיים ועשרים מעלות.
שמונים מעלות - נטייתם שלש ועשרים מעלות.
תשעים מעלות - נטייתם שלש ועשרים מעלות וחצי
מעלה.

ח. ואם יהיו אחדים במנן - תקח להם מנתם מבין
שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובירח⁸. כיצד?
חמש מעלות - נטייתם שתי מעלות. ואם היה מנן
המעלות שלש ועשרים - נטייתם תשע מעלות. ועל
דרך זו בכל האחדים שהן עם העשרות.

(7) למעלה פי"ג, ה"ז. (8) למעלה פט"ו, ה"ו.

ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחד עד
תשעים - תדע נטייתם כלן, בדרך שהודענום ברחב
הירח⁹: שאם היה המנן יותר על תשעים עד מאה
ושמונים - תגרע אותו ממאה ושמונים, ואם היה
יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים - תגרע
ממנו מאה ושמונים¹⁰, ואם היה יותר על מאתיים
ושבעים עד שלש מאות וששים - תגרע אותו
משלש מאות וששים, והנשאר תדע נטיתו, והוא
נטית אותו המנן שבידך בלא גרעון ולא תוספת.

(9) למעלה פט"ז, ה"ג. (10) כי בק"פ מעלות (מזל מאזנים)
אין כל נטיה מקו המשווה.

י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה
מעל הקו השווה כנגד צפון העולם או כנגד דרום
העולם - תדע תחלה כמה נטיית המעלה שהיא

על זה הרמב"ם בדרשתו לראש-השנה (הצופה מארץ הגר שנה א' וב'), וכתב שמה שאין תוקעין בצרפת בתענית הוא מפני שהם סבורים שמה שאמרו "אין תענית ציבור בבבל" - היינו אפילו לתפילה ולתקיעות[...].

ב. ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שפזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הפל שפגלל מעשיהם הרעים הנרע להן. פכתוב: עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שייגרם להסיר הצרה מעליהם.

ג. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו: דבר זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקריה - הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה: והלכתם עמי בקרי, והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי. פלומר: פשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ד. ומדברי סופרים⁶, להתענות⁷ על כל צרה⁸ שתבוא על הצבור עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות⁹ ומתחננים ומריעין בפחוצרות כלבד. ואם היו במקדש, מריעין בפחוצרות ובשופר¹⁰. השופר מקצר והפחוצרות מאריכות, שמצות היום¹¹ בפחוצרות. ואין תוקעין בפחוצרות ושופר פאחד אלא במקדש, שנאמר: בפחוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'¹².

(6) חכמים. שהרי לא נזכר עינוי בתורה (מגיד-משנה).
(7) לגזור צום על הציבור (משנה, תענית יט.).
(8) המבוארות להלן בפרק שני. (9) המבוארות להלן בפרק רביעי. (10) משנה, ראש השנה כו, ב. (11) של תענית.
(12) בית המקדש ששם גילוי שכינה, הוא "לפני המלך ה'".

ה. תעניות אלו, שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחר יום, שאין רב הצבור יכולים לעמוד בדבר זה¹³. ואין גוזרין בתחלה¹⁴ תענית אלא בשני בשפת ובחמישי שלאחריו¹⁵ ובשני שלאחריו. וכן על הסדר הזה: שני וחמישי ושני¹⁶. עד שירחמו.

(13) ולעולם אין גוזרים גזירה על הציבור אלא-אם-כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה (פ"ב מהל' ממרים ה"ה).
(14) התחלת סדרת התעניות (משנה, תענית טו:).
(15) "ואין גוזרין תענית על הציבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים", כשרואין בעלי חנויות שקונים למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לליל תענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומיירקין ומפקיעין השער (רש"י). והרמב"ם בפירושו למשניות, כתב: שלא יאמרו אם לא שראו בית-דין שהרעב בא, לא היו דוחקים לגזור התענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקיעו השער. (16) בכתב-יד קדמון כתוב, שמצא נוסחא אחרת מכתב-ידו

יד. ואם היה רחוק מעל הקו השנה לדרום העולם - יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ויראה פגימתו נוטה מפגד מזרח העולם פנגד צפון העולם. ולפי רב המרחק, ולפי רב הנטיה²¹.

(21) בה במידה שהמרחק מן קו המשווה גדול יותר, לצד צפון או לצד דרום, בה במידה גדולה יותר נטיית החלק הפגום מן המזרח לצד דרום או לצד צפון.

טו. ומחקירת העדים - שאומרין להם: כמה היה גבוה? ודבר זה יודע מקשת הראיה²²: שפזמן שתהיה קשת הראיה קצרה - יראה הירח פאלו הוא קרוב מן הארץ, ובזמן שתהיה ארבה - יראה גבוה מעל הארץ. ולפי ארך קשת הראיה, לפי גבוה מעל הארץ בראית העינים.

(22) ע' ראש השנה כג, ב. (23) ע' למעלה פי"ז, הי"ד.

טז. הרי בארנו חשבונות פל הדרכים שצריכין להם בידיעת הראיה ובחקירת העדים, כדי שיהיה הפל ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה, ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים. דרשו מעל ספר ה' וקראו, אחת מהנה לא נעדרה²⁴.

(24) בדפוס קושטא ובדפוס רומי ר"מ מסתיים הענין במילים: בריך רחמנא דסייען.

הלכות תעניות

מצות עשה אחת. והיא: לזעק לפני השם בכל עת צרה גדולה שלא תבוא על הצבור.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) נתבאר בו ענין התענית מהו, וכיצד אדם מקבלו, ואי זה דבר אסור בכל תענית, ומה עושין צבור בכל תענית. וסוף דבר נתבאר בו מה שהוא ביאור כללי לנמשך אחר מצות התורה, והוא לזעוק בעת צרה כמבואר שם.

א. מצות עשה מן התורה לזעק² ולהריע בפחוצרות³ על כל צרה שתבוא על הצבור. שנאמר: על הצר הצר אתכם - והרעתם בפחוצרות. פלומר: פל דבר שייצר לכם, פגון בעצרת ודבר וארפה וכיוצא בה'⁴, זעקו עליהן והריעו⁵.

(2) להתפלל בקול רם. (3) החצוצרות היו עשויות מעשת של כסף (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ה). (4) ב'ספרי' לבמדבר י, ט: "רבי עקיבא אומר... שדפון, וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מני? תלמוד-לומר על הצר הצורר אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור - והרעותם בחצוצרות". (5) וכתב ה'מגן אברהם' (או"ח תחילת סי' תקעו): "ואני תמה, למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה, ואף-על-פי שאין תענית ציבור בבבל, מכל-מקום הלא מצוה מדאורייתא לתקוע בלא תענית?" [וכבר עמדו

של הרמב"ם: "וכן על הסדר חמישי ושני וחמישי" (וכ"ה להלן פ"ג ה"ה וה"ט). ולפי גירסא זו יוצא, שאת המושך התעניות אפשר לקבוע ולהתחיל בחמישי, כדעת התנא-קמא שם במשנה, ולא כרבי יוסי שאמר "כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות". וכן פסק בפירוש המשנה שם ('מעשה וקוח'). ומלשון "בתחילה" שכתב, גם כן נראה כנוסחא זו.

1. **ו. אִין גִּזְרִין תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוּר לֹא בְּשַׁבָּתוֹת וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים¹⁷. וְכֵן אִין תּוֹקְעִין בְּהֵן לֹא בְּשׁוּפָר וְלֹא בְּחֻצְצוֹת, וְלֹא זֹעָקִים וּמִתְחַנְנִים בָּהֶם בְּתַפְלָה¹⁸. אֲלֵא אִם כֵּן הִיתָה עֵיר שֶׁהִקִּיפוּהָ עֶפְרוֹם, אוֹ נְהָר¹⁹, אוֹ סְפִינָה הַמְטַרֶּפֶת בָּיָם²⁰. אֲפֹלוּ יַחֲדִי²¹ הַנִּדְרָף מִפְּנֵי עֶפְרוֹם, מִפְּנֵי לְסָטִים וּמִפְּנֵי רוּחַ רָעָה - (מִתַּעֲנִין²² עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת וְזֹעָקִין וּמִתְחַנְנִים עֲלֵיהֶם בְּתַפְלָה. אֲבָל אִין תּוֹקְעִין²³, אֲלֵא אִם כֵּן תִּקְעוּ לְקִבֵּץ אֶת הָעָם לְעֹזֵר²⁴ אוֹתָם וְלִהְיוֹתָן.**

משנה, תענית טו, ב: "אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חרשים כו" וכל-שכן בשבתות וימים-טובים. וכן מפורש ב'ירושלמי' נדרים פ"ח ה"א. (18) משנה, שם יט, א. וראה להלן פ"ב ה"ב, שזועקים על המזונות אפילו בשבת. (19) סכנת שטפון. (20) שפגעה בה סערה בים, והיא קרובה להשבר. (21) תענית כב, ב. (22) רבינו מפרש מה שאמרו מתריעין ב'עננו' (תענית יד), היינו תפלת עננו בתענית (מגיד-משנה). וכן כתב בפירוש המשנה (תענית יט.) שמתעניין. אבל למעלה בפ"ב דהל' שבת הכ"ד, ובפרק ל' שם ה"ב, לא הביא שמתענים (כסף-משנה). ואמנם ב'טור' (או"ח סי' תקעו) לא העתיק "מתענין עליהם בשבת". (23) בתענית יד, א: "שופרות בשבת, מי שרי?" (= וכי מותר לתקוע בשופר בשבת?). (24) כרבי יוסי, שאמר (תענית יט.) "לעזרה ולא לצעקה", ופירשה רבינו (ב'פירוש המשניות') בין בתפילה ובין בתקיעה, אלא שאין הלכה כדבריו לענין מניעת הצעקה בשבת, אבל לענין תקיעה לעזרה - הלכה כדבריו. [וכן יש לפרש בדברי רבינו למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ב "שמתריעין עליהן בשבת לעזרן" - דהיינו בתקיעה].

2. **וְכֵן אִין גִּזְרִין תַּעֲנִיּוֹת בְּתַחֲלָה בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים, אוֹ בְּחֻצְצוֹת וּפְנֵי²⁵, אוֹ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד²⁶. וְאִם הִתְחִילוּ לְהִתְעַנּוֹת עַל הַצָּרָה אֲפֹלוּ יוֹם אֶחָד, וּפָגַע בְּהֵן יוֹם מֵאֵל - מִתַּעֲנִין וּמִשְׁלִימִין הַיּוֹם בְּתַעֲנִית.**

10. **ז. וְכֵן אִין גִּזְרִין תַּעֲנִיּוֹת בְּתַחֲלָה בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים, אוֹ בְּחֻצְצוֹת וּפְנֵי²⁵, אוֹ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד²⁶. וְאִם הִתְחִילוּ לְהִתְעַנּוֹת עַל הַצָּרָה אֲפֹלוּ יוֹם אֶחָד, וּפָגַע בְּהֵן יוֹם מֵאֵל - מִתַּעֲנִין וּמִשְׁלִימִין הַיּוֹם בְּתַעֲנִית.**

25) משנה, תענית טו, ב. 26) במשנה שם לא נזכר חולו של מועד.

14. **ח. תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ²⁷, שֶׁמִּתַּעֲנִין עַל הַצָּרוֹת²⁸, אִין מִתַּעֲנִין בְּהֵן לֹא עֲבֹרוֹת וְלֹא מְנִיקוֹת וְלֹא קִטְנִים²⁹. וּמִתְרִין לְאֹכַל בְּלִילָה³⁰ אֶף עַל פִּי שֶׁמִּתַּעֲנִין לְמַחַר, חוּץ מִתַּעֲנִיּוֹת הַמְטַר³¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּא³². וְכָל תַּעֲנִית שְׂאוּכָלִין בָּהּ בְּלִילָה, בֵּין צָבוּר בֵּין יַחֲדִי, הֲרִי זֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשָּׁחַר³³. וְהוּא שֶׁלֹּא יֵשֶׁן, אֲבָל אִם יֵשֶׁן - אֵינּוּ חוֹזֵר וְאוֹכֵל³⁴.**

ט. **כְּשֶׁם שֶׁהַצָּבוּר מִתַּעֲנִים עַל צָרָתוֹ, כֵּן הַיַּחֲדִי מִתַּעֲנֶה עַל צָרָתוֹ³⁵. פִּיּוֹד? הֲרִי שֶׁהִיהָ לוֹ חוּלָה, אוֹ תוֹעֵה בְּמִדְבָּר, אוֹ אֶסוּר בְּבֵית הָאֲסוּרִין - יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת עָלָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּתַפְלָה. וְאוֹמֵר "עֲנֵנוּ" וְכוּ'³⁶ בְּכָל תַּפְלָה שֶׁמִּתַּפְּלָל. וְלֹא יִתַּעֲנֶה בְּשַׁבָּתוֹת וְלֹא בְּמוֹעֲדוֹת וְלֹא בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וְלֹא בְּחֻצְצוֹת וּפְנֵי³⁷.**

35) כתנא-קמא של רבי יוסי (תענית כב:) שאמר "על כולן (על כל הצרות שנזכרו שם) יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית". וכן מפורש בשמואל-ב יב, טו-טז: "ויגוף ה' את הילד כו' ויאנש. ויבקש דוד את האלקים בעד הנער ויצום דוד צום" (האדר"ת בהגהותיו). (36) תענית יג, ב: "יחיד שקיבל עליו תענית, מתפלל של תענית (=עננו) - בשומע תפלה". (37) שם, י, א.

י. **כָּל תַּעֲנִית שֶׁלֹּא קִבְּלָה עָלָיו הַיַּחֲדִי מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינּוּ תַּעֲנִית³⁸. פִּיּוֹד מִקִּבְּלָה? כִּשְׂתִּתְפַּלֵּל תַּפְּלַת מְנַחָה, אוֹמֵר אַחֵר הַתַּפְּלָה: מָחָר אֶחָד בְּתַעֲנִית. וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ³⁹ לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר. וְאֶף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּלִילָה, לֹא הִפְסִיד כָּלוּם⁴⁰. וְכֵן אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ וְקִבֵּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה, לֹא הִפְסִיד תַּעֲנִיתוֹ. וְאֵינּוּ צָרִיךְ פְּנֹנָה לְכָל יוֹם וְיוֹם מִבְּעוֹד⁴¹.**

38) שם, יד, א: "ואי יתיב (אם יושב בתענית בלי קבלה מבערב), מאי? אמר רבה בר שילא: דמיא למפוחא דמליא זיקא (הוא דומה למפוח שנופחין בו הנפחין את האור המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח, שלא אכל בחינם - רש"י)", כלומר אין זה תענית כלל וכלל, אבל הוא כתענית שעות (להלן הלכה יג). (39) בנוסחת המגיד-משנה, היה כתוב: "כשיתפלל תפילת מנחה או אחר התפילה, אומר עננו וגומר בלבנו". ופירשה: כשיתפלל - היינו בשומע תפילה (וכפירוש ר"ח), או אחר התפילה - אחר שסיים

עליו וסוברים, שכיון שהבבלי אומר בפירוש (תענית יב). "והוא שלא טעם כלום עד הערב", הוא חולק על הירושלמי. וכתב המגיד-משנה שדעת הרמב"ם לפרש "והוא שלא טעם כלום עד הערב", היינו משעה שחושב להתענות. והיינו מה שאמרו: "כל תענית שלא שקעה עליו החמה - אינו תענית" וכגירסת רבינו חננאל (תענית, שם) "אמר רב חסדא: הא דאמרת מתענין לשעות כו' והוא שלא טעם כלום עד הערב כו' רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לאו שמיא תענית". ולא כהראב"ד שכתב, שהן שתי מימרות נפרדות, והראשונה באה למעט מי שאכל לפני חצות היום ואחר-כך קיבל עליו התענית עד הערב. והרשב"א בתשובה מביא, ששמע שהרמב"ם חזר בו מדין זה, ותיקן כך: "עיניו שעות אינו עיניו אלא אם לא טעם באותו יום כלום".

יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם - הרי זה לא ינהג עדוניה בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב; אלא דואג ואונן, כענין שגאמר: מה יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו⁵⁶. ומתיר לו לטעם את התבשיל, ואפילו בכדי רביעית⁵⁷; והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט. שכתב⁵⁸ ואכל⁵⁹, משלים תעניתו⁶⁰.

(56) תענית יא, א. (57) ולא יותר (ברכות יד). (58) "ירושלמי" נדרים, שם. (59) כזית. (60) בכת"י הגירסא: "משלים תפילתו ותעניתו", היינו שיתפלל "ענו" (מעשה רוקח). ודוקא אם קיבל עליו לצום ביום הזה, אבל אם קיבל עליו תענית באיזה יום שהוא ושכח ואכל, אבד תעניתו וחייב לצום יום אחר (רבינו בפ"ד מהל' נדרים הלכה טז, וכ"כ הראב"ד כאן).

טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא; על צרה, ועברה - הרי זה משלים תעניתו⁶¹. ההולך במקום שמתענין למקום שאין מתענין, הרי זה מתענה ומשלים תעניתו⁶². הלך במקום שאין מתענין למקום שמתענין, הרי זה מתענה עמהן. שכתב ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם ואל ינהג עדוניה בעצמו⁶⁴.

(61) תענית י, ב. ואפילו אם נתרפא (או עברה הצרה) קודם חצות היום, שהרי קיבל עליו התענית. ואם אינו משלים - נראה כמתנה עם קונו, אם תעבור לא אתענה ואם לא תעבור אתענה (רש"י). ובציבור לא הטריחו עליהם להשלים (כשעברה הצרה קודם חצות היום), מפני טורח הציבור (מגיד-משנה להלן הלכה טז). (62) תענית, שם. (63) וברש"י שם: כל התעניות שקיבלו בני עירו, שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם. (64) תענית, שם. וכן אלה שפטורים להתענות, כגון מעוברות ומניקות, לא ינהגו עידונים בעצמם ("ירושלמי" תענית פ"א ה"ה).

טז. צבור שהיו מתענין על הגשמים, וירדו להן גשמים: אם קדם חצות ירדו - לא ישלימו⁶⁵; אלא

תפילתו (וכפירוש רש"י) קודם שיעקור רגליו. ומה שכתב "אומר ענו", כן הוא גם בשאלתות ויקהל סי' סו. והיינו שאומר "ענו ה' ענונו ביום צום תענית", כי למחר אשב בתענית" (הגהות אשר"י פ"א דתענית סי' יג), ועי' רא"ש שם, ותשובות רבינו בסוף הספר. (40) תענית יא, ב. (41) מבעוד יום שלו.

יא. קבל עליו⁴² מבעוד יום להתענות למחר - בלבד והתענה, ובלילה נמלך⁴³ להתענות ביום שני⁴⁴, אף על שילן בתעניתו - אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל ושתה בלילה והשפים בבקר ונמלך להתענות, שאין זו תענית קבל⁴⁵.

(42) תענית, שם. (43) התחרט. (44) כלומר, גם ביום שני. (45) מכיון שצם בלא קבלת תענית. ויש לו דין תענית שעות, המבואר להלן בהלכה יג.

יב. הרואה⁴⁶ חלום רע, צריך להתענות למחר⁴⁷, כדי שישבו ויעור⁴⁸ במעשיו ויחפש בהן ויחזר בתשובה. ומתענה ואפלו בשבת. ומתפלל "ענונו"⁴⁹ בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת, מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת⁵⁰.

(46) תענית יב, ב. (47) "יש אומרים, שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע, והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים, שעל שלשה חלומות מתענים בשבת: הרואה ספר-תורה שנשרף, או יום הכיפורים בשעת נעילה, או קורות ביתו או שינוי שנפלו, ונראה לי שהחלומות שאמרו במסכת ברכות פרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת" (שולחן ערוך או"ח סי' רפח). (48) ויתעורר. (49) כן כתבו 'הלכות גדולות' (מגיד-משנה). (50) תענית, שם: "מאי תקנתיה (מה תקנתו של זה שמתענה תענית חלום בשבת)? ליתבי תעניתא לתעניתא" (ישב בתענית אחר, ויכפר על זה שהתענה בשבת).

יג. מתענה אדם שעות⁵¹, והוא שלא יאכל כלום שאר היום⁵². כיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד תשע שעות⁵³, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום - הרי זה מתענה אותן שעות⁵⁴, ומתפלל בהן "ענונו". שהרי קבל עליו התענית קדם שעות התענית. וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות⁵⁵.

(51) שם, יא, ב. (52) שם, יב, א. (53) כלומר, לא קיבל עליו תענית, אלא מפני טרדתו לא טעם. (54) שנשארו מן היום. (55) "ירושלמי" נדרים פ"ח ה"א: "מילתיה דרבי יונה אמר מתענין שעות, רבי יונה הוה בצור, ושמע דדמך (נפטר) בריה דרבי יוסי, אף-על-גב דאכיל גובנה (גבינה) ושתה מיא (ושתה מים באותו יום) - צם כל ההוא יומא" (ונחשב לו לתענית). אבל הראב"ד וכל הראשונים חולקים

ויש לה סדר ארוך ותעניות משונים בענינם. ולזה נתיחדו לה שני פרקים אחרים.

א. אלו הן הצרות של צבור שמתעניין ומתריעין עליהם: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון, ועל הירקון, ועל המפלת, ועל החלאים, ועל המזונות, ועל המטר.

(2) "על הצר הצור אתכם והרעותם בחצוצרות - רבי עקיבא אומר, אין לי אלא מלחמה, - שדפון וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מניין? תלמוד לומר: על הצר הצור אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור - והרעותם בחצוצרות."

ב. כל עיר שיש בה צרה מפל אלו - אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבר הצרה, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות, אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת, כמו שאמרנו; חוץ מצרת המזונות, שצועקין עליה אפילו בשבת, אבל אין מתריעין עליה בחצוצרות בשבת.

(3) אותו האיזור. אבל במקומות הרחוקים לא מתענים, שאם כן היינו צריכים לצום לעולם, שהרי אין זמן בעולם שלא תהיה בו חרב באחד מן המקומות. (4) מתפללים בלא תקיעה בחצוצרות. (5) "תנו רבנן: מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת", וכאן הפירוש "מתריעים", הוא בקשת רחמים בתפילה הלא תקיעה בחצוצרות.

ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד? עפ"ם שפאו לערף מלחמה עם ישראל, או לטל מהם מס, או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם גזרה, אפילו במצוה קלה - הרי אלו מתעניין ומתריעין עד שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם מתעניין, אבל אין מתריעין, אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן.

(6) "אמרו ליה לרבא אתו חברי (=גויים רשעים שגזרו גזרות על ישראל להעבירים על דתם) לבבל, גזר תעניתא."

ד. על החרב כיצד? אפילו חרב של שלום, כגון שערכו מלחמה עפ"ם עם עפ"ם ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה ומתעניין עליה. שפאמר: וחרב לא תעבר בארצכם - מפלל שראית המלחמה - צרה.

(7) "חרב שאמרו אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו."

ה. ועל הדבר. אי זו היא דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - הרי זה דבר. יצאו ביום אחד,

אוקלין ושותין, ומתפנסין וקוראין הלל הגדול; שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה וחרס מלאה. ואם אחר חצות - הואיל ועבר רב היום בקדשה, ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתעניין על צרה ועברה, או על גזרה ובטלה: אם קדם חצות - לא ישלימו, ואם אחר חצות - ישלימו.

(65) משנה, תענית יט, א. כרבי אליעזר ורבי טרפון. (66) מזמור קלו בתהלים, שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר", נקרא הלל הגדול "מפני שהקדוש ברוך הוא יושב ברומו של עולם ומחלק מזון לכל בריה" (פסחים קח.). (67) תענית כה, ב ודף כו, א. ש"מתוך שכתוב בו: "נותן לחם לכל בשר", נראה להאמר על השובע" (רש"י). (68) נלמד מדין גשמים שלמעלה. שלא הטריחו על הציבור להשלים התענית. אבל הראב"ד סובר שדין זה נאמר רק בצרת גשמים, אבל בשאר צרות - דין ציבור כדין יחיד, המבואר בהלכה הקודמת, שכיון שקיבלו עליהם התענית - צריכים להשלים אותו אף אם עברה הצרה.

יז. בכל יום תענית שגזרין על הצבור מפני הצרות, בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת ובדקים על מעשי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצות היום. ומסירין המכשולות של עברות; ומזהירין ודורשין וחוקרין על בעלי חמס ועברות, ומפרישין אותן; ועל בעלי זרוע, ומשפילין אותן; וכיוצא בדברים אלו. ומחצי היום ולערב: רביע היום קוראין בברכות וקללות שפותרה, שפאמר: מוסר ה' בני אל תמאס, ואל תקץ בתוכחתו. ומפטרין בנביא בתוכחות מענין הצרה. ורביע היום האחרון מתפללים מנחה ומתחננים וזועקים ומתודים כפי כחם.

(69) תענית יב, ב. מימרא של אביי. ונאף-על-פי שסוגיית הגמרא שם עוסקת בשלוש תעניות שניות (המבוארות להלן פ"ג ה"ג-ה"ד) - מכיון שהביא הפסוק (נחמיה ט, ג) "ויקרא בספר תורת ה' אלקים רביעית היום, ורביעית מתוודים ומשתחווים לה' אלקיהם", נראה שבכל תענית נוהגים כן. וראה להלן בפ"ג ה"ב, ובלחם-משנה כאן. (70) משנה, מגילה ל, ב. ומימרא של אביי, תענית שם. וזהו דוקא בתעניות שגזרין אותן הציבור מפני הצרות, כגון: בצורת ודבר וכיוצא בהן, קוראים ברכות וקללות, כדי שישובו העם ויכנע לבבם כשישמעו אותם, אבל בשאר התעניות, שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו, קורין בשחרית ובמנחה "ויחל", ראה ברמב"ם הלכות תפילה פרק יג ה"ח (צפנת פענח).

יום שישי י"ב תשרי ה'תש"פ

פרק שני

(1) נתבאר בו, על אלו צרות מתעניין. ונזכרו בו פרטי הצרות אחת לאחת, ודיניהן בפרט. ואחת מהן צרת מניעת הגשמים,

1 או בארבעה ימים - אין זה דבר. היה בה אלה,
2 ויצאו ממנה ששה מתים בשלשה ימים זה אחר זה
3 - דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה - אין זה דבר.
4 וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים
5 ששבתו ממלאכה בכלל מניין אנשי המדינה לענין
6 זה.⁹

(8) "הגברים לבד מטה". (9) ששלושה סוגים אלה, הם חלושים בטבעם, ועלולים להיפגע יותר.

7 ו. היה דבר בארץ ישראל, מתעניין שאר גליות
8 ישראל עליהן¹⁰. היה דבר במדינה¹¹, וישירות
9 הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת - שתייהן
10 מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו¹².

(10) "שם גבירה (שהיא ארץ ישראל) לוקה - שפחה (חוצה לארץ) לא כל שכן". (11) בחוצה לארץ. (12) והיום לא גזרים תענית על מכת דבר, מפני שנשתנה טבע בני האדם, ונתברר כי המחלה מסוכנת יותר כשאנו אוכל ושותה. ואפילו בצומות הרגילים מקילים בזמן הדבר מפני ספק פקוח נפש.

11 ז. אין מתעניין על חיה רעה אלא בזמן שהיא
12 משלחת¹³. כיצד? נראתה בעיר ביום, הרי זו
13 משלחת. נראתה בשדה ביום - אם נראתה שני בני
14 אדם ולא ברחה מפניהם, הרי זו משלחת. ואם היה
15 שדה הסמוכה לאדם¹⁴, ונראתה שני בני אדם ורדפה
16 אחריהם - הרי זו משלחת; לא רדפה אחריהם -
17 אינה משלחת. ואם היה באגם, אפלו רדפה אחריהם
18 אינה משלחת, אלא אם בן טרפה שניהם ואכלה
19 אחד מהן¹⁵. אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה
20 משלחת; מפני שהיה הוא מקומה, ומפני הרעבון
21 טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

(13) נשלחה מן השמים, ואינה תופעה טבעית. (14) מקום משכנם הקבוע של חיותו טרף. (15) וכל שכן אם לא אכלה אף אחד מהם הרי זו משולחת, שזו אינה תופעה טבעית.

22 ח. בתים הבנויים במדרגות ובאמצעות הנשמות,
23 הואיל והן מקום גדודי חיה - אם עלתה לגג ונטלה
24 תינוק מעריסה, הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה
25 למדה זו, אינה משלחת. שאילו בני אדם הם שסכנו
26 בעצמם ובאו למקום החיות.

27 ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו
28 והזיקו¹⁶, כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך
29 לומר צרעין¹⁷ ויתושין והדומה להן - אין מתעניין
30 עליהם ולא מתריעין, אבל זועקין בלא תרועה.

(16) הזיקו ולא המיתו. שאם המיתו, מתענים עליהם כמו על חיותו טרף. (17) כעין דבורים העוקצים ומזיקים.

(28) שמתפרנסים מהמסחר בהם. (29) אין הכוונה שהצרה היא בהזלת המצרך, אלא שהם זקוקים למכור בהפסד כזה, דבר שקנה בעשרה - למכור בשישה, ומערער את יסודות הפרנסה. (30) מבקשים רחמים בתפילה, אבל לא מתריעים בחצוצרה.

31 י. על הארבה ועל החסיל, אפלו לא נראה מהן אלא
32 טו. על המטר כיצד? הרי שרבו עליהן גשמים עד
33 שיצרו³¹ להן, הרי אלו מתפללין עליהן. שאין להן
34 צרה יתרה מזו, שהבתים נופלין, ונמצאו בתיהן
35 קבריהן. ובארץ ישראל אין מתפללין על רב
36 הגשמים, מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנויים

1 בְּאַבְנֵים, וְרַב הַגְּשָׁמִים טוֹבָה לָהֶן, וְאֵין מִתְעַנֵּין
2 לְהַעֲבִיר הַטּוֹבָה.

(31) שִׁנְצִמַח מֵהֶם צָרָה לַצָּבוּר.

3 טִז. תְּבוּאָה שֶׁצִּמְחָה, וְנִמְנַע הַמָּטָר, וְהִתְחִילוּ צִמְחֵין
4 לִיבֶשׁ - הָרִי אֵלֹו מִתְעַנֵּין וְזוֹעֲקִין עַד שֶׁיֵּרְדוּ גְשָׁמִים,
5 אוֹ עַד שֶׁיִּבְשׁוּ³² הַצִּמְחִים. וְכֵן אִם הִגִּיעַ זְמַן הַפֶּסַח
6 אוֹ קָרֹוב לוֹ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא זְמַן פְּרִיחַת
7 הָאֵילָנוֹת שָׁם, וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים - הָרִי אֵלֹו מִתְעַנֵּין
8 וְזוֹעֲקִין עַד שֶׁיֵּרְדוּ גְשָׁמִים הָרְאוּיִין לְאֵילָנוֹת, אוֹ עַד
9 שֶׁיַּעֲבֹר זְמַנָּם.

(32) שִׁמָּאז לֹא יוֹעִילוּ עוֹד הַגְּשָׁמִים, וְהִיא תְּפִילַת שׂוֹא.

10 יִז. וְכֵן אִם הִגִּיעַ זְמַן חַג הַסִּכּוֹת וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים
11 הַרְבֵּה פְּדִי לְמִלְאֵת מֵהֶם הַבּוֹרוֹת הַשִּׁיחִין וְהַמְּעָרוֹת³³
12 - הָרִי אֵלֹו מִתְעַנֵּין עַד שֶׁיֵּרְדוּ גְשָׁם הָרְאוּי לַבּוֹרוֹת.
13 וְאִם אֵין לָהֶם מַיִם לְשִׁתּוֹת, מִתְעַנִּים עַל הַגְּשָׁמִים
14 בְּכָל עֵת שֶׁלֹא יִהְיֶה לָהֶם מַיִם לְשִׁתּוֹת, וְאִפְלוּ בִּימּוֹת
15 הַחֲמָה.

(33) שִׁאוּגָרִים בְּהֶם מַיִם לְהַשְׁקוֹת אֶת הַזֵּרְעִים וְהַבְּהֵמוֹת.

16 יח. פֶּסְקוֹ הַגְּשָׁמִים, בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם אֲרֻבַּעִים יוֹם,
17 בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים - הָרִי זֶה מִפֶּת בְּצֶרֶת³⁴, וּמִתְעַנִּים
18 וְזוֹעֲקִים עַד שֶׁיֵּרְדוּ הַגְּשָׁמִים, אוֹ עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַנָּם.
(34) מִכָּה הַמִּבְיָאָה לִידֵי בְּצוֹרֶת, שֶׁכָּבַד הַשְּׂרִישׁוֹ הַזֵּרְעִים,
וּמִתְקַלְקֵלִים מִפְּנֵי חוֹסֵר גְּשָׁמִים.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) נִתְבָּאֲרוּ בּוֹ חֲלוּקֵי תַעֲנִיּוֹת הַגְּשָׁמִים, וְהַזְמַן הַקְּבֹועַ לַצָּבוּר
וְלִיחִידִים לְהַתְעַנּוֹת, וּפְרֻטֵי הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִין בְּזִמְנָן הַעֲצִירָה
וּמִנִּיעַת הַגְּשָׁמִים.

19 א. הָרִי שֶׁלֹא יֵרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים כָּל עֶקֶר מִתְחַלֵּל
20 מְמוֹת הַגְּשָׁמִים: אִם הִגִּיעַ י"ז בְּמִרְחָשׁוֹן² וְלֹא יֵרְדוּ
21 גְשָׁמִים, מִתְחִילִין תַּלְמִידֵי חֻכָּמִים בְּלִבָּד לְהַתְעַנּוֹת
22 שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשָׁנִי³; וְכָל הַתַּלְמִידִים רְאוּיִין לְכַף⁴.

(2) תַעֲנִית ו', א: "אִיזוּהָ רַבִּיעָה (עוֹנֹת גְּשָׁמִים) רֵאשׁוֹנָה?
הַבְּכִירָה (רֵאשִׁית עוֹנֹת גְּשָׁמִים) בְּשִׁלְשָׁה בְּמִרְחָשׁוֹן, בִּינּוֹנִית
בְּשִׁבְעָה בּוֹ, אִפִּילָה (גֶשֶׁם מְאוּחָר) בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בּוֹ".
(3) מִשְׁנָה, שֶׁם י', א: "הִגִּיעַ שִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּמִרְחָשׁוֹן וְלֹא יֵרְדוּ
גְשָׁמִים, הִתְחִילוּ הַיְּחִידִים (תַּלְמִידֵי חֻכָּמִים) הַמִּיּוֹחָדִים
בְּמַעֲשֵׂיהֶם - הָרֵאשִׁי" מִתְעַנֵּין ג' תַעֲנִיּוֹת". (4) שֶׁם י', ב:
"תִּנּוּ רַבָּנִין: אֵל יֹאמֶר אָדָם תַּלְמִיד אֲנִי, אֲנִי רְאוּי לְהִיטִי יַחֲדִי
(אֲנִי חֹשֵׁב כֹּל-כֵךְ לְהִיטִי נֹחֵשֶׁב בֵּין רַבָּנִין) אֵלֹא כָל תַּלְמִידִי
חֻכָּמִים יַחֲדִידִים (לַעֲנִין תַעֲנִית זו)".

23 ב. הִגִּיעַ רֵאשׁ חֹדֶשׁ פֶּסַח וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין
24 גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ תַעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוּר: שְׁנֵי, חֲמִישֵׁי וְשָׁנִי.
25 וּמִתְרִין בֵּהֶן לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת בְּלִילָה⁵. וְאֲנָשִׁי מְשֻׁמְרִים⁶
26 אֵין מִתְעַנִּין עִמָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסוּקִין בְּעִבּוּדָה⁷. וְכָל

(5) מִשְׁנָה, שֶׁם י', א. כִּי הַצּוּם מִתְחִיל מִשִּׁיעֲלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר
(לְמַעַל פ"א ה"ח). (6) מִשְׁמֵרוֹת כְּהוֹנָה, קְבוּצַת כְּהֻנִּים
שֶׁנֶּפֶל בְּחֻלְקָם לַעֲבוֹד עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעַ (ע"י ה'ל'
כִּלִּי הַמִּקְדָּשׁ פ"ו). (7) מִשְׁנָה, שֶׁם טו, ב. (8) בְּרִבְעֵי הַיּוֹם
הָאַחֲרוֹן, לְמַעַל סוּף פ"א וְרֵאשָׁה בְּתַעֲנִית טו: "שִׁלֵּשׁ תַעֲנִיּוֹת
רֵאשׁוֹנוֹת וּשְׁנִיּוֹת נִכְנָסִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִתְפַּלְלִין כְּדָרֵךְ
שִׁמְתַּפְּלִין כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה".

29 ג. עֲבָרוּ אֵלֹו וְלֹא נַעֲנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ תַעֲנִיּוֹת
30 אַחֲרוֹת עַל הַצָּבוּר⁹: שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשָׁנִי. וּבְשִׁלֵּשׁ אֵלֹו
31 אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם¹⁰, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בְּצוּם
32 כְּפּוּר¹¹. וְאֲנָשִׁי מְשֻׁמְרִים¹² מִתְעַנֵּין מִקְּצַת הַיּוֹם, וְלֹא
33 מְשִׁלִּימִין¹³. וְאֲנָשִׁי בֵּית אֲבִי¹⁴, וְהֵם הַעוֹסְקִין בְּעִבּוּדָה
34 בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיוּ מִתְעַנִּים כָּל עֶקֶר¹⁵. וְכָל תַעֲנִית
35 שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם אֲכָל וּפִסְק וְגַמְרָא שֶׁלֹא
36 לֶאֱכֹל, אֵינוֹ חֹזֵר וְאוֹכֵל¹⁶ אֶף עַל פִּי שְׁיֵשׁ שְׁהוֹת
37 בַּיּוֹם.

(9) מִשְׁנָה, שֶׁם יב, ב. וְהֵן חֲמוּרוֹת מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת כִּפִּי
שִׁיבּוּרָא. (10) וּמִפְּסִיקִים אִז מֵאֲכִילָה. (11) [שְׁבִין
הַשְּׁמִשׁוֹת שֶׁלֹו אֲסוּר. וְכֵן כָּתַב רַבִּינוּ לְהֵלֶן פ"ה ה"ז לַעֲנִין
תַשְׁעָה בָּאֵב, שֶׁאֵף הוּא כְיוֹם הַכִּיפּוּרִים. אֲבָל לְהוֹסִיף
וּלְהַתְעַנּוֹת מִבְּעוֹד יוֹם, כְּמוֹ בְיוֹם כִּיפּוּר (פ"א מֵהֵל' שְׁבִיתָה
עֶשֶׂר ה"ו), אֵין צָרִיךְ לֹא בְתַשְׁעָה בָּאֵב וְלֹא בְתַעֲנִית צִיבּוּר,
רֵאשׁ ב'מִגֵּן אֲבָרָה' ס' תַקֵּעָה סָק"ב, וּבְמִגִּיד-מִשְׁנָה לְהֵלֶן
ה"ג]. וּבִכְתָּי נֹסֵף כֹּאן: "וְעוֹבְרוֹת וּמִנִּיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּאֵלֹו
בְּלִבָּד" (מַעֲשֵׂה רֹוקַח'), וְרֵאשָׁה לְהֵלֶן הַלְכָה הַזֶּה וְהַעֲרָה כֹח.
(12) שְׁעוֹשִׂים עֲבוֹדָתָם בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעַ. (13) מִשְׁנָה, שֶׁם טו,
ב. שִׁיכּוֹל לַעֲזוֹר לְאֲנָשִׁי בֵּית אֵב בְּעִבּוּדָתָם, בְּמִקְרָה שֶׁתְּכַבֵּד
עֲלֵיהֶם הַעֲבוּדָה וְלֹא יִסְפִּיקוּ לְגוּמְרָה לְבָדָם. (14) קְבוּצַת
כְּהֻנִּים מֵאוֹתוֹ מִשְׁמֵר. (15) מִשְׁנָה, שֶׁם. שֶׁלֹא תִהְיֶה לָהֶם
הַפְּרָעָה בְּעִבּוּדָה מִסִּיכַת חוֹלֶשֶׁת הַתַעֲנִית. (16) שֶׁהִרִי קִיבֵל
עֲלֵיו הַתַעֲנִית (ר"ף פ"א דְתַעֲנִית, דְּפוֹס ווִילְנָא ג ע"ב). וְכֵן
אֲמָרוּ (עִירוּבִין מ:): לַעֲנִין יוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁכִיּוֹן שְׁבִירֵךְ בְּרַכַּת
שֶׁהַחֲיִינוּ מִבְּעוֹד יוֹם, כְּבֵר קִיבֵל עֲלֵיו הַתַעֲנִית (ר"ף). וְיֵשׁ
מַחֲלָקִים בֵּין תַעֲנִית צִיבּוּר, שֶׁאֵין בּוֹ מִצְוָה לְהוֹסִיף מִבְּעוֹד
יוֹם, שֶׁאִז לֹא מוֹעִילָה קְבִלָתוֹ, לְבִין יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁמִּצְוָה
לְהוֹסִיף בּוֹ מִן הַחוּל עַל הַקּוֹדֶשׁ, וְלִכְּן מוֹעִילָה בּוֹ קְבִלָתוֹ
מִבְּעוֹד יוֹם (הַרְמָבַם) בְּמִלְחָמוֹת ה' שֶׁם, לְדַעַת הַגָּאוֹן.

38 ד. בְּשִׁלֵּשׁ תַעֲנִיּוֹת אֵלֹו, כָּל הָעָם אֲסוּרִין בְּעִשְׂתִּית
39 מְלָאכָה¹⁷ בַּיּוֹם, וּמִתְרִין בְּלִילָה¹⁸. וְאֲסוּרִין בְּרִחְצִית
40 כָּל הַגּוֹף בְּחִמִּין, אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מִתְרִין¹⁹. לְפִיכָף
41 נּוֹעֲלִין אֶת הַמִּרְחָצָאוֹת²⁰. וְאֲסוּרִין בְּסִיכָה²¹. וְאִם
42 לְהַעֲבִיר אֶת הַזָּהָמָא, מִתְרִין²². וְאֲסוּרִין בְּתַשְׁמִישׁ
43 הַמָּטָה, וּבְנִעִילַת הַסִּנְדֵּל בְּעִיר, אֲבָל בְּדֶרֶךְ מִתְרִין
44 לְנַעֲלָה²³. וּמִתְפַּלְלִין בְּבִתִּי כְּנֶסֶת וְזוֹעֲקִין וּמִתְחַנְּנִין
45 בְּשִׁאֵר תַעֲנִיּוֹת²⁴.

(17) מִשְׁנָה, בְּתַעֲנִית יב, ב. (18) בַּגְמָרָא (תַעֲנִית שֶׁם): "אֲמָר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושתיה ('בית יוסף' סי' תקעה). וראה להלן הערה לד.
(34) פותחין מקצת הדלת. (35) לקנות מזון לערב. אבל
חנויות אחרות אין פותחים כלל ('בית יוסף' שם).
(36) תענית יד, ב. והיינו ביום חמישי ('בית יוסף' שם).
(37) בכת"י: "אצטבה לפניו". ואצטבת היא ספסלים
ולוחות, שעליהם מונחות הסחורות לדוגמא. (38) כיון
שאינן החנות פתוחה ישר לרשות הרבים, שהרי האצטבה
לפניה (רש"י בתענית שם).

ח. עֲבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנֶוּ³⁹ - מִמַּעֲטִין בְּמִשָּׁא וּמִתֵּן,²²
וּבִבְנֵין שֶׁל שְׁמִיחָה⁴⁰, כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר⁴¹, וּבִנְטִיעָה²³
שֶׁל שְׁמִיחָה, כְּגוֹן מִינֵי הָדָס וּמִינֵי אֶהָלִים. וּמִמַּעֲטִין²⁴
בְּאַרוֹסִין⁴² וּנְשׂוֹאִין⁴³, אֲלָא אִם כֵּן לֹא קִיָּם מִצְוֹת²⁵
פְּרִיָּה וּרְבִיָּה⁴⁴. וְכָל מִי שֶׁקָּם מִצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה,²⁶
אִסּוּר לוֹ לְשֹׁמֵשׁ מִטָּתוֹ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן⁴⁵. וּמִמַּעֲטִין²⁷
בְּשִׂאֵלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ⁴⁶. וְתַלְמִידֵי חֻכְמִים²⁸
לֹא יִשְׁאַלּוּ שְׁלוֹם, אֲלָא כְּנֻזוֹפִין וְכַמְנָדִין לְמָקוֹם.²⁹
וְעַם הָאָרֶץ שֶׁנֶּתַן לָהֶם שְׁלוֹם, מַחְזִירִין לוֹ בְּשִׁפְהָ³⁰
רָפָה וְכַבֵּד רֹאשׁוֹ⁴⁷.³¹

(39) לא ירדו גשמים. (40) משנה, שם יב, ב. ובגמרא שם
יד, ב. (41) קישוט הקירות על ידי צורות. (42) לקדש
אשה (במשנה, שם). (43) לכנוס אשה על-ידי חופה (שם).
(44) שאין לו עדיין בן ובת (ראה בפס"י מהל' אישות ה"ד).
ודין זה אינו מפורש, אבל הוא נלמד ממה שבסמוך, שחסוכי
בנים משמשים מיטותיהם בשני רעבון. (45) תענית יא, א.
שנאמר (בראשית מא, נ): "וליוסף יולד שני בנים בטרם
תבא שנת הרעב", כדי שישתתף בצער הציבור ולא יענג את
עצמו. אבל לחסוכי בנים אין איסור (שם). (46) משנה, שם
יב, ב. (47) שלא יבוא לידי איבה (תענית יד:).

ט. תַּלְמִידֵי חֻכְמִים חוֹזְרִין לְבָדֵם וּמִתְעַנִּים שְׁנֵי³²
וּחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי⁴⁸ עַד שֶׁיֵּצֵא נִסָּן שֶׁל תְּקוּפָה⁴⁹, אֲבָל לֹא³³
הַצְּבוֹר; שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצְּבוֹר בְּשִׁבִּיל גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא³⁴
יָרְדוּ יְתֵר מִשְׁלַשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת אֵלָיו⁵⁰. וּכְשֶׁמִּתְעַנִּין³⁵
הַיְּחִידִים עַד שֶׁיֵּצֵא נִסָּן, מִתְּרִין לְאָכַל בְּלִילָה,³⁶
וּמִתְּרִין בַּעֲשֵׂית מְלָאכָה וּבְרַחֲיָצָה וּבְסִיכָה וְתַשְׁמִישׁ³⁷
הַמִּטָּה וּנְעִילַת הַסַּנְדַּל, כְּשֶׁאֵר כָּל הַתַּעֲנִיּוֹת⁵¹.
וּמִפְּסִיקִין לְרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּפְזוּרִים⁵². יֵצֵא נִסָּן שֶׁל³⁸
תְּקוּפָה, וְהוּא כְּשֶׁהִגִּיעַ הַשָּׁמֶשׁ לְתַחֲלַת מְזַל שׁוּרִים⁵³,
אִין מִתְעַנִּים; שְׁאִין הַגְּשָׁמִים בְּזִמָּן הַזֶּה אֲלָא סִימָן⁴¹
קָלָהָ⁵⁴, הוֹאִיל וְלֹא יָרְדוּ כָּל עֶקֶר מִתַּחֲלַת הַשָּׁנָה⁵⁵.⁴²

(48) משנה, שם יב, ב. וגמרא שם י, א. (49) 'ירושלמי' שם
פ"א ה"ח, וראה להלן בסמוך. (50) תענית יד, ב.
(51) משנה, שם י, א. (52) שם י, א. [והשמיט "חנוכה"
שהרי כבר עבר זמנה. וצ"ע בשו"ע או"ח סי' תקעב ס"ו].
(53) והוא שלשים יום אחרי תקופת ניסן ('פני משה').
(54) שנאמר (שמואל-א יב, יז): "הלא קציר חטים היום,
אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר, ודעו וראו כי רעתכם רבה
אשר עשיתם בעיני ה'...". (55) 'ירושלמי' שם: "הדא

קרא (יואל ג, יד): "קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים" -
מה עצרת אסור בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית
מלאכה. אי מה עצרת מאורתא (מבערב), אף תענית
מאורתא? אמר רבי זירא, לדידי מיפרשא לי - אמר קרא:
אספו זקנים - מה אסיפת זקנים ביום (שבילילה כל אחד
בביתו ואינם נאספים - רש"י), אף צום נמי ביום (אינו אסור
במלאכה אלא ביום) (19) שם יג, א. (20) משנה, שם
יב, ב. (21) שם. (22) שלא אסור אלא סיכה של תענוג,
אבל להעביר את הזוהמא (= הליכלוך) אין זו סיכה של
תענוג. וכן אמרו בדין אבילות (תענית יג, ב. וכן פסק רבינו
פ"ה מהל' אבל ה"ד) ובדין תשעה באב (להלן פ"ה ה"י,
עיי"ש). וראה בפ"ג מהל' שביתת עשור ה"ט, שלענין יום
הכיפורים החמירו לאסור, אפילו סיכה שאינה של תענוג.
(23) תענית יג, א. (24) ראה למעלה הלכה ב והערה ז,
ופ"א סוף ה"ז.

ה. עֲבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנֶוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁבַע תַעֲנִיּוֹת¹
אַחֲרוֹת עַל הַצְּבוֹר²⁵: שְׁנֵי וּחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וּחֲמִישֵׁי²
וְשְׁנֵי, וּחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וּבְאֵלּוֹ הַשְּׁבַע בְּלִבְד עֲבֻרוֹת³
וּמִגִּיקוֹת מִתַּעֲנוּת, אֲבָל בְּשֶׁאֵר הַתַּעֲנִיּוֹת אֵין עֲבֻרוֹת⁴
וּמִגִּיקוֹת מִתַּעֲנוּת²⁶. וְאֵף עַל פִּי שְׁאִיֵּן מִתַּעֲנוּת, אֵין⁵
מִתַּעֲנוּת עֲצָמָן בְּתַפְנוּקִים, אֲלָא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כְּדִי⁶
קִיּוֹם הַיּוֹלָד²⁷.⁷

(25) משנה, שם יב, ב. (26) [שאינן מתענות לא בשלש
ראשונות ולא בשלש אחרונות. וראה למעלה הלכה ג והערה
י]. ודעת רבינו לפסוק כהברייתא האמצעית בתענית יד,
א: "מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות", ומפרש
"אחרונות" - שבע אחרונות. ומה שאמרו שם "נקוט
אמצעייתא", היינו נקוט בברייתא האמצעית כנ"ל.
(27) 'ירושלמי' תענית פ"א ה"ה.

ו. וּבְשִׁבַּע תַעֲנִיּוֹת אֵלּוֹ, אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר מִתַּעֲנִין⁸
וּמִשְׁלִימִין. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב מִתַּעֲנִין מִקְצַת הַיּוֹם, וְלֹא⁹
מִשְׁלִימִין²⁸. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אִסּוּר בְּשִׁלַּשׁ אֲמָצְעִיּוֹת,¹⁰
אִסּוּר בְּאֵלּוֹ הַשְּׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת²⁹.¹¹

(28) משנה, שם טו, ב. (29) תענית יג, ב.

ז. וְיִתְרוֹת אֵלּוֹ: שְׁפָהֶן בְּלִבְד מִתְּרִיעִין³⁰, וּמִתְפַּלְלִין¹²
בְּרַחוּב הָעִיר; וּמִזְרִידִין זָקֵן לְהוֹכִיחַ לָעָם, כְּדִי¹³
שִׁיּוּבוֹ מִדְּרָכָם³¹; וּמוֹסִיפִין שֵׁשׁ בְּרֻכּוֹת³² בְּתַפְלַת¹⁴
שְׁחִירִית וּבְתַפְלַת מִנְחָה, וּנְמַצָּאוֹ מִתְפַּלְלִין אַרְבַּע¹⁵
וְעֶשְׂרִים בְּרֻכּוֹת; וְנוֹעֲלִין אֶת הַתַּעֲנִיּוֹת³³. וּבְשְׁנֵי¹⁶
מִטִּין³⁴ לַעֲת עֶרֶב וּפּוֹתְחִין אֶת הַתַּעֲנִיּוֹת³⁵, אֲבָל¹⁷
בְּחֲמִישֵׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי כְבוֹד הַשְּׁבִת. וְאִם¹⁸
יֵשׁ לְחִנוּת שְׁנֵי פְתָחִים, פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד³⁶.¹⁹
וְאִם יֵשׁ לְחִנוּת אֶצְטָבָה³⁷, פּוֹתֵחַ כְּדִרְכּוֹ בְּחֲמִישֵׁי²⁰
וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ³⁸.²¹

(30) בשופר. משנה, שם יב, ב. (31) משנה, שם טו, א.
(32) המבוארות להלן בפ"ד ה"ז. (33) משנה, שם יב, ב.
כלומר החנויות המוכרות דברים אחרים, לא צרכי אכילה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב תשרי - ספר זמנים - הלכות תעניות קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(תענית טז.) ומוציאים ספר-תורה לרחוב, לומר: כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעונוניו (שם). (6) לומר: הרי אנו חשובים כבהמה (שם). (7) אפר משריפה. (8) כן הוא במשנה (שם, טו.). והטעם הוא משום "עמו אנכי בצרה" ו"בכל צרתם לו צר" (שם טז.). (9) כן הוא שם טז, א לפי נוסחת כת"י מניכן: "נותנין אפר מקלה על ספר-תורה", וכן הוא בתרגום שני לאסתר (ד, א) - וראה ב"כסף משנה". (10) ש"אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים" (תענית טו:). (11) לשים אפר תחת פאר (הם התפילין).

ב. ואחר כך¹² מעמידין ביניהן זקן חכם, והן יושבין.²² לא היה שם¹³ זקן חכם, מעמידין חכם. לא היה שם לא זקן ולא חכם, מעמידין אדם של צורה¹⁴. ואומר לפניהם דברי פבושין¹⁵: אחינו, לא שך ולא תענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים. שפן מצינו בנינוה. שלא נאמר פאנשי ניוה: וירא האלהים את שכם ואת תעניתם, אלא: וירא האלהים את מעשיהם. ובקבלה¹⁶ הוא אומר: קרעו לבבכם ואל בגדיכם. ומוסיף בענינות אלו פפי פחו, עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה.³¹

(12) משנה, שם טו, א. (13) שם טז, א בברייתא. (14) "בעל קומה, כדי שישמעו דבריו" (רש"י). והרא"ש פירש ת"ח שראוי למנות אותו פרנס על הציבור. (15) דברי תוכחה חזקים וקשים הכובשים את הלב ומעוררים לתשובה. (16) שקיבלנו בציווי מפי הנביאים בניגוד לפסוק הקודם, ביונה, שאינו אלא סיפור דברים ולא ציווי (רש"י במשנה, שם).

ג. ואחר שגומר זה דברי פבושין, עומדין בתפלה¹⁷. ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בתעניות אלו. ואם היה אותו שאומר דברי הפבושין ראוי להתפלל - מתפלל¹⁸, ואם לאו - מורידין אחר.³⁵

(17) משנה, שם. (18) שמכיון שהוא גדול הציבור בחכמה ובמעשים טובים, ראוי לו להתפלל.

ד. ואי זה הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו?¹⁹ איש שהוא רגיל בתפלה²⁰. ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים²¹. ומטפל²² ואין לו²³. ויש לו יגיעה בפשודה²⁴. ולא יהיה פבניו ובבני ביתו וכל קרוביו הנלוים עליו פעל עברה, אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע פילדותו. שפל בפר²⁵. ומרצה לעם²⁶. ויש לו נעמיה²⁷ וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו, הרי זה מפא²⁸; ואם אינו זקן - הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל²⁹.

(19) שם טז, א בברייתא. (20) שלא יטעה בתפילתו, "שכל המתפלל וטעה סימן רע לו" (ברכות לה:). (21) שיהיו פסוקי התפילה, שרובם מן התורה וכו' - שגורים בפיו. (22) שיש לו טף וילדים. (23) במה לפרנסם, שלבו דואג עליו, ומתפלל מקירות לבו. (24) עלי-ידיו מכוון יותר

דתימר בשלא ירדו להן גשמים מכבר, אבל אם ירדו להן גשמים מכבר, סימן ברכה הן".

י. במה דברים אמורים? בארץ ישראל וכל הדומה לה. אבל מקומות שעונת הגשמים שלהן קדם י"ז במרחשון או אחר זמן זה - כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים, יחידים מתענים שני וחמישי ושני. ומפסיקין בראשי חדשים ובחנכה ובפורים. ושוהין אחרי כן כמו שבועה⁵⁶ ימים. אם לא ירדו גשמים, בית דין גוזרין על הצבור שלש עשרה תעניות על הסדר שאמרנו⁵⁷.

(56) הכסף-משנה הגיה: "ששה ימים", שכן הוא החשבון בארץ ישראל מיום גמר התעניות הראשונות של היחידים ביום כה חשון עד ב' כסלו. (57) תענית יד, ב. "אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים הכל לפי המקומות הכל לפי הזמן".

יא. כל תעניות שגוזרין הצבור בחוצה לארץ, אוכלים בהם פליה, ודיניהם כדין שאר התעניות; שאין גוזרין על הצבור תענית כגון צום פפור⁵⁸ אלא בארץ ישראל פלבד⁵⁹ ובגלל המטר⁶⁰, ובאותן עשר תעניות, שהן שלש אמצעיות ושבע אחרונות.¹³

(58) להפסיק מבעוד יום, לאסור בחמשה עינויים, ולהבטל ממלאכה. (59) בתענית יא, ב: "אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד", לפי שאין נשיא בחוץ לארץ (רמב"ן), ואין סמוכין בחוץ לארץ (הרשב"א), ואין בכוחם לגזור תענית ציבור. (60) אבל התעניות שגוזרים על שאר הצרות (כמבואר בריש הל' תעניות) כגון: בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, אין להן חומרות אלו.

פרק רביעי

(1) נתבאר בו הסדר שעושין במקצת תעניות, מתעניות הגשמים, מענין התפילה, ותוספת הברכות וטכסים זה בזמננו, וכיצד היה נוהג בהר הבית, בזמן שהיה בית המקדש קיים. ונסתיים הפרק בביאור כמה גשמים ירדו ולא יצטרכו להתענות.

א. בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר² מתפללין על סדר זה³: מוציאין את התבה⁴ לרחובה של עיר⁵, וכל העם מתקבצים ומתפסים בשקים⁶. ונותנין אפר מקלה⁷ על גבי התבה⁸ ועל גבי ספר תורה⁹, כדי להגדיל את הבקיה ולהכניע לפם. ואחד מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין¹⁰ במקום הנחת תפילין¹¹, כדי שיפלאמו וישובו. וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו.²¹

(2) דוקא של מטר, אבל בתעניות על שאר צרות - אין עושים כסדר הזה (לחם-משנה). (3) כל הסדר, במשנה תענית טו, א (4) שבה ספר תורה. (5) אנו יוצאים לרחובה של עיר, לומר: צעקנו בצנעא ולא נענינו - נבזה את עצמנו בפרהסיא

יב. בְּחִמִּישִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה בְּמַעֲי
הַדָּגָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם
הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַעֲוָנָה בָּעֵת צָרָה³⁸.

(38) לפי שיונה התפלל: "קראתי מצרה לי" (יונה ב, ג).

יג. בְּשִׁשִּׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה
בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל
צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְרַחֵם עַל
הָאָרֶץ³⁹. וְכָל הָעָם עוֹנִין אִמֵּן אַחֵר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה,
בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹנִין אַחֵר כָּל בְּרָכוֹת.

(39) ששניהם התפללו על הארץ ('תוספות' תענית טז: ד"ה ברוך). [וראה ברכות מח:].

יד. בְּשִׁבְעִית אוֹמְרָם⁴⁰: רָפָאנוּ ה' וְנִרְפָּא וְכו'. וְאוֹמֵר
הַתַּפִּלָּה עַל הַסֵּדֶר, וְתוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת. וְכַסְדֵּר הַזֶּה
עוֹשִׁין בְּכָל מְקוֹם.

(40) כלומר, בהמשך התפילה הרגילה של שמונה-עשרה.

טו. כְּשֶׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִין עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה בִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ
מִתְפַּנְסִין לְהַר הַבַּיִת כְּגֹדֶר שֶׁעַר הַמְּזֻרָח⁴¹ וּמִתְפַּלְּלִין
בַּסֵּדֶר הַזֶּה. וּבְשִׁמְעִיעַ שְׁלִיחַ צָבוּר לֹמֵר "מִי שֶׁעָנָה
אֶת אֲבִרְהָם", אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם⁴², בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל
יִשְׂרָאֵל. וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד. וְחֲזֹן הַכִּנְסֶת⁴³ אוֹמֵר לְתוֹקְעִים: תִּקְעוּ,
בְּנֵי אֶהֱרָן, תִּקְעוּ. וְחֹזֵר הַמִּתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה
אֶת אֲבִרְהָם בְּהַר הַמֹּזְרֵה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע
קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאַחֵר כָּף תוֹקְעִין הַכֹּהֲנִים
וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין⁴⁴.

(41) משנה, תענית טו, ב. (42) לפי שכל חותמי ברכות שבמקדש אמרו בנוסח זה, כמבואר במשנה ברכות סג, א. (43) שמש הממונה על בית הכנסת. (44) לפי זה, ישנם שני חילוקים בין התפילות במקדש לבין התפילות במדינה, שבמדינה ענו אמן ולא תקעו, ובמקדש ענו ברוך שם כבוד מלכותו, ותקעו, ועי' 'מגיד משנה'.

טז. וְכֵן בַּבְּרָכָה הַשְּׁנִיָּה לִזֹּו, שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה מִן
הַשֵּׁשׁ שְׁמוֹסִיף, חוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, בְּרוּךְ אַתָּה ה' זֹכֵר
הַנִּשְׁכָּחוֹת. וְהֵן עוֹנִין: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד. וְחֲזֹן הַכִּנְסֶת אוֹמֵר לָהֶן: הֲרִיעוּ, בְּנֵי
אֶהֱרָן, הֲרִיעוּ. וְחֹזֵר שְׁלִיחַ צָבוּר וְאוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה
אֶת מֹשֶׁה וְאַבְרָהָם עַל יָם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם
וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאַחֵר כָּף מְרִיעִין
וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין.

יז. וְכֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. בְּאַחַת אוֹמֵר: תִּקְעוּ,
וּבְאַחַת אוֹמֵר: הֲרִיעוּ. עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל שְׁבַע הַבְּרָכוֹת.

בתפילה על הגשמים. (25) עניו. (26) נוח לבריות ומסכימים לתפילתו. (27) מושך את הלב. (28) כן הוא במשנה, שם: "מורידין לפני התיבה זקן ורגיל כו'", הרי שלכתחילה מהדרים אחרים זקן. (29) שהרי בברייתא תענית שם לא נזכר "זקן".

ה. וְשְׁלִיחַ צָבוּר³⁰ מִתְחִיל³¹ וּמִתְפַּלֵּל עַד בְּרֶפֶת
"גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". וְאוֹמֵר זְכוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת³² מַעֲיִן
הַצָּרָה. וְאוֹמֵר: אֵל ה' בְּצָרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי.
אֲשָׁא עֵינֵי אֶל הַהָרִים וְגו'. מִמַּעַמְמָקִים קָרָאתִיהָ ה'.
תַּפִּלָּה לְעַנִּי כִי יַעֲטֹף וְגו'.

(30) כל הסדר, במשנה שם. (31) תפילת שמונה-עשרה. (32) כמו בראש השנה (משנה שם, כתנא קמא).

ו. וְאוֹמֵר דְּבָרֵי תַחֲנוּנִים כְּפִי כָחוֹ. וְאוֹמֵר: רָאָה נָא
בְּעֵינָיו וְרִיבָה רִיבָנוּ וּמַהֵר לְגַאֲלָנוּ. וּמִתְחַנֵּן. וְאוֹמֵר
בְּסוּף תַחֲנוּנָיו: מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבִרְהָם אֲבִינוּ בְּהַר
הַמֹּזְרֵה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם
בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

ז. וּמִתְחִיל לְהוֹסִיף שֵׁשׁ בְּרָכוֹת³³ שֶׁהוּא מוֹסִיף זֹו
אַחֵר זֹו. וּמִתְחַנֵּן בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּדְבָרֵי תַחֲנוּנִים
וּפְסוּקִים מִדְּבָרֵי קְבֵלָה וּמִפְתֵּי הַקֶּדֶשׁ, כְּפִי שֶׁהוּא
רָגִיל. וְחוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּחִתּוּמוֹת אֱלוֹ:

(33) מיוחדות לתפילת תענית.

ח. בְּרִאשׁוֹנָה הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת מֹשֶׁה
וְאַבְרָהָם עַל יָם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל
צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' זֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת³⁴.

(34) לפי שהיו ישראל בשעבוד מצרים כנשכחים ומיואשים, והקב"ה זכר אותם וגאלם.

ט. בְּשִׁנְיָה הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה.
בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה³⁵.

(35) שיהושע נענה ביריחו על-ידי השופרות, שעל-ידם נפלה חומת יריחו.

י. בְּשְׁלִישִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל
בְּמַצְפָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם
הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה³⁶.

(36) לפי שבשמואל כתוב: "ויועק שמואל אל ה'" (שמואל-א ז, ט).

יא. בְּרִבְעִית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת אֱלִיהוּ בְּהַר
הַכִּרְמֶל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם
הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תַּפִּלָּה³⁷.

(37) לפי שאלהו התפלל לה: "ענני ה' ענני" (מלכים-א יח, לז).

(2) שמיניהו לראש לאחר החורבן על הפליטה הנשארה, ועל ידי שנהרג, גלו כולם. וכתב רבנו ירוחם: "אמרו כי בראש השנה נהרג ונחצה תעניתו ליום חול". (3) בששה בסיוון ניתנו עשרת הדברות, בשבעה בסיוון בהשכמה עלה משה לקבל שאר התורה ושהה שם ארבעים יום, נמצאו כלים בשבעה עשר בתמוז וכשירד ראה שעשו ישראל את העגל וישבר את הלוחות לעיניהם. (4) כשצר נבוכדנצר על ירושלים. וקבלה בידנו כי זה התחיל ב"ז בתמוז. (5) כי בבית הראשון כתוב "בעשתי עשרה שנה לצדיקיהו בתשעה לחודש הובקעה העיר". כן הוא לפי התלמוד הבבלי בתענית כח: אבל הירושלמי סובר כי "קלקול חשבונות יש כאן", מרוב צרות של החורבן נשכח מישראל התאריך, שבו הובקעה העיר ונרשם בטעות לתשעה בתמוז, אבל לאמיתו של דבר היה גם בבית ראשון בשבעה עשר בתמוז. (6) שר יווני בימי חורבן בית שני. (7) וקבלה בידנו כי זה היה ב"ז בתמוז.

1 וּנְמַצְאוּ הַפְּתִיחוֹת: פָּעַם תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין,
2 וּפָעַם מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין שְׁבַע פְּעָמִים. וְאֵין
3 עוֹשִׂים הַסֵּדֶר זֶה אֶלָּא בְּהַר הַבֵּית בְּלֵבָד. וְכִשְׁהָן
4 תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין שָׁם, תּוֹקְעִין בְּחֻצוֹת וּבְשׁוּפָר
5 כְּאַחַת, כְּמוֹ שְׁאִמְרֵנוּ.⁴⁵

(45) למעלה פ"א ה"ד.

6 יח. שְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת הָאֵלוּ - כָּל מְקוֹם שְׁגוֹזְרִין אוֹתָם
7 שָׁם - אַחֵר שְׁמִתְפַּלְּלִין, וְיוֹצֵאִין כָּל הָעַם לְבֵית
8 הַקְּבֻרוֹת וּבוֹכִין וּמִתְחַנְּנִים שָׁם. כְּלוּמָר: הֲרֵי אַתָּם
9 מֵתִים כְּאֵלֹהִים אֲמַר לֹא תִשׁוּבוּ מִדְּרִכְכֶּם.⁴⁶ וּבְכָל תַּעֲנִית
10 מִתַּעֲנִיּוֹת הַצָּרוֹת שְׁגוֹזְרִין עַל הַצָּבוּר, מִתְפַּלְּלִין
11 תְּפִלַּת נְעִילָה⁴⁷ בְּכָל מְקוֹם.

(46) תענית טז, א. (47) משנה, שם כו, א.

12 יט. יֵרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים - עַד מָתִי יִהְיֶה יוֹרְדִין וְיִפְסְקוּ
13 הַצָּבוּר מִן הַתַּעֲנִית? מִשִּׁירְדוּ בְּעֵמֶק הָאֶרֶץ הַחֲרָבָה⁴⁸
14 טַפַּח. וּבְכִינּוּנֵית - טַפְּחִים. וּבְעִבּוּדָה, עַד שִׁירְדוּ
15 בְּעֵמֶק שְׁלֹשָׁה טַפְּחִים.⁴⁹

(48) שאינה מעובדת. (49) תענית כה, ב. כחכמים החולקים על רבי מאיר.

יום ש"ק י"ג תשרי ה'תש"פ

פרק חמישי

(1) נתבארו בו עניני הארבעה צומות, שהם מדברי קבלה, וממנהג, כמבואר שם. והיה רוב הביאור בענין צום תשעה באב, לפי שהוא חמור מן השאר, בהרבה דברים. ונמשך לזה ביאור מה שאסור לעשותו בזמן הזה מפני חורבן הבית. והרואה ירושלים ובית המקדש וערי יהודה, מה הוא חייב לעשות מפני אבלות. ונסתיים זה הפרק האחרון בביאור שהצומות האלו עתידין להיות ימי ששון ושמחה בימות המשיח.

16 א. יֵשׁ שָׁם יָמִים שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל מִתַּעֲנִים בָּהֶם מִפְּנֵי
17 הַצָּרוֹת שְׁאֵרְעוּ בָּהֶן, כְּדִי לַעֲזֹר הַלֵּכְבוֹת לַפֶּתַח דְּרָכֵי
18 הַתְּשׁוּבָה. וְיִהְיֶה זֶה זְכָרוֹן לְמַעֲשֵׂינֵנוּ הָרָעִים, וּמַעֲשֵׂה
19 אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה כְּמַעֲשֵׂינֵנוּ עֲתָה, עַד שְׁגֵרָם לָהֶם וּלְנוּ
20 אוֹתָן הַצָּרוֹת. שְׁבֻכְרוֹן דְּבָרִים אֵלֹהִים נָשׁוּב לְהִיטִיב.
21 שְׁנֹאמַר: וְהִתְנִידוּ אֶת עֲוֹנֵם וְאֶת עֲוֹן אֲבֹתָם וְגו'.

22 ב. וְאֵלֹהֵי הַיּוֹם שְׁלִישִׁי בְּתַשְׁרִי, שְׁבוּ נִהְרָג גְּדֻלָּה
23 בֶּן אֲחִיקָם, וְנִכְבַּת גְּחֻלַּת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאָרָת, וְסִבָּב
24 לְהַתֵּם גְּלוּתָן.² וְעִשְׂרֵי כְּטֻבָּת, שְׁבוּ סִמְךָ מֶלֶךְ בְּכָל
25 נְבוֹכַדְנֶאצַּר הִרְשָׁע עַל יְרוּשָׁלַיִם, וְהִבִּיאָה כְּמַצוֹר
26 וּבְמַצוֹק. וְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֲרַעּוּ
27 בּוֹ: נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת,³ וּבִטַּל הַתְּמִיד מִבֵּית רֹאשׁוֹן,⁴
28 וְהִבְקָעָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֻרְבָּן שְׁנֵי,⁵ וְשָׂרָף אֶפְסוֹסְטוֹמוֹס
29 הִרְשָׁע⁶ אֶת הַתּוֹרָה⁷, וְהַעֲמִיד צֶלֶם בְּהִיכָל.

30 ג. וְתַשְׁעָה בָּאֵב חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֲרַעּוּ בּוֹ: נִגְזַר עַל
31 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ⁸. וְחִרְבַּת הַבֵּית⁹
32 בְּרֹאשׁוֹנָה¹⁰ וּבְשִׁנָּה¹¹. וְנִלְכְּדָה עִיר גְּדוּלָּה, וּבִיתָר
33 שְׁמָה. וְהָיָה בָּהּ אֲלָפִים וּרְבֻבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָיָה לָהֶם
34 מֶלֶךְ גְּדוּלָּה¹², וְדָמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וּגְדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוּא
35 מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ¹³, וְנִפְּלָ בְּיַד הָרֹמִיִּים, וְנִהְרָגוּ כָּלָם,
36 וְהָיְתָה צָרָה גְּדוּלָּה כְּמוֹ חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ¹⁴. וּבּוֹ
37 פִּיּוּס¹⁵ הַמוֹכֵן לְפָרְעֻנוֹת חֹרֵשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הִרְשָׁע
38 אֶת הַהִיכָל וְאֶת סִבְיָתוֹ, לְקַיֵּם מַה שְׁנֹאמַר: צִיּוֹן
39 שְׂדֵה תַחֲרֹשׁ.

(8) בפרשת מרגלים נאמר: "ויבכו העם בלילה ההוא" - ו"אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו לילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכייה של חניס, ואני קובע לכם בכייה לדורות". (9) בית המקדש. (10) שכתוב: "ובחודש החמישי בשבעה לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלים, וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים", וכתוב: "ובחודש החמישי בעשור לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים... וישרוף את בית ה'..." הא כיצד? בשבעה באב נכנסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו, ובתשעה סמוך לחשיכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו. (11) "מגלגלין זכות ליום זכאי וחוב ליום חייב". (12) בן כוזיבא המלך. (13) "תני רבי שמעון בן יוחי, עקיבא רבי היה דורש: "דרך כוכב מיעקב" - דרך כוזבא מיעקב, רבי עקיבא כד הוה חמי בר כוזבא הוה אמר: דין הוא מלכא משיחא". (14) וקבלה בידנו כי זה היה בתשעה באב. (15) אף זו קבלה ביד חכמים.

40 ד. וְאַרְבָּעָה יָמֵי הַצּוּמוֹת הָאֵלֹהִים, הֲרֵי הֵן מִפְּרָשִׁין
41 בְּקִבְלָה: צוּם הָרְבִיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְגו'. צוּם
42 הָרְבִיעִי - זֶה שְׁבָעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ
43 הָרְבִיעִי¹⁶; וְצוּם הַחֲמִישִׁי - זֶה תַשְׁעָה בָּאֵב, שֶׁהוּא
44 בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי; וְצוּם הַשְּׁבִיעִי - זֶה שְׁלֹשָׁה בְּתַשְׁרִי,

- 1 שהוא בחדש השביעי; וצום העשירי - זה עשרה
2 בטבת, שהוא בחדש העשירי.
- 16 שניסן הוא ראש השנה לחדשים, שנאמר "החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה".
- 3 ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות,¹⁷
4 ובשלשה עשר באדר¹⁸, וזכר לתענית שהתענו בימי
5 המן, שנאמר: דברי הצמות וזעקתם. ואם חל
6 שלשה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין¹⁹
7 ומתעניין בחמישי²⁰, שהוא אחד עשר. אבל אחד
8 מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין
9 אותו לאחר השבת²¹. חל להיות בערב שבת²²,
10 מתעניין בערב שבת. ובכל הצומות האלו אין
11 מתריעין ולא מתפללין בהן תפלה נעילה, אבל
12 קורין בתורה שחרית ומנחה ב"ויחל משה". ובכלן
13 אוכלים ושותין בלילה²³, חוץ מתשעה באב²⁴.
- 17 "קרי להו צום (צום הרביעי...) וקרי להו ששון ושמחה (יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה)? - אמר רב פפא הכי קאמר, בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת המלכות צום, אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענים רצו אין מתענים", ובא הרמב"ם לקבוע שבזמן הזה, שאין שלום ואין גזירת המלכות, נהגו כל ישראל להתענות, וכבר קבלו עליהם את הצומות לחובה. 18) בשאילתות דרב אחאי גאון (פקודי): "בין כרכים בין כפרים בין עיירות כולן מתעניין בשלושה עשר באדר, דאמר רבי שמואל בר יצחק שלושה עשר זמן קהילה לכל הוא, שנאמר: נקהלו ועמוד על נפשם בשלושה עשר בו מאי קהילה? יום תענית". 19) ולמדו זאת מהמשנה במגילה ה. "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין", שכשם שמקדימים מקרא מגילה - מקדימים את צום י"ג אדר, שאינו לפורענות אלא זכר לנס. 20) שבערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. 21) כי בערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. 22) עשרה בטבת, כי שאר הצומות אינן חלים ביום שישי לפי קביעות החדשים שלנו. 23) ליל יום התענית. 24) שכיון שעל פי הדין אין חיוב להתענות בהם, שהרי אין שלום ואין גזירה, אלא שכך נהגו, לא נהגו ביתר הצומות, חוץ מתשעה באב, אלא כתענית יחידים.
- 14 ו. משיפנס אב ממעטין בשמחה. ושבת²⁵ שחל
15 תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספור²⁶ ולכבס²⁷
16 וללבוש כלי מגהץ²⁸, אפילו כלי פשתן²⁹, עד שיעבר
17 התענית. ואפילו לכבס ולהניח לאחר התענית אסור.
18 וכבר נהגו ישראל שלא לאכל בשר בשבת זו, ולא
19 יפנסו למרחץ, עד שיעבר התענית. ויש מקומות
20 שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית.
- 25 שבו. 26) להסתפר. 27) בגדים. 28) בגד מגוהץ. אבל ללבוש בגד מכובס, שאינו מגוהץ, שכבסוהו לפני שבת זו - מותר. 29) אף על פי שאין הגיהוץ ניכר בו כל כך.
- 21 ז. תשעה באב ליל פיומו לכל דבר. ואין אוכלין
- אֶלָּא מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שְׁלוֹ אָסוּר, כְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְלֹא יֵאָכֵל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בְּסַעֲדָה הַמַּפְסִיק בָּהֶּם³⁰; אֲבָל שׁוֹתָהּ הוּא יַיִן מִגִּתּוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים אוֹ פָחוֹת³¹, וְאוֹכֵל בָּשָׂר מְלִיחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר³². וְלֹא יֵאָכֵל שְׁנֵי תַבְשִׁילִין.
- 30) שמיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות והנסכים, היינו צריכים להינזר מבשר ויין בכל ימות השנה, אלא שאין לגזור על הציבור דבר שאינו יכול לעמוד בו ולכן החמירו לפחות, בסעודה המפסקת. 31) שאינו כשר לכתחילה לנסכים. 32) בגמרא אמרו: "כל זמן שהוא כשלמים", כלומר לאחר שעברו עליו יום ולילה ויום, ששוב אין בו שמחה.
- ח. במה דברים אמורים³³? שֶׁאֵכֵל עֶרֶב תִּשְׁעָה בָּאֵב אַחֵר חֲצוֹת. אֲבָל אִם סָעַד קֹדֶם חֲצוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מַפְסִיק בָּהֶם, אוֹכֵל כָּל מָה שִׁירָצָה. וְעֶרֶב תִּשְׁעָה בָּאֵב שֶׁחָל לְהִיט בְּשַׁבָּת - אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ כָּל צֶרֶפוֹ, וּמַעֲלָה עַל שְׁלַחְנוֹ אֶפְלוֹ בְּסַעֲדַת שְׁלֵמָה³⁴. וְכֵן תִּשְׁעָה בָּאֵב עֲצָמוֹ שֶׁחָל לְהִיט בְּשַׁבָּת, אֵינוֹ מִחֲסֵר כְּלוֹם³⁵.
- 33) שלא יאכל בסעודה שני תבשילין. 34) "שהיה אוכל הוא ושריו כור סולת" (רש"י שם). 35) ונדחה הצום ליום ראשון.
- ט. זו היא מִדַּת כָּל הָעָם, שֶׁאֵינָם יְכוּלִין לִסְבֹּל יוֹתֵר מִדָּאִי; אֲבָל חֲסִידִים הָרָאוּשׁוֹנִים, כִּף הֵיחָה מִדַּתָּן: עֶרֶב תִּשְׁעָה בָּאֵב הָיוּ מְבִיאִין לוֹ לֵאמֹר לְבַדּוֹ³⁶ פַּת חֲרֻבָּה בְּמַלְחָה, וְשׁוֹרָה בְּמִים, וְיוֹשֵׁב בֵּין תַּנּוּר וְכִירִים, וְאוֹכֵלָהּ, וְשׁוֹתָהּ עָלֶיהָ קִיתוֹן שֶׁל מִים בְּדִאגָּה וּבְשִׁמּוֹן וּבִכְיָה, כְּמִי שִׁמְתּוֹ מִטֵּל לְפָנָיו. כִּזֶּה רָאוּי לְחֻכָּמִים לַעֲשׂוֹת, אוֹ קְרוֹב מִזֶּה. וּמִמֵּינֵהוּ לֹא אֶכְלֵנוֹ עֶרֶב תִּשְׁעָה בָּאֵב תַבְשִׁיל, אֶפְלוֹ שֶׁל עֲדָשִׁים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בְּשַׁבָּת.
- 36) "ישב בדד וידום".
- י. עֲבֻרֹת וּמִנִּיקוֹת מִתְּעֻנוֹת וּמִשְׁלִימוֹת בְּתִשְׁעָה בָּאֵב³⁷. וְאָסוּר בְּרַחֲצָה, בֵּין בְּחִמִּין בֵּין בְּצֻנּוֹן, וְאֶפְלוֹ לְהוֹשִׁיט אֲצָפְעוֹ בְּמִים. וְאָסוּר בְּסִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג³⁸, וּבְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה - כְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיָ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה - עוֹשִׁין, וּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיָ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת - אֵין עוֹשִׁין. וּבְכָל מְקוֹם תַּלְמִידֵי חֻכָּמִים בְּטָלִין. וְאִמְרוּ חֻכָּמִים, שֶׁהַעוֹשָׂה בּוֹ מְלָאכָה אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרַכָּה לְעוֹלָם.
- 37) אבל בשלושת הצומות האחרים אין מתענות. שחולה אף על פי שאין בו סכנה אינו מתענה אפילו בתשעה באב. 38) אבל להעביר הזוהמא מותר.
- יא. תַּלְמִידֵי חֻכָּמִים אֵין נוֹתְנִין זֶה לָזֶה שְׁלוֹם

לְהַנִּיחָם כָּלֵל. וְשָׁלַא יַנִּיחַ הַחֶתֶן בְּרֹאשׁוֹ שׁוּם כָּלִיל, 33
שֶׁנֶּאֱמַר: הִסֵּר הַמַּצְנֶפֶת וְהָרַם הַעֲטֹרָה. וְכֵן גָּזְרוּ⁵² עַל 34
עֲטֹרוֹת פְּלוֹת⁵³, אִם הָיָה שָׁל כֶּסֶף אוֹ זָהָב, אָבָל שָׁל 35
גְּדִיל מִתָּר לִכְלָה. 36

(51) בפולמוס (= חיל מלחמה) של אספיינוס, שצר על ירושלים בעת החורבן. (52) בפולמוס של טיטוס, שנחרב הבית על ידו והצרה הייתה יותר גדולה. (53) דווקא בחתנים וכלות גזרו אבל אחרים מותרים.

טז. מִי שֶׁרָאָה עָרִי יְהוּדָה בְּחֻרְבָּנָהּ⁵⁴, אוֹמֵר: עָרִי 37
קִדְּשָׁה הָיָה מִדְּבָר, וְקוֹרֵעַ. רָאָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֻרְבָּנָהּ, 38
אוֹמֵר: יְרוּשָׁלַיִם מִדְּבָר וְגו' ⁵⁵. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻרְבָּנוֹ, 39
אוֹמֵר: בֵּית קִדְּשֵׁנוּ וְתַפְאֲרָתֵנוּ וְגו', וְקוֹרֵעַ. וּמַהֲיֵךְ 40
חֵיב לִקְרֹעַ? מִן הַצּוּפִים⁵⁶. וּכְשֵׁיגִיעַ לַמִּקְדָּשׁ, קוֹרֵעַ 41
קָרַע אַחֵר. וְאִם פָּגַע בַּמִּקְדָּשׁ תַּחֲלָה, כְּשֵׁיבֹא מִדֶּרֶךְ 42
הַמִּדְבָּר - קוֹרֵעַ עַל הַמִּקְדָּשׁ, וּמוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם. 43

(54) וכתבו הבית יוסף והב"ח ש"חורבנן" היינו, שיד גויים עורנה שלטת עליהן. (55) בנוסח אחר נוסף כאן: "וקורע". ואף על פי שכבר קרע על ערי יהודה, חוזר וקורע על ירושלים עיר הקודש. (56) מקום מסביב לירושלים שאפשר לראות משם את מקום המקדש.

יז. כָּל הַקָּרְעִים הָאֵלּוּ כָּלֵם קוֹרֵעַ בִּידוֹ⁵⁷ מֵעַמָּד. 44
וְקוֹרֵעַ כָּל פְּסוֹת שְׁעָלָיו, עַד שֵׁיגִילָה אֶת לְבוֹ⁵⁸. וְאִינוּ 45
מֵאַחֲרָה⁵⁹ קָרְעִים אֵלּוּ לְעוֹלָם. אָבָל רִשְׁאֵי הוּא 46
לְשַׁלֵּן, לְמַלְלֵן, לְלַקֵּטֵן וּלְתַפְּרֵן בְּמִין סִלְמוֹת⁶⁰. 47

(57) ולא על ידי כלי. (58) שעושה הקרע בצד שמאלו כנגד ליבו. וסובר רבינו, שקריעות אלו דינן כקריעה על אב ואם, כשם שהשוו אותן בגמרא לעניין יאחוי הקריעה. והראב"ד חולק על זה. (59) תפירה מיושרת שמחברת את הקרעים כבראשונה. (60) תפירות שאינן מיושרות שהיכר הקרע נשאר.

יח. הָיָה הוֹלֵךְ וְכָא לִירוּשָׁלַיִם, הוֹלֵךְ וְכָא, תוֹף 48
שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִינוּ קוֹרֵעַ קָרַע אַחֵר; וְאִם לְאַחֵר 49
שְׁלֹשִׁים יוֹם - חוֹזֵר וְקוֹרֵעַ⁶¹. 50

(61) וכן הדין בערי יהודה ומקום המקדש.

יט. כָּל הַצּוּמוֹת הָאֵלּוּ עֲתִידִים לִבְטֹל לַיָּמֹת 51
הַמְּשִׁיחִי. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת יוֹם 52
טוֹב וַיָּמִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה. שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּה אָמַר ה' 53
צָבָאוֹת, צוּם הַרְבִּיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי 54
וְצוּם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה 55
וּלְמַעֲדִים טוֹבִים, וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֲהַבּוּ⁶². 56

(62) "אותם ימים עתידים להיות ימים טובים לישראל, שנאמר כה אמר ה' צום הרביעי וגו', וכל המתאבלים עליה בעולם הזה, שמחים הם עימה לעולם הבא, שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו'".

סליק הלכות תעניות

בְּתַשְׁעָה בָּאֵב, אֲלֹא יוֹשְׁבִים דְּיוֹם³⁹ וְנֶאֱמָנָהִים 1
כְּאֲבָלִים. וְאִם נָתַן לָהֶם עִם הָאָרֶץ שְׁלוֹם, מִחֲזִירִים 2
לוֹ בְּשֹׁפָה רְפָה וְכַבֵּד רֹאשׁ⁴⁰. וְאִסּוּר לִקְרוֹת בְּתַשְׁעָה 3
בָּאֵב בַּתּוֹרָה אוֹ בְּנִכְיָאִים אוֹ בְּפִתּוּבִים, וּבְמִשְׁנָה 4
וּבְהִלְכוֹת וּבְגִמְרָא וּבְהַגְדוֹת⁴¹. וְאִינוּ קוֹרֵא אֲלֹא 5
בְּאִיּוֹב וּבְקִינּוֹת וּבְדִבְרֵים הָרַעִים שְׁבִירָמָהּ. 6
וְתִינוּקוֹת שָׁל בֵּית רַבִּין בְּטָלִין⁴². וּמִקְצַת הַחֲכָמִים 7
נִוְהָגִין שְׁלֹא לְהַנִּיחַ בּוֹ תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ⁴³. 8

(39) עציבים מכאב וצער על החורבן. (40) משום דרכי שלום. (41) שנאמר: "פקודי ה' ישרים משמחי לב". (42) שההתקדמות בלימוד גורמת להם שמחה. (43) שנקראים פאר, ובחורבן כתוב: "השליך משמים ארץ תפארת ישראל". וסוברים חכמים אלו, שדין תשעה באב כדין אָבֵל ביום ראשון, שאסור בתפילין.

יב. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ 9
הַדּוֹר, שְׁאִין בּוֹנִין לְעוֹלָם בְּנֵין מִסֵּד וּמִכִּיָּר⁴⁴ כְּבִנְיָן 10
הַמְּלָכִים; אֲלֹא טוֹחַ בֵּיתוֹ⁴⁵ בְּטִיט וְסֵד בְּסִיד וּמִשְׁחֵי 11
מָקוֹם אֵמָּה עַל אֵמָּה כְּנֶגֶד הַפֶּתַח⁴⁶ בְּלֹא סִיד. 12
וְהַלּוֹקֵחַ חֲצֵר מִסִּיד וּמִכִּיָּר, הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתָהּ⁴⁷, 13
וְאִין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְקַלֵּף הַכֶּתֶלִים. 14

(44) ציורים נאים על הקיר. (45) יש אומרים כי בית הכנסת ובית המדרש אינם בכלל זה. (46) שיראוהו בכניסה לבית. (47) שעשה זאת אינו יהודי.

יג. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁהַעוֹרֵף שֶׁלֹּחַן לַעֲשׂוֹת סַעֲדָה 15
לְאוֹרְחִים, מִחֹסֶר מִמֶּנּוּ מֵעַט⁴⁸, וּמִנִּיחַ מָקוֹם פְּנוּי 16
בְּלֹא קַעֲרָה מִן הַקַּעֲרוֹת הָרְאוּיֹת לְתֵת שָׁם. 17
וּכְשֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה תְּכֵשִׁיטִי הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, מְשִׁירָת 18
מִין מִמִּינֵי הַתְּכֵשִׁיטִי שֶׁנִּוְהָגַת בָּהֶן, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה 19
תְּכֵשִׁיט שָׁלֵם. וּכְשֶׁהַחֶתֶן נוֹשֵׂא אִשָּׁה, לוֹקֵחַ⁴⁹ אֶפֶר 20
מִקְלָה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ מָקוֹם הַנִּחַת הַתַּפְלִין. וְכָל אֵלּוּ 21
הַדְּבָרִים - כְּדִי לְזַכֵּר יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: אִם אֲשַׁכַּח 22
יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁפַּח יָמִינִי. תִּדְבֹּק לְשׁוֹנִי לְחִפִּי אִם לֹא 23
אֲזַכְרֶכִּי, אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ 24
שְׁמִחָתִי. 25

(48) אבל לסעודת שבת ויום טוב אינו צריך לחסר תבשיל. (49) החתן בעצמו, כמו שעושים כל העם בעת תענית צבור, שהרי נאמר "על ראש שמחתי".

יד. וְכֵן גָּזְרוּ שְׁלֹא לִנְגֹן בְּכָלִי שִׁיר. וְכָל מִינֵי זִמְרָה 26
וְכָל מְשִׁמְעֵי קוֹל שֶׁל שִׁיר אִסּוּר לְשִׁמְחַת בָּהֶן וְאִסּוּר 27
לְשִׁמְעוֹן, מִפְּנֵי הַחֲרָפָן. וְאִפְּלוּ שִׁירָה בְּפֹה עַל הַיֵּין 28
אִסּוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן. וְכִבְרָה נִהְגוּ כָּל 29
יִשְׂרָאֵל לִזְמֹר דְּבָרֵי תִשְׁבָּחוֹת אוֹ שִׁיר שֶׁל הַזְּמָרוֹת 30
לְאֵל וּכְיֹצֵא בָּהֶן⁵⁰ עַל הַיֵּין. 31

(50) כגון: בבית חתן וכלה.

טו. וְאַחֵר כֶּף⁵¹ גָּזְרוּ עַל עֲטֹרוֹת חֲתָנִים, שְׁלֹא 32

שהרי שנינו (פאה פ"א מ"א): "ותלמוד תורה כנגד כולם".

12) מת עזוב ואין מי שיטפל בו, שמצוה עליו לקבורו.

13) מגילה ג, ב.

16 ב. אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי

17 חובתו¹⁴. והוא, שישמע מפי מי שהוא חייב

18 בקריאתה¹⁵. לפיכך אם היה הקורא קטן¹⁶ או שוטה,

19 השומע ממנו לא יצא.

14) שהשומע כעונה. 15) משנה, שם יט, ב. 16) בקצת

נוסחאות (וכן בגירסת הכסף-משנה) כתוב: "אם היה הקורא

חרש או קטן או שוטה", אבל ב'מעשה רוקח' מביא

נוסחאות של כת"י משנת קי"א וקס"ב, ושם לא נזכר

"חרש". וכן נכון, שהרי חרש גמור אינו שומע ואינו מדבר.

ובחרש שמדבר ואינו שומע, אמרו (מגילה שם): "מאן תנא,

חרש דיעבד נמי לא? (שאינו מוציא) רבי יוסי היא, דתנן

הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא, רבי יוסי אומר

- לא יצא", ומכיון שפסק רבינו בפ"ב מהל' קריאת שמע

ה"ח, שהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, על כרחנו

שבטל דין חרש במקרא מגילה. וכן הוא ב'ירושלמי' (מגילה

פ"ב ה"ה): "אין כאן חרש, שגרת לשון היא במשנה"

(כסף-משנה).

20 ג. מצוה לקרות את פלה¹⁷. ומצוה לקרותה בפילה

21 וביום¹⁸. וכל הפילה פשר לקריאת הפילה, וכל היום

22 פשר לקריאת היום¹⁹. ומכרף קדם קריאתה בפילה

23 שלש פרכות²⁰. ואלו הן: פרוף אתה יי אלהינו מלך

24 העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה.

25 פרוף אתה יי אלהינו מלך העולם שעשה נסים

26 לאבותינו בימים ההם ובימין הזה. פרוף אתה יי

27 אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן

28 הזה. וביום אינו חוזר ומכרף "שהחיינו"²¹. ומקום

29 שנהגו לברך אחריה, מכרף²²: פרוף אתה יי אלהינו

30 מלך העולם, האל הרב את ריבנו, והדן את דיננו,

31 והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם

32 גמול לכל אויבי נפשנו. פרוף אתה יי, הנפרע²³

33 לישראל מפל צריהם, האל המושיע.

17) משנה, מגילה יט, א. כרבי מאיר. 18) מגילה ד, א:

"אמר רבי יהושע בן לוי, חייב אדם לקרות את המגילה

בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב, ג) אלקי אקרא

יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי" (מזמור זה נאמר על

אסתר - רש"י). 19) משנה, מגילה כ, ב: "זה הכלל, דבר

שמצותו ביום - כשר כל היום, ודבר שמצותו בלילה - כשר

כל הלילה". 20) משנה, שם כא, א. וגמרא כא, ב: "מאי

מכרף? רב ששת מקטרויא אקלע לקמיה דרב אשי, וברוך:

מנ"ח" (= על מקרא מגילה, שעשה נסים ושהחיינו, רש"י).

21) שכבר בדרך בלילה. ויש אומרים, שצריך לברך שהחיינו

גם ביום, שעיקר מצות הקריאה היא ביום, שנאמר (אסתר

ט, כח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" (ראה במגיד-

משנה). 22) משנה, מגילה כא, א. ונוסח הברכה שם כא:

23) בכת"י הגירסא: "האל הנפרע", כדי להזכיר שלש

הלכות מגלה וחנכה

1 יש בכללן שתי מצות עשה מדברי סופרים¹, ואינן

2 מן המניין².

3 ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

4 פרק ראשון³

1) נתבאר בו המחוייבים בקריאה, וזמן קריאת המגילה,

וחילופו לפי חילוף המקומות.

5 א. קריאת המגלה בזמנה מצות עשה מדברי

6 סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים⁴.

7 והכל חייבים בקריאתה⁵: אנשים ונשים⁶, וגרים

8 ועבדים משחררים⁷. ומחנכין את הקטנים לקרותה⁸.

9 ואפלו כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין

10 לשמע מקרא מגלה⁹. וכן מבטלים תלמוד תורה

11 לשמע מקרא מגלה¹⁰; קל וחמר לשאר מצות של

12 תורה¹¹, שפולן נדחין מפני מקרא מגלה. ואין לה

13 דבר שגדולה מקרא מגלה מפניו, חוץ ממת מצוה¹²

14 שאין לו קוברים; שהפוגע בו - קוברו תחלה ואחר

15 כך קורא¹³.

2) חכמים הראשונים נקראו סופרים (קידושין ל.). 3) אינן

נכללות במנין תרי"ג מצוות. ולא כדעת 'בעל הלכות

גדולות', שמצוות קריאת מגילה וחנוכה הן בכלל תרי"ג

המצוות, מאחר שאנו מברכים עליהן: "אשר קדשנו

במצותיו וצונו", וכבר ביאר רבינו את הענין הזה היטב

ב'ספר המצוות' (שורש הראשון), שמאחר שאמרו (מכות

כג.): "דרש רבי שמלאי, שש מאות ושלש עשרה מצות

נאמרו למשה בסיני" (וכן היא גרסת רבינו שם ב'ספר

המצוות'), לא יתכן לכלול בהן מצוות שנתחדשו אחר כך,

אף-על-פי שהן בכלל "לא תסור" (שבת כג.). 4) במגילה

יד, א: "תנו רבנן, ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות,

עמדו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב

בתורה, חוץ ממקרא מגילה". וכן אמרו (שם ב.): "מכדי

כולהו אנשי כנסת הגדולה תקנינהו" (הלא כל ימי מקרא

מגילה בפורים תקנום אנשי כנה"ג) ובהם היו כמה נביאים

(מגילה יז:). 5) ערכין ב, ב. 6) מגילה ד, א: "אמר רבי

יהושע בן לוי, נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו

באותו הנס" - "שעלי-ידי אסתר נגאלו" (לשון רב האי,

אוצה"ג לפסחים קת. עמוד 151) וראה להלן. 7) אבל

עבדים שאינם משוחררים, שפטורים ממצוות-עשה שהזמן

גרמן כמו בנשים, פטורים ממקרא מגילה. ודוקא נשים

חייבות, שעל-ידן נעשה הנס, כנ"ל. ועי' לחם-משנה. [וראה

להלן פ"ג מהל' חנוכה ה"א הערה ב.]. 8) 'ירושלמי'

מגילה פ"ב ה"ה: "רבי יהושע בן לוי, מכנש בנוי ובני

ביתיה וקרי לה קומיהון". 9) מגילה ג, א. 10) כהנים

בעבודתן לויים בדוכנם וישראל במעמדם, כולן מבטלין

עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, מכאן שמכו של בית

רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה"

(מגילה שם). 11) שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות,

30 וְקִרְאִין קִרְם אֲרַבְעָה עָשָׂר, אֵין קִרְאִין אוֹתָהּ
31 בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרֵה.³⁴

33 משנה, שם ב, א. "מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד
ובט"ו, לא פחות ולא יותר". (34) מגילה ה, א. כרב. שכיון
שקוראים אותה שלא בזמנה - צריכה פרסום (רש"י שם).

32 ח. כָּפַר שְׁמַקְדִּימִין וְקִרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה, בְּזִמְן
33 שְׁאֵין נִכְנָסִין בּוֹ בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּישֵׁי אֵין קִרְאִין אוֹתָהּ
34 אֶלָּא בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר.³⁵ וְכָל עֵיר שְׁאֵין בָּהּ עֶשְׂרֵה
35 בְּטַלְנִין קְבוּעִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לְצַרְכֵי הַצָּבוּר - הָרִי
36 הֵיא כְּכָפַר, וּמַקְדִּימִין וְקִרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה.³⁶ וְאִם
37 אֵין שֵׁם עֶשְׂרֵה בְּגֵי אֶדָם - תִּקְנָתוֹ קִלְקַלְתוּ³⁷, וְהָרִי
38 הֵם כְּאֲנָשֵׁי עֵיר גְּדוֹלָה וְאֵין קִרְאִין אֶלָּא בְּאַרְבַּעַת
39 עָשָׂר.³⁸

35 משנה, מגילה ה, א: "אמר רבי יהודה, אימתי? מקום
שנכנסין בשני ובחמישי, אבל מקום שאין נכנסין לא בשני
ולא בחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה", שכיון שאין
נכנסים בשני וחמישי - אין זאת הקלה בשבילם (רש"י שם
ד:). (36) משנה, שם. (37) דבר זה עצמו, שנראה בעינינו
כתקנה וכקולא למקום זה, שיוכלו לקרוא ביום הכניסה,
שהרי אין שם בני אדם וצריך להיות ככפר, היא גופה
קלקלתו, וגורם שדינו יהיה כמו עיר, כמבואר להלן.
(38) "ירושלמי" מגילה פ"א ה"ד. שהרי מגילה שלא בזמנה
אין קורין אותה אלא בעשרה, כמבואר בהלכה הקודמת
(מעשה רוקח').

40 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁמַקְדִּימִין וְקִרְאִין בְּיוֹם
41 הַכְּנִיסָה? בְּזִמְן שֵׁישׁ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מַלְכוּת; אֲכָל
42 בְּזִמְן הַזֶּה אֵין קִרְאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּזִמְנָהּ, שֶׁהוּא יוֹם
43 אֲרַבְעָה עָשָׂר וְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר.³⁹ בְּגֵי הַכְּפָרִים וּבְגֵי
44 עֵירוֹת קִרְאִין בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, וּבְגֵי כְּרִפִּין קִרְאִין
45 בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר.

39 [מגילה ב, א: "אמר רבי יהודה, אימתי? בזמן שהשנים
כתקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הואיל
ומסתכנין (כגירסת ה"ף) בה, אין קורין אותה אלא
בזמנה", שדווקא באותה העת שהיו ישראל מעמידים
דתיים (= עומדים ברשות עצמם) ואין באים לידי סכנה,
היו קוראים אותה ב"א ב"ב ב"ג, אבל בזמן הזה
שמתכנים ישראל בדתיים - אין קוראים אותה אלא בזמנה
(ר"ף).] וכן כוונת רבינו שתלה הדבר במלכותו.

46 י. בְּן עֵיר⁴⁰ שֶׁהָלַךְ לְכָרְךָ⁴¹, אוּ בֶן כָּרֶךְ שֶׁהָלַךְ לְעִיר,
47 אִם הָיָה דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר לְמִקְוָמוֹ בְּזִמְן קִרְיָא⁴², וְנִתְעַכֵּב
48 וְלֹא חֹזֵר - קִרְאָה בְּמִקְוָמוֹ; וְאִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ
49 לְחֹזֵר אֶלָּא לְאַחֵר זִמְן הַקִּרְיָא - קִרְאָה עִם אֲנָשֵׁי
50 הַמִּקְוָם שֶׁהוּא שָׁם.⁴³ וּכְרָךְ⁴⁴ וְכָל הַסְּמוּךְ לוֹ⁴⁵ וְכָל
51 הַנִּרְאָה עִמּוֹ⁴⁶, אִם אֵין בְּיַנְיָהֶם יָתֵר עַל אֲלָפִים
52 אֲמָה⁴⁷, הָרִי זֶה כְּכָרֶךְ וְקִרְאִין בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר.

(40) שזמן קריאתו ב"ד. (41) שזמן קריאתו בט"ו.

פעמים "האל" בברכה זו, כי שלש פעמים נפל עמלק בידי
ישראל: בימי יהושע, שאול ומרדכי (מעשה רוקח').

1 ד. אֵיזִידוּ זִמְן קִרְיָא²⁴? זְמָנִים הֲרֵבָה תִּקְנִי לָהּ
2 חֲכָמִים²⁵, שְׁנֵאמַר: בְּזִמְנֵיהֶם. וְאֵלוּ הֵן זְמָנֵי
3 קִרְיָא²⁶: כָּל מְדִינָה שֶׁהָיְתָה מְקַפֶּת חוּמָה מִיָּמִי
4 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנֶן²⁶, בֵּין בְּאַרְצָן בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְצָן²⁷, אָף
5 עַל פִּי שְׁאֵין לָהּ עֶכְשָׁו חוּמָה, קִרְוִין בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר
6 בְּאַדְרָס²⁸. וּמְדִינָה זוֹ הִיא הַנִּקְרָאת²⁹ כְּרָךְ. וְכָל מְדִינָה
7 שֶׁלֹּא הָיְתָה מְקַפֶּת חוּמָה בַּיּוֹמֹת יְהוֹשֻׁעַ, וְאָף עַל פִּי
8 שֶׁהִיא מְקַפֶּת עַתָּה, קִרְאִין בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר. וּמְדִינָה
9 זוֹ הִיא הַנִּקְרָאת³⁰ עֵיר.

(24) מגילה ב, א. (25) אנשי כנסת הגדולה (מגילה, שם).
(26) משנה, שם. ודלא כרבי יהושע בן קרח, שאמר (שם
ב:) מימי אחשורוש. (27) כן נראה ממה שאמרו (מגילה
ה, ב: "רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר"
משום ספק מוקף חומה. והרי הוצל בחו"ל היא (כתובות
קיא. ולא גרסינן שם "הוצל דבנימין") - ר"ן למגילה פ"א
(דפוס ווילנא ב ע"א). וכן מפורש ב"ירושלמי" בתחילת פ"א
דמגילה "יורחב הכרך... בחו"ל (כן גרס הרמב"ן) קורין (=)
בחמשה עשר" (לקוטות הרמב"ן ור"ן שם). (28) מגילה
ג, ב. (29) משנה, שם ב, א. (30) מגילה ב, ב.

10 ה. שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה מְקַפֶּת
11 חוּמָה בַּיָּמִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנֶן, קִרְאִין בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר,
12 שְׁבָה הָיָה הֵנָּס, שְׁנֵאמַר: וְנוֹחַ בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ.
13 וְלָמָּה תִּלּוּ הַדָּבָר בַּיָּמִי יְהוֹשֻׁעַ? כְּדִי לְחַלֵּק כְּבוֹד
14 לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיְתָה חֲרֵבָה בְּאוֹתוֹ הַזִּמְן. כְּדִי
15 שִׁיחִיו קִרְאִין בְּגֵי שׁוֹשֵׁן, וְיִתְשְׁבוּ בְּאֵלוּ הֵן כְּרִפִּין
16 הַמְּקַפִּין חוּמָה, אָף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה חֲרֵבָה, הוֹאִיל
17 וְהָיוּ מְקַפִּין בַּיָּמִי יְהוֹשֻׁעַ קִרְוִין בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְהָיָה
18 זְכָרוֹן לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֶס זֶה.³¹

(31) "ירושלמי" מגילה פ"א ה"א.

19 ו. בְּגֵי הַכְּפָרִים, שְׁאֵינָם מְתַקְּצִים בְּבִתֵּי כְּנָסִיּוֹת אֶלָּא
20 בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּישֵׁי, תִּקְנִי לָהֶם שִׁיחִיו מַקְדִּימִין וְקִרְאִים
21 בְּיוֹם הַכְּנִיסָה³². פִּיצֵד? אִם חָל יוֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר
22 לְהָיוֹת בְּשָׁנֵי אוּ בְּחֻמֵּישֵׁי, קִרְאִין בּוֹ בְּיוֹם. וְאִם חָל
23 בְּיוֹם אַחֵר חוּץ מִשְׁנֵי וּבְחֻמֵּישֵׁי, מַקְדִּימִין וְקִרְאִין
24 בְּשָׁנֵי אוּ בְּחֻמֵּישֵׁי הַסְּמוּךְ לְאַרְבַּעַת עָשָׂר.

(32) משנה, מגילה ב, א: "חכמים הקילו על הכפרים להיות
מקדימים ליום הכניסה, מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם
שבכרכים" (שם ד:).

25 ז. פִּיצֵד? חָל אֲרַבְעָה עָשָׂר לְהָיוֹת בְּאַחַד בִּשְׁבַת -
26 מַקְדִּימִין וְקִרְאִין בְּחֻמֵּישֵׁי, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד עָשָׂר.
27 חָל לְהָיוֹת בְּשַׁלְשִׁי - קִרְאִין בְּשָׁנֵי, שֶׁהוּא יוֹם
28 שְׁלֹשָׁה עָשָׂר. חָל לְהָיוֹת בְּרַבִּיעִי - קִרְאִין בְּשָׁנֵי,
29 שֶׁהוּא יוֹם שְׁגִים עָשָׂר³³. וְכָל אֵלוּ שְׁמַקְדִּימִין

עירות ובני הכפרים". לפי שבזמן הזה אין הכפרים קוראים ביום הכניסה (למעלה ה"ט).

פרק שני

(1) נתבארו בו איכות המגילה, והכשרה ופסולה, והאסור מן העיני והאבל בימים אלו, והמחוייב לעשות בהם מהשמחה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים. ונסתיים הפרק בביאור שמגילה זו תתקיים לעד וזכרה לא יסוף מזרענו.

- 23 א. הקורא את המגלה למפרע - לא יצא.² קרא
- 24 ושבח פסוק אחד, וקרא פסוק שני לו, וחזר וקרא
- 25 פסוק ששכח, וחזר וקרא פסוק שלישי - לא יצא,
- 26 מפני שקרא פסוק אחד למפרע.³ אלא כיצד עושה?
- 27 מתחיל מפסוק שני ששכח וקרא על הסדר.⁴

(2) משנה, מגילה יז, א. והיינו שקרא הפסוקים האחרונים ואחר-כך הפסוקים הראשונים. והוא-הדין אם קרא הפרקים האחרונים לפני שקרא הראשונים (וראה בפ"ב מהל' ק"ש הי"א). (3) "ירושלמי" מגילה פ"ב ה"ב. (4) מגילה יח, ב.

- 28 ב. מצא צבור שקראו חציה, לא יאמר: אקרא חציה
- 29 האחרון עם הצבור ואחזר ואקרא חציה ראשון,
- 30 שזה קורא למפרע; אלא קורא מתחלה ועד סוף על
- 31 הסדר.⁵ קרא ושהה מעט וחזר וקרא⁶ - אף על פי
- 32 ששהה כדי לגמור את פלה,⁷ הואיל וקרא על הסדר
- 33 - יצא.⁸

(5) שם. (6) משנה, שם יז, א: "קראה סירוגין - יצא". (7) ששהה כל-כך עד שהיה יכול לגמור בינתיים כל המגילה מראש עד סופה. (8) כן פסק בקריאת שמע (פ"ב מהל' ק"ש הי"ב) ובהלל (פ"ג מהל' חנוכה ה"ט), ורק בתפילה פסק (פ"ד מהל' תפילה הי"ג) שחזר לראש התפילה.

- 34 ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו.⁹
- 35 הלו¹⁰עזמע ששמע את המגלה בתוכה בלשון הקדש
- 36 ובכתב הקדש - אף על פי שאינו יודע מה הן
- 37 אותיות, יצא ידי חובתו.¹¹ וכן אם היתה כתובה
- 38 יונית ושומעה - יצא, אף על פי שאינו מפיר.¹²
- 39 ואפלו היתה השומע עברי.¹³

(9) משנה, שם. (10) המדבר בשפה זרה, ואינו מבין לשון הקודש. (11) משנה, שם. ובגמרא (יח): "אטו אנן האחשתונים בני הרמכים, מי ידעין? אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא, הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא". (12) מגילה יח, א. שגם בספרי-תורה התירו לכתוב יונית (משנה מגילה ח:), ודרשו מהכתוב (בראשית ט, כז) "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם" - "דבריו של יפת (יון) שהוא מבני יפת) יהיו באהלי שם" (מגילה ט:). וכן פסק רבינו בפ"א מהל' תפילין הלכה יט, עיי"ש. (13) [הכתב העברי הוא כתב ליבונאה (סנהדרין כא:). אבל הלשון (=השפה) היא לשון הקודש. וכן נראה בויקרא רבה (פרשה לב) שאמרו שם: "לא שינו את לשונם, להלן כתיב - לאברם העברי - אלקי העברים, וכתיב כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש".]

(42) של אותו המקום שאליו הלך (מגיד-משנה וכסף-משנה). (43) מגילה יט, א. במשנה ובגמרא. (44) שם ג, ב. (45) אף-על-פי שאינו נראה עמו, כגון שהוא בעמק. (46) אף-על-פי שאינו סמוך לו, כגון שהוא בהר. (47) פשטות הלשון מורה שזה מוסב גם על סמוך וגם על נראה, ואם כן מה תועלת בנראה עמו? - הברל רב יש ביניהם: "סמוך", נמדד במידת ההליכה. ואילו "נראה", נמדד בקו אוויר, שאע"פ שבהליכה יש יותר מאלפים אמה, כיון שבקו האוויר אין יותר מאלפים אמה - הרי הוא ככרך (כסף-משנה).

- 1 יא. עיר⁴⁸ שהיא ספק ואין ידוע אם היתה מקפת
- 2 חומה בימות יהושע בן נון או אחר בן הקפה,
- 3 קוראין בשני הימים, שהן ארבעה עשר וחמשה
- 4 עשר, ובליליהם. ומברכין על קריאתה בארבעה
- 5 עשר בלבד, הואיל והיא זמן קריאתה לרב העולם.⁴⁹

(48) מגילה ה, ב. (49) כן הביא הר"ן בשם הגאונים (משנה-למלך).

- 6 יב. קראו את המגלה באדר ראשון, ואחר כך עברו
- 7 בית דין את השנה - חוזרים וקוראים אותה באדר
- 8 השני בזמנה.⁵⁰

(50) משנה, מגילה ו, ב. כי מקרא מגילה ומצות פורים נקבעו לאדר השני, כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת פורים לגאולת מצרים בפסח (שם בגמרא).

- 9 יג. אין קוראין את המגלה בשבת⁵¹. גזרה שפא יטל
- 10 אותה בידו וילף אצל מי שהוא בקי לקרותה,
- 11 ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים. שהכל חייבים
- 12 בקריאתה, ואין הכל בקריאין בקריאתה.⁵² לפיכך אם
- 13 חל זמן קריאתה בשבת, מקדימין וקוראין אותה
- 14 קדם השבת.⁵³ ושואלין ודורשין בהלכות פורים
- 15 באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.⁵⁴

(51) משנה, מגילה ב, א. לפי קביעות החדשים שלנו, אי אפשר לחול בשבת אלא פורים של מוקפין. (52) מגילה ד, ב. (53) משנה, מגילה ב, א. ושם ה, א: "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין - מאי טעמא? אמר רבי אבא אמר שמואל: אמר קרא (אסתר ט, כז) ולא יעבור" (כלומר: ולא יאחר). (54) מגילה ד, א.

- 16 יד. כיצד⁵⁵ יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת⁵⁶
- 17 - בני עירות⁵⁷ מקדימין וקוראין בערב שבת, ובני
- 18 כפרים קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה
- 19 עשר להיות בשבת - בני כפרים מקדימין וקוראין
- 20 בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר; ובני עירות
- 21 קוראין בו ביום, שהוא זמנם; ונמצאו הפל קוראין
- 22 בארבעה עשר.

(55) משנה, שם ב, א. (56) בזמן שקידשו את החודש על-פי הראייה, וראה למעלה הערה נ. (57) בכת"י הגירסא: "ובני

"הקורא את המגילה": "מה לשעבר, הא בתחילה לא?... כיני מתניא מותר לקרותה עומד, מותר לקרותה יושב" (לחם-משנה). (27) משנה, מגילה כא, א. "מאי טעמא? כיון דחביבא, יהבי דעתיהו ושמע" (גמרא שם כא:). (28) "ירושלמי" (מגילה פ"ב ה"ה): "מיכן והילך, נהגו הרובים לקרותה בבית הכנסת" (ופירש ב'קרבן העדה' בפירוש השני: נער מתרגמין רביא, מכאן ואילך נהגו הנערים לקרותה בבית הכנסת. 'בני בנימין').

ח. אין קוראין בצבור במגלה בתוכה בין
הכתובים. ואם קרא - לא יצא²⁹. אלא אם כן היתה
יתרה על שאר הידיעות או חסרה, כדי שיהא לה
הפיר. אבל היחיד קורא בה ואפלו חסרה ולא
יתרה, ויוצא בה ידי חובתו³⁰.

(29) מגילה יט, א. שנראה כאילו קורא במקרא, ואין כאן
פרסום הנס (רש"י שם). (30) [שכשם שאין קוראים בתורה
ואין מפטירים בנביא אלא בעשרה (מגילה כג:)] כן ודאי אין
קורין בכתובים בפחות מעשרה, וכיוון שקוראים ביחיד -
ניכר הדבר שאין זו קריאה בתורה נביאים וכתובים אלא
במגילה, ויש כאן פרסום הנס, ועי' בטורי אבן' [שם].

ט. אין כותבין³¹ המגלה אלא בדיו על הגויל³² או
על הקלף³³, בספר תורה³⁴. ואם כתבה במי עפצא
ונקנתום³⁵ - פשרה. כתבה בשאר מיני צבעונין -
פסולה³⁶. וצריכה שרטוט פתורה עצמה³⁷. ואין
העור שלה צריך לעבד לשמה³⁸. היתה כתובה על
הגיר או על עור שאינו מעבד³⁹, או שכתבה עפ"ם
או אפיקורוס - פסולה⁴⁰.

(31) משנה, מגילה יז, א. (32) "לוקחין עור בהמה או חיה,
ומעבירין השער ממנו תחילה, ואחר-כך מולחין אותו במלח,
ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו
מדברים שמכווצים את העור ומחזיקין אותו, זהו הנקרא
גויל" (רבינו בפ"א מהל' תפילין ה"ו). (33) עור שחילקו
אותו בעביו לשנים ועיבדו אותו, החלק שממול השער נקרא
קלף (שם ה"ז). (34) כמו שכתב רבינו שם ה"ח וה"ט,
שספר-תורה נכתב גם על גויל וגם על קלף. (35) חומצת
הנחושת. ונלמד מדין כתיבת ספר-תורה (שם פ"א ה"ד) -
'מגיד משנה'. (36) משנה, מגילה יז, א. שאנו צריכים בה
דיו דוקא (מגילה יט). (37) שם טז, ב. (38) [כן כתב רבינו
(פ"א מהל' תפילין ה"יא) לענין מזוזה שאינה צריכה עיבוד
לשמה, והסביר בתשובה שם (בכסף-משנה), שלא שמענו
שצריך עיבוד אלא לספר-תורה ולתפילין]. (39) משנה,
מגילה יז, א. (40) ראה בפ"א מהל' תפילין ה"ג.

י. היו בה אותיות מטשטשות או מקרעות: אם
רשומן נפר, אפלו היו רפה - פשרה; ואם אין
רשומן נפר, אם היה רפה שלם - פשרה, ואם לאו
- פסולה, והקורא בה לא יצא⁴¹. השמיט בה הסופר
אותיות או פסוקים, וקראן הקורא את המגלה על
פה - יצא⁴².

(41) מגילה יח, ב. (42) שם.

ד. היתה כתובה תרגום או פלשון אחרת מלשונות
הגוים - לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המפיר
אותו הלשון בלבד¹⁴. והוא, שתהיה כתובה בכתב
אותו הלשון. אבל אם היה כתובה בכתב עברי
וקראה ארמית לארמי - לא יצא; שנמצא זה קורא
על פה¹⁵, וכיון שלא יצא ידי חובתו הקורא - לא
יצא השומע ממנו.

(14) משנה, מגילה יז, א. (15) מגילה יח, א.
ה. הקורא את המגלה בלא פונה - לא יצא. כיצד?
היה פותחה¹⁶ או דורשה¹⁷ או מגיהה, אם פון את
לבו לצאת בקריאה זו - יצא, ואם לא פון לכו -
לא יצא¹⁸. קרא והוא מתנמנם¹⁹, הואיל ולא נרדם
בשנה - יצא²⁰.

(16) שקורא פסוק במגילה שלימה שהוא מעתיק ממנה
וכותבה. (17) שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשה.
(18) משנה, שם יז, א. (19) "דקרי ליה ועני, ולא ידע
לאהדורי סברא, וכי אדכרי ליה - מדכר" (שקוראים אותו
ועונה, ואיננו יודע להשיב בהבנת הלב, וכשמזכירים לו -
נוכר) - מגילה יח: (20) משנה, שם יז, א. ודוקא הקורא
שקרה מתנמנם, כיון שרואים אנו שקרא כולה, אבל השומע
ששמעה מתנמנם לא יצא, שוודאי לא שמע כראוי
(ירושלמי' פ"ב דמגילה ה"ב).

ו. במה דברים אמורים שהמכון לכו בכתובה יצא?
בשנתפון לצאת בקריאה שקורא בספר שמעתיק
ממנו²¹ בשעה שהוא פותח; אבל אם לא²² נתפון
לצאת בקריאה זו שכתב - לא יצא. שאינו יוצא ידי
חובתו אלא בקריאתה מספר שפלה כתובה בו
בשעת קריאה²³.

(21) שהיתה לפניו מגילה שלימה עשויה כתיקונה (לחם-
משנה, ממגילה יח:). (22) [בנוסח אחר, חסירה מילה זו
(מעשה רוקח), ולפי זה מתפרשים דברי רבינו היטב:
שאינו יוצא אלא-אם-כן מכוין לצאת בקריאה שקורא מהספר
השלם שלפניו, אבל אם מכוין לצאת בקריאה שקורא בספר
שכותב בו עכשיו - לא יצא]. (23) מגילה, שם.

ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה וקרא קריאה
משבששת²⁴ - יצא²⁵, לפי שאין מדקדקין בקריאתה.
קראה עומד או יושב - יצא, ואפלו בצבור. אבל
לא יקרא בצבור יושב לכתחלה, מפני כבוד
הצבור²⁶. קראה שנים, אפלו עשרה כאחד - יצאו
הקוראין והשומעים מן הקוראין²⁷. וקורא אותה
גדול עם הקטן²⁸ ואפלו בצבור.

(24) רק הקריאה משובשת, אבל הבנת הענין לא שובשה,
שאם גם הבנת הענין משובשת - לא יצא (מעשה רוקח).
(25) "ירושלמי' שם: "תני: אין מדקדיק בטעויותיה".
(26) כן נראה ב'ירושלמי' (שם פ"ד ה"א), אבל ביחיד קורא
יושב אפילו לכתחילה, וכן הוא בירושלמי (שם) על המשנה

32. אֶלָּא בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר, וְאִם הִקְדִּימוּ - לֹא יֵצְאוּ.⁵⁷
 33. וּסְעֵדַת פּוֹרִים שְׁעִשְׂאָה בְּלִילָה⁵⁸ - לֹא יֵצְא יָדֵי
 34. חוֹבְתוֹ.⁵⁹

(53) שכתוב (אסתר ט, כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". (54) במגילה ה, ב: "איסור עשיית מלאכה לא קבילו עליהו, דמעיקרא כתיב (שם שם, יט) שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום-טוב לא כתיב". (55) במגילה, שם: "רב חזייה לההוא גברא דהוה שדי כתנא בפוריא, ולטייה דלא צמח כתנא". (56) [נראה שמצוה לכתחילה לחלק מעות לאביונים ביום י"ד, אלא שאם חילק ביום הקריאה יצא בדיעבד. ויתכן כי זהו פירוש המשנה (מגילה ה).] "אע"פ שאמרו מקדימין, מותרין בהספד ותענית ומתנות לאביונים" - כלומר מותרים במתנות לאביונים, אע"פ שעיקר מצוותן ב"ד". (57) שם ה, א: "שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה". (58) לילה שבו קוראים המגילה (מגיד-משנה). (59) שכתוב "ימי משתה ושמחה" (מגילה ז:).

35. טו. פִּיצֵד חוֹבַת סְעֵדָה זֹ? שְׂיֹאכַל בְּשָׂרָה⁶⁰ וַיִּתְקַן
 36. סְעֵדָה נָאָה כְּפִי אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדוֹ. וְשׁוֹתָה יַיִן עַד
 37. שְׁיִשְׁתַּכְּרוּ⁶¹ וַיִּרְדּוּ בְּשִׁכְרוֹתוֹ. וְכֵן חֵיב אָדָם לְשַׁלַּח
 38. שְׁתֵּי מְנוֹת בְּשָׂר אוֹ שְׁנֵי מִינֵי תַבְשִׁיל אוֹ שְׁנֵי מִינֵי
 39. אֶכְלִין לַחֲבֵרוֹ, שְׁנֵי אֶחָד: וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ
 40. - שְׁתֵּי מְנוֹת לְאִישׁ אֶחָד. וְכָל הַמְרַבֵּה לְשַׁלַּח לְרֵעִים
 41. - מְשַׁבֵּחַ. וְאִם אֵין לוֹ - מִחֲלִיף עִם חֲבֵרוֹ⁶²: זֶה
 42. שׁוֹלַח לְזֶה סְעֵדָתוֹ, וְזֶה שׁוֹלַח לְזֶה סְעֵדָתוֹ. כְּדִי
 43. לְקַיֵּם: וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ.

(60) שהרי נאמר (אסתר שם): "ימי משתה ושמחה", ואין שמחה אלא בבשר (פסחים קט.), ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים כז, ז): "וזבחת שלמים ואכלת שם, ושמחת" (מגיד-משנה). (61) במגילה ז, ב אמרו: "אמר רבא, חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן בשכרותו, מרדכי", שעל-ידי שתיית היין - ישתכר וירדס בשכרותו, ולא ידע. (62) מגילה ז, ב.

44. טז. וְחֵיב לְחַלֵּק לְעֲנִיִּים בְּיוֹם הַפּוֹרִים. אֵין פּוֹחֲתִין
 45. מִשְׁנֵי עֲנִיִּים. נוֹתֵן לְכָל אֶחָד מִתְּנָה אַחַת אוֹ מְעוֹת⁶³
 46. אוֹ מִינֵי תַבְשִׁיל אוֹ מִינֵי אֶכְלִין. שְׁנֵי אֶחָד: וּמִתְּנֹת
 47. לְאֶבְיוֹנִים - שְׁתֵּי מִתְּנֹת לְשְׁנֵי עֲנִיִּים⁶⁴. וְאֵין
 48. מִדִּקְדָּקִין בְּמְעוֹת פּוֹרִים, אֶלָּא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְטַל
 49. נוֹתֵנִין לוֹ⁶⁵. וְאֵין מְשַׁנִּין מְעוֹת פּוֹרִים לְצִדָּקָה
 50. אַחֲרָתָּה.⁶⁶

(63) בדפוסים ישנים, אין המילים האלו "או מעות". (64) מגילה ז, א. (65) תוספתא מגילה פ"א, ו'ירושלמי' שם פ"א ה"ד. (66) בבא-מציעא עח, ב. ו'ירושלמי' שם.

51. יז. מוֹטֵב לְאָדָם לְהַרְבּוֹת בְּמִתְּנֹת אֶבְיוֹנִים מִלְּהַרְבּוֹת
 52. בְּסְעֵדָתוֹ וּבְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת לְרֵעֵיו. שְׂאִין שְׁמָחָה⁶⁷ שְׁמָחָה
 53. גְּדוֹלָה וּמִפְאָרָה אֶלָּא לְשִׁמְחַת לֵב עֲנִיִּים וַיְתוּמִים

1. יא. הַמְּגִלָּה צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא תְּפוּרָה פְּלָה עַד שֶׁיְּהִי
 2. כָּל עוֹרוֹתֶיהָ מְגֻלָּה אַחַת. וְאִינָה נִתְּפָרֶת אֶלָּא בְּגִידִין,
 3. כְּסֹפֶר תּוֹרָה. וְאִם תְּפָרָה שְׁלֹא בְּגִידִין - פְּסוּלָה.
 4. וְאִינוּ צְרִיף לְתַפֵּר אֶת כָּל הַיְרִיעָה בְּגִידִין כְּסֹפֶר
 5. תּוֹרָה, אֶלָּא אֶפְלוּ תְּפֵר בְּגִידִין שְׁלֹשׁ תְּפִירוֹת בְּקֶצֶה
 6. הַיְרִיעָה וְשֹׁלֵשׁ בְּאֶמְצָעָה וְשֹׁלֵשׁ בְּקֶצֶה הַשְּׁנִי -
 7. בְּשָׂרָה, מִפְּנֵי שְׁנִקְרָאת אַגְרָתָּה.⁴³

(43) במגילה יט, א: "אמר רב חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, מגילה נקראת ספר (ונכתב בספר - אסתר ט, לב) ונקראת אגרת (אגרת הפורים - שם כט), ספר - שאם תפריה בחוטי פשתן - פסולה, אגרת - שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין - כשרה, אמר רב נחמן - ובלבד שיהיו משולשין".

8. יב. וְצְרִיף הַקּוֹרָא לְקִרְוֹת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן וְ"עֲשֶׂרֶת"
 9. בְּנִשְׁמָחָה אַחַת, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְכָל הָעָם שֶׁפֶלֶם נָתְלוּ
 10. וְנִהְרְגוּ בְּאֶחָד⁴⁴. וּמִנְהַג כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקּוֹרָא הַמְּגִלָּה
 11. קוֹרָא וּפּוֹשֵׁט בְּאַגְרָתָּה⁴⁵, לְהִרְאוֹת הָעָם; וְכִשְׁיִגְמַר,
 12. חוֹזֵר וְכוֹרְכָהּ⁴⁶ פְּלָה וּמְבַרֵּךְ.

(44) שם, טז, ב. (45) כן כתב רב האי גאון (מגיד-משנה). (46) בכת"י: "ופושטה וכורכה".

13. יג. שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ, שֶׁהֵן אַרְבַּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה
 14. עָשָׂר, אֲסוּרִין בְּהִסְפָּד⁴⁷ וְתַעֲנִית⁴⁸ לְכָל אָדָם בְּכָל
 15. מְקוֹם. בֵּין לְבְנֵי כְּרַפִּין שֶׁהֵן עוֹשִׁין חֲמִשָּׁה עָשָׂר
 16. בְּלִבְד, בֵּין לְבְנֵי עֲצִירוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׁין אַרְבַּעָה עָשָׂר
 17. בְּלִבְד⁴⁹. וְשְׁנֵי הַיָּמִים אֲסוּרִין בְּהִסְפָּד וְתַעֲנִית בְּאֶדָר
 18. הָרִאשׁוֹן וּבְאֶדָר הַשְּׁנִי⁵⁰. אֲנָשִׁי כְּפָרִים שֶׁהִקְדִּימוּ
 19. וְקִרְאוּ בְּשְׁנֵי אוֹ בְּחִמְשֵׁי הַסְּמוּךְ לְפּוֹרִים - מִתְּרִים
 20. בְּהִסְפָּד וְתַעֲנִית בְּיוֹם קְרִיאָתָהּ⁵¹, וְאֲסוּרִין בְּהִסְפָּד
 21. וְתַעֲנִית בְּשְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ⁵², וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין
 22. קוֹרְאִין בָּהֶן.

(47) ממה שכתוב במגילה "שמחה", נלמד שאסור בהספד (מגילה ה:). (48) נלמד ממה שכתוב במגילה "ומשתה" (מגילה, שם). (49) מגילה, שם. (50) במגילה ו, ב: "אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים". "הא לענין הספד ותענית - זה וזה שווין". (51) משנה, מגילה ה, א. (52) גמרא, שם. ש"שמחה אינה נוהגת (בכפרים) אלא בזמנה".

23. יד. מְצוֹת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְבְנֵי כְּפָרִים וְעֲצִירוֹת וַיּוֹם
 24. חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְבְנֵי כְּרַפִּים לְהִיּוֹתֵן יוֹם שְׁמָחָה
 25. וּמְשֻׁתָּה, וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת לְרֵעִים וּמִתְּנֹת לְאֶבְיוֹנִים⁵³.
 26. וּמִתְּרֵי בְּעֲשִׂית מְלָאכָה⁵⁴. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵין רְאוּי
 27. לְעֲשׂוֹת כּוֹ מְלָאכָה. אֲמָרוּ חֲכָמִים: כָּל הָעוֹשֶׂה
 28. מְלָאכָה בְּיוֹם פּוֹרִים, אֵינוּ רְאוּה סִימֵן בְּרָכָה
 29. לְעוֹלָם⁵⁵. בְּנֵי כְּפָרִים, שֶׁקִּדְּמוּ וְקִרְאוּ בְּשְׁנֵי אוֹ
 30. בְּחִמְשֵׁי, אִם חִלְקוּ מְעוֹת לְאֶבְיוֹנִים בְּיוֹם קְרִיאָתָהּ -
 31. יֵצְאוּ⁵⁶. אֲבָל הַשְּׁמָחָה וְהַמְשֻׁתָּה אֵין עוֹשִׁין אוֹתָם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ז' תשרי - ספר נזיקין - הלכות גניבה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

68) "ירושלמי" שם ה"ה. (69) אבל חמשה ספרי תורה אינם בטלים לעולם ("ירושלמי" שם). (70) שהרי "ליכא מידי דכתיבי בנביאים וכתובים ולא רמיזי באורייתא" (תענית ט). ודרשו (שבת קד). על הכתוב (ויקרא כז, לד) "אלה המצוות" - "שאינ הנביא רשאי לחדש בה דבר מעתה", אלא שאין בנו בינה יתירה להבין את כל הרמזים בתורה, ולימות המשיח תמלא הארץ דעה את ה' וכולם יבינו את התורה, ולא יצטרכו לקרוא בנביאים וכתובים ('מראה הפנים' שם). (71) "ירושלמי" שם. (72) "שנאמר (דברים ה, יט): "קול גדול ולא יסף". ומתרגמינן "ולא פסק" ('ירושלמי' שם). (73) "שנאמר (חבקוק ג, ו): "הליכות עולם לו" (אל תקרי הליכות אלא הלכות) - "ירושלמי" שם. (74) "ירושלמי" שם.

1 וְאֶלְמָנוֹת וְגִרִּים. שֶׁהִמְשַׁמַּח לָב הָאֲמָלִים הָאֵלּוּ
2 דּוֹמָה לְשִׁכְיִנָּה, שְׁנֶאֱמַר: לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים
3 וּלְהַחֲיוֹת לָב נִדְבָאִים.

(67) ביטוי זה שגור בדברי רבינו, וראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א.

4 יח. כָּל סִפְרֵי⁶⁸ הַנְּבִיאִים וְכָל הַכְּתוּבִים⁶⁹ עֲתִידִין
5 לְבָטֵל לִימֹת הַמָּשִׁיחַ⁷⁰, חוּץ מִמַּגִּלַּת אֶסְתֵּר⁷¹. וְהָרִי
6 הִיא קִנְיַת פְּחַמְשָׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה⁷² וְכַהֲלָכוֹת שֶׁל
7 תוֹרָה שֶׁבַעֲל פָּה⁷³, שְׁאִינֵן בְּטָלִין לְעוֹלָם. וְאַף עַל פִּי
8 שֶׁכָּל זָכְרוֹן הַצְּרוֹת יִבָּטֵל, שְׁנֶאֱמַר: כִּי נִשְׁכַּחוּ הַצְּרוֹת
9 הָרָאשׁוֹנוֹת וְכִי נִסְתָּרוּ מַעֲיָנֵי - יָמֵי הַפּוֹרִים לֹא
10 יִבָּטְלוּ⁷⁴, שְׁנֶאֱמַר: וְיָמֵי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יִעָבְרוּ
11 מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים, וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מְזַרְעָם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ז' י"ג תשרי ה'תש"פ

רבי שמעון וחכמים, ופסק כחכמים (בבא קמא עד:).
(10) "בית" משמע רשותו, וקדשים אפילו כשהם נמצאים
עדיין בבית המקדש, רשות הקדש עליהם.

21 ב. וְכֵן הַגּוֹנֵב עֲבָדִים¹¹ וְשִׁטְרוֹת וְקִרְקָעוֹת¹² - אֵינּוּ
22 מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל. שֶׁלֹּא חִיבָה הַתּוֹרָה הַכָּפָל אֲלֵא
23 בְּמִטְלָטְלִין שְׁגוּפִין מִמּוֹן¹³, שְׁנֶאֱמַר: עַל שׂוֹר עַל
24 חֲמֹר עַל שֶׁה עַל שִׁלְמָה¹⁴; אֲכָל הַעֲבָדִים הִקְשׁוּ
25 לְקִרְקָעוֹת, שְׁנֶאֱמַר: וְהַתְּנַחֲלָתָם אִתָּם לְבָנֵיהֶם¹⁵,
26 וְהַשִּׁטְרוֹת אֵין גּוּפִין מִמּוֹן.

(11) בבא קמא סב: בבא מציעא נו: (12) כגון משיג גבול
רעהו, כלומר מעביר את הגדר המפרידה לתוך קרקע חבירו.
(13) מה-שאינ כן שטר, שאף שמטלטלין הוא, אבל אין גופו
ממון אלא משמש עדות לממון. (14) כל אלה דוגמאות של
מטלטלין הן. (15) והמשך הפסוק הוא "לרשת אחוזה",
ושם אחוזה לא נמצא בתנ"ך אלא על קרקע ולא על
מטלטלין. השווה ספרא לפרשת בהר סימן פח.

27 ג. הַגּוֹנֵב פֶּטֶר חֲמֹר¹⁶ שֶׁל חֲבֵרוֹ קֵדָם שְׁיִפְדָּה¹⁷ -
28 מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל לְבָעָלִים; שְׂאָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
29 עֲכָשׁוּ שִׁלְמָה¹⁸, רֵאיוֹ לְהִיּוֹתוֹ לֹא¹⁹ אַחֵר שְׁיִפְדָּה.

(16) הוולד הבכור לאמו החמורה אם הוא זכר (בכורות יא.).
(17) בשה צריך לתת לכהן, ככתוב (שמות ל-, כ) ופטר
חמור תפדה בשה. (18) שאסור לו להשתמש בפטר חמור
לפני שנפדה. (19) על כן נחשב לממון בעלים. טעם זה
מובא בגמרא שם.

30 ד. הַגּוֹנֵב²⁰ טְבִילָא²¹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֶכְלָא²² - מְשַׁלֵּם לֹא
31 דְּמֵי טְבִילָא²³. וְכֵן אִם גָּנַב חֲלָבֹא²⁴ וְאֶכְלָא²⁵ - מְשַׁלֵּם
32 לֹא דְּמֵי חֲלָבֹא²⁶.

(20) קידושין נח: (21) תבואה ופירות שעדיין לא הפרישו
מהם תרומה ומעשר. (22) ומתחייב בנפשו. (23) כרבי,

יום ראשון ז' תשרי ה'תש"פ

הלכות גניבה

פרק שני

(1) נתבאר בו מהות בעלי הגניבה ומהות הדבר, ואם
הועתקה הגניבה לרשות הקדש, ומהות הטביחה והמכירה
וכיוצא בזה.

12 א. הַגּוֹנֵב אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ שְׁגָנֵב נִכְסֵי הַקֹּדֶשׁ²
13 - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֲלֵא הֶקָרֵן בְּלִבֵּי³; שְׁנֶאֱמַר: יִשְׁלַם
14 שְׁנֵים לְרַעְהוּ. לְרַעְהוּ - וְלֹא לְהִקְדֵּשׁ⁴, לְרַעְהוּ - וְלֹא
15 לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁵. וְכֵן הַגּוֹנֵב קֹדָשִׁים מִבֵּית בְּעִלְיָהּ,
16 בֵּין קֹדָשֵׁי קֹדָשִׁים⁶ בֵּין קֹדָשִׁים קָלִים⁷, בֵּין קֹדָשִׁים
17 שְׁאִין הַבְּעָלִים חִיבִין בְּאַחֲרֵייתָן⁸ בֵּין קֹדָשִׁים
18 שֶׁהַבְּעָלִים חִיבִין בְּאַחֲרֵייתָן⁹ - הָרִי זֶה פֶּטֶר מִן
19 הַכָּפָל וּמִתְשֻׁלוּמֵי אֲרֻכָּה וְחִמְשָׁה; שְׁנֶאֱמַר: וְגָנַב
20 מִבֵּית הָאִישׁ - וְלֹא מִבֵּית הַקֹּדֶשׁ¹⁰.

(2) נכסים השייכים לבית המקדש, כלומר קדשי בדק הבית.
(3) אבל לא כפל וארבעה וחמשה. [רבינו עוסק כאן בדיני
כפל וארבעה וחמשה, אבל לא בדיני מעילה שמקומם
בהלכות מעילה, ולכן לא הזכיר כאן תשלום החומש וקרבת
האשם. ראה רבב"ד]. (4) בבא מציעא נו: (5) במכילתא
משפטים פרשה טו סימן קנ: "ולא לאחרים". (6) כגון
עולה, חטאת ואשם, שאין חזר אוכל מהם. (7) כגון
שלמים ותודה, שהבעלים אוכלים את בשרם. (8) שאם
אבדו אין הבעלים חייבים להביא אחרים, כגון שאמרו על
בהמה מסויימת הרי זו עולה או שלמים. (9) כגון שאמר
הרי עלי עולה או שלמים, ואם הקרבן הלך לאיבוד חייבים
הבעלים להביא קרבן אחר, וההפסד אינו של הקדש אלא
של הבעלים. בכל זאת, לענין כפל נחשב הקרבן לא לממון
בעלים אלא לנכסי הקדש, והגנב פטור מן הכפל. מחלוקת

קדושה⁴⁴, לפי שאינו ברשותו⁴⁵, ואף על פי שלא
נתיאשו; ואם טבח או מכר⁴⁶ אפלו אחר הקדשן -
משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁴⁷.

(42) גמרא שם. (43) החפץ שהקדישו נמצא בבית הגנב.
(44) אף-על-פי שהחפץ שייך למקדש. (45) כדעת רבי יוחנן
שאמר: "גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין
להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו", שם.
(46) הגנב. (47) לבעלים, כי הבהמה עדיין שייכת להם.

ח. השוחט⁴⁸ ונתנבלה⁴⁹ בידו, והנוחר⁵⁰ והמעקר⁵¹
- משלם תשלומי כפל בלבד⁵²; אבל אם שחט
לרפואה או לכלבים⁵³, או שנמצאת טרפה⁵⁴, או
ששחטו בעזרה⁵⁵ - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
אף על פי שחלין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה,
הואיל ואסורין מדבריהם⁵⁶ - הרי זה חייב לשלם
תשלומי ארבעה וחמשה⁵⁷.

(48) משנה שם, עז: (49) נפסלה השחיטה. (50) ממיתה
במכשיר חד, כגון פגיון. רש"י מפרש: "קורעו מנחירי עד
לבר". (51) עוקר את הוושט ואת הקנה במקום לחתכן דרך
שחיטה. (52) כי אין זו "טביחה", והתורה אומרת
"וטבחו". (53) ואינו מתכוון (משנה שם ע.). (54) לאחר
השחיטה ואסורה באכילה, והרי זו שחיטה שאינה ראויה
לאכילה. (55) בבית המקדש, ונאסר בהנאה. (56) מדרבנן
ולא מן התורה (קדושין נז:). (57) כי כל אלה "שחיטה"
הם. הניגוד לדעת רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא
שמה שחיטה. [אבל אם היו אסורים בהנאה מן התורה, היה
פטור מד' וה' (בבא-קמא עב.)].

ט. וכן הגונב בלאים⁵⁸ הפא מן השא וממין אחר⁵⁹,
או שגנב טרפה⁶⁰ או קטעת⁶¹ או חגרת⁶² או סומא,
או בהמת השתתפין⁶³, וטבח ומכר - משלם תשלומי
ארבעה וחמשה⁶⁴.

(58) שם עז: (59) כגון כבשה ותיש, ובתשלומי ד' וה',
אומרת התורה "שה", "וכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא
להוציא את הכלאים", בכל זאת חייב בכלאים בתשלומי ד'
וה', כי לומדים זאת מדרשת הפסוק, שם. (60) ושחט
אותה, אף-על-פי שאינה ראויה לאכילה, חייב בתשלומי ד'
וה', ראה בהלכה הקודמת. (61) שחתכו לה רגל (שם
עז:). (62) נכת רגל. (63) והגנב לא מכר או שחט בהמה
שלימה של אדם אחר, וכן בקטעת וחגרת וסומא אין
הבהמה כולה בשלימותה. (64) כי מה שגנב מכר או שחט
כולו, וכן בשותפים, מכר או שחט את כל חלקו של השותף
האחד בבהמה, וכן את כל חלקו של השותף השני, והמכירה
או השחיטה כולה באיסור (שם עז: וראה למעלה הלכה ו,
ולקמן פרק ג, הלכה י).

י. גנב⁶⁵ ונתן לאחר במתנה⁶⁶, או שנתן לאחר
לטבח⁶⁷ וטבח, או שנתן לאחר למכור ומכרה לאחר;
גנב והקדיש⁶⁸, גנב והחליף⁶⁹, גנב ופרע בהקפו⁷⁰, או
ששליחו סבלונות⁷¹ לבית חמיו - משלם תשלומי
ארבעה וחמשה⁷².

ולא כר' יוסי בן יהודה האומר שמשלם רק דמי חולין שבו.
ואין אומרים "קם ליה בדרכה מניה", כלומר שעונש מיתה
יבטל את תשלום הממון. והטעם הוא, מכיון שאין כאן
עונש מיתה בית-דין אלא מיתה בידי שמים (טבל) וכרת
(חלב). ורבינו פסק כחכמים (כתובות ל.), שמיתה בידי
שמים וכרת אינם פוטרים מממון (ראה לקמן פרק ג הלכה
ב). ואפילו כשהתרו בו למלקות ולקה, אין אומרים כאן
"אינו לוקה ומשלם", מכיון שחייב הממון וחייב מלקות
אינם באים כאחד. חייב ממון בא מיד עם הגניבה, ועונש
מלקות בא רק עם האכילה. (24) כתובות ל: (25) שחייב
כרת. (26) "שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור
חלב", שם. וזוקקים אנו לשני הטעמים, מפני שישנה
אפשרות שהגניבה ועונש הכרת יבואו בבת אחת (ראה שם
לא.) ומשלם גם כפל (ראב"ד ומגיד-משנה).

ה. גנב תרומה²⁷ מבעליה הישראליים שהפרישו²⁸
- אינו משלם תשלומי כפל; שאין להם פה אלא
טובת הנאה²⁹, וטובת הנאה אינו ממון³⁰.

(27) חלק מן התבואה שהבעלים חייבים להפריש ולתת
לכהן. (28) ועדיין לא מסרוה לכהן. (29) שרשאים למסור
לכל כהן שירצו. (30) כדעת עולא, וכמסקנת הגמרא
בקידושין נח. ולכן אין התרומה ממון בעלים, ופטור
מתשלומי הכפל.

ו. הגונב משל אביו³¹ וטבח או מכר ואחר כך מת
אביו - משלם תשלומי ארבעה וחמשה³²; ואם מת
אביו³³ ואחר כך טבח או מכר - משלם תשלומי
כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה³⁴. גנב
וטבח או מכר ואחר כך הקדישו³⁵ - משלם תשלומי
ארבעה וחמשה; ואם הקדיש ואחר כך טבח או
מכר³⁶, אף על פי שהקדישו קדשים קלים³⁷ -
משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה
וחמשה³⁸. במה דברים אמורים?³⁹ כשהקדיש אחר
יאוש⁴⁰; אבל אם הקדיש לפני יאוש - אינו קדוש⁴¹,
ואם טבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה
וחמשה⁴².

(31) משנה בבא-קמא ע. (32) משלם לאחיו את חלקם
בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא חייב. ואף-על-פי שאמרה
התורה "חמשה בקר ישלם" (שמות כא, לז), ולאחיו ישלם
פחות מזה - לאחר ניכיו חלקו הוא - בכל זאת חייב (שם
עא:). (33) לאחר הגניבה, משנה שם עד: (34) כי בשעה
שמכר או שחט היה לו חלק בבהמה, והמכירה או השחיטה
לא היתה כולה באיסור, והתורה מחייבת בתשלומי ד' וה'
רק אם היתה כולה באיסור (שם עב.). (35) משנה שם ע.
(36) משנה שם עד: (37) כגון לקרבן שלמים, שהמקדיש
אוכל את בשרו. (38) כי שחט או מכר משל הקדש, שאין
בו תשלומי ד' וה', ראה למעלה הלכה א. (39) שאינו
משלם תשלומי ד' וה'. (40) שקנאו ההקדש ביאוש ושינוי
רשות, וכאשר שחט - של הקדש שחט. (41) שם סח:
16 ז. הקדישו הבעלים⁴² והוא בבית הגנב⁴³ - אינו

זו בעיא שלא נפתרה, ומספק אין מוציאין. (88) מהטעם הנ"ל, שמספק אין מוציאין. ראה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ה"ו.

יג. מְכָרָהּ וְהִיתָהּ לוֹ בָּהּ שְׁתַּפּוּת⁸⁹ - פְּטוּר מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹⁰.

(89) הגנב היה שותף בבהמה שגנב מחבירו שותפו (משנה שם עח:). (90) כי המכירה לא היתה כולה באיסור, ופטור אפילו מחלק חבירו.

יד. שֶׁתַּפִּין שְׁגָנְבוּ⁹¹: אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ מָכַר מִדַּעַת חֲבֵרָו⁹² - מִשְׁלָמִין תְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹³; וְאִם עָשָׂה שְׁלֹא מִדַּעַת חֲבֵרָו - פְּטוּרִים מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹⁴, וְחֲכִיךְ בְּכַפְלָו⁹⁵.

(91) שניהם בהמתו של אחד (שם). (92) ובהסכמתו. (93) כי המוכר פעל גם בשם חבירו, והרי כאילו שניהם טבחו או מכרו. (94) חבירו לא שחט ולא מכר, והשותף האחר ששחט פטור, כי אין כאן "וטבחו" כולו בחיוב, כי על חלק חבירו הגנב פטור מתשלומי ד' וה' כדין טובח או מוכר אחר הגנב (ראה למעלה פרק א, הלכה יז). (95) כי שניהם גנבו.

טו. גָּנַב וְעָמַד בְּדִין⁹⁶, וְאָמְרוּ לוֹ הַדִּינִין: צֵא תָן לוֹ מֵה שְׁגָנְבְתָּ, וְיָצָא וְאַחֵר כֶּף טָבַח אוֹ מָכַר - פְּטוּר מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹⁷; אָמְרוּ לוֹ: חֵיב אַתָּה לִיתֵּן לוֹ, וְטָבַח אוֹ מָכַר אַחֵר כֶּף - הֲרִי זֶה חֲכִיכְךָ בְּתִשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה, הוֹאִיל וְלֹא חֲתָכוּ הַדִּין עָלָיו וְעָדִין עוֹמֵד הוּא בְּגָנְבְתָּ⁹⁸.

(96) מימרא של רבא (שם סח:). (97) כי "צא תן לו" זהו פסק דין, וחייב מיד להחזיר את הבהמה, ואם לא החזירה אלא שחטה או מכרה הריהו גזלן, וגזלן אינו משלם תשלומי ד' וה', שם. (98) עדיין נחשב הוא גנב על הבהמה, ועל כן אם טבחה או מכרה חייב ד' וה'.

טז. הַגּוֹנֵב⁹⁹ בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁰, הוֹאִיל וְהִגְנִיבָה עֲדִין הִיא בְּרִשּׁוֹתָם¹⁰¹ - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל¹⁰². וְכֵן אִם טָבַח וּמָכַר שֵׁם בְּרִשּׁוֹתָן - פְּטוּר¹⁰³. וְאִם הִגְבִּיהָ הַגּוֹנֵב¹⁰⁴ - נִתְחַיֵּב מִשּׁוֹם גּוֹנֵב אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיָּאָה מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁵. פִּיזָד? גָּנַב טֹלָה מִן הַדִּיר, וְהִנֵּה מוֹשְׁכּוֹ וְיוֹצֵא, וּמֵת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁶ - פְּטוּר; הִגְבִּיהוּ אוֹ הוֹצִיָּאוּ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁷ וּמֵת - חֲכִיכְךָ¹⁰⁸. נִתְּנוּ שֵׁם¹⁰⁹ בְּבֵית הַבְּעָלִים לְבִכּוּרֹת בְּנוֹ¹¹⁰ אוֹ לְבָעַל חוּבוֹ אוֹ לְשׁוֹמֵר חָנֹם וְלִשְׁוֹאֲלָל¹¹¹ לְנוֹשֵׂא שְׂכָרָה¹¹² וְלִשְׁוֹכֵר¹¹³, וְהִנֵּה מוֹשְׁכּוֹ זֶה שֶׁנִּתֵּן לוֹ וּמֵת - פְּטוּר מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה¹¹⁴; הִגְבִּיהוּ¹¹⁵ אוֹ שֶׁהוֹצִיָּאוּ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים וּמֵת - חֲכִיכְךָ מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה¹¹⁶ אוֹ בָּעַל הַחוּב שֶׁנִּתֵּן לוֹ, מִפְּנֵי שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיָּאוּ הַגָּנֵב¹¹⁷ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹¹⁸.

(99) משנה שם עט. (100) בבית או בחצר הבעלים. (101) של הבעלים. (102) "כי הגנב לא יקרא גנב" עד

(65) שם עט. (66) אף-על-פי שכתוב בתורה "ומכרו" - חייב, כי דין המתנה בזה כדין המכירה. (67) עשה אותו שליח. אף-על-פי שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, והעבירה שהשליח עושה אינה נזקפת על חשבון השולח, כאן יש שליח לדבר עבירה, ואם השליח שוחט כאילו הגנב שחט, ולמדו זאת בגמרא שם בהיקש. (68) מכר באשראי, אף-על-פי שעדיין לא קיבל כסף, מכירה היא וכאילו קיבל כסף. (69) את הבהמה בנכס אחר, דינו כאילו מכר וקיבל כסף. (70) שקיבל הגנב סחורה באשראי ופרע לו בבהמה זו, הרי זו כמכירה. (71) מתנות שהארוס שולח לארוסתו. (72) כי כל אלו דינים כמכירה.

יא. גָּנַב וּמָכַר⁷³, וְהִקְנֶה לְמוֹכְרוֹ⁷⁴ לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁷⁵, וּבִתּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם הִפְרֵה הַגָּנֵב⁷⁶ - אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֶלָּא כֶּפֶל⁷⁷. מָכַר חוּץ מֵאֶחָד מֵמֵאָה שְׁבוּעֹת⁷⁸ אוֹ חוּץ מִיָּדוֹ אוֹ רִגְלוֹ⁷⁹, כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר: שְׁשִׁיר בּוֹ דָּבָר הַנֶּתֶר עִמּוֹ בְּשִׁחִיטָה⁸⁰ - פְּטוּר מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁸¹; וְאִם מָכַר חוּץ מִגִּזְתּוֹ אוֹ חוּץ מִקֶּרְנוֹ - חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה, שְׁאֵלֹו אֵינָם נִתְּרִים עִמּוֹ בְּשִׁחִיטָה⁸².

(73) שם סח. (74) כך בדפוסים ובכ"י. ברם, לפי העניין, תיבת "למוכר" היא ט"ס. (75) שהמכירה תחול רק כעבור שלושים יום. כך מפרש רבינו דברי רב נחמן שם, "שהקנה לו לשלושים יום", ולא כרש"י וכו"ח שפירשו שמכר לתקופה של 30 יום. (76) ועמד בדין, יאמרו לו הדיינים צא תן לו. ראה הלכה טו. (77) כי הבהמה חזרה לבעליה לפני שיצאה המכירה לפועל. (78) כלומר, ששייר בו חלק מועט שלא מכר (משנה שם עח:). (79) הדוגמא בברייתא שם. (80) כגון בשור. כלל זה קבע רב, שם. (81) כי כל דבר שיש לו שייכות להיתר שחיטה, נחשב ששיר גם לגבי מכירה, כי התורה כתבה "וטבחו או מכרו", ודמתה מכירה לטביחה. (82) ואין להם שייכות להיתר שחיטה, ועל כן אין זה ששיר לגבי מכירה.

יב. גָּנַב וְקָטַע⁸³ מִמֶּנָּה אֶבֶר וְאַחֵר כֶּף מָכַרָהּ⁸⁴, אוֹ שֶׁמָּכַרָהּ חוּץ מִמְּלֶאכְתָּהּ⁸⁵, אוֹ שֶׁמָּכַרָהּ חוּץ מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנָּה⁸⁷ תְּשַׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה; וְאִם תִּפְשׂ הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁸⁸.

(83) שם עח: (84) זוהי בעיא בגמרא שם, אם חייב בתשלומי ד' וה' או לא. מצד אחד אפשר לומר שהגנב פטור, מכיון שלא מכר כל מה שגנב, ועל כן אין כאן "ומכרו" כולו. אולם מאידך גיסא אפשר לומר, שהתורה הקפידה רק על כך, שהגנב ימכור הכל ולא ישאיר אצלו מאומה, והרי גם בנידון-דין הוא מכר את הכל, ולא השאיר בבהמה שום דבר שלא מכר, ועל כן יהיה חייב בתשלומי ד' וה'. (85) שכל המלאכה שיעשה הקונה לפני השחיטה תהיה של הגנב. גם זו בעיא שם, אם זו נחשבת לששיר ופטור או לא. (86) שמותר לגנב המוכר לעשות בה מלאכתו. גם זו בעיא שם, אם נחשב לששיר או לא. (87) כי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. כָּבַד בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה², שֶׁפֶל הָעוֹשָׁה עֲבָרָה⁹
שֵׁשׁ בָּה עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין³ וְתִשְׁלוּמִין⁴ - אֵינוֹ
מְשַׁלֵּם⁵, אִף עַל פִּי שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג⁶. וְהָעוֹשָׁה עֲבָרָה¹¹
שְׁנֵתִיחִיב בָּה מַלְקוֹת וְתִשְׁלוּמִין - לֹקָה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם,¹²
שָׁאִין אָדָם לֹקָה וּמְשַׁלֵּם⁷. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה שׁוֹגֵג⁸
אוֹ לֹא הִתְרוּ בּוֹ⁹ - מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לֹקָה¹⁰. בְּמָה דְּבָרִים¹³
אֲמֹרִים?¹¹ שְׁנֵתִיחִיב בְּתִשְׁלוּמִין עִם עוֹן מִיתַת בֵּית
דִּין כְּאַחַת¹², אוֹ שְׁנֵתִיחִיב תִּשְׁלוּמִין וּמַלְקוֹת כִּבְּת
אַחַת; אֲבָל אִם נִתְחַיֵּב בְּתִשְׁלוּמִין וְאַחַר כֵּן נִתְחַיֵּב
בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוֹ בְּמַלְקוֹת, אוֹ שְׁנֵתִיחִיב מַלְקוֹת אוֹ
מִיתַת בֵּית דִּין וְאַחַר כֵּן נִתְחַיֵּב בְּתִשְׁלוּמִין¹³ - הֲרֵי¹⁴
זֶה לֹקָה וּמְשַׁלֵּם וְנִתְחַיֵּב¹⁴.

(2) פרק א, הלכה יג. (3) שאם עשה את העבירה במזיד
חייב עליה מיתה בבית-דין. (4) כגון שגנב וטבח בשבת,
פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, מכיוון שחייב מיתה על
הטביחה בשבת. (5) שהמחוייב מיתה פטור מן
התשלומים, כמו שכתוב: "ולא יהיה אסון ענוש יענוש"
(שמות כא, כב), ופירשו חכמים שמשלם דמי הוולדות.
משמע שאם היה אסון - האשה מתה - פטור מדמי הוולדות
(כתובות לה). (6) ופטור ממיתה, בכל זאת פטור גם
מתשלומים - כי כתוב בתורה: "ומכה נפש בהמה ישלמנה"
"ומכה אדם יומת" (ויקרא כד, יח, כא), כשם שבמכה בהמה
אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם חייב ממון; כך במכה
אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם פטור מממון
(גמרא שם). (7) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה
מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, וסמך ליה
"ארבעים יכנו", כלומר שאם יש שתי רשעיות, מחייבים
אותו מלקות בלבד (כתובות לב. ולב: והל' נערה פרק א,
הלכה יא). (8) שפטור ממלקות. (9) שני עדים, שעל
עבירה זו חייב מלקות, אף-על-פי שהיה מזיד. (10) כדעת
רבי יוחנן, שחייבי מיתות הקישה התורה ל"מכה בהמה",
ולא חייבי מלקות (כתובות שם). (11) שפטור מתשלומים.
(12) שחייב מיתה וחייב ממון באים יחד. (13) כגון היוצא
ליהרג וחבל באחרים (ערכין ו:). (14) לוקה ומשלם, או
משלם ומת (כתובות לא).

ב. בִּיצֵד¹⁵ זֶרֶק חֵץ בְּשֶׁבֶת¹⁶ מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוֹף²¹
אַרְבַּע¹⁷, וְקָרַע בְּגָד חֲבֵרוֹ¹⁸ בְּהִלְכָּתוֹ¹⁹; אוֹ שֶׁהִדְלִיק
גִּדִּישׁ חֲבֵרוֹ בְּשֶׁבֶת²⁰; אוֹ שֶׁגָּנַב כִּיס בְּשֶׁבֶת²¹, וְהָיָה
מְגֻרָּרוֹ²² עַד שֶׁהוֹצִיאָו מִרְשוּת הַבְּעָלִים²³, שֶׁהָיָה
רְשׁוּת הַיָּחִיד, לְרִשְׁוֹת הָרַבִּים, וְאִבְדּוֹ²⁴ שָׁם - הֲרֵי זֶה
פְּטוּר מִן הַתִּשְׁלוּמִין, שְׁאִסּוּר שֶׁבֶת וְאִסּוּר גִּנְבָה
וְהִזָּק²⁵ בָּאִין בְּאַחַד. אֲבָל אִם גָּנַב כִּיס בְּשֶׁבֶת,
וְהִגְבִּיהוּ שָׁם בְּרִשְׁוֹת הַיָּחִיד²⁶, וְאַחַר כֵּן הוֹצִיאָו
לְרִשְׁוֹת הָרַבִּים וְהִשְׁלִיכוֹ לְנֶהֱרֵר²⁷ - חֵיב לְשַׁלֵּם²⁸
תִּשְׁלוּמִין כְּפֶל; שֶׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּאִסּוּר גִּנְבָה קִדְּם
שִׁתְחַיֵּב בְּאִסּוּר סְקִילָה²⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזֶה. וְכֵן
אִם קָצַץ אֵילָן חֲבֵרוֹ כִּיּוֹם טוֹב²⁹, וְהִתְרוּ בּוֹ; אוֹ
שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגִּדִּישׁ³⁰ כִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים³¹, וְהִתְרוּ בּוֹ³²; וְהִתְרוּ בּוֹ³³;

שיביא אותו הדבר הגנוב לרשותו, ויקנה אותו בדרך מדרכי
קניית המטלטלין" (פירוש המשניות לרבינו, שם, וראה
גמרא שם). (103) מתשלומי ד' וה', כי אין חיוב טביחה
ומכירה במקום שאין חיוב גניבה. (104) קנאה הגנוב לחייב
עליה משום גניבה. (105) כי הגבהה קונה בכל מקום
(קידושין כה). (106) הטלה מת לפני שהוציאו אותו.
(107) לרשותו, או לסמטה. (108) בכפל. (109) הגנוב, לפני
שהגביהו (המשך המשנה שם). (110) לכהן בחמשה
סלעים של פדיון הבן הבכור. (111) המקבל את הבהמה
לשימוש תמורת תשלום. (112) המקבל שכר על השמירה.
(113) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום.
(114) לפי מסקנת הגמרא, שם "פטור" שבמשנה - כוונתו
לשומר. והטעם שהוא פטור, מכיון ש"כדרך שתיקנו משיכה
בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרין" (שם), כלומר
השומרים אינם קונים את הדבר הניתן להם לשמירה לענין
החייבים של כל אחד ואחד מהם, אם לא קנו אותו באחד
מן הדרכים שנקנים בהם המטלטלין במקח וממכר.
(115) השומר. (116) לשלם לבעלים. (117) והטלה עדיין
ברשות הבעלים, ועל כן חייב השומר או בעל החוב לשלם
לבעלים קרן וכפל, והגנוב פטור מכלום. ומובן שהמדובר
כשהשומר ידע שהטלה גנוב (מגיד-משנה). ורש"י פירש
אחרת.

יז. הָיָה הָעֶדֶר בִּיצֵד¹¹⁸ - פִּיּוֹן שֶׁהָכִישׁ אֶת הַבְּהֵמָה¹¹⁹
וּטְמֵנָה¹²⁰ בְּתוֹךְ הָאֵילָנוֹת וְהָעֵצִים חֵיב בְּתִשְׁלוּמִין¹²¹
כְּפֶל¹²¹; וְאִם טְבַחָהּ אוֹ מָכְרָהּ שָׁם¹²² - מְשַׁלֵּם¹²³
תִּשְׁלוּמִין אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה¹²³.

(118) מימרא של רבי אלעזר שם עט: (119) במקל והלכה
מחמתו, והרי זה כמשיכה. (120) לשם גניבה. (121) אף-
על-פי שלא גנב אותה כמו ידי, חייב כנגב, מכיון שקנה
אותה (לענין חיוב) על-ידי המשיכה. (122) ולא העביר
אותה לרשותו לפני המכירה. (123) כשם שנתחייב על
הגניבה, כך נתחייב על הטביחה והמכירה.

יח. גָּנַב בְּרִשְׁוֹת הַבְּעָלִים¹²⁴, וְאַחַר שִׁידְעוֹ¹²⁵ שְׁנִגְנָבָה
הוֹצִיאָהּ וּטְבַחָהּ אוֹ מָכְרָהּ חוּץ מִרְשוּתוֹ¹²⁶; אוֹ שֶׁגָּנַב
וְהוֹצִיאָהּ חוּץ מִרְשוּתוֹ, וְטָבַח אוֹ מָכַר בְּרִשְׁוֹתוֹ¹²⁷ -
מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמִין אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה.

(124) משנה שם, עט. (125) הבעלים. ואם לא נודע לבעלים
לפני שהוציאנה מרשותו, הרי קנאה הגנוב כשהוציאנה
מרשותו, ואין זה גניבה ברשות הבעלים. (126) כשהוציאנה
מרשותם קנאה, וחייב בד' וה'. (127) חייב ד' וה', אע"פ
שמכר בשעה שנמצאה ברשות הבעלים, כי משעה שהוציא
אותה קנאה.

יום שני ח' תשרי ה'תש"פ

פֶּרֶק נְשִׁילִישִׁי

(1) נתבארו בו דיני הגונב והטובח והמוכר והוא מתחייב
במלקות או במיתה. ודין הודאת הגנוב, בין שבאו עדים בין
שלא באו, ודין גביית בית הדין מנכסיו הגנוב.

אין אנו צריכים כלל לנימוק האמור כאן: "ואם אין גניבה, אין טביחה ומכירה", וקשה להבין למה מביאו רבינו.

- ה. גִּנְבָה⁴⁹ וּמִכְרָה בְּשֶׁבֶת⁵⁰ או שְׁמִכְרָה לְעִבּוּדָה זָרָה - חֵיב לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה; שְׁאִין בְּמִכְרָה מִיתָה⁵¹. וְאִם נִעְשִׂית מְלָאכָה בְּשֶׁבֶת בְּעַת הַמְּכִירָה - פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה⁵². בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁלֹא הִקְנָה לוֹ⁵³ עַד שֶׁתְּנִיחַ בַּחֲצֵר הַלּוֹקָח⁵⁴; שְׁנִמְצָא, בְּשֶׁהוּצִיא מִרְשוּת לְרְשוּת, אִסּוּר שְׁבֵת וּמִכְרָה בְּאִין כְּאִתָּה⁵⁵.

(49) בחול, או בשבת באופן שלא היה בגניבתו חיוב מיתה, כגון שלא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. (50) בבא קמא ע. (51) כי אין המכירה נמנית עם ל"ט המלאכות. (52) כי חיוב מיתה מפקיע את חיוב התשלומין. (53) הגנב ללוקח. (54) מדובר בגנב שזרק את הגניבה לחצר הלוקח (שם ע:). (55) החיוב על איסור שבת של הזורק מרשות לרשות בא ברגע שהגניבה נחה על קרקע החצר, וברגע זה בא - בהתאם לתנאי - החיוב על המכירה.

- ו. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ לְשַׁחַט לֹא⁵⁶, וְשַׁחַט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בְּשֶׁבֶת - הָרִי הַגֶּנֶב חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה, שֶׁהָרִי זֶה הַגֶּנֶב לֹא עֲשֵׂה עֶזְרָן מִיתָת בֵּית דִּין⁵⁷. וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ⁵⁸, שֶׁהַשּׁוֹחֵט עַל יְדֵי שְׁלִיחַ⁵⁹ חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי.

(56) שם עא. ולא אמר לו לשחוט בשבת, והשליח שחט בשבת על דעת עצמו. (57) כי הוא לא שחט בשבת. (58) למעלה פרק ב, הלכה י. (59) אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה" והשולח פטור - לענין תשלומי ד' וה' "יש שליח", והשולח חייב. אבל בעשאו שליח לשחוט, פטור הגנב מתשלומי ד' וה', כי שלח אותו לעשות עבירה בשבת, ולענין איסור שבת אין שליח לדבר עבירה, ומעשה השליח אינו נזקק על חשבון הגנב השולח (ראה משנה-למלך כאן).

- ז. הֵיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים⁶⁰ שֶׁגִּנְבּוּ, בֵּין שֶׁהֵעִידוּ הֵן עֶצְמָן שְׁטֵבַח או מְכָר⁶¹ בֵּין שֶׁהֵעִידוּ אֲחֵרִים שְׁטֵבַח⁶² או מְכָר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה⁶³. הֵיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים שֶׁגִּנְבּוּ, וְעַד אֶחָד מֵעֵיד שְׁטֵבַח או מְכָר, או שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ שְׁטֵבַח⁶⁴ או מְכָר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה; שֶׁהוֹדָה בְּקִנְס⁶⁵ - פְּטוּר⁶⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁷.

(60) משנה שם ע. (61) והעידו עדות שלימה על הגניבה ועל הטביחה. (62) אף-על-פי שעדי טביחה מעידים רק על "חצי דבר", כי בלי עדי גניבה אינם יכולים לחייב, כי שמא שלו טבח, והתורה אמרה: "על פי שני עדים... יקום דבר" (דברים יט, טו) ודרש רבי עקיבא: "דבר" ולא חצי דבר. (63) כיון שעדי גניבה אינם צריכים לעדי טביחה, ויכולים לחייב בלעדיהם, אף עדות עדי הטביחה נקראת דבר שלם (שם ע:). (64) לאחר שבאו עדי הגניבה. (65) המודה בעבירה שיש עליה קנס, כלומר, תשלום שהוא פחות מדמי

- או גִּנְבָה וְטֵבַח בְּיוֹם הַכְּפוּרִים³³, וְהָתָרוּ בוֹ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין³⁴. אָבָל אִם לֹא הָתָרוּ בוֹ³⁵ - חֵיב בְּתִשְׁלוּמִין³⁶, וּמִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה³⁷.

(15) הלכה זו מדגימה את הכללים שבהלכה הקודמת. (16) שם. (17) אמות, והמעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב מיתה. (18) וחייב ממון. (19) אף-על-פי שחיוב מיתה בא אחרי שנח החץ, והשיראין נקבעו לפני כן - בהליכתו - בכל זאת נחשב כאילו מיתה ותשלומים באו כאחת, מכיון שבלי זריקת החץ אין הנחה. ולפיכך, עם הזריקה מתחילה המלאכה, ונגמרת בשעת ההנחה. ונימוק נוסף: מכיון שזרק החץ, ידוע מראש שיקרע את השיראין, כי אין אפשרות להחזיר, שם. (20) שחייב ממון על הגדיש, ומיתה על הדלקת אש בשבת (בבא קמא לד:). (21) כתובות לא. (22) ולא הגביהו, ולא נתחייב עדיין בגניבה. (23) ואז נתחייב גם בגניבה וגם במיתה על הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. (24) השמידו, כגון שהשליך לנהר. אבל אם הגניבה נמצאת בעין, הריהי ברשות הבעלים וחוזרת, ראה למעלה פרק א, הלכה יב. (25) כגון בשתי הדוגמאות הראשונות. (26) והגבהה קונה בכל מקום, אף ברשות הבעלים. (27) סנהדרין עב. (28) החיוב על הגניבה בא מיד עם ההגבהה, והחיוב באיסור סקילה בא בשעה שהוציא לרשות הרבים. (29) וחייב מלקות על מלאכה ב'יום טוב', אם התרו בו. (30) של חבירו. (31) שחייב על זדונו כרת (בידי שמים). (32) על חיוב מלקות. (33) בבא קמא ע. (34) בהתאם לכלל "אין אדם לוקה ומשלים". (35) ואינו לוקה. (36) אם קצץ אילן חבירו (ב'יום טוב') או הדליק את הגדיש ביום הכיפורים. (37) אם גנב וטבח שור או שה.

- ג. גִּנְבָה³⁸ וְטֵבַח בְּשֶׁבֶת³⁹ או לְעִבּוּדָה זָרָה⁴⁰, אָפְלוּ בְּשִׁנְגָה⁴¹ - פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה⁴², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴³.

(38) בין בחול בין בשבת. (39) ונתחייב סקילה על הטביחה (שם עד:). (40) עבירה שיש בה מיתת בית-דין. (41) שאין בית-דין ממיתים אותו. (42) כי חיוב תשלומים ועוון מיתת בית דין באים כאחת, אבל בכפל הוא חייב, כי הוא בא לפני חיוב מיתה. (43) בהלכה א.

- ד. הִיָּתָה פְּרָה שְׁאוּלָה אֶצְלוֹ⁴⁴, וְטֵבַחָהּ בְּשֶׁבֶת דֶּרֶךְ גִּנְבָה⁴⁵ - פְּטוּר אֶף מִן הַכָּפֶל; שֶׁהָרִי אִסּוּר שְׁבֵת וְאִסּוּר גִּנְבָה בְּאִין כְּאִתָּה⁴⁶. וְאִם אִין גִּנְבָה⁴⁷ - אִין טְבִיחָה וְאִין מְכִירָה⁴⁸.

(44) כתובות לד: (45) בלי ידיעת הבעלים, ובמגמה לקחת אותה לעצמו. (46) בשעה שטבחה, גנבה. (47) ואם הוא פטור מתשלום הקרן של הגניבה. (48) אין חיוב על הטביחה או על המכירה (שם). [בגמרא נאמר דבר זה אליבא דרבי מאיר, שסובר שבקנס לא אמרו "קם ליה בדרכה מיניה", ואף-על-פי-כן פטור מתשלומי ד' וה', מכיון שפטור מן הקרן, כי ארבעה וחמשה אמרה תורה ולא ג' וד'. אבל דעת רבינו, שגם בקנס אומרים "קם ליה בדרכה מיניה"]

18 אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה מִן הַמְטֻלְטָלִין שְׁלֹשִׁים. אִם לֹא
19 נִמְצְאוּ לוֹ מְטֻלְטָלִין - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ וְגוֹבִין
20 הַכֶּלֶל⁸⁸ מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו⁸⁹, כִּשְׁאֵר הַנִּזְקִין, שֶׁנֶּאֱמַר
21 בָּהֶן: מִיֵּטֵב שְׂדֵהוֹ⁹⁰. וְאִם אֵין לוֹ לֹא קִרְקַע וְלֹא
22 מְטֻלְטָלִין - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ⁹¹ וְנוֹתְנִין דָּמָיו
23 לְנֶזֶק; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בְּגִנְבָתוֹ.

(86 שם ד: ה. (87 כדין מזיק, שגובים מן המטלטלין תחילה, כמו שכתוב: "כסף ישיב לבעליו" (שם, לד) ולמדו מזה חכמים: לרבות שוה כסף, ואפילו סובין (שם ז). וראה הלכות נזקי ממון פרק ח, הלכה י. (88 גם את הקרן וגם את הקנס. (89 מן הקרקע הטוב שבנכסיו. (90 וגומר "ומיטב כרמו ישרם". ומכאן לומדים, שכל מקום שכתב "ישרם" כוונתו ל"מיטב" (שם ה). ומטלטלין דינם כמיטב, כי הם נוחים למכירה. (91 כעבר.

24 יב. הָאִישׁ נִמְכַּר בְּגִנְבָתוֹ, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה⁹². וְדָבָר
25 זֶה מִפִּי הַקֶּבֶלָה⁹³. וְאֵין הַגֵּנֵב נִמְכַּר אֶלָּא בִּקְרָן⁹⁴,
26 אֲבָל בְּכֶפֶל⁹⁵ אוֹ בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה - אֵינוֹ
27 נִמְכָּר⁹⁶, אֶלָּא הָרִי זֶה עָלָיו חוֹב עַד שְׁעֵשִׂיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האיש נמכר בגנבתו אבל לא האשה".

מכאן רואים גודל העילוי והכבוד הניתן לבת ישראל, שהרי הגנב שאין לו מה לשלם נמכר בגנבתו ללא כל תנאי, וגם אם נמכרת על-ידי אביה אינו יכול לעשות זאת אם לא יוכל ליעדה או לפדותה. כי בבת ישראל צריך שיהיה ניכר בגלוי תכליתה ויעודה - הקמת בית בישראל.

ובפנימיות העניינים, אמה עבריה היא הנשמה "וכי ימכור איש את בתו לאמה" מדבר בירידת הנשמה למטה שאינה מתבצעת אם לא שהובטחה מראש תכליתה של הירידה שהיא לצורך העליה - יעוד (או פדיון האמה) שהוא יחוד קוב"ה וכנסת ישראל - שלימות הדירה בתחתונים לעצמותו ית'.

(על פי לקו"ש חכ"ו עמוד 372)

(92 משנה סוטה כג. (93 דין זה קבלו חז"ל איש מפי איש עד משה רבינו, וסמכוהו על הפסוק "ונמכר בגניבתו", ולא בגניבתה (שם כג:). (94 אם אין לגנב לשלם את הקרן. (95 אם יש לו לשלם את הקרן, ואין לו ממה לשלם את הכפל. (96 "בגניבתו ולא בכפילו" (קידושין יח.).

28 יג. גֵּנֵב אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ הֶקְדָּשִׁי⁹⁷ - אֵינוֹ נִמְכָּר
29 עַל הַקְּרָן⁹⁸, אֶלָּא הָרִי זֶה עָלָיו חוֹב עַד שְׁעֵשִׂיר.

(97 שפטור מן הכפל (למעלה פרק ב הלכה א). (98 כי הפסוק "ונמכר בגנבתו" מדבר על גנב המשלם כפל, כי מיד אחר-כך כתוב "אם המצא תמצא בידו הגניבה. . . שנים ישרם". וראה 'אור החיים' לפסוק זה.

30 יד. הִיָּה קֶרֶן הַגֵּנֵב⁹⁹ שְׁוֶה מָאָה, וְאֵין הַגֵּנֵב שְׁוֶה
31 אֶלָּא חֲמִשִּׁים - הָרִי זֶה נִמְכָּר¹⁰⁰, וְשְׁאֵר הַקְּרָן עִם

הקרן או יותר. (66 מלשלם את הקנס. (67 הלכות נזקי ממון, פרק ב, הלכה ח.

1 ח. מִי שֶׁהוֹדָה בְּקֶנֶס⁶⁸ וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים: אִם
2 הוֹדָה בְּתַחֲלָה⁶⁹ בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁰ וּבִבְיַת דִּין⁷¹ -
3 פְּטוּר⁷²; אֲבָל אִם הוֹדָה חוּץ לְבֵית דִּין⁷³, אוֹ שֶׁהוֹדָה
4 בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבָּד⁷⁴, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה
5 מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל פִּיהֶם⁷⁵.

(68 שם עד: עה. (69 לפני שבאו העדים. (70 בפני שלשה דיינים. (71 במקום ישיבת בית-דין. (72 מתשלום הקנס. זוהי דעת רב שם. (73 כגון שפגש את הדיינים בשוק והודה בפניהם, אין זו הודאה, כי מחוץ לבית-דין אינם בתפקיד דיינים, אלא אנשים פרטיים הם. (74 הודה במקום מושב בית-דין, אולם היו שם שני דיינים בלבד, ובדיני קנסות צריכים שלושה דיינים. (75 כי הודאה שלא נעשתה בפני שלושה דיינים במקום מושבם כדיינים, אינה מחייבת אותו כלום ויכול לחזור בו. וראה לקמן הלכה ט.

6 ט. כִּיצַד⁷⁶? הוֹדָה בְּבֵית דִּין שְׁגָגָה, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ
7 עֲדִים שְׁגָגָה - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל, שֶׁהָרִי חַיֵּב עֲצָמוֹ
8 בְּקֶרֶן⁷⁷ קָדָם שִׁיבֹאוּ עֲדִים. אֲבָל אִם אָמַר 'לֹא גִנְבְּתִי',
9 שֶׁפְּטַר עֲצָמוֹ מִן הַכֶּל, וּבָאוּ עֲדִים שְׁגָגָה, וַחֲזַר וְאָמַר⁷⁸
10 בְּבֵית דִּין 'טִבְחָתִי אוֹ מִכְרָתִי⁷⁹', אִם בָּאוּ עֲדִים אַחֵר
11 כֶּף שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה,
12 לְפִי שֶׁפְּטַר עֲצָמוֹ תַּחֲלָה מִכָּלֶם⁸⁰ עַד שֶׁבָּאוּ הָעֲדִים.

(76 דוגמא למודה בקנס ואחר-כך באו עדים שפטור (77 מרצונו הטוב, וזה מוכיח שבאמת רוצה לחזור בתשובה, ועל כן פוטרים אותו מן הקנס. (78 לאחר שבתחילה הכחיש את הגניבה. (79 את הגניבה, בלי שהיו עדים על הטביחה או המכירה. (80 וההודאה על הטביחה אינה מחייבת אותו בכל תשלום שהוא, שהרי מודה בקנס פטור, ולא גילה רצון להחזיר ממון, והודאתו באה מתוך כוונה להפטור מארבעה וחמשה, אם יבוא אחר-כך עדים. כל ההלכה הזאת מקורה בדברי רב המנונא, שהסביר את דברי רב ורבי יוחנן שם. רבינו פסק כאן כרב נגד שמואל, בניגוד לכלל שהלכה כשמואל בדיינים. והטעם: מפני שרב המנונא, רבי יוחנן וגם רב אשי קיבלו שיטת רב.

13 י. הַגֵּנֵב שׁוֹר שָׁל שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִין⁸¹ וְטִבַּחוֹ אוֹ מִכְרוֹ,
14 וְהוֹדָה בְּבֵית דִּין לְאַחַד מֵהֶן⁸² וְכִפְּרָה⁸³, וְאַחֵר
15 כֶּף בָּאוּ עֲדִים שְׁגָגָה וְטִבַּח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם לְזֶה
16 שֶׁכִּפְּרָה לוֹ חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בִקְרָן⁸⁴ וְאַרְבָּעָה חֲצָאֵי צֶאֱן⁸⁵.

(81 שם עא: (82 ועל-ידיה נפקע חלקו של שותף זה בתשלומי ד' וה'. (83 בחלקו של השותף השני. (84 אף-על-פי שבתורה כתוב "חמשה בקר" (שמות כא, לז), כוונתה אפילו לחמשה חצאי בקר, כי העיקר הוא שישלם לבעלים פי חמשה מן הגניבה. ומכיון שמגיע לשותף חצי בקר, ישלם לו ה' חצאי בקר. (85 במקרה שגנב כבש.

17 יא. דִּין הַגֵּנֵב⁸⁶ לְשִׁלֵּם הַקְּרָן וְהַכֶּפֶל אוֹ תִּשְׁלוּמֵי

הרי זה משלם תשלומי כפל, שהרי הוא עצמו
הגנב. ואם טבח ומכר אחר שנשבע - משלם
תשלומי ארבעה וחמשה.⁵ ואינו מביא אשם על פי
עדים על שבוועתו.⁶ ואינו מביא חמשה, שאין החמש
משלם עם הכפל.⁸ ואם באו עדים קדם שישבע -
אינו משלם אלא הקרן בלבד.⁹

(2) שומר חנם, שהופקד אצלו חפץ, טוען שהפיקדון נגב
ופוטר עצמו מלשלם, שהרי שומר חנם פטור מגניבה
ואבירה (משנה בבא קמא קח:). (3) שהפיקדון נגב.
(4) מרגע שנשבע ולקח את החפץ לעצמו. (5) כי דין הטוען
טענת גנב כדין גנב גם לענין כפל וגם לענין ארבעה
וחמישה, זוהי דעת רבי יוחנן שם קו: (6) קרבן אשם מביא
אדם על שבועת שקר רק אם הודה מעצמו, כמו שכתוב
בתורה (במדבר ה, ו) "והתוודו את חטאתם" (שם קח:).
(7) "וחמישיתו יוסף עליו" נאמר רק בהודה מפי עצמו לאחר
שנשבע לשקר. (8) שנאמר (שם) "ושלם אותו בראשו
וחמישיתו" ודרשו חכמים "בראשו" משמעותו קרן, ולפיכך
חיוב חומש הוא רק אם משלם קרן בלבד, אבל לא אם
משלם כפל. (9) כי טוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא
אם כן נשבע קודם לשקר, כמו שכתוב בו (שמות כב, ז)
"ונקרב בעל הבית אל האלהים" כלומר, לשבועה (שם סג:).

ב. במה דברים אמורים?¹⁰ שנשבע קדם שישלח
בפקדון יד; אבל אם שלח בו יד, וטען טענת גנב
ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל, שפיון שישלח
יד נתחייב בו.¹² וקנהו.¹³

(10) שטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל. (11) קודם
שהשתמש בו. (12) לשלם בכל האונסין ומכל שכן בגניבה
ואבירה, מכיוון שדינו כגולן. (13) לענין חיוב תשלומים
ומכיוון שטענת גנב אינה פוטרת מלשלם דמיו אינו חייב
כפל, ודינו כגולן שפטור מכפל, דעת רב ששת (שם קז:).

ג. וכן הטוען טענת אבדה בפקדון¹⁴ ונשבע, וחזר
וטען טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים - פטור
מן הכפל, שפכר יצא הפקדון מידי הבעלים¹⁵
משבוועה ראשונה.¹⁶

(14) שומר חנם שטוען שהפיקדון אבד ופוטר עצמו
מלשלם, מימרא של רבי אילעא בשם רבי יוחנן (שם).
(15) אף על פי שבשעה שטען גנב על החפץ עדיין לא
השתמש בו, בכל זאת לא היה עוד הפיקדון של הבעלים.
(16) שנשבע שאבד, ועל שבוועה זו עצמה, אינו חייב כפל
אפילו אם באו עדים, כי דין הכפל נאמר בתורה על הטוען
טענת גנב בלבד (משנה שם קח:).

ד. הטוען טענת גנב באבדה¹⁷ ונשבע, ואחר כך באו
עדים שהאבדה ברשותו ושקר טען - משלם
תשלומי כפל¹⁸; שנאמר: על כל אבדה¹⁹. והוא,
שאיטען שנגנבה פלסטים מזין²⁰, שהוא אנוס²¹
ופטור²²; אבל אם טען שנגנבה בלא אנוס - פטור

הכפל עליו חוב עד שיצא בשביעית¹⁰¹ ויעשיר
וישלם. היה הגנב שוה מאה ואחד - אינו נמכר;
שנאמר: ונמכר בגנבתו - עד שהיה דמיו כלן
מכלעין בגנבתו.¹⁰²

(99) קידושין יח. (100) פעם אחת, כדעת החכמים בברייתא
שם. הגירסא שם "וחזר ונמכר", אולם גירסת רבינו כגירסת
המכילתא "ואינו חזר ונמכר". (101) כדין עבד עברי
שעובד שש שנים, כמו שכתוב (שמות כא, א): "כי תקנה
עבד עברי שש שנים יעבור ובשביעית יצא לחפשי חנם".
(102) מה שאין-כן במקרה זה, שדמיו עולים על דמי הגניבה
(גמרא שם).

טו. גנב ונמכר¹⁰³, וחזר וגנב: אם לשני גנב - הרי
זה נמכר פעם שנייה, ואפילו גנב למאה אנשים -
נמכר מאה פעמים; ואם לראשון גנב פעם שנייה -
אינו נמכר שנייה¹⁰⁴, אלא ישאר עליו הכל חוב.

(103) גמרא שם. (104) "בגניבתו" - "כיון שנמכר פעם
אחת, שוב אי אתה רשאי למכרו" (שם).

טז. גנב לזה, וחזר וגנב לזה, וחזר וגנב לזה - כלם
שפתין בו¹⁰⁵. אם היו דמיו פנגד הקרן של שלשתן
או פחות מן הקרן - נמכר, ומחלקין ביניהן¹⁰⁶,
וישאר הכפלות¹⁰⁷ חוב עליו; ואם היו דמיו יתר¹⁰⁸ -
אינו נמכר¹⁰⁹, והכל חוב¹¹⁰ עליו עד שיעשיר.

(105) השווה הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יב.
(106) שלושת הגנבים מחלקים ביניהם דמי מכירת הגנב.
(107) המגיע לכל אחד ואחד [נראה שחסרה כאן מלה אחת,
וצריך להיות "וישאר הקרן והכפלות"]. (108) על דמי הקרן
של שלשתם. (109) ראה למעלה הלכה יד. (110) גם
הקרן.

יז. שפתין שגנבו כאחד¹¹¹ - משלשין ביניהן¹¹²,
וכל אחד מהן נמכר בחלקו מן הקרן¹¹³. וכל מי
שדמיו יתר על חלק הקרן שנתחייב בו - אינו
נמכר¹¹⁴.

(111) כאיש אחד, כלומר ביחד. (112) מחלקים ביניהם את
תשלום הקרן. (113) שהוא צריך לשלם. (114) הגנב
נשכר מזה שהיה לו שותף, כי לו גנב לבדו היה נמכר, אם
דמיו לא עלו על דמי הקרן כולה.

יום שלישי ט' תשרי ה'תש"פ

פרק רביעי

(1) נתבארו בו דיני הנפקד שרוצה לעכב הפקדון בידו בטענה
שנגנב ממנו, וכן כל כיוצא בזה שהממון בא לידו שלא
באיסור גניבה, וביאור דינים אלו בשלמות, ואם החזיר הגנב
את הגניבה באי זה תנאי יפטר, ואם צריך הודאת בעלים.

א. הטוען שנגנב מביתו הפקדון: אם נשבע³ ואחר
כך באו עדים שישקר טען ושהפקדון הזה אצלו -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחייב מספק את תשלומי הכפל. (35) מאותה סיבה, מכיוון שזה ספק. (36) בזמן שהורה עדיין לא באו עדים על השני, ועדיין לא הייתה קיימת בעיית הכפל בממון זה, ועל כן הוא משלם חומש.

ח. **פַּעַל הַפְקָדוֹן שֶׁתִּבַּע אֶת הַשּׁוֹמֵר³⁷, וְנִשְׁבַּע שְׁגָגָנָב³⁸, וְאַחֵר כֶּף הַפֶּר הַגָּנֵב, וְתִבַּע הַשּׁוֹמֵר אֶת הַגָּנֵב, וְהוֹדָה לוֹ הַגָּנֵב שְׁגָגָנָב, וְתִבַּע פַּעַל הַפְקָדוֹן אֶת הַגָּנֵב, וְכִפֵּר, וְכָאוּ עֲדִים שְׁגָגָנָב: אִם בְּאִמַּת נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר³⁹ כְּשִׁטְעַן שְׁגָגָנָב - נִפְטָר הַגָּנֵב מִן הַכֶּפֶל בְּהוֹדָאתוֹ לַשּׁוֹמֵר⁴⁰; וְאִם בִּשְׁקָר נִשְׁבַּע⁴¹ - אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגָּנֵב⁴²; וְאִם תִּפְשׂוּ הַבְּעָלִים הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. תִּבְעוּ הַבְּעָלִים אֶת הַשּׁוֹמֵר וְשִׁלְמִם⁴³, וְאַחֵר כֶּף הַפֶּר הַגָּנֵב, וְתִבְעוּהוּ הַבְּעָלִים וְהוֹדָה לָהֶן שְׁגָגָנָב, וְאַחֵר כֶּף תִּבְעוּ הַשּׁוֹמֵר וְכִפֵּר בּוֹ, וְכָאוּ עֲדִים שְׁגָגָנָב - אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגָּנֵב⁴⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ הַשּׁוֹמֵר אֶת הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן הִדִּין בְּתִשְׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴⁵, אִם טִבַּח הַגָּנֵב אוֹ מִכֵּר.**

(37) שיחזיר לו את הפיקדון (שם קח:). (38) ופטור מלשלם כדין שומר חנם. (39) אם כל פרטי השבועה נכונים, כגון שנשבע שנגנב באונס ובאמת היה זה אונס. (40) מכיוון שהשומר אדם ישר הוא, נאמן הוא על הבעלים גם להבא, וישאירו בידו את השמירה אם הפיקדון יימצא. ולפיכך אם השומר מוצא את הגנב ותובע אותו, הרי כאילו הבעלים תבעו אותו, והודאת הגנב לשומר הודאה היא, ופטור מכפל. (41) כגון שנשבע שנגנב באונס, ובאמת נגנב שלא באונס. (42) זוהי בעיית (שם), אם אימון הבעלים בשומר פסק, ועל כן הודאת הגנב בפני השומר אינה הודאה, וחייב בכפל, או לא. בעיית זו לא נפתרה, ועל כן מספק אין מוציאין מידו. (43) אף על פי שהוא פטור מלשלם בגניבה. (44) גם זו בעיית שלא נפתרה (שם), אם נאמר שהבעלים שקיבלו דמי הפיקדון נסתלקו, ואין הודאת הגנב בפניהם הודאה, ועל כן חייב הוא בכפל, או נוח לשומר שהבעלים יטרחו לגלות את הגנב, ועל כן הודאת הגנב בפניהם הודאה היא, ופטרת אותו מתשלומי כפל. (45) אין מוציאין מיד הגנב את תשלומי ד' וה', ואם תפס השומר אין מוציאין מיד השומר. [רבינו משמיענו, שלא יעלה על דעתך לפטור לגמרי את הגנב מתשלום ד' וה' ואפילו אם תפס השומר מוציאין מידו, מפני שלא נתחייב לשלם כפל והרי אמרו: "ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד'" (למעלה פרק ג, הלכה ה)].

ט. **הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גָּנֵב בַּפְקָדוֹן שֶׁל קָטָן, אִף עַל פִּי שְׁנֵתָן לוֹ כִּשְׁהוּא קָטָן וְתִבְעוּ כִּשְׁהוּא גְדוֹל, וְנִשְׁבַּע⁴⁶, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה פְטוּר מִן הַכֶּפֶל; שְׁנֵאָמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ⁴⁷, וְאֵין נִתְּיַת קָטָן כְּלוּם⁴⁸. וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה נִתְּיָה וְתִבְעֶיהָ שׁוֹיִן בְּגְדוֹל⁴⁹.**

(46) שנגנב. (47) פרט לקטן. (48) אין נשבעים על טענת נתינתו, ואין באים לידי כפל על ידו. (49) ומכיוון

1 מִן הַכֶּפֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיֵּב לְשַׁלֵּם²³ עַל פִּי טַעֲנָתוֹ, 2 שֶׁשּׁוֹמֵר אֲבִידָה כְּשׁוֹמֵר שְׁקָר הוּא²⁴, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

(17) המוצא אבידה וחייב להשיבה לבעלים, כמו שכתוב (דברים כב, א) "השב תשיבם לאחריך", וטען שהאבידה נגנבה ממנו, מימרא בשם רבי יוחנן (שם קו:). (18) כדין גנב. (19) וסוף הפסוק "ישלם שניים לרעהו". (20) גנב שנשמר שלא יראוהו בני אדם, אבל איים בנושק על מוצא האבידה - ולקחה (שם נז:). (21) שאין בכוחו למנוע את הגניבה. (22) ועל פי טענה זו שומר אבידה פטור מלשלם. (23) את הקרן. (24) וחייב בגניבה ואבידה, כדעת רבי יוסף (שם נו:).

3 ה. **הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גָּנֵב בַּפְקָדוֹן וְנִשְׁבַּע, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְחִזֹּר וְטָעַן בּוֹ טַעֲנַת גָּנֵב וְנִשְׁבַּע²⁵, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים שֶׁעֲדִין בְּרִשּׁוֹתוֹ הוּא, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים - חַיֵּב כֶּפֶל עַל כָּל טַעֲנָה וְטַעֲנָה²⁶. וְאִם נִשְׁבַּע חֲמֵשׁ פְּעָמִים - נִמְצָא מִשְׁלֵם שִׁשָּׁה: הֶקְרָן שֶׁהִפְקִיד אָצְלוֹ, וְחֲמִשָּׁה בִּקְרָן מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה כְּפֻלֹּת שֶׁל חֲמֵשׁ שְׁבוּעוֹת.**

(25) בבית דין אחר, כי באותו בית דין הוחזק שקרן ולא ישיבעוהו. (26) אף על פי שכל הטענות הן על אותו פיקדון (שם קח:).

10 ו. **טָעַן טַעֲנַת גָּנֵב²⁷ וְנִשְׁבַּע, וְחִזֹּר וְטָעַן²⁸ טַעֲנַת אֲבִידָה וְנִשְׁבַּע, וְכָאוּ עֲדִים²⁹ שֶׁלֹּא נִגְנַב, וְהוֹדָה הוּא שֶׁלֹּא אֲבִיד - הוֹאִיל וּמִשְׁלֵם תִּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל עַל פִּי עֲדִים, אֵינוֹ מִשְׁלֵם חֲמֵשׁ עַל שְׁבוּעָה אֲחֵרוֹנָה³⁰ אִף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה³¹; שֶׁהִמָּוֶן הִמָּחִיבוֹ בַּכֶּפֶל פּוֹטְרוֹ מִן הַחֲמִשָּׁה³².**

(27) בפיקדון. (28) על אותו פיקדון. (29) ונתחייב בכפל. (30) שנשבע שאבד. (31) ובכל מקום הדין הוא, שאם נשבע לשקר בפיקדון והודה משלם חומש. (32) המלה "פוטרו" משמעותה "אינו מחייב" אף על פי שהשבועה שאבד אינה מחייבת את הכפל, בכל זאת פטור מן החומש, מכיוון שעל הפיקדון הזה נתחייב כבר לשלם כפל.

16 ז. **מִסֵּר שׁוֹרֵי לְשָׁנִים³³, וְטָעַנוּ טַעֲנַת גָּנֵב וְנִשְׁבַּעוּ, וְהוֹדָה אֶחָד מֵהֶם, וְהַשְּׁנִי בָּאוּ עָלָיו עֲדִים - שְׁנִיָּהּ מִשְׁלֵמִין אֶת הֶקְרָן³⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ פַּעַל הַפְקָדוֹן אֶת הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁵; וְזֶה שֶׁהוֹדָה³⁶ מִשְׁלֵם חֲמֵשׁ, כִּשְׁאֵר הַנִּשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַפְקָדוֹן שֶׁהוֹדוּ מַעֲצָמָן.**

(33) לשמירה. (34) אבל מכפל שניהם פטורים, זוהי בעיית בגמרא, אם מה שהתורה הקפידה שלא לשלם כפל וחומש זה באותו האיש בלבד, ומכיוון שבמקרה זה שני אנשים הם, ישלם האחד את הכפל והשני את החומש. או כוונת התורה הייתה שעל ממון אחד לא ישלמו גם כפל וגם חומש, ועל כן גם בדין שלפנינו יהי' פטור מן הכפל, מכיוון שהראשון כבר נתחייב קודם בחומש. בעיה זו לא נפתרה, ולפיכך אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להודיע לבעלים. (64) הגנב. (65) ועל כן עלול הטלה לברות מן העדר, וזקוק לשמירה יתירה, ומשום כך יש צורך בהודעה מיוחדת לבעלים. טעם זה, המיוחד לגנב טלה (ולא גנב סלע) נותן רבה לדברי רב חסדא שם. מכאן יוצא: הגונב מרשות חבירו: (א) אם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו בחזירתו, פוטר המניין, בין בסלע ובין בטלה. (ב) אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אם זה דבר שאין בו רוח חיים, כגון סלע, אפילו מניין אינו צריך ופטור, ואם הוא דבר שיש בו רוח חיים, כגון טלה, אין המניין פוטר אלא אם כן יודיע לבעלים.

יום רביעי י' תשרי ה'תש"פ

פרק חמישי

(1) נתבאר בו שאסור לקנות מן הגנב מה שגנב, ומה הוא משפט הגנב עם לוקח הגניבה כשהגנב אינו מפורסם, וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

א. אסור לקנות מן הגנב² החפץ שגנב. ועון גדול³ הוא, שהרי מחזיק ידי עוברי עברה, וגורם לו לגנב⁴ גנבות אחרות; שאם לא ימצא לוקח - אינו גונב. ועל זה נאמר: חולק עם גנב⁵ שונא נפשו⁶.

(2) בבא-קמא קיח: קיט. (3) עון כפול הוא: (א) על-ידי הקניה הוא מסייע לגנב לקצור פרי פשעו, (ב) הוא מעורר אותו לגניבות נוספות בעתיד. שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב - "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה). (4) ראה ויקרא רבה פרשה ו, ב; ילקוט שמעוני, משלי כט. (5) אף-על-פי שהוא עצמו לא גנב. (6) כי ישא עונו ויאבד את נפשו.

ב. הגונב ומכר⁷, ולא נתיאשו הבעלים⁸, ואחר כך הפר הגנב⁹, ויבאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני הוא גנבו בפגניו¹⁰ - חוזר החפץ לבעליו¹¹, והבעלים נותנין ללוקח דמים¹² ששקל¹³ לגנב, מפני תקנת השוק¹⁴, והבעלים חוזרין ועושים דין עם הגנב¹⁵. ואם גנב מפרסם הוא¹⁶ - לא עשו בו תקנת השוק¹⁷, ואין הבעלים נותנין ללוקח פלוס; אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב, ומוציא ממנו דמים ששקל לו.

(7) בבא-קמא קטו. (8) ועדיין הגניבה קיימת ברשות הבעלים. (9) ובשעה שקנה הלוקח לא ידע שהמוכר גנב הוא. (10) כי אם לא כן, יכול המוכר לטעון: קניתי את החפץ מן הבעלים. (11) כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. (12) ואין אומרים שיחזיר את החפץ לבעלים בלי כסף, ויתבע את כספו מן הגנב. זו דעת רבי יוחנן בשם רבי ינאי (שם). (13) ששילם. (14) משום שקנה הלוקח בשוק - בפרהסיא - ולא ידע שהחפץ גנב, עשו לו תקנה שישלמו לו הבעלים מעותיו. אחרת אין לך אדם קונה מחבירו כלום, כי יחשוש להפסיד כספו. (15) ומקבלים ממנו את הדמים ששילמו לקונה. (16) והיה לו ללוקח להעלות על דעתו, שזה חפץ גנוב. (17) דעת רבא שם.

שהנתינה היא על ידי קטן הרי זה פטור מן הכפל, אף על פי שהתביעה הייתה בגדול (שם).

י. שומר שגנב מרשותו, כגון שגנב טלה מעדר שהפקד אצלו וסלע מכיס שהפקד אצלו, אם יש עליו עדים - חייב כפלו⁵⁰. ואף על פי שהחזיר הסלע למקומו והטלה לעדרו - הרי זה חייב באחריותו⁵¹ עד שיודיע הבעלים; שהרי פלטה שמירתו⁵², וכאלו לא החזיר כלום⁵³ עד שיודיע בעליו⁵⁴. אבל הגונב סלע מכיס חברו או פלי מבייתו, והחזיר דבר הגנוב מבייתו למקומו, אם ידעו הבעלים בגנבתו ולא ידעו בחזירתו - עדין הגנב חייב באחריותו⁵⁵ עד שימנה את מעותיו⁵⁶.

(50) כדין כל גנב. (51) אף במקרה אונס. (52) נסתיימה שמירתו ברגע שגנב. (53) שהרי לבעלים לא החזיר, והוא חדל להיות שומר הבעלים. (54) ואם החזיר טלה לעדרו נחשב להחזרה. (55) כי כל עוד שהבעלים אינם יודעים על החזרת הגניבה, אין שמה החזרה. (56) ועל ידי כך ייודע לו, שהכסף שגנב הוחזר. דין זה הוא לפי סברת שמואל, רבי יוחנן ורב חסדא (שם קיח.), שאם גנב סלע מכיס חברו וידעו הבעלים על הגניבה, ואחר כך החזיר הגנב את הסלע, "מניין פוטר", כלומר אם הבעלים מנו את הכסף שבכיסם והרגישו בהחזרת הגניבה, דין, ואין צורך בהודעה ישירה לבעלים.

יא. מנה⁵⁷ את פיסו ומצאו שלם המנין - פטור⁵⁸. ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו - אפילו מנין אינו צריך⁵⁹, אלא פיון שהחזירו למקומו נפטר מאחריותו.

(57) בעל הכיס. (58) הגנב. זה שייך לסוף הלכה י. (59) כרבי יוחנן שם. ונראים הדברים שלדעת רבינו גם רב חסדא מודה לרבי יוחנן בסלע או כלי, אבל לא בבעל חי. ראה לקמן הלכה יב.

יב. במה דברים אמורים⁶⁰? בדבר שאין בו רוח חיים⁶¹. אבל הגונב טלה מעדר חברו, וידעו בו הבעלים, והחזירו לעדר שלא מדעת הבעלים⁶², ומת או נגנב - חייב באחריותו. ואם מנו את הצאן והיא שלמה - פטור. ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו, אף על פי שמנו את הצאן והיא שלמה - חייב באחריותו עד שיודיע את הבעלים⁶³, כדי שישמרו את הטלה הגנוב; שהרי למדו⁶⁴ דרך אחרת חוץ מדרך שאר הצאן⁶⁵ שבעדר זה.

(60) שהגונב בלי דעת הבעלים והחזיר פטור ואפילו מניין אינו צריך. (61) כגון סלע או כלי, שאם הבעלים לא הרגישו בגניבה אין צורך שירגישו בהחזרה. (62) דינו כדין הגונב סלע, שאם הבעלים מנו, המניין פוטר. (63) כדעת רב חסדא, "שלא לדעת צריך דעת", כלומר, שאם לא ידעו הבעלים על הגניבה, חייב הגנב, שהחזיר את הטלה לעדר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קטו). (36) בסחורה שקנה בהקפה. (37) אפילו אם אינו ירוע כגנב. (38) החוב של המלוה ושל החנוני, וצ"ל: חוב של אלו. (39) לפני שפרע הגנב. במקרים אלה לא תיקנו, מפני שלא על דעת הגניבה הלואה המלוה לגנב או מכר לו החנוני בהקפה (גמרא שם). (40) אצל מלוה, וקיבל עליה הלואה (שם). (41) אפילו כשדמי ההלואה עולים על דמי הגניבה, אומרים שהמלוה סמך על המשכון. (42) שדמי ההלואה פחותים מדמי הגניבה. במקרה זה בוודאי סמך המלוה על המשכון. כך פוסקת הגמרא (שם), שבעולם עשו תקנת השוק, בין מכר בין משכון חוץ מגנב ופרע בחובו, וגנב ופרע בהיקפו. וסובר רבינו שמשכון דינו כמכר גם לענין שוה מנה במאיתם, וכמו שבמכר עשו בזה תקנת השוק, כך גם במשכון. כך פסק גם רבינו חננאל (ראה אוצר הגאונים, בבא-קמא עמוד 106) והראב"ד בהשגותיו כתב: אלא בכדי דמיה. והמגיד-משנה פירש שכוונתו לחלוק, ודעתו שבמשכון לא עשו תקנת השוק בשוה מנה והלוה מאיתם. אולם אפשר לומר שהראב"ד לא בא להשיג אלא לפרש דברי רבינו, כדרכו בכמה מקומות, ואומר שבעל החפץ מחזיר למלוה רק דמי החפץ, אבל לא כל הסכום שהלווה. (43) בהלכה ב.

ז. הלוקח מגנב שאינו מפרסם, בין שלקח ממנו שוה מאה במאיתם⁴⁴ או שוה מאתים במאה - הרי זה נוטל הדמים מבעל הפית⁴⁵ ואחר כך מחזיר הגנב⁴⁶, מפני תקנת השוק, כמו שבארנו⁴⁷.

(44) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. (45) נוטל מאיתם, אפילו שוה החפץ מאה בלבד. הקונה יכול לטעון: בשבילי הוא שוה מאתיים. (46) אם לא ישלמו לו את כל המאיתים, רשאי הוא לעכב את הגניבה לעצמו, אף-על-פי שלא נתייאשו הבעלים (לו היה יאוש, היה הלוקח קונה את הגניבה ביאוש ושינוי רשות). (47) למעלה הלכה ב.

ח. היה נושה בגנב⁴⁸ מאה זוזי⁴⁹, וגנב והביא לבעל חובו⁵⁰, ונתן לו⁵¹ מאה אחרת - הרי הגנב חוזרת לבעליה⁵², ואומרין ליה⁵³: לך ויתבע הגנב במאיתם⁵⁴; שלא נתת⁵⁵ לו המאה האחרת מפני החפץ שהביא לך בלבד, כשם שהאמנתו בראשונה⁵⁶ האמנתו באחרונה⁵⁷.

(48) שם. (49) שהלוה לו. (50) למלוה. (51) המלוה. (52) בלי דמים, ואין המלוה יכול לטעון שהלוה לגנב את המאה השניה על סמך המשכון. (53) למלוה. (54) שלא תיקנו לו תקנת השוק. (55) בזה אנו דוחים את טענת המלוה הטוען, שהלוה לו את המאה האחרת על סמך החפץ בלבד. (56) והלווית לו את המאה הראשונה בלי משכון. (57) ואת החפץ קיבלת בעד החוב של המאה הראשונה, ועל כן הדין הוא כמו בגנב ופרע בחובו, שלא עשו בו תקנת השוק, ראה הלכה ו. במה דברים אמורים, כשלא אמר הגנב למלוה בפירוש: הלווני על חפץ זה מאה זוז, אבל כשאמר כן בפירוש, על בעל החפץ להחזיר למלוה את המאה זוז כמו בהלכה ו (מגיד-משנה וכסף-משנה).

ג. נתיאשו הבעלים מן הגנבה, בין שנתאשו ואחר כך מכר הגנב בין שנתאשו אחר שמכר¹⁸ - קנה הלוקח¹⁹ ביאוש ושינוי רשות²⁰, ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה; אלא נותן להם הדמים²¹ - אם לקח מגנב מפרסם²², או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים, מפני תקנת השוק²³ - אם לא היה זה המוכר גנב מפרסם.

(18) וכשקנה לוקח עדיין לא היה יאוש ולא יצא מרשות הבעלים. (19) בשעה שהתייאשו הבעלים, ולא כרב זבד אליבא דרבי יוחנן (שם קטו). (20) מרשות הגנב לרשות הקונה. (21) והקונה יתבע את כספו מן הגנב. (22) כי חייב היה לחשוש שהחפץ גנוב, ועל כן ישלם דמיו לבעלים. (23) והבעלים יתבעו את הדמים מן הגנב.

ד. בזמן שהלוקח עושה דין עם בעל הפית²⁴, אם אין עדים בכמה לקח - הרי התגר נשבע²⁶ בנקיטת חפץ²⁷ בכמה לקח, ונוטל מן הבעלים. וכל הנשבע ונוטל²⁸ - שבועתו מדבריהם²⁹, ונשבע בנקיטת חפץ, כמו שיתבאר במקומו³⁰.

(24) ותובע ממנו את דמי הגניבה שהוא מחזיר לו (ראה הלכה ב). (25) שקנה מן הגנב. (26) שם קיד: (27) כגון ספר תורה, כמו בשבועה מן התורה, מה-שאי-כן בשבועת היסט של נשבע ונפטר, שאינה בנקיטת חפץ. (28) חמשה הם הנשבעים ונוטלים, המפורטים במשנה שבועות מד: (29) תקנת החכמים, כי "כל הנשבעים שבתורה, נשבעים ולא משלמים", כלומר נשבע הנתבע ופטור מלשלם. (30) הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב.

ה. בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב³¹, והוא אומר: בך וכן לקחתי ממך, והוא אומר: לא מכרתי לך אלא בפחות מזה - התגר נשבע בנקיטת חפץ³², ונוטל מן הגנב; שאין הגנב יכול לישבע³³, מפני שהוא חשוד על השבועה³⁴.

(31) ותובע ממנו חזרה את כספו, כגון שקנה מגנב מפורסם, שלא עשו בו תקנת השוק (ראה הלכה ב וג). (32) כדין כל הנשבע ונוטל (ראה הלכה ד). (33) אפילו אם ירצה. (34) שישבע לשקר. על כן מעבירים את השבועה מן הגנב הנתבע על התובע שכנגדו, על הלוקח, וישבע ויטול. לולא החשד היה המוכר נשבע, שמכר לו בפחות מזה, ומשלם כפי שהוא טוען (שבועות שם).

ו. גנב ופרע בחובו³⁵, גנב ופרע בהקפו³⁶ - אין בזה תקנת השוק³⁷; אלא הבעלים נוטלים הגנבה בלא דמים, וישאר חוב אלו³⁸ על הגנב ששהיה³⁹. משכן הגנבה⁴⁰, בין שמשכנה ביתר על דמיה⁴¹ או בפחות מדמיה⁴² - הבעלים נותנין לבעל המשכון, וחוזרין ועושין דין עם הגנב; אלא אם פן היה הגנב מפרסם, כמו שבארנו⁴³.

(35) שלוה כסף מאחר, ושלם לו בחפץ הגנוב (בבא-קמא

שמא כלים אחרים נגנבו ממנו. (72) כדין כל הנשבע ונוטל (כלמעלה בהלכה ד). (73) מבעל הגניבה, כי עשו בו תקנת השוק. (74) מכיון שהבעלים עוד לא נתיאשו.

יא. היה בעל הבית עשוי למכור את כליו⁷⁵, ולא היו מדברים העשויין להשאיל ולהשפיר⁷⁶, אף על פי שיצא לו שם גנבה בעיר והפירו כליו⁷⁷ - אינו מחזירן מיד הלקוחות, שפא הוא מכרן לאחרים⁷⁸. אבל אם באו בני אדם ולנו בתוך ביתו⁷⁹, עמד וזעק בלילה: נגנבו פלי וספרי, וכאו בני אדם ומצאו מחתרת חתורה⁸⁰ ובני אדם שלנו בתוך ביתו יוצאין וצוררות של פלים על פתניהם, והכל אומרים: הללו פלי וספריו של פלוני⁸¹ - הרי זה נאמן⁸². וישבע זה שהפלים בידו בנקיטת חפץ פמה הוציא⁸³, ויטל מבעל הגנבה, ויחזיר לו כליו.

(75) שם קיד: (76) ועל כן יש מקום לטענה, שבעל הבית מכר אותם. (77) עדים העידו שכלים אלה היו של בעל הבית. (78) וזה שהכלים בידו קנה אותם מאחרים (והמחזיק בכלים אינו טוען שקנה אותם מבעל הבית). (79) כל הדוגמה הזאת לקוחה מהגמרא, שם. (80) חפורה מתחת לקיר הבית. (81) שאם לא כן, יתכן לומר שגנבו כלים אחרים, וכלים אלה שביד המחזיק לקוחים בידו מאדם שלקחם מבעל הבית, שהרי בעל הבית עשוי למכור את כליו. (82) שכלים אלה באמת נגנבו ממנו. (83) כמה שילים.

יב. גנב שהחזק ונתפרסם⁸⁴ שונכנס לתוך בית חברו, ועדים מעידים שיצא וכלים טמונים לו תחת כנפיו⁸⁵, אף על פי שהיה שם בעל הבית⁸⁶, וטען⁸⁷ ואמר: לקוחין הן בידי, ובעל הבית אומר: גנובים הם, אם היה בעל הבית שאין דרכו למכור את כליו, ואותם פלים אין דרך בני אדם להטמין, ואין דרך אותו המחזק להצניע פלי תחת כנפיו - הרי בעל הבית נאמן⁸⁸, וישבע⁸⁹ בנקיטת חפץ⁹⁰ ונוטל כליו. ואם אין אדם זה מחזק בגנבה - אין בעל הבית נאמן⁹¹; אלא נשבע זה שהפלים בידו שבועת הסת⁹² נאמן⁹³. וישבע זה שהפלים האלו לקוחים בידו, והולך⁹⁴.

(84) שבועות מו: (85) תחת כנפי בגדו, ולא יכלו לראות את הכלים, ואינם יכולים לזהותם. (86) בזמן שהגנב נכנס, וזה מקטין את חשש הגניבה. (87) הגנב. (88) מכיון שהנכנס הוחזק כבר ונתפרסם כגנב, מספיקים שלושת התנאים ביחד לקביעת עובדה, שכלים אלה גנובים כטענת בעל הבית. ואלה הם התנאים: (א) אין דרכו של בעל הבית למכור כליו, (ב) הטמין את הכלים תחת כנפי בגדו, וכלים אלה אין דרך בני אדם להטמין, (ג) אין דרכו של זה להצניע כליו תחת כנפי בגדו, ועל כן אינו יכול לטעון שהוא שונה משאר בני אדם. כל ההלכה הזאת נמצאת כמעט מלה במלה ברי"ף שבועות פרק ז, ד"ה "והשער השמיני". (89) שלא מכר את הכלים. (90) כדין הנשבע ונוטל.

ט. לקח מגנב⁵⁸ שאינו מפרסם במאה, ומכר לאחר במאה ועשרים, והכר הגנב - בעל הגנבה נותן לזה האחרון⁵⁹ מאה ועשרים ונוטל גנבתו, וחוזה הבעל ונוטל עשרים של שחר מן המוכר⁶⁰, ונוטל המאה מן הגנב. ואם גנב מפרסם הוא - נוטל המאה ועשרים מן התגר⁶¹ שלקח מן הגנב, והולך התגר ותובע הגנב במאה של קרן⁶². והוא הדין אם מכר השני לשלישי, והשלישי לרביעי, אפלו מאה - שהוא נוטל מפל אחד ואחד מה שושפרי, ונוטל הקרן מן הגנב. וכל הדברים האלו⁶³ לפני יאוש, כמו שבארנו⁶⁴.

(58) שם קטו. (59) ללוקח השני, כי אם בלוקח מן הגנב עשו תקנת השוק, כל-שכן בלוקח מן הלוקח. (60) גם הקונה הראשון עשו בו תקנת השוק, ואינו מחזיר לבעלים אלא את העשרים וזו שהריח. (61) [פירוש: בתחילה מחזיר בעל הגניבה ללוקח השני את הק"כ שנתן, כמו באינו מפורסם, כי בלוקח השני עשו תקנת השוק גם בגנב מפורסם, שהרי הוא קנה מן התגר ולא מן הגנב, ואל יהיה דינו גרוע מלוקח מגנב שאינו מפורסם. על כן חייב בעל הגניבה לשלם ק"כ ללוקח השני, ואת כספו הוא נוטל חזרה מן התגר שלקח מן הגנב, כי בו לא עשו תקנת השוק, משום שקנה מגנב מפורסם]. והראב"ד כאן חולק ואומר, שהלוקח השני נוטל מן התגר, ולא בירר את נימוקו. (62) הגנב מחזיר את המאה שקיבל, והתגר החזיר את העשרים שהריח. (63) שהלוקח האחרון חייב להחזיר את הגניבה עצמה. (64) למעלה הלכה ב.

י. בעל הבית⁶⁵ שאינו עשוי⁶⁶ למכור את כליו, ויצא לו שם גנבה בעיר⁶⁷, והכיר כליו⁶⁸ וספריו ביד אחרים⁶⁹, או שהיה עשוי למכור, והיו פלים אלו שהפיר מפלים העשויין להשאיל ולהשפיר⁷⁰, אם באו עדים שזה פלי של זה⁷¹ - ישבע זה שזה בידו בנקיטת חפץ⁷² בכמה לקח, ויטל מבעל הבית⁷³, ויחזיר לו כליו⁷⁴.

(65) שם קיד: קטו. (66) שאין דרכו. (67) שגנבו אצלו בבית. אין צורך שיאמרו, שכלים אלה הם שנגנבו. כך פסק רבא "אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, לא צריך כולי האי", אלא מספיק קול שגנבו אצלו. כך פירש רבינו את דברי רבא, וכך פירש רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל. ראה אוצר הגאונים עמוד 108 (ורשי" פירש אחרת). (68) לאחר שהיה מחזר אחריהם ולא התייאש מהם. (69) ואלה טוענים שקנו את הכלים או את הספרים. (70) כלים שמתחילת עשייתם הן עומדים להשאיל או להשכיר וליטול שכרם, כגון היורות הגדולות שמבשלים בהן בחתונות וכדומה (ראה הלכות טוען ונטען פרק ח וט). כלים אלה אין דרכם למכור, והבעלים טוענים, שנגנבו מהם ויצא להם שם גניבה בעיר, ואלה שבידם הכלים טוענים, שקנו אותם בשוק. (71) התובע. אם אין עדים, שהוא בעל הכלים הללו, לא יועיל מה שיצא לו שם גניבה בעיר, כי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(18) משומרי גנים ופרדסים, משנה וברייתא שם קיח: קיט.
(19) חוששים שמא גנבום. (20) במקום המיועד לכך.
(21) בפרהסיא. (22) עם הפירות. (23) והמאזנים.
(24) ויגיע לאזני בעל הבית. (25) כי זה מקום גלוי לעין כל.
(26) רגלים לדבר שזהו גניבה, מכיון שהוא מוכר בסתר מאחורי הגינה. (27) שאמרנו למעלה שמותר לקחת מהם.
(28) לקונה. (29) הסתר. (30) כי גנוב הוא. (31) פירות ועצים. (32) המעבד אדמת בעל הבית, ומקבל בשכרו חלק מן הפירות (ולא כשומר המקבל כסף בשכרו). (33) לאריס יש חלק בעצים, כי גם הוא משתתף בהוצאה לקנייתם (ראה בבא-מציעא קג. במשנה).

ד. אין לוקחין³⁴ מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים³⁵ אלא דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת הבעלים³⁶, כגון³⁷ נשים שמכרו פלי פשתן³⁸ בגליל³⁹ או עגלים בשרון⁴⁰. וכלן⁴¹ שאמר⁴² 'הטמן' - אסור ליקח מהן⁴³, מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחים ביצים ותרגולים⁴⁴ בכל מקום⁴⁵ מפל אדם⁴⁶. ואם אמר 'הטמן' - אסור.

(34) משנה וברייתא בבא-קמא קיח: קיט. (35) כי הדברים בחזקת הבעלים הם. (36) בהסכמת הבעלים. (37) הדוגמאות מובאות במשנה שם. (38) בגדי פשתן. (39) חבל ארץ בצפון ארץ ישראל. שם נוהגות היו הנשים לטוות בגדי פשתן ולמכרם, ואת דמיהם לקחו לעצמן מדעת בעליהן. (40) ארץ המישור במערבה של ארץ-ישראל, לאורך חוף הים מיפו ועד הר הכרמל ותושביה. בזמן המשנה, עסקו בגידול עגלים, וגם הנשים גידלו עגלים ומכרום בהסכמת בעליהן. (41) שהתרנו לקנות מהם. (42) המוכרים לקונה. (43) משנה שם. (44) שם. (45) ולא כמו בפירות, בכלי פשתן ובעגלים שהתירו במקומות מסוימים בלבד. (46) אף משומרים, מעבדים וכו', כי אין חוששים לגניבה בדברים אלה, שדמיהם מועטים.

ה. לוקחין מן הפדדין⁴⁷ זיתים פמדה ושמן פמדה⁴⁸, אבל לא זיתים מועטים ולא שמן מועט; שחזקתו גנבה הם. וכן כל פיוצא בהם⁴⁹.

(47) בעלי בית הבר, שמוסרים להם בעלי בתים זיתים לעשות מהן שמן (שם קיט.). (48) שזוהי דרך מכירה בפרהסיא ובכמות מרובה, ואין בזה חשש גניבה, כי זה יודע לבעלים. (49) כגון יין מבעל יקב, וגרעיני תבואה מבעל טחנת קמח.

ו. מוכין⁵⁰ שהפוכס מוציא⁵¹ - הרי אלו שלו⁵²; ושהסורק מוציא⁵³ - הרי אלו של בעל הבית⁵⁴. הפוכס נוטל שלשה חוטין⁵⁵ והן שלו; יתר מכן - של בעל הבית. אם היה שחר על גבי לכן⁵⁶ - נוטל את הפל⁵⁷ והם שלו.

(50) פסולת הצמר, שערות קטנות (משנה שם). (51) בשעת כיבוס הצמר. (52) כי דבר מועט הוא, ואין בעל הבית מקפיד על כך. (53) הפסולת שהסורק מוציא בשעת

(91) על אף שלושת התנאים שלמעלה, כי "לאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין", פירוש, אין להחזיק אנשים כגנבים כל זמן שאין הוכחה ברורה לכך. שם. (92) שתיקנו חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין צורך בנקיטת חפץ, מה שאין-כן בשבועת המשנה בנושע ונוטל, שצריכים נקיטת חפץ כמו בשבועה מן התורה. (93) כלומר: פטור.

יום חמישי י"א תשרי ה'תש"פ

פרק נשי

(1) נתבארו בו הדברים שאין לוקחים אותם מן אנשים ידועים אלא על דרכים ידועים מפני חשש שאינו שלהם. ונמשך לזה ביאור מה הם הדברים שהאומנים יכולים לעכב לעצמם מן הסתם, לפי שהוא הכרחי לידיעת הדברים שמותר לקנות מהם, כנזכר שם.

א. כל דבר שחזקתו שהוא גנוב² - אסור ליקח³ אותו. וכן אם רב אותו הדבר⁴ שהוא גנוב⁵ - אין לוקחין אותו⁶. לפיכך אין לוקחים מן הרועים⁷ צמר או חלב או גדיים⁸; אבל לוקחין מהן⁹ חלב וגבינה במדבר¹⁰, אבל לא פישוב¹¹. ומת¹² ליקח מן הרועים ארבע צאן או ארבע גזות של צמר מעדר קטן¹², או חמש מעדר גדול; שאין חזקתו שהוא גנוב בדבר זה¹³.

(2) שיש יסוד חזק ומשכנע שהוא גנוב. (3) לקנות. (4) שהמוכר מציע למכירה. (5) בחזקת שהוא גנוב. (6) אין קונים אותו, מחשש שמא גנוב הוא. (7) משנה בבא-קמא קיח: (8) שקיים חשש מבוסס שהרועים גנבום מצאנו של בעל הבית שבידם. (9) ברייתא שם. (10) שהחלב והגבינה שם לרועה, כי אין דרך הבעלים ללכת שם וליטלם. (11) שדרך הרועה להביא את החלב ואת הגבינה לבית בעל הבית. (12) גמרא שם, ולדעת ה'יש אומרים' בשם רב חסדא. (13) הרועה יפחד לגנוב אותם, כי חסרונם ניכר מיד. על כן יש להניח, שבוודאי שלו הם. פחות מארבעה צאן אפילו מעדר קטן לא מורגש, ויתכן שגנובים הם.

ב. קללו של דבר¹⁴: כל שהרועה מוכרו, אם היה פעל הפית מרגיש בו¹⁵ - מת¹⁶ ללקחו¹⁶ מן הרועה, ואם אין פעל הפית מרגיש בו - אסור ללקחו¹⁷.

(14) לשון הברייתא שם. והכוונה: כל שאם הרועה מוכרו, היה בעל הבית מרגיש בו. (15) מבחין בהדרו. (16) כי הרועה יפחד לגנובו. (17) שמא גנוב הוא.

ג. אין לוקחין משומרי פרות¹⁸ עצים או פרות¹⁹, אלא בזמן שהן יושבין²⁰ ומוכרים²¹ והסלים²² והפלים²³ לפניהם; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול²⁴, ואין זה גנבה. ולוקחין מפתח הגנה²⁵, אבל לא מאחורי הגנה²⁶. וכלן²⁷ שאמר²⁸ 'הטמן' - אסור לקחת מהן³⁰. ומת³¹ לקחת³¹ מן האריס³², שהרי יש לו חלק בפרות ובעצים³³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שנכתבה בארץ ישראל) שסתם פסולת של אבנים היא של בעל הבית. ומכיון שדין מסתתי אבנים משתנה ממדינה למדינה לפי הצורך ותכונות המדינה, השמיטו הרמב"ם והשו"ע, משא"כ נסורת שהחרש מוציא כו' מילתא דקביעא בכל המקומות.

(על פי לקו"ש ח"ט עמוד 111 והערה 42)

63) שחק העצים הנופל בשעת הנסירה, משנה שם. 64) חרש עצים, נגר. 65) כלי עץ, ולהב ברזל בתוכו. עשוי להחליק הקרשים. 66) שמוציא קיסמים דקים ובעה"ב מוותר עליהם. 67) בקרדום, המוציא קיסמים גסים. 68) כי חשובים הם. 69) כשכיר יום. 70) אם יש במדינה מנהג, הדין הוא כמנהג המדינה, והדינים שבהלכות הקודמות נאמרו במקום שאין במדינה מנהג ידוע בדברים אלה (שם קיט:).

ט. פל אמן שמכר דבר מן הדברים שאינו שלו 10
פהלכות המדינה, כגון מוכין שמכרן הסורק 11
במקום שנהגו שיהיו של בעל הבית - אסור לקח 12
ממנו 72, מפני שהן בחזקת גנבה 73; אבל לוקחין 13
ממנו פר מלא מוכין 74. ואם מכר האמן דברים שהן 14
שלו פהלכות מדינה - לוקחין ממנו. ואם אמר 15
הטמן - אסור 75. 16

71) ראה למעלה הלכה ו. 72) שם. 73) כי הצמר שהוא סורק אינו שלו. 74) שקנאם בשינוי, מכיון שגנב מוכין יעשאו כר. ואף-על-פי שאין זה שינוי ממש, כי אפשר להוציאם מן הכר ולהחזירם למצבם הקודם, ושינוי קל כזה אינו קונה, כמו שכתב רבינו לקמן בהלכות גזילה פרק ב, הלכה י. וטעמו של דבר, מפני שדין זה נאמר בגזל ודאי, אבל כאן בגזל ספק, קונה גם בשינוי קל (מגיד-משנה). 75) בהתאם לכלל המשנה "וכולן שאמרו להטמן, אסור" (שם קיח:).

יום שישי י"ב תשרי ה'תש"פ

פרק שביעי

1) ביאר בו רבינו ז"ל איסור המשקלות והמדות החסרות. ומה שאסור לקיים מהם בבית. ואי אלו מדות אינו רשאי לעשותן מחמת חשש טענה ואונאה וטעות, וכן ביאר איסור מדידת הקרקע שלא כדין. ונסתיים הפרק בביאור עונש המדות החסרות.

א. השוקל לחברו ממשקלות חסרות מן המשקל 17
שהספימו עליו כגון אותה המדינה 2, או המודד 18
במדה 3 חסרה מהמדה שהספימו עליה - הרי זה 19
עובר בלא תעשה; שנאמר: לא תעשו עול במשפט, 20
במדה במשקל ובמשורה 4. 21

2) כגון שהסכימו לשקול במשקלות של קילו, והמוכר שקל

הסריקה. 54) כי מרובים הם, ואין בעל הבית מוותר עליהם. 55) מן החוטים שאורגים בסוף הבגד, כדי לשמור על אריגת הבגד שלא תתקלקל בשעת הכביסה. על שלושה חוטים אין בעל הבית מקפיד, והכובס רשאי לקחתם. יתר על שלושה אל יקח. 56) אם היו חוטים אלה שחורים על גבי בגד לבן. 57) אפילו יותר משלושה חוטים, כי הם מכערים את הבגד הלבן, ובעל הבגד מסכים שהכובס יוציאם ויקחם לעצמו.

ז. החיט 58 ששייר מן החוט 59 כדי משיכת מחט 60, ושייר מן הבגד מטלית שהיא שלש אצבעות 61 על שלש אצבעות - חייב להחזירן לבגלים 62; פחות מכן - שלו. 4

58) משנה שם. 59) שנתן לו בעל הבית. 60) שיעור המאפשר להשחיל המחט ולתפור בו קמעה. שיעור זה הוא "מלא מחט וחופן למחט כמלאו מחט", כלומר אורך שני מחטים, כי בפחות מזה אי-אפשר לתחוב את המחט בבגד ולתפור בו. 61) חתיכת אריג באורך ג' אצבעות על רוחב ג' אצבעות. 62) כי אין בעל הבית מוותר עליהם.

ח. נסרת 63 שהחרש 64 מוציא במעצד 65 - שלו 66, בכשיל 67 - של בעל הבית 68. ואם היה עושה אצל בעל הבית 69 - אף הנסרת של בעל הבית. וכל הדברים האלו וכו' צא בהן הולכין בהן אחר מנהג המדינה 70. 9

~ נקודות משיחות קודש ~

"נסורת שהחרש מוציא במעצד שלו ובכשיל של בעל הבית" הדין הנ"ל מובא בסיום מסכת בבא קמא, ובהמשך לו הובאה בברייתא הדין "מסתתי אבנים אין בהם משום גזל" וצריך להבין מדוע השמיטו הרמב"ם והשו"ע דין זה. ויובן על-פי ביאור המחלוקת שבין הברייתא והתוספתא שם, שבתוספתא נאמר מסתתי אבנים, בזמן שבעל הבית מקפיד יש בהם משום גזל ואם אין בעל הבית מקפיד אין בהם משום גזל, כי התוספתות הם שסידר רבי חייא בפני רבי והיה אומר לו כתוב כך וכך, וזהו שאנו אומרים "רבי לא שנאה, רבי חייא מניין". אבל הברייתא (מלשון ברא) נכתבה מחוץ לבית מדרשו של רבי, ומן הסתם נלמדה בבבל שהיה אז מרכז תורה גדול יותר כי באותה תקופה היו "ישראל מתגלגלין והולכין לקצוות כו'", ומכאן בא חילוק הדינים.

בבבל "אין אבנים מפני שהוא בקעה" (רש"י נח י"א, ג.) ומכיון שכן אין שימוש לאבנים בבבל ולכן אמרה הברייתא שמסתתי אבנים אין בהם משום גזל. אבל התוספתא נכתבה בארץ ישראל "אשר אבניה ברזל כו'" והיתה משופעת באבנים ולכן נעשה בהם שימוש לבניה, ובעל הבית מקפיד עליהם, משום כך כתבה התוספתא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתרא פט: (13) כי אין לחשוש שמא ישתמשו בהם למידה ולמשקל, כי איש לא יקנה במידה ובמשקל, שאין בהם חותם. (14) נמשך להלכה ג, שאסור להשהות משקל חסר, שמא אחר יעשנו משקל. (15) בתקופת המשנה מטבע של שני שקלים, ארבעה דינרי כסף. (16) חסרה מן הצד. דין הסלע שנפגמה באמצע ראה לקמן הלכה ו. אם נפגמה מן הצד יכול הרמאי, שתגיע לידו המטבע, לנסר אותה וליישר אותה מסביב עד שלא ירגישו בפגימה, וירמה בה (ראה בבא מציעא נב:). (17) שברי כלי כסף. (18) יעשה בה חור במקום הפגימה. (19) ויחתוך סביב עד שיוציא את החור. (20) כי השתמשו במטבעות למשקל. (21) ויעשנה לאבק. (22) ישבור. (23) מקום שלא ימצאנה איש.

לו במשקלות קילו חסירות, משום שנפתחו או שהעלו חלודה (ראה לקמן פרק ח, הלכה ז). (3) כגון מידת חבל בקרקע או בבר, או מידת קב וסאה בתבואה, או מידה בנוזלים, ראה לקמן הלכה ז, ט. (4) כלומר, במשפט המידה, במשפט המשקל או במשפט המשורה (מידת הלח), כלומר, במשפט הידוע והמוסכם במדינה ביחס למידה, למשקל ולמשורה, ראה לקמן הלכה ט וראה אבן עזרא לויקרא יט, לד, וגמרא בבא מציעא סא: בבא בתרא פח. במשנה.

1 ב. אף על פי שהמודד או המשקל חסר גונב, אינו
2 משלם לו תשלומי כסף⁵, אלא משלם לו המדה או
3 המשקל. ואין לוקין על לאו זה, מפני שהוא חיב
4 בתשלומין⁶.

(5) על מה שהחסיר לו מן המידה או מן המשקל. בבבא מציעא שם, מגדירים את ההונאה במשקלות כגזול ממש - ואין כפל בגזול אלא בגניבה. (6) לשלם לקונה את מה שהחסיר לו כדין גזילה, שכתוב בה "והשיב את הגזילה אשר גזל". ויקרא ה, כג. וכל לאו שניתן לתשלומין, אין לוקין עליו. ראה למעלה פרק א, הלכה א.

5 ג. כל מי שמשהה⁷ בביתו או בחנותו מדה חסרה
6 או משקל חסר - עובר בלא תעשה; שנאמר: לא
7 יהיה לך בכיסך וגומר⁸. ואפילו לעשות המדה עכביט
8 של מימי רגלים - אסורי; שאף על פי שאין זה
9 לוקח ומוכר בה, שמא יבוא מי שאינו יודע שהיא
10 חסרה¹⁰ וימדד בה. ואין לוקין על לאו זה, שהרי
11 אין בו מעשה¹¹.

(7) אף על פי שאינו משתמש בהם. (8) אבן ואבן, גדולה וקטנה. לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, גדולה וקטנה. (9) אסור לעשות מידה חסירה לכתחילה, ואפילו אין בדעתו להשתמש בה למדידה אלא למי רגליים (בבא בתרא פט:). (10) ואף במידה חסירה שהשתמש בה כבר למי רגליים והיא מלוכלכת יש לחשוש, שבשעת הדחק, כשלא ימצא מידה אחרת, יקנה את העביט וישתמש בו לשם מידה. (11) ולאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, מכות טו. [השהייה אין בה מעשה, ואף על פי שדרשו (בבא מציעא שם) "לעבור עליו משעת עשייה", אינו לוקה, כי התורה כתבה לא יהיה לך וכו' היינו לא העשייה כשהיא לעצמה אסורה רק ההשהייה אלא שהעבירה היא משעת עשייה].

12 ד. היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות
13 בחותם ידוע¹², וזו המדה או המשקל החסרים בלא
14 חותם - הרי זה מתר לשהותם¹³ לשאר תשמישי
15 הבית. פירצא בזה¹⁴: סלע¹⁵ שנפגמה מן הצד¹⁶ - לא
16 יעשנה משקל בין משקלותיו, ולא יזקנה בין
17 גרוטותיו¹⁷, ולא יקבנה¹⁸ ויתלנה בצואר בנו, שמא
18 יבוא אחר¹⁹ ויעשנה משקל²⁰; אלא או ישחק²¹, או
19 יחתך, או יקץ²², או ישליך לים המלח²³.

(12) של השלטונות הבודקים את המידות והמשקלות (בבא

ה. חסרה ועמדה על מחצה - יקנים²⁴. עמדה על
פחות ממחצה²⁵ או על יתר ממחצה²⁶ - יקץ עד
שיעמידנה על מחצה. ואם לא חסרה אלא פחות
משותות²⁷ - יקנים לשאת ולתת²⁸ בה, אבל לא
למשקל²⁹; שכל פחות משותות רב פני אדם מוחלין
בו במשא ובמתן³⁰.

(24) כי אין חשש שיחליפנה בסלע, מפני שחסרונה ניכר (שם נב:). (25) יש חשש שיחליפנה בחצי סלע, דהיינו בשקל. (26) יש חשש שיחשבוהו לסלע. (27) הסלע נשחקה וחסרה פחות מחלק השישי שבה, או במקרה שעמדה על פחות ממחצה, חסר לה למחצה פחות משותות. (28) כי במשא ומתן דין המטבע כדין חפץ אחר, שאונאה בפחות משותות אדם מוחל. זוהי דעת רבא, הפוסק כרבי שמעון במשנה שם מט: נב. כך פוסק גם הר"ף, שם. (29) אסור להשתמש בסלע חסרה כלשהי בתור משקל סלע, מהטעם שנוכר בהלכות הקודמות. (30) אבל במשקל אין אדם מוחל אפילו כלשהו (הלכות מכירה פרק טו הלכה א). ראה קידושין מב:

ו. סלע שנפגמה באמצע - אסור למכרה להרג³¹ או
לחרם³², מפני שמרמין בה את אחרים³³; אבל
נוקבה³⁴ ותולה אותה בצואר הקטן³⁵.

(31) לרוצח. (32) לגזלן. (33) ומתוך פחד מפניהם יקבלו אותה מידם כסלע שלא נפגמה. (34) במקום הפגימה באמצע. (35) ואף אם יאבדנה ותגיע ליד רמאי אין כל אפשרות לרמות בה את הבריות ואם באת לחשוש שהגזלן יכריח לקבלה, אף על פי שהיא נקובה, הרי יכול גם לגזול את החפץ ולא לתת כלום.

ז. עושה אדם מדותיו³⁶ סאה וחצי סאה ורבע סאה³⁷, וקב וחצי קב ורבע הקב וחצי הרבע ושמינית הרבע; אבל לא יעשה קבים³⁸, שלא תתחלף ברבע הסאה³⁹, שהוא קב ומחצה. וכן במדות הלח⁴⁰, עושה הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין, ולג וחצי לג ורביעית ושמינית⁴² ואחד בשמונה בשמינית⁴³. ולא אסור לעשות

המפורטים בפסוק זה (ראה למעלה הלכה א.) (59) שהיא אחד משלושים ושלושה בלוג (ראה לקמן פרק ח הלכה ז).

י. בְּגֵי חֲבוּרָה⁶⁰ הַמְקַפְּדִים זֶה עַל זֶה⁶¹ שֶׁהֶחֱלִיפוּ חֶלֶק בְּחֶלֶק, או לִזְה מִמֶּנּוּ מֵאֵכָל וְהִחְזִיר לוֹ - עוֹבְרִין מִשׁוּם מִדָּה⁶², וּמִשׁוּם מִשְׁקָל, וּמִשׁוּם מִנְיָן, וּמִשׁוּם לִזְוִין וּפּוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב⁶³.

(60) שהולכים בדרך או יושבים בבית אחד (בבא מציעא עה.). (61) שמדקדקים זה עם זה ואינם מוחלים על דבר מועט ומקפידים להלוות זה לזה במידה במשקל ובמניין. [התלמוד וגם רבינו משתמשים בלשון "הלוואה" גם בחפצים, אם מוסרם לזמן ארוך]. (62) אם לא החזיר בדיוק אותה מידה שקיבל, הריחו עובר על "לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמסורה". (63) שאסור לכל אחד לומר לחבירו בשבת או ביום טוב "הלווני" כך וכך פירות, שמא מתוך שהוא מקפיד יבוא לכתוב, כי "הלוואה" בדרך כלל לזמן ארוך היא, אבל אומר השאילני, פירוש - לזמן קצר (שבת קמח.).

יא. הַמְסִיג גִּבּוּל רֵעֵהוּ⁶⁴ וְהַכְנִיסוּ⁶⁵ מִתְּחוּם חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ אֶפְלוּ מְלֵא אֶצְבָּע: אִם בְּחֻזָּה עָשָׂה - הָרִי זֶה גִּבּוּל, וְאִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְסִיג הַגִּבּוּל - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוֹיִן: בָּלָאוּ גִּנְבָה⁶⁷ או בָּלָאוּ גִּזְלָה⁶⁸, וּבָלָאוּ לֹא תַסִּיג⁶⁹. וְאִין חֵיב בָּלָאוּ זֶה⁷⁰ אֲלָא בְּאֶרֶץ⁷¹, שְׁנֵאמַר: בְּנִחְלָתָהּ אֲשֶׁר תִּנְחַל.

(64) המעתיק [=מזיז] סימן גבולות הקרקע לתוך שדה חבירו, כדי להגדיל את שטח השדה שלו. (65) קרקע. (66) זוהי הגדרת גולן למעלה פרק א הלכה ג. (67) אם השיג בסתר. (68) אם בחזקה עשה. (69) וגומר "גבול רעך ... בנחלתך אשר תנחל בארץ", דברים יט, יד. (70) בלאו "לא תסיג". (71) אבל בחוץ לארץ עובר משום לא תגזול בלבד. כל ההלכה הזאת מקורה בספרי פרשת שופטים.

יב. קָשָׂה עֲנִשָּׁן שֶׁל מִדּוֹת⁷² יִתֵּר מִעֲנִשָּׁן שֶׁל עֲרִיּוֹת⁷³; שְׁזָה בִּינוּ לְבִין הַמְּקוֹם⁷⁴, וְזֶה בִּינוּ לְבִין חֲבֵרוֹ⁷⁵. וְכָל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת מִדּוֹת - כְּכּוֹפֵר בְּיִצְיָאָת מִצְרִים⁷⁶, שֶׁהִיא תַחֲלַת הַצְּוִי⁷⁷; וְכָל הַמְּקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת מִדּוֹת - הָרִי זֶה מוֹדֶה בְּיִצְיָאָת מִצְרִים, שֶׁהִיא גִּרְמָה לְכָל הַצְּוִיּוֹת⁷⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל הכופר במצוות מדות ככופר ביציאת מצרים"

צריך להבין מהי השייכות המיוחדת של מצוות מדות ליציאת מצרים, ומדוע דווקא הכופר במצוה זו כופר ביציאת מצרים, עניין שלא נאמר לא בגנב ולא בגזלן. ידועה השאלה מדוע לקה פרעה על שיעבוד בני ישראל הרי זו היתה הגזירה מאת הקב"ה "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", והתשובה היא שפרעה לא שיעבד את

שְׁלִישִׁית הֵינּי וְרִבְעִית הֵינּי⁴⁴, אָף עַל פִּי שְׁמִתְחַלְפִּין זֶה בְּזֶה⁴⁵, הוֹאִיל וְהָיָה בְּמִקְדָּשׁ מִיָּמוֹת מֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ⁴⁶.

(36) למדוד תבואה ופירות (בבא בתרא פט: צ.). סאה = שישה קבים, 13 ליטר בערך. (37) כל המידות האלה אדם עושה ואין לחשוש שמא יחליף מידה קטנה במידה גדולה, כי ההבדל ביניהן ניכר לעין. (38) שני קבים. (39) כי ההפרש בין שני קבים לרובע הסאה הוא חצי קב בלבד, דהיינו רבע משני קבים, וברבע עלול אדם לטעות (שם). (40) הנוזלים. (41) שנים עשר לוג, בערך שישה ליטר וחצי. (42) של לוג. (43) לח דרכו למדוד גם במידות קטנות אלה, אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן אלא נמכר באומד, או במשקל, אם דבר יקר הוא. ראה רש"י שם צ. דיבור המתחיל ושמניתי. (44) כלומר, לאחר שעשה שלישית למה לא אסרו רביעית, או להיפך, כדרך שאסרו לעשות שליש סאה ורובע סאה, והתירו רובע בלבד. (45) כי ההפרש ביניהם הוא לוג אחד, דהיינו רבע של שלישית ההין. (46) שכתוב בתורת משה (במדבר כח, יד): "ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין".

ח. אֶחָד הַנוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן⁴⁷ עִם יִשְׂרָאֵל או עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם מְדַד או שָׁקָל בְּחֶסֶר - עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה⁴⁸, וְחֵיב לְהַחְזִיר. וְכֵן אֲסוּר לְהַטְעוֹת אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים⁴⁹ בְּחֻשְׁבוֹן, אֲלָא יִדְקֶדֶק עִמּוֹ; שְׁנֵאמַר: וְחָשַׁב עִם קִנְיָה⁵⁰. אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָהּ⁵¹, קָל וְחֹמֶר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁאִינוּ כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָהּ. וְהָרִי הוּא⁵² בְּכָלֵל: כִּי תוֹעֲבֹת ה' אֶלֶּהֶיךָ כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה⁵³, כָּל עֲשֵׂה עוֹל - מִכָּל מְקוֹם⁵⁴.

(47) קונה ומוכר. (48) לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמסורה - למעלה הלכה א. איסור זה קיים גם לגבי גוי, כי משקל חסר דינו כגזל (בבא מציעא סא:), וגזל הגוי אסור (בבא קמא קיג. קיג:). (49) יכול יגלום עליו? תלמוד לומר וחישב עם קונהו, ידקדק עם קונהו" (שם קיג:). רבינו מפרש "יגלום עליו" יטעה אותו, וכן פירש הערוך, שלא כרש"י שם. וראה שם תוספות דיבור המתחיל יכול יגלום עליו. (50) ומדובר שם על גוי שקנה. (51) כי מדובר שם בתורה על גוי שקנה עבד עברי בארץ ישראל תחת שלטון ישראל. (52) המטעה את הגוי בחשבון. (53) איפה ואיפה, אכן ואכן. (54) בין ישראל ובין גוי. ראה אבן עזרא ואור החיים לפסוק הזה.

ט. וְכֵן בְּמִדַּת הַקֶּרֶקֶע⁵⁵, אִם הִטְעָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּמִשְׁחַת הַקֶּרֶקֶע⁵⁶ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֵאמַר: לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפָּט בְּמִדָּה⁵⁷. בְּמִדָּה - זֶה מִדַּת הַקֶּרֶקֶע. וְכֵן הוּא עֲנֵן פֶּסֶק זֶה⁵⁸: לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפָּט, לֹא בְּמִשְׁפָּט הַמִּשְׁקָל וְלֹא בְּמִשְׁפָּט הַמְּדָה, אֶפְלוּ מִדָּה קִטְנָה בְּמִשְׁוֹרָה⁵⁹.

(55) לפני כן דובר על מידה בכלי. (56) במדידת הקרקע בחבל. (57) זו מידת הקרקע, כי מידה בכלי נאמרה בסוף אותו הפסוק (בבא בתרא פט:). (58) המלה במשפט מוסבה גם על מידה וגם על משקל וגם על משורה,

- ב. אַרְבַּע אַמּוֹת הַסְמוּכִין לְחֵרִיץ⁸ - מְזוּלָזִין⁹
בְּמִשְׁחֵתָן. וְהַסְמוּכִים לְשֵׁפֶת הַנֶּהָר¹⁰ - אֵין מוֹשְׁחִין
אוֹתָן כָּלָל¹¹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים¹².

(8) החרץ מוביל מים מן הנהר אל השדות על פני הבקעה כולה, וארבע אמות רוחב סמוך לחרץ אין מעבדים, שלא תתקלקל שפת החרץ (שם). (9) אין מדקדקים, כי בעלי השדות יחידים הם, ויש בידם למחול ומחולים. (10) שמשאירים פנוי, כדי להקל על תנועת הספנים (שם). (11) אלא משאירים שטח פנוי נרחב לפי אומדן הדעת. (12) שצרכי הרבים תלויים בהן (שם).

- ג. וְהַמּוֹדֵד אֶת הַקְּרָע¹³ לֹא יִמְדֹּד¹⁴ לְאַחַד¹⁵ בֵּימּוֹת
הַחֲמָה וְלְאַחַד בֵּימּוֹת הַגֶּשְׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲבֵל
מִתְקַצֵּר בֵּימּוֹת הַחֲמָה¹⁶. לְפִיכָּה, אִם מִדֹּד בְּקִנְהָ¹⁷ אוֹ
בְּשִׁלְשֵׁלֶת שֶׁל בְּרוֹזַל וְכִיּוּצָא בָּהֶם - אֵין בְּכָף כָּלוּם¹⁸.

(13) שם סא: (14) באותו החבל. (15) כגון לאחד השותפים, או לאחד משני אחים שחלקו. (16) מפני היובש. (17) של עץ. (18) כי אורכם נשאר יציב. זוהי מסקנה, שרבינו מסיק מדעתו, מתוך ההלכה הנ"ל שבגמרא.

- ד. אֵין עוֹשִׂין מִשְׁקָלוֹת¹⁹ לֹא שֶׁל בְּרוֹזַל וְלֹא שֶׁל
עוֹפְרֵת וְלֹא שֶׁל שְׁאָר מִיָּנִי מִתְכּוֹת כְּאֵלוֹ²⁰, מִפְּנֵי
שֶׁמְעֲלִין חֲלָדָה וּמִתְחַסְרִין; אֲבָל עוֹשִׂין שֶׁל צְחִית
סִלְעִי²¹ וְשֶׁל זְכוּכִית וְשֶׁל אֶבֶן שֶׁהֶם²² וְכִיּוּצָא בָּהֶן.

(19) ברייתא בבא בתרא פט: (20) שמחלדות. (21) אבן קשה ויבשה. (22) מין אבן יקרה, הנזכרת בין אבני החושן.

- ה. אֵין עוֹשִׂין²³ אֶת הַמֶּחֶק²⁴ לֹא שֶׁל דִּלְעַת²⁵, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא מְקַלָּה²⁶, וְלֹא שֶׁל מִתְכָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּיד²⁷; וְ
אֲבָל עוֹשִׂהוּ שֶׁל זֵית וְשֶׁל אֲגוּזִים וְשֶׁל שְׁקָמָה²⁸ וְשֶׁל
אֲשְׁכְּרוֹעַ²⁹ וְכִיּוּצָא בָּהֶן.

(23) שם. (24) לוח קטן וחלק, בו מוחקים את המדות, מעבירים אותו על פני מדה גדושה, ומסירים בו את העודף. (25) פרי אדמה גדול וצהוב ממשפחת הקישואים. (26) ואינו נכנס היטב במדה, ואינו מוחק יפה, ומפסיד המוכר. (27) ונכנס לעומק ומוחק יותר מדי, ומפסיד הקונה. (28) מין עץ המאריך ימים. (29) אילן שגוון עזו צהוב כהה. כל העצים האלה אינם לא קלים מדי ולא כבדים מדי.

- ו. אֵין עוֹשִׂין³⁰ אֶת הַמֶּחֶק צִדּוֹ אֶחָד קָצֵר וְצִדּוֹ אֶחָד
עֲבָה³¹. וְלֹא יִמְחַק מְעֵט מְעֵט, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּחִיתוֹ
לְמוֹכְרָיו³²; וְלֹא יִמְחַק בֵּבֶת אַחַת³³, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּחִיתוֹ
לְלוֹקְחָהּ³⁴.

(30) שם פט: (31) מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה, והעבה אינו נכנס כל כך, ואינו מוחק יפה, וכשהוא קונה מוחק בעבה, וכשהוא מוכר מוחק בקצר. על כן יעשה שניהם עבים או שניהם קצרים, כפי המנהג. (32) כי אינו מוחק דיו, ומפסיד המוכר. (33) במשיכה אחת, כי הוא

ישראל בגלל ציווי הקב"ה אלא מצד רוע בחירתו ועל כך נענש.

הגמרא אומרת שהחידוש באיסור מדות הוא "לעבור עליו משעת עשיה" ובזה מתבטא ההבדל שבין איסור מדות לגזל, כי במדות עוד טרם שגזל עובר על איסור כפי שכתב הרמב"ם (פ"ה ה"ג) "כל המששה בביתו . . מדה חסרה . . עובר בל"ת" כי ברגע שעשאו והביאם אל ביתו הרי שבחר לרמות ומעתה הוא ממתין לשעת הכושר לביצוע הרמאות. לכן, כל הכופר במצות מדות וחושב שעל הבחירה וההחלטה לרמות אין הקב"ה מעניש, כופר גם ביציאת מצרים ובזה שכל המכות והעונשים שבאו על פרעה היו בגלל רוע בחירתו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז ע' 149)

(72) אם עושה בהן עול, מימרא של רבי לוי בבא בתרא פח: (73) בעילות שאסרה תורה, כגון קרובות, אשת איש וכדומה. (74) ואפשר לחזור בתשובה. (75) ולא תועיל תשובה אלא אם כן החזיר את הגזילה לנגזל, והוא גזל מרבים ואינו יודע למי יחזיר. (76) התורה מקשרת את מצוות מידות עם יציאת מצרים. הלא כך כתוב: "מאזני צדק אבני צדק איתן צדק והין צדק יהיה לכם אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" (ויקרא יט, לו). והספרא מעיר לפסוק זה: על תנאי זה הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וכל הכופר במצוות מידות כופר ביציאת מצרים. (77) עשרת הדברות פותחים ביציאת מצרים (שמות כ, ב). (78) בזה שהוציא אותנו ממצרים מבית עבדים נעשינו לעבדי ה', המחוייבים במצוותיו, כמו שכתוב (שם ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוהים על ההר הזה".

יום ש"ק י"ג תשרי ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) ביאר בו רבינו ז"ל מצות עשה במדות ובמשקלות, וכיצד תיעשה המדידה וממה עושין המשקלות, וממה המאזנים, וממה המשקל, וממה המדידה. ומה שבית דין חייבין לחקור ולבדוק מאלו הדברים.

- א. מִצְוֹת עֲשֵׂה² לְצִדֵּק הַמֵּאזְנִים וְהַמִּשְׁקָלוֹת וְהַמְדוֹת
- יָפָה יָפָה וְלִדְקָדֵק בְּחִשְׁבוֹנָן בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן³, שְׁנֵאמַר:
- מֵאֲזֵנִי צִדֵּק וְגוֹמְרָא. וְכֵן בְּמִדַּת הַקְּרָע צִרְיָהּ לְדִקְדָּק
- בְּחִשְׁבוֹן מִשְׁחֵת הַקְּרָע⁴ עַל פִּי הַעֲקָרִים
- הַמִּתְבָּאֲרִים בְּכִתְבֵי הַגִּימְטְרִיָּא⁵. שְׁאֵפְלוּ מְלֹא אֲצַבֵּעַ
- מִן הַקְּרָע רֹאשׁוֹ אוֹתָהּ כְּאֵלוֹ הִיא מְלֵאָה בְּרָכָם⁶.

(2) בפרק הקודם דובר על מצות "לא תעשה" שיש במשקל ובמדה, ובפרק הזה - על מצות "עשה" שבהם. (3) שמשקל המשקלות יהיה מדויק, וגם מבנה המאזנים מכונן ומותאם לתפקידם, השווה הלכה ה וכו'. (4) "אבני צדק, איתן צדק והין צדק", דהיינו המשקלות והמדות. (5) מדידת הקרקע. (6) ההנדסה, העוסקת במדידת שטחים. (7) פרחי בושם יקרי ערך (בבא מציעא קז:).

17 החוט שֶׁהֵן תְּלוּיִים בּוֹ טֶפֶחַ, וּגְבוּהֵינ מִן הָאָרֶץ
18 טֶפֶחַ, וְהִקְנָה וְהַחֲוִטִּין אֲרָפָן שֶׁשֶׁה טֶפְחִים⁵¹.

50) בהם שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי צמר ומוכרי זכוכית. 51) שיעור זה מספיק, שיכריעו המאזנים למקום הראוי להכריע. מדת האורך היא לפי כובד המשקל. כאשר המשקל כבר יותר, דרוש אורך מדה גדול יותר.

19 יא. החוט שתולין בו הפלס⁵², וכן חוט מאזנים של
20 זָהב ושל מוכרי ארגמן טוב⁵³ - אָרְבוּ שֶׁלֹּשׁ
21 אַצְבָּעוֹת⁵⁴, וגבוהין מן הארץ שלש אַצְבָּעוֹת, ואֵרֶךְ
22 הַפֶּלֶס וְאֵרֶךְ הַשְּׁלִשְׁלָאוֹת⁵⁵ שְׁלוֹ - כְּפִי מֵה שֶׁהוּא
23 רוֹעֵה⁵⁶.

(52) הקנה, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. (53) כך מפרש רבינו את המלה "טורטיני" שם פט. (54) רוחב שלוש אצבעות, דהיינו שלושה אגודלים, שהם שלושת רבעי טפח (ראה בכורות לט: ורש"י שם). (55) שבהן תלויות כפות המאזנים. (56) זהו פירוש "איני יודע" שבגמרא בבא־בתרא פט.

יב. מַנִּין⁵⁷ שְׂחִיב הַמוֹכֵר לְהַכְרִיעַ לְלוֹקְחָהּ⁵⁸ בַּעַת
שֶׁשׁוֹקֵל לוֹ? שֶׁנֶּאֱמַר: אָבִן שְׁלֹמָה וַיִּצְדֵּק יְהוִה לָּהּ.
אמרה תורה: צדק משלך ותן לוֹ⁵⁹.

(57) שם פח: (58) להוסיף לו קצת על המשקל.
(59) המלה "וצדק" מיותרת. ועל כן היא באה לדרש, שלאחר שנתת "אבן שלימה", דהיינו משקל מלא, עליך עוד להוסיף משלך.

27 יג. וְכִמָּה? ⁶⁰ בִּלְחָ - אֶחָד לְמֵאָה, וּבִיָּשׁ - אֶחָד
28 לְאַרְבַּע מֵאוֹת. ⁶¹ בְּצִיד? מָכַר לוֹ עֶשֶׂר לְטָרָא לַח ⁶² -
29 נוֹתֵן לוֹ גְּרוֹמִין? ⁶³ אֶחָד מֵעֶשְׂרֵה בְּלְטָרָא ⁶⁴, וְאִם מָכַר
30 לוֹ עֶשְׂרִים לְטָרִין יָבֵשׁ - נוֹתֵן לוֹ גְּרוֹמִין אֶחָד
31 מֵעֶשְׂרִים בְּלְטָרָא ⁶⁵. וְכֵן לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה בֵּין רַב בֵּין
32 מַעֲטִי ⁶⁶.

60) שם. ראה הלכה יד. 61) בגמרא קיימת בעיא, אם אחד ממאתיים או אחד מארבע מאות, ובעיא זו לא נפתרה, ועל כן מספק אינו חייב אלא באחד מארבע מאות. בלח ההכרע מרובה על היבש, מפני שמן הלח נשאר מעט בכלי, מה שאין כן ביבש. 62) דוגמה זו היא של רבי אבא בר ממל בשם רב שם. 63) תוספת משקל. 64) משקל מנה, שהוא מאה זוזים או דינרים. 65) דהיינו אחד לארבע מאות. 66) על המוכר לתת תוספת משקל לא בעשר ליטרות בלבד, אלא אף בפחות מכך, לפי חשבון של אחד למאה בלח, ואחד לארבע מאות ביבש. ובהגהות מיימוניות בשם רשב"ם כותב, שבפחות מעשרה ליטריין אין חיוב גירמיזי מז התורה].

יד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁶⁷ בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְמִכּוֹר
 עֵין בְּעֵין ⁶⁸; אֲבָל בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְהִכְרִיעַ - חָיֵב
 לְהִכְרִיעַ לוֹ טַפָּח ⁶⁹.

מוחק יותר מדי. (34) הקונה יקבל פחות מדי. בגמרא שלנו הגירסא היא: "לא ימחק בבת אחת, שהמוחק בבת אחת, רע למוכר ויפה ללוקח. ולא ימחק מעט מעט, שרע ללוקח ויפה למוכר". אולם בהלכות גדולות וברי"ף הגירסא הפוכה, והיא: "ולא ימחק מעט מעט מפני שמפחיתו למוכר, ולא ימחק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח". וגירסת רבינו היא מלה במלה כגירסת הרי"ף.

ז. אֵין טוֹמְנִין³⁵ אֶת הַמְשָׁקְלוֹת בְּמֶלֶח כְּרִי
שִׁיפָחַתוֹ³⁶. וְלֹא יִרְתִּיחַ בְּמֵדַת הַלֶּח³⁷ בְּעַת שְׁמוּדָה,
וְאִפְלוּ הָיְתָה הַמֵּדָה קִטְנָה בִּיּוֹתָר; שְׁהֵרִי הַתּוֹרָה
הַקְפִּידָה עַל הַמֵּדוֹת בְּכָל שְׁהוּא³⁸, שְׁנֹאמֶר:
וּבַמְשׁוֹרָה, וְהִיא מֵדָה אַחַת קִטְנָה מִשְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה
בִּלְגָּ³⁹.

(35) שם פט: (36) ויפסיד הקונה. בגמרא שם, מובא הדין "שלא יטמין משקלותיו במלח" ללא טעם. רש"י מבאר, שהמלח מכבידו. ורבינו מפרש שהמלח מפחית את המשקל. וכדבריו שנינו בתוספתא בבא-בבא-בבא פרק ה: "ולא יהיה נותן מידותיו ומשקלותיו במלח, מפני שהן חסירין". כך מפרש גם הירושלמי. וראה תוספות ד"ה שלא יטמין. (37) שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגבוה לתוך המדה, כדי שיעלה קצף ותראה המדה כאילו מלאה. (38) בכל מדה שהיא. (39) בדפוס רומי ר"מ, הנוסח: "והיא מדה קטנה, אחת מלג' בלוג". בגמרא שלנו שם הגירסא היא: "ומה משורה שהיא אחד משלושים וששה בלוג". גירסת הרי"ף היא: אחת משלושים וג' בלוג. וכן היא גם גירסת רבינו.

7 ח. מוכר⁴⁰ עֲשִׂיּוֹת שֶׁל בְּרוֹנָל⁴¹ וְכִיּוּצָא בְּהִן⁴² -
8 צִרְיָה לְהִיּוֹת חִטִּי הַמֵּאֲזֵנִים שְׁאוּחֵי הַשּׁוּקָל בְּיָדוֹ
9 תְּלוּי בְּאִייר שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים⁴³, וּגְבוּהֵי מִן הָאֶרֶץ
10 שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים⁴⁴, וְאֶרֶץ קְנִי הַמֵּאֲזֵנִים⁴⁵ וְאֶרֶץ
11 הַחוּטִים⁴⁶ שְׁנֵים עָשָׂר טַפָּח.

(40) שם פט. פט.: (41) חתיכות עבות של ברזל.
(42) מינים אחרים כבדי משקל. (43) כדי לאפשר הטייה חפשית לצד הראוי. טפח היא מדת הרוחב של כף היד.
(44) כדי שכף המאזנים, שבה המשקולות, לא תקבל מכה מן הארץ ותתרומם מיד למעלה, והכף השניה עם הברזל או הנחושת תכריע למטה, ובזה יטעה במשקל. (45) מוט הברזל הארוך, שבו תלויות שתי כפות המאזנים.
(46) הרצועות שהכפות תלויות בהן.

ט. מאַזאַנים שֶׁל מוֹכְרֵי אָמֶר וְשֶׁל מוֹכְרֵי זָכוּכִית - 12
יִהְיֶה אֲרֶץ הַחוּטִים שֶׁהוּא תְּלִיזִין בּוֹ שְׁנֵי טַפְחִים⁴⁸ 13
וַיִּבְוֹהֶינ מִן הָאָרֶץ שְׁנֵי טַפְחִים, וְהִקְנָה וְהַחוּטִין 14
אֲרָפֹן תִּשְׁעָה טַפְחִים⁴⁹. 15

47) במאזנים אלה שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי ברזל ונחושת שבהלכה הקודמת, משום כך מספיקות כאן מדרת קטנות יותר. 48) במקום שלושה טפחים בהלכה הקודמת. 49) במקום י"ב טפח בהלכה הקודמת.

16 י. מאזנים של חנוני ושל בעל הבית⁵⁰ - יהיה ארף

(84) הקונה ומוכר בכמויות גדולות (משנה שם פח.).
 (85) מניקה את מדותיו מן השמן הנקשר בתוכן, המקטין את
 נפחן. (86) שאינו מוכר תדיר כסיטון. (87) הקונה מן
 הסיטון ומוכר בכמויות קטנות, אולם יותר תדיר מסיטון.
 (88) פעמים בשבוע. (89) ורוחץ את אבני המאזנים מן
 השמן ומהדומה לו, הנדבק בהן. (90) בכל פעם ופעם
 ששוקל בהן. (91) כי המאזנים עשויות ברזל ועלולות
 להחליד. על כן מניקה אותן ומנגבן על כל משקל ומשקל,
 מה שאין כן במשקולות שאסור לעשותן מחומר מחליר
 (ראה למעלה הלכה ד), ומניקה אותן מהנוזל הנדבק בהן,
 על כן מספיק פעם אחת בשבוע (ראה רשב"ם ונימוקי יוסף
 שפירשו אחרת).

17 יט. המבקש⁹² לשקל שלשה רביעי לטרא - נותן
 18 לטרא בכף מאזנים⁹³ והבשר ורביעי לטרא בכף
 19 שניה; שאם אתה אומר נותן חצי לטרא ורביעי
 20 לטרא בכף אחת, שמא יפל רביעי הלטרא ואין
 21 הלוקח רואהו⁹⁴.

(92) ברייתא שם פט. (93) ואל ישים שתי משקלות, חצי
 ליטרא ורבע ליטרא. בגמרא שלנו הגירסא: "לא יאמר לו:
 שקול לי שלשה רבעי הליטרא אחת אחת", ורבינו אינו גורס
 "אחת אחת", וכנראה שאינו גורס את המלים: לא יאמר לו
 שקול, אלא "לא ישקול". לפי גירסתו, פירוש הגמרא
 פשוטה כמשמעה: "שקול לי שלושה רבעי ליטרא" ממש,
 דהיינו בשתיים או בשלוש משקלות. (94) ויפסיד רבע
 ליטרא (ולא כריטב"א מובא בנימוקי יוסף לסוגיא זו, המתיר
 לשקול שלושת רבעי ליטרא בשתי משקולות, של חצי
 ליטרא ושל רבע ליטרא).

22 כ. חייבין בית דין⁹⁵ להעמיד שוטר⁹⁶ בכל
 23 מדינה⁹⁷ ומדינה ובכל פלך ופלך, שיהיו מחזירין
 24 על החניות ומצדקין את המאזנים⁹⁸ ואת המדות
 25 ופוסקין השערים⁹⁹. וכל מי שנמצא עמו משקל
 26 חסר או מדה חסרה או מאזנים מקלקלין¹⁰⁰ -
 27 יש להם רשות להכותו¹⁰¹ כפי כחו¹⁰² ולקנסו¹⁰³
 28 כפי ראות בית דין¹⁰⁴ לחזק הדבר¹⁰⁵. וכל מי
 29 שמפקיע את השער ומוכר ביקר - מפין אותו
 30 וכופין אותו ומוכר בפשע השוק¹⁰⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...יש להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי שיראה בית
 דין לחזק הדבר.. בו"

עניינם של השוטרים שמזכיר כאן הוא על-דרך מה שכתב
 בהלכות סנהדרין (פ"א ה"א) "...העומדים לפני הדיינים
 המסבבים בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים
 כו' וכל שיראו בו עיוות מביאין אותו לבית דין ודנין אותו
 כפי רשעו" היינו שמפקחים ברחובות ובשווקין ומודיעים
 לשופטים על כל עיוות שרואים.

על פי זה יובן מדוע לא מנה הרמב"ם את מצות מינוי
 שוטרים בפני עצמה אלא עם מצות מינוי שופטים כאחת.

(67) שחייב המוכר לתת תוספת משקל לפי החשבון הנזכר
 בהלכה הקודמת. (68) בצמצום בלי להכריע את כף
 המאזנים, שבה הסחורה. ביטוי זה "עין בעין" נמצא במקרא
 במדבר יד, יד, ודברים כ, כא. (69) להכריע, לטובת
 הקונה, את כף המאזנים עם הסחורה בשיעור של טפה.
 ההכרע במשקל תלוי במנהג, כי מן התורה אין הכרח
 שיוסיף על המשקל מיד עם המשקל, אלא מותר גם לשקול
 בצמצום ולהוסיף לאחר ששקלו (בבא-בתרא פח.).

1 טו. היה שוקל לו עשר לטרים⁷⁰ - לא יאמר⁷¹ לו:
 2 שקל אחת אחת⁷² והכרע⁷³; אלא שוקל לו עשרה
 3 בבת אחת, והכרע אחד לכלו.

(70) ברייתא שם פט. (71) הלוקח. (72) כדי להרחות
 בהכרעות. (73) בשיעור של טפה במקום שנהגו להכריע,
 אבל במקום ששוקלים עין בעין והתוספת היא אחת ממאה
 בלח ואחד מארבע מאות ביבש, אין הבדל בין שוקל אחת
 אחת לשוקל בבת אחת.

4 טז. מקום שנהגו⁷⁴ למד בדקה⁷⁵ - לא ימד בגסה⁷⁶;
 5 בגסה - לא ימד בדקה⁷⁷. למחוק⁷⁸ - לא יגדש ויוסיף
 6 בדמים⁷⁹; וכן אם נהגו לגדש - לא ימחק ויפחת מן
 7 הדמים⁸⁰. אלא מודד במנהג המדינה.

(74) משנה שם פח: (75) במדה קטנה, כגון בקב.
 (76) כגון בסאה, שהיא ששה קבים. הטעם הוא, משום
 שיפסיד הקונה, שבמקום שש תוספות יקבל תוספת אחת
 בלבד. (77) משום שיפסיד המוכר. (78) את המדה,
 ולהסיר את העודף. (79) לא ימכור לו מדה גדושה, שהיא
 בשליש יותר ממדה מחוקה (שבת לה.), ויוסיף לו שליש על
 המחיר. הטעם הוא, שמעשה זה עלול להעלות את מחיר
 המדה המחוקה, כי אנשים ישמעו שהקונה שילם יותר, ולא
 ידעו שזה משום שהוסיפו לו על המדה (שם פט.).
 (80) במקום שנהגים למכור מדה גדושה, אל ימכור מדה
 מחוקה, אפילו כשהוא מנכה לו מן המחיר, שגם זה יביא
 לשינוי המחירים על-ידי אנשים ששמעו שמכרו בזול, ולא
 ידעו שמכרו מדה מחוקה.

8 יז. בני מדינה שרצו להוסיף על המדות⁸¹ או על
 9 המשקלות - לא יוסיפו יתר על שתות⁸². שאם היה
 10 הקב מכיל חמשה, ונעשאוהו מכיל ששה - הרשות
 11 בינו; יתר על ששה - לא יעשו⁸³.

(81) להגדיל את כל המדות בין קטנות בין גדולות לפי
 חשבון אחד. מימרא של שמואל (שם ז.). (82) חלק ששי.
 ההוספה תהיה חלק ששי מן המדה לאחר שהוסיפו עליה,
 דהיינו "שתות מלבר". (83) בגמרא שם למדו דין זה
 מהמקרא.

12 יח. הסיטון⁸⁴ מקנה את מדותיו⁸⁵ אחת לשלשים
 13 יום, ובעל הבית⁸⁶ אחת לשנים עשר חדש. והחנוני⁸⁷
 14 מקנה פעמים בשבת⁸⁸, וממחה משקלו⁸⁹ פעם
 15 אחת בשבת, ומקנה מאזנים על פל משקל
 16 ומשקל⁹⁰, כדי שלא יחלידו⁹¹.

95) מימרא של רמי בר חמא (שם פט.). 96) "אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינים, המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדורות, ולהכות על מעוות, וכל מעשיהם על-פי הדיינים" (הל' סנהדרין פרק א, הלכה א). 97) עיר. 98) משגיחים שיהיו מאזני צדק. 99) וקובעים מחירים. 100) כגון מאזנים שאינן בניוית בהתאם להוראות הנ"ל בפרק זה הל' ח"א. 101) על-פי הוראות הדיינים. 102) שלא ימות מן המכות. 103) להטיל עליו עונש כסף. 104) בית-דין קובעים את העונש לפי הכנתם, והשוטרים מוציאים אותו לפועל. 105) במדה שחטא משקל חסר נפוץ יותר, מטילים עונשים כבדים יותר, כדי לבער את הרע. 106) ולא כשמואל, הסובר (גמרא שם) ש"אין מעמידין אגרדמין (שוטרים) לשערים", מכיון שממילא יאלץ המייקר להוריד את המחיר, כי אחרת לא יבואו אליו קונים.

כי אילו תפקיד השוטרים היה להוציא לפועל את דין השופטים היה מקום לומר שהן שתי מצוות שונות ועשיית הדין נחלקת לשתיים: פסק הדין על ידי הדיינים, וביצועו על ידי השוטרים. אבל מאחר ששופט האמור בתורה הוא זה שגם מבצע את הדין, על-דרך שאמר משה "אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו כו" (במדבר כה, ה) וכן לגבי עונש מלקות (דברים כה, ב) נאמר "והפילו השופט והכהו וגו'" נמצא שהשוטרים הם אלו המסייעים לשופטים, ולכן לא מונה הרמב"ם את מינויים כמצווה בפני עצמה: א. כי זהו פרט בהוצאת המשפט לפועל על ידי השופטים. ב. אינו עניין הכרחי להוצאה לאור של המשפט, ואפשר להוציאו לפועל גם בלי השוטרים כשאין צריך לסיועם.

(על פי לקו"ש חלק ל"ד ע' 103 והע' 37)

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז' י"ג תשרי ה'תש"פ

יום ראשון ז' תשרי ה'תש"פ

מצות עשה קנא.

25 בחוצה לארץ, בדרך שפשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר
26 בפתלמוד (ברכות סג.) — ובנה יש קשי גדול, והידוע
27 (שכמעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל,
28 והם שיקבעו חידשים ויעברו שנים בדרך המקבלות
29 אצלם ובהתקבצם יחד.
30 ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא ידעוהו
31 ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר. הינו: זה שאנו
32 מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור שבדינו
33 ואומרים שיום זה ראש חדש יום זה חג — לא בגלל
34 חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אופן, אלא מפני
35 שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום זה חג
36 או ראש חדש, ומפני שהם אמרו שהיום ראש חדש או
37 היום חג, הוא נפשה חג או ראש חדש, בין שהיתה
38 פעלתם זו על פי חשבון או על פי ראיה, כמו שנמסר
39 לנו בקבלה (ראש השנה כה.): "אשר תקראו אתם (ויקרא
40 כג, ב) — אין לי מועדות אלא אלו", כלומר: אשר יאמרו
41 הם שהם מועדות, אפלו שוגגין אפלו אנוסין אפלו
42 מטעין, כמו שבא לנו בקבלה. ואין אנו עושים היום
43 חשבון אלא כדי שנדע את-היום שקבעו בו בני ארץ-
44 ישראל, כיון שבסדר זה עצמו מחשבים וקובעים היום
45 — לא בראיה; ועל קביעתם אנו סומכים — לא על
46 חשבוננו. ואין חשבוננו אלא לגלוי מלתא (לגלות דבר
47 שכבר נקבע בזמנו), והבן זה היטב.
48 והנני מוסיף לך באור: אלו הנחנו, למשל, שבני ארץ
49 ישראל יעדרו מארץ ישראל — חלילה לאל מלעשות
50 זאת, לפי שפכר הבטיח שלא ימחה ולא ישרש את-

1 המצוה הקנ"ג — הצווי שצונו יתעלה לקדש חידשים
2 ולחשב חידשים ושנים, וזו היא מצות קדוש החדש
3 (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"), והוא אמרו יתעלה:
4 "החדש הזה לכם ראש חידשים" (שמות יב, ב), ובפרוש
5 נאמר (ראש השנה כב.): "עדות זו תהא מסורה לכם",
6 כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד כשפת
7 בראשית (השבת. על-שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא
8 ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים ושבת
9 בשביעי — כך שגם כל-אדם הרוצה את-הלבנה יעשו
10 ראש חדש, או יחשב בחשבון התורני (חישובי הלוח כפי
11 שקבעו חכמי התורה) ינפשה ראש חדש, או יראה
12 שהאביב אחר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או
13 סיבה אחרת) ממה שראוי להתחשב בו ויוסיף חדש —
14 אלא מצוה זו לא יעשה לעולם אלא בית דין הגדול
15 דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו היום
16 הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה
17 הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. ובנה טעמו
18 המינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם
19 לא כל-הרבנים עמדו עליו, והחלו מגששים עמהם
20 בחשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים
21 היום ויוצעים בו ראשי החידשים והמועדים, אין מתר
22 לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אכל בשעת הדחק
23 ובהעדר חכמים מארץ ישראל, אז מתר לבית דין הסמוך
24 (הסמוך לכך) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע חידשים

יום חמישי י"א תשרי ה'תש"פ**מצות עשה קנ. נט.****המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.**

המצוה הנ"ט — הצווי שצטוינו לתקע בהצוצרות
במקדש בעת הקרבת פל-קרבן מקרבות המועדות, והוא
אמרו יתעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
חדשיכם ותקעתם בהצוצרות" (במדבר י, י). ובפרוש אפרו
(ראש השנה כו), שמצות היום בהצוצרות. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו)
ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע בהצוצרות בזמן
הצרות והרעות כשנצעק אליו יתעלה כמו שאמר:
"וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

יום שישי י"ב תשרי ה'תש"פ**מצות עשה נט.**

המצוה הנ"ט — הצווי שצטוינו לתקע בהצוצרות
במקדש בעת הקרבת פל-קרבן מקרבות המועדות, והוא
אמרו יתעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
חדשיכם ותקעתם בהצוצרות" (במדבר י, י). ובפרוש אפרו
(ראש השנה כו), שמצות היום בהצוצרות. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו)
ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע בהצוצרות בזמן
הצרות והרעות כשנצעק אליו יתעלה כמו שאמר:
"וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

יום ש"ק י"ג תשרי ה'תש"פ**מצות עשה נט.**

**הלכות מגילה וחנוכה פרק א' ב. נדפס
לעיל בשיעור לג' פרקים מעמוד קצו עד
עמוד רא.**

המצוה הנ"ט — הצווי שצטוינו לתקע בהצוצרות
במקדש בעת הקרבת פל-קרבן מקרבות המועדות, והוא
אמרו יתעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
חדשיכם ותקעתם בהצוצרות" (במדבר י, י). ובפרוש אפרו
(ראש השנה כו), שמצות היום בהצוצרות. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו)
ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע בהצוצרות בזמן
הצרות והרעות כשנצעק אליו יתעלה כמו שאמר:
"וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

שארי האמה לגמרי — ולא יהיה שם בית דין בנמצא,
ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ ישראל
— הרי אז לא היה חשבונו זה מועיל לנו כלל בשום
אופן, לפי שאין לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים
ולקבוע חדשים אלא באותם התנאים הנזכרים, כמו
שבארנו "כי מצוין תצא תורה ודברה" מירושלם
(ישעיה ב, ג). ואם יתבונן מי שיש לו דעה שלמה בדברי
התלמוד שבענין זה, יתבאר לו כל-מה שאמרנו ברור
שאין בו שום ספק. והנה יש רמזים בלשון התורה,
המורות על יסודות הסדר שאנו סומכים עליו בידיעת
ראשי חדשים ועבור שנים, מאלה אמרו: "ושמרת
את-החקה הזאת למועדה מימים ימימה" (שמות יג, י).
אמרו (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מלמד שאין
מעבירין את-השנה אלא בפרק הסמוך למועד" (בחדש
אדר — הסמוך למועד פסח) ואמרו (שם): "מנין שאין
מעבירין את-החדש אלא ביום ואין מקדשין את-החדש
אלא ביום? תלמוד לומר: מימים ימימה". ואמר יתעלה:
"לחדשי השנה" (שם יב, ב), אמרו (מגילה ה): "חדשים
אתה מחשב לשנה, ואי אתה מחשב ימים" — משמע
שהוספה בה לא תהא אלא חדש שלם. ואמר: "חדש
ימים" (במדבר יא, כא) — אמרו: "ימים אתה מחשב
לחדש ואין אתה מחשב שעות". ואמרו: "שמור את-
חדש האביב" (דברים טז, א) — משמע שבשנים שלנו
חובה שנשמור בהן תקופות השנה, ולפיכך יהיו שנות
חמה (למרות שחישוב החדשים מבוסס על מהלך הירח).
וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בשלמות בפרק א'
מסנהדרין (יא) ובמסכת ראש השנה (ב). וגם בכרכות
(סג).

28

יום שני ח' תשרי ה'תש"פ**מצות עשה קנ.****המצוה הקנ"ג נדפסה ביום הקודם.****יום שלישי ט' תשרי ה'תש"פ****מצות עשה קנ.****המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.****יום רביעי י' תשרי ה'תש"פ****מצות עשה קנ.****המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.**

ירמיה פרק כב כז

כו ועלה הארץ אשר הם מנשאים את נפשם לשוב שם שמה לא ישובו: כח העצב נבזה נפון האיש הזה כניהו אם פלי אין חפץ בו מדוע הוטלו הוא וזרעו והשלכו על הארץ אשר לא ידעו: כט ארץ ארץ שמעי דברי יהוה: ל כה אמר יהוה פתבו את האיש הזה עירי גבר לא יצלה בימיו פי לא יצלה מזרעו איש ישב על כסא דוד ומשל עוד ביהודה:

ירמיה פרק כב אד

א הוי רעים מאבדים ומפצים את צאן מרעיתי נאם יהוה: ב לכן פה אמר יהוה אלהי ישראל על הרעים הרעים את עמי אתם הפצתם את צאני ותדחום ולא פקדתם אתם הנני פקד עליכם את רע מעלליכם נאם יהוה: ג ואני אקבץ את שארית צאני מפל הארצות אשר הדחתני אתם שם והשבתי אתהן על גוהן ופרו ורבו: ד והקמתי עליהם רעים ורעום ולא ייראו עוד ולא יחתו ולא יפקדו נאם יהוה:

רש"י

(כז) מנשאים את נפשם. לשון תנחומים שנפשם מתנשאה להתנחם ולומר עוד נשוב לארצנו: (כח) העצב נבזה. תמיה הוא שמה צורה נשבר ונבזה האיש הזה שהושלך מעל פני כמי שאין חפץ בו. נפון. נשבר כמו כלי יוצר תנפצם (תהלים ב) ואחרים הגיהו העצב כמו העצבים מעצבין את הקטן במסכ' שבת כלומר האתה נבד' ונפון בענין כעולל קטן שמעצבין אותו מילוייל' בלעז אין זה כדי: הוטלו. הושלכו, ל' השלכה שאין לה תקומה כמו כי יפול לא יוטל (שם)

(לז): (כט) ארץ ארץ ארץ. מארצו גלה אל ארץ אחרת ואת ארץ ישראל שמעי דבר ה', ד"א ארץ ארץ ארץ, ארץ שהוא ארץ שבארצות שהיתה חשובה שבכולן, ד"א ארץ ישראל שלש ארצות היו בה יהודה ועבר הירדן והגליל: (ל) גבר. אשר לא יצלה בימיו. כתבוהו:

(א) הוי רועים. מלכי יהודה: (ב) לא פקדתם אותם. לא נזהרתם לשומרם: (ד) ולא יפקדו. ולא יחסרו לשון ולא נפקד ממנו איש (במדבר א):

מצודת ציון

(כז) מנשאים. ענין הרמה ור"ל מבטיחים: (כח) העצב. כן נקרא הצורה הנעבדת כמ"ש עצבי הגוים (תהלים קלח) וזהו לפי שמעצב לב עובדיו צועק אליו ואינו נענה ובדרך שאלה קרא כן לכולם: נפון. ענין שבירה ורציצה כמו ונפון הכדים (שופטים ז): חפץ. ענין רצון וצורך וכן החפץ לשדי כי תצדק (איוב כב): הוטלו. הושלכו: (ל) עירי. ענין השחתה וחורבן כמו ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קלח): גבר. איש:

(א) ומפצים. ענין פיזור כמו ויפץ העם (שמות ח): מרעיתי. מלשון מרעה: (ב) ותדחום. מלשון דחיה: ופקדתם. ענין זכרון והשגחה: מעלליכם. מעשיכם: (ג) נויהן. מדורה כמו נה שאנן (ישעיה לג): יפרו. יעשו פירות ר"ל יולידו בנים: (ד) יחתו. ענין שבר ופחד: יפקדו. ענין חסרון כמו אשה רעוה לא פקדו (שם לד):

מצודת דוד

(כז) ועל הארץ. ואל הארץ: מנשאים את נפשם. מצפים ומרוממים ומבטיחים את נפשם: שמה. ר"ל לא כן יהיה כי לא ישובו שמה: (כח) העצב נבזה וכו'. וכי זה כניהו דומה הוא לצורה נבזה ומפוצץ וכי הוא כלי שאין בו צורך ומדוע א"כ הוטלו מארצם הוא וזרעו וכו': אשר לא ידעו. עד הנה: (כט) ארץ ארץ ארץ. ר"ל ארץ שהיתה ארץ מיוחדת בכל הארצות ועולה על כולן: (ל) האיש הזה. הוא כניהו: עירי. שיהיה עירי ר"ל נשחת ונחרב ולתוספת ביאור אמר שיהיה גבר אשר לא יצלה בכל ימיו כי בימיו לא יצלה איש מזרעו לשבת על כסא המלוכה ולמשול ביהודה כי כשגלה הוא לא ניתנה המלוכה לזרעו כ"א לצדקיהו דודו ולא היה לזרעו ממשלת מה בימיו אבל לאחר מותו היה ממשלה לזרובבל שהיה מזרעו:

(א) הוי רועים. יש להתאונן אשר במעשיהם מאבדים ומפזרים את העם ללכת גולה בארצות אויביהם: צאן מרעיתי.

הם ישראל שאני להם לרועה: (ב) אתם הפיצתם. ר"ל בעוונתם נפזרו בין העכו"ם ונדחו בארצות האויב: ולא פקדתם אותם. לא השגחתם עליהם להישיבים בדרך הישרה: פוקד עליכם. אזכור עליהם רוע מעשיכם להשיב עליהם גמול: (ג) ואני אקבץ. ובחסדי אקבץ את שארית וכו' כי רובם יכלו ומעט ישראו: והשיבותי. אשיב אותם אל מדורם ושמה ירבו: (ד) והקימותי. אני אקים להם רועים כשרים והם ירעו אותם להנהיגם בדרך הישר: ולא ייראו. ולכן לא ייראו עוד מן העכו"ם ולא ישברו ולא יהיו נחסרים:

קהלת פרק ט א-ה

ב הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לִפְלִי מִקֶּרֶה אַחֵד לְצַדִּיק וְלַרְשָׁע לְטוֹב וְלַפְּחָזֵר וְלַטָּמֵא וְלַזֹּכֵחַ וְלַאֲשֶׁר אֵינְנוּ זֹכֵחַ כַּטּוֹב כַּחֲטָא הַנִּשְׁפָּע כַּאֲשֶׁר שְׂבוּעָה יֵרָא: ג זֶה אֲרָע בְּכָל אֲשֶׁר-נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם כִּי-מִקֶּרֶה אַחֵד לִפְלִי וְגַם לֵב בְּנֵי-הָאָדָם מְלֹא-רָע וְהוֹלְלוֹת בְּלִבָּבָם בְּחַיֵּיהֶם וְאַחֲרָיו אֲלֵהֶמֶתִים: ד בְּיָמֵי אֲשֶׁר (יבחר) יִחְפֹּר אֶל כָּל-חַיִּים יֵשׁ בַּטָּחוֹן כִּי-לִכְלֹב חַי הוּא טוֹב מִן-הָאֲרִיָּה הַמֵּת: ה כִּי חַיִּים יוֹדְעִים שְׂמִימָתוֹ וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין-עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זָכְרָם:

רש"י

שהיתה שבוועה חמורה לו, זה מת בניקור עינים וזה מת בניקור עינים, על כן: (ג) לב בני האדם מלא רע. שאומרים אין דין פורענות לרשעים אין הכל אלא לפי המקרה פעמים לצדיק ופעמים לרשע: ואחריו אל המתים. וסופן יורדים לגיהנם: (ד) כי מי אשר יבחר. אל כל החיים יש בטחון. כי בעודו בחיים אפילו הוא רשע ונתחבר לרשעים כמו שנאמר אל כל החיים אפילו לרשעים יש בטחון שמא ישוב לפני מותו: כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת. ושניהם רשעים. טוב היה לו לנבוכדנאצר שהיה עבד רשע ונתגייר שלא הקדימתו מיתה, מנבוכדנאצר רבו שנקרא אריה שנאמר (ירמיה ד) עלה אריה מסובכו ומת ברשעו בגיהנם ועבדו בגן עדן, ורבותינו דרשו לענין מחתכין את הנבילה לפני הכלבים בשבת ומת המוטל בחמה אסור לטלטלו אלא אם כן הניחו עליו תינוק או ככר: (ה) כי החיים יודעים שימותו. ואולי ישובו אל לבם יום המיתה וישובו מדרכם אבל משמתו אינם יודעים מאומה ואין עוד להם שכר פעולה שיעשו מן המיתה ואילך אלא מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת:

(ב) הכל כאשר לכל. הכל נותנים ללבם כאשר מגיע לכל אדם שסוף דבר לתת לכל איש כדרכיו: מקרה אחד. ויודעים שסוף הכל אשר צדיק ואשר רשע למות ומקרה אחד יש בעולם הזה לכולם כל זה הם יודעים ואף על פי כן בוחרים להם דרך הטוב לפי שיוודעים שיש הפרש ביניהם לעולם הבא: לצדיק. כגון נח: לרשע. פרעה נכה זה נצלע וזה נצלע: לטוב. זה משה: לטהור. זה אהרן: ולטמא. אלו מרגלים, אלו אמרו שבחה של ארץ ישראל ואלו אמרו גנותה אלו לא נכנסו לארץ ואלו לא נכנסו לארץ הרי מקרה אחד להם: ולזוכה. זה יאשיהו שנאמר (ד"ה ב לו) ויזבח יאשיהו: ולאשר איננו זוכה. זה אחאב שביטל את ישראל מעלות לרגל זה מת בחצים וזה מת בחצים: כטוב. זה דוד: כחוטא. זה נבוכדנאצר, זה בנה בית המקדש וזה החריבו זה מלך ארבעים שנה וזה מלך ארבעים שנה: הנשבע. זה צדקיהו שנשבע לשקר שנאמר (ד"ה ב לו) גם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו וגומר: כאשר שבוועה ירא. זה שמשון שנאמר (שופטים יג) ויאמר אליהם שמשון השבעו לי פן תפגעון בי אתם, למדנו

מצודת ציון

(ב) כטוב כחוטא. בא בשתי כפ"ץ ויורה על דמיון גמור. וכן כעמי כעמך (מ"א כב ד):

בדברים מגונים וקלות ראש: ולזכר. קרבנות לשמים: כטוב כחוטא. בענין המקרה כמו הטוב כן הוא החוטא, וכמו החוטא כן הוא הטוב: הנשבע. הרגיל בשבוועה ולא יחשוש פן לא יוכל לקיימה: כאשר שבוועה ירא. החדל מן השבוועה, כי ירא פן לא יוכל לקיימה: (ג) זה רע וגו'. רוצה לומר, בכל מה שנעשה בעולם אין דבר רע וקשה כזה אשר מקרה אחד יקרה לכל בני האדם: וגם. בעבור זה גם לב בני האדם מלא מחשבת רע לחשוב שאין השגחה ואין משפט: והוללות. בכל ימי חייהם יש בלבבם שיעמום וערבוב הדעת: ואחריו. אחר השיעמום יורדים אל המתים, רוצה לומר לא הלכה מהם השיעמום עד כי מתו ושכבו בקבר עם המתים, ואבד אם כן סברם ותוחלתם: (ד) כי מי. מבני האדם ואפילו הוא רשע וחוטא: אשר יחבר. אשר יתחבר עצמו אל כל החיים, ואפילו גם המה רשעים, מכל-מקום כשעוד הוא חי יש לו בטחון לרשת עולם הבא אולי ישם על לבו וישוב לפני מותו: כי לכלב חי. על הכלב החי יאמר שהוא טוב יותר מן האריה המת, וכאומר כן הוא בבני אדם שהחי יותר טוב מן המת הואיל ולחי יש בטחון: (ה) יודעים שימותו. ומתפחדים אם כן מן הדין ומתחרטים על פשעם: אינם יודעים מאומה. רוצה לומר, אין להם מה לדעת ואין תועלת בידיעה, כי אחר המיתה אין מועיל חרטה: ואין עוד להם שכר. אין מקום לעשות עוד מצוות לקבל שכר פעולה: כי נשכח זכרם. כי כשהאדם חי ומתחרט על פשעו או עושה מצוה נזכר אז לטובה מה-שאין-כן המתים:

מצודת דוד

(ב) הכל כאשר לכל. הכל יבוא להם כמו שיבוא לכל. וחזור ומפרש מקרה אחד לצדיק ולרשע וגו': לטוב. המטיב עם הבריות: ולטהור. המחשב בדברי קדושה: ולטמא. המחשב בדברים מגונים וקלות ראש: ולזכר. קרבנות לשמים: כטוב כחוטא. בענין המקרה כמו הטוב כן הוא החוטא, וכמו החוטא כן הוא הטוב: הנשבע. הרגיל בשבוועה ולא יחשוש פן לא יוכל לקיימה: כאשר שבוועה ירא. החדל מן השבוועה, כי ירא פן לא יוכל לקיימה: (ג) זה רע וגו'. רוצה לומר, בכל מה שנעשה בעולם אין דבר רע וקשה כזה אשר מקרה אחד יקרה לכל בני האדם: וגם. בעבור זה גם לב בני האדם מלא מחשבת רע לחשוב שאין השגחה ואין משפט: והוללות. בכל ימי חייהם יש בלבבם שיעמום וערבוב הדעת: ואחריו. אחר השיעמום יורדים אל המתים, רוצה לומר לא הלכה מהם השיעמום עד כי מתו ושכבו בקבר עם המתים, ואבד אם כן סברם ותוחלתם: (ד) כי מי. מבני האדם ואפילו הוא רשע וחוטא: אשר יחבר. אשר יתחבר עצמו אל כל החיים, ואפילו גם המה רשעים, מכל-מקום כשעוד הוא חי יש לו בטחון לרשת עולם הבא אולי ישם על לבו וישוב לפני מותו: כי לכלב חי. על הכלב החי יאמר שהוא טוב יותר מן האריה המת, וכאומר כן הוא בבני אדם שהחי יותר טוב מן המת הואיל ולחי יש בטחון: (ה) יודעים שימותו. ומתפחדים אם כן מן הדין ומתחרטים על פשעם: אינם יודעים מאומה. רוצה לומר, אין להם מה לדעת ואין תועלת בידיעה, כי אחר המיתה אין מועיל חרטה: ואין עוד להם שכר. אין מקום לעשות עוד מצוות לקבל שכר פעולה: כי נשכח זכרם. כי כשהאדם חי ומתחרט על פשעו או עושה מצוה נזכר אז לטובה מה-שאין-כן המתים:

ג הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, אפלו אות אחת – צריך לנהוג בו כבוד; שכן מצינו בדרך מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, וקראו רבו, אלוף ומידעו, שנאמר (תהלים נה, יד): "ואתה אנוש בערפי, אלוף ומידעו". והלא דברים קל וחומר: ומה דוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלוף ומידעו – הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, אפלו אות אחת; על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד! ואין פבור אלא תורה, שנאמר (משלי ג, לה): "כבוד חכמים ינחלו"; "ותמימים ינחלו טוב" (משלי כה, י); ואין טוב אלא תורה, שנאמר (שם, ד, ב): "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל-תעזבו".

ד כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל; ואם אתה עושה כן, "אשריך וטוב לך" (תהלים קכח, ב): אשריך – פעולם הזה, וטוב לך – לעולם הבא. אל תבקש גדלה לעצמך ואל תחמד פבור. יותר מלמודך עשה; ואל תתאנה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, ובתוך גדול מפתחם; ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך. ה גדולה תורה יותר מן הכהנה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלשים מעלות, והכהנה – בעשרים וארבע,

משניות מבוארות – קהתי

צער, ובתורה אתה עמל – ואף על פי כן עליך לעמול בתורה. וכן מפרש רש"י: אפילו אין לך מה לאכול אלא פת במלח, אל תימנע מלעסוק בתורה. ויש מפרשים, שזו אזהרה גם לעשיר, שיש בידו להתענג בתענוגי העולם, שלא ירגיל עצמו בהם, כי מתוך התענוגות והתפנקות לא יוכל ללמוד תורה כראוי ולא תהא לו התורה לקנין נפש. ועוד, שאם ירגיל עצמו בתענוגות העולם, יהא מוכרח להיבטל מלימוד התורה, כדי להרויח הרבה ממון לצורך הוצאותיו המרובות, לפיכך הזהיר בזה בדרך כלל לעשירים ולעניים, שאין התורה נקנית אלא בעמל רב תוך ויתורים על מותרות ותענוגים, כמו שאמרו (ברכות טג, ב): "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה" (מדד שמואל). ואם אתה עושה כן – עוסק בתורה מתוך חיי צער, "אשריך וטוב לך": אשריך פעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא – כי מי שהוא להוט אחר תענוגי העולם הזה, טרוד הוא תמיד למלא תאוותיו ואין מנוחה לנפשו, ולפעמים תאוות האדם גורמות לו מחלות קשות המוציאות אותו מן העולם קודם זמנו; אבל מי שמסתפק במה שחננו ה', וכן הוא מרגיל גם את בני ביתו ביראת ה' ובהסתפקות, כדי שיוכל לעסוק בתורת ה' ובמצוותיו, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא. אל תבקש גדלה לעצמך – אם עוסק אתה אמנם בתורה וקונה לך ידיעות רבות בה, אל תבקש שררה; ואל תחמד פבור – להתכבד בתורתך, שמתוך כך נראה כאילו אתה עושה שלא לשמה (רש"י); יותר מלמודך עשה – שיהיו מעשיך מרובים מחכמתך, כמו ששינו (לעיל ג, ט): "כל שמעשיו מרובים מחכמתו, חכמתו מתקיימת". וב"מדרש שמואל" מבואר, שאפילו בדברים שהוא מפקפק בהם, יחמיר על עצמו, כדי שלא ייכשל באיסור של תורה. ואל תתאנה לשלחנם של מלכים – למעדנים ולמשמנים, ששלחנך גדול משלחנם – שנאמר עליו: "זה השולחן אשר לפני ה'". ויש מפרשים: ששולחןך – בעולם הבא, גדול משולחנך – בעולם הזה. ובתוך גדול מפתחם – שכתר תורה גדול מכתר מלכות (עיי' לעיל ד, יג); ונאמן הוא בעל מלאכתך – הקב"ה, שהטיל עליך את המלאכה לעמול בתורה, נאמן הוא, שישלם לך שכר פעלתך – כפי רוב עמלך בתורה, שסוף הכבוד והגדולה והשכר לבוא.

יוס שני

באור משנה ה

גדולה תורה יותר מן הכהנה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלשים מעלות – כלומר ששלושים וזויות יש למלכות מפאת מעלת השררה, ומפורשות הן בספר שמואל א (פרק ח): "זה יהיה משפט המלך: א. אשר ימלוך עליכם, ב. את בניכם יקח, ג. ושם לו

יוס ראשון

באור משנה ג

הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד – דיבור של טעם (רש"י). כלומר דיבור של תורה שצריך לימוד, אפלו אות אחת – כגון וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכדומה (תפארת ישראל): או כגון גחלים עוממות אין מברכין עליהן "בורא מאורי האש", ושאלו בגמרא (ברכות נג, ב): אוממות (באל"ף), או עוממות (בעי"ף), וזהו לימוד של אות אחת (מסכת נלה): צריך לנהוג בו כבוד – משום כבוד התורה, שכן מצינו בדרך מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד – א. שלא ילמד תורה יחידי; ב. שילך לבית הכנסת ברגש, כלומר באימה ובחזרה (מסכת נלה): וקראו – דוד לאחיתופל – רבו, אלוף ומידעו, שנאמר: "ואתה אנוש בערפי, אלוף ומידעו" – ותרגמו: "ואנת אחיתופל גברא דדמי לי רב דאלפת לי ומהודע חוכמתא לי" (ואתה אחיתופל הנחשב לי כרב, שלימדתני והודעתני חכמה). והלא דברים קל וחומר: ומה דוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד – כמבואר לעיל, קראו רבו אלוף ומידעו – משום אותם שני הדברים; הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, אפלו אות אחת – כמו שבארנו לעיל, על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד – כלומר הדיוט שחברו העמידו על האמת אפילו על ידי אות אחת, כל שכן שצריך על כל פנים לנהוג בו כבוד, כי לפעמים מאות אחת שבמקרא או במשנה אפשר ללמוד כמה עניינים נשגבים והלכות גדולות (אמונת שמואל). ואין פבור אלא תורה – אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה (רש"י). שנאמר: "כבוד חכמים ינחלו" – חכמי התורה הם ינחלו כבוד. וכן כתוב: "ותמימים ינחלו טוב" – תמימים, הם התלמידים, ינחלו טוב, ואין טוב אלא תורה, שנאמר: "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל-תעזבו" – וכיון שזוכם התלמידים לקבל "לקח טוב", היא התורה, שעתידיה להנחיל להם כבוד, הרי גם הם צריכים לנהוג כבוד במלמדיהם (תפארת ישראל).

באור משנה ד

כך היא דרכה של תורה – זוהי הדרך של העמל בתורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה – כלשון יחזקאל (ד, יא). "משורה" – מידה קטנה ממידות הנוזלים. ועל הארץ תישן – בלי כר למראשותיך, וחי צער תחיה – שתני חיך הקשים יגרמו לך

והתורה נקנית פארפעים ושמונה דברים: בתלמוד, בשמיעת האזן, בעריכת שפתיים, בבניית הלב, בשכלות הלב, באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בשמוש חכמים, בדרדוק חברים, ובפלפול התלמידים, בשוב, במקרא, במשנה, במעוט שנה, במעוט שיחה, במעוט תענוג, במעוט שחוק, במעוט דרך ארץ, בארך אפים, בלב טוב, באמונה חכמים, ובקבלת היסורין.

ו המפיר את מקומו, והשמיט בחלקו, והעושה סג לדרביו, ואינו מחזיק מוכה לעצמו, אהוב, אוהב את המקום,

משניות מבוארות – קהת

מכל אדם, אפילו מקטן ממנו. וכן אמרו (תענית ז, א): "למה נמשלו דברי תורה למים? לומר לך: מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה"; **בשמחה** – שמתוך שמחה מתרחב הלב ומתחדד השכל ומתפקח הזכרון; ועוד, שאם האדם אינו לומד בשמחה, והתורה היא עליו למעמסה, סוף סוף יפרוש מן הלימוד; **בשמוש חכמים** – שעל ידי שימוש חכמים ילמד הרבה מדבריהם וממעשיהם, וכן אמרו (ברכות ז, ב): "גדולה שימושה יותר מלימודה", שכן מצינו ביהושע, שעל ידי שימוש את משה רבנו ולא מש מתוך אהלו זכה לרשת מקומו של משה ולקבל ממנו מסורת התורה (ספרי, פנחס); **בדרדוק חברים** – שלומד הוא מחבריו לדרדק בדברים ששמע מרבו; ויש מפרשים, שמדקדק בבחירת חברים, שיהיו בעלי מידות טובות ושכל ישר (אמונת שמואל); **ובפלפול התלמידים** – שעל ידי קשיותיהם ופירוקן מתחדד שכלו ומתלבן לימודו, כמו שאמרו (תענית ז, א): "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג, יח): "למה נמשלה תורה לעץ? מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחדרים את הגדולים"; **בשוב** – שתהא דעתו מיושבת עליו; ובעל "תפארת ישראל" מפרש: בשוב – "שיהא בקי בשובו של עולם, הן בדרך ארץ, והן בחכמות טבעיות ולימודיות"; **במקרא** – שיהא בקי בעשרים וארבעה ספרי הקודש; **במשנה** – שיהא בקי במשנה שהיא יסוד ההלכה ותורה שבעל פה; **במעוט שנה** – שלא יישן הרבה, לפי שריבוי שינה מביא לא רק להפסד זמן אלא גם לעצלות. ברם, שינה מועטת מדי גורמת חולשה לגוף ולנפש, וחכמים נתנו סימן: "ישנתי אז ינוח לי" (איוב ג, יג) – "אז" בגימטריא שמונה, שצריך אדם לישון שמונה שעות ביממה; **במעוט שיחה** – שימעט לדבר בענייני חולין, כמו שאמרו (יומא יט, ב): "דוברת בס" – ולא בדברים אחרים"; **במעוט תענוג** – שימעט בתענוגים גופניים, כגון באכילה ושתייה וכדומה, שמיעוטם טוב וריבויים רע; **במעוט שחוק** – כמו ששינו לעיל (ג, יג): "שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערלה". ברם, מיעוטו יפה, שכן מצינו שהיו החכמים משתמשים במילי בדביתותא (דברי בדיחות). כדי להרחיב דעתם של התלמידים. **במעוט דרך ארץ** – שימעט בעסקי השונים ובמגעו עם חבריו; **בארץ אפים** – שיתרחק ממידת הכעס, שכן אמרו (פסחים טו, ב): כל אדם הכועס, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו; ועוד אמרו (נדרים כב, ב): "כל הכועס, משכח תלמודו ומוסיף טפשות"; **בלב טוב** – שלבו פנוי מקנאה ושנאה, ואז לבו רחב לקבל דברי תורה; **באמונת חכמים** – שמאמין בדברי חכמים, אף על פי שאינו משיגם בשכלו; **ובקבלת היסורין** – שמקבל את היסורין הבאים עליו באהבה, ואינו מהרהר אחרי דרכי ה', שכן מצינו (ברכות ה, א): "שלש מתנות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, ואלו הן: תורה וארץ ישראל ועולם הבא"; ויש מפרשים: שאפילו כשבאים עליו יסורים, לא יטרידוהו היסורין מללמוד תורה, מרוב חשקו בה, כמו שכתוב (תהלים צד, יב): "אשרי הגבר אשר יסירנו י"ה, ומתורקן תלמודו".

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה במנין הדברים שהתורה נקנית בהם. ויש מעירים על שינוי הלשון בדברים הנמנים מכאן ואילך, שכן עד כה, דהיינו מחציתם של הדברים, כולם

במרכבתו, ד. ובפרשיו, ה. ורצו לפני מרכבתו; ו. ולשוש לו שרי אלפים, ז. ושרי חמישים, ח. ולחרוש חרישו, ט. ולקצור קצירו, י. ולעשות כלי מלחמתו, יא. וכלי רכבו; יב. ואת בנותיכם יקח, יג. לרקחות, יד. ולטבחות, טו. ולאופות; טז. ואת שדותיכם, יז. ואת כרמיכם, יח. וזיתים הטובים יקח, יט. ונתן לעבדיו; כ. וזרעכם, כא. וכרמיכם יעשור, כב. ונתן לסריסיו, כג. ולעבדיו; כד. ואת עבדיכם, כה. ואת שפחותיכם, כו. ואת בחוריכם הטובים, כז. ואת חמוריכם יקח, כח. ועשה למלאכתו. כט. צאנכם יעשור, ל. ואתם תהיו לו לעבדים". וכנגדן הן שלושים מעלות במלך המפורשות במשנה (סנהדרין פרק ב): א. מלך לא דן; ב. ולא דנים אותו; ג. לא מעיד; ד. ולא מעידים אותו; ה. לא חולץ; ו. ולא חולצין לאשתו; ז. לא מיכס; ח. ולא מייבמין לאשתו; ט. אין נושאין אלמנתו; י. מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטיין שלו; יא. כשמברין אותו, כל העם מסובים על הארץ והוא מיסב על הדרגש; יב. ומוציא למלחמת הרשות; יג. ופורץ לעשות לו דרך; יד. ואין ממחין בידו; טו. וכל העם בוזזין ונותנין לפניו; טז. והוא נוטל חלק בראש; יז. לא ירבה לו נשים אלא שמונה עשרה; יח. לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו; יט. וכסף וזהב לא ירבה לו אלא כדי ליתן אפסניא; כ. וכותב לו ספר תורה לשמו; כא. יוצא למלחמה – מוציאה עמו; כב. נכנס – מכניסה עמו; כג. יושב בדין – היא עמו; כד. מיסב – היא כנגדו; כה. אין רוכבין על סוס; כו. ואין יושבין על כסא; כז. ואין משתמשים בשרביטו; כח. ואין רואין אותו כשהוא מסתפר; כט. ולא כשהוא ערום; ל. ולא בבית המרחץ (באורי הגרסא). **והקפנה בעשרים וארבע** – הן עשרים וארבע מתנות כהונה המפורשות בגמרא (בבא קמא קי, ב; חולין קלג, ב): עשר במקדש, ארבע בירושלים, ועשר בגבולין. עשר במקדש: א. חטאת בהמה; ב. חטאת העוף; ג. אשם ודאי; ד. אשם תלוי; ה. זבחי שלמי ציבור; ו. לוג שמן של מנחת מצורע; ז. מותר העומר; ח. שתי הלחם; ט. לחם הפנים; י. שיירי מנחות. ארבע בירושלים: א. הבכור; ב. הביכורים; ג. המורס מן התודה (חזה ושוק). וארבע חלות מארבעת המינים (שבה) ומאיל גזיר (זרוע בשלה וחזה ורקק); ד. עורות קדשים. עשר בגבולין: א. תרומה; ב. תרומת מעשר; ג. חלה; ד. ראשית הגז; ה. המתנות (הזרוע והלחיים והקיבה); ו. פדיון הבן; ז. פדיון פטר חמור; ח. שדה אחוזה (שהקדישהו בעליה ולא גאלוה, ומכרה גזבר, כשהלוקח מחזירה ביוכל, מתחלקת לכהנים); ט. שדה חרמים; י. גזל הגר.

והתורה נקנית פארפעים ושמונה דברים – דלקמן: א. **בתלמוד** – בלימוד מתוך שקידה והתמדה; ויש מפרשים: בלימוד מכל אדם; ב. **בשמיעת האזן** – שיקשיב היטב לדברי רבותיו; ויש מפרשים: שישמיע לאזניו מה שהוא לומד ולא ילמד בלחש; ג. **בעריכת שפתיים** – שיחזק על לימודו הרבה פעמים עד שיהיו הדברים ערוכים ונכונים על שפתיו, בלא גמגום, כמו שאמרו (עירובין נד, א): "כי נעים כי תשמרם בבטנך, יכונן יחדו על שפתך" (משלי כב, יח): "אימתי דברי תורה נעימים? כי תשמרם בבטנך (שהם שמורים אצלך ואינם משתכחים ממך – רש"י). ואימתי תשמרם בבטנך? בשעה שיכונן יחדו על שפתך (כשאתה סודרם ומוציאם כפה ולא לומד בגמגום ובלחישא – רש"י); ד. **בבניית הלב** – שיתבונן בדברים שהוא לומד מתוך תשומת לב יתירה; ה. **בשכלות הלב** – שישכיל בלימודו לרדת לעומקם של הדברים; ו. **באימה** – שתהא אימת רבו עליו; ז. **ביראה** – שתהא יראת שמים בלבו, כמו שכתוב (תהלים קיא, י): "ראשית חכמה יראת ה'"; ח. **בענוה** – שיהא עניו ושפל רוח, שעל ידי כך לא יבוש מללמוד

אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את התוכחות, אוהב את המישרים, מתרחק מן הפבור, ולא מגים לבו בתלמודו, ואינו שומע בהוראה, נושא פעל עם חברו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, מעמידו על השלום, מתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, המוחכים את רבו, והמכון את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו. הא למדת, שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאלה לעולם, שנאמר (אסתר ב, כב): "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי".

ז גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר (משלי ה, כב): "כִּי־חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם, וּלְכָל־בִּשְׂרוֹ מִרְפָּא"; ואומר (שם ג, ח): "רַפְּאוֹת תְּהִי לְשִׁרְךָ, וְשִׁקּוֹי לְעִצְמוֹתֶיךָ"; ואומר (שם ג, יח): "עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֵׁר"; ואומר (שם א, ט): "כִּי לֵוִית חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ, וְעֲנָקִים לְגִרְתֶּיךָ"; ואומר (שם ד, ט): "תֵּתֶן לְרֹאשֶׁךָ לֵוִית־חֵן, עֲטַר תַּפְאֶרֶת תִּמְנֶנֶךָ"; ואומר (שם ג, כז): "אֶרֶךְ יָמִים בִּימִינָה, בְּשִׁמְאוּלָהּ

משניות מבוארות – קהתי

אחרים ומוסיף עליהם נופך משלו לשם הסברת הדברים כענין שנאמר (משלי ט, ט): "תן לחכם ויחכם עוד"; וזו. הלומד על מנת ללמד – שמתוך שהוא חוזר ומלמדו לאחרים, תלמודו מתקיים בידו; וזה. הלומד על מנת לעשות – שאז לומד הוא את הענינים לכל פרטיהם ודקדוקיהם וידע אותם על בוריים; וזו. המוחכים את רבו – בשאלות של טעם, שעל ידי כך מוכרח הרב להעמיק בענין, כדי להשיב לו כהלכה, וזה מוסיף לו חכמה; וזו. והמכון את שמועתו – שמעמיק להבין כוונת הדברים ששמע מפי רבותיו וליישבם זה עם זה; וזו. והאומר דבר בשם אומרו – שכן מצינו (קהלת ובה ב): "אם אין התלמיד רגיל לומר שמועה משמו של רבו, למחר תורתו משתכחת". וכן אמרו במדרש (נחומא במדבר כז): "כל מי שאינו אומר דבר של תורה בשם אומרו, עליו הכתוב אומר (משלי כב, כב): "אל תגול דל, כי דל הוא". הא למדת – הרי כבר למדת, שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאלה לעולם, שנאמר: "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי" – ועל ידי כך באה הגאולה לישראל.

י ו ם ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ז

גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושה – ללומדיה ולמקיימיה, בעולם הזה ובעולם הבא – שאוכלים הם פירותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת להם לעולם הבא; ובעל "תפארת ישראל" מפרש: "שאר המעלות כעושר, גבורה וכבוד, יקנו גם על ידי חכמות וידיעות אחרות, אבל חיי עולם הזה ועולם הבא לא ישיגו אלא על ידי התורה", שנאמר: "כִּי־חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם, וּלְכָל־בִּשְׂרוֹ מִרְפָּא" – הרי חיי העולם הזה, ואמרו (עזובין נד, א): "בוא וראה, שלא כמדת הקב"ה מידת בשר דם; מידת בשר דם; אדם נותן לחברו סם – יפה לזה וקשה לזה; והקב"ה נתן תורה לישראל – סם חיים לכל גופן, שנאמר: "ולכל בשר מרפא"; ואומר: "רַפְּאוֹת תְּהִי לְשִׁרְךָ, וְשִׁקּוֹי לְעִצְמוֹתֶיךָ" – בעולם הבא, שאין שיקוי לעצמות אלא בעולם הבא (מדרש שמואל); ואומר: "עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֵׁר" – בכרייתא בגמרא דרשו (תענית ז, א): "כל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים, שנאמר: "עץ חיים היא למחזיקים בה"; ואומר: "כִּי לֵוִית חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ, וְעֲנָקִים לְגִרְתֶּיךָ" – התורה נקנית בעיון ובדיבור; על העיון אומר הכתוב: "כי לוי חן הם לראשך", ועל הדיבור – "ענקים לגירותיך" (שם). וכן מפרש בעל "תפארת ישראל": שני מיני כבוד יכבוד: א. עבוד החכמה שבאשף; ב. עבוד דברין המסדרים והנעמים היוצאים בחן מגירותיך; ואומר: "תֵּתֶן לְרֹאשֶׁךָ לֵוִית־חֵן, עֲטַר תַּפְאֶרֶת תִּמְנֶנֶךָ" – "תתן לראשך לוי חן" – רמז על השכר שנותנים לו בעולם הזה, "עטרת תפארת תמננך" – רמז על חיי העולם הבא, כי זה שכרם: "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו

כתובים בצורת "משלימים" למאמר "התורה נקנית ב" ... (בתלמוד, בשמינת האור, בערכת שפתים וכו'), ואילו מכאן ואילך נישנים הדברים בצורת "תארים" של האדם הזוכה לקנין התורה; ומבואר הטעם ב"מדרש שמואל" (לדעת רבי נחמה אלמושניו ז"ל), שהדברים שנימנו עד כאן הם כלים להשגת קנין התורה, ואילו שאר הדברים, הנימנים במשנתנו, הם בעיקר אמצעים לשמירת הקניין וקיומו בנפש.

כ. המפכיר את מקומו – כלומר, שיועד ערכו ומקומו ואינו נדחק למקום שאינו ראוי לו; וכן מבואר ב"דרך חיים": "שהוא מכיר ערך מעלתו וחסרונו, ולא יאמר סברתו בפני מי שגדול ממנו בחכמה"; וזה. והשומע בחלקו – המסתפק במה שיש לו ואינו מתבטל מלימודו בשביל חמדת ממון. פירוש אחר: ששמה ומודה לה' על ששם חלקו בין יושבי בית המדרש; וזה. והעושה סיג לדרבניו – שזהיר הוא בדבריו, שלא יבוא לידי מכשול וטעות; וזה. ואינו מחזיק טובה לעצמו – על שלמד תורה הרבה (עיין למעלה ב, ח); וזה. אהוב – על הבריות בהליכותיו ובמידותיו; וזה. אוהב את המקום – שמתוך כך הוא לומד תורתו מאהבה, ואז רוי תורה מתגלים לו; וזה. אוהב את הבריות – ומקרבן לתורה, שעל ידי כך הוא מוסיף לרכוש קנייני תורה; (אוהב את הצדקות – לעשות מעשה צדק; ולפי רש"י והגר"א אין גורסים פיסקה זו); וזה. אוהב את התוכחות – מקבל דברי מוכיחיו באהבה; וזה. אוהב את המישרים – שבוחר תמיד ללכת בדרכי ישר; וזה. מתרחק מן הפבור – שאם בני אדם רוצים לחלק לו כבוד בגלל תורתו, הריחו מתרחק מזה, לפי שאינו לומד בשביל הכבוד אלא מתוך אהבת התורה; וזה. ולא מגים לבו בתלמודו – שגם בתוך לבו אינו מתגאה בלימודו, אלא מחזיק עצמו כקטן שבחכמים; וזה. ואינו שומע בהוראה – אם באה הוראה לידו והוא צריך להוציא פסק דין, אינו שומע על כך, כי ירא הוא שמא חלילה ייכשל ויטעה בדיון; וכן אמרו (יבמות קט, ב): "לעולם יראה הדיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה מתחתיו"; ולעיל שנינו (ד, ז): "הגס לבו בהוראה – שוטה, רשע וגס רוח"; וזה. נושא פעל עם חברו – משתתף בצערו של חברו, ועוזר לו בין בגופו, ובין בממונו, ובין בעצה טובה והדרכה נכונה; וזה. מכריעו לכף זכות – שאם דעתו של חברו נוטה פעם להרע ופעם להטיב, הרי הוא מטה את לבו לזכות, לעשיית הטוב; ויש מפרשים: שזן את חברו תמיד לכף זכות; וזה. מעמידו על האמת – אם רואה הוא שחברו נכשל בדבר הלכה, יעירוהו על טעותו ויעמידהו על האמת; וזה. מעמידו על השלום – שאם חברו חולק עליו ועומד על סברתו, עד שמתעוררת ביניהם מלחמת דעות, הרי הוא מעמידו על יחסי השלום שביניהם, שלא מתוך קינטור והתנצחות בא לחלוק עליו, אלא מתוך אהבת התורה והשאפה לברר אמת לאמתה; וזה. מתישב לבו בתלמודו – שהוא לומד מתוך ישוב הדעת ודרך קבע, ולא מתוך פזיזות ודרך ארעי; וזה. שואל ומשיב – שאינו סתם מקשן, אלא שואל קושיות לשם הבנת הענין, ואף משתדל בעצמו למצוא תשובות לקושיותיו; וזה. שומע ומוסיף – שומע בתשומת לב דבריהם של

עֲשֶׂר וְכָבוֹד"; וְאָמַר (שם ג, ב): "כִּי אֶרְךָ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם, יוֹסִיפוּ לָךְ".

ח רבי שמעון בן מנסיא אומר משום רבי שמעון בן יוחאי: הנוי, והפח, והעֲשֶׂר, והכבוד, והחכמה, והזקנה, והשיבה, והקנים – נאה לצדיקים ונאה לעולם, שנאמר (משלי טו, לא): "עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה, בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא"; וְאָמַר (שם יד, כד): "עֲטֹרַת חֲכָמִים עֲשֶׂרָם"; וְאָמַר (שם יז, ו): "עֲטֹרַת זִקְנִים בְּנֵי בָנִים, וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם"; וְאָמַר (שם כ, כט): "תְּפָאֶרֶת בְּחוּרִים כְּחֶם, וְהֵדָר זִקְנִים שִׁיבָה"; וְאָמַר (ישעיה כד, כג): "וְחִפְרָה הִלְכָנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמֹה, כִּי־מָלַךְ ה' צְבָאוֹת בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם, וְנָגַד זִקְנֵי כְבוֹד". רבי שמעון בן מנסיא אומר: אלו שבע מדות, שִׁמְנו חֲכָמִים לְצַדִּיקִים, כָּלָם נִתְקִימוּ בְּרַבִּי וּבְכִנּוּי.

ט אמר רבי יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום והחזירתי לו שלום. אמר לי: רבי, מאיזה מקום אתה? אמרתי לו: מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי: רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו? ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב, ואבנים טובות ומרגליות. אמרתי לו: בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב, ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת

משניות מבוארות – קהתי

השכינה" (ברכות יז, א). וְאָמַר: "אֶרְךָ יָמִים בִּימִינָה, בְּשִׁמְאֻלָּה עֲשֶׂר וְכָבוֹד" – ודרשו בגמרא (שבת טג, א): "אורך ימים בימינה" – למימינים בה (הלומדים לשמה ומאחבה) אריכות ימים, וכל שכן עושר וכבוד; "בשמאלה עושר וכבוד" – אבל למשמאלים בה (הלומדים שלא לשמה) עושר וכבוד, אבל לא אריכות ימים. וְאָמַר: "כִּי אֶרְךָ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם, יוֹסִיפוּ לָךְ" – שמא תאמר: לחיים ועושר וכבוד וזוכה, אבל לא לשלום, לכך נאמר: "ושלום יוסיפו לך" (רש"י).

באור משנה ח

רבי שמעון בן מנסיא היה בן דורו של רבי יהודה הנשיא, רבי שמעון בן מנסיא וחברו רבי יוסי בן משולם עמדו בראש חבורה, שנקראה בשם "עדה קדושה" (יהושע מעשר שני ב, ד), על שהיו משלשים את היום: שליש לתורה, שליש לתפילה, שליש למלאכה. ויש אומרים: משום שהיו יגיעים בתורה בימות החורף, ובמלאכה – בימות הקיץ.

רבי שמעון בן מנסיא אומר משום רבי שמעון בן יוחאי: הנוי, והפח, והעֲשֶׂר, והכבוד, והחכמה, והזקנה, והשיבה, והקנים, נאה לצדיקים ונאה לעולם – כאשר כל אלו מצויים אצל הצדיקים, טוב להם וטוב לעולם; כי הנוי נותן לצדיקים חן בעיני שרים ומלכי ארץ להיות דורשי טוב לעמם; בכוח יצילו עשוק מיד עושקו; בעושר יתמכו עניים ואביונים; על ידי הכבוד תהא עצתם נשמעת בדבר ה'; בחכמה ילמדו לעם לדעת את ה'; בזקנה יהיו דבריהם דברי טעם; על ידי השיבה יוכלו לספר את כל ההרפתקאות שעברו על יראי ה' ויצילים ה', ועל הרשעים שהיתה תחילתם שלווה וסופם יסורים; ובכריבי בנים יטעו נטיעות יפות רבות בישראל, לעשות פרי ולהפיץ דעת ה' בעולם ("תפארת ישראל"). ובעל "אמונת שמואל" מבאר: "הנוי – הצדיק צריך לילך בהדרת קודש של יופי וקדושה; והכוח – מביאו להתמדה בתורה, כי אדם חלש יש לו הרבה ביטול תורה; והעושר – עוזר לו שלא יצטרך לחנוף לרשעים, ואז יוכל להוציא משפט צדק, וגם דבריו נשמעים; והכבוד – שמנחלים לתלמידי חכמים מגדיל ומחשיב את ערך התורה בעיני ההמון; והזקנה והשיבה – שכן זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקנים דעתם מתיישבת עליהם, והבנים – שמדריכים בניהם בדרכי ה', נאה לצדיקים שממשיכים את הדורות לתורה ולמעשים טובים..." שְׁנָאֵמַר: "עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה, בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא" – כאשר ילך האדם בדרך צדקה יזכה לעטרת תפארת שיבה; וְאָמַר: "עֲטֹרַת חֲכָמִים עֲשֶׂרָם" – מכאן שהעושר נאה הוא לחכמים; וְאָמַר: "עֲטֹרַת זִקְנִים בְּנֵי בָנִים, וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם" – הרי הוזכרה כאן "עטרת בנים", וגם הנוי כמה שאמר "תפארת בנים אבותם", כלומר כי התפארת והנוי של הבנים היא מאבותם כמו שאמרו חכמים (עדות ב, ט): "האב זוכה לבן בנוי"... (מדרש שמואל); וְאָמַר: "תְּפָאֶרֶת בְּחוּרִים כְּחֶם, וְהֵדָר

יוסף רביעי

באור משנה ט

רבי יוסי בן קסמא היה בן דורו של רבי חנינא בן תרדיון, הוא היה מגדולי דורו והריבין תורה בקיסרין שבצפון הארץ.

אמר רבי יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד – ולא אמר: "ופגעתי באדם אחד", מפני שלא הרגיש באותו אדם בטרם שנתן לו שלום, שאילו היה מרגיש בו היה הוא מקדים בשלומו, כמנהג אנשי התורה והחסידות המקדימים בשלום כל אדם (מדרש שמואל), ונתן לי שלום והחזירתי לו שלום. אמר לי: רבי, מאיזה מקום אתה? אמרתי לו: מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי: רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו – להיות לנו לרב ולמורה? ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב, ואבנים טובות ומרגליות – כלומר, כל מה שתשאל נפשך ינתן לך, אמרתי לו: בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב, ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה – כמו שאמר רבי נהוראי (לעיל ד, יד): "הווה גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריך", לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלווין לו לאדם, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד,

פְּמִיתָו שֶׁל אָדָם אֵין מְלוּיִן לוֹ לְאָדָם, לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרָגְלִיּוֹת, אֲלָא תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבָּהּ, שֶׁנֶּאֱמָר (משלי ו, כב): "בְּהִתְהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אֹתָךְ, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ, וְהִקְצִיּוֹתָ הִיא תְּשִׁיחֶךָ". "בְּהִתְהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אֹתָךְ" – בְּעוֹלָם הַזֶּה; "בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ" – בְּקֶבֶר; "וְהִקְצִיּוֹתָ הִיא תְּשִׁיחֶךָ" – לְעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן כְּתוּב בְּסֵפֶר תַּלְמִים עַל יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: "טוֹבִילִי תוֹרַת־פִּיךָ, מֵאֲלִפִּי זָהָב וְכֶסֶף" (תהלים קיט, עב); וְאוֹמֵר (חגיגה ב, ח): "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת".

י' חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים קִנְהַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְאֵלוֹ הֵן: תוֹרָה – קִנְיָן אֶחָד, שָׁמַיִם וָאָרֶץ – קִנְיָן אֶחָד, אֲבָרָהָם – קִנְיָן אֶחָד, יִשְׂרָאֵל – קִנְיָן אֶחָד, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – קִנְיָן אֶחָד. תוֹרָה קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? דְּכַתִּיב (משלי ח, כב): "ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרַכּוֹ, קֶדֶם מִפְּעֻלּוֹ מֵאֵז". שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה סו, א): "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כֶּסֶף וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלִי, אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאֵיזָה מְקוֹם מִגְוַחְתִּי"; וְאוֹמֵר (תהלים קד, כד): "מִהֲרִבּוֹ מַעֲשֶׂיךָ ה', כָּל־מִבְּחָמָה עֲשִׂיתָ, מְלֵאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ". אֲבָרָהָם קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? דְּכַתִּיב (בראשית יד, יט): "וַיִּבְרָכְהוּ וַיֹּאמְרוּ, בְּרוּךְ אֲבָרָם לֹאֵל עֲלִיּוֹן קִנְהַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ". יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? דְּכַתִּיב (שמות טו, טז): "עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ ה', עַד־יַעֲבֹר עִם־זֶו קִנְיָתִי"; וְאוֹמֵר (תהלים טו, ג): "לְקַדוֹשִׁים אֲשֶׁר־בְּאֶרֶץ הַמָּה, וְאֲדִירִי כָל־חֲפְצֵי־כֶם". בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? שֶׁנֶּאֱמָר (שמות טו, יז): "מִקְדָּשׁ אֲדֹנִי כוֹנֵנוּ יִדְיֶךָ"; וְאוֹמֵר (תהלים עח, נד): "וַיִּבְרָאם אֶל־גְּבוּל קִדְשׁוֹ, הֲרִיזָה קִנְתָּה יְמִינוֹ".

י"א כָּל מִה שֶׁבְּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָא אֲלָא לְכַבֹּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה מג, ז): "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו, וַיֵּצְאוּ אֶפְרַעֲשִׁיתִיו"; וְאוֹמֵר (שמות טו, יח): "ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד".

משניות מבוארות – קהתי

וְאוֹרְךָ, כִּמּוֹ שֶׁאִמְרוּ (בדאשית רבה יב): "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בַּהֲבָרָאם" (בדאשית ב, ז) – אֵל תִּקְרָא: "בַּהֲבָרָאם" אֵלֶּה "בַּאֲבָרָהָם"; וְלִפִּי זֶה "קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ" מוֹסֵב עַל אֲבָרָהָם שֶׁהוּא הַקּוֹנֵה אוֹתָם, כִּיּוֹן שֶׁבִּשְׁבִּילּוֹ נִבְרָאוּ; וּמֵאַחֵר שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הֵם קִנְיָנֵי שֶׁל הַקֵּב"ה, כִּמְבֹאֵר לַעֲלֵל, כָּל שֶׁכֵּן אֲבָרָהָם שֶׁבִּשְׁבִּילּוֹ נִבְרָאוּ, וְהוּא הִיא סִיבַת מִצְוִיאוֹתָן, שֶׁהוּא קִנְיָנוֹ שֶׁל ה' (שם). יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? דְּכַתִּיב: "עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ ה', עַד־יַעֲבֹר עִם־זֶו קִנְיָתִי" – מִכָּאֵן שֶׁקִּרְאָם "קִנְיָנוֹ"; וְאוֹמֵר: "לְקַדוֹשִׁים אֲשֶׁר־בְּאֶרֶץ הַמָּה, וְאֲדִירִי כָל־חֲפְצֵי־כֶם" – פֶּסוּק זֶה בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁאִפִּילוֹ בּוֹזֵמֵן שִׁישְׂרָאֵל לֹא יִהְיוּ צָדִיקִים גְּמוּרִים הֵם נִקְרָאִים "קִנְיָנוֹ" שֶׁל הַקֵּב"ה, וְזֶה לֹא בְּצַדִּיקָתָם וּבִישׁוּרָם לִבְכֵּם אֵלֶּה בְּעֶבֶר הָאֲבוֹת הַקְדוּשִׁים הַקְּבוּרִים בָּאָרֶץ וְאֲדִיר חֲפְצוֹ שֶׁל ה' הוּא בָהֶם, וּבְעֶבְרִים חֶשֶׁק ה' גַּם יִשְׂרָאֵל (שם). בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? שֶׁנֶּאֱמָר: "מִקְדָּשׁ אֲדֹנִי כוֹנֵנוּ יִדְיֶךָ" – בְּמִכִּילַת מוֹבָא, שֶׁחֲבִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְרָא בְּשֵׁתִי יְדִיו כְּבִיכּוֹל, וְאֵילוֹ הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֵלֶּה בִּיד אַחַת, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה חח, ג): "אֶף יְדֵי יְסִדָּה אֶרֶץ וַיְמִינִי טַפְחָהּ שָׁמַיִם", כְּלוּמֹר שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא רַק לְהַתְנַהֵג עַל פִּי הַטֶּבַע, אֲבָל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִתְנַהֵג עִמָּנוּ ה' גַּם עַל יְדֵי נְסִים לְמַעַלָּה מִהַטֶּבַע (אֲמוֹנֹת שְׁמוּאֵל); מִכָּל מְקוֹם כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַיִם וָאָרֶץ נִקְרָאִים "קִנְיָנוֹ", כָּל שֶׁכֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁחֲשׁוּב מֵהֶם וְיֹתֵר; וְאוֹמֵר: "וַיִּבְרָאם אֶל־גְּבוּל קִדְשׁוֹ, הֲרִיזָה קִנְתָּה יְמִינוֹ" – פֶּסוּק זֶה מוֹסִיף לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁאִפִּילוֹ בּוֹזֵמֵן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ בְּבִנְיָנוֹ, וְהִרְ מוֹרִידָה אֵינוֹ אֵלֶּה הֵר שָׁמַם וְחֹרֵב, גַּם אִזּוֹ נִקְרָא קִנְיָנוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה.

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה י א

כָּל מִה שֶׁבְּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ – לֹא רַק חֲמִשַּׁת הַקִּנְיָנִים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּמִשְׁנֵה הַקְדוּמָת, אֵלֶּה כָּל הַבְּרִיאָה כּוּלָּהּ, לֹא בָּרָא אֲלָא לְכַבֹּדוֹ – כִּי כּוֹלָם יַעֲדוּ עַל גְּדֻלּוֹתָו וְרוֹמְמוֹתָו, שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו וַיֵּצְאוּ אֶפְרַעֲשִׁיתִיו" – פֶּסוּק זֶה כּוֹלֵל כָּל אֲרֻבַּת הָעוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה, יִצִּירָה, עֲשִׂיָּה. כִּנְגַד עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שֶׁכּוֹלֵל שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקֵּב"ה, נֶאֱמָר: "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבֹּדִי"; "בְּרֵאתִיו" – עוֹלָם הַבְּרִיאָה; "וַיֵּצְאוּ" – עוֹלָם הַיִּצִּירָה; "אֶף עֲשִׂיתִיו" – עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה (מִדְּוָשׁ שְׁמוּאֵל); וְאוֹמֵר: "ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם

שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּהִתְהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אֹתָךְ, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ, וְהִקְצִיּוֹתָ הִיא תְּשִׁיחֶךָ". "בְּהִתְהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אֹתָךְ" בְּעוֹלָם הַזֶּה – שֶׁהַתּוֹרָה מְדַרְכָּה וּמְכוּוֹנָתָה אֶת הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִטְעָה וְלֹא יִסְתַּכֵּן בְּדַרְכּוֹ בַּחַיִּים; "בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ" בְּקֶבֶר – תִּגֵּן עֲלֶיךָ מִפְּנֵי הַרִמָּה וְהַתּוֹלָעָה; "וְהִקְצִיּוֹתָ הִיא תְּשִׁיחֶךָ" לְעוֹלָם הַבָּא – כְּלוּמֹר שֶׁבְּתַחֲיִיתָ הַמְּתִים תִּתְּלַהֵל אֲלֶיךָ בְּכָל סוּדוּתִיָּה כְּאִילוֹ מִשִּׁיחָה אֹתָךְ; וְכֵן כְּתוּב בְּסֵפֶר תַּלְמִים עַל יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל – שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמָר: "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת" – לִכֵּן בְּרֻצוֹת ה', יֵתֵן לִי מִכְסְפּוֹ וּמִזָּהָב בְּמִקּוֹם שֶׁאֵינוֹ נִמְצָא, וְאֵינִי צָרִיךְ לַעֲזוֹב מְקוֹם תּוֹרָה בְּשִׁבְלִי כֶסֶף וְזָהָב.

ב א ו ר מ ש נ ה י

חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים – מִיּוֹחָדִים, קִנְהַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ – וְנִקְרָאִים "קִנְיָנִים", כִּי מְשׁוּלִים הֵם לְעֶרְכִּים חֲשׁוּבִים, שֶׁהָאָדָם טוֹרֵחַ לְקַנּוֹתָם בְּדַמִּים יְקִרִים, וְאֵלוֹ הֵן: תוֹרָה קִנְיָן אֶחָד, שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד, אֲבָרָהָם קִנְיָן אֶחָד, יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד. תוֹרָה קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? דְּכַתִּיב – שֶׁכְּתוּב: "ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרַכּוֹ, קֶדֶם מִפְּעֻלּוֹ מֵאֵז" – כִּךְ אוֹמֵרֵת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא קִנְיָנוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְכֵן מוֹבָא בְּאֲבוֹת דְּרַבִּי נֹתָן (פּוֹדֵק לֹא): רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי אוֹמֵר: תִּשְׁעָ מֵאוֹת וְשֶׁבַעִים וָאַרְבַּעָה דּוֹרוֹת קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הִיא הַתּוֹרָה כְּתוּבָה וּמוֹנַחַת בְּחִיקוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאוֹמֵרֵת שִׁירָה עִם מְלֹאכֵי הַשֶּׁרֶת. שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? שֶׁנֶּאֱמָר: "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כֶּסֶף וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלִי, אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאֵיזָה מְקוֹם מִגְוַחְתִּי"; מִכָּאֵן שֶׁקִּנְיָנוֹ חֲשׁוּב הֵם לוֹ, מֵאַחֵר שֶׁבָּחָר בָּהֶם לְהִיּוֹת לוֹ כְּבִיכּוֹל לְכַסֵּא וּלְהַדּוּם; וְאוֹמֵר: "מִהֲרִבּוֹ מַעֲשֶׂיךָ ה', כָּל־מִבְּחָמָה עֲשִׂיתָ, מְלֵאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ" – כְּלוּמֹר הָאָרֶץ קִנְיָנוֹ מֵאֵלֶּה מַעֲשֶׂיךָ שֶׁכּוֹלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ, וְאֵם הָאָרֶץ שֶׁהִיא הָדָם רִגְלֵי נִקְרָאֵת קִנְיָן, כָּל שֶׁכֵּן הַשָּׁמַיִם שֶׁהֵם הַכֶּסֶא (מִדְּוָשׁ שְׁמוּאֵל). אֲבָרָהָם קִנְיָן אֶחָד מִנֵּינָ? דְּכַתִּיב: "וַיִּבְרָכְהוּ וַיֹּאמְרוּ, בְּרוּךְ אֲבָרָם לֹאֵל עֲלִיּוֹן קִנְהַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ" – כּוֹנֵנָת הַכְּתוּב הִיא לְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם שֶׁבִּשְׁבִּילּוֹ נִבְרָאוּ שָׁמַיִם

רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרפה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב, כא): "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר".

סליק מסכת אבות

מסכת הוריות

פרק ראשון

א הורו בית דין, לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה, והלך היחיד ועשה שונג על פיהם, בין שעשו ועשה עמהן, בין שעשו ועשה אחריהן, בין שלא עשו ועשה – פטור, מפני שתלה בבית דין. הורו בית דין, וידע אחד מהן שטעו, או תלמיד והוא ראוי להוראה, והלך ועשה על פיהן, בין שעשו ועשה עמהן, בין שעשו ועשה אחריהן, בין שלא עשו ועשה – הרי זה חייב, מפני שלא תלה בבית דין. זה הפלל: התולה בעצמו – חייב, והתולה בבית דין – פטור.

פירוש ברטנורא

א הורו בית דין לעבור. שאמרו לעם מותרים אתם לעשות דבר שחייבים על זדונו כרת: והלך היחיד ועשה. מתנתין ר' יהודה היא דאמרי יחיד שעשה בהוראת כ"ד פטור. ואינה הלכה. אלא כרבנן דאמרי יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב. ואינו פטור עד שיהו העושים על פי בית דין רוב יושבי ארץ ישראל או רוב השבטים, ואז בית דין מביאין פר העלם דבר של צבור, והעושים על פיהם פטורים: שונג על פיהם. לאפוקי היכא שלא תלה בהוראת בית דין, כגון שהורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו, שזה חייב, שהרי לא על פי בית דין אכל: בין שלא עשו. בית דין עצמן מעשה על פי הוראתם, הוא פטור והן חייבין, שבת דין אין מביאין קרבן אלא על שנגת הוראה, שהמעשה תלוי בקהל וההוראה בבית דין: הרי זה חייב מפני שלא תלה בבית דין. ואע"ג דמויד הוא זה, שהרי ידע שטעו ואעפ"כ עשה כדבריהם, ומויד לאו בר קרבן הוא, הא אמרין בגמרא שהוא שונג, שחשב שמצוה לעשות על פי בית דין ואפילו ידע בהן שטעו: זה הכלל. לאתויי מבטא בהוראה, שאין דרכו לעשות על פי הוראתם, ועשה כהוראת בית דין לא מפני שסמך על הוראתם אלא מפני שנרמז לו בדעתו שזה מותר, הרי זה חייב:

משניות מבוארות – קהתי

כגון שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, כלומר שנתכוון לאכול שומן ואכל חלב, שהתירוהו בית דין, והוא לא ידע שהוא חלב, הרי זה חייב קרבן, שלא מפני הוראת בית דין אלא מפני שנגתו. כן מבואר בגמרא, שמשנתנו היא לדעת רבי יהודה, אבל לדעת חכמים – יחיד או מיעוט הציבור שעשה על פי הוראת בית דין, חייבים הם קרבן חטאת כדין כל יחיד שחטא בשגגה; אלא שאם רוב הקהל, והיינו רוב יושבי ארץ ישראל או רוב השבטים, עשו על פי הוראת בית דין, אז בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, והעושים על פיהם פטורים. והלכה כחכמים. הורו בית דין – לעבור על אחת מהמצוות האמורות בתורה, וידע אחד מהן – מחברי בית הדין, שטעו – בית הדין בהוראתם, או תלמיד והוא ראוי להוראה – אף על פי שלא נסמך, והלך – אותו האחד שידע, ועשה על פיהן – של בית הדין; ומבואר בגמרא, שהוא היה שונג, לפי שחשב שמצוה לעשות על פי בית דין, אף על פי שידע שטעו, בין שעשו ועשה עמהן, בין שעשו ועשה אחריהן, בין שלא עשו ועשה – כמבואר לעיל, הרי זה חייב – קרבן חטאת, מפני שלא תלה בבית דין – שהרי ידע שטעו. זה הפלל: התולה בעצמו – שעושה על דעת עצמו ואינו סומך על הוראת בית דין, חייב – קרבן חטאת: כבשה או שעירה, כמבואר בפתיחה למסכתנו, והתולה בבית דין – שסומך על הוראת בית דין, פטור – מקרבן חטאת. בסוף פרקנו נחלקו תנאים באיזה בית דין מדובר. וההלכה היא, שאין כל בית דין חייבים קרבן על שגגת הוראתם אלא סנהדרין גדולה בלבד. בגמרא מבואר, ש"זה הכלל" בא לרבות מי שדרכו לבעט בהוראת בית דין, ורק בענין זה שטעו בהוראתם סבר שכדין הורו, והלך ועשה על פיהם, שהוא חייב, לפי שתלה בעצמו ולא בהוראת בית דין, שכן מה שעשה לא עשה מפני הוראתם, שהרי מבטא בהוראה הוא, אלא מפני שלדעתו הדבר מותר.

כבר הזכרנו לעיל, שמשנתנו היא לדעת רבי יהודה, אבל לדעת חכמים, שהלכה כמותם, יחיד (וכן מיעוט הציבור) שעשה על פי הוראת בית דין, חייב קרבן חטאת כדין כל יחיד שחטא בשגגה. ומכל מקום אף לדעת חכמים יש נפקא מינה אם היה תולה בעצמו או תולה בבית דין, שכן התולה בבית דין מצטרף

ועד – פסוק זה, שבו התנא מסיים, בא לומר: אמנם עולם העשיה, שהוא העולם שלנו, אינו לכבודו יתברך, לפי שיצר לב האדם רע מנעוריו להכעיס את בוראו, אבל "ה' ימלך לעולם ועד" וביום ההוא העתיד לבוא יקראו כולם בשם ה' ותימלא כל הארץ כבודו (שם).

רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרפה להם תורה ומצוות, שנאמר: "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר" – מאמר זה אינו מן הברייטא, אלא משנה היא בסוף מסכת מכות, ושם בארנוה. ולפי שיש בה סיום נאה נהגו העם לאומרה בסוף כל פרק ופרק מפרקי אבות.

סליק מסכת אבות ופרק קנין תורה

מסכת הוריות

באור משנה א

משנתנו באה ללמד בענין הוראת שונג של בית דין, שכל מי שעשה את העבירה מפני שסמך על הוראת בית דין, הריהו פטור מקרבן, אבל אם עשה את העבירה על דעת עצמו, ולא סמך על הוראת בית הדין, הריהו חייב קרבן חטאת.

הורו בית דין, לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה – בית דין שטעו בהוראה והתירו דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת; ומבואר בגמרא, שאמרו בית דין לעם: מותרים אתם לעשות דבר זה, והלך היחיד ועשה שונג על פיהם – על פי הוראת בית הדין, כגון שהורו בית דין שחלב הקיבה מותר (עין ומב"ס הל' שנגות יג, א; ה). ועל פי הוראתם זו אכל חלב הקיבה, בין שעשו – בית דין עצמם, ועשה עמהן – היחיד, שיחד אתם אכל החלב, בין שעשו – בית דין, ועשה אחריהן – שאכל את החלב לאחר שבית דין אכל, בין שלא עשו – בית דין עצמם מעשה על פי הוראתם, ועשה – היחיד על סמך הוראתם בלבד, פטור – היחיד מקרבן חטאת, מפני שתלה בבית דין – שסמך על הוראת בית הדין, ולפיכך אינו נקרא שונג. בגמרא מדייקים, שלפיכך לא נקטה משנתנו "ועשה על פיהם" אלא "ועשה שונג על פיהם", כדי להשמיענו, שאין הוא פטור אלא אם כן שנג על פיהם ממש, דהיינו שידע שזה חלב, ואכלו על פי הוראת בית דין. אבל אם שנג על פיהם,

ב הורו בית דין, וידעו שפטעו, וחזרו בהן, בין שהביאו פפרתן, ובין שלא הביאו פפרתן, והלך ועשה על פיהן – רבי שמעון פוטר; ורבי אליעזר אומר: ספק. איזהו ספק? ישב לו בתוך ביתו – חיב; הלך לו למדינת הים – פטור. אומר רבי עקיבא: מודה אני בזה שהוא קרוב לפטור מן החובה. אמר לו בן עזאי: מה שנה זה מן היושב בביתו? שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע, וזה לא היה אפשר לו שישמע.

ג הורו בית דין לעקור את כל הגוף; אמרו: אין נדה בתורה, אין שבת בתורה, אין עבודה זרה בתורה – הרי אלו פטורין. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת – הרי אלו חיבין. ביצד? אמרו: יש נדה בתורה, אבל הבא

פירוש ברטנורא

ב ר' שמעון פוטר. כיון שפטעו הוראתם ברוב צבור: ר' אליעזר אומר ספק. הואיל והיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין ולא שאל, הרי זה כמי שנחתק לו אם חטא אם לא חטא, ומביא אשם תלוי. והלכה כר' אליעזר: איזהו ספק. כלומר כמה אומר ר' אליעזר שהוא נדון כמי שנחתק לו אם חטא אם לא חטא וחיב אשם תלוי: כשהוא יושב בביתו במדינה שהורו בה בית דין, שהיה אפשר שישמע שחזרו בהם בית דין מהוראתם: אבל הלך לו למדינת הים, ולא דוקא חלק, אלא החזיק בדרך ללכת אע"פ שעדיין לא חלק, סבירא ליה לר' עקיבא שמפני טרדתו לצאת לדרך אינו שואל אם חזרו בהן בית דין, ופטור מאשם תלוי. וכן עזאי סבר, הואיל ועדיין לא חלק היה לו לשאול. ובחי מוקי לה פלוגתיהו בגמרא. והלכה כר' עקיבא:

ג לעקור את כל הגוף. כל עיקרה של מצוה, כדמפרש ואולי: הרי אלו פטורים. דכתיב (ויקרא ד') ונגעם דבר, קרי ביה ונגעם מדבר, מקצת הדבר ולא כולו: אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור. בגמרא פריך דהא שומרת יום כנגד יום בתורה כתיב (שם ט"ו) וספרה לה, מלמד שסופרת אחד כנגד אחד, וכל מידי דכתיב בתורה אין בית דין מביאין עליו קרבן. ומפרש בגמרא כגון דאמרי ובה לא הוי אלא ביממא, כלומר, כשרואה דם ביום ולא כשרואה

משניות מבוארות – קהתי

היה אפשר לו שישמע – שביט דין חזרו בהן, והרי הוא תולה בבית דין ממש, ולפיכך הוא פטור. בגמרא מבואר, שאף בן עזאי מודה שיש הבדל בין מי שהלך למדינת הים למי שיושב בביתו, אלא שנחלקו בן עזאי ורבי עקיבא במשנתנו במי שהחזיק בדרך ללכת למדינת הים, שרבי עקיבא אומר, שאף זה קרוב לפטור מן החובה, שכן מחמת טרדתו לצאת לדרך, אינו יכול לשאול ולהיוודע שחזרו בית דין בהם, ודינו כמי שכבר הלך למדינת הים, ואילו בן עזאי סובר, הואיל ועדיין לא עזב את ביתו, דינו כיושב בביתו, וחיב אשם תלוי. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ג

משנה זו באה ללמדנו, שאין בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, אלא אם כן חזרו לבטל פרט מסוים של מצוה, אבל אם חזרו לעקור עיקרה של מצוה, הרי הם פטורין, שאין אדם סומך על הוראת בית דין לגבי מצוה המפורשת בתורה. ובגמרא אמרו: "אין בית דין חייבין עד שיויר בדבר שאין הצדוקין מודין בו (שהוא אסור, דהיינו שהורו להתיר בדבר איסור שאינו כתוב בתורה במפורש), אבל בדבר שהצדוקין מודין בו – פטורין. מהו הטעם? יז קרי בי רב הוא (לך וקרא בבית הרב, כלומר שאפילו חינוקות של בית רבן יודעין שהדבר אסור).

הורו בית דין לעקור את כל הגוף – כל גופה של המצוה, כגון אם אמרו – בית דין: אין נדה בתורה – אין איסור נידה בתורה, או אין שבת בתורה – אין התורה אוסרת כל מלאכה בשבת, או אין עבודה זרה בתורה – הואיל וכל אדם מישראל יודע שאיסורים אלו מפורשים בתורה, הרי אלו פטורין – בית הדין פטורים מפר העלם דבר של ציבור, שאין הוראתם הוראה, וכל מי שעשה על פיהם חיב קרבן חטאת, כדינו של יחיד שחטא בשוגג. אבל הורו לבטל מקצת – המצוה, ולקיים מקצת – כפי שיבואר מיד במשנתנו, הרי אלו חיבין – שאם רוב הציבור עשו על פיהם, חייבים בית הדין בפר העלם דבר של ציבור. ביצד? – הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת? אמרו – בית הדין: יש נדה בתורה, אבל הבא על שומרת יום כנגד יום, פטור – אשה הוראה דם לאחר שבעת ימי נידתה, צריכה לשמור יום אחד בטוהרה כנגד יום הטומאה, היינו שהיא טובלת למחרת יום הטמא, ואם אינה רואה בו דם, הרי היא טהורה לערב (עיי' הקדמתנו לבאור המשנה פסחים ט, ה), אבל באותו יום דינה כנידה והבא עליה חיב כרת; והורו בית דין, שהבא עליה באותו יום פטור מכרת, שאין דינה כנידה; או שאמרו: יש שבת בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, פטור – שאין הוצאה מרשות לרשות בכלל המלאכות האסורות בשבת; או שאמרו: יש

עם השוגגים האחרים שעשו על פי הוראת בית דין ומשלימים לרוב קהל, כדי לחייב בפר העלם דבר של ציבור, ואילו התולה בעצמו אינו מצטרף עם שאר השוגגים להשלימים לרוב. וכן אם רוב הקהל עשו על פי הוראת בית דין, הרי כל "התולה בעצמו" אינו מצטרף עמם, כדי להיפטור מקרבן, אלא חיב קרבן בפני עצמו (תוספות ר' עקיבא איגר; רמב"ם; המאירי).

יו ש שי

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה לדרון במי שעשה עבירה על פי הוראת בית דין, אלא שביט דין עמדו כבר בינתים על טעותם וחזרו מהוראתם, וכיון שהוא לא ידע על כך נחלקו תנאים, אם הוא פטור מקרבן חטאת או חיב.

הורו בית דין – לעבור על אחת ממצוות התורה, ועשו רוב הציבור על פי הוראתם, וידעו שפטעו – ונודע להם אחר כך שטעו, ויחזרו בהן – מהוראתם הראשונה, בין שהביאו פפרתן – פר העלם דבר של ציבור; ולהלן (משנה ה) נחלקו תנאים, אם בית דין עצמם או הציבור מביאים את הפר; ובין שלא הביאו פפרתן – שעדיין לא הובא הפר לכפרת שגגתם, והלך – היחיד. ועשה על פיהן – על פי הוראתם הראשונה, שלא ידע שחזרו בהם בית דין, רבי שמעון פוטר – אותו מקרבן חטאת, לפי שתלה בבית דין, שהוראתם פשטה ברוב הציבור. ורבי אליעזר אומר: ספק – כלומר, ספק הוא אם דינו כ"תולה בבית דין" או כ"תולה בעצמו" (דש"י); ויש מפרשים, לפי שהיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין, וכיון שלא שאל הרי זה כמי שספק אצלו אם חטא (רמב"ם); ולכן הוא מביא קרבן אשם תלוי הבא על הספק. איזהו ספק – כלומר, מתי נידון הוא כספק? ישב לו בתוך ביתו – ועשה על פי הוראת בית דין, הואיל ויכול היה לשאול בענין הוראה זו, ולא שאל, דינו כספק, והרי הוא חיב – אשם תלוי; הלך לו למדינת הים – ועשה שם על פי הוראת בית דין, הואיל ולא יכול היה לשאול, הריהו פטור – לפי שתלה בבית דין. אמר רבי עקיבא: מודה אני בזה – כהלך למדינת הים, שהוא קרוב לפטור מן החובה – שקרוב הוא להיות פטור פטור מלהיות חיב, מאחר שאם ידע שחזרו בהם בית דין. אמר לו בן עזאי: מה שנה זה מן היושב בביתו – למה שונה דינו של ההולך למדינת הים מזה של היושב בביתו? אמר לו רבי עקיבא: לפי שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע – שחזרו בית דין מהוראתם הראשונה, והרי הוא קרוב לתולה בעצמו, ולפיכך חיב הוא להביא אשם תלוי, וזה – שהלך למדינת הים, לא

על שומרת יום פגול יום, פטור; יש שבת בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, פטור; יש עבודה זרה בתורה, אבל המשתחוה, פטור – הרי אלו חבין, שנאמר (ויקרא ד, ג): "ונעלם דבר", "דבר" ולא כל הגוף.

ד הורו בית דין, וידע אחד מהן שטעו, ואמר להן: טועין אתם! או שלא היה מכלא של בית דין שם, או שהיה אחד מהן גר, או ממזר, או נתין, או זקן שלא ראה לו בנים – הרי אלו פטורין, שנאמר פאן: "עדה" (שם, שם), ונאמר להלן: "עדה" (במדבר לה, כד), מה "עדה" האמורה להלן – עד שהיה כלם ראויין להוראה, אף "עדה" האמורה פאן – עד שהיה כלם ראויים להוראה. הורו בית דין שוגגין, ועשו כל הקהל שוגגין –

פירוש ברטנורא

בלילה, דכתיב (שם) כל ימי זוכה: המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור. דאמרי הכנסה והוצאה אסורה דכתיב (שמות ט"ז) אל יצא איש ממקומו, וזיקה והושטה מותרת: המשתחוה פטור. דאמרי השתחוה דאית בה פשוט ידים ורגלים אסורה דכתיב (שם ל"ד) לא תשתחוה לאל אחר, ושאין בה פשוט ידים ורגלים מותרת. וכללא דמילתא, אין בית דין חייבין עד שיוור בדבר שאין הצדוקין מודין בו. אבל הורו בדבר שהצדוקין מודין בו, פטורין מקרבן צבור, והרבים העושים על פיהם כל אחד חייב להביא קרבן על שגגתו. מאי טעמא, דיל קרי בי רב הוא:

ד וידע אחד מהן שטעו וכו'. דאמר קרא (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו, עד שהיו כולם מסכימים בשגגה: מופלא של בית דין. הגדול שבהן, ראש הישיבה: זקן שלא ראה בנים. אינו ראוי לדרן דיני נפשות, שסתמו שהוא אכזרי ולא ירחם: ונאמר להלן עדה. ושפטו העדה: מזה עדה האמורה להלן וכו'. שנאמר בסנהדרין (במדבר י"א) והתיצבו שם עמך, בדומין לך, מיוחסין כמותך. פרט לגר ולנתין ולמזר שזאין ראויין לימנות בסנהדרין: מזדיין. שידעו בית דין שהדבר אסור, פטורים מקרבן צבור, דמזיד לאו בר קרבן הוא. והעושים שוגג, מבאים כשבה או שעירה חטאת יחיד: שוגגים ועשו מזידין אלו ואלו

משניות מבוארות – קהתי

הורו בית דין – להתיר את האסור, כמבואר במשנה הקודמת, וידע אחד מהן – מחברי בית הדין, שטעו – בהוראתם, ונאמר להן – לחבריו בבית הדין: טועין אתם – בהוראה זו, ואף על פי כן לא חזרו בהם, שלא הכירו בטעותם, והורו ברוב דעות לעבור על אחת ממצוות התורה; או שלא היה מכלא של בית דין שם – שהגדול שבהם, והוא ראש הישיבה, לא היה בישיבת בית הדין בשעת הוראה זו, אף על פי שהיה מספר מלא של שבעים ואחד חברי בית הדין (רמב"ם), או שהיה אחד מהן – מחברי בית הדין, גר, או ממזר, או נתין – שאינן ראויים להוראה; נתין הוא מן הגבוענים שנתגייירו בימי יהושע, ונקראים "נתינים" על שם הכתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים"; או זקן שלא ראה לו בנים – שאף הוא אינו ראוי לדרן דיני נפשות, לפי שדרכו להיות אכזרי; בכל המקרים הללו, אם הורו בית דין, ורוב העם עשו על פיהם, הרי אלו – בית הדין, פטורין – מקרבן ציבור, וכל מי שעשה על פיהם חייב קרבן חטאת, כדין יחיד שחטא בשגגה; שכן בפרשת הוראת שוגג כתוב (ויקרא ד, ג): "ואם כל עדת ישראל ישגו", ודרשו: עד שיוור כולם, ומכאן – שאם אחד אמר: טועים אתם, אין הוראתם הוראה; ואם לא היה שם מופלא של בית דין מבואר הטעם בגמרא: "מפני מה אמרו: הורו בדבר שהצדוקים מודים בו פטורין? מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו; לא היה מופלא של בית דין שם גם כן פטורים, מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו". ומניין, שאם היה אחד מהם גר או ממזר וכו', שפטורין? שנאמר פאן: "עדה" – "ואם כל עדת ישראל ישגו" (שם); ונאמר להלן: "עדה" – "ושפטו העדה" (במדבר לה, כד), מה "עדה" האמורה להלן – כדיני נפשות, עד שהיה כלם ראויין להוראה – שכתוב (במדבר יא, יז): "ונשאו אתך במשא העם", ודרשו: "אתך" בדומים לך, מיוחסים כמותך, פרט לגר ולמזר ולנתין, שאינם ראויים להימנות בסנהדרין, אף "עדה" האמורה פאן – בפרשת הוראת שוגג, אין בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, עד שהיה כלם ראויים להוראה – ולכן אם היה אחד מהם גר או ממזר או נתין, או זקן שלא ראה לו בנים, פטורין מקרבן. הורו בית דין שוגגין – שטעו בהוראתם, ועשו כל הקהל שוגגין – על סמך הוראת בית הדין, שלא ידעו שבית דין טעו, מביאין פר – היינו פר העלם דבר של ציבור, כאמור בתורה (ויקרא ד, יז): "והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ואילו העושים פטורים. מזדיין – הורו בית דין במזיד להתיר את האסור, שידעו שאסור והורו שמוותר, ועשו שוגגין –

עבודה זרה בתורה, אבל המשתחוה – לעבודה זרה, פטור – שאין דינו כעובד עבודה זרה, הרי אלו חבין – בקרבן ציבור, כמו שבארנו לעיל, שנאמר: "ונעלם דבר", "דבר" ולא כל הגוף – אין בית דין חייבים על הוראת שוגג, אלא אם כן נעלם מהם פרט מסוים של האסור, אבל אם עקרו כל הגוף של האסור, פטורים מקרבן, והעושים על פיהם חייבים. – בגמרא מבואר, שאף לגבי הפרטים הנזכרים במשנתנו, אין בית דין חייבים על הוראתם בשוגג, לפי שכל הדינים הללו מפורשים הם בתורה, וכל שהורו לבטל אסור המפורש בתורה, אין הוראתם כלום; והרי דין שומרת יום כנגד יום מפורש בתורה, שנאמר (ויקרא טו, כח): "וספרה לה", למד שסופרת יום כנגד יום; והוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים מפורשת בתורה, שכתוב (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו", ופירשו: אל יצא איש עם הכלי שבידו; וכן המשתחוה מפורש בתורה, שכתוב (שמות לד, יד): "לא תשתחוה לאל אחר". מכאן שאף בכל אלו אין הוראתם הוראה, לפי שאין בית דין חייבים עד שיוור בדבר שאין הצדוקים מודים בו (וכמו שהזכרנו בהקדמה לבאור משנתנו). אלא שכן הוא ביאור הדברים במשנתנו: הורו בית דין שלא אסרה התורה שומרת יום כנגד יום אלא אם כן ראתה דם ביום, שכתוב (ויקרא טו, כז): "כל ימי זוכה", אבל אם ראתה בלילה מותרת לבעלה; או שאמרו: המוציא מרשות לרשות חייב, אבל הזורק והמושט מרשות לרשות, כיון שאינו יוצא ממקומו, פטור; או שאמרו, שאין המשתחוה לעבודה זרה חייב אלא בפישוט ידים ורגלים, אבל בלי פישוט ידים ורגלים פטור – בכל הפרטים הללו, אם רוב הציבור עשו על פיהם, בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, והעושים פטורים.

מה שלמדים במשנתנו: "ונעלם דבר" – דבר ולא כל הגוף, מפרשים בגמרא: קרא בו "ונעלם מדבר". כלומר שהם של "ונעלם" נקראת גם עם "ונעלם" וגם עם "דבר", ומכאן דרשו: "ונעלם מדבר" – מדבר ולא כל הדבר (רש"י).

שבת קודש

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאין בית דין חייבים קרבן ציבור, אלא אם כן הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, כמו שבארנו שם, מסייפה משנתנו לפרט תנאים נוספים בענין הוראת שוגג של בית דין המחייבת קרבן ציבור, והם: א. שכל בית דין יסכימו להוראה זו, ולא יהיו בה כל חילוקי דעות, אפילו מצד אחד מהם; ב. שכל בית הדין ישתתפו בהוראה; ג. שראש הישיבה ימציא עם בית הדין בהוראה זו; ד. שחברי בית הדין יהיו כולם ראויים להוראה; ה. שהיו בית דין שוגגים בהוראתם, ורוב הקהל יעשו שוגגים על פיהם, כמבואר במשנה.

מביאין פרי; מזידין, ועשו שונגין – מביאין כשפה ושעירה; שונגין, ועשו מזידין – הרי אלו פטורין.
ה הורו בית דין, ועשו כל הקהל או רבן על פיהם – מביאין פרי, ובעבודה זרה – מביאין פרי ושעיר; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה – מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים. רבי שמעון אומר: שלשה עשר פרים, ובעבודה זרה – שלשה עשר פרים ושלשה עשר שעירים, פרי ושעיר לכל שבט ושבט, פרי ושעיר לבית דין. הורו בית דין, ועשו שבועה שבטים, או רבן, על פיהם – מביאין פרי, ובעבודה זרה, מביאין פרי ושעיר; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: שבועה שבטים שחטאו – מביאים שבועה פרים, ושאר שבטים שלא חטאו – מביאין על ידיהן פרי; שאף אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאים. רבי שמעון אומר: שמונה פרים, ובעבודה זרה – שמונה פרים ושמונה שעירים, פרי

פירוש ברטנורא

פטורים. בית דין פטורים שהרי לא עשו הקהל מפי הוראתם ולא תלו מעשיהם בבית דין, שהרי ידעו שבית דין טעו. וכל העושים פטורים, שהרי מזידין הן ומזיד לאו בר קרבן הוא:

ה מביאין פרי. האמור בויקרא והקריבו הקהל פרי: **ובעבודה זרה מביאים פרי ושעיר.** ואם הורו להתיר באיסור עבודה זרה, מביאים פרי ושעיר האמור בפרשת שלח לך, וכי תשנו ולא תעשו את כל המצות האלה, מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות, הוי אומר זו עבודה זרה, ובתיב התם (שם פ"ו) וזהו אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פרי בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת. ור' מאיר סבר, האי והקריבו הקהל פרי האמור בויקרא בשגגת שאר עבירות, וכן ועשו כל העדה פרי ושעיר האמור בשלח לך בשגגת עבודה זרה, הקהל שהורה בלכוד הן המביאים אותם, והן בית דין הגדול: **שנים עשר שבטים מביאין.** דסבר ר' יהודה כל שבט ושבט אקרי קהל, שנאמר (דברי הימים ב' כ') ויעמוד יהושפט בקהל יהודה: **שלשה עשר פרים.** דסבר ר' שמעון שאין בית דין ששגגו בהוראה מתכפרים בפריים ושעירים של השבטים, אלא חייבים להביא פרי ושעיר לעצמם: **שבועה שבטים.** שהם רוב מנין של שבטים, אע"פ שהן מיעוט ישראל. או רוב מנין ישראל אע"פ שיהיו מיעוט מנין השבטים, ואפילו עשה שבט אחד והוא רוב ישראל. מביאים כל

משניות מבוארות – קהתי

יהודה"; מכאן סובר רבי יהודה, שאם חטא רוב הציבור, מביאים פרי לכל שבט ושבט; ובעבודה זרה – פרי ושעיר לכל שבט ושבט. **רבי שמעון אומר:** שלשה עשר פרים, ובעבודה זרה, שלשה עשר פרים ושלשה עשר שעירים – סובר רבי שמעון: אמנם כל שבט חייב להביא קרבן, כדעת רבי יהודה, אבל בית דין חייבים להביא קרבן לעצמם ואינם מתכפרים בקרבן הציבור, ולפיכך מביאים פרי לכל שבט ושבט ופרי לבית דין; ובעבודה זרה, פרי ושעיר לכל שבט ושעיר, פרי ושעיר לבית דין – כמבואר לעיל. והלכה כרבי יהודה. שציבור מביאין ולא בית דין. הורו בית דין, ועשו שבועה שבטים – שהם רוב מנין השבטים, אף על פי שהם מיעוט הציבור, או רבן – רובו של כל שבט ושבט (ושם); ויש מפרשים: רובן של ישראל, אף על פי שהם מיעוט מנין השבטים, על פיהם – על סמך הוראת בית דין, **מביאים פרי** – בית דין מביאים פרי העלם דבר של ציבור; **ובעבודה זרה, מביאין פרי ושעיר** – אם הורו להתיר באיסור עבודה זרה, בית דין מביאין פרי לעולה ושעיר לחטאת, **דברי רבי מאיר** – שלדעתו, אם רוב הציבור עשו על פי הוראת בית דין הגדול, חייבים בית דין בלבד להביא קרבן. **רבי יהודה אומר:** שבועה שבטים שחטאו, מביאים שבועה פרים, ושאר שבטים שלא חטאו, מביאין על ידיהן פרי; שאף אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאים – כל שבט ושבט, אף שלא חטא, מביא פרי לעצמו בשביל החוטאים (גמרא; רמב"ם); כלומר שלדעת רבי יהודה, אם רוב השבטים חטאו, אף על פי שהם מיעוט מכל ישראל, או שרוב ישראל חטאו, אף על פי שהם מיעוט ממנין השבטים, ואפילו עשה שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל, מביאים שנים עשר פרים, פרי לכל שבט ושבט (רמב"ם). **רבי שמעון אומר:** שמונה פרים – שבעה לשבעת השבטים שחטאו, ואחד לבית דין, **ובעבודה זרה, שמונה פרים ושמונה שעירים,** פרי ושעיר לכל שבט ושעיר, ופרי ושעיר לבית דין – שרבי שמעון חולק על רבי יהודה וסובר, שאותם השבטים שלא חטאו, אינם מביאים קרבן כלל. והלכה כרבי יהודה. הורו בית דין של אחד מן השבטים – להתיר את האסור, ונעשה אותו השבט על פיהם – על פי הוראת בית דין, אותו השבט הוא חייב – אף שאין בו רוב מנין ישראל, שהרי לענין בית דין רוב הוא (חמאירי), ושאר כל השבטים

ועשו הקהל בשוגג, שסמכו על הוראתם של בית דין, **מביאין כשפה ושעירה** – כל אחד מן הקהל חייב להביא קרבן חטאת, כשבה או שעירה, כדינו של יחיד שחטא בשגגה (עין בפתיחה למסכתנו). אבל בית דין פטורים מפר העלם דבר של ציבור, שהרי מזידים היו ואינם בני קרבן. **שונגין** – הורו בית דין בשוגג להתיר את האסור, **ועשו מזידין** – ועשו הקהל במזיד, שידעו שבית דין טעו, **הרי אלו פטורין** – גם בית דין וגם העושים פטורים מקרבן: בית דין פטורים, שהרי הקהל ידעו שבית דין טעו ולא סמכו על הוראתם; וכל אחד מן הקהל פטור מקרבן חטאת, שהרי מזידים היו, ומזיד אינו בן קרבן.

באור משנה ה

במשנה הקודמת למדנו: "הורו בית דין שונגים, ועשו כל הקהל שונגין, מביאין פרי", שכתוב (ויקרא ד, יד): "והקריבו הקהל פרי בן בקר לחטאת", ובעיה היא: מי הם "הקהל" המביאים את הפרי? בדבר זה נחלקו במשנתנו רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון.

הורו בית דין – בטעות להתיר את האסור, **ועשו כל הקהל או רבן** – של הקהל, על פיהם – על סמך הוראת בית דין, **מביאין פרי** – בית הדין מביאים פרי העלם דבר של ציבור, **ובעבודה זרה** – אם הורו בית הדין להתיר באיסור עבודה זרה, ועשו כל הקהל או רובן על פיהם, **מביאין** – בית דין, **פרי ושעיר** – פרי לעולה ושעיר לחטאת, שכן כתוב (במדבר טו, כב-כד): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ואמרו: בעבודה זרה הכתוב מדבר, שהיא שקולה כנגד כל המצוות, וכתוב שם: "וזהו אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, ועשו כל העדה פרי בן בקר אחד לעולה... ושעיר עזים אחד לחטאת", **דברי רבי מאיר** – סובר רבי מאיר, שמה שכתוב בשגגת שאר עבירות: "והקריבו הקהל פרי", וכן מה שכתוב בשגגת עבודה זרה: "ועשו כל העדה פרי... ושעיר", הכוונה היא לבית דין הגדול. **רבי יהודה אומר:** שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה, מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים – שלדעת רבי יהודה, כוונת הכתוב "והקריבו הקהל", וכן "ועשו כל העדה", לציבור ולא לבית דין, דהיינו שהציבור מביאים את הקרבן, וכל שבט ושבט נקרא "קהל", כמו שכתוב (בדאשית טז, ד): "ונתתיך לקהל עמים", וכן כתוב (דברי הימים ב, ח): "ויעמוד יהושפט בקהל

וְשַׁעִיר לְכָל שֶׁבַט וְשֶׁבַט, וּפָר וְשַׁעִיר לְבֵית דִּין. הָזֶה בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁבָטִים, וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט עַל פִּיהֶם – אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט הוּא חֵיב, וְשָׂאָר כָּל הַשְּׁבָטִים פְּטוּרִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אִין חֵיבִין, אֶלָּא עַל הֶרְתִּית בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּלִבָּהּ, שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא ד, יג): "וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ", וְלֹא עֲדַת אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט.

פירוש ברטנורא

שאר השבטים שלא חטאו על ידי אלו החטאים: שמונה פרים. דסבר ר' שמעון שאין אותן שלא חטאו מביאים על ידי החטאים. והלכה כר' יהודה: ועשה אותו שבט. לעצמו, ואין כאן רוב מנין ישראל ולא רוב השבטים: וחכמים אומרים אין חייבים וכו'. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

רוב הקהל, ולפיכך אומר בכאן: "ושאר כל השבטים פטורים", לפי שהיה אותו השבט עושה בהוראת עצמו. וחכמים אומרים: אין חייבין – קרבן ציבור, אלא על הורית בית דין הגדול בלבד – של שבעים ואחד, שנאמר: "וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ", וְלֹא עֲדַת אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט – לדעת חכמים אין חייבים בפר העלם דבר של ציבור אלא אם כן הורו בית דין הגדול ועשו על פיהם רוב ישראל כולו, או רוב מנין השבטים. והלכה כחכמים.

פְּטוּרִים – שהרי אין כאן לא רוב ציבור ולא רוב שבטים (שם), דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה – בגמרא מדייקים מכאן, שלדעת רבי יהודה אין שאר השבטים פטורים אלא אם כן עשה שבט אחד על פי הוראת בית דינו, אבל אם עשה שבט אחד על פי הוראת בית דין הגדול, אפילו שאר השבטים חייבים; ומבואר הטעם ב"המאירי": הואיל ושבט אחד נקרא "קהל", ואף על פי שאין באותו השבט רוב ציבור. אבל הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "לדעת רבי יהודה, שבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול, שאר השבטים מביאין על ידו, כשהיה

המשך ביאור למס' קנים ליום שישי עמ' ב

עליה להביא קן מבני יונה לספק נדרה, שמא נדרה להביא בני יונה 39
דווקא, ותביא את כולם יחד, על מנת שיבואו התורים ובני היונה 40
עם עולת חובתה, ונמצא שבסך הכל עליה להביא חמש פרידים 41
נוספות. 42
ו. ואם שתי הקנים שהביאה לחובתה ולנדרה היו מִשְׁנֵי מִינֵין, 43
שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה 44
לחובתה, תביא עוד שש פרידים, שלשה תורים ושלשה בני יונה. 45
טעם הדבר הוא, שכיון שעליה להביא את שתי הקנים הבאות 46
לנדרה יחד עם עולת חובתה, עליה להביא עולה זו מאותו מין 47
שבאה חטאת חובתה, וכיון שאינה יודעת מאיזה מין קרבה קן 48
חובתה, אינה יודעת איזו עולה להביא לחובתה עתה יחד עם 49
הקנים הבאות לנדרה, אם תור או בן יונה, ומספק עליה להביא 50
את שניהם. נמצא שעם שתי הקנים הבאות לנדרה, שתי תורים 51
ושני בני יונה, עליה להביא עוד תור ובן יונה לספק עולת חובתה 52
ואחד מהם נדבה שהלא חייבת אחד בלבד, ובסך הכל ששה 53
פרידים. 54
ז. ואם אשה זו, שנדרה קן ופירשה נדרה ואינה יודעת מה פירשה, 55
תִּתְּנֶנָּהּ – (האשה נתנה את הקנים) לַבֶּהּ, וְאִינָהּ יִדְעֶת מַה נִּתְּנָהּ, אם 56
תורים או בני יונה או שקן אחת תורים וקן אחרת בני יונה, וְהֵלֵךְ 57
הַבֶּהּ וְעָשָׂה אֶת הַקְּנִים וְהַקְּרִיב, וְאִין יִדְעֶת מַה עָשָׂה בָהֶן, או עשאן 58
כולן למעלה, כלומר שכולן עולות, או שעשאן כולן למטה, שכולן 59
חטאות, או מחצה עולות ומחצה חטאות, נמצא שמפני הספק אף 60
ידי חובתה לא יצאה, שמא עשה הכל חטאת ואין כאן עולה או 61
שמא עשה הכל עולה ואין כאן חטאת, על כן היא צריכה להביא 62
עוד פְּרִידִין אַרְבַּע לעולות לַנֶּדְרָה, שתי תורים ושני בני יונה, שמא 63
נדרה תורים או שמא נדרה בני יונה, וְעוֹד שְׁתֵּים לְעוֹלַת חוֹבָתָהּ, 64
תור ובן יונה, שמא בקן חובתה היתה החטאת כשירה ונתחייבה 65
בעולת חובתה מאותו מין, וכיון שאין ידוע איזה מין היה, עליה 66
להביא תור ובן יונה, וְעוֹד חֲטָאִת אֶחָת מאיזה מין שתרצה, שמא 67
עשה הכל למעלה ונמצא שלא הביאה חטאת כלל. ומה שיכולה 68
היא להביאנה מכל מין שתרצה ואין אומרים שמא קרבה עולת 69
חובתה מן המין השני ונתחייבה להביא את החטאת מאותו מין, 70
משום שמין הקן נקבע בחטאת ולא בעולה. וכיון שנפסלה החטאת 71
יכולה להביא את החטאת מכל מין שתרצה, והעולה שהיא 72
מאותו מין שבשתיים (תור ובן יונה) שהיא מביאה לחובתה תעלה 73
כבת זוגה, ואילו העולה הראשונה נפסלה משום שאין לה בן זוג. 74
והעולה מכל זה שהיא צריכה להביא עוד שבעה פרידים, שלשה 75
תורים ושלשה בני יונה ועוד אחת מאיזה מין שתרצה. 76

תורים ושני בני יונה, וכולן לקרבנות עולה. טעם הדבר הוא שכיון 1
שאין ידוע איזו קן קרבה לנדרה, אם קן התורים או קן בני היונה, 2
אין ידוע מה עליה להשלים עבור מה שנפסל, אם תור או בן יונה, 3
וכן אין ידוע אם הקריבה לנדרה תורים ומספק היא חייבת לנדרה 4
עוד קן של בני יונה, או שהקריבה לנדרה בני יונה ומספק היא 5
חייבת לנדרה עוד קן של תורים, ואינה יוצאת מידי ספיקות אלו 6
עד שתביא שתי קנים, קן תורים וקן בני יונה, ותתנה ותאמר, אם 7
מלכתחילה נתחייבתי בתורים לנדרתי, וקרבה לנדרתי קן התורים, 8
ונפסל תור אחד, תור אחד משני התורים הללו יהיה תחתיו והתור 9
השני הוא נדבה, ואם קרבו לנדרתי בני היונה ונתחייבתי בתורים 10
כאמור יהיו לנדרתי שתי התורים, ובין כך ובין כך שני בני היונה 11
יהיו לנדרה, ואם מלכתחילה נתחייבתי בבני יונה לנדרתי, וקרבה 12
לנדרתי קן בני היונה, ונפסל בן יונה אחד, בן יונה אחד משני בני 13
היונה הללו יהיה תחתיו ובן היונה השני הוא נדבה, ואם קרבו 14
לנדרתי התורים ונתחייבתי לנדרתי בבני יונה כאמור, יהיו לנדרתי שני 15
בני היונה, ובין כך ובין כך שתי התורים יהיו לנדרה. 16
ה. ואם גם כָּךְ עָשָׂה נִדְרָה להביאנו עם חובתה, דהיינו שאמרה 'הרי 17
עלי קן להביאנה עם הקן בה אני מחוייבת לפידתי', נתחייבה בכך 18
להביא את נדרה עם חובתה יחד, וכיון שפירשה את נדרה ואינה 19
יודעת מה פירשה, אם תורים או בני יונה, כדלעיל, נמצא שמפני 20
הספק נתחייבה בתחילה להביא עם קן חובתה עוד שתי קנים 21
משני המינים, קן תורים וקן בני יונה, ועתה שהביאה שתי קנים 22
בלבד וממין אחד, לא יצאה ידי נדרה, שמא נדרה להביא מן המין 23
השני, ועליה להביא קן נוספת מן המין השני ולהוסיף ולהביא עמו 24
עוד עולה אחת במקום עולת חובתה על מנת שתבוא קן זו של 25
המין השני עם עולת חובתה. אמנם גם בזה אין די, שהלא נפסלה 26
עולה אחת מהקן שהביאה לנדרה כיון שהבדל עשה פרידה אחת 27
למטה כדין חטאת, ושמא הוא הקן שנתחייבה לנדרה ואין די 28
שתשלים את אותה פרידה לבדה, שהלא על הקן כולו לבוא עם 29
עולת חובתה יחד, ונמצא שעליה להביא קן זו כולה ולא רק את 30
זו שנפסלה ודווקא יחד עם עולת חובתה, ועל כן היא צריכה 31
להביא עוד חֲמֵשׁ פְּרִידִין שיקרבו לעולה למעלה, אחד ממין חובתה, 32
ועוד שתי תורים ושני בני יונה לנדרה, ובה יצאה ידי כל 33
הספיקות, שהביאה את נדרה עם עולת חובתה. וכל זה כאשר 34
הביאה מתחילה את חובתה ואת נדרה מִיָּחָד. דוגמא לדבר, 35
שהביאה קן חובתה וקן נדרה מתורים, ונפסל תור אחד מקן נדרה. 36
אין די שתביא תור אחר תמורתו, אלא עליה להביא את הקן כולו 37
ולהביא עוד תור עבור עולת חובתה על מנת שיבואו יחד. ועוד 38

רש"י

לא יצא — דיעבד הוא. **וממאי** — דחוץ מחרש דקאמר מתניתין אפילו בדיעבד קאמר, ורבי יוסי היא דפסל בדיעבד. **ולכתחלה הוא דלא** — ובהא איבא למימר דאפילו רבי יהודה מודה, דהא לא שמעינן ליה דפליג אלא בדיעבד. **מדסיפא רבי יהודה** — דקתני: ורבי יהודה מכשיר בקטן. **לא דמי רישא לפסולה וסיפא להכשירה** לא גרסינן ליה, דלישנא יתירא הוא. אלא הכי גרסינן: **ודלמא רבי יהודה היא ותרי גווני קטן, וחסורי מיחסרה כו' הכל כשירין לקרות את המגילה חוץ מחרש שומע וקטן** — הא כדאיתא והא כדאיתא, חרש לכתחילה ושומע אפילו בדיעבד. **במה דברים אמורים בקטן שלא הגיע לחינוך** — לחינוך מצות, כגון בן תשע וכן עשר, כדאמרין ביומא בפרק בתרא (פב, א). **במאי אוקימתא כרבי יהודה** — ואשמעת לן דכי אמר רבי יהודה בלא השמיע לאזנו יצא — בדיעבד קאמר, ולא לכתחילה. **אלא הא דתניא כו' תורם** — ואף על פי שהוא צריך לברך, ואין אזניו שומעות הברכה שהוא מוציא מפיו.

בקטן שלא הגיע לחינוך — שלא הגיע לגיל שחייבים לחנכו לקיום המצוות, כגון בן תשע או עשר שנים, אבל בקטן שהגיע לחינוך, אפילו לכתחילה מוציא, מפני שרבי יהודה מכשיר בקטן כזה שהגיע לחינוך. ולפי זה נשאר, שבאמת את כל

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יט ע"ב: **משנה** המשנה מבארת מי כשר ומי פסול לקרוא המגילה: **הכל כשירין לקרות את המגילה, חוץ מחרש המדבר ואינו שומע, שומע שאין בו דעת, וקטן** אף שהגיע לגיל חינוך. **רבי יהודה מכשיר בקטן** שהגיע לחינוך.

גמרא שנינו במשנה שחרש אינו כשר לקרוא את המגילה, משום שאינו יכול להשמיע לאזנו. הגמרא דנה כאיזה תנא הולכת משנה זו:

מבררת הגמרא: **מאן תנא** דין זה שחרש דיעבד נמי לא — שאף בדיעבד אינו מוציא אחרים ידי חובתם. משיבה הגמרא: **אמר רב מתנה, משנתנו כשית רבי יוסי היא, דתנן במשנה (ברכות טו), הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, יצא. רבי יוסי אומר, לא יצא.** ומבואר שרבי יוסי סובר שכל שלא שמע את אמירתו לא יצא, והוא הדין לחרש של משנתנו לגבי קריאת המגילה.

הגמרא רוצה להעמיד את המשנה כרבי יהודה: **וממאי** דמשנתנו כרבי יוסי היא, וכוונתה שדיעבד נמי לא יצא, דלמא כרבי יהודה היא הסובר שבדיעבד יצא אך לכתחילה אין לעשות כן, ואף למשנתנו לכתחילה הוא דלא, הא דיעבד שפיר דמי.

הגמרא דוחה אוקימתא זו: **לא סלקא דעתך, דהרי קתני במשנה חרש דומיא דשומע וקטן, שהרי נכללו יחד, מה שומע וקטן דיעבד נמי לא, שהרי אינם בני דעת ופטורים מכל המצוות, אף חרש דיעבד נמי לא, ואם-כן אין להעמיד את המשנה כרבי יהודה.** הגמרא דוחה את הדחיה: **ודלמא הא פדאיתא והא פדאיתא, כלומר שכל אחד נשנה כדינו, שחרש פסול לכתחילה וכשר בדיעבד כרבי יהודה, ואילו שומע וקטן פסולים אף בדיעבד.**

הגמרא דוחה באופן אחר שאי אפשר להעמיד את המשנה כרבי יהודה: **מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן, מבבל דרישא** שפוסלת בקטן **לאו רבי יהודה היא** אלא תנא אחר, שכן לא יתכן שרבי יהודה חולק על עצמו. (דוחה הגמרא: **ודלמא בולא רבי יהודה היא, ולא בא לחלוק על עצמו אלא לבאר דבריו.** מתרצת הגמרא: **מי דמי הרישא לסיפא, הלא הרישא לפסולה וסיפא לכשירה, ולכן לא יתכן שאינם חולקים).** הגמרא דוחה את הדחיה: **ודלמא בולא רבי יהודה היא, ואין להקשות שיש סתירה בין הרישא לסיפא משום שתרי גווני קטן קתני לה — שיש שני אופנים בקטן, והמשנה חסורי מיחסרה, והכי קתני, הכל כשירין לקרות את המגילה חוץ מחרש שומע וקטן, במה דברים אמורים שקטן אינו מוציא, אלא בקטן שהגיע לחינוך, אפילו לכתחילה מוציא, מפני שרבי יהודה מכשיר בקטן כזה שהגיע לחינוך. ולפי זה נשאר, שבאמת את כל המשנה שנה רבי יהודה, ופסול החרש שבמשנתנו הוא רק דין לכתחילה, אך בדיעבד השומע ממנו יצא.**

הגמרא דוחה את האוקימתא הזו: **במאי אוקימתא** למשנתנו, **כרבי יהודה, ולפי זה מה שאמר רבי יהודה בקריאת שמע שאם לא השמיע לאזנו יצא, הוא רק בדיעבד, אך לכתחילה צריך להשמיע לאזנו, אלא הא דתני (רבי) יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי בברייתא, חרש המדבר ואינו שומע, תורם תרומה מפירותיו לכתחילה אף שהוא צריך לברך ואינו שומע את הברכה שמוציא מפיו, מני — מי התנא ששנה ברייתא זו המתירה זאת לכתחילה, אי רבי יהודה, הרי סבר שבדיעבד אין כן, לכתחילה לא, ואי רבי יוסי, הרי סבר שבדיעבד נמי לא.** ומוכרח שברייתא זו נשנית כרבי יהודה, ואם כן רבי יהודה סבר שמותר אף לכתחילה, ומשנתנו שפסלה בחרש אין להעמידה כרבי יהודה.

מַעַל עַד דְּבִיקָה בְּקִרְיָה עַצִּי חוֹלִין שְׁזוּהוּ שִׁינוֹ מִמְּלֹאכֶת קוֹדֶשׁ
לְמַלְאכַת חוֹל, וְיִפְגַּם גּוֹף הַקִּרְדּוֹם וְיִפְגַּם.
וְאִקְשָׁה רַחֲמָנָא אֶת הַמַּעֲלָה לְתַרְיָקָה, כְּדִי לְלַמְדָּנָה, מַה וְ-כִמּוֹן
בְּתַרְיָקָה שֶׁבַענִין וְרַחֲמָנָא נִאֲמַר (וְהִקְרָא כִּבִּי) 'כִּי יֵאָכֵל, וְדוֹרְשִׁים
פָּרָשׁ לְמִזְיָן – שְׁדוּקָא עַל מַעֲשֵׂה הַנָּהָה חַיִּיב חוֹמֶשׁ, אֲבָל הַשּׁוֹפָר
אוֹכְלִין אוֹ מִשְׁקִין שֶׁל תְּרוּמָה וְלֹא נִהְנֶה מִזֶּה אוֹיֵנו חַיִּיב חוֹמֶשׁ, גַּבִּי
הַקִּדְשׁ נָמִי – כֵּן הִדְבֵּר לִגְבִּי הַקִּדְשׁ, כֹּל דְּבַר אֲכִילָה, כִּי מִזִּיק לִיָּה –
הַמִּזִּיק דְּבַר הָרָאוּי לְאִכְלִילָה (וְהוּא הַדִּין לְמִזְיָן שְׁאֵר דְּבַרֵּי הַקִּדְשׁ
שְׁאִינִם דְּבַרֵּי מֵאֲכָל בְּלֹא שְׁנֵהָנָה מֵהֶם) פְּטוּר מִמַּעֲלָה, שְׁאִין חַיִּיב
מַעֲלָה עַד שִׁיחֲנָה.
הַגְמָרָא עוֹבֵרֶת לְדוֹן בְּדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה. שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנָה: פִּיֶּצֶד הוּא דְּבַר
שְׁאִין דְּרַכּוֹ לְהִיפּוֹגֵם, נִתְּנָה קִפְּלָא וְ-עֵנֶק שֶׁל זֶהְבִּי בְּצוּרָה וְכוּ',
שֶׁתָּה בְּכוֹס שֶׁל זֶהְבִּי, כִּיּוֹן שְׁנֵהָנָה מַעַל. שְׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: אָמַר לִיָּה
רַב כְּהֵנָּה לְרַב יוֹדִי, וְכִי דִּהְבָּא לֹא פִּרְ אִיפְגּוּמִי הוּא – וְכִי כְּלִי זֶהְבִּי
אִינִם עֲשׂוּיִים לְהִיפּוֹגֵם, וְהָלֹא הָאֵל דִּהְבָּא דְּכִלְתִּיהָ דִּינוֹן – אוֹתוֹ זֶהְבִּי
שְׁהִיָּה לְכַלְתּוֹ שֶׁל נֹחַ, שְׁהִיָּה אֹדֶם עֲשִׂיר וְנֹתָן זֶהְבִּי וְתַבְשִׁיטִים
לְכַלְתּוֹ, וְשִׁקֵּל אוֹתָם כִּשְׁנֵתָן לֹה וְלֹאֲחֵר זְמַן חֲזוֹר וְשִׁקֵּל וְנִמְצָא
שְׁחֲסוֹר מִמִּשְׁקֶלָם, לְהִיבָא אֹל – לְהִיכֵן הֵלֵךְ הַזֶּהְבִּי שְׁנִפְחָתָה, אֲלֵא
מוֹכַח שֶׁגַם זֶהְבִּי עֲשׂוּי לְהִיפּוֹגֵם, וְאִם כֵּן מְדוּעַ שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנָה שְׁדִין
כְּלִי זֶהְבִּי כְּדִין דְּבַר הַקִּדְשׁ שְׁאִינוֹ עוֹמֵד לְהִיפּוֹגֵם.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אָמַר לִיָּה רַב יוֹדִי לְרַב כְּהֵנָה בְּשׁוֹן צָחוֹת, דְּלִמָּא
דִּהְבָּא דְּרַמְיִין בְּלִתִּיָּה הוּא – יִתְכֵּן שֶׁהֵלֵךְ הַזֶּהְבִּי הָיָה לְאוֹתוֹ מִקּוֹם
שְׁכָלוֹתֶיהָ רְגִילוֹת לְהַשְׁלִיךְ שֶׁם אֶת תַּבְשִׁיטֶיהָ. כְּלוּמָר, שְׁמַהוּזָה
שֶׁל כְּלָתוֹ שֶׁל נֹחַ אֵין לְהוֹכִיחַ מֵאוֹמָה, לְפִי שֶׁלֹּא הִיתָה מִשְׁמֶרֶת
אוֹתוֹ בְּצוּרָה הָרְאוּיָה אֲלֵא מִנִּיחָה אוֹתוֹ בְּכָל מִקּוֹם הַמְּזוּדָּמֵן כְּדָרְךְ
שְׁעוֹשׂוֹת כְּלוֹתֶיהָ, וְכֵשֶׁל כֵּךְ חֲסָרוֹ מִמִּשְׁקֶלָם, אֲבָל סָתֵם זֶהְבִּי
הַמִּשְׁתַּמֵּר יִפָּה אִינוֹ נַחֲסֵר, וְלִכֵּן שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנָה שְׁדִינִם כְּדַבֵּר שְׁאִין
בּוֹ פֶּגַם.
הַגְמָרָא מְבִיאָה תִּירוֹץ נוֹסֵף: וְעוֹד הִשִּׁיב רַב יוֹדִי לְרַב כְּהֵנָה, נְהִי
דִּלָּא אִיכָּא נִתְּנָה וְפֶגַם לְאַלְתֵּר, כְּלוּמָר, הָגַם שְׁמִשְׁנָתוֹ מוֹכַח שְׁאִין
הַזֶּהְבִּי נַחֲסֵר, אֲבָל אֵין לְהוֹכִיחַ מִזֶּה אֲלֵא שְׁאִינוֹ נַחֲסֵר מִיֵּד בִּשְׁעָה
שְׁנֵהָנִים מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן הִנֵּהנָה מִמֶּנּוּ וְלֹא פִּגְמוֹ מַעַל, לְעוֹלָם מִי לֹא
אִיכָּא פֶּגַם – וְכִי יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִזֶּה שְׁלַעוֹלָם אֵין הַזֶּהְבִּי נִפְגַּם, וְאַצֵּל
כְּלָתוֹ שֶׁל נֹחַ, הִיָּה הִדְבֵּר לְאַחֵר זְמַן רַב וְלִכֵּן נַחֲסֵרוֹ.
הַגְמָרָא דִּנָּה בְּדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה לִגְבִּי הִנֵּהנָה מִן חֲטָטָה: הַנִּתְּנָה מִן
הַחֲטָטָה כִּשְׁהִיא חִיָּה לֹא מַעַל עַד שִׁיפּוֹגֵם וְכוּ'. שְׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא:
מְדוּעַ לֹא מַעַל הִנֵּהנָה מִחֲטָטָה עַד שִׁיפּוֹגֵם, מְכַדֵּי אֵי – אִם מְדוֹבָר
בְּכִתְּוֶהָ תְּמִימָה שְׁאִין בַּה מוֹם, הִרִי אֵי אֲפִשְׁר לְפַדּוּתָה בְּדָמִים
וְעוֹמֵדֶת לְהַקְרִיבָה, וְנִמְצָא שְׁאִין בַּה תּוֹרֶת פְּגִימָה, כִּי גַם אִם יִכְחַשׁ
בְּשֶׁרָה וְיַפְחָתוֹ דְּמִיָּה מִחֲמַת הַנָּתָה, רְאוּיָה הִיא לְכַפֵּרָה וְלֹא
נִפְגַּמָה, וְאִם כֵּן הִיָּנוּ בּוֹם שֶׁל זֶהְבִּי – רְאוּיָה שִׁיחִיָּה דִּינָה כְּדִין כּוֹס שֶׁל
זֶהְבִּי שְׁגַם אִם נִהְנֶה וְלֹא פֶּגַם מַעַל, וּמְדוּעַ שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנָה שֶׁלֹּא מַעַל
עַד שִׁיפּוֹגֵם.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אָמַר רַב פֶּפְסָא, בְּכַעֲלָת מוֹם עֲקִינִין – מִשְׁנָתוֹ
עוֹסֶקֶת בְּחֲטָטָה שְׁנַפֵּל בַּה מוֹם שְׁנַפְסָלָה לְהַקְרִיבָה וְעוֹמֵדֶת לְפַדְיָה,
וּבְדִמְיָה יִקְנוֹ קֶרֶבֶן אַחֵר, וְכִיּוֹן שְׁכַחְשָׁה, נִפְחָתוֹ דְּמִי פְּדִינָה, וְכֵךְ
דִּינָה כְּדַבֵּר שִׁישׁ בּוֹ פֶּגַם שֶׁלֹּא מַעַל עַד שִׁיפּוֹגֵם.

עַד שִׁיבָא וְ-אִינוֹ אֲלֵא בְּאוֹפֵן שִׁיבָאָה הַתְּרוּמָה מִן הַקִּדְשׁ לְחֹל –
שְׁבִאכִילַת תְּרוּמָה הוּא מוֹצִיאָה לְחוֹלִין, אִף בְּמַעֲלָה נִאֲמַר כֵּן, וְלֹא
יִמְעוֹל אֲלֵא אִם כֵּן הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַקִּדְשׁ לְדַבְרֵי חוֹל, מִנִּין שְׁמַעַל אִף
בְּמוֹצֵאָה מִן הַקִּדְשׁ לְקִדְשׁ – שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַקִּדְשׁ לְצִרְכֵּי הַקִּדְשׁ, כְּנוֹן
שְׁלִיָּקָה וְ-קִנְיָה בְּמַעוֹת הַקִּדְשׁ קִנְיָ יָדִים וְקִנְיָ זְבוֹת וְקִנְיָ יוֹלָדוֹת –
שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה שְׁהוּב אוֹ הוּבָה אוֹ הִיּוֹלֶדֶת הַתַּחֲחִיבוּ
בַּה לְאַחֵר שְׁנִטְהָרוּ. אוֹ שְׁנַטֵּל מַעוֹת הַקִּדְשׁ וְשִׁקֵּל אֶת שְׁקָלוֹ –
נִתְּנָם לְחֻבּוֹת מוֹצִיאָה שְׁחִיב לִיתֵּן כָּל שָׁנָה לְתַרּוּמַת הַלִּשְׁכָּה.
וְכֵן אִם הִבִּיא חֲטָטָה וְאִשְׁמוֹ – שְׁהִיָּה מַחֲחִיב בְּהֶם מִן וְ-מַמַּעוֹת
הַקִּדְשׁ, כִּיּוֹן שְׁהוּבָא – שְׁהִבִּיא לְעוֹרָה אֶת קֶרְבָּנוֹ שְׁקֵנָה מִמַּעוֹת
הַקִּדְשׁ, מַעַל, אֲלוֹ דְּבַרֵּי רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁסוּבֵר שֶׁהִמְפְּרִישׁ קֶרֶבֶן לְחֻבּוֹתוֹ
סֵר חַיִּיב אַחֲרִיתוֹ מִשְׁהִבִּיא לְעוֹרָה, וְעַל כֵּן מַעַל בְּהִבָּאָה לְעוֹרָה
שְׁבוֹ נִהְנֶה מִהַהַקִּדְשׁ. רַבִּי הִנֵּהנָה אֹמְרָה, חַיִּיב אַחֲרִיתוֹ עַל הַקֶּרֶבֶן
אִינוֹ סֵר מִהַבְּעֵלִים עַד שִׁיָּרוֹק אֶת הָרֶגֶם עַל הַמּוֹבָח, שְׁבִכֵּךְ נִתְכַּפֵּר
לְבַעַל הַקֶּרֶבֶן חֲטָאוֹ, וְעַל כֵּן אִינוֹ מוֹעַל אֲלֵא בְּדִירְקַת הָדֶם. מְסִימַת
הַבְּרִייתָא אֶת הַדְּרָשָׁה: מִנִּין שְׁאִף הַמוֹצִיא מְקוֹדֵשׁ לְקוֹדֶשׁ מַעַל,
לְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְלְרַבִּי יְהוּדָה כָּל אֶחָד כְּפִי שִׁיטָּתוֹ. תְּלַמְּדוּ לְוִיָּה
'תְּמַעוֹל מַעַל', לְחִיבָה עַל מַעֲלָה מְכָל מְקוֹם, כְּלוּמָר, גַּם עַל הוֹצָאָה
מִמּוֹן הַקִּדְשׁ לְהַקִּדְשׁ.
הַגְמָרָא דִּנָּה בְּתַחֲלִילַת דְּבַרֵּי הַבְּרִייתָא שְׁהוּבָא לְעִיל (וְיָחֵ) אָמַר מֵר
– הוּבָא בְּבְרִיתָא לְעִיל, שְׁמַהֲכַתוּב בְּמַעֲלָה 'נֶפֶשׁ' לְמַדְנָה, שְׁאִיחָד
הִיָּחִיד וְאִיחָד הַנְּשִׂא וְ-מִלְּךְ וְאִיחָד הַמְּשׁוֹת, כּוֹלֵם בְּמַשְׁמַע – דִּין כּוֹלֵם
שׁוֹה לְהַתְחִיב עַל יְדֵי מַעֲלִילָם דְּיָנִים אֲמִירוֹת בְּפִרְשָׁה.
שְׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: שְׁיָבִיל מֵאֵי, כְּלוּמָר, לְמַה הוֹצֵרָה הַבְּרִייתָא לְפִרְט
זֹאת, מַה הִיָּה יִכּוֹל לְהַבִּיאָנוּ לְטַעוֹת בְּכוֹנוֹת הַכְּתוּב, הֲלֹא פִּשְׁמָא
שְׁכוֹלֵם בְּמַשְׁמַע, שְׁכֵן 'נֶפֶשׁ' בְּתִיב, וּמִשְׁמַעוֹ כָּל מִי שִׁישׁ לוֹ נֶפֶשׁ בֵּין
יָחִיד בֵּין נִשְׂיָא וּמִשְׁוֹה. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מַהוּ דְּתִיבָא – שְׁמָא תִּהְיָ
סְבוֹר לּוֹמֵר, שְׁמֵאֲחֵר וְאִמָּר רַחֲמָנָא (שְׁמוֹת ל' א') לִגְבִּי שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה
שְׁעֵשֶׂה מִשְׁהָ וְנִשְׁמַשְׁחוּ בּוֹ הַמִּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ וְאֹהֲרֵן וּבִינוֹי 'וְאִשְׁרֵי יִתֵּן
כּוֹפְנֵי עַל זֶר וְנִבְרָת מַעֲמִי, וְהֵאֵי – זֶה הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל לֹא יִרְ הוּא –
אִינוֹ נַחֲשֵׁב לִגְבִּי שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה כּוֹר, דְּהֵא אִימָשֶׁח בְּגוֹיָה – שְׁהִרִי
נִמְשַׁח בּוֹ, וְכֵשֶׁם שְׁאִינוֹ בְּכָלֵל זְרוֹת לִגְבִּי שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, כֵּךְ הִיָּינוּ
סְבוֹרִים לּוֹמֵר שְׁאִם הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁל קוֹדֶשׁ מַעַל, קָא מַשְׁמַע לָן הַתְּנָא
שְׁהוּא בְּכָלֵל מַעֲלָה.
הַגְמָרָא מִמְּשִׁיכָה לְדוֹן בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא: וְאִקְשָׁה רַחֲמָנָא – הַתּוֹרָה
קִישָׁה אֶת הַמַּעֲלָה בְּהַקִּדְשׁ לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, לְסוֹטָה, וְלַעֲבוּדָת
בּוֹכְבִּים, וְלְתַרְיָקָה. מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא אִיזָה דְּבַר מִיּוּחַד בְּמַעֲלָה
לְמַדְנָה מִדִּקְשָׁה: הוֹקֵשָׁה הַמַּעֲלָה לְסוֹטָה, לְלַמְדָּנָה, שְׁכֵמוֹ בְּסוֹטָה
דְּאָף עַל גֵּב דִּלָּא פֶּגַם – שְׁאִינָה נִפְגַּמַת בְּסִטִּיתָה, בְּכָל אֹפֶן נִקְרָא
מַעֲשִׂיָה מַעֲלָה, גַּבִּי הַקִּדְשׁ נָמִי מַעַל בְּלֹא שְׁפָגַם, וְכֵלְבֵד שְׁהִיָּה זֶה
חֲפִץ שְׁאִינוֹ עֲשׂוּי לְהִיפּוֹגֵם, וְלִכֵּן אִם נִתְּנָה אִשָּׁה מַעֲלָה זֶהְבִּי שֶׁל
הַקִּדְשׁ בְּיָדָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּגְמָה, מַעֲלָה.
כִּי אִקְשָׁה רַחֲמָנָא – וְהִיָּקֵשׁ לַעֲבוּדָת בּוֹכְבִּים בֹּא לְלַמְדָּנָה, שְׁכֵמוֹ
בְּעוֹבֵדֶת כּוֹכְבִּים דְּעַד דְּאִיתִי בְּהָ שִׁנּוּי – שְׁמַעֲשֵׂה הַמַּעֲלָה הָאֲמוֹר
בַּה יֵשׁ בּוֹ שִׁנּוּי וּפֶגַם, שְׁמִשְׁנָה עֲצָמוֹ מִשְׁכִּינָה לְעוֹבֵדֶת כּוֹכְבִּים,
וְכִיבִיכּוֹל פּוֹגֵם בְּכַבּוֹד שְׁמִי, גַּבִּי מַעֲלָה בְּהַקִּדְשׁ נָמִי – כֵּן הִדְבֵּר
לִגְבִּי הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּקִרְדּוֹם שֶׁל הַקִּדְשׁ שְׁהוּא עֲשׂוּי לְהִיפּוֹגֵם, שֶׁלֹּא

עניין התשובה ישנו גם בראש־השנה, שנכלל בעשרת ימי תשובה. . וכיוון שבראש־השנה אסור להזכיר עניין של חטא, שלכן אין
אומרים וידוי בראש־השנה, על־כורח צריך לומר, שהתשובה בראש־השנה אינה על חטאים, אלא באופן ש"הרוח תשוב אל האלוקים
אשר נתנה".

משיחת שבת פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

מעילה. פרק חמישי – הנהגה מן ההקדש דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלה רש"י תוספות

עך שיצא מן ההקדש לחול – לפי שכשאוכל את התרומה, הוא מוציאה לחולין. מנחם המוציא מקדש לקדש, כגון שלקח ממעות הקדש וקנה מזה קניו וזין קניו יולדות, או ששקל מזהו שקלו שלקח לתרומת הלשכה, או שהביא חטאתו ואשמו מן הקדש, דהיינו "מקדש לקדש", וכיון שהביא לעזרה – מעל, דברי רבי שמעון. דקסבר: דמאן דמחייב חטאת או אשם – לעולם הוא חייב באחריותו עד שיביאנו לעזרה, וכיון שהביאו – נפטרו מאחריותו. אף האי נמי דמוציא מקדש לקדש, כיון שהביאו לעזרה – יצא ידי חובתו ידי אחריות, ומעל. ורבי יהודה סבר לעולם הוא חייב באחריותו עד שיוזק הדם – אף הכא נמי, כיון שזרק הדם ויצא ידי אחריות חובתו – מעל. דכיון דיצא בו ידי חובתו – כמו שהוציאו לחולין דמי. ומנחם דמעל, לרבי שמעון כדאיתא ליה ולרבי יהודה כדאיתא ליה? תלמוד לומר "תמעול מעל" – ריבה. שיכול מאי – כלומר, מה הוה סלקא דעתך למעט נשיא או משוח ממעילה? פשיטא דכולן חייבין, ד"נפש" כתיב, ו"נפש" משמע בין יחיד בין נשיא ומשוח. מהו דתימא אמר ר' חננאל גבי שמן המשחה ואשר יתן ממנו על זר והאי משוח לאו זר הוא דהא אימשה בגוויה – סלקא דעתך אמינא דלא הוי בכלל מעילה, קא משמע לן ד"נפש" דמשיח נמי הוי בכלל מעילה. אקשיה רחמנא – כלומר, אמרין לעיל דאקשיה רחמנא – כלמילה, לסוטה ולעבודה זרה, כדאמרין לעיל. וחיבי דמי אקשיה לסוטה? – דכי היכי דסוטה אף על גב דלא פגמה – מעל, דסוטה פגומה ועומדת היא, דאינה נוהגת אלא בבעולה כדכתיב "מבלעדי אישך", ואמרין (סוטה כדב, שקדמה בעילת הבעל לבעול, וחינו בעולה, ואפילו הכי כתיב "ומעלה בו מעל". גבי הקדש נמי אם נתנה מבקעת בידה – אף על גב דלא פגמתו – מעלה. אקשיה רחמנא לעבודה זרה דעד דאית ביה שינוי – משננה עצמו משנינה לעבודה זרה, גבי הקדש נמי עד דביקע בקרדום עצי חולין, דשינה ממלאכת קדש למלאכת חול – לא מעל, עד דביקע. ופגמה. אקשיה רחמנא לתרומה – כדאמרין לעיל: יליף "חטא" "חטא" מתרומה להכי, מה תרומה – פרט למזיק, שאם שפך אוכלין או משקין של תרומה ולא נהנה מזה, שאינו חייב. אף גבי הקדש נמי, כל מידי דבר אכילה כי מוק ליה, ששפכו ולא נהנה ממנו – פטור ממעילה. ואמר לן רבי: דהוא הדין נמי אף במידי דלא בר אכילה הוא, כי מוק ליה – פטור, דאין חיוב מעילה עד שיהנה. אלא משום דכתיב בתרומה "כי יאכל", דבתרומה ליכא אלא חיוב אכילה, אמר נמי גבי הקדש "כל דבר אכילה". ודהבא לאו בר איפגומי הוא – דקתני מתניתין "כיון שנתנה – מעל", ולא קתני ביה "עד שיפגום", אלמא דלאו בר פגימה הוא, ואם כן דלא מפגם. דהבא דכלתיה דגון להיבא אול – נון אדם עשיר היה, ונתן זהב הרבה ותכשיטין לכלתו. וכשנתן לה שקלו, ולאחר זמן שקלו תמצא חסר ממשקלו. אלמא זהב נמי עשוי ליפגם. אמר ליה – רב זבי: מהו ליכא למשמע מינה, דלמאן דאי דחסר "להיבא דרמין כלתין" – כלומר, לפי שלא היו משמרות אותו זהב אלא משליכות אותו בכל מקום שמוצאות אותו, בדרך עשירות כלותין שאינן משמרות תכשיטין כראוי, בשביל כך חסר. אבל זהב המשתמר יפה – אינו נחסר. ועוד – אם תלמוד לומר דמתחסר הוא, אפילו הכי כיון שנתנה – מעל. "דנהי דלא איכא נהנה ופגם לאלתר" – שאינו פוגם מיד בשעה שנתנה ממנו, "לעולם מי לית ביה פגימה" – דמי קאמינא דלית ביה

עד שיצא מן הקדש לחול. מן הקדש לקדש, כגון לקח קניו וזין קניו וזולות, ושקל שקלו, והביא חטאתו ואשמו מן ההקדש, כיון שהוציאו מעל, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: עד שיוזק הדם. מנחם? תלמוד לומר: "תמעול מעל" – מכל מקום. אמר ר' "נפש" – אחד היחיד ואחד הנשיא ואחד המשוח במשמע. שיכול מאי? פשיטא, "נפש" כתיב! מהו דתימא: אמר ר' חננאל "ואשר יתן ממנו על זר", והאי לאו זר הוא, דהא אימשה בגוויה, קא משמע לן. ואקשיה רחמנא לסוטה, ולעבודה זרה, ולתרומה. לסוטה – דאף על גב דלא פגם. גבי הקדש נמי – נתנה מבקעת בידה, מעלה. כי אקשיה רחמנא לעבודה זרה – דעד דאית בה שינוי, גבי הקדש נמי – עד דביקע בקרדום ויפגם ופגום. אקשיה רחמנא לתרומה, מה תרומה "כי יאכל" – פרט למזיק, גבי הקדש נמי – כל דבר אכילה, כי מוק ליה, פטור. "ביצד נתנה קטלא" כו'. אמר ליה רב כהנא לרב זבי: ודקא לאו בר איפגומי הוא? והא דקא דכלתיה דגון, להיבא אול? אמר ליה: דלמא דקא דרמין כלתיה הוא. ועוד: נהי דלא איכא נהנה ופגם לאלתר, לעולם מי לא איכא פגימה? "הנהגה מן התפארת" וכו'. מכדי, אי בכהמה תמימה – היינו כוס של זהב? אמר רב פפא: כבעלת מוס עסקין.

משנה

קמא דבבא קמא (טב, במשנה תנן "כססין שאין בהן מעילה", הי אש בהן מעילה, דהיינו קדשים או קדש קדשים – פטור. וקאי א"ארכבעה אבות נזיקין, דרישא, דקתני בהו "ומבכעה", דהיינו אותם המזיק. ואפילו להבן דאמר במכנה חזק, דלא פליגי בזה ופירש הרב רבינו רבינו יצחק: דתנא דנקט ד"כי יאכל" לדעתו לאשמעוין, דכי נמי אכיל דרך הזיק, כגון אכילה גסה – פטור. ויש להוסיף כגון שמן של תרומה, דפטור, כדאיתא פרק "כיצד מברכין" וברכות להב. ועיין תוספות תוס' בבא מציעא צטג, דבור המתחיל "פרט" וכו'.

וההבא לאו בר איפגומי הוא – במשיה. אמריתין ד"כוס של זהב", דקרי ליה "דבר שאין בו פגם". דהבא דכלתיה דגון היכן אול – מסקנא דקרישא הוא. כלומר, אי דבר שאין בו פגם הוא, "דהבא דכלתיה דגון" – פירוש: זהב כלתו של אותו עשיר הנקרא נון. "היכן אול?" ומהדר ליה: "דלמא האי דהבא היכי דרמין כלתין" – כלומר, שמה עשתה מזהב כמה שעשו כלתו שלק, דהיי משליכות אותו במחלות או במקום אחר שאינו נשמר, וזה פוגם הרבה. "דרמין" – משליכות מכדי אי בבהמה תמימה היינו כוס של זהב – פירוש: כיון שהיו תמימים – דבר שאין בו פגם הוא. דאפילו כחשה – אין נפסד בכך כלום, שהרי מקריבים אותה, ויוצא בה. דלא שייך פגם אלא בדבר העומד לדמי, שאם בא למוכרו – דמי נפחיתים. אבל בדבר העומד ליקרב, ואינו נפסד בכך ליקרב – אין זה דבר שיש בו פגם. ומשני: "בבעלת מוס" – דהשתא עומדת לימכר, דדמיה פוחתים. הכי

אקשיה רחמנא לתרומה דכתיב כי יאכל פרט למזיק – פירוש: פוגם דלא נהנה. דאי לא ודיקשא לתרומה, הוה מחייבין, כדאמרם בתחלת הברייתא דקאמר "יכול פגם ולא נהנה" וכו', משום דילפינן ליה מעבודה זרה, כדפירשנו לעיל. אין לחקשות: מאי שנא דהקישא דסוטה נקטיה לחיובא, ודיקש דתרומה לפטור – דהא כדאיתא והא כדאיתא, הקישא דסוטה אתיא לחיוב נהנה בלא פגם דבר שאין בו פגם, לולי הקישא דסוטה הוה פטרינן כל נהנה. ואילמלא הקישא דתרומה הוה מתחייב פגם בלא פגם נהנה בלא פגם, כדפירשתי לעיל. ואם תאמר: מדוע לא הזכיר גם פטור דנהנה בלא פגם גבי תרומה, דהא נמי מתרומה כדאיתא לעיל "יכול נהנה דלא פגם", כדפירשתי לעיל? ויש לומר: משום דלא פסוקין ליה. דהא איכא נהנה בלא פגם דחייב, כגון דבר שאין בו פגם, דילפינן ליה מסוטה. אלא אי קשיא, הא קשיא – גבי עבודה זרה דנקט הקישא לפטור, עד דנקט לפטור היה לו להזכיר לענין חיוב, דהא מעבודה זרה נפקא לן חיוב מעילה בהוצאה מרשות הקדש לרשות הדיוט, כגון מכירה ומתנה ושאלה גם בלא הנאה. דהא לא שמעינן, לא מסוטה ולא מתרומה, דבתריהון איכא הנאה? ויש לומר: דהכי נמי קאמר, אקשיה לעבודה זרה, ועד דאיכא שינוי – כלומר, מעבודה זרה דבשינוי רשות מחייב בלא שום הנאה. ואגב אורחא אשמעינן דאינו קריי שינוי בהוצאה מרשות הקדש לחוד, עד שיכנס לרשות הדיוט ויזכה בו ההדיוט על ידי בקוע, וכדפירשנו לעיל דאשמעינן רבותא אליבא דרב הונא. אקשיה רחמנא לתרומה – "כי יאכל" – פרט למזיק, אף הקדש – מידי דבר אכילה, כי מוק ליה – פטור. תימא: משמע דוקא דמידי אכילה הוי מוק פטור, וקשיא דבפרק

קמא דבבא קמא (טב, במשנה תנן "כססין שאין בהן מעילה", הי אש בהן מעילה, דהיינו קדשים או קדש קדשים – פטור. וקאי א"ארכבעה אבות נזיקין, דרישא, דקתני בהו "ומבכעה", דהיינו אותם המזיק. ואפילו להבן דאמר במכנה חזק, דלא פליגי בזה ופירש הרב רבינו רבינו יצחק: דתנא דנקט ד"כי יאכל" לדעתו לאשמעוין, דכי נמי אכיל דרך הזיק, כגון אכילה גסה – פטור. ויש להוסיף כגון שמן של תרומה, דפטור, כדאיתא פרק "כיצד מברכין" וברכות להב. ועיין תוספות תוס' בבא מציעא צטג, דבור המתחיל "פרט" וכו'.

וההבא לאו בר איפגומי הוא – במשיה. אמריתין ד"כוס של זהב", דקרי ליה "דבר שאין בו פגם". דהבא דכלתיה דגון היכן אול – מסקנא דקרישא הוא. כלומר, אי דבר שאין בו פגם הוא, "דהבא דכלתיה דגון" – פירוש: זהב כלתו של אותו עשיר הנקרא נון. "היכן אול?" ומהדר ליה: "דלמא האי דהבא היכי דרמין כלתין" – כלומר, שמה עשתה מזהב כמה שעשו כלתו שלק, דהיי משליכות אותו במחלות או במקום אחר שאינו נשמר, וזה פוגם הרבה. "דרמין" – משליכות מכדי אי בבהמה תמימה היינו כוס של זהב – פירוש: כיון שהיו תמימים – דבר שאין בו פגם הוא. דאפילו כחשה – אין נפסד בכך כלום, שהרי מקריבים אותה, ויוצא בה. דלא שייך פגם אלא בדבר העומד לדמי, שאם בא למוכרו – דמי נפחיתים. אבל בדבר העומד ליקרב, ואינו נפסד בכך ליקרב – אין זה דבר שיש בו פגם. ומשני: "בבעלת מוס" – דהשתא עומדת לימכר, דדמיה פוחתים. הכי

משנה

הכ גרסין – "הנה בחצי פרוטה ופגם בחצי פרוטה, או שנהגה בפרוטה דבר אחד ופגם בפרוטה דבר אחר – הרי זה לא מעל, עד שיהנה שוה פרוטה ויפגום שוה פרוטה דבר אחד". ובגמרא מפרש טעמא, דילפינן מתורומה דדבר שפגם בו נהנה. **א** מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת בלבד – תימה: דתניא

בתוספתא "ובקעו בקדרום של הקדש ובא
חזרו ובקע בו, ובא חזרו ובקע בו – כולם
ממילא, ולכא למימר בקדרום כלי שרת
ממילא, דהא תני ההם שבקע 'נתנה לחברו,
וחברו לחברו – באישא מעלו, והשני לא
מעלו', ובעולה 'כולם מעלו'. ומפרש דהתם
במאי עסקין: בגון לאחר שבקע החזירו, דמה
שהחזירו – הרי הוא של הקדש כאילו לא
מעלו. ורבינו יצחק מפרש דהתם בגובורין
עסקין, ולדעול לא יצא החולצין בשום
מעילה עד שירציאנה מרשותו.

רבי אומר כל דבר (שיש בו פגם) ושאין לו פדיון יש בו משום מועל אחר מועל — מפרש ליה בגמרא.

מִן טעמא דתנא קמא קסבר בעינאן דבהמה כתיב (דכתיב) באל האשם — פירושו: דכתיב (ויקרא ה') (אשר) יכפר עליו באל האשם, ומיותר, הדכתיב קרא אחרינא, וזהו מצי למיכתב "אשר יכפר עליו", דאקא שמע מינה לדרשא אתי — למימר, דחולק באל אשם איכא מעילה אחר מעילה, אבל לא בכלי שרת. נראה לרבי דצריך לפרש דסברי רבנן שהוא יצא לחולק על ידי מעילה, ואם כן ש לו פדיון. דאם אן פדיון, אם כן לא יצא לחולק. ואמאי לא ימעלו בן מאחר שמעל אחד? ואן סבר לומר בזה דלי קרא. "ורבי נחמיה מלאך: כל חומר, אם לאחריים מביא ליד קדושה" פירושו: שהכלי שרת מקדש במה שבתוכו. ויהא עצמו לא כל שכן" — פירושו: שלא יצא לחולק על ידי מעילה. אבל מכל מקום מודה דיש לו פדיון. אלא גבי מעילה שאני משום קל חומר. ולענן פדיון, שמו לא שייך האי קל חומר, ו"באל האשם" מביעני ליה לדרשא אחרינא. **האי** דרי עלי עצים

לא יפחות משני גזירין וטעונין מלח וטעונין תנופה — ומפרש התם פרק "הזקוקין רבדי" (מנחות כב.) לדבריו רבי עצים ירכיבים קמיהא כמו מנחה, וצריך עצים לעשות מערכתה ולקטשים ביה. והשתא פליגי כל רבי ורבנן במתניתין. ורבי סבר: כל דבר שאין בו פגם, כגון עצים, שש בו חקן מועיל אחר מועיל, כמו בהמה וכלי שרת, דעלמין קרבן גמור הוא. ורבנן סברי דלאו קרבן הוא. ואין בו חקן מועיל אחר מועיל. **קדשי** מנזבח תמימים ונעשו בעלי מומין איכא בנייהו והתנאי — בניחותא. "רבי אומר: יקברו" — דקסבר: בעינן העמדה והערכה. "וחכמים אומרים: יפרו" — דקסברי: לא בעינן העמדה והערכה. השתא פליגי בין רבי ורבנן, דאליבא דרבי דאמר בעינן העמדה והערכה, אם כן אלימא קדושתיהו, שהרי אינם נפרדים בכל. הלכך, שש בהם מועיל אחר מועיל. "ודבר שאין בו פגם" קרי קלה — לפי ששמותיהם כשהיו תמימים, והיו דבר שאין בו פגם. ורבנן סברי: אין מועיל אחר מועיל, דלא אלימ קדושתיהו, שהרי הם נפרדים מבלי העמדה והערכה. **נמל** אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מועיל — בגמרא מוקף לה אבאבנים המסורות לו לגובר עסקין, שאינן יוצאות לחולין בנבטלת הגובר, לפי שאינו מוציא מרשות הקדש בנטילתו. שכל מן שהיא ברשות הגובר הרי היא ברשות הקדש, עד שיצאה מרשותו.

בתנאי

והערכה, אפילו קדשי מזבח, והני לא אפשר בהעמדה והערכה, דהא מתו — הלכ שחיטה. וחכמים אומרים יפרו — דלא בעו העמדה והערכה, וכי

משנה נָהֵגָה כְּכַחֲצִי פְרוּמָה וּפָגַם כְּחֲצִי פְרוּמָה, וְשָׁהֵגָה בְּשׁוּגָה פְרוּמָה בְּדָבָר אֶחָד וּפָגַם בְּשׁוּגָה פְרוּמָה בְּדָבָר אֶחָד - לֹא מַעַל, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּשׁוּגָה פְרוּמָה וּפָגַם בְּשׁוּגָה פְרוּמָה בְּדָבָר אֶחָד. אִין מוּעֵל אַחֵר מוּעֵל בְּמוֹקֵדִשׁוֹ, אֲלֵא בְּהֶמָּה וּכְלִי שֶׁרֶת בְּלִבָּר. בִּיצֵד? - רִכֵּב עַל גְּבִי בְּהֶמָּה, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְרִכֵּב, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְרִכֵּב - כּוֹלֵן מַעַל. שָׂתָה כּוֹס שֶׁל זֶהָב, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְשָׂתָה, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְשָׂתָה - כּוֹלֵן מַעַל. תָּלַשׁ מִן הַחֲפָאָה, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְתָלַשׁ, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְתָלַשׁ - כּוֹלֵן מַעַל. רַבִּי אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁאִין לוֹ פְּדִיּוֹן - יֵשׁ בּוֹ מוּעֵל אַחֵר מוּעֵל. **גְּמֵרָא** מִנִּי מִתְּנִיתִין? - רַבִּי נַחֲמִיָּה הֵיא, דִּתְנִיא: אִין מוּעֵל אַחֵר מוּעֵל אֲלֵא בְּבִהֶמָּה בְּלִבָּר. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: בְּהֶמָּה וּכְלִי שֶׁרֶת. מֵאִי מַעַמָּא דִּתְנָא קָמָא? קָסְבִּר: בְּעֵנְיָנָא דִּבְהֶמָּה כְּתִיב דְּכֹתִיב "כֹּאִיל הָאֲשֵׁם". וְרַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר לָד: קַל וְחֹמֶר, אִם אַחֲרִים מֵבִיא לְקִדּוּשָׁתָהּ, הוּא עֲצוּמוֹ - לֹא כָּל שֶׁכֵּן! "רַבִּי אוֹמֵר כָּל דָּבָר שֶׁאִין לוֹ פְּדִיּוֹן יֵשׁ" כּו'. הֵיינָהּ תִּנְאָ קָמָא! אָמַר רַבָּא: אֵיכָא בִּינְיֵיהּ עֲצִים. דִּתְנוּ רַבְּנִי: הָאוֹמֵר "הֵרִי עָלִי עֲצִים" - לֹא יַפְחוֹת מִשְׁנֵי גְּזִירִין. רַבִּי אוֹמֵר: עֲצִים קָרְבֵּן הֵן, וְטַעֲוִינִי מֵלֶחֶם, וְטַעֲוִינִי תְּנוּפָה. אָמַר רַבָּא: לְדַבְּרִי רַבִּי - עֲצִים טַעֲוִינִי עֲצִים. וְאָמַר רַב פַּפָּא: לְדַבְּרִי רַבִּי - עֲצִים צִרְכִּין קְמִיצָה. רַב פַּפָּא אָמַר: קִדְּשִׁי מִזְבֵּחַ תְּמִימִין, וְנַעֲשֹׂה בְּעָלִי מוּמִין, וְעֵבֶר וְשֶׁחֶטן, אֵיכָא בִּינְיֵיהּ. וְהִתְנִיא: קִדְּשִׁי מִזְבֵּחַ תְּמִימִין, וְנַעֲשֹׂה בְּעָלִי מוּמִין, וְעֵבֶר וְשֶׁחֶטן. רַבִּי אוֹמֵר: יִקְבְּרוּ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יִפְדּוּ. **משנה** נִטְלָא אֶבֶן אוֹ קוֹרָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - הֵרִי זֶה לֹא מַעַל.

נְתִיבָה

מעילה, דהכי קיימאן פלן ובוהים פלן
כלי שרת, בגון כוס של זהב, לא
מועיל. **איכא** בנייהו **עצם** רהנו
מסכת מנחות בפרק "דאומר הרי
יפחות משני קדשי עצים". ואמרין ג'
ובמה? — שני גזירין, כלן הוא אתר
עצים קרבן הן וטעונין מלה וטעונין
בו פגם וקדשי קדושת הגוף, ויש בו
ירושב עליון — יש בוקן מועיל אחר
מבא, אלא הוא בקדשי שרת אחר
מבא, לדמי — ואין כלל בעל חיי
אותן עצים טעונין עצים אחרים לה
שיקח מן העצים מעט בקמזו ויק
מלה ורהטא, טעונין נמי בקמזה. ויש
השאלה, ובניחותא, "קדשי מזב
חם לא נפרי. רבי אמרי: יקברו".

בתנאי

קברו, הואיל ולית להו פדייה. הלכא

משנה נהנה כחצי פרוטה — כגון שלש בגד של הקדש, ונהנה בו כשיעור חצי פרוטה. **וּפְנֵם כַּחצִי פְרוּטָה** — שקרעו, ופגמו כשיעור חצי פרוטה. **או שנהנה בשוה פרוטה בדבר אחד** — שיש בו פגם, ולא פגם. **וּפְנֵם כְּשֹׁוה פְרוּטָה בְּדָבָר אֲחֵר** — כגון ששפר משקה ולא נהנה מזה — הרי זה לא מעל, עד שיהנה שזה פרוטה ויפגם בשוה פרוטה בדבר אחר. והכאן מיייר בדבר שיש בו פגם, וקסבר דכתרומה בעינן דפגימתו והנאתו כאחד. **אִין מוּעַל אַחֵר מוּעַל בְּמוֹקְדֵשִׁין אֵלָא בְּהֵמָה דְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וְכֹלִי שֶׁרֶת בְּלִבָּב** — הני לא לדמי קיימי, ולא בני איפגומי נינהו. שאפילו רכב על גבי בהמה והכוישהו, או תלש אצטרמה — עריין ראייה דלי קרבן, ולא פסלה בכך למזבח, דבין שמינה ובין כחושה חזיא להקדשה, ואין בה תורת פגימה. הלכך אכתי בקדושתה קיימא, הלכך יש בה מועל אחד מועל. וכן שתה אחד בכוס של זהב, אפילו איפחתו ופגמו, כיון דקדושת הגוף היא ולא קדושת דמים, דלאו לפדייה קיימא — עדיין קאי לשירות, ויש בו מועל אחר מועל. **רַבִּי אֲמַר כָּל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ פֶּגֶם** — שאני נפסל בפגימה, דהיינו כל דבר שאין לו פרוין כל הני במועל דשרת דארמון במתניתין — יש בו בהמה אחר מועל, ובגמרא מפרש מאי איכא בין רבי לרבנן. **זְמַרְא קִסְבָּר בְּעֵינֵינָא דְּבַהֲמָה הוּא דְּכִתְיָבָא** — מעילה, ולא בשאר מילי. דכתיב "והקדון יכפר עליו (הקדון) באיל האשם", והאי "באיל האשם" יתירא, שכבר נאמר תחלה "איל אשם", וינימא קרא "וכפר עליו הקדון" ותו לא, "באיל האשם" למה לי? לומר שכפר עליו במה שמעל באיל האשם שנהנה ממנו, דמשמע אפילו מעל בו מאה פעמים. "קרי "אשם", שיש בו מעילה כל שעה. ומדכתב רחמנא בהמה גבי מעילה, ולא שאר מילי — מכלל דאין מועל אלא מועל אלא בבהמה בלבד. **רַבִּי נְחֵמְיָה** — דמוסיף כלי שרת למעילה מייית להו מקל דחומה: "אם אחריים מביאן לקדושתן" — כלומר, כיון דכלי שרת חמירי כל כן שמביאין אחריים לקדושה, ויש בזה מעילה. דהכי קיימא לן (ובחיים פ"א), דכלי שרת מוקדשין בכל דבר. **הוא עצמו** — כלי שרת, כגון כוס של זהב, לא כל שכן שיהא קדוש כל שיהא בו מועל אחר מועל. **איכא בינייהו עציים** דתנו רבנן **האומר הרי עלי עציים וכו'** — דהכי תנן במסכת מנחות בפרק "האומר הרי עלי ששרון" (ק"ב): "האומר הרי עלי עציים — לא יפחות משני עציים". וארמינן בגמרא, תנו רבנן — קרבן — מלמד שמתנדבין עציים. וקבמה? — שני גזירי, וכו' הוא אומר: "והדואיל הפלנו קרבן העצים". **רבי אומר עציים קרבן? וכן משענין מלח ופוענין חגשה** — לרבי דקרי להו "קרבן", והוה דבר שיש בו פגם וקדשי קדושת הגוף, ויש בזה מועל אחר מועל. שאם ישב עליהן, חזור אחר וישב עליהן — יש בזה מועל אחר מועל. ולרבנן דלא קרו להו "קרבן", לא הוו בקדשי מזבח, אלא הוו בקדשי ברך הבית. והווי דבר שיש בו פגם, דמו כמאן ולא קיימי אלא לדמי — ואין בזה מועל אחר מועל. **אמר רבא לדברי רבי** — דקרי להו "קרבן", אלא עציים שטעון מעט אחריים להקטירן תולדה, כמו שאר קרבן, וצריכיין קמיצה — שיהיו עציים שטעון מעט אחריים להקטירן תולדה, ודואיל ומקשי להו למנחה שטעונן מלח והגשה, טעונן גמי קמיצה. **רב פפא אמר** — קדשי מזבח וכו' איכא בינייהו. **והתניא** — בביתא, "קדשי מזבח תמימין ונעשר בעלי מומין, ועבר ושחטן עד שלא נפרו. ברי אומר: וקברו" — משום דאם סבר: הכל היו בכלל העמדה ונפרו, ודאיל ורית לא פדייה. הלכך יש בזה מועל אחר מועל, והנהנה ממנה אחר אחר ודמי ליה ונפרו ואית בהו פדייה — אין בהו מועל אחר מועל.

משנה

צריך להתבונן, שאם היו למישהו אחר כל המעלות שלו, היה פועל יותר ממנו.

משיחת שבת פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

מעילה – דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלז

משנה

הנהגה מן ההקדש, כגון שלבש בגד השייך להקדש, והנאותו היתה רק כפחית – וכשיעור חצי פרוטה, שהוא פחות משיעור המחזיב שהוא פרוטה במבואר לעיל (ח), ופנס – שקרעו והפחית משויו כפחית פרוטה. או שנהגה מן ההקדש בשוה פרוטה, בדרך אחר, כגון שלבש בגד של הקדש ונוהר ולא פנמו, ופנס בשוה פרוטה בדרך אחר, כגון ששפר משקה של הקדש. לא מעל, עד שיהנה בשוה פרוטה ופנס בשוה פרוטה, בדרך אחר – באותו חפץ. כמבואר לעיל (ח) שהוקשה מעילה לתרומה שאין חזר חייב אלא משום שפנס ונהנה מאותו כזית שאכל.

המשנה עוברת לבאר דין חפצי הקדש לאחר שמעלו בהם: אין מועל אחר מועל – אין שתי מעילות זו אחר זו במוקדשין – בדברים המוקדשים לה, שלאחר שמעל פעם אחת יצא החפץ לחולין ומותר בהנאה, אלא – וזולת המועל בכהמה תמימה שהיא קדשי מזבח וכלי שרת בלבד, שאלו גם לא לאחר שמעלו בהם נשארים בקדושתם, ואם חזר ומעל בהם חייב. כיצד, רבב על גבי כהמה של הקדש העומדת להקריבה, ובא הקדש לאחר מכן ורבב אף הוא על אותה בהמה, ובא הקדש השלישי ורבב עליה, כולן מעלו. כיצד, בזה, שנתה אחד כבוס של וכה שהיתה כלי שרת, ובא הקדש לאחר מכן ושתה אף הוא מאותה כוס, ובא הקדש השלישי ושתה, כולן מעלו. כיצד, בזה, שלש שער או צמר מן החפצות שהיא תמימה ופנס בשוה, ובא הקדש אחריו ותלש אף הוא מאותה חטאת, ובא הקדש השלישי ותלש ממנה, כולן מעלו. הטעם בכולם הוא, שמכיון שעומדים להקריבה ולשירות ולא לפדיון, גם אם כחשה הבהמה מן הרכיבה, וגם אם נפגמה הכוס ששתה בה, לא נפחתו מיעודם כלום, והרי הם בקדושתם. זו היא דעת תנא קמא. רבי אומר, אף כל דבר שאין לו (פדיון) [פנס] – שאינו נפסל בפגמה, משום שאין לו פדיון, הרי הוא דומה לבהמה, ויש בו מועל אחר מועל. ובגמרא יתבאר במה נחלקו תנא קמא ורבי.

גמרא

הגמרא מביאה חולקים על המשנה, ומבארת מחלוקתם. שואלת הגמרא: מני פתניתין – כדעת מי שנויה משנתנו שיש מועל אחר מועל גם בכלי שרת. משיבה הגמרא: רבי נחמיה היא. דתניא, אין מועל אחר מועל – אין שתי מעילות זו אחר זו אלא בכהמה בלבד, אבל בשאר חפצי הקדש ואפילו כלי שרת, אין מעילה נוספת, זו שיעט תנא קמא. רבי נחמיה אומר, בכהמה וכלי שרת יש מועל אחר מועל.

שואלת הגמרא: מאי טעמא דתנא קמא שאין מועל אחר מועל אלא בבהמה בלבד. משיבה הגמרא: קפבר שהדרש בתורה בדין מועל אחר מועל פתנית דכהמה פתיב ולא בשאר מוקדשים, לפיכך דוקא בבהמה יש מועל אחר מועל ולא בשאר דברים. והיכן כתוב דין זה בתורה, דתתיב בפרשת מעילה (ויקרא ה טז), והכהן יכפר עליו פאלי האשם ונסלח לו, והתיבות 'באיל האשם' מיותרות, שכבר נאמר בפרק פסוק שלפני זה והביא את אשמו לה' איל תמים וגו' לאשם, אלא נכתבו תיבות אלו לדרשה וכאילו נאמר 'והכהן יכפר על שמעל באיל האשם', וכיון שאף לאחר המעילה נקרא אשם משמע שעדיין הוא בקדושתו, ולכן יש בו מועל אחר מועל, ומדנקט הכתוב איל שהוא מין בהמה ולא שאר מוקדשים, מכלל שבשאר מוקדשים אין מועל אחר מועל.

הגמרא מבארת את דעת רבי נחמיה: ורבי נחמיה שהוסיף שגם בכלי שרת יש מועל אחר מועל, אומר לה, שהגם שלא נכתב כלי שרת בפסוק יש בו מועל אחר מועל מדין כל והוה, שאם דברים אחרים מביא כלי שרת זה לקדושתן – לקדושה חמורה שיש בהם מועל אחר מועל, שכן שנינו בזבחים (פ) שהנחת בכלי שרת וראוי לקרבן, מתקדש בקדושת הגוף, הוא – כלי שרת) עצמו לא כל שכן שיתקדש בקדושה זו שיש בה מועל אחר מועל.

שנינו במשנה: רבי אומר כל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל. והגמרא מבארת במה נחלקו תנא קמא ורבי במשנה. שואלת

הגמרא: היינו תנא קמא, שכן אף לדעת תנא קמא הטעם שיש מועל אחר מועל בבהמה וכלי שרת משום שאין להם פדיון, ובמה נחלקו. משיבה הגמרא: אומר רבא איבא בינייהו – יש הבדל ביניהם לענין עצים שהתנדב אדם למזבח. דתנו רבנן, האומר הרי עלי להביא עצים למזבח, לא יפחיתו – לא יביא פחות משני גזירין – שני בקעיות גדולות כמדת הגזירין שהיו מסדרים על המערכה, ויהיו לצורך עצי המערכה שעליהם יתניסו המוקטרים על גבי המזבח. ונלמד זה בברייתא (קט) מהכתוב (ויקרא ב א), ונפש כי תקריב קרבן מנחה, שתיבת 'קרבן' מיותרת, ובאה ללמד שמתנדבין עצים למערכה. זו דעת תנא קמא. רבי אומר, עצים עצמם קרבן הן – שיכול להקדישם שיהיו קרבן גמור לכל פרטי, ואם אמר הרי עלי שני גזירי עצים אלו למזבח, כהן מקריבם על גבי המזבח, ויטעוין מלח בדומה למנחה בכתוב (ויקרא ב יג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח וגו'. ויטעוין (תנופה) [הנשה] בדומה למנחה שנאמר בה (שם ב ח) והגישוה אל המזבח, והיינו שלפני הקמיצה מגישה לקרן דרומית מערבית של המזבח. ובזה נחלקו תנא קמא שבמשנה ורבי, שלדעת רבי שעצים נקראו קרבן וקדושים בקדושת הגוף, יש בהם מועל אחר מועל, ואם ישב על עצים הללו ולאחר מכן בא אחר וישב עליהם שניהם מעלו. ותנא קמא סובר כדעת רבנן שבברייתא שעצים קדושים בקדושת בדק הבית, ועל כן אין בהם מועל אחר מועל.

הגמרא מביאה דין נוסף בקרבן עצים לדעת רבי. אומר רבא, לרבא רבי האומר שעצים עצמם קרבן הן, אזי עצים הללו טעוין עצים אחרים להקטירן עליהן, כמו שמצאנו בתורה בשאר קרבנות. ואמר רב פפא, לרבא רבי שמקיש קרבן עצים למנחה ומצריכם הגשה כמנחה, כמו כן אותם עצים צריכין קמיצה כמנחה, שירסקם ויעשם לעצים דקים ויטול מהם מלוא קומצו ויקטיר הקומץ.

הגמרא מביאה ביאור אחר במה נחלקו תנא קמא שבמשנה ורבי, ולהנחת הדברים נאמר כדלהלן: בענין פדיון קדשים למדנו מפסוקים (ויקרא כו יא-יג) שבפסוקים בהמת הקדש צריכים להעמידה על רגליה ולהעריך את שויה, ואת זה יתן הבא לפדותה מיד ההקדש, ועל כן אם מתה הבהמה קודם שתעריך אין פודין אותה אלא תקבר, שכן לאחר מיתה אינה יכולה לעמוד.

אלא שבדין העמדה והערכה אמר הכתוב (ויקרא כו יא) 'בהמה טמאה, ונחלקו תנאים בתמורה (לב) האם הכוונה לבהמה טמאה שהוקדשה לבדק הבית והיא הטעונה העמדה והערכה, או הכוונה לבהמה טהורה שהוקדשה למזבח ונפל בה מום שהיא טמאה להקריבה והיא הטעונה העמדה והערכה. ועל פי מחלוקת זו מבאר רב פפא את המחלוקת שבין תנא קמא של משנתנו לרבי.

רב פפא אומר, קדשי מנחה תמימין הראוים להקריבה ונעשו בעלי מומין ונפסלו ועומדים לצאת לחולין על ידי פדיון, ועבר ושתחן בעודם בקדושתם קודם שנפדו, איבא בינייהו – דבר זה יש הבדל בין תנא קמא לרבי, והתניא – וכפי ששינונו בברייתא, קדשי מנחה תמימין ונעשו בעלי מומין ועבר ושתחן טרם שנפדו, רבי אומר אין להם תקנה אלא יקברו כדי שלא ינהה בהם אדם. שלדעתו חובת העמדה והערכה קודם לפדיון היא גם בקדשי מזבח, וכיון שנשחטו ואי אפשר לקיים בהם העמדה והערכה, אין להם פדיון, ומאחר שכל שאין לו פדיון אינו יוצא לחולין על ידי מעילה, יש בהם מועל אחר מועל.

והקמים אומרים, לא פדאם לפני שחיתה ופדו לאחר שחיתה, שלדעתם לא הצריך הכתוב העמדה והערכה אלא בקדשי בדק הבית, אבל קדשי מזבח אפשר לפדותם בלא העמדה והערכה, ומאחר שלדעתם עדיין עומדים הקדשים לפדיון נמצא שמעילה קודם פדיון מוציאתן לחולין ואין בהם מועל אחר מועל.

משנה

נפל גזבר של הקדש אמן או קורה של הקדש, כדי להשתמש בהן לצרכיו, והיה סבור שהם שלו, הרי זה לא מעל בנטילה זו, שכן רשותו רשות הקדש ובטלטול בתוך ביתו בלא שום שימוש עדיין הם ברשות הקדש כבתחילה.

הגזבר מועל, שכן כאמור אין מעילה במחובר לקרקע.
דוחה הגמרא: **אָמַר רַב אֶחָא בְּרִיהּ דְּרַב אִיקָא**, לעולם תלוש
שחיברו לקרקע נחשב במחובר והמשתחוה לבית לא אסרו.
והטעם שמעל כשחיברה לבנין, הוא משום שהנאה הנראית לעינים
אִסְרָה תוֹרָה במעילה, והתוספת על בנין הבית ניכרת עוד בטרם
שנגמרה המלאכה ונתחברו האבן, ולפיכך מעל.
הגמרא רוצה להוכיח כרב מברייטא: **לִיקָא מְסִיעֵי לִיהּ לרב**
מברייטא ששנינו בה, **הָדָר בְּבִית שֶׁל הָקֵדֵשׁ בֵּין שְׁנֵהֶנָּה מִמֶּנָּה מְעַל**,
ואף שהבית מחובר לקרקע, אך כיון שאבני הבנין וקורותיו היו
תלושות, נחשב הבית כתלוש, וכדברי רב. דוחה הגמרא: **אָמַר רִישׁ**
לְקִישׁ, לעולם אבני הבנין הם כדבר המחובר, והטעם שהדר בבית
של הקדש מעל, **הֵתָם** - בברייטא מדובר בִּשְׁהַקְדִישׁ - כשהקדיש
את אבני הבית קודם שבנה מהן את ביתו, וּלְכַפּוֹף - ולאחר מכן
בָּנָאוּ. ומאחר שבשעת הקדש היו האבנים תלושות וחל בהן דין
מעילה, לכך אף לאחר שבנאן ונעשו מחובר, נשאר עליהם דין
תלוש לגבי מעילה.
הגמרא מקשה על ריש לקיש שדחה את הסיוע לרב. אומרת
הגמרא: **אָבֵל** אם תחילה בָּנָאוּ לבית ולכפוף - לאחר שהיה מחובר
הקדישו, **מֵאֵי** - מה דין הדר בתוכו, האם לא מְעַל, אם כן קשה,
מֵאֵי אֵינְיָא דְרִישׁ וְתָנִי - מדוע נקט התנא בהמשך דבריו, **הָדָר בְּבִית**
שֶׁל מְעַרָה בנקרת הצור שהיה מחוברת כך מעולם לא מְעַל מפני
שהיא מעילה במחובר, **לִיקָא** - מן הראוי שדבריו בהמשך יהיו
בענין בית של אבנים שפתח בו, ויאמר, **הָדָר בְּבִית שֶׁל אֲנִינִים**
שֶׁבָּנָאוּ וּלְכַפּוֹף הַקְדִישׁוּ, לא מְעַל, שהרי גם בזה כך הדין לדעתך,
ומכך שלא נקט התנא אופן זה לפטור, מוכח שסבר שאין חילוק
מה היה קודם ואף בנאו ולבסוף הקדישו דינו כתלוש ויש בו
מעילה.
הגמרא משיבה על מה ששאלה על ריש לקיש: **אָמְרִי** - השיבו בני
הישיבה, הטעם שלא נקט התנא בהמשך דבריו בית של אבנים, כי
הָא - בית של מערה **פְּסִיקָא לִיהּ** - ההלכה בו פסוקה שלעולם אין
בו מעילה, שהרי הוא מחובר ועומד מששת ימי בראשית. אבל **הָא**
- בית של אבנים, לא פְּסִיקָא לִיהּ - אין ההלכה בו פסוקה שכן יש
הפרש בבתים, שאם הקדישו ולבסוף בנאו מעל ואם בנאו ואחר
כך הקדישו לא מעל. והעדיף התנא לדבר בלשון קצרה ולכך נקט
בית של מערה, אבל לעולם אף לדעתו דווקא בהקדישו ולבסוף
בנאו נחשב כתלוש ויש בו מעילה.

הדרן עלך הנהנה

פרק ששי - השליח שעשה

משנה

משנתנו דנה באדם ששלח שליח למעול, מי מעל: השליח שֶׁעָשָׂה
שְׁלִיחוֹתוֹ של בעל הבית שאמר לו להוציא דבר הקדש לחולין,
ולא שינה, **מְעַל הַבֵּית מְעַל**, משום שיש שליחות לדבר עבירה
במעילה, ונחשב כאילו המשלח מעל. אבל אם לא עָשָׂה השליח
את שְׁלִיחוֹתוֹ, אלא שינה ממה שאמר לו בעל הבית, השליח מְעַל,
שכיון שלא עשה מה שאמר לו המשלח, אינו שלוחו והוא המועל.
המשנה מביאה דוגמא לשליח שלא עשה שליחותו: **בִּיצֵר**, היה
לבעל הבית בשר וכבד משל הקדש, ו**אָמַר לוֹ** - לשלוחו **תֵּן בָּשָׂר**
שיש לי **לְאוֹרְחִים**, ושינה השליח ו**תָּתַן לָהֶם בָּבֶר**, או שאמר לו בעל
הבית תֵּן בָּבֶר לאורחים, ושינה ו**תָּתַן לָהֶם בָּשָׂר**, השליח מְעַל, שכבר
אינו בכלל בשר, ונמצא שלא עשה שליחותו.
המשנה מביאה מקרה בו הוסיף השליח מדעתו על מה שנאמר לו,
וכן האורחים: **אָמַר לוֹ** בעל הבית לשליח, תֵּן לָהֶם - לאורחים
מבשר שיש לי בכלי וזהה של הקדש **חֲתִיכָה חֲתִיכָה** - חתיכה
אחת לכל אחד מהם, והוא - השליח **אָמַר לאורחים מִלּוֹ שְׁתֵּי** -
שתי חתיכות כל אחד מהם, ו**הֵם נִמְלִי**, כל אחד מהם, שֶׁלֹּשׁ
חתיכות, **כּוֹלֵם מְעַל**, בעל הבית מעל כי שלח שליח להוציא
לחולין חתיכה אחת לכל אחד מהם, ונעשתה שליחותו, והשליח
מעל כי הוציא לחולין את החתיכה השניה שלא נכללה בשליחותו
של בעל הבית, והאורחים מעלו באכילת החתיכה השלישית
שהיה על דעת עצמם.

אבל נִתְּנָה - את האבן או הקורה במתנה לַחֲבֵירוֹ, הוא ו-הנותן
מְעַל, משוכה בה חבירו, שבנתינתה לחבירו הוציאה לחולין, וַחֲבֵירוֹ
לא מְעַל, שכיון שבקדשי בדיק הבית אין מועל אחר מועל, רשאי
חבירו לעשות עתה באבן או בקורה מה שירצה ולא ימעל. אבל
אם בָּנָה לאבן או לקורה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, הֲרִי זֶה לא מְעַל עַד שְׁדִידוֹ
תְּחִילָתָהּ ותגן עליו מן החמה או הגשמים ותהא הנאותו בְּשִׁיעוֹר שְׁוֹה
פְּרוּטָה.
נִמְלֵל לצרכיו פְּרוּטָה שֶׁל הָקֵדֵשׁ המונחת ברשותו וסובר שהיא שלו,
הֲרִי זֶה לא מְעַל, אבל אם נִתְּנָה לַחֲבֵירוֹ במתנה, הוא ו-הנותן מְעַל,
כי בנתינתה לחבירו הוציאה לחולין, וַחֲבֵירוֹ לא מְעַל.
ואם נִתְּנָה ו-לפרוטה זו לַכֶּלֶן - שומר בית המרחץ ומשמש את
הבאים למרחץ ונוטל מכל אחד שכרו, ונתנה לו בשכר שירחצנו
בבית המרחץ, **אָף עַל פִּי שְׁעָרֵינוּ** לא רָחִיץ, מְעַל הנותן מיד,
שבפרוטה זו נשתעבד לו הבלן ללאכבה ואינו יכול לחזור בו,
וזוכה בה הבלן בשכרו אף טרם שרחץ, שהרי אין מניעה מצידו,
לפי שְׁוֹהוּ -הבלן אָמַר לוֹ - לנותן **חֲבֵירִי הִסְרָחִץ פְּתוּחַ לַפְּנֵיךְ**
הַכֶּנֶס וְרָחִיץ, וכיון שזכה בה הבלן נמצא שנותן הפרוטה הוציאה
לחולין ומעל מיד.
המשנה מבארת דין נוסף במעילה: **אֲכִילָתוֹ וְאֲכִילַת חֲבֵירוֹ** - לקח
מהקדש דבר מאכל בשוה פרוטה ואכל הוא חציה והאכיל חציה
לחבירו. או הִנְיִיתוֹ וְהִנְיִית חֲבֵירוֹ - סך בשמן של קודש ונהנה בחצי
פרוטה וסך את חבירו בחצי פרוטה, או **אֲכִילָתוֹ וְהִנְיִית חֲבֵירוֹ** - אבל
שמן של הקדש בחצי פרוטה וסך את חבירו בחצי פרוטה, או
הִנְיִיתוֹ וְאֲכִילַת חֲבֵירוֹ - סך בשמן של הקדש בחצי פרוטה והאכיל
את חבירו בחצי פרוטה. **מִצְטָרְפִין** אכילתו או הנאותו של זֶה עִם
אכילתו או הנאותו של זֶה, ומעל, ו**אִפִּילוּ לִזְמַן מְרֻבָּה**, כגון שאכל
או נהנה בחצי שיעור היום והאכיל של שנים או ההנה את חבירו בחצי
שיעור למחר או אפילו לאחר שלוש שנים והיו המעשים בהעלם
אחד, מצטרפים המעשים הללו לחיוב על מעילתו.

גמרא

הגמרא מבררת מהו החילוק המבואר במשנה, בין נטל הוא שלא
מעל, לנתנה לחבירו שמעל. מקשה הגמרא: **מֵאֵי שָׁנָא הוּא וְמֵאֵי**
שָׁנָא חֲבֵירוֹ - מדוע שונה דינו כשנעל לצרכי עצמו שאין זו מעילה
מנות לחבירו שהיא מעילה, והלא גם כשנעלה לעצמו הוציאה
מרושות הקדש והביאה לרשותו. מתרצת הגמרא: **אָמַר שְׁמוּאֵל**,
בְּגִנְיָה מְסֻדָּרוֹת לוֹ עֶסְקִינָן - משנתנו עוסקת בגזבר של הקדש
שנמסרו לו לשמור אבן וקורה אלו, לפיכך אם נטלן לעצמו הן
ברשות הקדש כבתחילה ולא מעל, ורק אם נתנם לחבירו הוציאים
מרושות הקדש לחול ומעל.
שנינו במשנה: **בָּנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֵינוֹ חַיִּיב במעילה כו' עד** שידור
תחתיה בשוה פרוטה.
שואלת הגמרא: לָמָּה לִי להמתין עַד שְׁדִידוֹ תְּחִילָתָהּ כדי שימעול,
הרי בֵּין דְּשִׁנְיָה - שהוצרך לסתת באורכה ועוביה של האבן
להתאימה לגג ביתו, או כיון שקבעה בטיט וטיח, קנאה בשינויים
הללו, ומיד מְעַל. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב** משנתנו מדברת בְּגִנְיָה
שְׁנֵיהֶם עַל פִּי אֲרוּבָה כמות שהיא שלימה בלא סיתות ובלא דיבוק
בטיט וטיח, ויכול לסלקה משם בכל עת שירצה, לפיכך לא מעל
עד שידור תחתיה. ומדובר שהיו פירותיו נותנים תחת הארובה,
וגשמים ודולפים עליהם, והאבן הזאת היגה עליהם מפני הגשמים
ונהנה מכך בשוה פרוטה.
הגמרא מבררת האם ניתן להוכיח מדבריה הלכה בדיון תלוש
שלכסוף חבירו. אומרת הגמרא: וּבֵין דְּכָנִי לָהּ - מתוך שקלא
וטריא זו יש במשמע, שאם חיבר הגזבר את האבן בטיט לבנין
מִיָּתָהּ -על כל פנים מְעַל, אף על פי שעל ידי החיבור לבנין נעשית
האבן כדבר המחובר לקרקע שאמר לעל (ה) שאין בו מעילה,
לִיקָא מְסִיעֵי לִיהּ לרב - האם נאמר שיש מזה סיוע לרב, **אָמַר רַב**
בעבודה זרה (ה) **הַמְשַׁתְּחוּהוּ לְבֵית** - מי שקיבל עליו את ביתו
באלוה והשתחוה לו, **אָמְרוּ** בהנאה כדיון עבודה זרה עצמה. ואף
שעבודה זרה המחוברת לקרקע אינה נאסרת, מכל מקום רב סובר
שדבר תלוש שחיברו נחשב כתלוש, ובית זה נעשה מאבנים
תלושות, לפיכך נאסר כשהשתחוה לו, וניתן להוכיח כדבריו
מכאן, מפני שאם נסבור שתלוש וחיברו נחשב במחובר, לא היה

מעילה. פרק חמישי - הנהגה מן ההקדש דף כ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלט רש"י תוספות

משנה נתנה לחברו הוא [מעל] - הנותן מעל, שהוציאה לחולין. גמרא מאי שניא - דכי נטלה הוא - דלא מעל, ומאי שניא כי נתנה לחברו - דמעל? בגזבר המסורות לו - אותו אבן או אותו קורה עסקין, דכי נטלו הוא - עדיין ברשותו הם, וברשות הקדש נינהו כמתחלה. אבל כי נתנה לחברו, הרי שינהו מרשות הקדש לחול, ומעל, כיון דשינה - שפידתה וחתכה.

אי נמי: שבנאה בבנין - מעל, שהרי שינה אותה. שהניחה על פי ארובה - כשהיא שלימה, שלא בנאה כלום, אלא הנחה בעלמא הוא דעבר בה. הלכך לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה. (לשנא אחרינא) כגון שסתם פי ארובה, ויהי פירות תחת הארובה, ועכשיו נהנה ממנו הכי - שאין הגשמים יורדים עליהם. דכיון שהגין עליון בשוה פרוטה - מעל. וכיון דבני לה מיהת מעל - הכי קתני (לעיל): כיון דבנה - מעל. דאף על פי שמחוברת היא בבנין, חשיב לה כתלוש, ואית בה מעילה. לימא - מדחבא מעל, דאף על גב דחיברו - כתלוש דמי. והיינו מסייע ליה לרב, דאמר: המשתתחה לבית - אסור, דאף על גב דמחובר לקרקע הוא, לענין עבודה זרה - כתלוש דמי. דאי אמרת: כמחובר דמי - לא אסריה. דהכי גמירין (עבודה זרה מהא, אלהיהם על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם. ואי אמרת: כמחובר דמי - לא נאסר, דהוי דומיא דהר. ואי כמחובר דמי - נמי לענין מעילה לא אית בזה מעילה, דהא אין מועלין במחובר לקרקע. לעולם - אימא לך דהמשתתחה לבית לא אסור, דכמחובר דמי. והכי נמי כיון דבני לה בסיד - כמחובר דמי. ואי אמרת: אם כן, אמאי מועלין בזה? משום דהנאה הנראת לעינים אסרה תורה במעילה. וקורה זו שבנאה בבנין, הנאה הנראית לעינים היא, ולחכיז מועלין. לימא - מדאמרין הכא דמעל, אף על פי שבנאו כתלוש דמי, מסייע ליה "הדר בבית של הקדש" דכתלוש דמי. אמר ריש לקיש - לעולם אימא לך: בית כמחובר דמי, ומחבא לא תסייע. ואם אמרת: אם כן, אמאי מעל? התם בשחקדשו האבנים והסיעם כשחן בתלוש, ואחר כך בנאו. דכיון דבשעת הקדש הוה תלוש, הלכך אף על גב דשוב בנאו דמחבר הוא - שו ב מעילה. וקא

דייק אבל בנאו - ולבסוף הקדשו לאחר שהיה מחובר, מאי? לא מעל. אם כן, אמאי רהיט ותני "הדר בבית של מערה של הקדש" - לא מעל. אסרי בו" - הא דאי הכי נמי הוה מצי למיתני, דהוא לא מעל. אבל משום הכי נקט "בית של מערה" - משום דפסיקא ליה דלעולם לית בה מעילה. להכי (פסיקא הכי בא ליה למיתנייה). בית של אבנים דעלמא לא פסיקא ליה - מילתא, דיש הפרש בין בנאו ולבסוף הקדשו בין הקדשו ולבסוף בנאו. להכי לא תנייה. ולעולם דוקא הקדשו ולבסוף בנאו יש בו מעילה, דכתלוש דמי.

הדרן עלך הנהגה מן ההקדש

השליח שעשה: לא עשה שליחותו. אלא שינה ממה שאמר לו בעה"ב השליח מעל: תן בשו. של הקדש אמר לו תן להם חתיכה חתיכה והוא אומר טלו ב' ב' והם נטלו ג' ג' כולן מעלו. בעה"ב מעל לפי שנעשה שליחותו בחתיכה א' והשליח והאורחין מעלו שכל א' וא' הוסיף א' מדעת: גמרא מאן

נתנה לחברו - הוא מעל, וחברו לא מעל. בנאה בתוך ביתו זה לא מעל - מפורש בגמרא: כגון שלא שינה אותה, אלא הניחה על פי ארובה. דאי עשה בה שינוי - קנאה הגובר, ויצאה לחולין. נתנה לכל אף על פי שלא רחץ מעל - בפרק "הזהב" (בבא מציעא מהא) מיתי מנה סיוע לריש לקיש דאמרין משיכה מפורשת מן התורה. ודייק מינה: דוקא בלן - דלא מיהסרא משיכה, אבל שאר בעלי אומניות - לא מעל עד דמשיך. ומכל מקום לרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות - לא מותיב מינה, דמצי לאוקומא בבלן גוי, דהתם דאי בשאר אומניות לא מעל עד דמשיך. דכיון דבישראל - מעות קונות, בגוי - קונה במשיכה, כדאיתא בבבירי (גיטא, לעמיתך" - לישראל בחדא, ולגוי - בחדא. ואפילו הכי הוי סיעתא לריש לקיש, דלכאורה לא משתמע בבלן גוי, דומיא דלעיל דקתני "נתנה לחברו" - דהתם בישראל מייר, מדקתני "חברו" שהוא אמור לו הרי המרחץ פתוח הכנס רחץ - כלומר, הבלן יאמר: אין הדבר מעכב בי, שחריזי הכל מוכן, ואם כן, קנה המעות. ואכילתו ואכילת חברו - פירושו: אוכל בחצי פרוטה, והאכיל לחברו בחצי פרוטה. "הנייתו ודחיתו חברו" - כגון ששך עצמו בשמן של הקדש בחצי פרוטה, וסך חברו בחצי פרוטה. "מצטרפין זה עם זה" - ואפילו לזמן מרובה.

מאי שניא שניא הוא ומאי שניא שניא - דכי נטל - לא מעל בו, נתנה לחברו - מעל? בגזבר המסורות לו - כולה דפירשתי במתניתין. למה לי עד שידור - כיון דבנה - מעל. קא סלקא דעתך השתא ד"בנאה" מיירי שסתתה ותיקנה, הרי לך שעשה בה שינוי, וקנאתו ומשגנו, "אמר רב: כשהניחה על פי ארובה" - פירושו: כשהניחה מוקנת מעל לכן, ולא עשה בה שום שינוי, רק הניחה על פי ארובה, ומטיחיה בטיט עד שנתחברה יפה. "וכיון דבני ליה מיהא מעל" - בניחוא. כלומר, לאחר שבנאה מועל בה אם דר תחתיה שוה פרוטה, אף על גב דאין מעילה במחובר לקרקע - היינו תלוש ולבסוף דחברו, וקסבר: הוי תלוש. לימא מסייע לרב דאמר המשתתחה לבית אסור - דקא סבר: תלוש ולבסוף חיברו - הוי תלוש (והוא הדין דהוה מצי לשנויי). דהוי ליה: "הנאה הנראת לעינים אסרה תורה" - כלומר, לעולם תלוש ולבסוף חיברו - הוי מחובר, ושאני הכא משום דהוה ליה הנאה הנראת לעינים - שהארובה נכרת היא במחוץ. הדר בבית של הקדש כיון שנתנה מעל - אלמא: תלוש ולבסוף חיברו - הוי תלוש. והוא הדין דהוה מצי לשנויי: הנאה הנראת לעינים שאני. ומשגני, "אמר ריש לקיש: התם כשהקדשו ולבסוף בנאו" - דהתם אפילו למאן דאמר הוי מחובר, (ולא) מעל כיון שהקדשו קודם. ותימיה: על ואם כן, לעיל דקאמר "וכיון דבני מעל, לימא מסייע ליה לרב", אמאי לא דחי ליה ולאוקמא למתניתין כשהקדשו ולבסוף בנאו, אבל בנאו ולבסוף הקדשו - לא אהני מאי טעמא: ויש לומר: דאף דבנאו ואחר כך הקדשו סבירא ליה דלא מהני, אלא משום הנאה הנראת לעינים הוא דאסור, והשתא אתי שפיר דמיתי סיעתא מ"הדר בבית של הקדש", ולא מצי לדחיי "הנאה הנראת לעינים שאני" - דקא סלקא דעתך השתא דימירי בבנאו ולבסוף הקדשו, ולא מהני ליה ההוא טעמא. ובי דחי ריש לקיש "כשהקדשו ולבסוף בנאו" - מטעם הנאה הנראת לעינים הוא.

הדרן עלך הנהגה מן ההקדש

השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל. כדאמרין לעיל באידך פירקין (דף יח) דילפינן חטא חטא מתרומה: אמר לו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד כבד ונתן להם בשר שליח מעל. שהרי לא עשה שליחותו של בעל הבית שצוה לו:

מעילה. פרק שישי - השליח שעשה דף כ עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

רש"י

מאן תנא דכל מידי דמימליך עליה תרי מילי הויין — כגון כבד ובשר. שכשבעל הבית צוה לשלוחו להביא בשר, השליח נמלך בו, אם חפץ בכבד — מבאי, אבל בלא נמלך — לא היה מבאי. והבא דאמר בעל הבית "הבא בשר" והביא כבד, תנן במתניתין "לא עשה שליחותו", אם כן תרי מילי ניהוה אמר רב חסדא דלא כרבי

עקיבא, דתנן פרק "הגורד מן הירק" (נדרים נדא.) "והגורד מן הירק" — מותר בדלועין" — דקסברי רבנן: דלועין לאו ירק הוא. "ורבי עקיבא אסר" — דקסברי ירק הוא. והתם מפרש פלוגתיה: אמרו לו לרבי עקיבא, והלא אדם אומר לשלוחו "קח לי ירק", והוא אומר "לא מצאתי אלא דלועין" — פירושו: אלמא מילתא אחרינא הוא. דאי הוה ירק, אמאי מהדר שליח "לא מצאתי אלא דלועין"? לא היה לו להמלך, אלא היה לו ליקח מידי! דקא סברי רבנן דכל מילתא דמימלך עליה השליח — תרי מילי ניהוה. "אמר לה: כן דברי" — פירושו: השיב להם רבי עקיבא, "כן דברתם" — כלומר, משם אני מבאי ראה לדברי. כלום אומר "לא מצאתי אלא קטנית" בתמיה — כלומר, וכי משיב להם כר? ולמה אינו משיב להם? אלא לפי שאין זה מנהג העולם. שאם שאל אדם מן אחוה, אין משיבין לו על מין אחוה. אלא שהדלועין בכלל ירק הן, ואין הקטנית בכלל ירק — פירושו: הרי לך על ברוך לפיכך משיב לו "לא מצאתי אלא דלועין", לפי שהדלועין בכלל ירק. ואינו משיב לו "קטנית", לפי שאינו בכלל ירק. אלמא קסבר רבי עקיבא דמידי דאימליך עליה שליח, נמי לא הוי תרי מילי. ואם כן מתניתין אתיא דלא כוותיה. **אבי** אמר אפילו תימא רבי עקיבא מי לא בעי אימלוכי — פירושו: כיון שלא נמלך והביא כבד שלא צוה — שניה מדעת בעל הבית, הלכך גבי מעילה לא עשה שליחותו. **קרביים** לאו בשר ניהוה — ונפקא מינה, שאם לא הוי ראויים לאכילה כי

אם לכלבים — אין בשר מקח טעות, כי אין דרך אדם לאוכלו. "ואוכליהו לאו בר אינש" — פירושו: האוכלין אינו מבני אדם. **ביומא** דכייבין ליה עיניה עסקינן — ולא אכיל דגים. והא דאמר פרק "הגורד מן הירק" (שם.) "ונא סמא לעינא" — התם פריך ליה, ומשני: "כאן" — בתחלת אוכלא, כאן — בכולה אוכלא" יש מפרשים: תחלת חולי העין, ויש מפרשים: "אוכלא" — סעודה. כלומר, כאן — שהדגים בתחלת הסעודה, כאן — שבאים בכולה הסעודה. **שמע** מינה מוסף על שליחותו הוי ושלחן — בכתובות פרק "אלמנה ניוזנית" (צחב.) איתא דף בביא, והכי איתא: "איבעיא להו, אמר לשלוחו 'זבין לי ליתבא', וואל חזן כורא. מאי מוסף על דבריו הוי, וליתבא מהא קנה. או דלמא: מעביר על דבריו הוי, וליתבא נמי לא קני". והכי נמי במתניתין, כי אמר לשלוחו "תן להם אחוה", והוא אומר "טלו שתיים" — אי בהדיא דכתובות הוי מעביר על דבריו, הכא הוה לו ללמיר לא עשה שליחותו. והתם בכתובות (שם) מייית ליה להדיא דהבא. "אמר רב ששה, דאמר שליח: מדעת" — פירש להם: "הראשון לדעת בעל הבית כאשר צוית, והשניה מדעתו". והם נטלו שלש, הראשון — בתורת שליחות בעל הבית, והשניה — בתורת שליחות השליח, והשלישית — לדעתם. וכן פירשו בגטית. "מהו דתימא עקר שליח שליחותיה דבעל הבית" — פירושו: אפילו כי אמר מדעתיה — קא משמע לן.

אמר

העינים לכאבו. אבל בסוף אוכלא — קשי להו דגים. **שמע מינה מוסף על דבריו הוי** [שליח] — מדקתני "כולן מעלו", דמשמע דבעל הבית נמי מעל, מכלל דסבירא ליה לתנא דמתניתין דשליח לא עקר שליחותו דבעל הבית. אלמא מוסף על דבריו הוא דהוי. דאי הוי עקר שליחותו — לא היה הבעל הבית מועל. אלא דאי מוסף על שליחותו הוא. ותפשוט מהבא הא דמיבעיא לן במסכת כתובות (צחב.) הא כי מאן דאמר לשלוחיה "זיל זבין לי ליתבא דארעא", זבין ליה כורא, שהוא פי שנים. מי אמרין מוסף על דבריו של משלח הוי, ולא עקר שליח שליחותיה וקנה (שליח כוליה כורא). או עבר על דבריו הוי, ולא קנה הלוקח כלום? **אמר רב ששת** — מהבא לא תיפשוט, דהבא היינו טעמא דבעל הבית נמי מעל — משום דאמר שליח מדעתו. דהכי אמר שליח לאורדום: "טלו לכם שתי חתיכות, אחוה מדעתו של בעל הבית, ואידך מדעתו", ואידך לקחו מדעתו. דהבא דאי מוסף הוי, ואיתעבידא שליחותיה, ולכך מעל. וכי תימא: (אי הכי) הא פשיטא דבעל הבית מעל?

מאן תנא דכל מילתא דמימלך ביה שליחא תרתי מילי ניהוה — הכי קאמר: מני מתניתין, דמשמע כל מילתא דצריך לשליחא לאימלוכי עליה לשואלו מבעל הבית אם יקחנה במקום אותו שצוהו אם לאו. כגון שאם צוהו בעל הבית ליקח לו בשר מן השוק ולא מצא אלא כבד, שעכשיו צריך לחזור לו לשואלו אם יקחנו אם לאו. דאף על גב דכולו מין בשר הוא, כיון דמימלך עליה — תרי מילי ניהוה. דמתניתין נמי הכי משמע דתרי מילי ניהוה, מדקתני "השליח מעל", דאי חדא מילתא ניהוה — שליח אמאי מעל? הא קא עביד שליחותו של בעל הבית! אלא מדקתני "מעל" — אלמא תרי מילי ניהוה, ומני הא? **אמר רב חסדא דלא כרבי עקיבא** היא דתנן הגורד מן הירק מותר בדלועין ורבי עקיבא אסר — דקסברי מין אחד הן. ואמרין במסכת נדרים: אמרו לו לרבי עקיבא: והלא אדם אומר לשלוחו "קח לי ירק", והוא בא ואומר לו "לא מצאתי אלא דלועין" — אלמא כיון דמימלך, מינא אחרינא הוא, להכי מותר בדלועין. ואמר להן: "הוא דהבר" — כלומר, משם אני למד דאף על גב דמימלך — חדא מילתא היא. "כלום הוא חזור ואומר ירק לא מצאתי אלא קטנית", אלא כיון דאמר "לא מצאתי אלא דלועין", ואינו אומר "לא מצאתי אלא קטנית" — אלמא דלועין בכלל ירק הן, ואף על גב דמימלך עליהו שליחא, סבירא ליה לרבי עקיבא דחדא מילתא ניהוה, והיינו דלא כרבי עקיבא. **אפילו תימא רבי עקיבא היא** — והיינו טעמא דכי נתן לזון כבד — מעל: מפני שנתן לזון מדעתו, דמי לא בעי אימלוכי בבעל הבית אם יתן להם כבד או לא? ויזכין דלא אימליך, משום הכי מעל השליח, דכמי שנתן לזון מדעתו דמי. ולא משום דאמרין דתרי מילי ניהוה, אלא חדא מילתא ניהוה. **שפיר קאמר נחמני** — היינו אביי דתריץ דהכי: **אפילו כרבי עקיבא נמי**, לא בעי לאימלוכי? **מאן תנא דפלי עליה דרבי עקיבא** — דסבירא ליה דכל מילי דמימלך עליה שליחא — תרי מילי ניהוה? רבן שמעון בן גמליאל הוא דתנן הגורד מן הבשר וכו' רבן שמעון בן גמליאל מותר בראש וברגלים וכןהוה וכבד — אלמא דקסבר: תרי מילי ניהוה. קרביים לאו בשר ואוכליהו לאו בר נש — כלומר, האוכלין וקונה אותם בדמי שאר בשר, שאם יכול לקנות ליטרא בשר בזה, ומניח הבשר ולוקח ליטרא קרביים בזה — לאו בר אינש אצל כל אדם. **ולתנא קמא מאי שנא בשר עופות** — דאמר טפי מבשר דגים, משום דרגיל וכו' ומין בשר הוא, ולהכי אסר. **אמר רב פפא** — משום הכי אסור בבשר עופות — משום דביום הקוה עסקין דנדר. דכי נדר — בכל בשר שראוי לו לאכול בו ביום, אבל שאינן ראויין לו בו ביום הקוה — והאי לא נדר, כגון דגים. **אי הכי אמאי אסור בעופות ציפרא נמי** ניכול דאמר שמואל **האי מאן דפסוכר** — שהקוה דם בכתפיה ואכיל ציפרא וכו' — אלמא דלא אכיל ההוא יומא, ולא נדר מיניה. ובהני ספרים דכתיב בהו "ציפרא נמי לא ניכול" — משום הכי ציפרא נמי לא רגיל אינש למיכל ביום הקוה, ולא נדר מיניה. **על בשר מליח** — במלח שני ימים ולילה אחת, דשבו אינו משיב את הנפש. **אלא אמר רב פפא** — להכי (אינו) אסור בבשר עופות — ונדר מן ביומא דכייבין ליה עיניה, שהוא אינו אוכל דגים, שקשים לעינים. אבל כל מין בשר, אפילו בשר עופות — אכיל. הלכך נאסר בכל מין בשר שראוי לו לאכול, ומותר ברגים. והא דאמרין במסכת נדרים (נדב.) סימן נ"ו סמך עי"ן, דמשמע, נון סמא לעינא — היינו בתחלת עינא. כשמתחילין

העינים לכאבו. אבל בסוף אוכלא — קשי להו דגים. **שמע מינה מוסף על דבריו הוי** [שליח] — מדקתני "כולן מעלו", דמשמע דבעל הבית נמי מעל, מכלל דסבירא ליה לתנא דמתניתין דשליח לא עקר שליחותו דבעל הבית. אלמא מוסף על דבריו הוא דהוי. דאי הוי עקר שליחותו — לא היה הבעל הבית מועל. אלא דאי מוסף על שליחותו הוא. ותפשוט מהבא הא דמיבעיא לן במסכת כתובות (צחב.) הא כי מאן דאמר לשלוחיה "זיל זבין לי ליתבא דארעא", זבין ליה כורא, שהוא פי שנים. מי אמרין מוסף על דבריו של משלח הוי, ולא עקר שליח שליחותיה וקנה (שליח כוליה כורא). או עבר על דבריו הוי, ולא קנה הלוקח כלום? **אמר רב ששת** — מהבא לא תיפשוט, דהבא היינו טעמא דבעל הבית נמי מעל — משום דאמר שליח מדעתו. דהכי אמר שליח לאורדום: "טלו לכם שתי חתיכות, אחוה מדעתו של בעל הבית, ואידך מדעתו", ואידך לקחו מדעתו. דהבא דאי מוסף הוי, ואיתעבידא שליחותיה, ולכך מעל. וכי תימא: (אי הכי) הא פשיטא דבעל הבית מעל?

מהו

גמרא

הגמרא מבררת את שיטת התנא של משנתנו. שואלת הגמרא: מאן תנא – מי התנא ששנה את הבבא האמצעית של משנתנו, שסוברת דכל מילתא דמימלך עלה שלית – שכל דבר, ששליח שהצטוו להביא ממין מסוים רגיל לחזור ולהימלך במשלח אם להביאו, מוכח מזה שתתת מילי הויין – שני מינים הם, הדבר ההוא והמין שהצטוו עליו, כי אם היו ממין אחד היה השליח מביאו מבלי להימלך. ומשמע שכך סוברת המשנה, ממה שאומרת ששליח שצוהו בעל הבית לתת לאורחים בשר ונתן להם כבד, וכן להיפך, מעל, משום ששינה מדברי בעל הבית, שבשר וכבד הם שני מינים, ועל כרחק שזה משום שאדם שנשלח לקנות בשר ומצא רק כבד, רגיל לחזור ולהימלך במשלח אם להביאו. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, הבבא האמצעית של משנתנו דלא קרבי עקיבא – הסובר שכל דבר שהשליח רגיל לחזור ולהימלך עליו הוא בכלל המין שאמר לו המשלח. ותנן – ששינוי במסכת נדרים (נד.), הנודר שלא ליהנות מן הירק, מותר דרלוועין, כיון שאינם נקראים ירק בלשון בני אדם אלא פרי האדמה, ורבי עקיבא אומר את הנודר בדלוועים, שסובר שבלשון בני אדם גם הם בכלל ירק. ומבואר במשנה שם בדעת רבי עקיבא, שמה שהנשלח לקנות ירק ולא מצא רגיל לחזור ולהימלך במשלח האם לקנות דלוועים, זו דווקא הוכחה לכך שנחשבים ממינו, ולפיכך נכללים באיסור נדר שבלשון ירק. אולם חכמים סוברים שכיון שהשליח רגיל להימלך מוכח שאינו ממינו. אמרי אמי, אפילו תימא רבי עקיבא – אפילו תאמר שבבא זו היא גם לשיטת רבי עקיבא. מי לא בעי לאימלוכי – וכי לא צריך השליח, כשלא מצא בשר, לחזור לבעל הבית ולהימלך בו האם להביא כבד לאורחים. וכיון שלא נמלך בבעל הבית, נמצא שהביא את הכבד על דעת עצמו ואין הוא שליחו, ולכן מעל. מספרת הגמרא: כי אמרוהו רבנן קמיה דרבא – כשאמרו החכמים את דברי אביי שמשנתנו היא גם לשיטת רבי עקיבא, לפני רבא, אמר להו – אמר להם רבא, שפיר קאמר נחמני – יפה אמר אביי.

הגמרא מבררת מי הוא התנא שחולק על רבי עקיבא במשנה בנדרים. שואלת הגמרא: מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא – מי הוא התנא שחולק על רבי עקיבא וסובר שהנודר מן הירק מותר בדלוועים, מתוך שנוקט שכל דבר שהשליח רגיל לחזור ולהימלך עליו אינו בכלל המין שאמר לו המשלח. משיבה הגמרא: רבן שמעון בן גמליאל היא. ותנא, הנודר שלא ליהנות מן הקשר, אסור בקל מיני קשר, בין בבשר בקר ובין בבשר צאן ובין בבשר חיה, שכולם נקראים בשר, ואסור בראש וברגלים – בראש וברגלי בהמה, בקנה, ובקבד ובכל, ואסור בקשר עופות, שכל הדברים האלה, הנשלח לקנות בשר ולא מצא רגיל להימלך עליהם אם להביאם, וכל מה שהשליח נמלך עליו הרי הוא בכלל בשר, ומותר בבשר דגים וחרגלים. רבן שמעון בן גמליאל מתייר בראש וברגלים בקנה ובקבד ועופות, שדברים אלה אין השליח מביאם אלא אם כן חזר ונמלך עליהם, וכל דבר שהשליח צריך לחזור ולהימלך עליו אינו בכלל לשונו של הנודר, ודגים ובקבדים שאין הם בכלל בשר, ואף תנא קמא מודה שמותר בהם.

הברייתא מביאה דבר נוסף שאמר רבן שמעון בן גמליאל: וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר דבר נוסף בענין האיברים הפנימיים של הבהמה, קרבנים לאו קשר הן – הקרבנים של הבהמה אינם כשאר הבשר, ואוכליהן לאו פרי איניש – ומי שאוכל אותם אינו בן אדם. כלומר, שמי שקונה אותם כשהיה יכול לקבל באותו מחיר בשר בכמות כזו, אין הוא נחשב בן אדם אצל סתם בני אדם.

הגמרא מבררת לפי שיטת תנא קמא שאסור בעוף, מדוע הוא מותר בדגים. מקשה הגמרא: ויתנא קמא, מאי שנא – מדוע שונה דינם של סוגי הבשר השונים, הרי סובר בקשר עופות שנכלל בבשר משום דרגיל איניש – רגיל אדם הנשלח לקנות בשר, דאמר – שיאמר, לא אשכחי בקשרא דחיותא ואתאי בקשרא דציפורא – לא מצאתי בשר של חיה והבאתי בשר עוף, דהיינו, שבדעת בני אדם נכלל עוף בלשון 'בשר', ואי הכי – אם כן, הכי נמי – כך גם עכיר איניש – עשוי אדם שנשלח לקנות בשר למימרא – לומר, לא אשכחי בקשרא דחיותא ואתאי דגים – לא מצאתי בשר של חיה והבאתי דגים, ומוכח איפוא שגם הם נכללים בלשון זו. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, ביום הקנה עסקינן – מדובר שנדר ביום שהקין דם, והדרך היא דלא אכיל איניש דגים – שלא אוכל אדם דגים ביום זה כיון שמוזקים לו, ומסתבר שלא נדר אלא מדבר שראוי לו ביום נדרו, וכשנדר מבשר לא היתה כוונתו לאסור עצמו גם בדגים. מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך שמדובר בברייתא שנדר ביום שהקין דם, הרי ביום זה ציפורא נמי (לא) ניכול – גם עופות אינו רגיל לאכול, דאמר שמואל, דמסוכר ואכל ציפורא – המקיז דם מהכתפיים ולאחר מכן אכל בשר עוף, פריח לביה בקציפרא – פורח לבו כציפור, דהיינו שנחלש ומתעלה, ואם כן מסתבר שביום שהקין דם גם מעופות לא נדר, שהרי גם הם לא ראויים לו באותו יום, ומדוע סבר תנא קמא שאסור בעופות. ועוד תנא, שאין מקיין דם, אלא אם כן יש לו לאכול לאחר ההקזה דברים המזוקקים את גופו, אבל לא מקיזים דם על הדיגים – על מנת לאכול דגים אחר ההקזה, ולא על מנת לאכול הקעופות אחר ההקזה, ולא על בשר מליח – על מנת לאכול אחר ההקזה בשר שהשתהה במלח שני ימים ולילה אחד, שדברים אלו אינם מזוקקים את הגוף שנחלש בגלל ההקזה. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, שמה שסובר תנא קמא שהנודר מבשר מותר בדגים אפילו שהשליח רגיל להימלך עליהם, ביוםא דפריבין ליה ענייה עסקינן – מדובר שנדר ביום שכואבות לו עיניו, והדרך היא דלא אכיל דגים – שלא אוכל אדם דגים ביום זה כיון שהדיגים מוזקים לחולי העיניים, ומסתבר שלא נדר מדגים כיון שממילא אינם ראויים לו.

שינוי במשנה: אמר לו בעל הבית לשליח, תן לו [לאורחים] חתיכה ב' חתיכה, והוא אומר טלו שתיים, והם נטלו שלש, כולם מעלו.

הגמרא דנה האם אפשר להוכיח ממשנתנו לגבי ספק שהסתפק בו שמע מינה – מוכח מכאן שמוסיף על שליחותו הוי שליח, דהיינו, ששליח שנצטוו לעשות בכמות מסוימת ועשה בכמות יותר גדולה, נחשב שעשה את שליחותו אלא שהוסיף עליה. שהשליח שאמר לאורחים שיקחו יותר ממה שצוהו בעל הבית לומר להם, אילו נחשב בכך כעוקר את שליחותו של בעל הבית ומבטל אותה, הרי לא היה בעל הבית מועיל כיון שלא נעשתה שליחותו. אלא על כרחק שנחשב שעשה את שליחותו של המשלח ורק הוסיף עליה. דוחה הגמרא: אמר רב ששת, אין להוכיח זאת ממשנתנו, כיון שאפשר להעמיד את משנתנו באופן דאמר שליח לאורח, מול חתיכה אחת מרעיתו של בעל הבית, שכך אמר לי לתת לך, וחתיכה אחת נוספת תקח מרעיתי, שמאחר שאמר לאורח שנצטוו על ידי בעל הבית לתת לו חתיכה אחת, ודאי שקיים בכך את שליחותו, ובעל הבית מועיל באכילת אותה חתיכה על ידי האורח. והחתיכה הנוספת שמרשה השליח לאורח לקחת, אינה בכלל שליחותו של בעל הבית.

הגמרא מבארת את החידוש שיש באופן בו העמידו את המשנה:
 מהו דתיקא – שמא תאמר שבאופן זה עקר השלית את שליוותיה
 – שליוותיה דבעל הבית בכך שהירשה לאורח לקחת יותר ממה
 שנצטוו לתת לו, ולא למעול – ולא ימעל בעל הבית כיון שלא
 נעשתה שליוותו. קא משמע לן – משמיעתנו המשנה שאין הדבר
 כן, אלא שבחתיכה הראשונה שנתן השליח לאורח הוא קיים את
 שליוותו, ומחמתה מעל בעל הבית.

משנה

משנתנו דנה באדם ששלח שליח להוציא מעות של הקדש
 לחולין, ומבארת מי מעל במעות. עוד מבארת המשנה כיצד ניתן
 למנוע את המעילה לאחר שיצאו כבר המעות מרשותו.
 אדם שאמר לו – לשלוחו הבא לי מעות מן הארנק שעל אדן
 החלון – חלל בעובי הכותל, או מן הדליוסקא – כמין שק, וקנה לי
 בשוק דבר מה במעות אלו, והביא לו השליח את מבוקשו, וסבר
 אותו אדם שמעות אלו של חולין אך היו של הקדש, הדין הוא,
 שאף על פי שאמר בעל הבית לא היה בלבי אלא מזה – לא
 נתכוונתי שתביא לי מעות מארנק זה, אלא מארנק אחר שהיה
 מונח אף הוא באותו חלון, והביא מזה – מכיון שמכל מקום הביא
 לו השליח מארנק שעל אדן החלון, בעל הבית מעל, שהרי עשה
 השליח את שליוותו של בעל הבית כפי שנאמרה לו, ולא
 מתחשבים במה שאומר הלא שהתכוין בלבו. אבל אם אמר בעל
 הבית לו – לשלוחו הבא לי מעות מן אדן החלון וקנה לי בשוק
 דבר מה במעות אלו, והביא לו השליח מעות מן הדליוסקא, או
 שאמר לשליח להביא לו מעות מן הדליוסקא והביא לו מן אדן
 החלון, השליח מעל כשהוציא אותו לחולין, מכיון שלא עשה את
 שליוותו של בעל הבית כפי שנצטווה, וממילא מתייחס מעשה
 המעילה אליו.

המשנה דנה במי ששלח חרש שוטה וקטן להוציא מעות של
 הקדש: שלח בעל הבית מעות של הקדש ביד חרש, או שופה, וקטן
 – או קטן, אם עשו את שליוותו כפי שנצטוו, בעל הבית מעל. אבל
 אם לא עשו את שליוותו, ההננוני שקיבל מידם את המעות מעל
 לכשיצא אותן, שאז הוא משנה אותן מרשות הקדש לרשות חול.
 אך בעל הבית פטור כיון שלא עשו את שליוותו, והחרש השוטה
 והקטן אינם בני דעת ואינם מתחייבים במעילה.

עתה מבארת המשנה את הדין כששלח להוציא מעות ונזכר שהם
 של הקדש: שלח בעל הבית פרוטה של הקדש ביד אדם פקח – בן
 דעת, ולא זכר שהיא של הקדש, ולאחר מכן נזכר, אם נזכר עד
 שלא הגיע השליח אצל חנווני, ההננוני מעל בפרוטה לכשיצא
 אותה לצרכיו, משום שהוא שוגג בהוצאה זו. אבל בעל הבית
 שהוא מויד לא מעל, כיון שבפרשת מעילה נאמר (ויקרא ה טו) 'נפש
 כי תמעל מעל וקטא בשגגה מקדשי ה', שדווקא בשוגג מועלים,
 ואילו השליח לא מעל בגלל שעשה את שליוותו של בעל הבית.
 ואם כן, כיצד יעשה בעל הבית כדי שלא יכשל החנווני באיסור
 מעילה, נוטל פרוטה או כלי ואומר, הפרוטה שנשלחה שהיא של
 הקדש, הרי הקדש זה בכל מקום שהוא נמצא, מחולל על זה – על
 הכלי או הפרוטה שנטל. ויכול לעשות כן בגלל שהקדש נפדה
 בכסף, ובשנה כסף – וכן במיטלטלין שיש להם ערך ממוני.

גמרא

שנינו במשנה שאם אמר בעל הבית לשליח להביא לו מעות
 ממקום מסוים והביא לו, בעל הבית גם אם יטען שכונתו היתה
 למקום אחר. שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה באה
 המשנה להשמיענו, הרי דין זה פשוט. עונה הגמרא: המשנה באה
 לחדש שדברים שבלב – שחשב בלבו ולא הוציאם בשפתיו אינם
 דברים – אין מחשיבים אותם כדיבור, ולכן לא מתחשבים במה
 שהיה בלבו של בעל הבית.

שנינו במשנה: שלח ביד חרש שופה וקטן, אם עשו [וכו'] שליוותו,
 בעל הבית מעל. מקשה הגמרא: והא לא בני שליוותא נינהו –
 והרי חרש שוטה וקטן אינם יכולים להיעשות שליוות, ואם כן
 מדוע מתחייב בעל הבית על מה שעשו בציוויו. מתרצת הגמרא:
 אמר רבי אלעזר, צאנאם – החשיבו את מעשה החרש השוטה
 והקטן כמעשה – כלי הכניס של הויתים. מבארת הגמרא: דתנן –
 שנינו במסכת טהרות (פ"ט מ"א), הויתים, מאיפתי – ממותי הם
 מקבלין טומאה, דהיינו, שטיפות השמן שיוצאות מהם מכשירות
 אותם לקבל טומאה, משניעו ויעת המעשה – רק משיצא מהם שמן
 בכלי בו צוברים אותם כדי להכניסם לסחיטה, ולא יעית הקופה –
 ולא כשיצא מהם שמן בעודם בכלי בו הונחו לאחר לקיטתם מן
 העץ. וההסבר הוא, שרק כשרוצים הבעלים בנפילת המשקים על
 האוכל הוא מוכשר בכך לקבל טומאה, וכשהויתים מונחים במעטן
 רוצה אדם בנפילת השמן עליהם, ומה שאין כן בעודם בקופה.
 וכוונת רבי אלעזר היא, שלמעטן הרי אין דעת, אך מכל מקום
 נחשבת יציאת השמן על גבי הויתים שבתוכו כעשויה בשליחות
 הבעלים כיון שרצו בה, וכך גם בחרש שוטה וקטן, שאף שאינם
 בני דעה, נחשבת הוצאת הקדש שעשו כנעשית על ידי בעל
 הבית מפני שנוח לו במעשיהם.

הגמרא מביאה דוגמא נוספת לסברא זו: רבי יוחנן אמר הרי מקרה
 זה הוא כאותה ברייתא ששנינו בה, שאם נתנו – הניח אדם מאכל
 על גבי הקוף, והולכו – והקוף הולך אותו למקום מסוים, או
 שהניח מאכל על גבי הפיל, והולכו למקום מסוים, (ואמר לאחר
 לקבלו מננו) הרי שהנחת מאכל זה מועילה לעירוב תחומין,
 והמקום בו הונח יחשב כמקום שביתתו של אותו אדם לשבת זו.
 אלא – מוכח איפוא, שאף על פי שהקוף והפיל אינם בני דעת,
 מכל מקום מכיון שקא עבדא שליוותיה – שבפועל נעשתה
 שליוותו על ידם, העירוב חל, והבא נמי – כאן גם איחצביד
 שליוותיה – נעשתה בפועל שליוותו של בעל הבית, ועל כן יש
 לו להתחייב במעילה.

שנינו במשנה: שלח ביד פקח [וכו'] ונזכר עד שלא הגיע אצל
 חנווני, חנווני מעל לכשיצא. שואלת הגמרא: וכי כך הוא הדין
 אף על גב דלא אידיכר שלית – אפילו שלא נזכר השליח שמדובר
 במעות של הקדש, ורמינהי – והרי קשה ממה ששנינו בברייתא,
 שאם נזכר בעל הבית שהמעות ששלח הן של הקדש ולא נזכר בכך
 השלית, השלית הוא זה שמעל ולא החנווני, (נזכרו שניהם חנוני
 מעל). מתרצת הגמרא: אמר רב ששית, מתניתין נמי כשנזכרו שניהם
 – גם בעל הבית וגם השליח נזכרו שהמעות של הקדש, כך שום
 מוידים בהוצאת מעות אלו לחולין ולכן אינם מועלים בה, ורק
 החנווני השוגג מעל.

משנה

משנתנו דנה באדם ששלח שליח לקנות דבר מסוים במעות
 הקדש, והלה השתמש בדן באופן חלקי כפי שהצטוו אך גם שינה
 מדברי המשלח, והיא מבארת מי מהם מעל.

נתן בעל הבית לו – לשליח, פרוטה של הקדש, ולא ידע שהיא
 של הקדש, ואמר לו, הבא לי כחציה האחד של הפרוטה גרות –
 כלי חרס שמדליקים בהם וכחציה השני פתילות, והלך השליח
 והביא לו – וקנה עבורו כבולות פתילות, או שקנה עבורו כבולות
 גרות, או שאמר לו הבא לי כבולות גרות, או שאמר לו שיביא לו
 כבולות פתילות, והלך והביא כחציה גרות וכחציה פתילות, בכל
 המקרים הללו הדין הוא ששניהם לא מעלו. בעל הבית לא מעל כי
 לא נעשתה שליוותו, והשליח לא מעל כי שינה משליוותו רק
 בחצי פרוטה, ואין מעילה בפחות מפרוטה.

המשנה מביאה מקרה בו קנה השליח מה שהצטוו, אבל לא
 במקום שהצטוו עליו: אבל אם אמר בעל הבית לו – לשליח הבא
 לי כחציה של הפרוטה גרות מקום פלוני, וכחציה השני פתילות
 מקום פלוני אחר, והלך והביא לו גרות מקום שהצטוו לקנות

מעילה. פרק שישי – השליח שעשה דף כא עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמג רש"י תוספות

מהו דתימא וכו' ולא למעול בעל הבית קא משמע לן – כיון דאמר "טלו דעתו של בעל הבית" – היינו שלוחותיה, ומעל. **משנה** דלוסקמא = טליקא דסבי, שקורין "טסקא" בלעז. **אף על פי שאמר בעל הבית לא היה בלבי** – "שהביא לי אותו ממקום שהבאת לי, אלא מזה האחר" – בעל הבית מעל, שהרי נעשית שלוחות. דברים שבלב, שהוא אומר "לא היה בלבי על זה" – אינן דברים. **לא עשה שלוחות** – ממה שצוהו בעל הבית – בעל הבית לא מעל, דלא איתעבידא שלוחותיה. והם לא מעלו – דלאו בני דעה נינהו. אלא החנוני מעל, לכשירצא – כשיתן אותה פרוטה לשום אדם, ודשחא הוא משנה לה מקדש לחול כשמוציאה. שלח – פרוטה של הקדש ביד פקח, ונוכר בעל הבית שדיה של הקדש קודם שהגיעה ליד חנוני. החנוני מעל – ולא בעל הבית ולא שליח (רבעל הבית לא מעל. דכיון דבעל הבית נוכר שהיא של הקדש קודם שהגיעה ליד החנוני – החנוני מעל, ולא בעל הבית ולא שליח). דבעל לבית לא מעל – דכיון דנוכר ביד הבית קודם שנעשה שלוחות, איפטר ליה ממעילה, דהוה ליה מויד. ומעילה אינה נהוגת אלא בשגגה, דכתיב "זוטאה בשגגה מקדש ה'". ושליח נמי לא מעל – שהרי עשה שלוחות, אבל חנוני מעל לכשיצא – דהואיל ואינו יודע דשל הקדש היא, הוציא שגגה גביה. **אלא כיצד יעשה** – בעל הבית כשנוכר לו, שירצא החנוני מידי מעילה? נטל פרוטה של חולין ואומר כו' קודם שירצאנה החנוני. **גמרא** הא לאו בני שלוחות נינהו – הני חרש שוטה וקטן, ואמאי מעל בעל הבית משעשו שלוחות? **עשאו** – לחרש שוטה וקטן כמעטן של זיתים. דתנן: "הזיתים מאימתי מקבלין טומאה?" – משזיעו זיעת המעטן. שממנת שמונח כמעטן בידה מתחממין ומזיעות טיפות שמן, ובאותה זיעה נקחא ליה לבעל הבית, משום דכבר מתחילין לכונסין כדי לסחטן בכדי. וכיון דניחא ליה בהדיא זיעה – הרי הן מוכשרין. **אבל לא זיעת הקופה** – אותה זיעה שמועין בקופה כשמלקטין אותן. דהואיל זיעה לא חשיבא ליה, ולא ניחא ליה – ולא מכשרא לקבץ טומאה. ומכל מקום האי זיעת המעטן דניחא ליה בגוה, אמרין דקעביד שלוחותיה דבעל הבית, אף על גב דמעטן לאו בר זיעה הוא – חשיבא הא זיעה, ומכשרא לטומאה. הא נמי חרש שוטה וקטן, אף על גב דלאו בני דעה נינהו, כי איתעבידא שלוחותיה על ידיהן, והואיל נקחא ליה בגוהיה – מעל. ורבי יוחנן אמר – מהבא דתנן "נתנו לעירוב על גבי הקוף והולכי", וקתני "הרי זה עירוב", אלמא אף על גב דלא הוי כן דעת – והואיל ואיתעבידא שלוחותיה, הוי עירוב. הכי נמי גבי חרש שוטה וקטן, ואף על

גב דלא אידבר שליח – לא מעל שליח אלא חנוני. והמינהו נוכר בעל הבית ולא נוכר שליח השליח מעל – דכיון שנוכר בעל הבית, דהוה ליה מויד – פטור ממעילה. אבל השליח, דשוגג הוא – מעל. והיינו דאמר במסכת חגיגה: האי דמעל השליח, היינו "כחררין התלויין בשערה", דשליח ענייא – מאי עביד? הא לא עביד אלא שלוחותיה דבעל הבית! **האמר רב ששת תפניתין** – היינו טעמא דחנוני לחודיה מעל, שנוכר שנתן בעל הבית ושלח, והחנוני לא נוכר – דשניהם, הבעל הבית והשליח, הוו להו מוידין, ולכן לא מעלו. אלא חנוני לחודיה – דהוה שוגג. ובחציה פתילות. והלך והביא כבולה נרות או כבולה פתילות – שניהם לא מעלו. בעל הבית לא מעל – שלא נעשה שלוחות, והשליח נמי לא מעל – שבדבר ששינה בו שלוחות לא היה בו אלא חצי פרוטה, ואין מעילה בחצי פרוטה. או שאמר לו הבא לי כו' – הכי נמי שניהם לא מעלו, משום טעמא דרישא. **אבל אם אמר לו הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני וכו'** – השליח מעל – ששינה שלוחות בפרוטה שלמה, ומעל.

מהו דתימא: עקר שליח שלוחותיה דבעל הבית, ולא למעול – קא משמע לן. **משנה** אמר לו "הבא לי מן החלון או מן הדלוסקמא", והביא לו. אף על פי שאמר בעל הבית "לא היה בלבי אלא מזה, והביא מזה" – בעל הבית מעל. אבל אם אמר לו "הבא לי מן החלון!", והביא לו מן הדלוסקמא, או "מן הדלוסקמא!", והביא לו מן החלון – השליח מעל. שלח ביד חרש שוטה וקטן, אם עשו שלוחות – בעל הבית מעל, לא עשו שלוחות – חנוני מעל. שלח ביד פקח, ונוכר עד שלא הגיע אצל חנוני – חנוני מעל לכשיצא. כיצד יעשה? – נטל פרוטה או כלי, ואומר "פרוטה של הקדש בכל מקום שהוא" – מחולל על זה. שההקדש נפדה בכסף ובשורה כסף. **גמרא** מאי קא משמע לן? דברים שבלב אינם דברים. "שליח ביד חרש שוטה וקטן אם עשו" [וכו']. והא לאו בני שלוחותא נינהו? אמר רבי אלעזר: עשאו כמעטן של זיתים. דתנן: הזיתים מאימתי מקבלין טומאה – משיזיעו, זיעת המעטן ולא זיעת הקופה. רבי יוחנן אמר: כאותה ששינינו "נתנו על גבי הקוף והולכי", או על גבי הפיל והולכי ואמר לאחר לקבלו ממנו – הרי זה עירוב", אלמא – קא עבידא שלוחותיה, הכי נמי – איתעביד שלוחותיה. "שלח ביד פקח" וכו'. ואף על גב דלא אידבר שליח, ורמינהו: נוכר בעל הבית ולא נוכר שליח – השליח מעל! ונוכר שניהם – חנוני מעל! אמר רב שישת: מתניתין נמי – שנוכר שניהם. **משנה** נתן לו פרוטה, אמר לו "הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות!", והלך והביא לו כבולה פתילות, או כבולה נרות. או שאמר לו: "הבא לי כבולה נרות, או כבולה פתילות!", והלך והביא בחציה נרות ובחציה פתילות – שניהם לא מעלו. אבל אם אמר לו: "הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני, ובחציה פתילות ממקום פלוני", והלך והביא לו נרות ממקום פתילות, ופתילות ממקום נרות – השליח מעל. נתן לו שתי פרוטות, ואמר לו "לך והבא לי אתרוגו!", והלך והביא לו פאת אתרוג ובאחת ריפון – שניהם מעלו. רבי יהודה אומר: בעל הבית לא מעל, שהוא אומר לו "אתרוג גדול הייתי מבקש, והבאת לי קטן ורע". נתן לו דינר זהב, ואמר לו "לך והבא לי חלוקי!", והלך

"אין זה עירוב!" ותרץ: דרתם מיירי שהקוף עצמו מניחו עירוב, אבל אם מיירי שאמר לאדם לטלו מעל גבי הקוף ומעל גבי הגמל לכשיגיעו למקום, ויניחנו לשם עירוב. וקשה: דאם כן, לא מייתי הכא מידי, כיון דבר דעת הניחא לכך נראה: דהבא מיירי בעמך ורואהו שהפיל הניח הפת במקום הנחת עירוב, ואמר "תיקני לי פת" – אלמא דמתעבר שלוחותיה אף על גב דשליח הפיל לאו בר דעת, הכי נמי חרש

אמר לו הבא לי מן החלון והביא לו (מן הדלוסקמא והביא לו) (מן החלון) – ולא פירש לו אי זה חלון ואינו דלוסקמא, ולשם הוי הרבה חלונות או הרבה דלוסקמות. "אף על פי שאמר בעל הבית לא היה בלבי על זה" – פירושו: לא היה דעתי על אותו חלון כי אם על האחר, מכל מקום בעל הבית מעל – שהרי נעשה שלוחות, דברים שבלב אינן דברים. **הבא** לי מן החלון והביא מן הדלוסקמא כו' שליח מעל – פירושו: לכשיצא בעל הבית, שהוא מסתמא גובר, שהרי עדיין לא יצאו מרשות הקדש עד שהוציאם. שלח ביד חרש שוטה וקטן עשו שלוחות בעל הבית מעל – ובגמרא פריך: הא לאו בני שלוחות נינהו. **לא** עשה שלוחות החנוני מעל – לפי שהחרש שוטה וקטן אינן בני מעילה, הלכך, הקדש לא יצא לחולין עד שבאו ליד החנוני ויציאם החנוני. "מעל החנוני" נמי דקאמר – לכשיצא קאמר. **ביצד** יעשה – פירושו: כיצד יעשה בעל הבית שלא ימעול החנוני. **הבא** לי בחציה נרות – "נר" – הוא כור של ברזל או של חרש שמשימין בו שמן ופתילות. "והלך והביא לו בחציה נרות ובחציה פתילות". **ושינה** שהביא לו נרות ממקום פתילות ופתילות ממקום נרות השליח מעל – שהרי שינה מדעת בעל הבית, שהלך לקנות נרות ממקום אחר שלא נצטווה. **והלך** והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רימון שניהם מעלו רבי יהודה אומר בעל הבית לא מעל כו' – בגמרא מפרש פלוגתיהו גבי חלוק, וכחאי גונא פליגי באתרוג. **נתן** לו דינר זהב – פירושו: שהוא עשרים וארבעה של כסף. **אמר** רבי אלעזר עשאו כמעטן – פירושו: דכיון דניחא ליה לבעל הבית במאי דעביד חרש שוטה וקטן, הוו ליה כשליח. "דתנן, הזיתים מאימתי מקבלין טומאה?" – משזיעו זיעת המעטן. "מעטן" – הוא שמשימין בו זיתים. "ויענה" – קרי למוהל היוצא מן. וקאמר בגמרא דמה שזיעו כמעטן חשיב משקה, דהא ניחא ליה. ולא זיעת בקופה" – פירושו: דההוא לא חשיב משקה, דלא ניחא ליה, כיון דחולץ לאיביד. ויש להמנהג דאטו לא שמעינן מכמה דוכתין שהיא דרשא "יותן" דומיא ד"כי יתן" (בבא מציעא כבג). דכיון דניחא ליה, אף על גב דאיהו גופיה לא חשיב משקה, ולמה ליה לאתני דך משנה? הוה ליה לאתני נמי "בעודו הוה עליו! ושמא הוה איכא מעשה מהא בדי שמים, להכי אייתינהו דזיעת הזיתים, דממילא. ודמילא לשלח ביד חרש דממילא דמי, כיון שאינן בני שלוחות. **נתנו** על גבי הקוף והולכי (ואו) על גבי הפיל (והולכי) הרי זה עירוב – הקשה רבי אפרים: דבפרק "בכל מערבין" (עירובין ב.א.) אמרין:

מעילה. פרק שישי - השליח שעשה דף כא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י

חרש דמעילה, איתעביד שליחותיה. ואם תאמר: אדרבה נילף שליחות דמעילה משליחות דתרומה, וגבי תרומה בעינן שליח בר דעת. דאדרבה הוי עריפא למילף מתרומה, דהא כל עיקר שליחות דמעילה מתרומה הוא דילקו ויש לומר: כיון דשליח דמעילה בהוצאה ושינוי רשות הוא דהוי, והבא הוי שינוי רשות על ידי שליחות בר דעת, לכך מסתבר ליה לדמיוה להנך דמייתי. דאין קפידא בבר דעת. וגבי מידי דהנאה לא מהני שליחות במקום שהמעילה באה על ידי הנאה, כדאמר בפרק שני דקדושין (ג,א): שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מנחית. ומכל מקום איצטריך למילף שליחות מתרומה, דלא תימא דאין שליחות לדבר עבירה. **בגן** דאיתיה ליה שוה שש - פירוש: סלעים בשלש, וזמנא שחרורא וי שולח שלשה סלעים. "אימא סיפא ורבי יהודה אומר כו' ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע" - השתא פריך מאי "רע", שהרי לפי מה שתיריך דאיתיה שוה שש בשלשה, "גדול" הוא ומשני: "דאמר ליה אי יתב ליה דין" כו' - פירוש: כל דין זהב, "איתיה לי שוה שני שני דינריך" - פירוש: כל שכן שהייתי מרויח יותר, שהיו נותנין לך לפי חשבון שהבאת שוה שנים עשר בששה, ונמצא שהייתי משתכר כפלים ממה שאני משתכר עתה. **ואמאי** לימא לא שני ליה גבי קטני דדיבוי ליה טפי - גרסינן בכתובות פרק "אלמנה נזונית" (צט,ב): "אי באתרא דמובני בשומא" - פירוש: הרבה בידה. "מי לא שוה טפי" - והיא היא. והכי קאמר: קא סלקא דעתך השתא דמיירי "באתרא דמובני בשומא" - פירוש: הרבה בידה, ולכך פריך אמאי מודה רבי יהודה. דהתם נמי דרך הוה של מוכרים לפי מה שהלוקח קונה הרבה, מחול מוכר גביה. ומשני: "אמר רב פפא: באתרא דמובני כני כני" - פירוש: מדה מדה, כלומר, לא בשומא כמו שהיית סבור, אלא מעט מעט. "דפסיקא מילתא" - לא מחול מוכר גביה דלוקח. **המפקיד** מעות אצל השולחני צורין לא ישתמש בהם כו' - צריך עיון בבבא מציעא פרק "המפקיד" (ג,א) דמייתי לה להאיא דהבא. ולא מייתי לה כלשנא דתנינן לה הכא. **פרומה** של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא את הראשונה מעל דברי רבי עקיבא - ואף על גב דספיקא הוא אם נהנה בשל הקדש, רבי עקיבא לטעמיה דרמייהו על ספק מעילות אשם תלוי בכריתות (כב,א). תימא: לויטל לא פרוטה של הקדש שנפלה? וכי תימא. דבר שיש לו מתירין הוא על ידי פירוק, ואפילו באלף לא בטיל - הא ליכא למימר, דבר שיש לו מתירין דרבנן הוא וצריך לומר: דליכא אלא חד בכיס, דליכא בטיל. אי נמי: מטעב חשיב. ולא בטיל. **ומודה** רבי עקיבא באומר פרוטה מן כיס זה הקדש שהוא מוציא והולך עד שיוציא כל הכיס - פירוש: באחרונה תהיה של הקדש. ובגמרא פריך: "מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?". **אמר** ליה סיפא באומר לא יפטר כיון מן הקדש - כלומר, אינו נפטר מכיס זה להוציאה כולה בלא הקדש פרוטה. והאי לישנא דהאי משמע דהקדש הוי באחרונה. **היו** שנים הגדול שבחן הקדש - ובסיפא דמתניתין נמי לימא דהמטבע מובחר ידוה של הקדש. אבל ארישא לא פריך, דשמא לישנא דרישא משמע הכי. וליכא למימר דפריך נמי ארישא. דאם כן לפרוך "מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?".

בסיסן

והלך והביא לו בשלשה חלוק, ובשלשה מילין - שניהם מעלו. רבי יהודה אומר: בעל הבית לא מעל, שהוא אומר לו "חלוק גדול הייתי מבקש, והבאת לי קטן ורע". נמרא שמעת מינה: מאן דאמר לשלוחו "ויל וכן לי פורא דארעא!", ואול וכן ליה ליתכא - קני לוקח! אמרי: הכא הכי דמי? - בגון דאיתיה ליה שוה שש בשלש. אימא סיפא, רבי יהודה אומר: בעל הבית לא מעל, שהוא יכול לומר לו "חלוק גדול הייתי מבקש, והבאת לי חלוק קטן ורע!" - דאמר ליה "אי יתב דין בוליה - איתיה לי שוה שני דינריך". הכי נמי מסתברא, דקטני סיפא: מודה רבי יהודה בקטנית ששניהם מעלו, שהקטנית בפרומה וקטנית בדיו. הכי דמי? אי באתרא דובני בשומא - גבי קטנית נמי, דיהב סלע, מחולי ליה מפי! אמר רב פפא: בדוכתא דמובני בכני כני, כנא כנא בפרומה, דהתם פסיק מילתיהו. **משנה המפקיד מעות אצל שולחני, אם צורין - לא ישתמש בהן, לפיכך אם הוציא - מעל. אם מותרין - ישתמש בהן, לפיכך אם הוציא - לא מעל. אצל בעל הבית - בין כך ובין כך לא ישתמש בהן, לפיכך אם הוציא - מעל. החנווני בבעל הבית, דברו רבי מאיר. רבי יהודה אומר: פשוטני. נפלה פרוטה של הקדש בתוך כיסו, או שאמר "פרומה בכיס זה - הקדש!", כיון שהוציא את הראשונה - מעל, דברו רבי עקיבא. והכמים אומרים: עד שיוציא את כל הכיס. ומודה רבי עקיבא לחכמים באומר "פרומה מן כיס זה - הקדש!", שהוא מוציא והולך, עד שיוציא את כל הכיס. **נמרא** כי אתא רב דימי אמר: רמי ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר ליה: סיפא - באומר "לא יפטר כיון מן הקדש!", כי אתא רבין אמר: כיון ששנים רמא ליה, דתנן האומר "אחד משווריי - הקדש!", הוי לו שנים - הגדול שבהן הקדש! אמר ליה: סיפא באומר "לא יפטר כיון מן הקדש!".**

רב

וחלך והביא לו בפרומה אחרון כו' שניהם מעלו - דהא נעשית שליחותו של בעל הבית בפרומה, והשליח נמי שנה בפרומה - שהוא אומר "אחרון גדול בשתי פרוטות הייתי מבקש, והבאת לי קטן ורע שלא הייתי מבקש כן". **והביא בשלש** - דינרי כסף, שהוא חצי דינר זהב. **שניהם מעלו** - דבעל הבית נעשית שליחותו ביותר מכדי פרוטה, והשליח מעל ביותר מפרומה. קטן ורע - ולא נעשית שליחותו כלל. **נמרא** שמעת מינה מאן דאמר לשלוחו וכן וכו' - כלומר, שמעת ממתניתין דקתני "והביא לו חלוק בשלש" - שניהם מעלו, ואפילו בעל הבית, אף על פי שצוה להביא לו דינר זהב, דובן לו פחות ממה שאמר לו - שמעת מינה: האי מאן דאמר לחבריה וכו', ותפשוט מהבא דקנה לוקח, אף על פי שקנה לו פחות. **אמר הכא בגן דאיתיה ליה שוה שני דינרי בשלשה** - כלומר, מהבא ליכא למשמע. דהבא מאי טעמא מעל בעל הבית - בגון דאיתיה ליה השליח חלוק שוה דינר זהב בשלשה דינרי כסף, והואיל ושוה דינר זהב, נעשית שליחותו, ולכך מעל. **אי הכי** - כדאק' מתרצת. **אימא סיפא** רבי יהודה אומר בעל הבית לא מעל שיכול וכו' - ואם איתא דאיתיה ליה שוה דינר זהב, הדיכ מצי אמר ליה "הבאת לי קטן ורע"? הא שוה דינר זהב ביקש, ושוה דינר זהב הביא לו? **הא לא קשיא** - דמשום הכי אמר ליה יהודה בעל הבית לא מעל, דאכתי מצי אמר ליה "אי יתב דינר זהב בוליה, כמו שאמרתי לך, הוית מיתית לי חלוק שוה שני דינר זהב". (משום דאמר בעל הבית אי יתבית כו') דקתני ומודה רבי יהודה בקטנית ששניהם מעלו - כלומר, לא הביא לו קטנית שוה דינר זהב בשלשה דינרי כסף - דבעל הבית נמי מעל. מאי טעמא? - שהקטנית בפרומה היא קטנית בסלע, דלא מצי למימר ליה איהו: אי יתב ליה דינר זהב בוליה, הוית מיתית שוה שני דינרי, דהווי מחולי גבך משום דרבנן טפי". **והקטנית** בפרומה דא קטנית בדינר - כלומר, דלא מחולי למאן דובני קטנית בדינר ממאן דלא ובין אלא בפרומה. אלמא דטעמיה דרבי יהודה הוי גבי חלוק דלא מעל בעל הבית, אף על גב דאיתיה ליה שוה דינר בשלשה משום דאיתיה ליה "אילו יתב דינר" וכו'. **שויה ליה טפי** - שהיה מביא קטנית יותר, משום דהווי מחולי גביה. **אמר רב פפא באתרא דמובני וכו'** - במדוח, דהתם פסיקא מילתא כנא כנא בפרומה ולא מחולי גביה כלל. לישנא אחרנא: והכי דמיין וכו' השתא קא דייק מאי טעמא דרבי יהודה דמודה בקטנית: אי באתרא דמובני בשומא, באומר שלא במדה - אם כן, אכתי מצי בעל הבית למיטען לשליח "אילו יתב דינר הוה מיתית טפי", שהווי מוסיפין לך בשביל דהינור, ואותו התוספות שהווי נותנין לך לא הבאת לי ממנו כלום. והיינו דומיא דחלוק דאמר ליה "אילו יתב דינר" וכו'. **אמר רב פפא** - לא מצינו למימר הכי, ובאתרא דכילי ומובני בכני עסקין. **דכנא כנא בפרומה** דהתם פסיקא מילתיהו - ולא יתב תוספת כלל. ולחך לא מצי למימר בעל הבית כלום, אלא כי איתיה ליה קטנית שוה דינר בשלשה - שניהם מעלו. **משנה** המפקיד מעות - של הקדש אצל שולחני. **אם הפקידו צורין לא ישתמש בהן** - דלכחי הפקידן אצלו צורין, דלא הוה בעי לשתמש בהן. לפיכך אם הוציאן השולחני - מעל. **ואם הפקידן אצלו מותרין ישתמש בהן** - שלדעת כן הפקידן אצלו מותרין, שיתעסק בהן שיחליפם. לפיכך לא מעל השולחני אלא המפקיד. **הפקידן אצל בעל הבית בין כך ובין כך** - בין צורין ובין מותרין - לא ישתמש בהן, דלכחי הפקידן אצל בעל הבית, שהוא יודע שבעל הבית אין דרכו לפרוט ולהחליף, ולא חשש אם צורין אם מותרין. לפיכך אם הוציאן בעל הבית - **אצל חנווני** היה הוי **כבעל הבית** - שאינו רגיל בחילופין כשולחני, ובין כך ובין כך לא יגע בהן. **רבי יהודה אומר בשולחני** - דלפעמים נמי הוא רגיל לחלוק בשולחני, לפיכך דינו בשולחני. כיון שהוציא את הראשונה מעל - דאמר של הקדש יהיה. **עד שיוציא את כל הכיס** - דמעילה בפרומה אחרונה היא. **נמרא מאי שנא רישא** - דפליג רבי עקיבא, ומאי שנא סיפא דמודה רבי עקיבא לחכמים. **אמר ליה סיפא באומר לא יפטר כיון מן הקדש** - שלא יתב בו הקדש כל שהוא. דכיון דאמר הכי, משמע דפרומה אחרונה קאמר דהתא הקדש. להכי לא מעל אלא באחרונה. הגדול שבחן הקדש - טעמא דאיכא גדול, משום הכי אמר דהגדול הוי הקדש, דמקדש בעין יפה מקדש. הא שניין שוין - באומר מודה רבי עקיבא בסיפא דפרומה אחרונה הקדש. **אמר** - סיפא באומר כו'.

מעילה – דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רמה

משנה

המשנה עוסקת בדינו של פקדון מעות, האם מותר לשומר להשתמש בו, ומה הדין כשהיו המעות של הקדש והוציאן, אדם המפקיד מעות שסבר שאינן של הקדש אלא שהן שלו, אצל שולחני – מחליף כספים, אם המעות הן צרורין – סגורים בצרור קשור, לא ישתמש בהן השולחני, כי המפקיד גילה בכך את דעתו שאינו רוצה שהשולחני ישתמש בהן. לפיכך, מכיון שלא הותר לו לשימוש, על כן אם הוציא השולחני את המעות ולא ידע שהן של הקדש, מַעַל. אולם אם נתנו לו המפקיד כשהן מותרין, דהיינו שהצרור אינו קשור, ישתמש בהן השולחני אם ירצה, כי מוכח שהופקדו אצלו על דעת כן שישתמש בהן. לפיכך אם הוציא השולחני את המעות לא מַעַל, והמפקיד מעל. אבל אם הפקיד אדם מעות אצל פַּעַל הַבֵּית – אדם שאינו שולחני וגם אינו בעל חנות, בין כך – בין שהיו המעות צרורין, ובין כך – ובין שהיו המעות מותרין, לא ישתמש בהן בעל הבית, כי אצלו מפקידים מעות על דעת שלא ישתמש בהן, כיון שאין דרכו לפרוט ולהחליף מעות. לפיכך אם הוציא בעל הבית את המעות ולא ידע שהן של הקדש, מַעַל. ההנחיה דינו כבעל הבית, שאפילו כשהופקדו אצלו מעות מותרין, אסור לו להשתמש בהן ואם הוציאן מעל, מכיון שגם הוא אינו רגיל בהחלפת מעות כשולחני, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּשׁוֹלְחָנִי, שאם הופקדו אצלו מעות מותרין, יכול הוא להשתמש בהן ואם הוציאן לא מעל, בגלל שלפעמים גם הוא רגיל להחליף מעות כשולחני. המשנה מביאה מקרה בו ישנה פרוטה אחת של הקדש בכיס בו ישנן גם פרוטות של חולין, ונחלקן באיזה אופן של הוצאת הפרוטות לחולין תהיה מעילה: נִפְלָה לאדם פְּרוּטָה שֶׁל הַקֶּדֶשׁ בְּתוֹךְ כִּיסוֹ שהיו בו פרוטות של חולין, או שֶׁאִמָּר בעליו של כיס שהיו בו פרוטות של חולין, פְּרוּטָה אחת בָּכֵיס וְהָיָה הַקֶּדֶשׁ בֵּין – מִידָּה שֶׁהוּצִיא אֶת הַפְּרוּטָה הָרִאשׁוֹנָה שבכיס לצורך חולין, מַעַל, כיון שיתכן שהיא של הקדש, דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. וְהַכְּמִים אָמְרִים, לא מעל, עַד שֶׁיּוּצִיא – אלא אם כן הוציא לחולין אֶת כָּל הַפְּרוּטוֹת שֶׁבְכֵיס, שרק אז ברור באופן ודאי שהוציא לחולין את הפרוטות של הקדש. ומוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא לְהַכְּמִים, כְּאִדָּם שְׁאִמָּר, פְּרוּטָה מִן כֵּיס וְהָיָה הַקֶּדֶשׁ, שְׁהוּא מוּצִיא וְחוֹלֵף – שיכול להוציא לחולין את כל הפרוטות שבכיס חוץ מן האחרונה, שהיא זו שהוקדשה, ואינו מועל עַד שֶׁיּוּצִיא – אלא אם כן יוציא לחולין אֶת כָּל הַפְּרוּטוֹת שֶׁבְכֵיס.

גמרא

מספרת הגמרא: בִּי אֵתָא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל אֶמְרֵי, רַמִּי לִיה – הקשה ריש לקיש לרבי יוחנן, מֵאִי שָׁנָא – במה שונה הַרִישָׁא, בה סובר רבי עקיבא שאם הוציא את הפרוטה הראשונה שבכיס לצורך חולין כבר מעל, וְאֵי שָׁנָא סִיפָא בה הוא סובר שימעל רק כשהוציא לחולין את כל הפרוטות שבכיס. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, בְּסִיפָא מדובר בְּאִמָּר – כשאמר בעל הכיס, לֹא יִפְטֹר כֵּיס וְהָיָה מִן הַקֶּדֶשׁ, דהיינו, שקיבל על עצמו שבכיס זה יהיה הקדש כלשהו, ומשמעות דבריו היא שהפרוטה האחרונה תישאר בו תוקדש. הגמרא מביאה דעה נוספת לגבי הקושיא שהקשה ריש לקיש לרבי יוחנן. מספרת הגמרא: בִּי אֵתָא רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֶּל אָמַר, מִדִּין הַכִּסִּין שבמשנתנו אֲשֶׁרוּרִים – על הדין שנאמר בפרוטה, וְהָיָה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן. דָּתָנּוּ בַּמִּסְתָּב מִנְחוֹת (קט), וְאִמָּר אֶחָד מִשְׁנֵוֹרֵי יְהִי הַקֶּדֶשׁ, וְהָיוּ לוֹ שְׁנַיִם, הַגְּדוֹל שֶׁבִּתְּוֹ הַקֶּדֶשׁ, בגלל שאומדים תמיד בדעתו של המקדיש שרוצה להקדיש בעין יפה. ומשמע, שאם היו שניהם שווים בגודלם, הראשון מהם שיבוא לידי של המקדיש הוא המוקדש. ואם כן קשה הסיפא של משנתנו, שאומרת שכשנודר באופן דומה לגבי פרוטות שבכיס, האחרונה שתישאר בו היא המוקדשת. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, בְּסִיפָא מדובר בְּאִמָּר – כשאמר בעל הכיס, לֹא יִפְטֹר כֵּיס וְהָיָה מִן הַקֶּדֶשׁ, ומשמעות דבריו היא שהפרוטה האחרונה דווקא תהיה הקדש.

וְהָלַךְ הַשְּׁלִיחַ וְהָבִיא לוֹ בְּשִׁלְשָׁה סלעים מתוך הדינר הַלּוֹק, וּבְשִׁלְשָׁה הסלעים הנותרים מִלֵּית, הדין הוא שְׁנֵינֵהֶם מַעַל. בעל הבית מעל כיון שנעשתה שליחותו בחלוק שנקנה עבורו, והשליח מעל כי שינה משליחותו כשקנה טלית בשאר הכסף. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הדין הוא שְׁבַע הַבֵּית לֹא מַעַל, מפני שְׁהוּא אָמַר לוֹ – (לשליח), הַלּוֹק גָּדוֹל הֵייתִי מִכֶּשֶׁשׁ שֶׁתְּבִיא לִי, וְהָבֵאתָ לִי בַּמָּקוֹם זֶה חֵלוק קָפָן וְרַע שִׁנִּית בְּשִׁלוּשָׁה סלעים, כך שלא נעשתה כלל שליחותי על ידך.

גמרא

הגמרא מוכיחה ממשנתנו לגבי ספק שהסתפקו בו בדיני שליחות: שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה – יש לך ללמוד מהסיפא של משנתנו שְׁמָא דְאָמַר – שישאמר לְשִׁלוּחוֹ וְלֹא יִבֵּן לִי פוֹרָא דְאָרְעָא – מכור מאדמותי קרקע בגודל של כור, וְאֵל וְזָכֵן לִיה לִיתָבָא – והלך השליח ומכר מאדמות המשלח קרקע בגודל של לֶחָף, שהוא חצי כור, קָנִי – קנה הַלּוֹקֶת את הקרקע שנמכרה לו ולא התבטלה השליחות, ואף על פי שהתבצעה רק ביחס לחלק ממה שצוה עליו המשלח. שהרי במשנתנו הצטוו השליח לקנות לבעל הבית חלוק בדינר שלם, ובכל זאת סובר תנא קמא שגם כאשר קנאו בחצי דינר נחשב שנעשתה שליחותו של בעל הבית והוא מעל. דוחה הגמרא: אָמַר – אמרו בני הישיבה הָכָא הֵיכִי דָמִי – כאן במה מדובר, כְּגוֹן דְאֵייתִי לִיה שֶׁהָיָה שֶׁשׁ בְּשִׁלְשָׁה – שהשליח הביא לבעל הבית חלוק ששוה ששה סלעים שקנאו בשלושה סלעים, ועשה בזה את שליחותו להביא חלוק ששוה ששה סלעים, ולכן מעל בעל הבית. שואלת הגמרא: אֵימָא – אמור ובאר את הַסִּיפָא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, פַּעַל הַבֵּית לֹא מַעַל, שְׁהוּא יֹכֵל לזַמֵּר לוֹ הַלּוֹק גָּדוֹל הֵייתִי מִכֶּשֶׁשׁ וְהָבֵאתָ לִי הַלּוֹק קָפָן וְרַע, ואם מדובר כשהביא לו חלוק ששוה ששה סלעים בשלושה, הרי אין מקום לטענת חלוק קטן ורע. עונה הגמרא: סברת רבי יהודה היא. דְאָמַר לִיה בעל הבית לשליח, אֵי יִהְיֶה דִּינָר בּוֹלִיָּה – אם היית נותן את הדינר כולו בקניית החלוק כמו שצויתניך, אֵייתִית לִי שֶׁהָיָה שְׁנֵי דִּינָרִין – היית מביא לי חלוק ששוה שני דינרים של זהב. שהרי כשנתת למוכר שלושה סלעים הוא מכר לך חלוק ששוה ששה, ואם כן אילו נתת לו את כל הדינר, היה נותן לך חלוק ששוה שני דינרים, שכך הדרך שככל שהקונה נותן יותר הרבה, המוכר מוזיל יותר. מוסיפה הגמרא: הֵכִי נִמִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּקָתְנִי (סִיפָא) בתוספתא (מעילה פ"ב ה"ד), שאף על פי שחולק בחלוק, מוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים בְּקָמִינָת – שהשולח שליח לקנות לו כמות קטנית מסוימת בדינר, וקנה לו השליח כמות זו בחצי דינר, ובחצי הדינר הנותר קנה דבר מה אחר, שְׁנֵינֵהֶם מַעַל. והטעם שרבי יהודה מודה לחכמים בזה, מפני שְׁהִקְמִינָת בְּפְרוּטָה וְקָמִינָת בְּדִינָר – כמות הקטנית שמקבל הקונה עבור כל פרוטה, נשארת קבועה בין אם קונים בפרוטה ובין אם קונים בדינר. ואם כן, לא יכול המשלח לטעון שאם היה השליח קונה לו קטנית בדינר היה מקבל קטנית בשווי של שני דינרים, כי לא מוּזִילִים את המחיר יותר למי שקונה כמות יותר גדולה. ומוכח, שבמשנתנו בה נחלק רבי יהודה מדובר דווקא באופן שהיה בעל הבית מרויח יותר אילו קנה השליח בכל הסכום. מבררת הגמרא: הֵכִי דָמִי – באיזה אופן מדובר בתוספתא, אֵי בְּאֵתְרָא דְרַבִּינִי בְּשׁוּמָא – אם במקום שהקטנית אינה נמכרת לפי מידה אלא לפי שומא, הלא פשוט שגַּבִּי קָמִינָת נִמִּי דִּיהָבָא סַעַם מוּזִיל לִיה מִפִּי – שאם קונה אדם קטנית בלעז נותנים לו בזול, ואם כן לרבי יהודה יכול גם כאן בעל הבית לטעון לשליח, שאם היה קונה קטנית בדינר הוא היה מרויח בגלל ההוזלה יותר ממה שהרויח כשקנה רק בשלושה סלעים. עונה הגמרא: אָמַר רַב פִּיפָא, בְּדוּקָתָא דְרַבִּינִי בְּכֶנֶי כֶּנִי – מדובר במקום שמוכרים קטנית לפי מידה שנקראת 'כנא', ומחיר כל כְּנָא וְכְנָא בְּפְרוּטָה, דְּהָתָם פְּסִיק מִלְתֵּיהּ – שהמחיר שם הוא קבוע. כך שבעל הבית לא היה מרויח יותר אילו קנה השליח קטנית בדינר כולו, ולכן מודה רבי יהודה שבחצי הדינר בו נקנתה הקטנית נעשתה השליחות.

הגמרא מביאה דעה נוספת לגבי הקושיא שהקשה ריש לקיש
לרבי יוחנן: רב פפא אמר, מדין הדין שבמשנתנו אלונין – על
הדין שנאמר בהפרשת תרומות ומעשרות מלוגי יין, רמא ליה –
הקשה ריש לקיש לרבי יוחנן. דתנן, הלוקח יין בערב שבת בין
השמשות מדין הדין שחשודים הם שלא הפרישו ממנו תרומות
ומעשרות, ואינו יכול עתה להפריש ממנו ואין לו מה לשתות
בשבת, אמר, שני לוגין מתוך מה שיש כאן, שאני עתיד להפריש
אחר שבת, הרי הן תרומה, עשרה לוגים שאני עתיד להפריש יהיו
מעשר ראשון, ועוד תשעה לוגים יהיו מעשר שני, ומיחל – ויכול
לחלל את המעשר שני על מטבע שיש לו בבית ולשתותו, ושויה
מיד את שאר היין אם ירצה, שמיד שקרא שם לתרומה
ולמעשרות יצא היין מידי איסור טבל, אף שאת הפרשתם בפועל
יעשה רק אחר כך, דבר רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון
אוסרין לשתות מהיין ללא הפרשה. וטעמם, שאי אפשר לומר
שמתברר שמה שהוא שותה מהיין הוא מהחולין שבו, ואילו
התרומה והמעשרות נשארים בכלי. והקשה ריש לקיש, שלפי רבי
יהודה והתנאים שאיתו, גם בסיפא של משנתנו היה ראוי לאסור
את השימוש בפרוטות שבכיס כיון שאי אפשר לברר שדווקא
האחרונה היא המוקדשת, שהרי לשיתם אין לומר שלמפרע
יתברר שהפרוטה האחרונה היא הקדש וכל האחרות חולין. אמר
לרבי יוחנן לריש לקיש, בסיפא פתניתין מדובר באומר לא
יפטר בים זה מן ההקדש, ומשמעות דבריו היא שהפרוטה
האחרונה תהיה הקדש, ולכן מותר לכל הדעות להשתמש בשאר
הפרוטות.

הדרן עלך השליח שעשה שליחותו וסליקא לה מסכת מעילה

פרק ראשון – חטאת העוף הקדמה

בין הקרבנות הקרבים במקדש, ישנם שני קרבנות הנקראים
קרבנות העוף ובאים מתורים ובמני יונה, והם חטאת העוף ועולת
העוף. חטאת העוף באה רק בחובה, וכדין כל חטאת שאינה באה
בנדבה, ועולת העוף באה בין בחובה ובין בנדבה. בחובה כיצד, זב,
זבה, יולדת, מצורע, נזיר טמא וכן המחוייב בקרבן עולה ויורד,
מביאים שתי תורים או שני בני יונה, האחד קרב לחטאת והאחר
קרב לעולה. בנדבה כיצד, יכול אדם להתנדב ולהביא תורים ובני
יונה לקרבן עולת העוף, ואינו צריך להביא שנים דווקא, אלא יכול
הוא להביא אף עוף אחד. שני עופות הבאים בחובה (ואחד מהם
חטאת ואחד מהם עולה) או בנדבה (ושניהם עולות) נקראים בשם
קן. בלשון חז"ל נקרא עוף בודד בשם 'פרידה', וברבים 'פרידים'.
קן יכולה להיות 'סתומה', דהיינו שלא נתפרש איזו פרידה ממנה
תקרב חטאת ואיזו עולה, וכן יכולה להיות 'מפורשת', שנתפרשו
פרידיה זו לחטאת וזו לעולה. וגם יכול אדם המחוייב כמה קנים,
להפריש כמה קנים יחד, בלא לפרש אלו פרידים מהם ויזקרו
לחטאת ואלו לעולה, והכהן המקריב יעשה בשעת ההקרבה
כרצונו.
המסכת עוסקת בדיני תערובות של קנים, ובכמה אופנים: של
אנשים שונים, של חובה בנדבה, של חטאות ועולות אלו באלו,
של חטאות או עולות בקנים אחרים, וכדומה. אופני התערובת
הם שנים, א. תערובת של ממש, שהתערבו העופות אלו באלו, ב.

תערובת שבמעשה הכהן, שעשה את הקנים שלא כפי שהיה עליו
לעשות. המסכת דנה בשני אופנים אלו, באופן של לכתחילה,
האם ניתן להקריב קנים שנתערבו זו בזו, ובאופן של דיעבד,
כאשר הוקרבו קנים מעורבות או שהוקרבו קנים שלא כדין,
האם ניתן להכשיר את כולן או לפחות חלק מהן.
היסוד לכל הנידונים האמורים שהם דווקא בעירוב חטאת העוף
ועולת העוף, הוא בכך ששני קרבנות אלו דומים זה לזה במין
הקרבן, ששניהם באים מתורים ובני יונה זכרים ונקבות ועל כן יתכן
שיתערבו זה בזה, ומאידך שני קרבנות אלו שונים זה מזה במקום
עשייתם ובאופן עשייתם, ועל כן אין קרבן מסופק יכול לעלות למה
שהוא, עולה או חטאת, אלא הוא תמיד בספק כשר ספק פסול.
נידונים אלו כמעט ולא יתכנו בתערובת בין קרבנות אחרים, משום
ששאר הקרבנות או שהם שונים זה מזה במנים ובגילים ואין שייכת
תערובת ביניהם, או שמאידך גיסא אין אופן ומקום עשייתם שונים
גם בדיעבד, ועל כן תתכן אפשרות להקריבם גם באופן של אי
ידיעה איזה קרבן קרב.
בפרק הראשון, אחר דיני עשייתן של עולות וחטאות וההבדלים
שבין נדרים לנדבות, מביאה המשנה את דיני קנים שנתערבו
ביניהן, או שנתערבו בהן עולות וחטאות. בפרק השני מביאה
המשנה את דיניהן של קנים סתומות ומפורשות, שפרחו פרידים
של קנים אחרות או של חטאות ועולות, מהן ואלהן. הפרק
השלישי שב לדון באופני התערובות שנתבאר בפרק הראשון
ואופנים נוספים, ובאופן שכבר הוקרבו, והנידון הוא אלו עופות
כשרים ואלו עופות אינם כשרים, ומה היא חובת בעלי הקנים
להביא בכדי להשלים את חיוביהם.

משנה א

המשנה פותחת בפירוט המקומות במזבח בהם ניתנו דמי הקרבנות
חטאת ועולה בבמה ובעוף. חטאת העוף נעשית (דמה ניתן)
במזבח החיצון למזן – למטה מחוט הסיקרא, וחטאת הקדש נעשית
(דמה ניתן) במזבח למעלה מחוט הסיקרא. עולת העוף נעשית
במזבח למעלה מחוט הסיקרא, ועולת הקדש נעשית (דמה ניתן)
במזבח למעלה מחוט הסיקרא. ואם שינה בזה וכו', שנתן את הדם
שלא במקומו, כגון שנתן דם חטאת בהמה או דם עולת העוף
למטה או שנתן דם עולת בהמה או דם חטאת העוף למעלה, פסול.
המשנה מפרשת מהו קן: פך הבאת קנין פך הוא. קן הבאה
משום חובה שהטילה עליו התורה, כגון שהוא זב, זבה, יולדת,
מצורע, נזיר טמא או המחוייב בקרבן עולה ויורד, יש בה שני
תורים או שני בני יונה, אחד קרב חטאת ואחד קרב עולה. הקן
הבאה הנדרים ובנדבות, שנדר או נדב להביא קן למזבח ונתחייב
להביא שני עופות, גם אם לא פירט איזה מין קרבן נדב או נדר,
דינם הוא שכולן עולות, לפי שאין אדם מתנדב חטאת ואשם, ואין
עוף בא שלמים ותודה.
המשנה מפרשת מהו נדר ומה היא נדבה ומה בין זה לזה: ואיזהו
נדר, האומר 'הרי עלי עולה'. ואיזהו נדבה, האומר על בהמה או עוף
שלפניו 'הרי זו עולה'. בשני האופנים נתחייב להביא עולה למזבח.
מה בין נדרים לנדבות, אחר שבשניהם נתחייב בהבאת קרבן, אמר
שהקרבנות שהוא מביא מפני הנדרים שנדר, אם מתו או נגנבו הרי
הוא חייב באחריותן ומביא אחרים תחתיהם, לפי שקיבל על עצמו
להביאם, ואילו הקרבנות הבאים מפני נדבות שהתנדב, אם מתו
או נגנבו אין חייב באחריותן, לפי שלא קיבל על עצמו אלא להביא
בהמה או עוף אלו בלבד.

מעילה. פרק שישי – השליח שעשה דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמז תוספות

כיסין אלוגין רמא ליה – ריש לקיש לרבי יוחנן. דתנן הלוקח יין מבין הכותים – עד שלא נאסר יינם, ובגון שהיה בדרך או בערב שבת בין הממשות, ואינו יכול לתקנו לאלתר. **אומר שני לוגין** – "תרומה גדולה שאני עתיד להפריש – הרי הן תרומה גדולה", ואחר כך עושה ממה שנשתייר מאה מדות, מפרשי עשרה למעשר ראשון ושתיירו תשעים מדות, ומפריש מהן תשעה למעשר שני. ומיחל – שיעור זה מיחל למעשר שני, שיכול לחללו, ושונה, והשאר חולק, והשחה ממנו לאלתר, אלא שחזר שיתיר בכלי שיעור התרומה והמעשרות. דקסבר: יש ברירה. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין – עד שפירש ממש, דקסברי: אין ברירה, ואבל כוס וכוס יש לומר שהוא תרומה ומעשר, ואפילו מראשון. והא דרבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון קשיא אדריבי עקיבא, דמודה שמוציא והולך עד האחרונה. דכי היכי דהכא אמר אין ברירה, דמן הראשון אמרין נמי שהוא תרומה ומעשר, גבי הקדש נמי אבל פרוטה ופרוטה איכא למימר שהיא הקדש. אמר ליה ספא דמתניתין – דמודה רבי עקיבא, מיירי באומר "לא יפטור כוס וזה מן ההקדש".

רב פפא אמר: כיסין אלוגין רמא ליה, דתנן: הלוקח יין מבין הכותים, אומר "שני לוגין שאני עתיד להפריש – הרי הן תרומה, עשרה – מעשר ראשון, תשעה – מעשר שני", ומיחל ושוחה מיד, דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין! אמר ליה: ספא דמתניתין באומר "לא יפטור כוס זה מן ההקדש".

הדרן עלך השליח שעשה שליחות וסליקא לה מסכת מעילה

הדרן עלך השליח וסליקא לה מסכת מעילה

הדרן עלך השליח וסליקא לה מסכת מעילה

קנים. פרק ראשון – חטאת העוף דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

משנה חטאת העוף נעשית למטה – כדדריש פרק "קדשי קדשים" (ובחים סד,ב): "והנשאר בדם ימצא אל יסוד המזבח" (ויקרא ז), שהשירים שלו מתמצין ליסוד, וזהו קיר התחתון למטה מחוט הסיקרא. וחטאת בהמה למעלה – בגופה של קרן ארבע מתנות על ארבע קרנות כדדריש בפרק קמא דובחים (י,ב). עולת העוף למעלה – כדדריש בפרק "קדשי קדשים" (שם סה,א) "ומלק... והקטיר... ונמצה דמו" מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה ומיציאו בראשו של מזבח, ועולת בהמה למטה – שנאמר בה "יסוד". וסימניו: ע"ע ט"ט – עולת עוף למעלה חטאת למטה, ובבהמה איפכא. ואם שינה כזה וזה פסול – אם עשה מעשה חטאת העוף למעלה פסול. דוקא הוא פסולה למעלה, אבל המליקה למעלה כשרה, כדתנן פרק "קדשי קדשים" (שם סג,ב) מליקה בכל מקום במזבח כשרה. ובמיציא פלוטא בעמילה פרק "חטאת העוף" (ח,ב) דאיכא למאן דאמר דלא מעכב. ועולת

חטאת העוף נעשית למפון, וחטאת בהמה למעלה. עולת העוף נעשית למעלה, ועולת בהמה למפון. ואם שינה כזה וזה – פסול. סדר קנין קדש הוא: החובה – אחד חטאת ואחד עולה. בגדרים ובגדרות – כולן עולות. איזהו נדר? האומר "הרי עלי עולה". ואיזה נדרבה? האומר "הרי זו עולה". מה בין נדרים לנדרות? אלא שהנדרים, מתו או נגנבו – חייב באחריות. ונדרות, מתו או נגנבו – אין חייב באחריות. משנה

העוף לית בה הוא רק מיציא ומליקה, ואם עשאה למטה פסולה. סדר קנין קדש הוא החובה אחד חטאת ואחד עולה – כגון: זב, זבה, וטומאת מקדש קדשי, ושמיעת קול, וביטוי שפתיים, ויולדת, דכולם מביאין קן בדלות אחד חטאת ואחד עולה. אבל זב וזבה ונוטרי טמא מביאין קן אפילו עשירים. ונדרים ונדרות כולן עולות – האומר "הרי עלי קן" מביא שתי פרידן וזון עולות. "קן" קרי שתי תורים או שני בני יונה "פרידה" קרי יונה אחת או תור אחד. ואם ירצה להתנרב אחת ולהביא פרידה אחת – היא עולה. כדאמרין פרק "קדשי קדשים" (ובחים סה,א): "והקריבו" – אפילו פרידה אחת יביא. חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת אפילו אחד ברבוא ימותו כולם – דבכל אחת איכא לספוקי שמא עולה ופסולה למטה, או שמא חטאת ופסולה למעלה. חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שנחובה – חובה קרי קן שלם של יולדת (אחת) או של זבה, והוא אחד חטאת ואחד עולה. ולכן נקט חובה – לאפוקי נדרה ששניהם עולות. ואם פרידה המפורשת לחטאת מעורבת עם שני קנין של חובה שזון סתומין, ועתה חמש פרידן מעורבין יחד, אינו יכול לעשות אלא שני חטאות, שזוהו מנין הכשר בשתי קנין של חובה. דאי עבדי שלשה חטאות – שמא מן שני קנין עבר להו ולא מן המעורב בהן, ומשני קנין אין יכול לעשות רק שני חטאות, ולא מצי עבדי אפילו אחת עולה, שמא יקח החטאת המעורבת.

כיסין אלוגין רמא ליה – דסלקא דעתך דטעמא דמתניתין משום ברירה, אף על פי שאין מפרש שום דבר, ולכן פריך מלוגין, דאפילו למאן דאמר יש ברירה, מכל מקום דוקא משום שפירש "שאני עתיד להפריש", אבל בסתמא – לא ומשנה: באומר "לא יפטור בכיס" וכו', והוה כמפרש בלוגין, ומהני מטעם ברירה. אי נמי: מטעם זה יועיל אפילו למאן דלית ליה ברירה.

הדרן עלך השליח שעשה שליחות וסליקא לה מסכת מעילה

חטאת העוף נעשית למטה – כן דריש פרק "קדשי קדשים" (ובחים סד,ב): "והנשאר בדם ימצא אל יסוד המזבח" – קרי שהשירים שלו מתמצין ליסוד, וזהו קיר התחתון. למטה מחוט הסיקרא, דכין דאינה למעלה, דכתיב "יסוד" – יהיה למטה מחוט הסיקרא. שאין במזבח כי אם שני מקומות, למעלה מחוט ולמטה ומחוט. בחטאת בהמה למעלה בגופה של קרן, ארבע מתנות על ארבע קרנות כדדריש פרק קמא דובחים (י,ב). עולת העוף נעשית למעלה – כדדריש פרק "קדשי קדשים" (ובחים סה,א): "ומלק... והקטיר... ונמצה דמו", מה הקטרה בראשו של מזבח – אף מליקה בראשו של מזבח. וכן דריש אף מיציא בראשו של מזבח. ואם תאמר: מאי מייתי מהקטרה? שאני הקטרה שאינה מעכבת, ואין ללמוד מליקה מהקטרה, שמליקה מעכבת, ואם כן מאי קאמר לאחר כך שאם שינה כזה וזה פסול? ויש לומר: דילפינן הכי, כמו גבי הקטרה

ששינה המקום הרי הוא כמו שלא הקטיר, כך מליקה כשישינה מקום הוי כמו שלא מלק, ואם לא מלקו פסול. **חטאת העוף נעשית למעלה** – פריך פרק "התערובת" (ובחים עג,ב) וליבטלו ברובא! ומשני לה. ופריך נכבשינהו כי היכי דנידון! ומשני ליה. ולשם יש להאריך, ולא שייכא הכא.

חטאת העוף נעשית למטה – כן דריש פרק "קדשי קדשים" (ובחים סד,ב): "והנשאר בדם ימצא אל יסוד המזבח" – קרי שהשירים שלו מתמצין ליסוד, וזהו קיר התחתון למטה מחוט הסיקרא. וחטאת בהמה למעלה – בגופה של קרן ארבע מתנות על ארבע קרנות כדדריש בפרק קמא דובחים (י,ב). עולת העוף למעלה – כדדריש בפרק "קדשי קדשים" (שם סה,א) "ומלק... והקטיר... ונמצה דמו" מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה ומיציאו בראשו של מזבח, ועולת בהמה למטה – שנאמר בה "יסוד". וסימניו: ע"ע ט"ט – עולת עוף למעלה חטאת למטה, ובבהמה איפכא. ואם שינה כזה וזה פסול – אם עשה מעשה חטאת העוף למעלה פסול. דוקא הוא פסולה למעלה, אבל המליקה למעלה כשרה, כדתנן פרק "קדשי קדשים" (שם סג,ב) מליקה בכל מקום במזבח כשרה. ובמיציא פלוטא בעמילה פרק "חטאת העוף" (ח,ב) דאיכא למאן דאמר דלא מעכב. ועולת

שופר גדול הוא נעלה יותר מהשופר ד'בית ראשון', ואפילו גם מהשופר דמתן-תורה, שרק קול השופר היה חזק מאוד, קול גדול ולא יסף, אבל השופר עצמו היה שופר סתם, מה-שאיין-כן לעתיד-לבוא שגם השופר עצמו יהיה שופר גדול. ממאמר פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

חמאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנץ חטאות שבחובה – "חובה" קרי קן שלם של יולדת או של זבה. **רבי** יוסי אומר שתי נשים שלקחו קנינה בעירוב או נתנו דמי קנינה לבחן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה – מכאן מוכיח פרק "בכל מערבין" (עירובין לזא) דסבר רבי יוסי יש ברירה, דכשכחן מקריב אחד לשם אשה

זו, הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן של אשה זו, ודחי תלמודא כשהתנו. ופירש רש"י: בשעת לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזה אשה שירצה. ואינו נראה לרבי, דאבתי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דכין שהעופות מעורבין יחד מה מועיל תנאי שלה? הדיקן קנתה אשה זו עוף וזהו אם לא על ידי ברירה, דבשעת הקרבה הוברר שלא נלקחה מתחלה [ואלא] לשם אשה זו ואינו לשם אשה זו ותו, דפרקי התם: מאי למימרא אדרבה, אינו מועיל כלום אלא למאן דאמר יש ברירה, ומפרש, שהתנו בשעת לקיחה: זהו הקן היא שלי, ומעות שהם מעורבין כאן ידו מחוללץ על קן זה, וזהו הקן יהא שלך. וקא משמע לן דלא גורין התנו אטו לא התנו, וקא משמע לן דבר אחר כרב חסדא, דאין הקנין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, שעדיין כל קן וקן סתומה היא ולא פירש איזה פרידה לחטאת ואיזה פרידה לעולה, וקאמר איזו שירצה כהן יעשה עולה אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. ולא נהירא לרבי לפרש איזו שירצה הכהן – לאיזו אשה, דהא בכל דוכתא לא אשכחנא שיהא כהן צריך לברר זה כלל, [ואלא] בכל נותני מעות בשופר הכהן מקריב סתם לשם מי שהוא, דאם כן היה לו להתנות כל דין איש ואשה. **לאיזו** שירצה כהן יקריב עולה וחטאת כו' – הכי פירושו: לאיזה של פרידן יעשה עולות. ואף על גב דשמא הן שנלקחו מדמי האחד, ולאיהו זוג שירצה יקריבם חטאת. ובתוספות רבינו יב"א גרסין "לאיזה". ופירוש דהתנה נראה לרבי כשנתנו הדמים יחד התנה: אם יקח הכהן כל העולות או כל חטאות משלי – אני נותנת ומוחלת לך מעבשיו. וכן כל נותנת מעות שבשופר סתם – על דעת בית דין [ונותנת], והוי כאילו התנו.

הדרן עלך חמאת העוף

בשעת לקיחה היה קן זה של רחל. ודחי תלמודא: בדאתנו. ופרש רש"י לשם: בשעת לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזו אשה שירצה. ואין נראה לרבי, דאבתי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דבלא ברירה לא מצי מתני דבשעת לקיחה הובררו שאלו נלקחו לשם רחל ואלו לשם לאה. ועוד, דפרקי התם: התנו מאי למימרא? אדרבה אין מועיל כלום אלא למאן דאמר יש ברירה! ומפרש, שהתנו בשעת לקיחה: זהו קן יהיה שלי וקן זה יהיה שלך, וקא משמע לן דלא גורין התנו אטו לא התנו. וקא משמע לן אבתי דבר אחר כדרב חסדא, דאין הקנין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, [ושעדיין כל קן וקן סתום הוא] ולא פירש איזו חטאת ואיזו עולה, וקאמר: איזו שירצה כהן יעשה עולה, אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. והרב רבינו אברהם פירש שעם השיתוף התנו שיתלק הכהן ביניהם ויהא חלוקתן חלוקה והם ימחלו חלקם כל אחד לחבירו. הנה זה ודאי מתחלה הוברר, והכחן קודם כפרה מחלקם, והם עשו אותו שליח לחלוקתן, והא קא משמע לן דלא גורין עירוב שתי נשים אטו עירוב שתי נשים דלמעלה.

הדרן עלך חמאת העוף

משנה וכן עולה שנתערבה בחובה – בקן סתומה, אין כשר אלא מנץ עולות שבחובה, כדפרשניו גבי חטאת. והדין הוה בין בחובה מרובה ונרבה מועטת, בין נרבה מרובה וחובה מועטת, בין שתיקן שוות. בין נתערבה עולה מפורשת בהרבה קנין סתומין של חובה כדפרישית לעיל, בין נתערבו [והרבה עולות] בקן אחת סתומה – אין יכול לעשות כי אם עולה אחת, דהיינו מנץ עולות הכשר בחובה. דאי עבד שנים עולות, דילמא יקח הקן הסתומה ויהא אחד חטאת ואחד עולה. וכן אם שניהם שוות. ונרבה דנקט, ולא נקט חטאת מועטת בחובה או עולה מועטת בחובה – משום דקתינא בסיפא אבל [וחובה] שנתערבה זו בווי להכי נקט ברישא נרבה. **משנה** אבל חובה שנתערבה זו בווי – קן סתומה של לידה שהוא אחד חטאת ואחד עולה, ונתערבו השני פרידים בקן אחת סתומה של זיבה או של לידה מאשה אחרת – מחצה כשר ומחצה פסול. יכול להקריב שני פרידן אחד עולה ואחד חטאת ולא יותר, דאי עבד שני עולות – שמא יעשה אותן מקן אחד של לידה או של זיבה. וכן אם נתערבו הרבה קנין יחד – יקריב חציו אחד חטאת ואחד עולה, וחציו האחר פסולין. והיינו כי נתערבו בשוה, כדאמרין: אחת לזו ואחת לזו או שתיים לזו ושתיים לזו או שלש לזו ושלוש לזו, שיכול ליקח מהשלש קנין איזה שלש פרידן שירצה איזה לחטאת ואיזה לעולה. אבל אחד לזו ושנים לזו שלש לזו ועשר לזו ומאה לזו – המועט כשר. אם נתערבו קן חטאת סתומה של זיבה בשתי קנין של לידה או בשלשה, אינו יכול להקריב אלא קן אחת פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולה. אבל שתי עולות לא מצי עביד, פן יקח הקן שהוא מבורר תחלה ללידה אחת, שאינו יכול להקריב ממנו רק אחד חטאת ואחד עולה. וכן אם נתערבו כולם יחד האחד והשתיים והשלש והעשר, לא יוכל להקריב רק קן אחת שני פרידן, או עשר קנין במאה – יקריב עשרים פרידן כמו שיכול לעשות מעשר קנין, והוה המועט כשר. בין משם אחד – לידה ולידה משתי נשים, בין שתי שמות לידה וזיבה אפילו מאשה אחת, כדמפרש כיצד משם אחד. **משנה** רבי יוסי אומר שתי נשים שלקחו קנינה בעירוב או נתנו דמי קנינה לבחן לאיזה שירצה כהן יקריב חמאת ולאיהו שירצה [כהן] יקריב עולה – מכאן מוכיח בפרק "בכל מערבין" (עירובין לזא) דאית ליה לרבי יוסי ברירה, שכשהכחן מקריב אחד לשם רחל – הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן זה של רחל. ודחי תלמודא: בדאתנו. ופרש רש"י לשם: בשעת לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזו אשה שירצה. ואין נראה לרבי, דאבתי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דבלא ברירה לא מצי מתני דבשעת לקיחה הובררו שאלו נלקחו לשם רחל ואלו לשם לאה. ועוד, דפרקי התם: התנו מאי למימרא? אדרבה אין מועיל כלום אלא למאן דאמר יש ברירה! ומפרש, שהתנו בשעת לקיחה: זהו קן יהיה שלי וקן זה יהיה שלך, וקא משמע לן דלא גורין התנו אטו לא התנו. וקא משמע לן אבתי דבר אחר כדרב חסדא, דאין הקנין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, [ושעדיין כל קן וקן סתום הוא] ולא פירש איזו חטאת ואיזו עולה, וקאמר: איזו שירצה כהן יעשה עולה, אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. והרב רבינו אברהם פירש שעם השיתוף התנו שיתלק הכהן ביניהם ויהא חלוקתן חלוקה והם ימחלו חלקם כל אחד לחבירו. הנה זה ודאי מתחלה הוברר, והכחן קודם כפרה מחלקם, והם עשו אותו שליח לחלוקתן, והא קא משמע לן דלא גורין עירוב שתי נשים אטו עירוב שתי נשים דלמעלה.

הדרן עלך חמאת העוף

יכול להקריב ממנו רק אחד חטאת ואחד עולה. וכן אם נתערבו כולם יחד האחד והשתיים והשלש והעשר, לא יוכל להקריב רק קן אחת שני פרידן, או עשר קנין במאה – יקריב עשרים פרידן כמו שיכול לעשות מעשר קנין, והוה המועט כשר. בין משם אחד – לידה ולידה משתי נשים, בין שתי שמות לידה וזיבה אפילו מאשה אחת, כדמפרש כיצד משם אחד. **משנה** רבי יוסי אומר שתי נשים שלקחו קנינה בעירוב או נתנו דמי קנינה לבחן לאיזה שירצה כהן יקריב חמאת ולאיהו שירצה [כהן] יקריב עולה – מכאן מוכיח בפרק "בכל מערבין" (עירובין לזא) דאית ליה לרבי יוסי ברירה, שכשהכחן מקריב אחד לשם רחל – הוברר הדבר שמתחלה בשעת לקיחה היה קן זה של רחל. ודחי תלמודא: בדאתנו. ופרש רש"י לשם: בשעת לקיחה התנו שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזו אשה שירצה. ואין נראה לרבי, דאבתי למאן דאמר אין ברירה לא מהני מידי, דבלא ברירה לא מצי מתני דבשעת לקיחה הובררו שאלו נלקחו לשם רחל ואלו לשם לאה. ועוד, דפרקי התם: התנו מאי למימרא? אדרבה אין מועיל כלום אלא למאן דאמר יש ברירה! ומפרש, שהתנו בשעת לקיחה: זהו קן יהיה שלי וקן זה יהיה שלך, וקא משמע לן דלא גורין התנו אטו לא התנו. וקא משמע לן אבתי דבר אחר כדרב חסדא, דאין הקנין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, [ושעדיין כל קן וקן סתום הוא] ולא פירש איזו חטאת ואיזו עולה, וקאמר: איזו שירצה כהן יעשה עולה, אם כן מתפרשות שפיר בעשיית כהן. והרב רבינו אברהם פירש שעם השיתוף התנו שיתלק הכהן ביניהם ויהא חלוקתן חלוקה והם ימחלו חלקם כל אחד לחבירו. הנה זה ודאי מתחלה הוברר, והכחן קודם כפרה מחלקם, והם עשו אותו שליח לחלוקתן, והא קא משמע לן דלא גורין עירוב שתי נשים אטו עירוב שתי נשים דלמעלה.

הדרן עלך חמאת העוף

הדרן עלך חמאת העוף

מצינו בעניין התפילה, שנוסף על בקשת צרכיו, צריך-להיות גם עניין הצער על גלות השכינה.

משיחת שבת פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

משנה ב

המשנה מבארת את דינים של קרבנות העוף, עולות וחטאות, שנתערבו אלו באלו: פרידה של חטאת שנתערבה בפרידה של עולה, ופרידה של עולה שנתערבה בפרידה של חטאת, ואין יודעים עתה מי מביניהן היא העולה ומי היא החטאת, אפילו נתערב אחד ממין זה בריבוא [בעשרת אלפים] ממין אחר, כגון עולה אחת בריבוא חטאות או חטאת אחת בריבוא עולות, ומתו פולם, לפי שאין המועט מתבטל ברוב, ובכל פרידה יש להסתפק אם היא עולה או חטאת, ואין לדעת אם לעשותה למעלה או למטה, וגם אם יעבור ויקריבם אי אפשר לדעת אם היא נאכלת כדין חטאת או קריבה כדין עולה, ולפיכך אין להם תקנה.

המשנה מבארת את דינה של תערובת פרידים שמעורבים בה קנים שלמות עם עולות או חטאות: פרידה של חטאת שנתערבה בקיני חובה סתומות, שדין הקנים הוא שחציין עולות וחציין חטאות ואלא שלא נתפרש עדיין איזה פרידים לחטאת ואיזה לעולה, אין פשר להקריב מן התערובת אלא כמנין החטאות שיש בקיני החובה, שאם יש בחובה חטאת אחת, כגון שהתערבה פרידה של חטאת בקן חובה אחת, ועתה מעורבות לפנינו שלש פרידים, אין להקריב מן התערובת כולה אלא חטאת אחת והשתיים האחרות ימותו, ואם התערבה החטאת בשתי קנים ושיש להקריב מהן שתי חטאות, ועתה מעורבות לפנינו חמש פרידים, אין להקריב מן התערובת כולה אלא שתי חטאות והשלש האחרות ימותו, וכן אם התערבה החטאת במספר קנים רב יותר, לעולם אין להקריב אלא כמנין החטאות שבקיני החובה. טעם דין זה הוא, שאם יוקרבו מהתערובת יותר ממנין החטאות האמור, יש לחשוש שהחטאת הנוספת שמקריב אינה ראויה להיות חטאת אלא עולה, ועולה שהקריבה כחטאת פסולה, כגון אם התערבה פרידה של חטאת בקן חובה אחת, והקריב מן התערובת שתי חטאות, הלא יש לחשוש שמא קרבו שתי החטאות מקן החובה שאין בה אלא חטאת אחת, ונמצאת השניה קריבה שלא כדינה. ועולה אין להקריב כלל מן התערובת, כי יש לחוש שמא יפגע בחטאת המפורשת שאי אפשר להקריבה כעולה.

וכן פרידה של עולה שנתערבה בקיני חובה סתומות, אין פשר להקריב מן התערובת אלא כמנין קרבנות העולה שיש בקיני החובה, וכפי שביארנו לגבי פרידה של חטאת שנתערבה בקיני חובה.

ודין זה הוא בין באופן שחובה מרובה נדרה [עולה הבאה בנדרה] מועטת, כלומר, שמספר העולות שבקיני החובה רב ממספר העולות שבקיני הנדרה, כגון שנתערב קן של שתי עולות נדרה בשתי קיני חובה ויש עתה בתערובת שש פרידים, שמקריב מהתערובת רק כמנין העולות שבקיני החובה, דהיינו שתי עולות, בין שהנדרה [העולה] מרובה וחובה מועטת, כגון שנתערבו שלש עולות בקן חובה אחת ויש עתה בתערובת חמש פרידים, שמקריב רק כמנין העולות שבקן החובה, דהיינו עולה אחת בלבד, בין ששתיים – מנין העולות שנתערבו ומנין הפרידים שבקיני החובה, שוות, כגון שנתערבו שתי עולות בקן אחת של חובה, ולפניו ארבע פרידים מחציתם עולה ומחציתם קן חובה, שמקריב רק כמנין העולות שבקיני החובה, דהיינו עולה אחת בלבד. ובכל אלו אין מקריב חטאת כלל, שיש לחשוש שמא יקריב לחטאת את הפרידה של עולה.

וכן הדין גם אם נתערבו חטאות מפורשות בקיני חובה סתומות, שלעולם מקריב רק כמנין החטאות שבקיני החובה, ואין מקריב עולה כלל, שיש לחשוש שמא יקריב לעולה את הפרידה של חטאת.

משנה ג

המשנה מבארת את דינן של קיני חובה סתומות שנתערבו זו בזו: שנינו במשנה הקודמת שאם נתערבו חטאות מפורשות בקנים

סתומות, שמקריב כמנין החטאות שבחובה, וכן הדין בעולות. ועל כך מוסיף התנא, כשה נדרים אחרים, בקיני חובה סתומות ובפרידים מפורשים או קנים של נדרה, שנתערבו אלו באלו, ובאמור במשנה הקודמת. אבל בקנים סתומות של חובה שנתערבה קן או קנים של זו [אשה אחת] בקן או קנים של זו [אשה אחרת], הדין שונה, שאם יש בתערובת קן אחת לזו וקן אחת לזו, או שתיים לזו ושתיים לזו, או שלש לזו ושלש לזו, וכן הלאה, כל שמנין הקנים של שניהן שווה, דין התערובת היא שחציין הימנה פשר ומקריבו הכהן, וחציין הימנה פסול ואין מקריבו, והיינו שמקריב הכהן מחצה מן הקנים המעורבות, חציין עולות וחציין חטאות. וכגון שאם נתערבו שלש קנים של זו בשלש קנים של זו, שמקריב מן התערובת של שש הקנים [שהן שש פרידים] שש פרידים עולה ושלש פרידים חטאת, ואינו יכול להקריב אפילו עולה אחת או חטאת אחת יותר ממנין זה ואפילו אם כנגד העולה הנוספת יפחית ממנין החטאות ויעשה רק שתי חטאות או שיעשה חטאת נוספת וימעט ממנין העולות, משום שאם יקריב ארבע עולות או ארבע חטאות, יש לחשוש שמא כל אותן ארבע פרידים שהקריבן לעולה או לחטאת שייכות לאשה אחת, והלא אין לעשות מקיניה יותר משלש עולות ושלש חטאות, ונמצא שהקריב קרבן אחד פסול.

ואם נתערבו קנים של כמה נשים שלא במנין שווה, כגון שיש בתערובת קן אחת לזו ושתיים לזו, או אחת לזו ושלש לזו, או אחת לזו ופסול לזו, או אחת לזו ומאה לזו, או שתיים לזו ושלש לזו, או שתיים לזו ועשר לזו, או שתיים לזו ומאה לזו, וכל כיוצא בזה, הדין הוא שמכל התערובת רק מספר פרידים כמנין הקן המועט [הקטן] פשר, והשאר פסול ואין להקריבו. וכגון שנתערב קן אחת לזו ושתיים לזו, שיש בתערובת שלש קנים שהן שש פרידים, שמקריב מהכל רק קן אחת שהן שתי פרידים, אחת לעולה ואחת לחטאת, שאם יקריב יותר מכך, כגון שיקריב שתי עולות, יש לחשוש שמא שתי העולות הוקרבו מהקן של האשה האחת, שדינה של הקן הוא להקריב ממנה עולה אחת בלבד, וכשהקריב עולה אחת נקבעה הפרידה השניה שבקינה להיות חטאת, ונמצא שהעולה השניה פסולה. וכן הדין גם בנתערבו קן אחת לזו ומאה לזו, שמקריב רק קן אחת, כאמור. וכן הדין בנתערבו שתיים לזו ושלש לזו, שמקריב מהכל רק שתי קנים שהן ארבע פרידים, שתי עולות ושתי חטאות, וכאמור.

כל האמור בקנים שנתערבו זו בזו, הוא בין כאשר העירוב בין הקנים היה בין קנים משם אחד [הקנים שנתערבו הופרשו כולם ללידה, או הופרשו כולם לזיבה] ובין אם היו משני שמות [קן אחת הופרשה ללידה, וקן אחרת הופרשה לזיבה], ובין אם היה העירוב בין קנים משם אחד או משני שמות מאשה אחת, ובין אם היה משני נשים, וכאשר תפרש המשנה הבאה. בכל האופנים הללו, כיון שיש כאן שתי קבוצות של קנים, דינן הוא שאם מנין הקנים של הקבוצות שווה, שהחצוה כשר, ואם היה מנין הקנים של הקבוצות בלתי שווה, המועט כשר.

משנה ד

המשנה מבארת את מה ששנינו בסיום המשנה הקודמת כי אין חילוק בתערובת קנים בין אם הקנים הן משם אחד או משנים ומאשה אחת או משתי נשים: פירוש היא תערובת קנים באשה אחת משם אחד, כגון שהפרישה קן על לידה אחת והפרישה עוד קן על לידה אחרת, או שהפרישה קן על לידה אחת והפרישה עוד קן על לידה אחרת, אם נתערבו הקנים זו בזו, דינן כקנים שנתערבו זו בזו שנתבאר דינן במשנה הקודמת. זוהי תערובת קנים משם אחד, ותערובת קנים משני שמות היא, כגון שהפרישה קן אחת על לידה וקן אחרת על לידה, ונתערבו זו בזו. ואף ששתי הקנים הן של אשה אחת, ובאופן הראשון שתי הקנים אף באות

פרק שני - קן סתומה

משנה א

המשנה מבארת את דיניהן של קנים שפרח מהן גזול אחד, או שפרח לקנים אחרות: קן סתומה, והיא קן שלא נתפרש בה איזה גזול ממנה יקרב חטאת ואיזה גזול ממנה יקרב עולה, שפרח ממנה גזול לאינו, ונותר בה רק גזול אחד, או שפרח הגזול לבין קנים של חטאות הפתוחות, כגון חטאת שמתו בעליה או חטאת שנתכפרו בעליה בחטאת אחרת, שדין למות, או כגון חטאות שנתערבו בעולות שדין למות כאמור לעיל (פ"א מ"ב), ואף הגזול שפרח לשם ואינו ניכר, דינו למות, או שפת אחד מהן - אחד משני הגזולות שבקן, יקח גזול אחד שיהיה זוג לגזול השני הנשאר ויקריבם. פרח הגזול לבין קנים סתומות הקריבות - העומדות להקרב, ונתערב בהן ואין ידוע מי הוא, פסול הגזול, ואי אפשר להקריבו בתערובת שאליה פרח, ופסול אחד כנגד, מהקן שממנה פרח, שאף שמקריב את הנותרים מותר אחד שאין מקריבו. שהגזול הפורח מקנים לקנים ונתערב בהן ולא נודע איזהו, פסול במקום אליו הגיע, ופסול אחד כנגדו - מהמקום שממנו פרח. ואופן דין זה וטעמו, יתבאר במשנה להלן.

משנה ב

המשנה מבארת את הדין האמור בסוף המשנה הקודמת: כיצד, שתי נשים שהיו מחויבות בקנים שכל אחת היא חטאת ועולה, לזו יש שתי קנים סתומות שבהן ארבעה גזולים ודינם ששנים יקרבו חטאת ושנים עולה, ואף לזו יש שתי קנים סתומות, ופרח גזול משל זו לשל זו, ותחת אשר היו כאן ארבעה וכאן ארבעה, הרי שעתה יש כאן שלשה וכאן חמשה, פוסל קן אחד בהליכתו, כלומר שמשתי הקנים שממנו פרח אין יכול להקריב אלא קן אחד. ומלבד זאת, גם מהקנים שאליהן פרח אינו יכול להקריב אלא כמנין שהיה שם קודם פריחתו, דהיינו שתי קנים, ואת הגזול החמישי לא יקריב.

כיון שפרח הגזול לקנים אחרות ולא נודע ביניהן איזהו, ויתכן שיקרב שם לחטאת ויתכן שיקרב שם לעולה, אין להקריב מהקנים שממנו פרח אלא באופן בו יוכל הגזול להיות כשר בין אם יקרב חטאת ובין אם יקרב עולה. וכיון שדין קנים אלו היה שיקריבו מהן שתי עולות ושתי חטאות, על כן אם יקריבו מהנשאר שתי חטאות ועולה אחת, יקבע הגזול הפורח במקום שהוא שם להקרב כעולה, ושוב אי אפשר יהיה להקריב מהתערובת אלא שתי עולות בלבד, כדין עולה שנתערבה בחובה (לעיל פ"א מ"ב). וכן אם יקריבו מהנשאר שתי עולות וחטאת אחת, יקבע אותו גזול להקרב כחטאת, ושוב אי אפשר יהיה להקריב מהתערובת אלא שתי חטאות בלבד, כדין חטאת שנתערבה בחובה (לעיל שם). ונמצא שמכל ארבע הקנים יקריבו כן חמשה גזולים, שלשה משל זו ושתי חטאות (או שתי עולות) משל זו. וכיון שיש למעט בפסול קדשים, על כן יש להקריב מן הקנים שממנו פרח באופן בו לא יקבע דינו של הפורח כלל, ויוכל להקרב בין לחטאת ובין לעולה, וזהו על ידי שלא יקרב גזול נוסף מאותה תערובת, ונמצא שחסרה בעלת הקנים חטאת ועולה, ולכן בין אם יקרב לחטאת ובין אם יקרב לעולה, כשר יהיה.

ומלבד זאת, אי אפשר להקריב מהקנים שאליהן פרח את כל התערובת, שאם יעשה מהן שלש חטאות ושתי עולות, יש לחשוש שמא הפורח קרב עולה ומהקנים של אותה אשה קרב שלש חטאות ועולה אחת, בו בזמן שאין בקניה אלא שתי חטאות. וכן אם יעשה מהן שלש עולות ושתי חטאות, יש לחשוש שמא הפורח קרב חטאת וקרב מקניה של בעלת הקנים שלש עולות וחטאת אחת, בו בזמן שאין בקניה אלא שתי עולות. על כן אין להקריב מהתערובת אלא ארבעה גזולים בלבד.

נמצא שנחסרו גזול כאן וגזול כאן, וקריבות מהכל רק שלש קנים ולא ארבע, וזהו שפוסל קן בהליכתו.

חור גזול אחד ופרח מחמשת הגזולים אל השלשה, ואינו יודעים אם אותו גזול שפרח הוא זה שחזר או אחר הוא, פוסל קן אחד בהליכתו, מהקנים שממנו פרח עתה אין קריבה אלא קן אחת, ומלבד זאת, מהקנים שאליהן פרח אין קרב אלא קן אחת.

אם הגזול שחזר היה זה שפרח היה ניתן להקריב לכל אחת שתי קנים, שתי חטאות ושתי עולות, אלא שיש לחשוש שהפורח הוא גזול אחד ואי ש לנוהג בו (וכפי שנאמר לעיל לגבי הגזול הראשון) שלא להקריב גזול אחד מהמקום שממנו פרח (ובכדי שלא יקבע דינו לחטאת או לעולה) וכן שלא להקריב גזול אחד במקום שאליו פרח (שלא יקריבו שם לבעלת הקנים חטאות או עולות רבות מדי), ונמצא שמהחמשה שהם פרח אין להקריב אלא שנים, וכן מהשלשה שאליהם פרח אין להקריב אלא שנים. כמו כן אי אפשר להקריב שלשה גזולים משל זו ושלשה גזולים משל זו.

נמצא שמהקנים שממנו פרח נחסר עוד גזול אחד מהקריבה, וכן בקנים שאליהן פרח נחסר גזול אחד, ובסך הכל קריבות שתי קנים תחת השלש שהיה אפשר להקריב קודם החזרה, וזהו שפוסל קן בחזירתו.

פרח מזו לזו ופרח ופרח כמה פעמים, לא הפסיד בפריחותיו כלום, שאפילו קן - ארבעת הקנים, מעורבות לגמרי, אין קרב מהן פחות משנים - משתי קנים, כאמור לעיל (פ"א מ"ג) שחובה שנתערבה בחובה מחצה כשר ומחצה פסול, וכיון שנתערבו ארבעה קנים, שנים לזו ושנים לזו, כשירות מהן שתי קנים.

משנה ג

אופנים נוספים לדין האמור: לאשה זו קן אחת, ולאשה זו שתיים, ולאשה זו שלש קנים, ולאשה זו ארבע, ולאשה זו חמש, ולאשה זו שש, ולאשה זו שבע, וכולן סתומות, פרח גזול מן הקן של הראשונה לקניה של השנייה ושוב פרח גזול מקניה של השנייה לקניה של השלישית ומהן לשל הרביעית ומשל הרביעית לשל החמישית ומשל החמישית לשל הששית ומשל הששית לשל השביעית, ולאחר מכן חור מזו לזו עד הראשונה, ואין ידוע אם אותו גזול הוא שפרח מזו לזו וחזר או שגזולות שונים המה, פוסל קן אחד בהליכתו משל זו לשל זו, שבכל פריחה משל זו לשל זו נפסדת זו שפרח ממנה קן אחת, וכן אחד בהליכתו משל זו לשל זו, שכל אחת שפרח הימנה בחזירתו נפסדת קן נוספת. וכאמור לעיל, שבפריחה מקניה של אשה אחת לקניה של אשה אחרת, נפסדת הראשונה קן שלימה, שאי אפשר לה להקריב אלא קן אחת פחות ממה שהיה לה. שאם היו לה, דרך משל, שלש קנים, ופרח גזול לקניה של חברתה, אין לה להקריב אלא שתי קנים, וגזול אחד לא תקריב, שאם יקרב עולה יקבע הגזול שפרח לחטאת ויש לחשוש שבמקום שהוא שם יקרב לעולה ויפסל, וכן אם יקרב חטאת יקבע הגזול שפרח לעולה ויש לחשוש שבמקום שהוא שם יקרב לחטאת ויפסל. וכמו כן אין להקריב את כל הגזולים במקום שלשם פרח, שכיון שאין ידוע מי הוא הפורח הרי שאם יעשו מהם כך וכך חטאות וכך וכך עולות כדינם ויסיפו חטאת אחת או עולה אחת עבור הפורח, יש לחשוש שמא לא הפורח הוא זה שנעשה לאותה חטאת או לאותה עולה אלא אחד מגזוליה של בעלת הקנים, ונמצא שקרבו לה יותר חטאות או יותר עולות ממה שהיה עליה להקריב, ונפסל גזול אחד מגזוליה.

ועל כן באופן זה, בעת הפריחה הראשונה מקניה של זו לקניה של זו, ומשל זו לזו וכו', הפסידה הראשונה את קניה, והשנייה אין לה אלא קן אחת, השלישית אין לה אלא שתי קנים, הרביעית אין לה אלא שלש, החמישית ארבע, השישית חמש, והשביעית לא הפסידה שעדיין לא פרח ממנה. ובאופן האמור שהוסף וחזר משל זו לשל זו, נפסדו בקן נוספת ובסך הכל בשתי קנים, ועל כן הראשונה והשנייה אין להם כלום, הראשונה לפי שהפסידה את

קנים. פרק שני – קן סתומה דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רנא פירוש חוספוט

משנה קן סתומה שפרח ממנה גזל כו' יקח זוג לשני – פירוש (הרב) רבינו יעקב והלוי) פירש רש"י, ודילגתי שאינו עיקר. (ופירש רבי דלרבותא) ור"י פירש דאף לרבותא דרישא) נקט סתומה, דלא מבעיא מפורשת, כגון שנפרדו והפרידו) זה מזה ונפרשו זה לחטאת וזה לעולה, ודוהו לא סמך זה לזה כלל, ופשיטא דאם פרח האחד שיקח זוג לשני. אלא אפילו קן סתומה שעדיין

הם יחד ועומדין יחד להתפרש, סלקא דעתך 1
כי פרח האחד – שימות הנשאר, קא משמע 2
לן, ולא מיבעיא פרח לאויר העולם, כי שמא 3
ישבו וויכלו להקריב כל אחד ואחד כדין, 4
ולחכי כי עדיין נמי לא חזר יקח זוג לשני. 5
אלא אפילו פרחה לבית המתות, שעתה אינו 6
יכול לשבו, שנתערב בהם – יקח זוג לשני. 7
ולא מיבעיא) לבין המתות, ודאבתי איכא 8
ובלא ואינו קרוי הובלה מחבירו, אלא 9
אפילו מת אחד יקח זוג לשני. פרח לבין 10
הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו – וזהו 11
כלל אחד שעושה, ואחרי כן מפרש. משנה 12
כיצד? שתי נשים לזו שני קינן ולזו שני קינן, 13
פרח פרידה מזו לזו פוסל אחד בהליכתו, 14
פירוש: ממקום שפירש פוסל אחד מלבד הוא 15
עצמו, שפסול ובמקום שמעורב, או הוא או 16
אחד ומשם. פרח פרידה אחת משני קינן 17
ונתערב לשני קינן אחרים, הרי שלש פרידן 18
לכד וחמש פרידן לבד. בשלש פרידן אינו 19
יכול להקריב רק שתיים אחד לחטאת ואחד לעולה, 20
דאם יעשה שתיקן עולות – אם כן נקבעה השלישית ולחטאת) אותו שפרח (גם כן לחטאת, ולא יוכל לעשות בחמש 21
פרידן רק שני חטאות, דהוה ליה חטאת שנתערבה בחובה, כדתנן בפרק קמא דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה. ועבשי נמי דלא קבעין אותו שפרח לא חטאת ולא 22
עולה – אין כשר בחמש פרידן רק שני חטאות ושני עולות, דאי עבד שלש חטאות או שלש עולות – שמא יעשה מן השני קינן של אשה אחת ולא מן המעורב, ואין בשני 23
קינן אלא שני עולות ושני חטאות. וזה פסול או אחד במקום שמתערב, ופוסל אחד כנגדו (ובמקום שנפרש ונבדל משם כדפרישית. וכי חזר ופרח מן החמשה פרידן לשלשה 24
פרידן, שעתה יש ארבעה פרידן בכל מקום – פוסל אחד בחזירתו ממקום שפרח שני זה, מלבד הוא או אחד שפסול במקום שמתערב לשם, ועתה אין יכולין להקריב בארבעה 25
הללו אלא אחד חטאת ואחד עולה, וכן בארבעה אחרים. דילמא (ואותה פרידה שפרחה שנית היא) מאותם שני קינן ולא אותו שנתערב שם תחלה, ונשאר שם שלשה 26
פרידן מן השני קינן ואחד שפרח שם הראשונה, וכן במקום השני, ואי עבד אחד במקום שתי עולות וחטאת אחת, נקבע אותו שפרח לצד השני לחטאת, ולא יוכל להקריב אלא 27
חטאת אחת ולא שני חטאות, דדילמא כל השלשה חטאות שנעשו מכאן ומכאן נעשו השני קינן מאשה אחת. ולכך אם ירצה יעשה בכל מקום עולה אחת וחטאת אחת, או 28
שתי עולות וחטאת אחת בצד זה ובצד אחר חטאת אחת, או שתי חטאות ועולה אחת בצד זה ובצד אחר עולה אחת. ואם פרח חזר מזו לזה לא הפסיד כלום בפרידה זו 29
וחזרה זו, שאפילו מעורבות כל השמונה פרידן שבארבעה הקינן יחד. אין פחות משתיים – פירוש: שני קינן כשרין בהן, שתי עולות ושתי חטאות. אבל שלש חטאות או 30
שלש עולות לא מצי עביד, דדילמא עביד לזו משני קינן של אשה אחת שהן שני חטאות ושני עולות. משנה אחת לזו שתיים לזו שלש לזו ארבע לזו חמש לזו שש לזו 31
שבע לזו – וכולם סתומות. פרח מן הראשונה לשניה – מיד נפסל אותו שנשאר יחיד בראשונה, דאי יעשו חטאת – יתא נקבע אותו שפרח לעולה, ולא יוכל להקריב 32
בשניה. ובקינן אחרות שנתערב בהן רק עולות מחצין, כך עולה שנתערבה בחובה דאין כשר אלא מנין עולות שבחובה ופ"א מ"ב. וכי פרח מן השניה לשלישית – שמא 33
מגופה של שניה פרח ונתערב בשלישית, ואותו שפרח מן הראשונה לשניה נשאר שם בשניה, ואינו יכול לעשות מן השניה רק שני פרידן אחד חטאת ואחד עולה, דאי עביד 34
שני עולות – שמא מן הפרידן של גוף השניה יעשה, ואם כן יהיה נקבע אותו שפרח בשלישית לחטאת, ולא יוכל לעשות בשלישית רק מחצין חטאת. וכן כי פרח מן 35
השלישית לרביעית – שמא מגופה של שלישית היא אותו שפרח, ולא נשאר רק חמשה פרידן ופרידה מן השניה שנתערב בהן, ואינו יכול לעשות בשלישית רק שני חטאות 36
ושני עולות מפני אותו שנתערב ברביעית. וכן כי פרח מן הרביעית לחמישית אין כשר ברביעית אלא שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי פרח מחמישית לששית פסל 37
בחמישית קן אחד, ואין כשר בהן אלא ארבעה חטאות וארבעה עולות. וכן כי פרח מששית לשביעית אין כשר בששית חטאות וחמשה עולות, דאי עביד ששה 38
עולות ידא נקבע אותו שפרח בשביעית לחטאת, ולא יוכל לעשות בשביעית רק שבעה חטאות. וכי חזר מן השביעית ופרח אחד בששית – שמא אינו אותו שפרח בתחילה 39
מן הששית שחזר, אלא מגופה של שביעית פרח לחמישית, ונפסל בשביעית שני פרידן. ואין כשר בהן אלא ששה חטאות וששה עולות, דאי עביד שבעה חטאות ידא נקבע 40
אותו שפרח ונתערב בששית ובאחרים לעולה, ולא יוכל להקריב רק עולות מחצין פרידן, וחצין השנית פסולין כך עולה שנתערב בחובה. וכי פרח מן הששית לחמישית 41
נפסל בחזרה זו עוד קן אחד, ואין כשר בששית רק ארבעה חטאות וארבעה עולות, דשמא מן הששית פרח מגופה אחד לשביעית ואחד לחמישית בחזרה, ולא נשאר רק 42
עשרה פרידן מגופה. ואי עביד חמשה חטאות וחמשה עולות, דילמא השנים פרידן שפרחו ממנה יזו קריבין עולות שתיקן, ואז יעשו בששית קינן שבעה עולות, או שמא יזו 43
עשויין שתיקן חטאות ובששית קינן אין יכולין לעשות רק שש חטאות ושש עולות. וכי חזר מן החמישית לרביעית אין כשר בחמישית רק שלשה חטאות ושלשה עולות. וכן כי 44
חזר מן הרביעית לשלישית אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות, דאם יעשה שלשה חטאות שמא יעשה מן השנים שפרח מן הרביעית אחד בשלישית ואחד בחמישית 45
שני חטאות – הרי חמש חטאות, ואין יכולין לעשות מארבעה קינן אלא ארבעה חטאות. לכך אין כשר ברביעית רק שני חטאות ושני עולות. וכן כי חזר מן השלישית לשניה 46
אין כשר בשלישית רק פרידה אחת לחטאת ואחת לעולה. ויש תימה על זה: נזי דמן השלישית פרח שתיים אחת ברביעית בהליכה ואחת בשניה בחזרה, מכל מקום נשאר 47
מגופה של שלישית ארבעה פרידן, ולמה לא יעשה שני חטאות ושני עולות? דכי נמי עשו אותו שפרח ברביעית עולה או חטאת – מה בכך? בשלשה קינן יכול להיות שלשה 48
עולות ושלשה חטאות, ומאותו שפרח בקן שניה בחזרה לא יקריבו, דהא קתני שניה אין לה כלום, וזהו ליה למימר: בשלישית שתי קנים ובשניה אין לה כלום, או שניה 49
קן

קן סתומה שפרח ממנה גזל כו' יקח זוג לשני – פירש רבינו יעקב הלוי: הוא הדין 1
בין מפורש היה וזה הדין דיקח זוג לשני. ולא נקט סתומה) אלא משום דבסיפא 2
קאמר: פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו, דדוקא פרידה של קן סתומה 3
שפרח ונתערב לבין הקריבות. אבל פרידה המפורשת לעולה שפרח בין שאר קינן 4
– אינו יכול להקריב אלא כמנין עולות 5
שבקינן שפרח שם, וכן המפורשת לחטאת, 6
כדאמר פרק קמא. 7
פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד 8
כנגדו – שהגזל הפורח לבין הרבה 9
קינן סתומין פסול ופוסל אחד כנגדו. וזהו) 10
כלל אחד שעושה, ואחרי כן מפרש כיצד. 11
קן

פרח וחזר, ופרח וחזר – לא הפסיד כלום, שאפילו הן מעורבות – אין פחות משתיים. 1
משנה לזו אחת ולזו שתיים ולזו שלש ולזו ארבע ולזו חמש ולזו שש ולזו שבע. פרח 2
מן הראשונה לשניה ולשלישית ולרביעית ולחמישית ולששית ולשביעית, וחזר – פוסל אחד 3
בהליכתו ואחד בחזרתו; הראשונה והשניה אין להם כלום, השלישית יש לה אחת, 4
הרביעית יש לה שתיים, החמישית יש לה שלש, הששית יש לה ארבע, השביעית יש לה 5
שש. פרח וחזר – פוסל אחד בהליכתו, ואחד בחזרתו; השלישית והרביעית אין להם כלום, 6
החמישית יש לה אחת, הששית יש לה שתיים, השביעית יש לה חמש. פרח וחזר – פוסל 7
אחד בהליכתו, ואחד בחזרתו; החמישית והששית אין להם כלום, השביעית יש לה ארבע. 8
ויש

קן סתומה שפרח ממנה גזל כו' יקח זוג לשני – פירש רבינו יעקב הלוי: הוא הדין 1
בין מפורש היה וזה הדין דיקח זוג לשני. ולא נקט סתומה) אלא משום דבסיפא 2
קאמר: פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו, דדוקא פרידה של קן סתומה 3
שפרח ונתערב לבין הקריבות. אבל פרידה המפורשת לעולה שפרח בין שאר קינן 4
– אינו יכול להקריב אלא כמנין עולות 5
שבקינן שפרח שם, וכן המפורשת לחטאת, 6
כדאמר פרק קמא. 7
פרח לבין הקריבות פסול ופוסל אחד 8
כנגדו – שהגזל הפורח לבין הרבה 9
קינן סתומין פסול ופוסל אחד כנגדו. וזהו) 10
כלל אחד שעושה, ואחרי כן מפרש כיצד. 11
קן

תשובה ראשי תיבות: ת, תמים תהיה עם הוי' אלוקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלוקיך.

היום יום ג' תשרי

1 קן אחת ובשלישית קן אחת! ופירש הרב רבינו (ורחידה) הלוי כי נראה לו דמשום גזרה
2 פסולה קן אחת בחזרתו כמו בהליכתו קן אחת. כיון דבשאר קנין מרביעית ואילך
3 נפסלו שני קנין אחד בהליכה ואחד בחזרה, גורין כמו כן בשלישית ובשניה. אבל
4 שביעית לא נפסל כי אם קן אחד, דלא הלך ממנה כי אם פרידה אחת בחזרה, ואילו
5 בהליכה לא נפסל בה כלום ולא נחסר ממנה
6 דבר. פרח חזור – לאו אראשונה ושניה קאי,
7 דכיון דאין להם כלום (אלא) מתים, אם פרח
8 אחד מדן בשאר קנין ימותו כולו, כדתנן
9 בסמוך: ואם פרח מבין המתות לכולם ימותו
10 כולם, אלא קאי אשלישית שפרח ממנה
11 לרביעית לחמישית לששית ולשביעית חזור
12 משביעית לששית וכן עד שלישית. הרי מן
13 השביעית אחת שני פרידין, אחת בחזרה
14 ראשונה ואחת בחזרה שניה, ואין כשר
15 בשביעית רק חמשה פרידין לעולה וחמשה
16 פרידין לחטאת, דאי עבדי ששה עולות –
17 שבט השתים שהלכו ממנה יהיו קריבין
18 עולות, הרי שמונה עולות, ואין בשבע קנין
19 יותר משבע עולות. ומן הששית חסר ארבעה
20 פרידין, שנים בפריחה וחזרה ראשונה, ושנים
21 בשניה, ואין כשר בששית רק שני פרידין
22 לעולה ושני פרידין לחטאת, דאי עבדי
23 שלשה עולות – דיילא הארבעה אשר
24 הלכו ממנה נעשו עולות, הרי שבעה עולות,
25 ואין יכול לשנות בשבע קנין רק ששה
26 עולות. וכן חמישית חסר ממנה ארבעה
27 פרידין, שנים שהלכו בששית, ושנים
28 ברביעית, ואין כשר בחמישית רק פרידה
29 אחת לעולה ופרידה אחת לחטאת. וכמו כן
30 קשיא בבאן, כיון דרביעית אין לה כלום, הרי
31 יכול להקריב בחמישית שלשה עולות
32 ושלשה חטאות, דכי נמי אותן שהלכו
33 בששית כולן עולות או חטאות מה בכך? הרי
34 אין כאן כי אם חמש, ולפי זה שהחמישית אין
35 כלא אחת הרי יכולה להקריב ברביעית שתי עולות ושתי חטאות! אלא גורין
36 בכל פריחה וחזרה שני קנין, ואין לחלק בניהם גזירה בזה אוטו בזה. וכי פריחה וחזרה
37 פעם שלישית אין להם כלום לבד השביעית שיש לה ארבע, וזכרון כן גורין בכל
38 פריחה וחזרה שתי קנין. ויש אומרים שביעית לא הפסידה כלום – פירוש: בפריחה
39 וחזרה פעם שלישית. אלא לעולם יקריבו ממנה חמשה קנין. דשלש פרידין פרחו
40 ממנה לכל היתור, ונשארו בה אחד עשר פרידין – עשה מדן חמש חטאות וחמש
41 עולות, כיון דבששית אין לה כלום. והכא לא גורין בפריחה זו כמו בשאר קנין, דכיון
42 דאנה מופסדת בפריחה בשום פעם לא גזרו על החזרה. אבל אין נראה לפרש לא
43 הפסידה כלום ויקריבו בה שבע חטאות ושבע עולות, דמצוי עבדי להו כיון דבקינין
44 אחרים אין בהם כלום, דאין זה משמעות הלשון, דהוה ליה למימר: נכשרה שביעית
45 בפריחה שלישית, שעל ידי פריחה שלישית הוכשרו כל הקנין שבשביעית. אלא
46 הלשון משמע לא הפסידה כלום בואת פריחה שלישית. והקשה הרב רבינו יעקב
47 מאורליש"ט: היכי אמרת בכל הני קנין משום גזירה ימותו, ואילו בפרק "שני שעירי"
48 (יומא ס"ה) פריך תלמודא: ומשום גזירה ימותו! בתמימה. תירץ דהתם לא (ופריך)
49 אלא אמאי אינו רועה, ודהתם בבהמה מיירי, וכיון דאית ליה תקנתא ברעיה – לא
50 הוה לן למימר ימותו משום גזירה. אבל הכא בעופות איירי ואין רעיה ופריך בעופות.
51 ואם פרח – פרידה מן המתות שדינה היה למות, ונתערב באחרים שדין ליקרב –
52 ימותו כולם. **משנה** קן סתומה וקן מפורשת – חך מפורשת איירי שנתערבו שני
53 הפרידין יחד (ואחר שהופרשו) ואין ידוע איזו חטאת ואיזו עולה, כדמוכח בספיא
54 דקתני: או שפרח מן המפורשת לסתומה ראשון ימותו כולם, ואי לא נתערבו פרידות
55 המפורשות זה בזה – אמאי ימותו? אם העולה פריחה – החטאת הנשארת תקרב,
56 וקן הסתומה יקריבו בה עולה אחת מפני העולה שנתערב בה! אלא מיירי שנתערבו
57 המפורשות זה בזה. ואם נתערב פרידה אחת מן הסתומה לקן המפורשת, יקח זוג
58 לשני ופירש אחד חטאת ואחד עולה, והשלשה שנתערבו יחד ימותו כולם. חזר –

וַיֵּשׁ אֲמִירִים: הַשְּׂבִיעִית לֹא הִפְסִידָה כָּלֹם. וְאִם פָּרַח מִן
הַמִּתּוֹת לְכוּלָּן – הָרִי כּוֹלֵן יָמוּתוֹ. **משנה** קן סתומה וקן
מְפֻרֶשֶׁת, פָּרַח מִן הַסִּתּוּמָה לְמְפֻרֶשֶׁת – יָקַח זֶגֶל שְׁנֵי.
חֹזֵר, או שִׁפְרָח מִן הַמְּפֻרֶשֶׁת רֹאשׁוֹן – הָרִי כּוֹלֵן יָמוּתוֹ.
משנה חטאת מִכָּאן וְעוֹלָה מִכָּאן וְסִתּוּמָה בְּאִמְצָע.
פָּרַח מִן הָאִמְצָע לְצִדִּין, אֶחָד הִילָךְ וְאֶחָד הִילָךְ –
לֹא הִפְסִיד כָּלֹם, אֶלָּא יֹאמְרוּ: זֶה שֶׁהִלָּךְ אֶצֶל חֲטָאוֹת
– חֲטָאוֹת, זֶה שֶׁהִלָּךְ אֶצֶל עוֹלוֹת – עוֹלָה. חֹזֵר לְאִמְצָע –
הָאִמְצָעִים יָמוּתוּ, אִילוּ יִקְרְבוּ חֲטָאוֹת, וְאִילוּ יִקְרְבוּ עוֹלוֹת.
חֹזֵר, או שִׁפְרָח מִן הָאִמְצָע לְצִדִּין – הָרִי כּוֹלֵן יָמוּתוֹ. אִין
מִכָּאִין תּוֹרִין כִּנְגָד בְּנֵי יוֹנָה, וְלֹא בְנֵי יוֹנָה כִּנְגָד תּוֹרִין.
כִּיצַד? הָאֵשֶׁה שֶׁהִבִּיאה חֲטָאוֹתָה תּוֹר וְעוֹלָתָה בֶּן יוֹנָה –
תִּכְפּוֹל וְתִבְיֵא עוֹלָתָה תּוֹר, עוֹלָתָה תּוֹר וְחֲטָאוֹתָה בֶּן יוֹנָה
– תִּכְפּוֹל וְתִבְיֵא עוֹלָתָה בֶּן יוֹנָה. בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר: הוֹלֵכִין
אַחֵר הָרֹאשׁוֹן. הָאֵשֶׁה שֶׁהִבִּיאה חֲטָאוֹתָה וְמֵתָה – יִבְיֵאוּ
הַיּוֹרְשִׁין עוֹלָתָה. עוֹלָתָה וְמֵתָה – לֹא יִבְיֵאוּ הַיּוֹרְשִׁין
חֲטָאוֹתָה.

הדרן עלך קן סתומה

משנה בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירִים? בְּכֹתָן הַנִּמְלָךְ. אֶבֶל
בְּכֹתָן שְׂאִינוֹ נִמְלָךְ, אַחַת לֹזוֹ וְאַחַת לֹזוֹ,
שְׁתֵּים

59 אחד מן השלשה שנתערבו, ונתערב עם היחיד והנשאר בסתומה, או תחלת
60 הפריחה נתערב אחד מן המפורשת לסתומה, והיינו ראשון דקאמר, ו[ש]בתחלת
61 הפריחה הלך אחד ונתערב לסתומה – ימותו כולן. דכיון שפרידות המפורשות
62 נתערבו יחד אין קריבין עוד, וכי פרח אחד מדן במקום אחר – זהו אחד מן המתות
63 שפרח לבין הקריבות, וימותו כולן. **משנה**
64 **חטאת מכאן** – פרידה המפורשת לחטאת
65 מצד אחד, ופרידה המפורשת לעולה מצד
66 שני, ושני פרידין של קן סתומה באמצע, פרח
67 מן האמצע פרידה אחת לימין ופרידה אחת
68 לשמאל, לא הפסיד כלום, דאותו המעורב
69 עם החטאת יקריב חטאת, ואותו שעם העולה
70 עולה. וכי חזר מן הצדיק אחד מכאן ואחד
71 מכאן ונתערבו יחד, אלו ימותו, דחטאת
72 ועולה נתערבו יחד, אבל אותם שנשארו כל
73 אחד לבדו קריבים כל אחד כדנינו. חזר מן
74 האמצעיים לצדיק ימותו כולן – דעולה
75 חטאת נתערבו יחד. אין מביאין תורין כנגד
76 בני יונה – דיש ולו להביא חובות שניהם
77 ממין אחד, ובתורת כהנים מפיק לה מקרא.
78 האשה שהביאה חטאותה תור ועולתה בן
79 יונה תכפול ותביא עולתה תור – ממין
80 החטאת. ואם הביאה עולתה תור וחטאתה בן
81 יונה, תביא עולתה בן יונה ממין חטאת,
82 דחטאת הוא העיקר. בן עזאי אומר הכל
83 הולך אחר הראשון – וכיון שהביאה עולתה
84 תור תחלה – תכפול להביא חטאת תור,
85 ממין עולתה שקרבה תחלה. וקשיא לרבי:
86 דמשמע הכא דעולה קרבה שפיר תחלה
87 לחטאת לבן עזאי, דקאמר שתכפול חטאת
88 ממין העולה, וכן לתנא קמא דאמר תכפול
89 ותביא עולתה ממין חטאת, אבל היו ממין
90 אחד כמו שהביאה ראשונה – כשרים, אף
91 על פי שהעולה קדמה לחטאת. וכן מוכח
92 בסמוך (גבי) האשה שהביאה חטאת ומתה
93 יביאו יורשים עולתה, עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה, דהיו חטאת שמתו
94 בעליה, ומשמע: אבל אי לאו הכי מבאין אף על פי שקרבה עולתה ואילו
95 בריש "תמיד נשחט" (פסחים נ"ט, ט"א) קאמר: וכי תימנ בשקרבה עולתה, וימי קרבה
96 והאמר מה זה בנה אב שכל מקום חטאת קודמת לעולה, ואפילו חטאת העוף לעולה
97 בהמותו ומשני: שאני מצורע דרחמנא אמר "והעלה", פירוש: אף על פי דבמצורע
98 כתיב "חטאת" ברישא, גלי לן "והעלה" דלא הוי עיכובא. משמע: הא בשאר דוכתי
99 דלא כתיב "והעלה" איכא עיכובא אי קרבה עולה תחלה! ויתירץ רבינו חיים, דבשם
100 דוכתא ליכא עיכובא, ובמצורע דאיצטריך למיכתב "והעלה" – משום דכתיב ביה
101 הוייה: "זאת תהיה תורת וגו' ", ואמרין ב"הקומץ רבה" (מנחות כ"א) דהוי עיכובא.
102 דהכי פירוש שאני מצורע משאר הויית דכתיב ובהו "והעלה", אבל בעלמא לא
103 איצטריך לגלות, דאינו אלא מצוה.

הדרן עלך קן סתומה

משנה בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירִים בְּכֹתָן הַנִּמְלָךְ – אֶפִּירָקָא קָמָא קָאִי, וְהִכִּי קָאָמַר: בְּמָה
דְּבָרִים אֲמִירִים דְּחֲטָאָת שִׁנְתַּעֲרְבָה בְּעוֹלָה וְעוֹלָה שִׁנְתַּעֲרְבָה בְּחֲטָאָת אֶפִּילוּ
אחד בריבוא ימותו כולם ומ"ב, וכן אחת לזו ושתיים לזו ושלש לזו דהמטעם כשר
ומ"ג, כל אלו הדינין בכחן נמלך. כלומר, לכתחלה נמלך הכחן ואין משפטן
ולכתחילה אין לו להקריב בשום חששא. אבל בכחן שאינו נמלך ועתה הובל בדיעו
בריעבד, ועשה קן שלם למעלה לאשה אחת – עולה כשרה וחסאת פסולה; וכן קן
שלם למטה לאשה אחת – חטאת כשרה ועולה פסולה; הילכך ואחת לזו ואחת לזו
וכי' ועשהו כולן למעלה – מחצה כשר ודהיינו עולות. מחצה פסול ודהיינו חטאות,
וכן למטה בזה הענין. וזכון משמע בזכאים בריש פרק "התערובת" (ע"ג). דהאי
"במה דברים אמורים" דהבא אפירקא (קמא) קאי. מיהו, באחד לזו ואחד לזו
שְׁתֵּים

כיוון שכל עניין התורה ומצוות צריך להיות בגשמיות דווקא, שהרי "המעשה הוא העיקר". . . הרי מובן . . . שכאשר המיצר הוא בפועל
ובגשמיות, הרי זו מעלה גדולה יותר מהמיצר ברוחניות.

משיחת שבת פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

תורים או שני בני יונה, ולא תור ובן יונה, ואם הביא תור ובן יונה, לא יצא ידי חובתו. ביצה, האשה שהיתה מחויבת להביא קן ובו חטאת ועולה, כגון שהיא יולדת, שהביאה חטאתה תור ועולה בן יונה, תכפול ותביא עולה תור. ואם הביאה [עולה תור] וחטאתה בן יונה, תכפול ותביא עולה בן יונה, שהכל הולך אחר החטאת, וממין החטאת עליה להביא את העולה, בין הביאה את החטאת ראשונה ובין הביאה את החטאת באחרונה. בן עזאי אומר, הולכין אחר הראשון, שאם הביאה חטאתה ראשונה תכפול ותביא עולתה ממין חטאתה, ואם הביאה עולתה ראשונה תכפול ותביא חטאתה ממין עולתה, שמאותו מין שהביאה ממנו את הקרבן הראשון, נתחייבה להביא ממנו גם את הקרבן השני. המשנה מלמדת את דינם של קרבנות העוף שמתו המחויבים בהם: האשה שהביאה חטאתה ומתה ועדיין לא הביאה את עולתה, יביאו היו"רשין את עולתה, לפי שעולה היא דורון להקב"ה ובאה גם אחר מיתה. הביאה עולתה ומתה ועדיין לא הביאה את חטאתה, לא יביאו היו"רשין את חטאתה, לפי שאין כפרה למתים.

הדרן עלך קן סתומה

פרק שלישי - במה דברים אמורים

בפרק זה נידונים שוב אופני התערובות שנתבאר בפרק הראשון ואופנים נוספים, באופן שכבר הוקרבו, והנידון הוא אלו עופות כשרים ואלו עופות אינם כשרים, ומה היא חובת בעלי הקנים להביא בכדי להשלים את חיוביהם. הכלל בכל האמור להלן, שכאשר אין ידוע אלו פרידים קרבו למעלה כעולות ואלו פרידים קרבו למטה כחטאות, יש לחשוש תמיד לאופן המקולקל ביותר, ועל הנשים בעלות הפרידים להביא שוב את הפרידים אשר אין ודאות שקרבו כדינן. אולם מאחר שיש לחשוש גם לאיך גיסא שיתכן שהפרידים או חלקן אכן קרבו כדינן ואין הנשים מחויבות להביא את הפרידים, על כן את העולות המסופקות יש להביא בתנאי שאם אינן מחויבות בהן שיבואו כנדבה, ואת החטאות, שאינן באות כנדבה, יש להביא כדין חטאת העוף הבאה על הספק שאינה נאכלת. וכאשר הספק הוא בין שתי נשים, שאין ידוע אם נפסלה פרידתה של זו או של זו, עליהן להביא בשותפות ובתנאי שתעלה הפרידה לזו שנפסלה לה.

משנה א

המשנה מבארת את דינן של קניי נשים שנתערבו, ומניינן שזה, וכבר הוקרבו כולן: שנינו בפרק הראשון דינים שונים באשר לקניי נשים שנתערבו זו בזו, כמה פרידים יקריב הכהן ויהיו כשרות בודאי. כמה אותם דברים אמורים, כבהן הנמלק ושואל את החכם מה יוכל להקריב מתערובות אלו, שתשובתו היא ככל האמור שם. אבל כבהן שאינו נמלק והקריב הכל, ועתה באים לדון אלו פרידים כשרים מתוך כל מה שהקריב, בכך ישנם דינים אחרים, שיבוארו במשנה זו ובמשניות הבאות, ואלו הם, שאם היה בתערובת קן אחת לזו וקן אחת לזו,

יש אמורים שהשביעית לא תפסידה כלום בפריחה האחרונה, לפי שאין לגזור במקום שכל האחרות אין להם כלום, ועל כן יכולה עדיין להקריב חמש קינים. ומקינים אלו עלו לה בודאי רק שתי קינים, ושלוש האחרות הן בספק שמא עולותיהן או חטאותיהן או מקצת עולות ומקצת חטאות, הן מקיניהן של הנשים האחרות. המשנה מביאה דין נוסף בפריחות מקינים לקינים: ואם פרח הגוזל מן קינים הפתות לבולן, כגון מקינים שיש בהן חטאות שמתו בעליהן או שנתכפרו באחרות, הרי בולן ימות, שחטאות המתות שנתערבו באחרות אינן בטלות, ואין להקריב דבר מכל התערובות שהן בספק.

משנה ד

דינה של פריחת גוזלים בין קינים סתומות ומפורשות: קן סתומה, והיא קן שלא נתברר איזה גוזל הימנה לעולה ואיזה גוזל הימנה לחטאת, וקן מפורשת, והיא קן שנתפרשו גוזליה איזה מהם עולה ואיזה מהם חטאת, ופרח גוזל אחד מן הקן הסתומה לקן המפורשת, ועל ידי כך נתבלבלה הקן המפורשת ואין יודעים בה איזה העולה ואיזה החטאת ואיזהו הגוזל שפרח לתוכה, וקח גוזל אחד שיהיה זוג לגוזל השני שנותר בקן הסתומה, והגוזלים שבמפורשת עם זה שנתערב בה, ימותו, לפי שאי אפשר להקריבם לא לעולה ולא לחטאת, אחרי שכבר נקרא בשם לעולה ולחטאת ואין לשנותם. חור ופרח מהקן המפורשת לקן הסתומה, או שפרח גוזל מן המפורשת ראשון, כלומר, שלא היה המעשה שפרח מן הסתומה למפורשת וחזר, אלא שפרח גוזל אחד משני הגוזלים שבקן המפורשת אל הקן הסתומה ותו לא, ובשני האופנים אין יודעים איזהו הגוזל שנתערב בקן הסתומה וכן אין יודעים איזהו הגוזל שנותר במפורשת, הרי בולן ימות, לפי שכל גוזל שבקן הסתומה הוא ספק עולה ספק חטאת, ואי אפשר להקריב הימנה דבר.

משנה ה

דינה של פריחת גוזלים בין גוזלים מפורשים וקינים סתומות: גוזלות שנתפרשו שהם חטאת היו מכאן, וגוזלות שנתפרשו שהם עולה היו מכאן – מצד אחר, וקן סתומה נמצאת באמצע, ופרח מן הקן הסתומה שבאמצע לגוזלים שבצדדין, גוזל אחד הילף וגוזל אחד הילף, כלומר שגוזל אחד מהסתומה פרח אל החטאות והגוזל האחר פרח אל העולות, לא הפסיד בעל הקן בפריחות אלו כלום, אלא יאמר שגוזל זה שהילף אצל חטאות יקריב לחטאת, וגוזל זה שהילף אצל עולות יקריב לעולה. חור הקן, כלומר שחזר גוזל אחד מהחטאות וגוזל אחד מהעולות, לאמצע, ואין ידוע מי כל אחד, האמצעיים ימותו, לפי שנתערבו חטאת ועולה ואי אפשר להקריבם, ואילו הנותרים בצדדים, אלו יקריבו חטאות ואלו יקריבו עולות כפי שהיו קודם לכן. ואם הקן חור ופרח מן האמצע לצדדין, כלומר שחזר גוזל לכאן וגוזל לכאן, הרי בולן ימותו, שהלא הגוזלות שבאמצע כבר היו מסופקים ודינם למות, ועתה הכניסו בספקים גם את אלו שבצדדים, וכולם ימותו. המשנה מלמדת כי שני הגוזלים שבקן צריכים להיות ממין אחד, ודנה באופנים שלא נעשה כן: אין כביאין בקן אחד תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין, שהמחויב בקן עליו להביא שתי

בתורה – הסדר הוא "נעשה ונשמע", והיינו, שקודם השמיעה (לא שמיעה כפשוטה, שמוכרחת להיות קודם העשייה, כדי לדעת מה לעשות, אלא שמיעה) שפירושה הבנה והשגה, צריך להיות העניין דנעשה, קבלת עול.

משיחת שבת פרשת האזינו, ה'תשכ"ח

לעולה משל בעלת הקן האחת ונפסלה השניה שהיא חטאת
וקרבה למעלה כעולה, וכן כשרות של פרידים משל בעלת שתי
הקנים, שהרי היה עליו לעשות ממנה שתי עולות ושתי חטאות
ועשה עולה אחת ושלש חטאות, וכשרות העולה ושתי החטאות
ונפסלה חטאת אחת. נמצא שמכל הקנים כשרות שתי עולות
ושתי חטאות, והרי זה כשתי קנים, שזה המנין המרובה (הגדול),
כלומר, מניינה של בעלת שתי הקנים.
ההסבר הוא, שלעולם האופן המקולקל ביותר בתערובת קנים,
הוא כאשר נעשו קנים שלימות בצד אחד, ואף באופן זה לא נפסל
מחן יותר ממחצית. כאשר מנין קני הנשים אינו שווה ולאחת יש
יותר ממחציה, אי אפשר שלבעלת המרובה יקרב בצד אחד בלבד,
אלא קרב לה גם למעלה וגם למטה. באופן שלאחת קרב רק בצד
אחד ולאחרת בשני הצדדים, כל מה שקרב לאחרת בצד אחד ויש
כנגדו בצד השני, כשר לגמרי, שהן קנים שלימות שנעשו כדין
למעלה ולמטה. ומן השאר, ממה שיש לכל אחת רק בצד אחד,
כשר לעולם המחצה. ונמצא שממה שיש לבעלת המרובה יתר על
בעלת המועט כשר כולו, וממה שאינו יתר כשר מחצה, וכנגד
המחצה הפסול כשר מחצה של בעלת המועט, וכל אלו הם כמנין
הפרידים של בעלת המרובה.
זה הכלל, כל מקום – כל תערובת שאחת יכול לחלוק את הקנים
לשני חלקים שווים באופן כזה שלא יהיו קנים משל אשה אחת בין
למעלה בין למטה (גם למעלה וגם למטה), מחצה מהפרידים כשר
ומחצה פסול, שכיון שיתכן שאיש לשום אשה בשני הצדדים וכל
קנייה של אשה אחת קרבו למעלה וכל קנייה של האשה האחרת
קרבו למטה, יש לחשוש שאכן כך אירע, ומהקרב למעלה נפסלו
החטאות (שהן מחצה) ומהקרב למטה נפסלו העולות (שהן
מחצה). וכל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקנים עד שיהיו משל
אשה אחת בין למעלה בין למטה, אלא תמצא מקנייה של אחת בין
למעלה ובין למטה, הדין הוא שמכל התערובות מספר פרידים
כמנין הקן המרובה (הגדול) כשר בודאי, והשאר פסול מספק,
ובמבואר למעלה, שמלבד שיש להכשיר מחצית מהקרב למטה
ומחצית מהקרב למעלה, עוד כשרות לבעלת המרובה כמה קנים
שלימות, שהרי קרבו לה בשני הצדדים, ועולה מנין כל הפרידים
הכשרות כמנין הפרידים של בעלת הקן המרובה.

משנה ג

דין של חטאת ועולה מפורשות שהוקרבו כשהן מעורבות: חטאת
לזו ועולה לזו, שנתערבו, ולא נמלך הכהן אלא עשה את בולן
למעלה כאילו שתיהן עולות, מחצה מן הקן כשר ומחצה ממנה
פסול, שאותה פרידה שהיא חטאת נפסלה למעלה, ועל בעלת
החטאת להביא חטאת אחרת. עשה את בולן למטה כאילו שתיהן
חטאות, מחצה כשר ומחצה פסול, שאותה פרידה שהיא עולה
נפסלה למטה, ועל בעלת העולה להביא עולה אחרת. חצייה
למעלה וחצייה למטה, דהיינו שעשה פרידה אחת למעלה ופרידה
אחת למטה, שתיהן פסולות, שאני אומר שמא אירע שהפרידה
שהיא חטאת קרבה למעלה ונפסלה, והפרידה שהיא עולה קרבה
למטה ואף היא נפסלה, ועל שתיהן להביא קרבנות אחרים תחתיהן.

משנה ד

דין של קנים סתומה ומפורשת שהוקרבו כשהן מעורבות: שתי
נשים שלקחו יחד שלש קנים, בהראשונה קבעו שפרידה אחת
היא חטאת לאחת מהן והפרידה השניה עולה לחברתה, את הקן
השניה השאירו בתויה, שלא פרשו מי החטאת ומי העולה.
והשלישית בפורשת, שפרשו בעת לקיחתה שפרידה זו חטאת
ופרידה זו עולה, אולם לא קבעו את שמות הבעלים למי החטאת
ולמי העולה, ונמצא שיש כאן שתי עולות ושתי חטאות מפורשות
ועוד קן סתומה, וזוהי לבחון להקריב את העולות למעלה ואת

או שתים לזו ושתים לזו, או שלש לזו ושלש לזו, וכולן סתומות, אם
עשה הכהן את בולן במזבח למעלה כאילו היו כולן עולות, מחצה
מכל הקנים כשר ומחצה שני פסול, שהרי היה לו לעשות מחן
מחצה עולות ולהקריבן במזבח למעלה ומחצה חטאות ולהקריבן
במזבח למטה, וכיון שעשה את כולן למעלה כעולות, נפסל מחצה
מכל קן וקן שהיה דינו להיות חטאות ולהעשות למטה. ועל כן על
כל אחת להביא שוב את החטאות שהיה עליה להקריב. והיינו
שבעלת הקן האחת תביא חטאת אחת, ובעלת שתי הקנים תביא
שתי חטאות, ובעלת שלש הקנים תביא שלש חטאות. וכן אם
עשה הכהן את בולן למטה כאילו היו כולן חטאות, מחצה כשר
ומחצה פסול, שהרי היה לו לעשות רק מחצה חטאות, ונפסל
המחצה השני שהיה דינו להקרב למעלה לעולות. ועל כן על כל
אחת להביא שוב את העולות שהיה עליה להקריב.
עשה הכהן חצייה למעלה וחצייה למטה, יש לחשוש שאם שקרב
למעלה מחצה ממנו כשר ומחצה ממנו פסול, וכן את שקרב למטה
מחצה כשר ומחצה פסול. כגון שנתערבו קן לזו וקן לזו, שהן ארבע
פרידים, ועשה שתיים למעלה ושתיים למטה, ואין ידוע אם עשה
מכל קן אחת למעלה ואחת למטה כדין וכולן כשרות, או שעשה
קן שלימה למעלה כעולות וקן שלימה למטה כחטאות, ונפסלה
מחצית מכל קן, שהרי עשה שתי עולות לזו ושתי חטאות לזו
במקום לעשות חטאת ועולה ואתה, ונפסלה העולה השניה
והחטאת השניה. וכן באופן שהיו שתי קנים לזו ושתי קנים לזו,
ארבע פרידים לכל אחת, יש לחשוש שעשה ארבע של זו למעלה
וארבע של זו למטה, וכשר מכל השמונה רק מחצה, שהן שתי
עולות מהקרב למעלה ושתי חטאות מהקרב למטה, ונפסלו ארבע
האחרות.

משנה ב

דין של קני נשים שנתערבו, ומניין אינו שווה, שהוקרבו כולן:
נתערבו קנים של כמה נשים שאין מניין שווה, כגון קן אחת לזו
ושתים לזו, או אחת לזו ושלש לזו, או אחת לזו ועשר לזו, וכל
לזו ומאה לזו, או שתיים לזו ושלש לזו, או שתיים לזו ועשר לזו, וכל
כיוצא בזה, אם עשה את בולן למעלה כאילו היו כולן עולות,
מחצה מכל הקנים כשר ומחצה שני פסול, שהרי היה לו לעשות
מחן מחצה עולות ולהקריבן למעלה ומחצה חטאות ולהקריבן
למטה, וכיון שעשה את כולן עולות נפסל מחצה מכל קן וקן שהיה
דינו להיות חטאת ולהעשות למטה. ועל כן על כל אחת להביא
שוב את החטאות שהיה עליה להקריב. וכגון שבעלת הקן האחת
תביא חטאת אחת, ובעלת שתי הקנים תביא שתי חטאות, ובעלת
שלש הקנים תביא שלש חטאות. וכן אם עשה את בולן למטה
כאילו היו כולן חטאות, מחצה כשר ומחצה פסול, שהרי היה לו
לעשות רק מחצה חטאות, ונפסל המחצה השני שהיה דינו להקרב
עולות. ועל כן על כל אחת להביא שוב את העולות שהיה עליה
להקריב.
באופנים אלו נפסלו כל העולות (באופן שעשה הכל למטה) או כל
החטאות (באופן שעשה הכל למעלה). ועל כל אחת לחזור
ולהביא את עולותיה או את חטאותיה.
עשה חצייה של כמות הקנים למעלה וחצייה למטה, הדין הוא שמכל
התערובת מספר פרידים כמנין הקן המרובה (הגדול) כשר בודאי,
והשאר פסול מספק, כגון, שאם נתערבו אחת לזו ושתים לזו
כשרות שתי קנים, ואם נתערבו אחת לזו ושלש לזו או שתיים לזו
ושלש לזו כשרות שלש קנים, ואם נתערבו אחת לזו ועשר לזו
כשרות עשר קנים, וכן כל כיוצא בזה. וכגון באופן שנתערבו אחת
לזו ושתים לזו, והן שש פרידים, ועשה הכהן שלש למעלה ושלש
למטה, שהאופן המקולקל ביותר הוא שעשה קנים שלימות בצד
אחד, דהיינו שעשה משל בעלת הקן האחת שתי פרידים למעלה
ומשל בעלת שתי הקנים פרידה אחת למעלה (והיא השלישית
שקרבה שם) ועוד שלש למטה. באופן זה כשרה פרידה אחת

קנים. פרק שלישי – במה דברים אמורים דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רנה פירוש

שנים לזו ושנים לזו כי נתערב שהו בשנה אפילו בנמלך יש להכשיר החצי, כיון
שדן סתומות, ויעשה קן ראשון אחת למעלה ואחת למטה והקן האחד ימות, ויתנו
ביניהן, אבל אחת לזו ושנים לזו ושאמרנו למעלה ופ"א מ"ג המועט כשר, והכאן
כיון דלא נמלך – המרובה כשר. כיון שעשה חציון למעלה וחציון למטה – את של
מעלה מחצה כשר ומחצה פסול כיון שעשה
קן שלם למעלה. וכיון שקנין אלו לשתי
נשים יביאו קן אחד בשותפות, ויתנו ביניהן;
אי משל ראשון עולה ללאה – תהא
באחרונה חטאת ללאה, או אפיכא. ודקא
ועשהו קן שלם למעלה, אבל אם חלק הקנין
פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה –
הכל כשר, שאני אומר: עולה למעלה וחטאת
למטה, שהקנינים מתפרשות בעשית כהן.
משנה אחת לזו ושנים לזו ושלש לזו
ועשר לזו ומאה לזו כי' – אפירקא קמא
ומ"ג קאי, דקאמר לעיל המועט כשר,
והשאת קאמר כשיחציון למעלה וחציון
למטה – המרובה כשר, כיון שלא נמלך.
ועתה אפרש כיצד המרובה כשר: שהרי
מאחת לזו ושנים לזו אותו קן של אשה אחת
עשה למעלה, ומשנים קנין של אשה אחרת
עשה פרידה ואחתו למעלה, ושאריו שלש
פרידין למטה, הרי כשר שני עולות למעלה
ושני חטאות למטה, הרי שני קנים כשרים
ושלש פסול, וזהו המרובה כשר. וכן שנים
לזו ושלשה לזו, וכן השנים קנין ועשהו
ארבעה פרידין למעלה, ועוד לקח פרידה
אחת מן השלשה קנין – הרי חמשה פרידין
למעלה, וכן חמשה פרידין למטה. מן
החמשה פרידין למעלה יש שלשה עולות
כשרות, ושל מטה שלשה חטאות, הרי
שלשה קנין כשרים, וזהו המרובה כשר.
ומידו עשר לזו ומאה לזו אינו יכול למצוא
בזה הענין, ולפי שהן זוגות. וצריך לומר דהא
דתנן המרובה כשר, אינו קאי אלא על אחד
לזו ושנים לזו וכו' שאנין זוגות, וואידי רתנא לעיל כבהאי גונא המועט כשר תנא
ונמי' כדאי גונא המרובה כשר באינו נמלך. וומידו אמת הוא ואף בעשר לזו ומאה
לזו שהמרובה כשר, שאין פוסל מהם אלא עשרה קנין במאה ועשרה קנין, כי שמא
העשרה קנין של אשה אחת למעלה ונפסלו החטאות, או כולן למטה ונפסלו
העולות, ועל כרחך עשרה קנין שלמין פסולין. ובלא הוקבעו כל אחד לאשה אחת
מיירי. אבל המאה כשרים מאחר שדן סתומות, שחציון של מעלה עולות וחציון של
מטה חטאות. ולי נראה שהאשה שהביאה מאה צריכה עוד להביא עשר חציון
עולות וחציון חטאות, ושוכשנעשו חמישים חמש למעלה וחמישים חמש למטה –
שמא העשר של אשה אחרת נעשו כולם למעלה, ואין לאשה שהביאה מאה
למעלה כי אם ארבעים וחמש, וצריכה עוד להביא חמש. או שמא למטה נעשו, ולא
נשאר לאשה שהביאה מאה כי אם ארבעים וחמש, וצריכה עוד להביא חמש למטה.
זה הכלל כל מקום שאחת יכול לחלוק הקנין ולא יהי משל אשה אחת בין למטה
בין למעלה מחצה כשר ומחצה פסול – כלומר, שקן אשה אחת אינו נחלק לשנים,
אלא קן אשה שלם למעלה וקן אחרת למטה. וכל מקום שאין אתה יכול לחלק את
הקנין, כגון אחד לזו ושנים לזו ושלשה לזו שאנין זוגות. וצריך לחלק קן אחת
פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה. המרובה כשר בדפרישית. **משנה** חטאת
לזו ועולה לזו כי' – הא נמי קאי ארתנא לעיל ומשנה א: במה דברים אמורים –
בכחן נמלך כי', וקאי אפירקא קמא ומשנה ב, דקתני: עולה שנתערבה בחטאת,
וחטאת שנתערבה בעולה, אפילו אחד בריבוא – ימות, וזה בנמלך. אבל לא נמלך
על תערובתו, ועשה קן שלם למטה – מחצה כשר ומחצה פסול. ואשמועינן: דאף
על גב דאי אתי לאימלוכי אמרינן ליה לא תקריב, כדתני "ומות", השתא דלא
נמלך אמרינן ושאודא ומדון נעשה דין, וכשר. לאפוקי מדרבא, דאמר בפרק

**שְׁתִּים לְזוֹ וְשָׁתִים לְזוֹ, שְׁלֹשׁ לְזוֹ וְשְׁלֹשׁ לְזוֹ, עֶשֶׂה בּוֹלָן
לְמַעְלָה – מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. בּוֹלָם לְמַטָּה –
מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. חֲצִים לְמַעְלָה וְחֲצִים לְמַטָּה,
אֵת שְׁלֹמְעֵלוֹ, מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל, וְאֵת שְׁלֹמְמָן,
מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. מִשְׁנָה אֶחָת לְזוֹ וְשָׁתִים
לְזוֹ, וְשְׁלֹשׁ לְזוֹ, וְעֶשֶׂר לְזוֹ, וּמֵאָה לְזוֹ, עֶשֶׂה כּוֹלָם
לְמַעְלָה – מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. בּוֹלָן לְמַטָּה –
מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. חֲצִיָּה לְמַעְלָה וְחֲצִיָּה לְמַטָּה,
הַמְרוּבָּה כֶּשֶׁר. זֶה הַכֵּלָל: כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה יָכוֹל
לְחַלּוֹק אֶת הַקִּינִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשְׁלַל אִשָּׁה אֶחָת, בֵּין
לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה – מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. וְכֵן
מְקוֹם שֶׁאֵין אֶתָּה יָכוֹל לְחַלּוֹק אֶת הַקִּינִים עַד שֶׁיִּהְיוּ
מִשְׁלַל אִשָּׁה אֶחָת בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה – הַמְרוּבָּה
כֶּשֶׁר. מִשְׁנָה חֲמֵסָה לְזוֹ עוֹלָה לְזוֹ, עֶשֶׂה בּוֹלָן לְמַעְלָה
– מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. בּוֹלָן לְמַטָּה – מִחֲצֵה כֶּשֶׁר
וּמִחֲצֵה פָסוּל. חֲצִיָּה לְמַעְלָה וְחֲצִיָּה לְמַטָּה – שְׁתֵּיהֶן
פָסוּלוֹת, שְׁאֵין אֹמֵר: חֲמֵסָה קָרִיבָה לְמַעְלָה וְעוֹלָה לְמַטָּה.
משנה חֲמֵסָה עוֹלָה סְתוּמָה וּמְפֹרֶשֶׁת, עֶשֶׂה בּוֹלָן
לְמַעְלָה – מִחֲצֵה כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. בּוֹלָן לְמַטָּה – מִחֲצֵה
כֶּשֶׁר וּמִחֲצֵה פָסוּל. חֲצִיָּה לְמַעְלָה וְחֲצִיָּה לְמַטָּה – אֵין כֶּשֶׁר
אֶלָּא סְתוּמָה, וְהֵיא מִתְחַלֶּקֶת בִּינֵיהֶן. **משנה** חֲמֵסָה
שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּחוּבָה – אֵין כֶּשֶׁר אֶלָּא מִנֵּן חֲמֵסָה שֶׁבְּחוּבָה.
חובה**

התערובות (ובחים עגב): השתא דאמור רבנן לא תקריב, אי מקריב – לא מרצה,
כדמפרש התם. **משנה** חטאת ועולה סתומה ומפורשת עשה שתיהן למעלה
מחצה כשר ומחצה פסול חציון למעלה וחציון למטה אין כשר אלא סתומה
ומתחלקת ביניהן – הכי גרס להו רש"י בפרק חטאת העוף (ובחים סו,ב). ופירשו
הכי: שתי נשים שלקחו שלשה קנים בעירוב,
זו צריכה עולה וקן שלם אחד לחטאת ואחד
לעולה, ודחינו שתי עולות וחטאת, וזו צריכה
שתי חטאות ועולה, ופירשו אחד מן הקנין
פרידה אחת עולה לזו ופרידה חטאת לזו,
ואחד מן הקנין הניחו סתומה ולא פירשו איזו
פרידה חטאת ואיזו עולה, והשלשית פירשו
איזו חטאת ואיזו עולה, אבל (ושמות) בעלים
לא נתפרשו. הרי חטאת לזו ועולה לזו, וקן
סתומה, וקן מפורשת. וצריך להקריב שני קנין
הכלו וסתם על שתיהן, העולות למעלה
וחטאות למטה, ועולה לזו וחטאת לזו צריך
להקריב לשם בעלים, ונתנום לבדן. עשה
כולן למעלה כו', חציון למעלה כו' – אין
כשר בכלום אלא קן סתומה, דהי מנייחו
דעבר עולה והי מנייחו דעבר חטאת כשרה,
כיון שכל קן וקון היה בפני עצמו. ומתחלקת
ביניהן הואיל ובעירוב לקחו, האחת יצאת ידי
חטאת, ואחת יצאת ידי עולה. וקחו עוד קן
ביניהן וקריבו בתנאי: אם עולה ראשונה
לרחל וחטאת ללאה – תהא כקן שניה זו
עולה ללאה וחטאת לרחל, ואם חילוף –
חילוף, כך פירש רש"י בובחים דגרסינן
ו"סתומה" בוי", ובשלש קנין מיירי. והרב
רבינו אברהם פירש: דגרסינן "חטאת ועולה
סתומה ומפורשת", כלומר, בשני קנין שאת
סתומה ואחת מפורשת, ונתערבה סתומה
במפורשת, עשה שתיהן למעלה וכו', חציון
למעלה – אין כשר אלא סתומה, פירוש:
שיעור סתומה. עולה וחטאת מן הסתומה
ומפורשת. והשתא מיירי שפירש בתערובת.
ו"מתחלקת ביניהן", פירוש: שתעלה לשתיהן, פירוש: שיש ספק פסול לזו –
כך יש לזו. שאף על פי שלבעלת הסתומה יש אחד מן השנים כשרה נפשך, ולבעלת
המפורשת שמא שניהן פסולין, מכל מקום יתנו ביניהן ויביאו קן, ותאמר בעלת
הסתומה: אם שלי כולו כשר ושלך כולו פסול – קן זה יהא כולו שלך. ואם אחד
משלי כשר, שכולו נעשה למעלה או כולו למטה, ואם כן שלך אי אפשר שלא יהא
אחד כשר, יהא הקן הזה חציו שלי וחציו שלך. **משנה** חטאות שנתערבו בחובה
אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה – כלומר, למעלה שנינו בפרק קמא ומשנה
בא דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה. ועתה רוצה לומר שבאותו מנין יש חילוף,
שפעמים שעולה המנין למחצה כשר ומחצה פסול, ופעמים שעולה אותו המנין
לפחות ממחצה. והשתא מפרש ואילך כיצד: חובה שנים בחטאת – מחצה כשר
ומחצה פסול, פירוש: בקנין חובה שיש בהם כפלים בחטאת, כגון שקרב מדון עולה
אחת ונתשתירו שני חטאות (ועולה אחת) בשני קנין – מחצה כשר ומחצה פסול,
שעולה שנשארה לא יוכל להקריב – כי שמא זהו שנקבע לחטאת, וחטאת המעורב
לא יוכל להקריב עולה – כי אולי הוא גחל העולה שנשאר, ועל כן לא יקרב אלא
שני חטאות, וחטאת המעורב והעולה – פסולין, הרי לך מחצה כשר ומחצה פסול.
ומכאן שייך לעמוד הבא חטאת שנים בחובה מנין שבחובה כשר – פירוש: אחטאת
שנתערבה בחובה קאי, וקאמר חטאת שנים בחובה, ובגין שקרבה חטאת אחת מן
השני קנים, ושתי עולות וחטאת אחת נשתתיר, והיא ארבעה פרידין עם חטאת
המעורב, ואינו יכול להקריב שתי עולות – כי שמא יקח החטאת המעורב, וגם שתי
החטאות לא יקריב – כי שמא יקח אותו שנקבע לעולה, על כן לא יקריב אלא
חטאת אחת, הרי עולה לפחות ממחצה אותו מנין שבחובה. וכן כהאי גונא מפרש
הבבא שאחריה ד"וכן עולה שנתערבה בחובה". ונראה פירוש רבינו יצחק בר אשר,
חובה

השאלה הראשונה ששואלים כשבאים למעלה היא: "ישאת ונתת באמונה"; לא שואלים האם השתתפת בהתוועדות חסידית, אלא
האם שמרת את סדרי הישיבה!

משיחת שבת פרשת האזינו, תשכ"ח

רנו קנים. פרק שלישי – במה דברים אמורים דף כד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פירוש

חובה שנים בחטאת – מחצה כשר ומחצה פסול, כגון שמונה פרידין דחטאת שנתערבו בשמנה פרידין שחצי עולה וחצי חטאת – הרי שנים עשר פרידין חטאת והארבעה פרידין עולה, והקריב חציין למעלה וחציין למטה, אותם שלמעלה – כולן פסולין, כי שמא כולם חטאות, ואותם שמונה של מטה – כשרים מהם ארבעה של חטאת, וארבעה של עולה פסולין, וזהו חובה שנים בחטאת, כלומר, שנתערבו שמונה חטאות שם ובחובה אין כי אם ארבעה חטאות, וגם זהו מנין שבחובה כשר, שאין כשר שם אלא ארבעה חטאות. (וחטאת) שנים בחובה, כגון ששה עשר פרידין של חטאת, ושמונה של חובה ארבעה פרידין עולה וארבעה פרידין חטאת, ועשה שנים עשר למעלה ושנים עשר למטה, מנין שבחובה – כשר, דשנים עשר של מעלה כולן פסולין – שמא חטאות הם, ושנים עשר של מטה ארבעה פסולין – שמא עולות הן, ושמונה חטאות – כשרים ממה נפשך, הרי חטאות כשרים במנין כל החובה בין עולה בין חטאת. ומיהו חטאת שנים בחובה אין לישוב מענין חובה שנים בחטאת, וכן תפרש הבבא שאחריה. והרב רבינו אברהם פירש שהקנין סתומות גבי חובה שנים בחטאת, שהקנין הוי סתומות שנים, והחטאות שני פרידין, ועשאו חציין למעלה וחציין למטה – מחצה כשר ומחצה פסול. כי שמא שתי חטאות קרבן למעלה ועולה מן הסתומה, ולמטה שתי חטאות ועולה. "חטאת שנים בחובה", כלומר, חטאת פי שנים שנתערבו בחובה, שהיה החטאות ארבעה פרידין

והחובה שני פרידין, ועשה חציין למעלה וחציין למטה, המנין שבחובה – כשר, דהיינו שני חטאות. דשלשה חטאות נעשו למעלה הן פסולין, ושני חטאות ועולה נעשו למטה. **משנה** האשה שאמרה הרי עלי קן אם אלה זכר. ביולדת עניה מיירי, דאילו עשירה מביאה כבש לחובתה. ילדה זכר מביאה שני קנין כול נתנתן לבתן – ואילו היה נמלך בה היה צריך לעשות שלש למעלה לפי שקן נדרה קרב כולו עולה, ולא עשה כן אלא קרב שתים למעלה ושתיים למטה, ולא נמלך כן לדעת על מה הביאתו. (ונמצאו) נפסל מזה פרידה אחת, וצריכה שתביא עוד חטאת (ואחרת) ויקרבנו למעלה. **מטין** אחד. כלומר, הדין הזה כשכולם ממנין אחד. ומשני מינים תביא שנים, כלומר, אם הראשונים ממנין אחד שהיו שני הקנין ושל נדר ושל נדבהו תורים או בני יונה, תביא עוד פרידה מאותו המין לעולה ויצאה ידי הכל, שממן שהקריב כהן ראשון יצאה ידי חובת לידתה שהרי לשם חובה קרב, והשני נשאר לנדרה ונפסל גזל אחד מזה בעשיית מטה, והרי ידעה זה תחתיו. ואם הראשונים משני מינין היו קן תורין וקן בני יונה, תביא שתים תור ובן יונה ויקריב שתים למעלה, משום דספקא קן איזה קן שנים הראשונים קרב אחרון הוא לנדרה, ונפסל ממנו פרידה אחת וצריכה להשלימו מאותו המין כדתנן לעיל ופרק א משנה ה: אין מביאין תורין כנגד בני יונה וכו'. **פירשה** נדרה – צריכה שתביא שלשה פרידין, ושתיים למעלה ואחת למטה. **מטין** אחד – כלומר, וכשנדרה "הרי עלי קן" – פירשה את המין שתביא, אם ידעה שלא נתנה לבתן אלא מין אחד והקריבו הכהן בזה הענין, (ושבחהו) ואינה יודעת איזה מין פירשה, מביאה שלש פרידין. כיצד? אם נתנה השני קנין תורין, מביאה תור אחד לזווג לפסול, ושני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה. ומשני מינין תביא ארבעה, אם יודעת שנתנה לבתן שני מינין קן תורין וקן בני יונה, ואינה יודעת מה הקריב כהן באחרונה או תורים או בני יונה. אם לא ידעה מה פירשה לנדרה תביא ארבעה. כיצד? שמא תורים הקריב באחרונה וצריכה להביא תור לזווג לפסול, ועוד שני בני יונה כי שמא נדרה בני יונה, ושמא הקריב באחרונה בני יונה וצריכה להביא כן יונה לזווג לפסול, ועוד שתי תורין כי שמא נדרה תורין, ולכן תביא ארבעה שתי תורים ושני בני יונה. והכי נמי מצי למינקט במין אחד שצריכה ארבעה אם אינה יודעת איזה מין נתנה לבתן או שני קנין

תורים או שני קנין בני יונה, אבל נידח ליה למינקט בידעת מה נתנה. **קבעה** נדרה **צריכה** שתביא עוד חמשה פרידין. למעלה ממין אחד. פירוש: קבעה נדרה עם חובתה, שאמרה "הרי עלי קן ואם אלה זכר" להביא עם חובתה, ופירשה ואינה יודעת מה פירשה, ולקרבן גדול בידה איכותא, וצריכה להביא שלשה עולות בידה. אם היתה יודעת מאיזה מין פירשה, ויודעת שלא הביאה אלא ממין אחד אל הכהן, כיצד? אם יודעת שנתנה לבתן שתי קנין תורין, ועשאו כהן קן אחד למעלה וקן אחד למטה, ונפסל גזל אחד, והיא קבעה נדרה יחד עם חובתה, ולכן אינה יכולה להביא פחות משלושה עולות. וכן הדין אם באתה להקריב יחד נדרה וחובתהן פטורה בשני קנין, ומזה פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולת חובתה, ולאחר זמן (ומנין שמביאה נדרה צריכה להביא עוד שלשה פרידין, שני פרידות – לנדרה, ואחד – לקביעותה, שאינה יכולה להביא פחות משלושה עולות, והפרידה שלישית צריכה להיות ממין שקרבה כבר עולת חובתה, שהרי אמרה "עם חובתה". ונדרה, אם מביאה בפני עצמו – תביא עם אחד שממין חובתה. ועתה שהביאה שתי קנין תורין, אם נעשו בהכשר שלשה למעלה ואחד למטה – נפטרה בכך, ועתה שנפסל האחד – תביא שלשה פרידין תורין, שאינה יכולה להביא פחות משלושה, שתים – לנדרה, ואחת – לקביעותה. ושמא פירשה להביא לנדרה בני יונה, דהוא קבעה נדרה אינה יודעת מה פירשה קאי, ולכן תביא עוד שני פרידין בני יונה, שעתה מביאה שלשה עולות מתורים ופרידה מזה מעין חובתה, ושני בני יונה לנדרה שאינה מסופקת אלא מנדרה, הרי לך חמישה פרידין שלשה מאותו מין שנתנה לבתן ושנים ממין אחר. **משני מינין תביא שש** – אם יודעת שנתנה לבתן קן תורים וקן בני יונה, ואינה יודעת איזה קרב באחרונה, ואינה יודעת מאיזה מין פירשה להביא לנדרה, תביא שש פרידין. שמא תור קרבה באחרונה והאחד נפסל, וצריכה שלשה בני יונה, אחד ממין עולת חובתה, ושנים – לפי ששמא נדרה בני יונה, ועוד שתי תורים – כי שמא נדרה תורים, או שמא קן בני יונה קרב באחרונה, וצריכה להביא שלשה תורים ושני בני יונה, ולכן תביא שש, קן תורים וקן בני יונה – משום ספק נדרה, ועוד תור אחד ובן יונה אחד – לפי שצריכה להביא ממין חובתה ואינה יודעת מאיזה מין. נתנת לבתן ואינה יודעת מה נתנה – אם תורים אם בני יונה או קן אחד מזה וקן אחד מזה. ואין ידוע מה עשה, אם כולן למטה או חציין למעלה וחציין למטה. נמצאת שלא יצאה אפילו חובת לידתה, דשמא כולם למעלה ואין כאן חטאת, או שמא כולם למטה ואין כאן עולות. **צריכה** שתביא עוד ארבעה פרידין לנדרה, לספק פירשה משני מינין. ושתיים לעולת חובתה, תור ובן יונה, שמא הראשונים כולם למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת, וצריכה להביא עולה מאותו מין. או שמא הראשונים חציין למעלה וחציין למטה ובקן שקרבה ראשון יצאה ידי חובתה, והיא קבעה עולה מאותו מין עם נדרה, ואינה יודעת איזה מין היה, הילכך תביא עוד עם ספק פירשה תור ובן יונה. ממה נפשך, אם קן שקרב ראשון תורים היו וקרב מזה עולה למעלה והיא לחובתה – הרי היא מביאה עכשיו תור עם נדרה משום קביעותה, ואם מבני יונה והוקבע להביא עולת יונה עם נדרה – הרי מביאתו. ואם כולן למטה נעשו וצריכה להביא עולתה מאותו המין – הרי משתיים שהיא מביאה עכשיו לחובתה יעלה אחד מהן, והשני נדרה. וחטאת אחת מביאה מאיזה מין שתרצה, משום שמא הראשונים כולם למעלה נעשו, והרי לו זוג ממין לעולה משתיים שהביאה לחובתה משני מינין, ואף על פי שברך קרב עולת חובתה – אין צריכה לדקדק להביא חטאת מאותו מין הראשון לרבן דפליגי לעיל ופרק א משנה ה' עלה דבן עזאי, דקסברי הכל הולך אחר חטאת, הילכך הואיל ועל כרחך תביא שתי עולות תזווג לו אותו שממין ודיה.

משנה ו

המשנה מביאה אופן של יולדת שעליה להביא קן חובה, שהתנדבה להביא קן נוסף, וטעויות שונות שיתכן שייעשו בקרבנות אלו, כאשר חובותיה גדלים והולכים בעקבות אותן טעויות: **הַאִשָּׁה שֶׁאֵמְרָה הָרִי עָלַי לְהַבִּיא קָן – שְׁנֵי עוֹפוֹת, בְּשָׂאֶלָד בֵּן יָקָר, וְקָן זֶה קָן נִגְדָה הוּא שְׁהוּא שְׁתֵּי עוֹלוֹת, אִם אֵכָן יִלְדָה בֵּן יָקָר, הָרִי הִיא מְבִיאָה שְׁתֵּי קִנִּים, אַחַת לַנִּדְרָה, וְהוּא שְׁתֵּי עוֹלוֹת כְּאִמּוֹר, וְאַחַת לְחֻבָּתָהּ, שֶׁכָּל יוֹלֶדֶת חַיִּיבַת לְהַבִּיא קָן עַל לִידְתָּהּ, וּבִקָּן זֶה הָאֶחָד חֲטָאֵת וְהָאֶחָד עוֹלָה. נִתְּנָתָּ לְכַהֵן, הַכֹּהֵן צָרִיף לַעֲשׂוֹת שְׁלֹשׁ פְּרִדִּין מִלְּמַעַל, לְפִי שְׁלֹשׁ מִזְחָן הֵן עוֹלוֹת, שְׁתֵּים לַנִּדְרָה וְאַחַת לְחֻבָּתָהּ, וּפְרִידָה אַחַת מִלְּמַעַל, לְפִי שְׁהִיא חֲטָאֵת הַבָּא לְחֻבָּתָהּ.**
כאשר טעה הכהן בהקרבנות של הקנים, יש בכך כמה וכמה חילוקי דינים: א. אם לא עשה בן הכהן, להקריב שלש למעלה ואחת למטה, אלא שתיים מהן הקריב מלמעלה ושתיים מהן מלמעלה, לפי שחשב ששתי קני חובה הן, וכגון שסבר שילדה בהיותה זבה, שנתחייבה קן לזיבתה וקן ללידתה ובשתייהן פרידה אחת חטאת והאחרת עולה, ולא נמלך בה לשאול האם כן הוא כפי מחשבתו, ונמצא שעשה חטאת אחת תחת עולה, שהיה עליה להביא שלש עולות וחטאת אחת והוא עשה שתי עולות ושתי חטאות, וחסרה לה עולה אחת, ועל כן צריכה להביא עוד פרידה אחת וקריבה מלמעלה לקרבן עולה החסר לה. וכל זה כאשר שתי הקנים שהביאה היו מין אחד, ששתייהן תורים או שתייהן בני יונה, ועל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם.
ב. ואם שתי הקנים שהביאה היו מין אחד, שאחת תורים והאחרת בני יונה, והקריב מכל מין אחת למעלה ואחת למטה, ואין ידוע איזו קן קרבה אחרונה, תביא עוד שתיים – שתי פרידים, אחת תור והאחרת בני יונה. טעם הדבר הוא, משום ששנינו לעיל (פ"ב מ"ה) שאין מביאים מין כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור, דהיינו שקן צריכה להיות תורים אחד ולא משנים, וכיון שהביאה שתי קנים משני מינים, והקן שהקריב הכהן ראשונה ועשה בה אחד למעלה ואחד למטה עלתה לחובתה, והקן האחרת באה לנדרה ונפסלה בה הפרידה שהקריב למטה ועליה להביא פרידה אחרת לעולה, הרי שאם היה הקן השני קן של תורים, נפסל תור ועליה להביא תור אחר לעולה, ואם היה קן של בני יונה נפסל בן יונה ועליה להביא בן יונה אחר. מפני הספק עליה להביא תור ובן יונה.
ג. ואם כאשר נדרה להביא קן, פירשה נדרה שתיבאנו ממין מסוים, מתורים או מבני יונה, ואינה זוכרת איזה מין פירשה, הרי מחמת הספק היתה מחוייבת להביא לנדרה משני המינים, ועל כן היה עליה להביא שלש קנים, אחת לחובתה ושתיים לנדרה, לחובתה מאיזה מין שתצא, ולנדרה קן של תורים וקן של בני יונה, וכיון שלא עשתה כן אלא הביאה לנדרה מין אחד, וכאמור לעיל נפסלה פרידה אחת בקן של נדרה שהיה על הכהן לעשותה עולה ועשאה חטאת, באופן זה היא צריכה להביא עוד שלש פרידים, פרידה אחת לעולה מהמין שהביאה, והיא באה תחת זו שנפסלה, ועוד שני פרידים מהמין השני מפני הספק איזה מין התחייבה. וכל זה כאשר שתי הקנים שהביאה היו מין אחד, ששתייהן היו של תורים או שתייהן היו של בני יונה, ששל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם, שנפסלה בו פרידה אחת. וכגון, שמלכתחילה הביאה שתי קנים של תורים, אחת לחובתה ואחת לנדרה, והרי היא חייבת מספק עוד קן של בני יונה לנדרה, ועשה הכהן מכל קן שהביאה אחד למעלה ואחד למטה, ונפסל תור מן נדרה משום שנעשה כחטאת ולא כעולה, עליה להביא עוד תור ושני בני יונה, תור תחת התור שנפסל ושני בני יונה מפני הספק שמא נדרה להביא בני יונה דווקא.
ד. ואם שתי הקנים שהביאה לחובתה ולנדרה היו מין אחד, שאחת היא של תורים והאחרת של בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה ואיזו קרבה שנייה, תביא עוד ארבע פרידים, שתי

ואם היו הפרידים שבקני החובה הסתומות פי שנים בְּחֻבָּאֵת שנתערבה בהן, כגון שנתערבו שתי פרידים המפורשות לחטאות בשתי קנים [שהן ארבע פרידים] סתומות, שבסך הכל הן שש פרידים [וארבע חטאות ושתי עולות], ואם היה הכהן נמלך, היה מקריב שתי פרידים מקני החובה למטה לחטאת ושתי פרידים האחרות למעלה לעולה, ואת שתי הפרידים המפורשות לחטאת היה עושה למטה, והוא לא נמלך, אלא עשה את הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, הדין הוא, שפְּחָצָה מכל הפרידים בְּשָׂר וּמִחֻבָּאֵת שְׁנֵי פְּסוּלֵי כִּי יֵשׁ לַחֲשׂוֹשׁ שֶׁעָשָׂה לְמַעַלָּה אֶת שְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת הַמְּפֹרָשׁוֹת וְעוֹד אֶחָת מֵהַסְתּוּמוֹת, וְשֹׁלֵשׁ הַפְּרִידִים הָאֲחֵרוֹת מִזְחָן עָשָׂה לְמַטָּה, וְנִמְצָא שֶׁעָשָׂה מִקְנֵי הַחֻבָּה הַסְתּוּמוֹת עוֹלָה אֶחָת וְשֹׁלֵשׁ חֲטָאוֹת בְּמִקּוֹם שְׁתֵּי עוֹלוֹת וְשְׁתֵּי חֲטָאוֹת, וְנִפְסְלָה בְּזֶה חֲטָאֵת אֶחָת, וְכֵן נִפְסְלוּ שְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמַעַלָּה. בְּאִפּוּן זֶה כִּשְׁרוֹת מֵהַתְּעַרְבוּת שְׁתֵּי חֲטָאוֹת וְעוֹלָה אֶחָת, שְׁדוּן שֹׁלֵשׁ פְּרִידִים, וְהֵן מִחֻבָּאֵת מִכְמוֹת כָּל הַפְּרִידִים. וְכִיּוּצָא בּוֹה בְּכָל כְּמוֹת שְׁהִיא, כֹּאשֶׁר מִנֵּין הַפְּרִידִים שֶׁבְּקִנֵּים הַסְתּוּמוֹת כְּפֹל מִמֵּנִין הַחֲטָאוֹת שֶׁנִּתְּעַרְבוּ בָהֶן.

ואם היו הפרידים שהן לְחֻבָּאֵת פי שנים בְּפְּרִידִים שֶׁבְּקִנֵּי הַחֻבָּה הַסְתּוּמוֹת בְּהֵן נִתְּעַרְבוּ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּעַרְבוּ אַרְבַּע פְּרִידִים מְפֹרָשׁוֹת לַחֲטָאוֹת בְּקָן סְתוּמָה אֶחָת [שבה שתי פרידים], שבסך הכל הן שש פרידים [חמש חטאות ועולה אחת], ואם היה הכהן נמלך, היה מקריב מהקן הסתומה אחת למעלה ואחת למטה ואת ארבע הפרידים המפורשות לחטאת מקריב למטה, והוא לא נמלך אלא עשה הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, הדין הוא, שכפי הַמִּנְיָן שֶׁל הַפְּרִידִים שֶׁבְּקִנֵּי הַחֻבָּה, בְּשָׂר. כִּי יֵשׁ לַחֲשׂוֹשׁ שֶׁעָשָׂה לְמַעַלָּה שֹׁלֵשׁ מִן הַחֲטָאוֹת, וְלִמְטָה עָשָׂה אֶת הַחֲטָאֵת הַרְבִּיעִית וְאֶת הַקָּן הַסְתּוּמָה, וְנִפְסְלוּ כָּל שֹׁלֵשׁ הַחֲטָאוֹת שֶׁקָּרְבוּ לְמַעַלָּה, וְכֵן נִפְסְלָה הָעוֹלָה שֶׁבְּקָן הַסְתּוּמָה שֶׁנַּעֲשָׂתָה לְמַטָּה וְלֹא לְמַעַלָּה. אֲבָל שְׁתֵּי חֲטָאוֹת כִּשְׁרוֹת, זֶה מִזְחָן הַסְתּוּמָה שֶׁנַּעֲשָׂתָה לְמַטָּה, וְזוֹ מֵאֲרָבַע הַחֲטָאוֹת שֶׁנַּעֲשָׂתָה לְמַטָּה, וְהֵן כְּמִנֵּין הַפְּרִידִים שֶׁבְּקָן הַחֻבָּה. וְכִיּוּצָא בּוֹה בְּכָל כְּמוֹת שְׁהִיא, כֹּאשֶׁר מִנֵּין הַחֲטָאוֹת שֶׁנִּתְּעַרְבוּ בְּקִנֵּים הַסְתּוּמוֹת כְּפֹל מִמֵּנִין הַפְּרִידִים שֶׁבְּקִנֵּים.

המשנה מבארת שדין זה הוא גם בעולות וקני חובה שהוקרבו כשהן מעורבות: וכן פרידים המפורשות לעולה שנתערבה בהן חובה סתומה, ומנין העולות הוא כמנין הפרידים שבקני החובה, כגון שנתערבו שתי עולות בקן אחת או ארבע עולות בשתי קנים, ועשאן הכהן מחצה למעלה ומחצה למטה, אין בְּשָׂר מֵהַתְּעַרְבוּת אֵלָּא כְּמִנֵּין הָעוֹלוֹת שֶׁבְּקָן הַחֻבָּה, שאם נתערבו שתי עולות בקן אחת כשירה מכל ההתערבות רק עולה אחת, ואם נתערבו ארבע עולות בשתי קנים כשרות רק שתי עולות, וכן הלאה. ואם היו הפרידים שבקני החובה הסתומות פי שנים בְּעוֹלָה שֶׁנִּתְּעַרְבָה בָּהּ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּעַרְבוּ שְׁתֵּי פְּרִידִים הַמְּפֹרָשׁוֹת לְעוֹלָה בְּשְׁתֵּי קִנִּים [שהן ארבע פרידים], שבסך הכל הן שש פרידים, ארבע מהן עולות ושתיים חטאות. ועשה הכהן את הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, מִחֻבָּאֵת מִכָּל הָעוֹלוֹת שֶׁבְּקָן הַחֻבָּה, שאם נתערבו שתי עולות בקן כשרות מֵהַתְּעַרְבוּת שְׁתֵּי עוֹלוֹת וְחֲטָאֵת אֶחָת, שְׁדוּן שֹׁלֵשׁ פְּרִידִים שֶׁבְּקִנֵּי הַחֻבָּה הַסְתּוּמוֹת כְּפֹל מִמֵּנִין הַחֲטָאוֹת שֶׁנִּתְּעַרְבוּ בָהֶן. ואם היו הפרידים שהן לעולה פי שנים בְּפְּרִידִים שֶׁבְּקִנֵּי הַחֻבָּה הַסְתּוּמוֹת בְּהֵן נִתְּעַרְבוּ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּעַרְבוּ אַרְבַּע פְּרִידִים מְפֹרָשׁוֹת לְעוֹלוֹת בְּקָן סְתוּמָה אֶחָת [שבה שתי פרידים], שבסך הכל הן שש פרידים, חמש מהן עולות ואחת מהן חטאת, ועשה הכהן את הכל מחצה למעלה ומחצה למטה, הדין הוא, שכפי הַמִּנְיָן שֶׁל הַפְּרִידִים שֶׁבְּקִנֵּי הַחֻבָּה בְּשָׂר, וכגון באופן האמור, כשרות מֵהַתְּעַרְבוּת שְׁתֵּי עוֹלוֹת, כְּמִנֵּין הַפְּרִידִים שֶׁבְּקָן הַחֻבָּה. וְכִיּוּצָא בּוֹה בְּכָל כְּמוֹת שְׁהִיא, כֹּאשֶׁר מִנֵּין הָעוֹלוֹת הַמְּפֹרָשׁוֹת שֶׁנִּתְּעַרְבוּ בְּקִנֵּים הַסְתּוּמוֹת כְּפֹל מִמֵּנִין הַפְּרִידִים שֶׁבְּקָן, הַכֹּל כְּפִי שֶׁנִּתְּפַרֵּשׁ לְעֵיל לְגַבִּי חֲטָאוֹת שֶׁנִּתְּעַרְבוּ בְּקִנֵּים סְתוּמוֹת, שְׁכֵּאמֹר שֶׁם לְגַבִּי חֲטָאוֹת, כֵּן הוּא כֹּאן לְגַבִּי עוֹלוֹת.

19	שמתחילה היתה מחוייבת ארבע פרידים בלבד, ועתה מפני כל	1	המשנה מביאה דעה החולקת על הדין האחרון: בן עזאי אומר,
20	הספיקות מוטל עליה להביא עוד ועוד, עד שלבן עזאי עליה	2	עליה להביא שתי חטאות, תור ובן יונה. דעתו היא שמין הקן נקבע
21	להוסיף ולהביא שמונה פרידים נוספות.	3	לא על פי החטאת, כדעת חכמים, אלא על פי הראשון שקרב, ויש
22	אגב המשל שהביאה המשנה, אודות האיל המשמיע קולות במותו	4	לחשוש שמא קרבה עולת חובתה ממין אחר והיא כשירה,
23	יותר מאשר בחייו, מביאה המשנה ענין דומה אצל זקני תלמידי	5	ונתחייבה בחטאת מאותו מין, ועל כן עליה להביא שתי חטאות
24	חכמים, שדווקא בעת זקנותם והחלשות גופם, מוסיפים חכמה: רבי	6	משני המינים.
25	שמעון בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ כל זמן שהם זקנים דעתן	7	המשנה מסיימת במשל דומה שבו ממעט נעשה הרבה, כשם
26	מיפרפת ו-מתערבבת ומתבלבלת עליהם, שנאמר (איוב כ)	8	שנוכחנו באופן המתואר לעיל שהגיעה האשה מחיוב קטן לידי
27	מסיר שפה לנאמנים וטעים זקנים וקח, הרי שניטלת החכמה מן	9	חיוב כפול: אומר רבי יהושע, והו שאמרו אודות האיל, שששהוא חי
28	הזקנים שאינם תלמידי חכמים, אכל זקני תורה אינן בן, אלא כל	10	קולו אחד, ואילו כשהוא מת קולו שבעה, דהיינו שיש בו שבעה
29	זמן שהם זקנים דעתם מתיישבת עליהם, שנאמר (איוב יב)	11	קולות. מבארת המשנה את דבריה, כיצד קולו שבעה, משתי קרניו
30	בישישים חכמה ואורך ימים תבונה, הרי שהישישים מתברכים	12	עושים לשתי הצדקות, משתי שוקיו עושים לשני חלילים, עוזו
31	בחכמה ובתבונה שהם קונים באריכות ימיהם.	13	משמש לתוף, מעיו לנגלים, בני מעיו לבגדודות.
		14	המשנה מביאה דעה הסוברת כי קולו שמונה: ויש אומרים, אף
32	הדרן עלך כמה דברים	15	צמרו לעשות תבלה, והיינו תכלת שבמעיל הכהן הגדול, ויש בו
33	וסליקא לה מסכת קנים	16	פעמונים המשמיעים קולם, והוא קול שמיני הנעשה מהאיל.
		17	כוונת המשנה בכל זה, שהרי זה דבר פלא שמשמת האיל מנין
		18	קולותיו מתרבה ונעשה פי שבע מאשר בחייו, וכיצא בדבר כאן,

אגרות קודש

בי"ה, ט"ו אלול, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

כבוד הנהלת ישיבת תומכי תמימים
ליובאוויטש, מונטרעאל, קנדה,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קראתי את הפרטי-כל מאסיפת הועד שהיתה בחי" מנ"א, ושמחתי אשר כבר התחילו
בעבודה בפועל, וכן אשר לאט לאט מגשימים בחיים את הענינים אשר דיברו בהיותם כאן.

ובנוגע להפרטים, הנה במה שדברו באסיפתם על דבר הדפיצט של הישיבה, כבר אמרתי להם
בשיחתנו פה, אשר עד עתה ניסו באופן של צמצום, היינו לכוון את ההוצאה על פי ההכנסה, ומהראוי
שעתה ינסו באופן ההפכי, היינו להשתדל בהגדלת ההכנסה כפי ההוצאה שצריכה להיות. ובפרט על פי
פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש שמסר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם כ"ק אדמו"ר אביו: די וועלט זאגט, אז
מ'קאן ניט ארונטער דארף מען אריבער, און איך זאג, אז מ'דארף לכתחילה אריבער בתוקף המתאים.

מה שכותבים בהפרטי-כל על דבר רכישת תלמידים חדשים שהתדברו בזה עם מנהלי הייאס
דמחנם שהם ישלחו את בני הפליטים לישיבתם, הנה בודאי לא יסמכו על זה לחוד, אלא גם מצדם
ישגיהו על זה מבלי לחכות לה[א]תערותא דלעילא של מנהלי הייאס...

בברכת הצלחה מופלגה בעבודתם בקדש בשדה החינוך הכשר, וברכת השי"ת אשר המשיך
וממשיך עליהם כ"ק מו"ח אדמו"ר תחול על כאו"א מהם להשפיע להם ברכה והצלחה גם בעניניהם
הפרטיים,

החותם בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

קנים. פרק שלישי – במה דברים אמורים דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רנט פירוש

בן עזאי אומר שתי חטאות. בן עזאי לטעמיה דלעיל ופרק א משנה הו, דאמר: הכל הולך אחר הראשון, וכיון דאיכא לספקי שמה הראשונים למעלה נעשו וכבר יצאה ידי עולתה, צריכה להביא חטאת מאותו המין, והיא אינה יודעת איזה מין היה, לפיכך תביא שתי חטאות משני מינין. וחטאות הללו אינן נאכלות, שהרי על הספק באות, ואין מליקתן מליקה להתיין באכילה.

כי שמא קרבה כבר חטאתה בראשונה. והבא נמי בשנדרה תחילה ואינה יודעת מה פירשה, לא היתה צריכה אלא ארבע פרידות לנדרה, ושתיים לחובתה אחד לעולה ואחד לחטאת, ועבשיו שכבר הביאה ארבעה פרידין, צריכה להביא עוד ארבעה לנדרה וארבעה לחובתה, כך פירשה רבינו עליו השלום בובזים ודף סח.א. ורבינו יצחק בר יהודה פירש שיטה אחרת: שני קנים, אחד קבעה לנדרה שאמרה "קן זה הוא לחובתי", וקבעה אחד לעולה ואחד לחטאת, ועשה הבזק שנים למעלה ושנים למטה ואינו יודע איזה למעלה ואיזה עשה למטה, וגם היא שכחה מה שפירשה לנדרה בשעת נדר, לפיכך צריכה להביא ארבעה פרידין: שתי תורים ושני בני יונה לנדרה, דשמה אותן שקבעה לנדרה שתהיה נעשו למטה ולא יצאת ידי נדרה כלל, וצריכה שתי קנים משני מינין לספק פירושה; וחטאת אחת ממין הראשונים תביא עבשיו תור לחטאת. שמה חטאת הראשונה נעשית למעלה ופסולה. אבל לעולת חובתה אינה צריכה להביא ממה נפשך, דאם אותם תורים שקבעה לנדרה נעשו שתיהן למטה, אם כן חובתה נעשית כולה למעלה ויצאת ידי חובתה מעולה; ואם חובתה נעשית עולה למטה וחטאת למעלה, אם כן נדרה נמי נעשית אחת למעלה ואחת למטה ויצאתה ידי נדרה מתור אחת, ושתי תורים שהביאה עבשיו באחת יצאת ידי נדרה ובאחת ידי עולת חובתה; ואם חובתה נעשית כולה למטה והחטאת כשר והעולה פסולה, יהיה אחד לעולת חובתה ואחד לנדרה, כי נדרה היה כולו למעלה. וחטאת שמביאה עבשיו תביא על הספק ולא תאכל, ואם היו הראשונים יתנים תביא עבשיו בן יונה, ועולה אינה צריכה ממה נפשך כמו שאמרנו בתורים. ומשני מינין, כגון אם שכחה איזה מין קבעה לנדרה ואיזה קבעה לחובתה, וגם שכחה מה שפירשה בשעת הנדר, ועשה הבזק כל מין ומין אחת למעלה ואחת למטה. שהיה סבור שניהם חובות סתומות – תביא לנדרה שתי תורים ושני בני יונה, לפי שאינה יודעת איזה מין קבעה לנדרה ואיזה קבעה לחובתה, וגם שני מינים צריכה לחטאת לזווג לעולת חובתה שכבר קרבה בראשונה ממה נפשך, כי אינה יודעת מאיזה מין היתה ואנן תור כנגד תור ויונה כנגד יונה בעינין כדאמרין לעיל ופרק א משנה הו. אמר רבי יהושע זהו שאמרנו כו'. כלומר, דהא

בן עזאי אומר שתי חטאות אחת תור ואחת בן יונה – בן עזאי לטעמיה דאמר לעיל פרק שני: הכל הולך אחר הראשון, שיש לה להביא השני ממין הראשון, הילכך זו שאינה יודעת איזה מין הביאה ראשון ושמה כולם למעלה קרבן ויצאה ידי עולת חובתה, ואינה יודעת מאיזה מין, לכך צריכה להביא שתי חטאות משני מינים. ובין לרבנן בין לבן עזאי אין חטאות הללו נאכלות, שהרי על הספק ובאותו, שיש לומר הראשונים למטה קרבן וכבר יצאה ידי חטאת. לשון רש"י שפירש בובזים (סח.א).

אמר רבי יהושע זהו שאמרנו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה – באיל קמשתי קרא, דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד, וכשהוא מת קולו שבעה, ומפרש כיצד קולו שבעה. אף זו בתחילת קרבנותיהן ולא ידעה מה פירשה, דייה בארבע פרידין עולות לנדרה, ושתיים לחובתה אחד חטאת ואחד עולה. עבשיו שהביאה ארבע פרידין, צריכה להביא עוד שמונה פרידין, ארבע עולות לנדרה, ושתי עולות ושתי חטאות.

שתי קרניו לעשות שתי חצוצרות – ובהקומץ רבה (מנחות דף כח.א) אמר' שתי חצוצרות של כסף באות והבא אמר' דמקרינן עשויות חצוצרות ויל דאותם שהיו למסע והמנות בימי משה דוקא היו של כסף אבל אותם שהיו לשיר על הקרבן היו מקרינן אי נמי חצוצרות דהבא היינו שופרא מדאישינן שמיהו כדאייתא שיליה פרק במה מדליקין (שבת דף לו, א) ובפ' לולב הגזול (סוכה דף לד, א) דקרו לשופרא חצוצרות אבל ההיא דאין מעמידין (ע"ז דף מז, א) ליכא לשוניי הכי דאיירי התם בשופר דהא לענין קרבן איירי התם ועל הקרבן היו משרורין בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיהם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י): שתי שוקי – עצמות שוקי לעשות חלילין. מעין. הכרס הגדול לעשות חוף: בני מעין. דהקין לעשות חבלים ותימין לכנורות. ויש אומרים כי צמרו לעשות תבלת דבמעיל של כהן גדול היו על שוליו פעמוני זהב ורומני תבלת כמין רמונים היו עשויים מצמר צבוע בתכלת ועשויים קשים ותלויין בשולי המעיל אצל הפעמונים כדכתיב (שמות כז) פעמון זהב ורמון על שולי המעיל סביב כשננפגים פעמונים אל הרמונים בשעת הלילוכו ותשמע קולו בבואו אל הקדש וזהו דרך צניעות שלא להכניס אל ההיכל פתאום בלתי ביום הכפורים: וקני תורה כל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר ביששים חכמה ואורך ימים תבונה:

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

דאמרין בעלמא כשהוא חי כו' כיצד קרניו שתי חצוצרות, ללוים לשיר, אבל מה ששנינו במנחות (כח.א) מעשת של כסף ולא מרבי "בהקומץ רבה" (שם) אלא (גרוטאות) היינו לכהנים דוקא, כך השיב רבינו יעקב לרבי. מיהו מובא לא קשיא מדי, דאיידין לא בשופר של ראש השנה. ואי אמרין דההיא דמנחות דוקא בשל משה הוה נידא טפי. אף צמרו לעשות תבלת. נראה דהא נמי שייך לקול שעושין ממנו מעיל שכולו תכלת והיה פעמון זהב בתוך הרמונים כדתיניא בסוף פרק המובח מקדש (ובזחים פח.ב) ותנא קמא לא חשיב ליה לפי שאינו מוציא הקול כי אם הפעמון זהב: רבי שמעון בן עקשיא אומר. נראה דמיתיה דך מלתא שדומה לה שכמו שכשהוא מת קולו שבעה כמו כן וקני תורה כל זמן שמזקינים ובאין לתשות כח מוסיפין חכמה ואחרים לטירוף דעת: מסיר שפה לנאמנים. בעם הארץ משתעי קרא כדכתיב לעיל מסיר לב ראשי עם הארץ: בישישים חכמה. היינו תלמידי חכמים דאילו בעם הארץ חכמת מה להם ועל הא מלתא ר"ש בן עקשיא שונה אותה בלשון ברייתא בפרק שואל (שבת קנב.א) וקאמר תניא רבי ישמעאל רבי יוסי אומר ואם היא משנה היה לו לומר שם תנן הוה וכן יש בסוף פ' עשרה יוחסין (קדושין עט) ברייתא אחר סיום המשנה של שם:

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

הדרן עלך במה דברים אמורים וסליקא לה מסכת קנים

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט אלול, תשי"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו עם הפי"נ המוסגר בו, ואקרא את הפי"נ - בל"י - על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע לפני ר"ה הבע"ל.

המשך בעמוד הבא

משנה בשלושה מקומות – משום דבעי לאורוי במעשה דתמיד עבודת כהנים, נקט תחלה שמירתן ומקום שכירתן, עד שהוא מסדר כל הסדר, שבתחלה טובלין וכו', כאשר הוא מסדר במשנה. ובגמרא נפקא לן מקרא דבית המקדש צריך שימור. דאי לא נפקא לן מקרא. הוה אמינא דלא צריכי שומרים, דאין עניות במקום עשירות, ואי גנבי כלי המקדש – קנו אחריים. ועוד, דהוה אמינא דבחד שומר סגי. ומקום שמירתן היא בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המקדש. הכי גרסין: **בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות** – בית אבטינס היא לשכת מפטמי הקטורת, כדתן בפרק קמא דיומא (יח.א). הוילכידו לעליות בית אבטינס, גבי כהן גדול, ללמוד לשם הלכות חפינה, שהיא אחת מעבודות קשות שבמקדש, כדמפרש ביומא (משב.א). ולפי שהיו אומנין על מעשה הקטורת, נקראת על שמם. ומספקא לן ביומא במקום עליית בית אבטינס היכן היא. דאמרין בפרק קמא דיומא (ט.א). שתי לשכות היו לכהן גדול – לשכת פרהדרין ולשכת בית אבטינס, אחת בצפון ואחת בדרום. ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום, או לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום. ושם היה כהן גדול יושן. וביומא (ח.א) מפרש למה נקרא כן. **בית הניצוץ** – לא שמעתי בו טעם למה נקרא כן. היו עליות – לשמירת כהנים צריך עליות, מקום גבוה, כדנפקא לן בגמרא "וילוו עליך וישרתוך", וגזירת הכתוב היא. ושמירת לויים לא היה אלא למטה, אצל השערים. ולכן קרי ליה הפסוק ללויים "שוערים" במקרא, לפי שלא היה שמירתן אלא אצל השער. והכהנים היו שומרים אותו בעליות, על מקום גבוה, בדרך שומרי עיר. וכל שומרי עיר, בין ביום בין בלילה, לא היו יושנים. ועשרים וארבעה שומרים בעשרים וארבעה מקומות, נפקא לן בגמרא שצריך לבית המקדש שהיו שומרים יום ולילה, שלשה כהנים ועשרים ואחד בלויים. ואפילו היו אותן עליות בנויות מקצתן בעורה, יכולים כהנים לישוב שם כשהיו עיפיים, דגגין ועליות לא נתקדשו, כדאמרין בפסחים (פ.ה.ב). ובעורה אין אדם יכול לישוב, דאין ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד. והרובין **שומרים שם** – "רובין" קרי כהנים שלא הגיעו עדיין לעשות עבודה, כגון פחותים משלש עשרה שנה, כמו (שמואל א ב) "ויגדל הנער", ומתרגמין: "ורבא רביא". ולפי שערין לא הגיעו לעשות עבודה (אין יכולין לעשותה) – עבדין להו שומרים. שאתן שיכולין לעבוד, אינן רוצין לשמור. ועוד: הואיל ויכולין לעבוד, אין אנו מניחין אותן לשמור. **בית המוקד כיפה** – "בית המוקד" פירש רבינו חננאל בפרק קמא דיומא (ט.א): על שם שלא היה האש כבה משם לעולם, מפני שהיו נוטלין האש לצורך המזבח, דאמרין בתורת כהנים שמצוה להביא מן ההדיוט, שנאמר: "ונתנו בני אהרן והכהנים אש על המזבח" – אף על פי שהאש יורד מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט. וב"ציאות השבת" (שבת כ.א), תנן: ומאחיזין את האור במדרות בית המוקד ערב שבת עם השכיבה, וכהנים רוצין חם, ולא הואיל ויכולין לעבוד, ופירש רש"י: להתחמם שם כהנים, שהיו הולכים יחיפים על גבי רצפת העורה, דאמרין בזבחים (כ.א): הואיל וכלי שרת מקדשים, ועורה מקדשה, מה מצונו בכלי שרת – שלא יהא דבר חוצץ בין ידי לכלי, התם נפקא לן מקרא. אף עורה – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה. **כיפה** – כלומר, לשכת בית המוקד על גבי לשכה של אבנים היה. ובשביל שהכהנים שומרים לשם, בנאוה על גבי כיפה, דשמירתן צריך לעשותה על גבי מקום גבוה, כדנפקא לן מקרא. ובית גדול היה, וארבע לשכות

מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש: בית אבטינס, בית הניצוץ, בית המוקד. בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות – הרובים שומרים שם. בית המוקד – כיפה, ובית הגדול היה, מוקף רובדין של אבן – זקני בית אב יושנים שם, ומפתחות העזרה בידם. פרחי כהונה, איש כסותו בארץ. לא היו יושנים בבגדי קדש, אלא היו פושטין ומציתין אותן תחת ראשיהם, ומתכסין בכסות עצמן. אירע קרי לאחד מהן – יוצא, והולך לו במסביב

פתוחות לשם, כדאמר לקמן ובמסכת מדות (לד.א): ארבע לשכות פתוחות לבית המוקד, כטוניות פתוחות לטרקלין – כלומר, כחדרים הפתוחות לבירה. ועל ידי מעלות עולין מהלשכות שמה לבית המוקד. שתיים בקדש ושתיים בחול – כלומר, שתי הלשכות הפתוחות לו, שתיים מהם בנויות בקדש ובעזרה, ושתיים בחול בהר הבית. ובית המוקד בנוי חצוי בקדש וחצוי בחול. וראשי פשפשים – קנים: מפסיקין בין קדש לחול, כדי שיהיו כהנים ולא ינהגו במקום קדש מנהג חול. ואם תאמר: כיון שעל מקום גבוה היה בנוי בית המוקד, אם כן הרי הוא חול, דגגין ועליות לא נתקדשו! תריץ: הכיפה היתה שוה לקרקע עורה, לפיכך לא בטלה קדושת כיפה. וכחאי גזנא סוגיא אחרת בפסחים (כ.ה.ב) על אותה שמועה של גגין ועליות, דאמר התם: גגין ועליות לא נתקדשו. ופרכינן, מיתבי: החלונות ועובי החומה – כלפנים! ואמרין: בשלמא דחלונות משכחת דקדושות – כששות לקרקע עורה, אלא עובי החומה היכי משכחת לה? ומתריצין: כבר שרא – פירוש: החומה קטנה לפנים מחומה גדולה, והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה עורה. שקרקע עורה הולך ועולה במעלות. ומה היו משמשות? מערבית דרומית – היא היתה לשכת טלה קרבן, דשם נותנים הטלאים המבוקרים. דרומית מזרחית – היא היתה לשכת ערשי לחם הפנים. מזרחית צפנית – בה גזו בית חשמונאי אבני מזבח ששיקצום מלכי יון. צפנית מערבית – בה ירדו ליהושע הטבילה. טמא יורד דרך אותה לשכה למעיין לטבול. ובית המוקד היתה בצפון עורה, כדתניא במסכת מדות (לד.ב). מוקף רובדין של אבן – "רובדין" כמו "יצא הנחיו על רובד רביעי שבהיכל" (יומא מג.א), והוא דבר הבולט מן החומה. ולכן עשוי, שמן הרובדין היו עולין על גבי מוטותיהן שהיו בתוך כניסת החומה כעין מוטות. וזקני בית אב יושנים שם – אותם שהיה להם לעבוד למחר, היו יושנים בתוך כניסת החומה. ולא א"רובדין" קא, דאם כן הוה ליה למימר "על גביהם". ובגמרא מוכיח שלא על אלו הרובדין היו יושנים, דקאמר: איצטותא דקא סלקי בהו לאיצטותא. ומוקף לאו דוקא, אלא אותו בית המוקד שבני בחול היה מוקף רובדין של אבן כדי לעלות במטות שוק בתוך החומה, דבמקום חול היו יושנים ולא במקום קדש. דראשי פשפשים מבדילין בין קדש לחול, כדי שלא ינהגו בקדש מנהג חול. ומפתחות [העזרה] בידם – כלומר, ביד אותם כהנים, לשם היו מונחות כל מפתחות העזרה. ומפרש במסכת מדות (לד.ב) היכן היתה הנחתן: מקום היה שם, אמה על אמה, בלשכת בית המוקד. וטבלא של שיש באותו מקום, וטבעת היתה קבועה, ומגביהין אותן על ידי אותן הטבעות. הגיע זמן הנעילה, הגביה את הטבלא מן הטבעות על ידי טבעת. אי נמי: על ידי אותן הטבעות היתה הטבלא נטולה בארץ. וכשרוצין להגביה, מגביהין אותה מן הטבעות. נוטל את המפתחות מן השלשלת. המפתחות נתונים תחת אותה אמה טבלא בשלשלת, ונעל בפנים שערי עורה. ובן לוי ישן לו מן המזל, גמר מלנועל, החזיר המפתחות למקומן תחת הטבלא, ונותן עליו כסות שלו, וישן על אותו טבלא. ופרחי כהונה איש כסותו בארץ – "פרחי כהונה" – בחורים שהגיעו לעבודה. "איש כסותו בארץ" – כסות שלו בארץ, שלא היה להם כניסה בחומה, ומטות נמי – לאו אורח ארעא לעילוי התם, כדמפרש בגמרא. ולא היו יושנים בבגדי קדש – בגמרא מפרש טעמא, אלא פושטין ומקפלין אותן תחת ראשיהם, לא כגון ראשיהם. ומתכסין בכסות עצמן – בגדי חול. אירע קרי לאחד מהם – סדר מעשיהם מפרש. במסביב

המשך מעמוד הקודם

בנוגע לשאלתו אם לבקר את אה"ק ת"י אחר חג הסוכות הבע"ל, אסתפק מה מקום לזה בשנת

המשיטה וכו'?

אתענין לדעת מהנעשה עם בנו ש"י בהמשך להדברים שנדברנו יחד כשהי' כת"ר כמו כאן זה

מוזמן.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו

ולב"ב שיחי, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

ברכה.

תמיד – דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רסא

פרק ראשון - בשלשה מקומות

מסכת תמיד עוסקת בסדר הקרבת קרבן תמיד, שבכל יום ויום היו מקריבים בבית המקדש שני כבשים לעולה, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, כמו שנאמר בתורה 'זֶה הָאֵשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לַה' כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תְּמִיד אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים' (במדבר כח ג-ד). ונשנית מסכת זו בסוף סדר קדשים, מפני שלא באה לחדש דבר חכמה, או הלכה של היתר או איסור. ואין בה אלא סיפור דברים איך היה סדר הקרבת התמיד, כדי שנדע כיצד להקריב בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

כהקדמה לסדר עבודת הכהנים בהקרבת קרבן התמיד שהוא הקרבן הראשון בכל יום, מקדים התנא לבאר במשנה זו את ענין שמירת הכהנים במקדש, וסדר שכיבתם שם כלילה וקימתם, והנהגת הכהנים עד הקרבת התמיד.

משנה

בשלשה מקומות היו הכהנים שומרים בבית המקדש, ואלו הם: בבית אכמים – היא לשכה שהיו מפטמין בה את הקטורת, ובדרום העזרה היתה. בבית הניצוץ – היא לשכה שהיתה בצורת אכסדרה הפתוחה מרוח אחת, ובצפון העזרה היתה. ובבית המוקד – גם היא

אגרות קודש

ב"ה, ח' אלול, תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

מכתבו קבלתי בעתו, ושמחתי לקרות בו אשר לאט לאט התחיל להתעסק לתקן את העניינים בקהלתו, ובטח בהשתדלות הראוי' ובאופנים המתאימים יצליח השי"ת את עבודתו וילך מחיל אל חיל בהחזקת היהדות ובהפצת התורה בכל סביבתו.

ביחוד שמחתי לקרות במכתבו אשר התחיל באסיפת כספים לבנין המקוה, וא"מ מה שמסיים אח"כ שמוכרח הוא לדחות את הבנין.

בנוגע למה ששואל דעתי בענין הרבנות בריא דע זשאנעירא, הנה כפי הידוע לי מסובך שם הדבר, ולא כ"כ "חלק" ואם רואה הוא הצלחה בפעולותיו בקהלתו, הרי עכ"פ לעי"ע אין כדאי להסתבך בענין ריא דע זשאנעירא.

כבקשתו בהפ"נ בסוף מכתבו, הנה כשאחי' על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אזכירו ואת ב"ב שי' לכאו"א להמצטרך לו.

מוסג"פ קטע משיחת התועדות שבת מברכים אלול, וכן מכתבי הכללי לתלמידי בתי חינוך להתחלת הלימודים, ואם יוכל להביא איזה תועלת בעבודתו, הרי ישמח לבי גם אני.

בברכת כוח"ט לשנה טובה ומתוקה.

לשכה בצפון העזרה, והיתה בה מדורה קבועה [ראה איור].

כעת מפרשת המשנה את צורת שלשת מקומות הללו, ועל מי היתה מוטלת השמירה באלו המקומות, וסדר הנהגת הכהנים שם.

מבאר המשנה: בבית אכמים ובבית הניצוץ היו עליות בניות בגובה, ולא היו שוות לרצפת העזרה, והרזקים – ילדים היו שומרים שם, אבל בית המוקד היה בנוי על גבי כִּפָּה, ובית המוקד, בית הגדול היה, והיה מוקף מתוכו סביב קירותיו ברוכדין – שורות של אֶכָן הבולטות מן הקיר, וזקני בית אב שהיו שוהים שם לצורך עבודת מחר היו יושבים שם על גבי הרובדים. ומפתחות העזרה היו בידם של זקני בית אב שהיו שם. אבל פרחי כהונה הם כהנים גדולים שהביאו שתי שערות, וראויים לעבוד עבודה, לא היו יושבים על גבי הרובדים, אלא מניחים כל איש מהם את כַּסְתּוֹ בְּאַרְצָן ועליהן היו יושבים.

מוסיפה המשנה: שבשעה שהיו יושבים לא היו יושבים כְּבָנֵי כהונה שלהם שהם קדש, אלא אם היו כבר לבושים בהם, היו פושטין אותם, ומניחין אותן תחת ראשיהם, ומתכסין בכסות עֶצְמָן – בבגדי חולין שהיו מביאין מביתם.

כעת מבאר המשנה את סדר הנהגתם באם אירע לאחר מהכהנים טומאה בשעת שינתו: אירע קרי לאחר מֶהֱן – מהכהנים, בשעת שינתו, יוצא מלשכת בית המוקד, והולך לו

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 א לא תצא אשה לא בחוטי צמר, ולא בחוטי פשתן, ולא ברצועות הכרוכין^א לה על ראשה, גזרה שמוא
- 2 תודמן לה טבילה בשבת^ב, ואם יהיה לה התר לצאת בחוטי ורצועות אלו - תלך בהם גם כן לבית
- 3 הטבילה^ג, ושם תצטרך לרפותם שלא יהיו מהדקים על ראשה, שלא תהא חציצה בטבילה^ד, ויש לחוש
- 4 שמוא תחלצם לגמרי מעל ראשה, ואחר הטבילה שמוא תשפח שהוא שבת ותביאם בידה לביתה, שלא
- 5 תרצה לחזור ולקשרם על ראשה, כי רגילות הוא אף בחל לפעמים פשוט לצאת תכשיטין קטנים חוץ לביתה
- 6 לאיזה צרך, אינה מקפדת לעולם לחזור וללבושם, אלא נושאת אותם בידה לפעמים עד ביתה^ה.
- 7 אבל אין רגילות כלל לעשות כן בתכשיטין גדולים, כגון חגורה וסרבל^ו, שהם מעקר המלבוש, ואינה
- 8 הולכת ממקומה עד שתחזור ותלבושם, לפיכך אין חוששין שמוא תביאם בידה לביתה אחר הטבילה.
- 9 ואפלו נשים זקנות שאינן צריכות לטבילה (וכן הבתולות^ז) - אסורות לצאת ברצועות וחוטיין אלו, שלא
- 10 חלקו חכמים בגזרתם בין אשה לאשה^ח:

הלכות שבת, חלק ב סימן שג, דיני תכשיטי אשה סעיף א

ביאורי הלכה

- א] הכרוכין - שהם מהודקים היטב לראשה^א, ומתקשטת בהם, וכן עוטפת ואוגדת בהם שערות ראשה^ב.
- ב] טבילה בשבת - ואסרו לצאת בהם בכל שבתות השנה.
- ג] חציצה בטבילה - אבל באיש לא גזרו, גם אם מקפיד על טבילת עזרא^ד.
- ד] עד ביתה - כיום נהגו הנשים והבנות לצאת עם חוטים, גומיות, סרטים, סיכות ראש וכיוצא-בזה העשויות להחזיק השיער (או שיער הפאה), או למטרת נוי^ה.
- ה] וסרבל - מעיל עליון.
- ו] וכן הבתולות - אף שבזמננו הבתולות אסורות לטבול^ז.

צינונים והוספות

- 1) כדלהלן סעיף טז, משא"כ קלועין שבשערה דלהלן סעיף ב, או כרוכין שבצוארה דלהלן סעיף ג.
- 2) גם סיכות או חוטים שאינם משמשים לנוי אלא לאגוד השיער - מותר לצאת בהם (ראה לעיל על ס' שא את כג לעניין סיכות המחזיקות הכיפה או קיפולי הזקן).
- 3) מהוספת שוע"ר "בית הטבילה" מודגש שלא כאיכא מאן דאמר המובא בברכי יוסף (סק"א) מהס' ארחות חיים (הל' שבת ס' רסא) שלא גזרו אלא בזמנם שטבלו בנהר, משא"כ במקום שטובלים במקוואות שבבית הטבילה. גם המובא בתהל"ד (ס"ק ה) מסה"ת שדברים האסורים לצאת בהם משום חציצה לא נאסרו בכרמלית, אינו לשיטת שוע"ר להלן סכ"ג שכתב שרק המקילים סמכו להקל בכרמלית, ולא חילק בזה בין דבר האסור משום חציצה או חשש שמוא תסירו.
- 4) פמ"ג מש"ז ס"ק ב וס"ק ה משום שלא היה מצוי ולא גזרו עליו, ונתבאר בשו"ת דברי נחמיה (סז, א) שאף שלשוע"ר לא חילקו בין הנשים, אבל על האנשים לא גזרו אף ששייך
- בהם טבילה לטהרות, משום שהם עם בפ"ע.
- 5) יש שביארו (שש"כ פ"ח הערה נה, ועוד מחברים) מנהג זה כיון שכיום טובלות רק בבית טבילה בו לא חששו שיביאו בידן, או שלא אסרו לצאת בדברים שיש בהם חציצה במקום כרמלית, וכבר נתבאר לעיל שאין לומר כן לשיטת שוע"ר, ולכאורה מנהג ההיתר הוא על פי האומרים שאין כיום רשות הרבים (כדלהלן סכ"ג), אך עדיין צ"ע שהרי לא נהגו להקל כשיטה זו, ואיך הקילו בשופי, ועוד שכיום יש מקומות בערים הגדולות הנחשבים כרשות הרבים לכו"ע, ולכאורה, הטעם שנהגו היתר משום שכיום לא נהגו כלל לשאת בידים תכשיטין קטנים עד לביתה, אלא קושרים אותן מיד בחזרה לראשן, ועפ"ז יש להזהר בתכשיט שאינו יושב היטב על הראש, ויש בו חשש נוסף שיטלוהו ביד.
- 6) באה"ט ס"ק א.
- 7) עד"ז להלן סוף ס"ח שבתכשיט שישנו חשש טלטול אצל נשים הרגילות ללבוש, אין מחלקים בינן לאחרות.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפלה – לפי לוח "רב יומי"

45 ולירושלים אם הוא בארץ ישראל ולמקדש אם הוא
46 בירושלים ואנו מחזירין פנים למזרח מפני שאנו יושבין
47 במערבו של ארץ ישראל ונמצא פנינו לארץ ישראל ולכן
48 קובעים ארון הקודש במזרח ואפילו קבעוהו לצד אחר
49 יתפללו לצד מזרח.

50 ומכל מקום מדינות אלו שהן לצד צפון הרבה אע"פ שהן
51 במערבו של ארץ ישראל לא יקבעו מקום הארון וצד התפלה
52 דהיינו כותל מזרחי כנגד אמצעית רוח מזרחית שלהם אלא
53 כנגד מזרחית דרומית (קצת כפי ערך נטיית נקודת אמצע
54 מזרח שלהם מכנגד ירושלים ונקודה זו הוא מקום יציאת
55 שמש לעיר זו בתקופת ניסן ותשרי האמיתית והוא מקום
56 פגישת גלגל משה היום באופק עיר זה שלכן היום והלילה
57 שוים שם בתקופת ניסן ותשרי).

* * *

58 ומקום זה בכל מדינות אלו הוא להלאה מנקודת נוכח הראש
59 של ירושלים וצריך לחשוב כמה יהיה כנגד ירושלים ברוחב
60 שמגלגל משה היום עד רובע עגול שמנוכח הראש שלנו
61 עד מקום פגישת האופק שלנו במשנה היום ואם רוחב זה
62 שמעגול זה עד משה היום כנגד ירושלים הוא יותר מרוחב
63 שממשה היום עד נוכח הראש של ירושלים צריך לצדד
64 קצת לדרום כפי ערך יתרון הזה ואם הוא פחות מזה צריך
65 לצדד לצפון קצת ודבר זה תלוי במרחק המדינה מים
66 המערבי כלפי המזרח ובהרחקה מטבור הארץ כלפי צפון
67 יותר ממרחק ירושלים וחשבון זה קל להיודעים דרכי
68 החשבון במשולש כדורי:

69 ג. ומי שרוצה לקיים אמרם הרצא להחכים ידרים ולהעשיר
70 יצפין יכול לעשות כן אפילו בצבור אע"פ שהם מתפללין
71 למזרח ומכל מקום צריך לצדד פניו למזרח כנגד ארץ ישראל
72 אפילו מתפלל ביחיד ויכול לעשות גם בהיפוך שעיקר
73 עמידתו יהיה למזרח ויצדד פניו לדרום או לצפון כדי
74 להחכים או להעשיר ודרך זה יותר נכון כשמתפלל בצבור
75 כדי שלא יהא נראה כמו שחלוק מהצבור קצת שהם עומדים
76 למזרח והוא לדרום או לצפון אלא א"כ שכח ועמד לצפון
77 או לדרום והתחיל כבר להתפלל אזי די לו שיהפך פניו
78 למזרח ולא יעקור רגליו להפוך עמידתו למזרח.

79 אבל אם שכח ועמד למערב לא יהפוך פניו כלל שהרי אי
80 אפשר להפוך פניו למזרח ויתפלל לכן א"צ להפוך פניו כלל
81 אלא א"כ רוצה להחכים או להעשיר וא"צ לעקור רגליו
82 להפוך עמידתו למזרח לפי שיש מן החכמים שהיו
83 מתפללים לכתחלה למערב מפני שהשכינה במערב ויש מי
84 שהיה מתפלל לאיזה רוח שהיה מזדמן לו מפני שסובר
85 ששכינה בכל מקום ויש לסמוך על דבריהם בדיעבד שכבר
86 התחיל להתפלל לאיזה רוח שא"צ להפסיק בתפלתו לעקור
87 רגליו ולעמוד כנגד ארץ ישראל:

* * *

88 ד. סומא ומי שאינו יכול לכיין הרוחות להתפלל כנגד ארץ
89 ישראל יכוין לבו לאביו שבשמים שנאמר והתפללו אל ה':
90

1 אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש שהיא
2 הכנעה מאימת הקב"ה שנאמר עבדו את ה' ביראה
3 דהיינו התפלה שהיא לנו במקום עבודה עשו אותה ביראה.
4 ולא יעמוד לא מתוך שחוק וקלות ראש ודברים בטלים ולא
5 מתוך כעס אלא מתוך שמחה של מצוה כגון דברי תנחומים
6 של תורה כגון סמוך לגאולת מצרים או סמוך לתהלה לדוד
7 שכתוב בו רצון יראי יעשה שומר ה' את כל אוהביו:

8 ג. אין עומדין להתפלל מתוך דין ולא מתוך הלכה שלא
9 יהא לבו טרוד בה בתפלתו ולא יוכל לכיין יפה אלא
10 מתוך הלכה פסוקה שאין לפלפל בה כלום ולא יטרד בה
11 בתפלה והיא נקראת ג"כ שמחה של מצוה שנאמר פקודי ה'
12 ישרים משמחי לב.

13 ומכל מקום אם עסק בפלפול הלכה והתחילו צבור להתפלל
14 יתפלל עמהם ובפרט עכשיו שאין מכוונים כל כך בתפלה
15 ולא הזהירו אלא לכתחלה שלא יעסוק בפלפול קודם
16 התפלה:

17 ד. העוסק בצרכי צבור הרי זה כעוסק בתורה יש מפרשים
18 לענין לעמוד מתוכו להתפלל שגם זו שמחה היא לו
19 שעוסק בצרכי צבור ובלבד שיהא דבר שאין בו טרדה דומה
20 להלכה פסוקה ויש מפרשים לענין שאין צריך לפסוק
21 ולהתפלל כמו שהעוסק בתורה ותורתו אומנותו א"צ לפסוק
22 לתפלה וכבר נתבאר בסימן ע' שהעוסק בצרכי צבור אפילו
23 לקריאת שמע אינו פוסק וכ"ש לתפלה.

24 ואין צריך להתפלל מנחה שתיים בשביל תשלומי שחרית
25 שכיון שבשעת חובתו היה פטור ממנה מן הדין א"צ
26 לתשלומין כלל:

חלק א סימן צג קודם שיתפלל צריך לשהות:

* * *

27 א. בקומו להתפלל אם היה עומד בחוץ לארץ יחזיר פניו
28 כנגד ארץ ישראל שנאמר והתפללו אליך דרך ארצם
29 ויכוין גם כנגד ירושלים וכנגד המקדש וכנגד בית קדשי
30 קדשים היה עומד בארץ ישראל יחזיר פניו כנגד ירושלים
31 שנאמר והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת ויכוין גם
32 כנגד בית המקדש וכנגד בית קדשי הקדשים היה עומד
33 בירושלים יחזיר פניו למקדש שנאמר והתפללו אל הבית
34 הזה ויכוין גם כנגד בית קדשי הקדשים היה עומד אחורי
35 המקדש (אבל בבית המקדש אסור לעמוד בזמן הזה שכולם
36 טמאי מתים שאין לנו אפר פרה כמו שיתבאר בסי' תקס"א)
37 במערבו של בית קדשי קדשים יחזיר פניו למזרח כנגד בית
38 קדשי קדשים שנאמר והתפללו אל המקום הזה ואם היה
39 עומד בצפון יחזיר פניו לדרום כנגדו ואם עומד בדרומו
40 יחזיר פניו לצפון כנגדו נמצאו כל ישראל מכוונים לבם
41 למקום אחד ועל זה דרשו חכמים כמגדל דוד צוארן בנוי
42 לתלפיות תל שכל פיות פונים בו:

43 ב. במקומות שנוהגים להתפלל לרוח משאר רוחות עכ"פ
44 יצדד פניו לצד ארץ ישראל אם הוא בחוץ לארץ

אפשר לו לפי שכוונת קריאת שמע אינה אלא פסוק ראשון
ובקל יוכל לכוין:

* * *

ח מי שהיו לו נכרים מכאן ומכאן ומתיירא שמא יפסיקוהו
בתפלתו או שמא יפסידו מקחו אם יעמוד ויתפלל ישב
במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו ואע"פ
שצריך לפסוע ג' פסיעות בסוף התפלה יושב ומתפלל
וכורע.

יש ליזהר שלא לסמוך עצמו לכותל או לעמוד או לחבירו
בשעת תפלה כמו שיתבאר בסי' קמ"א:

ט מי שהוכרח להתפלל מיושב או מהלך טוב שיחזור
ויתפלל מעומד כשיוכל בתורת נדבה אם הוא בטוח
שיוכל לכוין יפה בתפלתו כמו שיתבאר בסי' ק"ז:

י מי שבא בדרך והוא סמוך למלון של נכרים אם יכול
להסתלק מן הדרך ולהתפלל מעומד במקום שקרוב
הדבר לגמרי שלא יפסיקוהו שם עוברי דרכים מוטב
שיסתלק ויתפלל שם משיתפלל בבית של נכרי שבדואי יש
בו גלולים ותועבות ואין להכניס לשם דבר (שבקדושה)
שהרי משה רבינו עליו השלום אמר כצאתי את העיר וגו'
ולא רצה להתפלל בכרך של מצרים לפי שהיתה העיר מלאה
גלולים אבל אם אי אפשר להסתלק מן הדרך במקום שלא
יפסיקוהו יתפלל במלון באיזו קרן זווית שלא יבלבלוהו בני
הבית ואין לחוש לגלולים שהרי כל תפלתו בעיירות
מלאות גלולים.

ואם אי אפשר להסתלק מן הדרך וצריך להתפלל מהלך או
מיושב וגם במלון לא ימצא קרן זווית שלא יבלבלוהו מוטב
להתפלל בדרך מהלך או מיושב כיון שאז יכול לכוין יותר
ומכל מקום אם יכול להתפלל במלון בבקעה או בחצר או
בגינה מוטב ויצא ידי שניהם להתפלל מעומד ובכוונה:

חלק א סימן צד צריך לכוין כנגד ארץ ישראל ודין הרוכב או יושב
בספינה:

א המתפלל צריך שיכוין רגליו זו אצל זו בכיון כאלו אינן
אלא רגל אחד להדמות למלאכים שנאמר בהם ורגליהם
רגל ישרה כלומר רגליהם נראות כרגל אחד.

וטוב לכוין רגליו גם כשאומר קדושה עם ש"ץ שהרי אומר
נקדש כשם שמקדישים בשמי מרום ובמרום מקדישים כן
ברגל ישרה:

* * *

ב יש מי שאומר שכשעומד להתפלל ילך לפניו ג' פסיעות
דרך קירוב והגשה לדבר שצריך לעשות וטוב לחוש
לדבריו:

ג כתוב אחד אומר והיו עיני ולבי שם כל הימים וכתוב
אחד אומר נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים וכדי
שיתקיימו ב' מקראות אלו אמרו שהמתפלל צריך שיכוף
ראשו מעט שהיה עיניו למטה לארץ שהרי אנו מתפללים
נגד בית המקדש שנאמר בו והיו עיני ולבי שם כו' לכן יתן
עיניו למטה כנגדו ויחשוב כאלו עומד בו ומתפלל ועל ידי
זה תפלתו רצויה ובלבו יכוין למעלה אל אל שבשמים

ה היה רוכב על החמור אינו צריך לירד ולהתפלל אפילו
יש לו מי שיתפוס את חמורו אלא מתפלל דרך הילוכו
ויחזיר פניו לארץ ישראל אם אפשר לו וכן אם היה בספינה
או על גבי קרון אם יכול לעמוד עומד ואם לאו יושב
במקומו ומתפלל ויחזיר פניו לארץ ישראל אם אפשר לו
ואם היה הולך ברגליו מתפלל דרך הילוכו אף אם אין פניו
כנגד ארץ ישראל ואפילו שלא במקום סכנה ואפילו הולך
לדבר הרשות לא הצריכוהו להפסיק הליכתו ולעמוד בשעת
התפלה לפי שיקשה בעיניו איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל
לכוין והכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו וישוב דעתו.

אבל אם קדם הוא להשיירא ויש לו מי שיאחזו את חמורו
ירד למטה ויתפלל וכל שכן כשמהלך ברגליו שצריך הוא
לעמוד ולהתפלל שבעמידה זו לא יטרד לבו כיון שמבלעדי
כן צריך הוא להמתין על השיירא.

ויש אומרים שבכל ענין צריך הוא לעמוד באבות כדי לכוין
שאם לא כיון לבו באבות צריך הוא לחזור ולהתפלל
וכשמתפלל דרך הילוכו אינו יכול לכוין כל כך לכן צריך
לעכב הבהמה שלא תהלך עד שיגמור ברכת אבות אבל א"צ
לירד למטה וראוי לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום
סכנה.

* * *

ולכתחלה לא יצא לדרך משעלה עמוד השחר עד שיתפלל
תחלה בביתו כל תפלת י"ח מעומד כמו שנתבאר בסימן
פ"ט ומכל מקום אם עבר ויצא יכול להתפלל דרך הילוכו
אפילו מהלך סמוך לעיר בתוך התחום ואף ע"פ שיגיע
למחוז חפצו בעוד שיש עדיין שהות הרבה להתפלל אעפ"כ
יכול להתפלל בדרך מיד שהגיע זמן התפלה ואינו מחויב
להתעכב מלהתפלל עד שיגיע למחוז חפצו כדי להתפלל
שם מעומד שכיון שכבר חל עליו חובת התפלה והוא בדרך
יכול לצאת ידי חובתו מן הדין באשר הוא שם ואינו מחוייב
להחמיץ המצוה כדי להתפלל מעומד כיון שעכשיו הוא
פטור מהעמידה.

ומכל מקום כדי לקיים המצוה מן המובחר נכון הוא שימתין
עד שיגיע למחוז חפצו להתפלל שם מעומד אם ידוע לו
שהיה לו שם מקום מיוחד שלא יבלבלוהו בני הבית ואין
בזה משום אין מחמיצין את המצות וזריזים מקדימין למצוה
כיון שמתכוון כדי לקיים מצוה מן המובחר:

ו היה יושב בספינה או בעגלה ומפחד לעמוד בכל התפלה
ומתפלל מיושב מכל מקום יעמוד במקום הכריעות אם
אפשר לו כדי שיהא כורע מעומד ופוסע ג' פסיעות ואם
רוכב על גבי בהמה יחזיר הבהמה ג' פסיעות לאחוריה
ועולה לו כאלו פוסע בעצמו או יחזיר עצמו על גבי בהמתו
כדרך שהיה נוהג אם בא להפטר מן המלך:

ז זקן שאינו יכול לעמוד יושב במקומו ומתפלל וכן חולה.
ומתפלל אפילו שוכב על צידו והוא שיכול לכוין דעתו.

ואם אי אפשר לו להתפלל בפיו מפני חלישותו טוב שעכ"פ
יהרהר בלבו שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם ואע"פ
שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור כמו שיתבאר בסימן ק"א.

אבל אם אינו יכול לכוין דעתו קורא קריאת שמע לבדה אם

מן הדין אלא שמצוה מן המובחר שלא לאחוז כלום אלא
יהיו ידיו כפותין כעומד לפני המלך כמ"ש סי' צ"ה סעיף
ד'.
ולולב בזמנו מותר לאחוז אע"פ שאם יפול אפשר שיפסל
מכל מקום כיון שהאחיזה היא מצוה אינו נטרד בשבילו:
ב מותר לאחוז סידור בידו בשעה שמתפלל שכיון שאוחזו
לצורך התפלה אינו נטרד בשבילו ומכל מקום אם לא
היה בידו קודם שהתחיל לא יחזיר אחריו בתפלה ליטלו
משום הפסק אלא אם כן היה במקום מיוחד שהוא מוכן אז
מותר ליטלו אפילו בתוך התפלה והוא שנוטלו כדי
להתפלל מתוכו.
וכל המתפלל מתוך הסידור יזהר שירשום תחלה כל
המקומות שצריך להתפלל באותה תפלה ולא יחפש אחריהם
בתוך התפלה כי יפסיק על ידי זה ולא יוכל לכוין יפה:
ג נפל ספר לפניו על הארץ ואינו יכול לכוין יפה מפני זה
מותר להגביהו כשיסיים אותה ברכה שהוא עומד בה:
חלק א סימן צו שינוע כל הסדרות כדי שיוכין ובו ג' טעמים:

1 (ואותן המגביהים ראשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על
2 הגג המלאכים מלעיגים עליהם) וקודם התפלה ישא עיניו
3 לשמים לעורר הכוונה וכן בתוך התפלה אם נתבטלה כוונתו
4 כמ"ש בסי' צ':
ד צריך לעמוד בתפלה כעבד לפני רבו באימה ביראה
6 בפחד ואל יניח ידיו על חלציו מפני שהוא דרך יוהרא
7 וטוב שיניחן על לבו כפותין הימנית על השמאלית במקום
8 שנוהגין לעמוד כן לפני המלך כשמדברים עמו ושואלין
9 מאתו צרכיהם והכל כמנהג המקום ונוהגים קצת מטעם
10 הידוע להם לכוף האגודל בתוך פיסת היד ויש נוהגין מטעם
11 הידוע להם להניח זרועותיהם על לבם ימנית על שמאלית
12 שיהיה פרק אמצעי משתי זרועות נגד פני המתפלל:
חלק א סימן צה כיון איבריו בשעת התפלה:
א כשהוא מתפלל לא יאחוז בידו תפילין ולא ספר מכתבי
14 הקודש ולא קערה מלאה ולא סכין ולא מעות ולא ככר
15 מפני שלבו עליהם שלא יפול ויטרד ותבטל כוונתו אבל
16 שאר דברים שאם יפלו לא יפסדו ולא יזיקו לו מותר לאחוז

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת הָאֲזִינוּ – הַפְּרָשָׁה הַחֲסִידִית

הָאֲזִינוּ [ב]

16 וְאֶפִּילּוּ הַדִּינִים הַנֶּאֱמָרִים בָּהּ כְּמוֹ "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּי" (בְּשַׁלַּח
יג, ג וְעוֹד), "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כִּי" (בא יב, א וְעוֹד), אֵינָם
18 מְפוֹרָשִׁים וּמְבֹאָרִים בְּכָל פְּרָטִיהֶם, עַד שֶׁבָּאוּ חֲכָמֵי
19 הַש"ס וּפִירְשׁוּ אוֹתָהּ. וְתוֹרָה שְׁבַע־לֶפֶה נִקְרָא "אֶרֶץ" כִּי,
20 וְהֵם הֵם "עֲדִים" לִפְנֵי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ־הוּא עַל יִשְׂרָאֵל –
21 כִּי בָּהֶם נִיבֵר אִם קִיִּימוּ וְקִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה
22 וְהַמִּצְוֹת. מִשּׁוּם שֶׁעַל יְדֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה מְמַשְׁכִּים
23 גִּילּוֹי אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בַּתּוֹרָה, שִׁיְהִי בְּחִינַת
24 הַשְׂרָאָת אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּחֻמְהָ־עִילָאָה. כִּי
25 מִצַּד עֲצָמוֹ, הוּא מְרוֹמֵם וּמִתְנַשֵּׂא רַבּוּת מִדְּרָגוֹת לְאֵין
26 קֶץ מִבְּחִינַת חֻכְמָה. וּכְמֵאמָר ד' לִית מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא
27 בִּידֵהּ⁶, כִּי אִם עַל יְדֵי הַשְׁגַּת הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת
28 מְמַשְׁכִּים גִּילּוֹי אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְהִיּוֹת שׁוֹרֵה וּמִתְלַבֵּשׁ
29 בָּהֶם.
30 וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְאֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתָּם הָאָדָם

1 "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָהּ. וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ כִּי, יַעֲרוֹף
2 כַּמָּטֵר לִקְחִי, תִּזְלַכְּ בְּטַל אֲמַרְתִּי כִי" (פְּרָשְׁתָּנוּ לֵב, א"ב):
3 הִנֵּה בַּסִּדְרָה שְׁלֹפְנִיָּה אָמַר (נִצְבִּים ל, יט): "הַעֲדוֹתִי בָכֶם
4 הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". הִנֵּה שָׁמַיִם וְאָרֶץ הֵם
5 תּוֹרָה־שְׁבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׁבַע־לֶפֶה:
6 תּוֹרָה־שְׁבַכְתָּב נִקְרָא "שָׁמַיִם", כִּי שָׁמַיִם נוֹטְרִיקוֹן
7 שָׁם־מַיִם², וְ"הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְמַיִם"³. וּבְדִבְכֵיב (יִשְׁעִיָּה נה,
8 א): "הוּי כָּל צִמָּא לָבוֹ לְמַיִם", וּבְכֵיב בְּמִשָּׁה (שְׁמוֹת ב, י): "כִּי
9 מִן הַמַּיִם מִשִּׁיתִּיהוּ" – שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל כְּמוֹ הַמַּיִם
10 שְׂאִין לָהֶם גּוֹן מִיּוֹחַד בְּעֲצָמוֹתָם, אֲלֵא שְׁגוּנָם מִשְׁתַּנָּה
11 וּמִתְהַפֵּךְ לְפִי אוֹפֵן גּוֹן הַכִּי – אִם אָדוּם כִּי, כִּי הַתּוֹרָה
12 שְׂרִשָּׁה מִבְּחִינַת חֻכְמָה־עִילָאָה, "חֲכִים וְלֹא בְּחֻכְמָה
13 יִדְעָא"⁴, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מְגֻדֵּר הַהֲשָׁגָה וְהַקְבָּלָה.
14 וּלְכַף כָּל הַתּוֹרָה הִיא רַק סִיפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת בְּלָבָד, שְׂאִין
15 בָּהֶם הַשְׁגָּה כָּלָל בְּעִמְקוֹת הַסּוּדוֹת הַמְּלוּבָּשִׁים בָּהֶם.

4. (תְּקוּנֵי זִהֲר בְּהַקְדָּמָה).

5. (רֵאָה תִּנְיָא פֶּרֶק נג, תּוֹרָה אֹרֶךְ א, ג, מט, ב, נו, ג, נט, ב, לְעִיל תְּבּוּא מֵא, ג).

6. (רֵאָה תְּקוּנֵי זִהֲר שָׁם).

1. (נֶאֱמָר בְּשִׁבְת פֶּרֶשֶׁת הָאֲזִינוּ, שׁוּבָה ח' תִּשְׁרִי תַּקס"ח. הִנָּחַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת
אֲדֹמֶ"ר הָאֶמְצָעִי מִהַמֶּאֱמָר וּבִיאָרוֹ נִדְפְּסוּ בִּסְפֵר הַמֶּאֱמָרִים תַּקס"ז עֲמוּד שְׁנֵה.
הַנְּהוּת וְקִיצוּרִים – בָּאוּר הַתּוֹרָה הַקְּבִלּוֹתָךְ (בְּמִדְּרָךְ כֶּרֶךְ ב) עֲמוּד שְׁפִד־שְׁפּו.

2. (תְּנִיגָה יב, סוֹף עֲמוּד א).

3. (בְּכָא קָמָא יז, א).

אין לי אלא תורה – אפילו תורה אין לו¹³, מפני שצריך
להיות תחלה בחינת "ואהבת" בקריאת שמע, למסור
נפשו ב"אחד"¹⁴. וענין מסירת נפש אינו כמו שסוברים
העולם שהוא הצעקה בהתלהבות ברעש, אלא הוא כמו
שכתוב (תהלים כה, א): "אלף ה' נפשי אשא", שאינו רוצה
להיות יש ודבר נפרד, אלא להיות בחינת ביטול, לשאת
נפשו ורוחו אליו יתברך, שהוא מקור החיים, דכולא
קמיה בלא חשיבי¹⁵;
"לך ה' הגדולה" (דברי הימים א' כט, יא) – שבחינת
גדולה, שהיא בחינת התפשטות חסדו יתברך להחיות
העולמות, "אלף אלפין" כו¹⁶, הוא "לך ה'" – בבחינת
ביטול, כי קמיה יתברך – בלא כו. ו"אימתי גדולי" –
בשהוא "בעיר אלקינו"¹⁷ (תהלים מז, ב), היינו בחינת צירופי
אותיות מ"עשרה מאמרות" שמחיה עולמות הנבראים,
ששם יש בחינת גדולה והתפשטות כו.
ועל כן תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה לפני התפלה
שיתם לפניך כו¹⁸, ופסוקי דזמרה – לזמר עריצים¹⁸,
רוממות אל בגרונם¹⁹, על ידי שמתבונן אין
ש"האופנים כו, ואומרים קדוש, על ידי שמשגיג שהוא
יתברך מקור החיים, ומגילוי רוח פיו יתברך הם חיים
וקיימים, ואליו יאתה²⁰, ומחמת זה התפעל ותתלהב
נפשו כו.
ואף על פי שהנשמות הם גבוהים יותר מהמלאכים²¹,
מכל מקום צריכים להתבוננות מענין אהבה ויראה של
המלאכים, מפני שדברים אלה הם הגורמים שתתחכם
גם נפש השכלית, ומוזה תתפעל גם היא כו. וזהו "ונתתי
עשב בשדה לבהמתך" (עקב יא, טו), היינו נפש הבהמית,
שמוננה מהמלאכים שנקרא "עשב"²² כו.
וזהו "בראתיו, יצאתיו, אף עשיתיו" כו – שהם ג'
לבושים – מחשבה, דבור ומעשה;
מחשבה ושכל נקרא בריאה, שהוא יש מאין, וכמו
שכתוב (איוב כה, יב): "ההחכמה מאין תמצא".

וְחִי בָהֶם⁷ – "בהם" דייקא, פירוש: שממשיך אור אין
סוף מחיי החיים להיות שורה בהם כו, ולכן אמרו רז"ל⁸:
וְעֵשִׂיתֶם אֹתָם (קדושים יט, לו) – אֹתָם כתיב – באלו
עשאנו כו.
וְזֶהוּ עֵינֵי "עוסק בתורה לשמה"⁹, ופירוש – לשם
התורה עצמה. כי על ידי זה הוא קורא וממשיך גילוי
אור אין סוף בתורה כו¹⁰.
וְזֶהוּ שְׂכֵתוֹב (ישעיה מז, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי –
בראתיו, יצאתיו, אף עשיתיו" כו;
"כל הנקרא בשמי" היינו כללות נשמות ישראל
שבראם לכבודו. ואין כבוד אלא תורה¹⁰, כי התורה
היא בחינת לבושים – וכמו שכתוב (תהלים קד, ב): "עוטה
אור בשלמה". והיינו כמאמר רז"ל, ד' רבי יוחנן קארי
למאני – מכבודיתא¹¹.
שהוא כמו על דרך משל – המלך אין רואים אותו
בשהוא ערום¹², וזולתי בשהוא מלוכש בלבוש מלכות.
אף המלך בעצמו ובכבודו אין דרכו להלביש את עצמו,
וזולתי שהעבד מלביש אותו כו.
כמו כן מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: כמו
שהוא בעצמותו אי אפשר לו להיות מושג ומתגלה
בנבראים, דלית מחשבה תפיסא ביה, כי אם על ידי
שמתלבש בתורה, שהיא חכמתו ורצונו ברוך הוא,
והלבשה זו הוא על ידי ישראל דוקא כו.
וְזֶהוּ וְדִבַּרְתָּ בָּם (ואתחנן ז, ז): "ודברת" הוא מלשון
הנהגה והמשכה, כמו "ידבר עמים כו" (תהלים מז, ד). "בם"
היינו המשכת אור אין סוף בהתורה.
וְזֶהוּ וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי (ואתחנן ו, י) – מי
שאנכי – מהותו ועצמותו יתברך – "מצוה" – לשון
התקשרות והתחברות כו.
והבן הזה שיש בנפש לגרום המשכה זאת על ידי
התורה, הוא על ידי התפלה שקדמה לתורה. כי "האומר

16. ("אלף אלפין" שמשונה ורבו רבן קדמוהי יקמוהו". דניאל ז, י).

17. (זהר חלק ג ויקרא ה, א).

18. (על פי ישעיה כה, ה): "לזמר עריצים יענה". ראה זהר ח"ג וילך רפד, א.

19. (ראה לקמן שיר השירים מז, ב: "פסוקי דזמרה" – רוממות אל בגרונם ותרב פפיות" – לזמר עריצים על ידי רוממות אל, קריאת שמע וברכות קריאת שמע .". וראה גם לעיל בחקותי מז, ד. תורה אור בראשית א, ד. ובבמה מקומות. המשך תער"ב חלק א עמוד תריט ואילך. תורת מנחם חלק ו עמוד 138. חלק יד עמוד 270. ועוד).

20. (על פי ירמיה י, ז "לך יאתה").

21. (ראה בראשית רבה יז, א).

22. (זהר חלק א בראשית יח, ב).

7. (חבור הפסוקים: בחקותי כו, לד. אחרי יח, ה).

8. (זהר חלק ג בחקותי קיג, א. וראה סנהדרין צט, ב. ויקרא רבה לה, ז).

9. (ראה אבות ריש פרק ו).

10. (אבות פרק ו, משנה ג).

11. (שבת קיג, א).

12. (סנהדרין כב, א במשנה).

13. (יבמות קט, ב).

14. (ראה ב"ח בטור אורח חיים ריש סימן סא. פרי עץ חיים שער הקריאת שמע פרק יב).

15. (זהר חלק א בהקדמה יא, ב).

חיצוניות, "דכולא קמיה בלא חשיב". ובאתערותא²⁹
 דלתתא נתעורר פנימיות אלהותו – 'סובב כל עלמין' כו'.³⁰
 "אל תט באף עבדך" (תהלים כו, ט); היינו כי יש עבד
 למטה – "כי לי בני ישראל עבדים" (בדבר נח, ו) "אברהם
 אברהם" (ישעיה מא, ח) – למעלה מבחינת עבד, "בבן לפני
 המלך"²⁶.
 ואמר דוד המלך עליו השלום: שלא יהיה מבחינת
 עבד שלמטה, אלא מעבד שלמעלה. וכן "משה עבדי"
 (יהושע א, ב); "דוד עבדי" (שמואל ב' ג, יח).
 וזהו שכתוב "באף עבדך", שהוא כמו שכתוב "אף
 עשיתי" כו' – בחינת מעשה בלי טעם, כעבד שמשירת
 לפני אדונו ועושה רצונו, אף שאין לו טעם לכל דבר כו'.
 ועל ידי יחוד ב' לבבות בקריאת שמע, יהיה אחר כך
 ההמשכה על ידי התורה – "לכבודי בראתיו כו'". ולפיכך
 נקראים "עידים" – "העדותי בכם כו'", עד שאמר: "האזינו
 השמים כו', יערוף כמטר כו'". כי יש ב' בחינות בתורה:
 האחד "תלמוד שמביא לידי מעשה"²⁷, שהוא לתלמוד
 כדי לידע הדין אם יוצרך למעשה כו', ובהרהור לא סגי
 עד שידע ויוחק בלוח לבו כו'.
 ועל זה הוא שכתוב "יערוף כמטר כו'", כמו שכתוב²⁸:
 "כי כאשר ירד הגשם כו'", ו"עשה את אשר הפצתי כו'
 ושמה לא ישוב", "כי אם הרוה את הארץ והולידה
 והצמיחה". והאדם יאכל, ובכח זה יאמר "ואהבת כו'".
 וכך בחינת תורה זו הוא הנקרא "עוז"²⁹ – שניתן פח
 שיוכל לומר "ואהבת". וצריך להיות על ידי הקדמות
 המסירת נפש כנ"ל – כמו הגשם שהוא על ידי רעמים
 ועבים כו'.

ודבור הוא בחינת יצירה; כמו הצורה שהיא גילוי
 החומר בלבד ולא חידוש מעיקרו, וכך הדבור הוא גילוי
 העולם השכלי.
 עשיתיו הוא בחינת מעשה המצות: כמו מלך בשר
 ודם, שעיקר הברת מלכותו הוא על ידי המעשה דייקא,
 שישמעו לפקודתו ולא ישנו את תפקידו – וכך מלכותו
 יתברך כתיב (תהלים צג, א): "ה' מלך גאות לבש כו'". ו"אל
 יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, אלא אפשי אכל מה
 אעשה אבי שבשמים גזר כו'";²³ שהוא ענין "עול מלכותי
 שמים". הגם שהוא בלתי שכל כלל. ו"נעוץ סופן כו'".²⁴
 וזהו שתקנו בתפלת "יוצר": "ויחד לבבינו כו'" – כי ב'
 לבבות הם פנימית הלב וחיצונית הלב:
 פנימית הלב הוא בחינת רעותא דליבא, בחפיצה
 ותשוקה אמיתית לדבקה בו יתברך, כי "ברא כרעא
 כו'".²⁵ "ה' אלהינו" – שלנו ממש. ואין צריך להתבוננות
 כלל, כי מאליו תתלהט.
 ואמנם חיצונית הלב – שהוא מחמת נפש הבהמית
 שמסתרת, והוא מה שכתוב (עקב י, טו) "ערלת לבבכם",
 שהוא בחינת ההסתרה שמסתרת אור קדושת ה'. ועליה
 כתיב (שם): "ומלתם כו'" – שצריך להעביר ערלה זו
 המפסקת על ידי ההתבוננות בכל המבואר בענין פסוקי
 דמרה – "והאופנים כו'". ולעיתיד לבא כתיב (נצבים ל, ו):
 "ומל ה' [..] את לבבך כו'". ועל ידי זה יהיה ויחד לבבינו
 כו'. וזהו בכל השנה.
 ובעשרת ימי תשובה כתיב (תהלים קל, א): "ממעמקים
 קראתיך הוי"ה" – מעומקא דליבא, פנימית הלב, "בקשו
 פני" כו', "את פניך ה' אבקש" (תהלים כו, ח), שגם למעלה
 יש פנימיות וחיצוניות – סובב וממלא: ממלא הוא בחינת

26. (ראה ברכות לז, ב).

27. (קדושין מ, ב).

28. (ישעיה נה, ייא בשינוי הסדר).

29. (שיר השירים רבה ב, ג, זהר חלק ב, נח, א, ועוד).

23. (ספר קדושים ב, כו, הובא ברש"י על הפסוק).

24. ("בתחילתן". ספר יצירה פרק א משנה ז).

25. ("דאבוקה". בן – רגל אביו. עין חיים שער פרקי הצלם פרק א. יונת אלם ריש פרק ב. וראה עירובין ע, ב. תוספות רמב"ם ג, א דבור המתחיל "מקמי". רש"י בתובות צב א דבור המתחיל "כבעל").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

שדבר זה הוא לנגד רצונו ושכלו ומדותיו ג"כ כמו
 שנשבע לפזר הון רב לצדקה או להיות נכנע לזולתו
 הקטן ממנו באופנים שהן שפלות וירידה גדולה אליו

1 (נט) והנה עיקר ענין השבועה הוא רק בחי
 2 ההתקשרות במעשה לבד כי הנה אנו
 3 רואים בחוש שאדם יוכל לישבע לעשות דבר מה גם

היינו לכלותם דוקא שזהו מעשה לסתור הכריתת ברית
ולהפך אותו אבל בשביל קיום דבר מה של חסד וטוב
גם שכרת ברית ע"ז צריך שבועה ג"כ לקיים דבר
הברית וז"ש אשר נשבע לשמור הברית להביאו לידי
מעשה ונמצא שהשבועה חלה גם על הברית והחסד
בין בתקפה בין במיעוט בתכלית מטעם סיבת הנ"ל
השבועה תחזיק ותקים את הדבר בבחי' המעשה עכ"פ
גם שלא נשאר באהבה והתקשרות רק רשימו בעלמא
עד שתוכל להבטל כשלא יזכור על הברית והחסד כו'
מ"מ לא תבטל לענין מעשה מצד השבועה אע"פ
שבבחי' פנימיות בטלה לגמרי כו' וד"ל. ומפני שנעוץ
תחלתן בסופן כשבא הדבר בסוף מעשה בפ"מ דוקא
ע"כ השבועה שהוא ההתקשרו' במעשה זהו שלימות
תחלת הרצון העצמי שהוא התקשרות העצמיות
שבכרית' ברית הנ"ל וז"ש ושמר לך את הברית כו'
שעיקר שמירת הברית ושלימותו הוא אשר נשבע
ובאמת קאי ושמר על השבועה ג"כ לשמור לעשות כו'
והיינו ג' מדריגות דמחשבה דו"מ ג"כ כי הנה בחי'
התקשרות עצמיות הוא במחשבה שהוא הרצון העצמי
מצד עצמו' ממש והחסד הוא בחי' דיבור כמו את הויה
האמרת היום האמרת פועל יוצא שהוא בחי'
התפשטות של עצמות אא"ס בהשפעת אורו וז"ש
האמרת כמו במ"ת שירד על הר סיני וידבר אלקים כו'
שכל בחי' גילוי אור מן העצמות נקרא בחי' דיבור
בחי' יצירה כו' כידוע והוא הנקרא חסד שהוא בא
בגילוי בלב והחסד בה"א ידיעה היינו בחי' רב חסד
הפשוט שבעצמות שבא לידי גילוי כנ"ל בפ"י וחסדי
מאתך לא ימוש כו' והוא מצד התקשרות הנקנה כו'
כנ"ל באורך ומדריגה הג' הוא בחי' התקשרות במעשה
שעל ידי השבועה דגם אם נשכח האהבה לגמרי
ונתבטל מן הלב מכל וכל לא ימיש חסדו מלעשות
אותו בפ"מ עכ"פ מצד השבועה וז"ש אשר נשבע
לאבותיך פי' נשבע ה' שיומשך חסד עליון בכנסת
ישראל לעולם כבריאה יצירה עשיה עד שיבא לבחי'
המעשה על כל פנים גם שבחי' פנימיות האהבה נשכח
לגמרי מאיזה סיבה כנ"ל וגם אם עדיין נזכר על
האהבה מפני זכרון הברית שמעורר מחדש כנ"ל עכ"ז
צריך לשבועה להביא לבחי' מעשה כי נעוץ תחלתן
בסופן ע"כ השמירה להביא לידי מעשה בפועל ממש
הוא עיקר שלימות התחלה שהוא הפנימיות של
ההתקשרות כו' וד"ל. וזהו בעבור שתשמעון את
המשפטים ושמרתם ועשיתם ג' מדריגות דמחשבה
דו"מ מלמטה למעלה כי התורה נקרא ברית כמ"ש
אלה דברי הברית וזהו בעיון דמחשבה שהוא בחי'
התקשרו' עצמיו' המדריגה שבה שהוא בחי' כרית'

ביותר או להיות לו קירוב וחיבור עם השנאוי ומאוס
בעיניו ביותר וכה"ג למחול לשונאו ולעשות לו טובה
הרבה אשר השבוע' הזאת אינה באה מצד חפצו ורצונו
כי לדבר שחפץ ורוצה ומתענג בו א"צ שבועה כלל או
לדבר שאוהב וחומד מצד שכלו שנוטה אל האהבה
והחסד ג"כ א"צ שבועה כלל אך לדבר שאין לו רצון
וחפץ כלל גם לא בשכל ומדות רק שמכריח א"ע לדבר
זה מצד ההכרח לבד וגם שהוא הכרח אין זה נגד
הרצון לגמרי שא"כ לא היה מכריח א"ע כלל שאין מי
שכופה אותו ע"ז רק הוא מכריח א"ע ומאחר שמכריח
א"ע ודאי שיש לו איזה רצון בו ע"כ רוצה להכריח
א"ע שיהיה קשור בו מצד השבועה ואם לא היה לו
רצון כלל לא היה מכריח א"ע לקשר א"ע בשבועה
אלא מפני שרוצה להיות לו התקשרות באותו דבר
שלא יוכל לחזור בו ע"כ מכריח את עצמו בשבועה
כידוע וכמו הנשבע ליתן הון רב לצדקה וכה"ג
שבוודאי אין פנימית רצונו בזה ולא חיצונית הרצון
ג"כ אלא אדרבה קשה עליו הדבר ביותר אך מפני
שרוצה להיות לו רצון זה ואין לו רצון ע"כ קופץ
ונשבע כדי שיהיה קשור לקיים בפ"מ גם שזהו עכשיו
נגד רצונו כו' ולפ"ז הרי עיקר השבועה רק בחי'
ההתקשרות בקיום פועל ממש במעשה לבד שהרי א"צ
שבועה רק כאשר כבר ניטל כל הפנימי' שהוא הרצון
והשכל והמדות כנ"ל רק שמכריח א"ע לקיים הדבר
בפ"מ לבד כו' ועוד שייך שבועה גם בדבר שיש בו
רצון וחפץ פנימי אך להביא הדבר לידי מעשה בפ"מ
היא שצריך לשבועה כי יוכל להיות שינוי הרצון
והחפץ מהיפך להיפך או גם אם לא יהיה שינוי רצון
בעצם אבל לידי מעשה לא ירצה להביא אותו הדבר
שרוצה מאיזה טעם וסיבה כידוע אך ע"י השבועה
שנשבע לעשות הדבר ההכרח לו להביאו לידי מעשה
כי נתקשר בשבועה זו הגם שהוא נגד רצונו לענין
מעשה או גם בגוף הרצון נעשה שינוי אבל השבועה
תמסור ותקשור אותו כידוע והנה בדבר זה שהשבועה
היא ההתקשרות במעש' עכ"פ גדל כחה גם מכחה של
כריתת ברית הנ"ל דגם שכריתת ברית גדול כחה לעורר
מחדש את תוקף האהבה כנ"ל היינו דוקא בבחי'
העצמי' של האהבה והרצון בלבד אבל לענין מעשה
בפ"מ צריך גם זה לשבועה לקשר א"ע להביא הדבר
לידי פ"מ וראיה מכריתת ברית לאבות על דבר ירושת
הארץ כמ"ש וגם הקימותי את בריתי לתת להם את
ארץ כנען כו' ואעפ"כ הוצרך לשבועה ג"כ וכמ"ש כאן
ושמר לך את הברית כו' אשר נשבע לאבותיך דמשמע
דקאי אשר נשבע גם על דבר הברית וגם שא"א להפך
ברית כמ"ש לא מאסתם כו' לכלותם להפך בריתי כו'

מפני שהוא סוף הכל ונעוץ תחלתן בסופן כו' אז ושמר
ה' אלקיך כו' אשר נשבע שישמור את השבועה להביא
לידי מעשה דוקא כמו ושמרתם ועשיתם שמלמטה
למעלה וד"ל אך לכאורה אם כבר נשבע לאבות האיך
יוכל לעבור שלא לקיים בפ"מ גם אלו לא ישמורו
לעשות את כל התורה כו' אבל הענין הוא משום דסוף
מעשה זה דתורה עלה בתחיל' המחשבה וע"ד כן
נשבע לאבות לשמור להם הברית והחסד ע"כ בחסרון
מעשה למטה אין בחי' התקשרות שבועה במעשה
למעלה כלל מאחר דנעוץ תחלתן בסופן דוקא ומ"ש
אשר נשבע כבר היינו לפי שבעקבות משיחא ודאי
ישמרו לעשות כנ"ל בפ"י והי' עקב תשמעון שאז
תשמעון ודאי כו' וד"ל:

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

יראה זולתו על החוב שלו ירגז מאד, אף על פי שיוֹדע
בַּעֲצָמוֹ שְׂבָאָמַת הוא, עיקר רוגזו אינו על עַצְמוֹ
הַפְּחִיתוּת, שְׁהָרִי גַם הוא יוֹדֵעַ מִזֶּה כו', רק על הַהִתְגַּלּוּת
שְׂגִילָה חֲבִירוֹ החוב שלו מתוך הַסֵּתֶר וְכִיסוּי הָאֱהָבָה,
שְׁהִיתָה מְכַסֶּה עָלָיו וְלֹא הִיָּה נִרְאָה כָּלֵל וְעַתָּה נִרְאָה
לִישׁ וְדָבָר מֵהָ.
וְזֶהוּ עֲנִין "וְאֶהְבֶּתָ לְרֵעֶךָ" הוא "כְּמוֹת" דּוֹקָא, דְּהֵיִינוּ
כְּמוֹ "מֵה דְעַלְךָ סִנֵּי לְחֻבְרָךְ" לְגַלּוּת פְּשָׁעֵינוּ מִתּוֹךְ כִּיסוּי
הָאֱהָבָה רַבָּה כְּנ"ל, כֵּן תֵּאָהָב אֱהָבָה רַבָּה אֶת חֻבְרָךְ,
שִׁהִיָּה קֶשֶׁה וְשִׁנְאוֹי לָךְ גִּילוי פְּשָׁעֵינוּ מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׂאֵתָה
שׁוֹנֵא גִילוי פְּשָׁעֵיךָ.
וְלִכֵּן "זֶהוּ כָּלֵל כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּה", וְהֵיִינוּ לְפִי שְׁעַל יְדֵי
הַתְּכַלּוּת כָּלֵלִית נִשְׁמוּת יִשְׂרָאֵל אֵלּוּ בָּאֵלּוּ וְהֵיוּ
לְאַחֲדִים מִמֶּשׁ בָּאֵלּוּ הִיא קוּמָה אַחַת לְבָד.
וְזֶהוּ "זֹאת קוּמָתְךָ דְּמִתָּה לְתַמְרָ" (שיר השירים ז, ח) – כְּמוֹ
עַל הַלּוּלָב שְׂכַפּוּתֵינוּ אֵלּוּ וְאֵינֵן "עֲנַפִּין מִתְּפַרְדִּין"
כְּשֶׁאֵר הָעֲלִין, וְלִכֵּן נִקְרָא "כְּפּוֹת תְּמָרִים" (אמור כג, ז) –
לְשׁוֹן "כְּפּוֹת"²⁷, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה דּוֹקָא נִמְשָׁךְ הִיחּוּד עָלֵינוּ
מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב "כּוּלְךָ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין

ברית שבה כנ"ל שהתורה מחבר עצמות הכתר דרעוא
כו' בלי דבר מפסיק כלל כו' ובחי' דיבור שבה הוא
גורם את ה' האמרת כו' מלמעלה למטה כנ"ל ובחי'
המעשה שבה שזהו ושמרתם כדי לעשות דוקא שהוא
הסוף שעלה בתחלת הרצון והוא קיום הדבר הלכה
לכחי' המעשה להיות זה כשר כו' כמלך שגזור לעשות
דוקא כנ"ל באורך מעורר מלמעלה למטה ג"כ בחי'
ההתקשרו' במעש' שזהו ענין ובחי' השבוע' אשר
נשבע לאבותיך שהוא עיקר הקיום של הברית והחסד
בין בתקפן בין במיעוטן כנ"ל מפני שנעוץ תחלתן
בסופן וסוף מעשה הוא שעלה במחשבה תחלה כו'
וד"ל. וזהו והיה עקב תשמעון כו' בזמן הגלות עקבות
משיחא שהוא בחי' המעשה שאז תשמעון ודאי כנ"ל

27. סוכה לב, א. וראה שלחן ערוך רבינו ה'קן סימן תרמח
סעיף ג: "מתוך שכתבה התורה לשון "כפות" ולא ב"תבה" ע"ל
תמרים". . . שְׁהָרִי לא נכתבו נקודות בתורה ופירושו הוא
כפות".

25. שבת קט, א.

26. כמי שמתרחץ בים גדול. ראה זהר חלק ב אדרא רבא
נשא קלח, ב: "כמאן דאסתחי ביהוה נהרא". תוריע מט, א.
הקדמת הזהר ט, ב. סידור עם דא"ח – כוונת המקוה קנת, ד.
ספר המאמרים תקס"ג עמוד תשכג.

29 מום לא יקרב" כו, ועל ידי זה יהיה גם כן "ה' אלקיו
30 עמו" ממש, דהיינו יחוד הקדוש-ברוך-הוא עם כנסת
31 ישראל, ועל ידי זה "לא הביט און ביעקב" כמו ש"אין
32 אדם רואה חוב לעצמו" כו.

33 קיצור. ענין "דעלף סני" זהו "אין אדם רואה חוב
34 לעצמו", כי "על כל פשעים תכסה אהבה". וזהו "לא
35 הביט און ביעקב" הנמשך מפני ש"הי' אלקיו עמו",
36 והיינו על ידי "תמים תהיה" אי תהיה "עם ה' אלקיך",
37 כי בעל מום "לא יקרב", ואזי יהיה "ה' אלקיו עמו".

38 ג) ולכן הנה זהו "כל התורה כולה", שהרי כל המצות
39 הם ליחוד קודש-א-ברוך-הוא ושכינתיה כידוע, והרי
40 עיקר היחוד אדם דלעילא בשכינתא, "שופריה דיעקב
41 כו", הוא על ידי מצות "ואהבת לרעך כמוך" כנ"ל,
42 ושאר כל המצות הם כמו פירוש להסביר היחוד. דהיינו
43 כמו מצות עטיפת הטלית - בחינת אור מקיף שיהיה כח
44 להמקבל למסור נפשו ב"אחד". והיינו "אם אין יראה אין
45 חכמה"³⁵. והיראה שאחר החכמה דהיינו "אם אין חכמה
46 אין יראה", היינו ביטול במציאות מפני עוצם הקירוב.

47 שזהו ההפרש בין אהבה ליראה: שבאהבה, כל
48 הקרוב יותר לא תהיה כל-כך האהבה בהתגלות ונמצד
49 הריחוק תגדל האהבה יותר, וכמו שנתבאר במקום אחר.
50 וביראה הוא להיפך, שכל שמתקרב יותר - יותר תפול
51 עליו הביטול כו. ולכן אחר החכמה ב"אחד" תהיה
52 היראה, ביטול במציאות כו. ונקודת הרשימו ממנה
53 יתלבש בה המקיף של הטלית. והיינו "שום תשים עליך
54 מלך" (שופטים יז טו) - היראה שמבחוץ שקודם לחכמה.
55 וכל זה רק פירוש להיחוד בחכמה שבנפש כשמוסר
56 נפשו ב"אחד" שהוא היחוד עצמו כו.

רוספה למצות אהבת ישראל

1 כף" (שיר השירים ד, ז); "מנורת זהב כולה" (זכריה ד, ב), איז
2 דוקא היא כלי ליחוד העליון שהוא שמן ופתילה ואור
3 כו. וזהו "למהי אחד באחד"²⁸, ונמשך מלמעלה גם כן
4 "ואהבת לרעך - הם כנסת ישראל - כמוך".

5 והנה "כמוך" פירש המתנות כהונדה - גימטריא
6 אלקים. והיינו שזהו יחוד ה' אלקים, וכמו שכתוב "אני
7 אמרתי אלקים אתם" (תהלים פב, ו), ואזי האדם דלעילא
8 שהוא בחינת "והאדם ידע" (בראשית ד, א) כנ"ל, אשר יעקב
9 הוא "מעין שופריה כו", "אינו רואה חוב לעצמו", מפני
10 שאהבה רבה הנקרא "רב חסד" (תשא לר, ו) מכסה על כל
11 פשעיו, שאינן תופסים מקום כלל.

12 והוא מה שכתוב "ויסך אלוה בעדו" (איוב ג, כג), "אלוה"
13 הוא "אל ר"ה"²⁹, שהוא חסד עליון המקיף כמו שכתוב
14 ב'עץ חיים' ואז כתיב "לא הביט און ביעקב כו" מפני
15 ש"ה' אלקיו עמו" ממש, וכמו שנתבאר מזה על פסוק
16 "לא הביט און"³⁰, והיינו כמו ש"אין אדם רואה חוב
17 לעצמו".

18 וזהו "כפות תמרים" פירש הבחי: ב' בחינות תמר³¹.
19 היינו "זאת קומתך דמתה לתמר" שהיא כנסת ישראל,
20 ובחינת "צדיק בתמר יפרח" (תהלים צב, יג) - היו לאחדים
21 ממש, ונקרא "תמתי" (שיר השירים ד, ב) כמו תאומים³², וזהו
22 ה"תיומת" שבלולב³³.

23 וזהו "תמים תהיה" - הן בבחינת עצמו שלא יהיה בו
24 מום ופגם במחשבה דבור ומעשה אשר לא לה' המה,
25 ועין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "כי המצוה הזאת"
26 בפרשת נצבים³⁴, והן שתהיה תמים עם חברך בבחינת
27 "דעלף סני לחברך לא תעביד", ועל ידי זה "תהיה עם
28 ה' אלקיך" ממש במסירת נפש ב"אחד", כי "כל אשר בו

32. שיר השירים רבה על הפסוק (פרשה ה ב ב): "רבי ינאי
אמר תאומתי, כביכול לא אני גדולה ממנה ולא היא גדולה
ממני". זה חלק ג רצו, א באדרא זוטא: "אל תקרי תמתי
אלא תאומתי". וראה לקוטי תורה שיר השירים לר, ד. לח,
ב. ג. מ. א. ובכמה מקומות.

33. סוכה שם. וברש"י: התימות - שני עליונים אמצעים
ששם השדרה כלה. תיומת - לפי שמדבקין בתאומים.

34. לקוטי תורה נצבים מר, ג על הפסוק "תמים תהיה".

35. אבות ג, יז: "אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין
חכמה".

28. זה חלק ב תרומה קלה, ב.

29. זה חלק ג ויקרא כג, א.

30. ראה ביאור על פסוק "לבבתי" סעיף ב - לקוטי תורה
שיר השירים ל, ב. ודבור המתחיל "ולא אבה" לקוטי תורה
תצא לח, ג.

31. וזה לשונו: "והזכיר 'תמרים' ולא תמר על שם שכתוב
(תהלים צב, יא): 'צדיק בתמר יפרח', ומשפיע כח במדה שכתוב
בה "זאת קומתך דמתה לתמר", וזהו לשון "תמרים", ולכך
כתיב "כפת" על שם אחדותו והזכיר "תמרים" לרמוז על
שניהם".

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

10 חלתו של עולם ודמו של עולם, ולכן ניתן לנשים מצות
11 חלה ונדה לתקן חטא עה"ד שגרמה מיתה, ולע"ל
12 בגמר הבריורי יתיר איסור נדה, ולכן גם הכלה תהי'
13 לה קול.
14 גם יובן מענין שלע"ל ישחוט את שור הבר בסנפירי
15 לויתן ויותר פגימה, פג"ם י"ה ע"י אשרי הגבר
16 אשר תיסרנו י"ה בסש"ב, ועתיד חזיר ליטהר שמחזרת
17 עטרה, התבוננות אם לעוברי רצונו כו' עאכו"כ, וע'
18 בס' ויקרא דל"ט ע"ב, וע"ש בד"ה וספרתם דחגה"ש.

(א) מהרה ישמע

1 **מהרה** ישמע כו' קול חתן וקול כלה, פי' לע"ל גם
2 הכלה תהי' לה קול היפך ענין הנדה ודוה,
3 דעכשיו נאלמתי דומי' החשיתי ר"ת נדה, הוא בחי'
4 כרחל לפני גוזזי' נאלמה גלות הדבור, אבל לע"ל ה'
5 מתיר אסורים וארז"ל במדת"ל שיתיר איסור נדה,
6 ולכאו' מדוע נדה דוקא, אך הענין דלע"ל יהי' ואת רוח
7 הטומאה אעביר כו' בלע המות לנצח ולא יהי' נדה
8 כלל, שהדבור לא יהי' בגלות להחיות ע' שרים.
9 **וביאור** הענין יובן ע"פ הירושלמי בענין אדה"ר הי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

18 הלוֹמְדִים בְּפָנֵי עֶצְמָם יַעֲשׂוּ אֲגוּדוֹת, כָּל אֲגוּדָה
19 מִחֲמִשָּׁה או שְׁשֶׁה בַּחוּרִים או יוֹתֵר, אֲשֶׁר יִלְמְדוּ עֲנִין
20 אֶחָד. וְאֵין בְּיוֹנְתִי שְׁאֶחָד יֹאמֵר וְהִשְׁאֵר יִשְׁמַעוּ, אֲלֵא
21 שְׁבוּלָם יִלְמְדוּ, רק שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד עֲנִינִים
22 שׁוֹנִים, אֲלֵא כָּל אֲגוּדָה תִּלְמֹד עֲנִין אֶחָד, וְיִדְבְּרוּ אִישׁ
23 אֶל רֵעֵהוּ בְּהִבְנַת הָעֵנִין.

24 וגוף הלימוד, ילמדו או כולם יחד או שנים שנים.
25 וכל האגודה תלמוד על שלחן מיוחד בכדי שלא
26 יתבלבלו הענינים.

27 וגם לבעלי האגודה האחת יהיה מקום מרווח שיוכלו
28 ללמוד שנים שנים ולא יבלבלו זה את זה.

29 וכל דרוש שלומדים, יחזרו עליו פעם או שנים כפי
30 הדרוש, כי בפעם אחת אי אפשר לידע את הענין
31 לאמיתתו כי אם בפעם השנייה או השלישית יכולים
32 לבוא על אמיתת הענין. וגם על ידי זה יוכלו הענין
33 אצלם וידעו אותו.

1 **(כה)** ובאשר חזק וקיום כל דבר הוא הקביעות זמן,
2 ובפרט בעסק דא"ח, אשר יש זמנים המסוגלים דוקא
3 ללימוד הזה, ויש זמנים אשר בהם נחוץ ללמוד דא"ח,
4 וגם בדרך כלל טוב ללמוד דא"ח בשני זמנים ביום, הנה
5 הזמן המסוגל ללימוד דא"ח הוא בבקר קודם התפלה,
6 שאז מאיר מלמעלה מבחינת "לובן העליון",
7 דאֲתַעְרוּתָא דִּילִיָּהּ הוא ב"בקר דאברהם", וכמו
8 שנתבאר ב"תורה אור" דבור המתחיל "וישכם לכן
9 בבקר".¹

10 ובזמן הזה ילמדו לכל הפחות ב' שעות. והיינו:
11 בשעה שביעית ומחצה יתאספו כולם אל הזאל הגדול
12 (ולא ילמדו על הקואטירען² או במקומות אחרים, כי
13 אם יבואו כלם בהזאל³ הגדול כמו אל לימוד הנגלה),
14 אחרי הנחת תפלין וקריאת שמע, ואחר שתיית טיי,
15 וילמדו ב' שעות רצופות עד שעה תשיעית ומחצה. ואם
16 באפשר שיתחילו בשעה שביעית, יותר טוב, מצד זמן
17 התפלה שלא יתאחר.

1. (וכנ"ל) ובתפלה אבא בגימין שתהא תפילתי סמוכה למשתי, וכפירוש רש"י שם
(ברכות ה ב.) – ממכתב כבוד קדושת אדמו"ר, נדפס בספר המנהגים חב"ד
עמוד 7.

2. זה חלק א מקץ רג, ב. ובכמה מקומות.

3. כד, ב.

4. אכסניה.

5. אולם.

1. ולהעיר ממה שכתב הרמ"א בשלחן ערוך אורח חיים סימן צ"ח סעיף א,
ובשלחן ערוך אדמו"ר הזקן שם: יחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה
ובשפלות האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו.

– ואין מזה סתירה למה שכתוב בשלחן ערוך אורח חיים סימן קנח סעיף א וכפי
הדגשת אדמו"ר הזקן בשלחן ערוך שלו שם: ועת ז' ודלימוד התורה בשנים
מצדה מן המובחר אותה מיד אחר התפלה יא – כי,

תועלת לימוד התורה לפני התפלה היא בשביל שתהיה התפלה בהקנת הלב
והמוח מתאימה, אבל לימוד התורה מצד עצמו זמנו נכון יותר לאחר התפלה

והשומעים מהמשפיעים, הרשב"ץ⁶ שיחיה והר"מ⁷ שיחיה, ישמעו מתוך הספר דוקא, וישמעו היטב מה שלומדים, ואחר כך יחזרו בפני עצמם מה ששמעו, ויחזרו שנים ביחד, לא פחות, ויחזרו היטב את הדברים ששמעו, ומה שלא יזכרו או לא יבינו – ישאלו מהמשפיע.

והנערים המתחילים, אשר אינם יודעים עדיין דא"ח, ילמוד עמם הר"מ מועמבין⁸ שיחיה, ויסבור להם ויבינם את הדברים היטב עד שבינו. וגם המה יחזרו אחר כך בפני עצמם שנים שנים.

והנני ממנה את הר"ק ז"ס⁹ שיחיה להשיג על זמן בואם אל לימוד החסידות, ומוחיב הר"ק לבוא אל הזל בשעה שביעית ומחצה, ויראה אם באו כולם אל הלימוד, ומי שלא יבוא בזמנו יורשם בפנקס (ובזמן שהר"ק יהיה במסחר האתרוגים, אני מבקש את המשגיח הר"ק¹⁰ שיחיה שהוא ישיג על זה).

ואם לומדים באופן שכתוב לעיל, ישיג על זה הר"מ מועמבין, וגם הר"ק ישיג על זה.

והקביעות זמן הב' יהיה בלילה, כי בלילה צריכים ללמוד דא"ח. וילמדו בערך מקודם שעה ט' עד שעה י"א.

ואותן שאי אפשר לישב עד שעה י"א, והולכים קודם שעה י"א לישון, יתחילו ללמוד קודם שעה ט' באופן שילמדו ב' שעות רצופות דא"ח. וזה יהיה על פי השגחת

המשגיח הר"ז¹¹ שיחיה, וכפי שיסדר הוא, איזה מהבחורים אינם יכולים לישב כל כך, ומתי יתחילו בלימוד דא"ח.

והר"ק שיחיה ישיג שישימו כפי שיסדר המשגיח. ואופן הלימוד בלילה יהיה כמו שנתבאר לעיל בלימוד הבקר.

וכל זה – לבד לימוד התניא שבין מנחה למעריב. ואותן אשר יתירשלו בעסק דא"ח, יעשו כפי מדת התרשלותם. ומי שגראה שאינו נותן את עצמו ללימוד דא"ח – יגרש לגמרי מאגודתינו.

ואותן העומדים בבקר בהשכמה, ילמדו כל העת שקודם התפלה¹² דא"ח, כי בדרך כלל קודם התפלה אין צריך להיות לימוד אחר כי אם לימוד דא"ח.

ושעות היום מספיקות ללימוד הנגלה, ונגד זה הרשות בידם למעט בלימוד דא"ח בלילה באופן שייתאים שיעור זמן הנ"ל, אבל מקצת דא"ח צריכים ללמוד בלילה, כי הזמן הזה צריך לדא"ח.

ויום השבת קדש, קדוש יהיה כולו על עסק דא"ח. ובדרך כלל צריכים לשמור מאד הזמן ביום השבת קדש לעסוק בו בתורה, ולא לפנות חסד ושלום לדברי הבאי, אשר גם בימות החול צריכים להזהר בזה, וביותר בשבת קדש, כי קדוש היום לד' אלקינו, וניתן לישראל לשבוע ולהתענג מטובו יתברך.

והנני . . שבתפלה דכל יום הוא בחינת היחוד דז"ג, שהם בחינת תורה שבכתב ותורה שבעל פה. והיינו על ידי קדימת בחינת "בכל מאדך" בקריאת שמע שזהו המעורר בחינת גילוי חופה עליונה . . ויחוד זה מתחדש בכל יום, כי בכל יום נעשה האדם בריה חדש . . ולכן אם הגיע זמן תפלה ואינו מתפלל וממשיך החופה ויחודו, אם בן לימוד התורה שלומד הוא רק מבחינת "נובלות חכמה של מעלה" הנמשך בתורה שבכתב מצד עצמו וממנו לתורה שבעל פה בבחינת קדושתו לבד. אבל כשהקדים קריאת שמע ותפלה ונעשה היחוד, אם בן עסק התורה שאחר כך – יש ונמשך בזה גילוי חכמה של מעלה ממש ולא נובלות לבד.

מה שאין בן לימוד דא"ח – ראה לקושי תורה סוף דבור המתחיל "תחת אשר לא עבדת" ומו, ג: "התפלה היא במקום קרבות . . לכן צריך לזה . . והג' הוא עסק ולימוד דברי מוסר, ובפרט דברי מוסר הנמצאים בזהר".

ולהעיר מהזהר "מלא הרועים" בברכות שם ו"דש"י פירש, אפילו ללמוד שאסור ללמוד קודם תפלה – נכתב בצדו: ויש לומר לפי מה שכתוב לקמן דף י"ד, ב' דלרבי יהושע בן קרחה דסבירא ליה על מה שכתב קודם, צריך להקדים קודם תלמוד תורה, יעין שם מה שכתב: "ותו מי סבירא ליה דרבי יהושע בן קרחה ב"י" וכפירוש רש"י. ואם בן יש לומר דאבא בגמין דרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה. אך צריך לומר דמיירי במטא זמן קריאת שמע, דבדלא מטא משמע התם דאף לרבי יהושע בן קרחה מותר. ועל בן צריך לומר דרש"י מיירי במטא, דאי אפילו בדלא מטא, מאי מקשה התם "מאי אסודותיה דרב דהיא בר אשי", דלמא לאפוקי מאבא בגמין. וצריך לומר דבדלא מטא אף אבא בגמין מודה. וד"ק"י. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

6. הרשב"ץ: ר' שמואל בצלאל בן ר' שלום שבתי שעפטל. תולדותיו ראה ב"התמים" חוברת א' עמוד סז ואילך. – הערות 11 – 6 הם מכבוד קדושת אדמו"ר.

7. וזהו: ר' מיכאל בלינער – מנעו. ראה אודותיו בהערות לתורת שלום – ספר השיחות עמוד שכב.

8. הר"מ מועמבין: ר' משה מועמבין. מחסידי אדמו"ר מהר"ש נשמתו ערן. תלמידו של הרב ר' אברהם מועמבין וחברו של הרב שמואל גרונם אסתרמן. נפטר בשבט תרע"ה בליובאוויטש.

9. הר"ק ז"ס: ר' יעקב קאפלי זעליקסאן. בן הרב ר' אברהם – הנקרא דער מ"ץ – שהיה רב בליובאוויטש בימי הצמח צדק.

10. הר"ד: הרב ר' זאב וואלף (ת"ח"ת"ר"ע), בנו של ר' משה אברהם לעויטין וחתנו של הרב ר' גרשון בער מפאהאר.

11. קודם התפלה להעיר מפירוש רש"י (ברכות ה, ב) דבור המתחיל "סמוך" ו"כל ימי נזירותי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה בשעמדותי ממשתי עד שאקרא קריאת שמע ואתפלל" ו"לקושי תורה ביאר לדבור המתחיל "תורה צוה" סוף סעיף ו, וזו, ב: "מה שאמר אבא בגמין" על תפילת שתהא סמוכה למשתי, ומבאר בפירוש רש"י, שגם ללמוד לא רצה קודם התפלה, אלא להתפלל תיכף. ובתוספות פרק קמא דברכות (דף ה' עמוד ב'): לא ידעתי מנא ליה דאסור בלימוד קודם, אבל באמת אין זה משום איסור, אלא שמעלת העסק בתורה שאחר התפלה הוא גבוה יותר מתורה שקודם התפלה אם כבר הגיע זמן תפלה.

9 דְּשִׁבְתָּ שְׁיִיכִים הָמָּה זֶה לָזֶה)
10 אָבֵל לְבַטֵּל הַזְמַן בְּשַׁבַּת בְּדַבְרֵי הַבָּאִי חֹסֶד וְשָׁלוֹם, הוּא
11 עוֹן גָּדוֹל רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן, וּבִפְרָט בְּעִנְיַן הַטִּיּוֹל בְּשַׁבַּת
12 קָדֵשׁ, שְׁאֵז כָּל הָעוֹלָם מְטִיָּלִים, לֹא יִנָּקֶה מֶרַע חֹסֶד
13 וְשָׁלוֹם, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֶּה.
14 **קִיצוֹר.** זְמַן מְסוּגָל לְלִמּוּד ד'א"ח – בְּבוֹקֶר קוֹדֶם הַתְּפִלָּה. זְמַן
15 נְחוּץ לְלִמּוּד זֶה – בַּלֵּילָה. וּפְרָט זְמַנֵּי הַלִּמּוּד וְאִפְּסוֹ. יוֹם
16 הַשַּׁבָּת קָדֵשׁ כּוֹלֵל לְדַא"ת. שְׁמִירַת הַזְמַן בְּשַׁבַּת קָדֵשׁ.

1 וְהַטִּיּוֹל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת קָדֵשׁ הוּא בְּלִתי מְרוּצָה כָּלֵל
2 וּכְלָל. וְלֹא מִצָּאנוּ שְׁהוּתָר בְּיוֹם הַזֶּה רַק לִישׁוֹן יוֹתֵר מֵעַט
3 מִכָּל יוֹם, וְכֵן לְעִנְיָנוּ בְּאִכְלִיָּה וּשְׁתִּיָּה, אָבֵל בְּתַנְאֵי שְׁתִּיָּה
4 לְכַבּוֹד שַׁבָּת. וְהֵינּוּ שִׁירָגִישׁ שְׁוָה לְכַבּוֹד שַׁבָּת וְ"אִימַת
5 שַׁבָּת עָלֵינוּ"¹², הֵינּוּ הַבִּטּוֹל הַכָּלְלִי דְּשַׁבַּת עָלֵינוּ.
6 (וְכִידּוּעַ, דְּשַׁבַּת¹³ הוּא עֲלִיית חִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת גַּם כֵּן,
7 וְהַכֵּל עוֹלָה לְמַעְלָה. וּבִפְרָט עַל יְדֵי תְּפִלָּה דְּשַׁבַּת
8 מִתְּעִלִית נַפְשׁוֹ כו'. וְיִדּוּעַ דְּתַפְלוֹת דְּשַׁבַּת וְסַעֲדוֹת

12. ראה תוספתא דמאי ה, ב.

13. וְכִידּוּעַ דְּשַׁבָּת: ראה על דבר כל זה ב'ספר המצות' ו'להצמח צדקו מצות אכילת קדשי קדשים' – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ז

28 בעלייה עצמית, ואז מתמלאת הכוונה העצמית
29 המושרשת בעצמות אין-סוף ברוך-הוא.
30 הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק הואיל אז לבאר לי מעלת
31 עליית הנשמה שנעשית על-ידי ירידתה להתלבש בגוף
32 גשמי, שעל-ידי הירידה בגוף נעשית עלייה בנשמה,
33 אפילו בנשמה דאצילות, והעילוי של נשמה דאצילות
34 הוא בעצם עצמותו של עצמות אין-סוף ברוך-הוא.
35 ובאחד הפעמים ביאר לי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק,
36 שהעילוי שנהיה בנשמה על-ידי ירידתה למטה
37 להתלבש בגוף הוא בהארת הנשמה, אבל גם אפילו
38 אצל נשמה כזו שבירידתה למטה בגוף מאיר בה גם
39 האור העצמי כמו בהיותה למעלה, הנה גם בכזו נשמה,
40 על-ידי הירידה בגוף והתעסקותה בתורה ועבודה, נהיה
41 עילוי בעצם הנשמה, ועילוי זה הוא עילוי עצמי.
42 הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ביאר מהי המשמעות של
43 עילוי עצמי, שלכאורה הביטוי עילוי עצמי הוא דבר
44 והיפוכו בעצם מהותו, כמבואר באריכות בחסידות
45 שעילוי עניינו עניין הגילוי, והעצמי עניינו עניין
46 ההעלם, אלא המשמעות של עילוי עצמי היא שהעצמי
47 הוא בגילוי. וכאשר העצמי הוא בגילוי, אזי מכירים
48 ומרגישים [דערהערט מען] את עילוי העצמות ב"ה,
49 וההכרה וההרגשה היא כפי אופן הגילוי של פרצוף
50 החכמה, שזהו עם הכרה והרגשה של השכלה
51 [השכלה-דערהער].
52 ואת ההכרה וההרגשה של השכלה, את זה מכיר ומרגיש
53 חסיד 'עובד'. והוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ביאר באריכות
54 גדולה, את מדרגת עילוי המעלה של עובד לגבי

1 ב"ה. טו"ב אלול, ערב ח"י אלול תש"ו.
2 אל ידידנו אנ"ש וביחוד אל יקירי וחביבי תלמידי
3 התמימים.
4 ה' עליהם יחיו.
5 שלום וברכה!
6 כללות עניין ירידת הנשמה האלוקית והרוחנית
7 להתלבש בגוף החומרי והגשמי מבואר בארוכה
8 בהרבה מאמרי חסידות, אשר תכלית הכוונה בירידת
9 הנשמה בגוף הוא בשביל העלייה הנעשית בנשמה
10 על-ידי ירידה זו, וכמאמר "ירידה צורך עלי", היינו
11 העילוי שנעשה בנשמה על-ידי ירידתה והתלבשותה
12 בגוף גשמי. גשמיות מגלה את מעלת הרוחניות,
13 שעל-ידי זה נעשית עלייה בעצם הנשמה.
14 ביומני מבוארים בארוכה דיבורי הקודש של הוד כ"ק
15 אדמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע אשר הואיל
16 בחסדו להגיד לי באחד הטיולים בחודש תמוז תרנ"ה,
17 בנאות דשא בליווקה.
18 ירידת הנשמה בגוף היא בשביל העלייה בנשמה
19 הנעשית על ידי הירידה, והעליה היא התכלית של
20 הירידה.
21 כל הנשמות מושרשות ב'עצמות', ומשם נסעה וירדה
22 הנשמה להתלבש בגוף גשמי. ועל ידי ההלבשה בגוף
23 ושכל אנושי, המתעסק בהשגה של ענייני אלוקות,
24 על-ידי זה נעשית עליית הנשמה.
25 ירידת הנשמה בגוף פועלת עלייה בכללות
26 ההשתלשלות, שכללות ההשתלשלות, מחכמה
27 דאצילות עד מלכות שבמלכות דעשיה, מתעלית

גם פועל עלייה עצמית שעצם הנשמה מאיר בענייני
השכלה. וזו המשמעות של "נשמת אדם תלמדנו".
וכשעצם הנשמה מאיר בגילוי, אזי זה פועל עלייה
כללית בעולם הגשמי.
והעילוי כללי בגשמיות העולם, לבד זאת שאזי נשלמת
הכוונה של ירידת הנשמה בגוף, נעשית גם עליית
הנשמה בעצמות איך-סוף שאין-סוף ברוך-הוא כיוון
בבריות העולם הגשמי. והעונג, כביכול, של עצמות
איך-סוף ברוך-הוא מאיר בהארת הנשמה המחייא את
הגוף, והוא נהיה כלי קיבול טוב לגילוי כוחות הנפש.
באריכות-השכלה מיוחדת ביאר לי הוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק את העניין של ירידת הנשמה בגוף עם המעלה
העצמית שנעשית בנשמה של 'עובד', שכל סדר
ההשתלשלות, מחכמה דאצילות עד מלכות שבמלכות
דעשיה, מתעלה. ובגשמי של הבעל-עבודה ניכר ונרגש
העילוי עצמי שנהיה בכל סדר השתלשלות.
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אומר לי שאין זה קל לבאר
בהשכלה את המעלה הנפלאה של העלייה שנעשית
בעצם הנשמה על-ידי ירידת הנשמה בגוף.
בעת הליכת-טיוול אחת ביאר לי הוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק את העילוי העצמי שנהיה בעצם הנשמה
שבאצילות העליון, שאצילות העליון מקנא בנשמה של
'עובד', והשכר של 'עובד' הוא שה'הנחה' [אפלייג]
בחסידות היא 'הנחה' נשמתית [א נשמה-דיקער
אפלייג].
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מספר לי את מה שהוד כ"ק
אביו אאמו"ר הרה"ק סיפר לו אודות יחידות שהייתה
להוד כ"ק חותנו אדמו"ר האמצעי אצל אביו הוד כ"ק
רבינו הזקן בעניין העילוי הנפעל על-ידי שנשמה יורדת
למטה בגוף ועוסקת בעבודת התפילה, שהעילוי הוא
עילוי עצמי הפועל את עליית עצם הנשמה בעצמות
איך-סוף ברוך-הוא.
חכמה דאצילות, כפי שהיא נמצאת באצילות, מקנאה
בעילוי שנהיה בנשמה המתלבשת בגוף. והגוף וכוחות
הנפש עוסקים בעבודת התפילה ופועלים זיכוך בגוף
הגשמי.
באריכות גדולה מבאר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את
עניין ההפרש בין המעלה העצמית של 'עובד'
ל'משכיל'. חכמה דאצילות כמו שהיא במקומה
באצילות העליון היא 'משכיל' נפלא בהשכלה והשגה
אלוקית, אבל את אור האמת של ההשכלה מרגיש
'עובד'. וההרגש פועל עלייה בעצם הנשמה שאצילות
העליון מתעלה בעצמות איך-סוף ברוך-הוא, וגילוי
העונג של חכמה דאצילות מאיר את ה'עובד' שהנשמה
שבגוף מתעלית בעילוי עצמי.

משכיל, משכיל מ ב י ן את יתרון המעלה שישנו
בירידת הנשמה בגוף, ועובד מ ר ג י ש את העילוי.
באריכות גדולה ביאר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את
ההפרש בין 'משכיל ל'עובד'. 'משכיל' מבין ו'עובד'
מרגיש.
בין דרכי העבודה שגילה מורנו הבעל-שם-טוב הוא
שצריך לאהוב יהודי כי הוא יהודי. ההפרש בין איש
פשוט למשכיל הוא רק בהתפשטות של אור הנשמה,
אבל בעצם הנשמה, כל הנשמות מתאימות הנה.
ודרך העבודה הזו של אהבת ישראל, לאהוב יהודי כי
הוא יהודי, קיבל רבנו הזקן במעורטש.
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי שהוד כ"ק אביו
הרה"ק אאמו"ר מוהר"ש סיפר לו בשם הוד כ"ק אביו
הרה"ק אדמו"ר בעל צמח-צדק, שאת דרך העבודה הזו
רבינו הזקן קיבל אצל המגיד.
כאשר רבנו הזקן בא ממעורטש, הוא הביא את הדרך
של אהבת ישראל עם מסירות-נפש בפועל.
לרבינו הזקן הייתה מסירות-נפש על תורת הבעל-שם-
טוב, ובהיותו נשמה חדשה האירה אצל רבנו הזקן עצם
הנשמה בגוף ונפש השכלית, והוא הרגיש את אור
הנשמה בפנימיות.
אצל כל יהודי - אומר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק -
מאיר אור הנשמה בהעלם, והרבי שהוא היה נשמה
חדשה פעל שאצל חסידים בעלי עבודה יהיה אור
הנשמה בגילוי. וכאשר אור הנשמה מאיר בגילוי,
פועלים עילוי בחכמה דאצילות, שחכמה דאצילות
מתעלית בעצמות איך-סוף ברוך-הוא על-ידי העבודה
של נשמה שבגוף.
באריכות גדולה ביאר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את
העילוי שנעשה בנשמה על-ידי ירידתה בגוף, כפי שיש
לה העלמות והסתרים על אור הנשמה. וחסיד שלומד
חסידות ועם החסידות הוא עוסק בעבודה שבלב,
נשמתו מרגישה עצמות איך-סוף ונהיה עילוי בנשמתו.
והעילוי הוא עילוי עצמי. וזו משמעות המאמר "ירידה
צורך עלייה", שהעלייה היא הן בעצם הנשמה שהיא
עולה עד עצמות איך-סוף ברוך-הוא והן בהארת
הנשמה שהיא פועלת את העלייה על-ידי העבודה
בתורה ומצוות ועבודת הבריורים.
הסבא - הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש - מסר
להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק תורה שהרבי צמח-צדק
שמע מזקנו הוד כ"ק רבינו הזקן במעמד חותנו הוד
כ"ק רבינו האמצעי שתפילה חסידית פועלת את עליית
הארת הנשמה ונשמה שבגוף.
הגוף של חסיד העוסק בעבודת התפילה, הנה לבד זאת
ששכרו הוא שההשכלה היא הבנה שכלית עמוקה, הוא

17 שחכמה דאצילות מתעלית בעילוי העצמות ובעד
18 עבודה כזו - אומר הוד כ"ק אאמו"ר - משלמים
19 מלמעלה ל'עובד' בגילוי אור עצמי.
20 גן-עדן מואר שיהיה לרביים שהאירו את השכל
21 וההשגה שלנו, ותקויים הברכה המיוחדת שהרבי -
22 לדורותיו - בדרך חסידים בעלי עבודה שיצליחו
23 בעבודה, שעל-ידי העבודה בהתעסקות בתפילה
24 נשלמת כוונת העלייה על-ידי ירידת הנשמה בגוף.
25 יחיו יהודים בכלל וחסידים בפרט ויצליחו במילוי
26 כוונת העצמות ברוך-הוא בירידת הנשמה בגוף,
27 וברוכים יהיו כל היהודים בגשמיות וברוחניות.
28 לשנה טובה תתברכו אתם ובני ביתכם בתוך כלל אחינו
29 בני ישראל בגשמיות וברוחניות.
30 המברכם
31 יוסף יצחק

שבת פרשת נצבים, ה'תש"ז

1 באריכות השכלה עיונית מבאר הוד כ"ק אאמו"ר
2 הרה"ק את העניין של עילוי עצמי, שעצמות מתעלית
3 והעילוי מחייה ומאיר את נשמת ה'עובד'.
4 בבואו ממעזריטש, אומר רבינו הזקן בתורה ברבים,
5 שהאין-סוף של חכמה דאצילות מקנא בהארת הנשמה
6 המלוכשת בגוף גשמי ועוסקת בעבודה שבלב בתפילה.
7 אצל העוסק בעבודת התפילה - אומר רבינו הזקן -
8 בתורה ברבים לפני פטרבורג - אור עצם הנשמה -
9 שהרי הוא בהעלם - הנה אצל העובד הוא מאיר
10 בגילוי.
11 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי בארוכה אודות
12 יחידות אחת שהייתה לו אצל הוד כ"ק אביו הרה"ק
13 מוהר"ש, בה דובר העניין שאצל 'עובד' הנה "עולמן
14 תראה בחיך", ועצמות אין-סוף מברך את ה'עובד'.
15 העוסק בעבודת התפילה בהתבוננות - אומר הוד כ"ק
16 אאמו"ר הרה"ק - פועל עילוי נפלא בחכמה דאצילות,

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

27 מחילוקי הדרגות באופני העבודה, על יסוד המאמר
28 "בכ"ה בכסלו", שהוד כ"ק רבנו הזקן אמר לפני
29 החסידים, וגינה את התפעלות הלב, בהסבירו שדרך
30 חב"ד היא התפעלות השכל המביאה ללימוד, אך
31 התפעלות הלב - סוברים שבכך כבר יוצאים ידי
32 חובה, וממעטים בלימוד.
33 הוד כ"ק אבותינו הרה"ק היו רופאי הנפש, לא
34 רק שהיו אוהבי ישראל מסורים, ומדריכים מומחים
35 אמיתיים - היו גם רופאי-נפש במסירות-נפש והנחת
36 עצמו. היתה להם - לאבותינו רבותינו הקדושים -
37 מסירות-נפש גדולה על כל אחד, אף על הפשוט
38 ביותר, לעשותו עובד ה'. ל"תהלים" ול"אמן" של בעל
39 העגלה החב"ד-יחסדי, היה עונג מיוחד חמים ומסור.
40 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה לעתים קרובות
41 מצייר בהתוועדות ברבים או בפני ב"יחידות", את
42 עבודתו של הוד כ"ק אאמו"ר האמצעי בעבודה שבלב
43 בכלל, ובחילוקי הדרגות בשלוש התפילות: שחרית,
44 מנחה וערבית בחול, בשבת, במועדים ובימים
45 הנוראים.
46 ביום כיפור בין מנחה לנעילה, היה הוד כ"ק
47 אאמו"ר האמצעי לבוש בשטריימל, ידיו פרושות
48 ושקוע בהרהורים עמוקים, ומחוד השטריימל נזלה
49 זיעה מחמת יגיעת המוחין.
50 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה מציין את מוחו של
51 אאמו"ר האמצעי ויגיעת המוח שלו, יכולים הרי
52 לשער מה היה פועל אז.

1 א. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש היה
2 מתוועד ביו"ד כסלו עם החסידים פעמיים. יו"ד כסלו
3 בערב, היתה שמחת הסבא מצד אמו הרבנית מוסיא
4 בת הוד כ"ק אאמו"ר האמצעי, ויו"ד כסלו ביום היתה
5 ההתוועדות של הסבתא מצד אמה, בתו של הוד כ"ק
6 אאמו"ר האמצעי, ועל הרוב היה הוד כ"ק אאמו"ר
7 הרה"ק חוזר על מאמר החסידות שאמר בהתוועדות
8 הערב, ובתוספת ביאור.
9 אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היו זמנים קבועים
10 שהיה ב"יחידות" אצל אביו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
11 מוהר"ש, ויו"ד כסלו היה גם-כן בין זמנים אלה.
12 ב. כ"ק דודי זקני הרה"ק הר"ר ברוך שלום, היה
13 כל ימיו בעל לב שבור, מפני שלא היה יכול להתנחם
14 מהסתלקות הוד כ"ק רבנו הזקן, שלימד אותו טעמי
15 הקריאה, וסיפר לו איך נעשה לתלמיד המגיד
16 ממזריטש, וכן כמה ענינים שסיפר לו המגיד
17 ממזריטש על מורנו הבעל-שם-טוב.
18 ג. הוד כ"ק אאמו"ר האמצעי תבע מאברכים
19 להבין ב"כתר" כפי שמבינים בחמש האצבעות. חכמה
20 ובינה, הן הרי במוחש, אלא אפילו רצון ועונג,
21 שבמשל לא יודעים מי מהם קדום - בנמשל כן
22 יודעים - 'עתיק' ו'אריך' - שיבינו האברכים ב"כתר"
23 כמו בחמש האצבעות, אז יהיה שבע-רצון.
24 ד. הוד כ"ק רבנו הזקן שיבח את העבודה של
25 התפעלות הלב הבאה על-ידי עבודת המוח.
26 פעם דובר ענין זה באריכות בדוגמאות שונות

הצמיחה היא בדברים נוספים, כלאים. יש ביניהם
דברים המותרים וישנם צמחים שהם כלאים
אסורים, ויש לעסוק בסילוק הספיחים. אך, אחרי כל
זה ישנן גם תולעים, ובהן כמה סוגים, ישנן תולעים
האוכלות את השורש, וישנן כאלה שאוכלות את
העלים, וכאלה שאוכלות את הפירות עצמם.
הגמרא אומרת² "מאי פירי - מצוות". המצוות
נקראת 'פירות'. קשה להסביר כעת הכל בנמשל.
מצוות הן בארץ דוקא, "היום לעשותם"³, תורה
ומצוות, תשובה, הן בעולם-הזה דוקא, יכולים לפעול
כאן מה שעדיין לא עשו, ולתקן את מה שלא היו
צריכים לעשות ועשו.
מצוות הנעשות אפילו מתוך יראת שמים, אלא
שהן אלו שהוא בודה מעצמו - הן ספיחים. לאחר
הזריעה צריכה להיות לחלוחית. ב"עבודה" יודעים
מהי לחלוחית. מתפללים, אך אחרי התפילה מדברים
לשון הרע ורכילות. הרי למרות שהוא מתפלל, מה
מועילה התפילה כאשר יש בה תערובת של ספיחים.
יש להשיג ליהודי גמילות-חסד, לעשות לו טובה, זה
אכן הכרח, אך אם בגלל כך מקצרים בתפילה - הרי
זה 'תולעים בשורש'.
אלה שלומדים את ההשכלה של החסידות וזאת
אצלם העיקר, משמיעים הסברים עצמיים, אלה הם
תולעים האוכלים את הפרי עצמו. ההשכלה
שבחסידות והמשלים המקובלים מרבי לרבי - הם
לצורך "עבודה", אך לומר הסברים ומשלים עצמיים
- אלה תולעים.

י"ד כסלו תש"ג

(3) דברים ז, יא.

ה. אחד מהמסובים אמר: יתן השי"ת ישועות
ונחמות לכלל ישראל, וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:
יתן השי"ת לנו, כל בני ישראל, ישועה אחת
ואמיתית, שבקרוב ממש תהיה ביאת משיח צדקנו,
וכל בני ישראל יתמלאו אורה, ותהיה שמחה בכל
העולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה וגילוי
עצמותו שבעולמות האין-סוף יאיר למטה, אח! איזו
שמחה תהיה אז.
יתן השי"ת לכל ישראל השפעת חיים, פרנסה
ונחת מבני-ביתם כפי שהוא יכול, ויפעלו אז בני
ישראל בתורה ומצוות בהרחבה.
ו. מצוות נקראות 'פירות', צמיחת הפירות היא
על-ידי כוח צומח שטבעוהו בארץ דוקא, לא בשמים.
מגשם לא תהיה צמיחה, אלא על-ידי כוח הצומח
שהטביע הקב"ה בארץ דוקא. הטבת הפירות באה מן
השמים על-ידי מטר וגשם, ככתוב¹ "ממגד תבואות
שמש וממגד גרש ירחים", אך בלי זריעה לא יכולה
ההטבעה להועיל כלום.
סדר הצמיחה הוא שבתחילה צריכה להיות זריעת
הגרעין בארץ, ועל-ידי הלחלוחית הקולטת בתוכה
את כוח הצומח ונעשה ריקבון הגרעין, ישנה הצמיחה
הבאה מכוח הצומח. בלי זריעת הגרעין, צומחים
ספיחים בלבד. אחרי הזריעה והריקבון של הגרעין,
מתחילה הצמיחה האמיתית, ואז ישנה העבודה
לשרש ולנכש את מה שצומח מעצמו.
העשבים הצומחים מעצמם אינם גורמים הפסד
לפירות עצמם, אך אם לא מסלקים את הספיחים,

(1) דברים לג, יד.

(2) ראה סוטה מו, א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי תרצ"ז
אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר אלי
שי פאר

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, צריך הי' בבואו לחזור ענין של
פרנסה לפי כחו, און ניט אפלאזין זיך, מי טאר זיך ניט
אפלאזין, והשי"ת יזמין לו פרנסתו בריוח, ויקבל ידיעות
טובות מילידיו שי'.

אודות הכסף ששלח רח"ה האוולין שי' לאינטוריסט,
יראה כי יוגבה מאתם, והשי"ת יעזר כי יקבלם בחזרה.

אודות אמירת תהלים שכותב כי ענו לו שאומרים
ביחידות, הנה חילוק גדול הוא בין אמירת תהלים ביחיד
לאמירה בציבור וענין אחר לגמרי הוא. ישתדל בדרכי
נועם לפעול אצלם כי ינהיגו דבר אמירת תהלים בכל יום
כפי שנחלק לימי החודש, אחר התפילה שחרית בציבור
דוקא, והשי"ת יעזרם בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

אג"ק מוהרי"צ כר"ץ

פרשת האזינו

לב א האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ
אמרי פי: יערף במטר לקחי תגל בפל
אמתי בשעירם עלידשא וכרביים עלי
עשב: כי שם יהוה אקרא הבו גדל לאלהינו:
(ל) ה הצור תמים פעלו כי כל־דרךיו משפט אל
אמונה ואין עול צדיק וישר הוא: ה שחת לו
לא בנו מומם דור עקש ופתלתל: ו ה ליהוה
תגמלו־זאת עם נבל ולא חכם הלא־הוא
אביד קנך הוא עשך ויכננך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 65)

הלה' תגמלו זאת (לב, ו) האות ה"א של תבת הלה', שהיא
תבה של אות אחת, מורה על אחדות. ואות זו מופיעה
בהקשר שלילי דוקא (עם נבל ולא חכם), כי הפונה היא
לפעל אחדות במקום של התחלקות דוקא. וכידוע, שפסקית
הפונה של בריאת העולם היא לעשות לו יתברך דירה
בתחתונים, כלומר: שהתחתונים כפי שהם במצב של
תחתונים (לא כפי שמתעלים לעליונים) יהיו דירה לו
יתברך.

(ישראל) שני ו: וכל ימות עולם בינו שנות דר ודר
שאל אביד ויגדך וקניך ויאמרו־לך: ה בהנחל
עליון גוים בהפרידו בני אדם יצל גבלת עמים
למספר בני ישראל: ה כי חלק יהוה עמו יעקב
חבל נחלתו: ימצא־הו בארץ מדבר ובתהו ילל
ישמן יסכב־נהו יבונ־הו יצר־נהו באישון עינו:
י פנשר יעיר קנז על־גוזליו ירחף יפרש פנפיו
יקח־הו ישא־הו על־אברתו: י יהוה ברך ינחנו
ואין עמו אל נכר:

ע"כ במנחת
שבת ובחור

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שמחת תורה תשס"ו - תורת מנחם

התועדויות יג עמ' 83)

יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (לב, ח) הקשר בין
בני ישראל ל"גבולות עמים" הוא, שעל בני ישראל לברר
את ארצות העמים, הינו את כל העולם. כיצד עושים זאת?
- על־ידי זה ש"אחד מהם גולה לברכיא... דומה כמי
שגליתם בלכם". זהו שאמרו רז"ל "צדקה עשה הקב"ה עם
ישראל שפזרן לבין האמות": אין צורך שכל בני ישראל

יגיעו לכל מקום בעולם, אלא די ביהודי אחד ("אחד מהם").
ולפעמים, באשר יהודי נמצא בפנה שוממה, מתעברת בו
נשמת צדיק, ואפילו נשמות האבות ומשה רבנו, כדי שיוכל
לברר את המקום ההוא.

שלישי י: ירכבהו כתיב על־במותי קרי על־במתי ארץ
ויאכל תנובת שדי וינקחו דבש מפלע ושמן
מחלמיש צור: ה חמאת בקר וחלב צאן עם־
חלב פרים ואילים פני־כשן ועתודים עם־חלב
פליות חטה ודם־ענב תשתה־חמר: ו וישמן
ישרון ויבטט שמנת עבית פשית ויפוש אלוה
עשהו וינבל צור ישעתו: ו יקנאהו בורים
בתועבת יכעס־הו: ו יובחו לשדים לא אלה
אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא
שערום אבתיכם: ה צור ילדך תשי ותשכח אל
מחללך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כו עמ' קטז)

ירכיבהו על במתי ארץ (לב, יג) על שם שארץ ישראל
גבוה מכל הארצות (רש"י) זה עתה קבלתי ידיעה... משובו
של מר לארצנו הקדושה. ואף־על־פי שבא מארץ הרים
וגבעות, כמו שאמרו, הרי... ארץ ישראל גבוה מכל
הארצות, זאת אומרת ששובו... בודאי יש בזה עליה בכל
המובנים, הן בגשם והן ברוח, שזה בזה תלוי. ובפרט בנוגע
ליהודים, ועל־אחת־פמה־וכמה בנוגע לגוי קדוש הישב
בארץ הקדש. ובקשר שאת על־פי תורת התסודות, אשר
תכלית כל עבודת האדם היא הגברת הצורה על החקר
והרוחניות על הגשמיות.

רביעי י: וירא יהוה וינאץ מפעם בנו ובנתיו:
י ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה
אחריהם כי דור תהפכת המה בנים לא־אמן
בם: כ הם קנאוני בלא־אל פעסוני בהכליהם
ואני אקניאם בלא־עם בנוי נבל אכעיסם:
כ כראש קדחה באפי ותיקד עד־שאול
תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסרי
הרים: כ אספה עלימו רעות חצי אכלה־בם:
כ מזן רעב ולחמי רשף וקטב מירי וישן

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות אחרון של פסח תשי"ז - תורת

מנחם התנועדיות יט עמ' 323)

פי צורם מְכָרִם וְה' הַסְגִּירָם (לב, ל) הַשְׁמָדוֹת ל"ע שְׁהִיו בְּדוֹרָנוּ - לא הִיוּ מִצַּד כָּחֵם שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָיָה אֵין לָגוֹי שְׁלִיטָה עַל יְהוּדֵי, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא חֵלֶק אֶלְקָה מִמַּעַל מִמֶּשֶׁ. וְהִנֵּה בַּעֲצָמָד: אִם בַּעֲצֵי הַמִּקְדָּשׁ הַגִּשְׁמִי וְאֶבְנֵי לֹא שֶׁלֹּט הָאוֹיֵב, כְּכַתוּב "טָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ" - כָּל-שֶׁכֶּן וְקָלָנְחָמֵר שָׁאִין לוֹ שְׁלִיטָה בַּמִּקְדָּשׁ רוֹחֲנִי (וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד). אֲלֵא צוֹרִם מְכָרִם וְה' הַסְגִּירָם - מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית. וְהִנֵּה כְבוֹד קִדְשָׁת מוֹרֵי וְחִמִּי אֲדָמוֹר אֲמַר פַּעַם, שָׁאִין לְהַצִּידִיק אֶת ה' יוֹתֵר מִדָּא . . . אֶבֶל כְּתִיב "אוֹדֵךְ ה' כִּי אֲנַפְתָּ בִּי", הִינּוּ שְׁלֻעָתִיד יוֹדוּ לַה' עַל ה"אֲנַפְתָּ".

שִׁישִׁי מִכִּי-אִשָּׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי וְאֶמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי לְעוֹלָם: מֵאִם-שְׁנוֹתַי בְּרֶקַח חֲרָפִי וְתִאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וְלִמְשֹׁנָאֵי אִשְׁלָם: מִבְּאִשְׁכּוֹר חֲצִי מִדָּם וְחֲרָפִי תֹאכַל בְּשֹׁר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מִרָאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב: מִהַרְגִּינוּ גּוֹיִם עִמּוֹ כִּי דָם-עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 201)

הוא והושע בן נון (לב, מד) וְלָמָּה קוֹרְאָהוּ בָּאֵן הוֹשֵׁעַ . . . שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁנִתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה הַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ בְּאִשְׁרֵי מִתְחַלְתּוֹ (רש"י) בְּאִשְׁרֵי יְהוּדֵי זוֹכָה לְגִדְלָה, גְּדֻלּוֹת שֶׁל שְׁרָרָה אוֹ גְּדֻלּוֹת בַּעֲנִין אַחֵר, שְׁזוֹכָה לְבְּרִכּוֹת נַעֲלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם - הוּא עָלוֹל לְחֶשֶׁב, שְׁמִינָה גּוֹפָא שְׁהוּא זָכָה לָכֶּה, סִימָן שֶׁהוּא רָאוּי לְדָבָר, וְכַתּוּצָאָה מִכָּף תְּהִיָּה אֲצִלוֹ תְּנוּעָה שֶׁל הִרְחַבְתָּ הַדַּעַת וְרוֹמָמוֹת. לוֹמְדִים אָנוּ מִיְהוֹשֻׁעַ, שְׁאֲדָרְכָה: דִּקְא מִי שְׁזוֹכָה לְגִדְלָה צָרִיף לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ בְּאִשְׁרֵי בִתְחַלְתּוֹ. וְזֶה גַם הַכִּלִּי לָכֶּה שֶׁהִגְדִּילָה תְּחִמָּים בִּידוֹ.

שְׁבִיעִי מִדְּוִיכָא מוֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נּוֹן: מֵהַ וַיְכַל מוֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: מֵהַ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לְבַבְכֶּם לְכָל-הַדִּבְרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצּוּם אֶת-בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: מֵהַ כִּי לֹא-דָבָר רַק הוּא מִפֶּה

בְּהִמּוֹת אֲשַׁלְחֶנְכֶם עִם-חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר: מֵהַ מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה גַם-בַּחֹר גַּם-בְּתוֹלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיכָה: מֵהַ אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָה מֵאֲנוּשׁ זָכָר: מֵהַ לֹּאֲלֵי כַּעַם אוֹיֵב אֲגֹר פֶּן-יִנְכָּרוּ צָרִימוֹ פֶּן-יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת: מֵהַ כִּי-נִגְוִי אֶבֶר עֲצוֹת הַמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ערב ראש השנה תשמ"ז -

התנועדיות תשמ"ז ד עמ' 430)

חֲצִי אֶכְלָה בָּם (לב, כג) חֲצִי כָּלִים וְהֵם אֵינָם כָּלִים (רש"י) חֲצִי (לְמוֹטָב) - הִינּוּ אֶתְכָּה וַיִּרְאָה. וְהֵם אֵינָם כָּלִים - בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ (בְּתַמִּיחָה)? וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדוֹת עַל הַפְּסוּק אֲנִי הִנֵּה לֹא שְׁנִיתִי וְאַתָּם בְּנֵי זַעֲקָב לֹא כְלִיתֶם, שִׁישׁ לְהַתְפַּלֵּא: אֵיךְ מִתְבּוֹנֵן יְהוּדִי בְּאֵי הִנֵּה לֹא שְׁנִיתִי בַּעַת הַתְּפִלָּה וְלֹא מַגִּיעַ לְכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ? וְעַל-דֶּרֶךְ תּוֹרַת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, שְׁנֵה חֶסֶד מֵהַ שְׁאֵדָם נִשְׁאָר חֵי אַחֵר הַתְּפִלָּה. אֲמַנָּם, הַעֲדָר כָּלוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא לְטוֹבָה, שֶׁהָיָה תְּכִלִּית הַכּוֹנֵה הִיא נִשְׁמָה בְּגוֹף דִּקְא. וְאֲדָרְכָה, אֶתְכָּה ה' וַיִּרְאָה ה' מוֹסִיפּוֹת חֵיוֹת בְּנִשְׁמָה בְּגוֹף.

חֲמִישִׁי כֵּן לוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יִבְיָנוּ לְאַחֲרִיתָם: לֵאמֹר יִרְדָּף אַחֲרֵי אֵלֶּה וְשִׁנִּים יִגִּסוּ רִבְבָּה אִם-לֹא כִּי-צוֹרֵם מְכָרִם וַיְהִיָּה הַסְגִּירָם: לֹא כִּי לֹא כְּצוֹרָנוּ צוֹרֵם וְאִיבִינוּ פְּלִילִים: מֵהַ כִּי-מִגְּפָן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדָּמֹת עֲמֹרָה עֲנַבְמֹל עֲנִי-רֹשׁ אֲשַׁכֵּל מִדָּרַת לָמוֹ: מֵהַ חֲמַת תְּנִינִם יִיגֹם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכוֹר: מֵהַ הִלְאָהוּא כָּמֶם עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרֵתִי: מֵהַ לִּי נָקָם וְשִׁלָּם לַעַת תִּמּוֹט רִגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידִם וְחֵשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ: מֵהַ כִּי-יִדְּיוּ יְהִיָּה עִמּוֹ וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי-אֲזַלְתָּ יָד וְאֶפֶס עֲצוֹר וְעֹזוֹב: מֵהַ וְאִמָּר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוֹר חֲסִיו בּוֹ: מֵהַ אֲשֶׁר חָלַב זְכִימוֹ יִאֲכִלוּ יִשְׁתּוּ יִין נִסִּיכָם יָקוּמוּ וְיַעֲזוֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: מֵהַ רָאוּ אֲנִי אֶתְהָ כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עֲמָדֵי אֲנִי אֶמִית וְאֶחֱיָה מִחֲצָתִי וְאֲנִי אֶרְאָה וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שמחות תורה תשכ"ב - תורת

מנחם התנועדות לב עמ' 128)

ובדבר הזה תאריכו ימים (לב, מז) היה מהלך במבואות המטנפות לא יקרא קריאת שמע. . אם היה קורא וקא, פוסק. . עליו הפתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים (ברכות כד, ב) יש לתמה, היכן נרמזה הלכה זו בפסוק. ויש לומר, דהנה דבור ענינו רבוי - הסברה והתחלקות לפרטים. ומזה, ש"דבר" לשון יחיד (בנגוד ל"שימו לבכם לכל הדברים", לשון רבים), מורה על שלילת הדבור, אבל לא שלילה מחלטת, שאז אין זה דבור כלל, אלא הפסקה באמצע הדבור. והיכן מצינו שיש להפסיק את הדבור בתורה - במי שלומד בדרך וקא למבוא שאינו נקי.

מפטיר מה וידבר יהוה אל משה בעצם היום הזה לאמר: ^מעלה אל הרה העברים הזה הרנבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה: ^נומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמך באשר מות אהרן אחיד בהר החר ויאסף אל עמיו: ^סעל אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל: ^עכי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל: פפפ

נ"ב פסוקים, כל"ב סימן.

כִּי־הוּא חַיִּיכֶם וּבְדִבְרֵי הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל־הַאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ ^מוּיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: ^מעֲלֶה אֶל־הָרֵי הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר־נֹבֹו אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יַרְחוֹ וְרָאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָהּ: ^נוּמָת בְּהָרֹ אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהָאֶסַף אֶל־עַמֶּיךָ בְּאֶשְׁר־מָוֶת אֶהְרֹן אֲחִידֶךָ בְּהָרֹ הַחֵר וְיָאֶסַף אֶל־עַמּוֹ: ^סעַל אֲשֶׁר מַעֲלַתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְבַּר־צֹן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^עכִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון ובימיכון ובחני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתא ונחתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲרִיכִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְּרִכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּה עֵשֶׁר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תוֹרָה וְאַדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא אֲתוֹ
לַעֲת וְקָנָה מִכָּפָה מִדֵּד כָּל־אֵיבָיו וּמִכָּפָה שְׂאוֹל וַיִּצַּל מִכָּלם: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה
סִלְעִי מַחְסִי וּמִצְדָּתִי מִבְּצָר חָזָק וּמִפְּלִטִי־לִי וַיִּצַּל אוֹתִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי חֻזֵּק
אֲסֶה־בּוֹ מִגִּבֹּי מִגֹּיִל וְקָרָן וְתַקֵּף יִשְׁעֵי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי עֵד

לִנֹּי מֵאֵיזִם הָאוֹיֵב מִיִּשְׁעֵי מַחְסִים

מֵאֵיזִם חָסִים תִּשְׁעֲנֵנִי: ד כֹּאֲשֶׁר מֵהֶלֶל

בְּהֶלֶל כְּשֶׁאֲנִי מֵהֶלֶל וְאֶקְרָא אֶל יְהוָה

אֲנִי וּמֵאֵיבָי אֲשַׁעֵּ אֲנִי נוֹשֵׁעַ: ה כִּי

אֶפְסָנִי תִקְפוּנִי מִשְׁבָּרֵי כָאִבִּי מוֹת

מִנְחָלִי מִנִּסְכּוֹת הַשּׁוֹטְפוֹת כִּנְחָל, שֶׁל

אֲנִשׁ בְּלִיעַל יִבְעֲתֵנִי מִפְּרִידִים אוֹתִי:

ו חֲבִלִי כָאִבִּי שְׂאוֹל סִבְנִי קִדְמִנִי

אוֹיְבֵי לִשִּׁים בְּרָדִי מִקִּישֵׁי הַמּוֹלִידִים אֶל

מוֹת: ז בְּצַר־לִי אֲנִי אֶקְרָא יְהוָה

וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכָלֹ

מִן הַשָּׁמַיִם קוֹלִי וַיִּשְׁעוּתִי וַיַּצְעֲקֵתִי בָּאָה

בְּאֲזִינוֹ: ח וַיִּתְּנָעֵשׂ נָעוּ וַתִּרְעַשׂ

יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ מִרֹּב הַפֶּחַד, מוֹסְדוֹת

הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנָעֵשׂוּ כִּי

כֹּאֲשֶׁר תָּרַח לֹא לִקְחַת מִתָּם נִקְמָתִי:

ט עֲלָה עֲשֵׂן בְּאֶפֶס מִשַּׁל עַל חֲרוֹן

אָפוֹ בְּאוֹיְבִים וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכַל

בְּרָשָׁעִים, גְּחָלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ לִשְׂרֹף

בְּשׂוֹנֵאֵי יוֹנֵט שְׁמִיִּם וַיִּרְדּוּ לְהַנִּיחַם

מֵאוֹיְבֵי וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלֵי לִזְיוֹת

מוֹקֵן לְהַפְרֵעַ מִתָּם: יא כֹּאֲלוֹ וַיִּרְכַּב

הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנָעֵשׂוּ כִּי־תָרַח לֹא: ט עֲלָה עֲשֵׂן בְּאֶפֶס וְאֵשׁ

מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: יוֹנֵט שְׁמִיִּם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל

תַּחַת רַגְלֵי: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף עַל־כְּנִפֵּי־רוּחַ:

הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנָעֵשׂוּ כִּי־תָרַח לֹא: ט עֲלָה עֲשֵׂן בְּאֶפֶס וְאֵשׁ

מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: יוֹנֵט שְׁמִיִּם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל

תַּחַת רַגְלֵי: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף עַל־כְּנִפֵּי־רוּחַ:

הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנָעֵשׂוּ כִּי־תָרַח לֹא: ט עֲלָה עֲשֵׂן בְּאֶפֶס וְאֵשׁ

מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: יוֹנֵט שְׁמִיִּם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל

תַּחַת רַגְלֵי: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף עַל־כְּנִפֵּי־רוּחַ:

הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנָעֵשׂוּ כִּי־תָרַח לֹא: ט עֲלָה עֲשֵׂן בְּאֶפֶס וְאֵשׁ

מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: יוֹנֵט שְׁמִיִּם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל

תַּחַת רַגְלֵי: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף עַל־כְּנִפֵּי־רוּחַ:

שי למורא

(א) בַּיּוֹם הַהוּא אֲתוֹ מִכָּפָה כָּל אוֹיְבָיו, לַעֲת וְקָנָה לְאַחַר שְׁעָבָיו
עָלָיו כָּל צָרוֹתָיו וַיִּצַּל מִכָּלם. פֶּרוּשׁ אַחֵר, כָּכָל עַת שֶׁבָּאָה עָלָיו צָרָה וַיִּצַּל מִמֶּנָּה
הָיָה שֶׁר הַשִּׁירָה הַזֹּאת. וּמִכָּפָה שְׂאוֹל, לִפִּי שְׁתֵּיהֶם אוֹיְבוֹ וְרוֹדְפוֹ מִכָּלם, הַזְכִּירוֹ
לְחִידוֹ. (ב) סִלְעִי, חֻזֵּק, כִּמוֹ סִלַּע חָזָק. וּמִצְדָּתִי, מִבְּצָרִי. וּמִפְּלִטִי לִי,

מִפְּלִט אוֹתִי עִם צָבָא יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָה.

וְגַם בְּרוּחֵי לְבָדִי. (ג) צוּרִי, חֻזֵּק,

כִּמוֹ צוּר וְסִלַּע. וְקָרָן יִשְׁעִי, הוּא לִי

לְעֵזֶר כִּמוֹ קָרָן לְבַעַל הַקָּרְנִים. מִשְׁגָּבִי,

סוֹמֵךְ אוֹתִי. וּמִנוֹסֵי, שְׁתֵּיהֶם גַּם אֵלָיו

לְעוֹדָה. מַחְסִים, מֵאֵיזִם חָסִים.

(ד) מֵהֶלֶל אֶקְרָא ה' וְגו', כֹּאֲשֶׁר

אֲנִי קוֹרֵא אֶל ה' בְּהֶלֶל, אֲנִי נוֹשֵׁעַ.

(ה) אֶפְסָנִי, כִּסְבִּינִי. מִשְׁבָּרֵי

מוֹת, צָרוֹת שׁוֹכְרוֹת מוֹכִילוֹת אֶל מוֹת

פֶּרוּשׁ אַחֵר, גִּלִּי מוֹת. נִחְלִי בְּלִיעַל,

נִסְכּוֹת שׁוֹטְפוֹת כִּנְחָל, מֵאֵיזִם בְּלִיעַל.

יִבְעֲתֵנִי, יִבְעִיתוּ וַיִּתְּנָעֵשׂוּ אוֹתִי.

(ו) חֲבִלִי שְׂאוֹל, מִכְאוֹבֵי מוֹת.

"חֲבִלִי", כִּמוֹ "חֲבִלִי יוֹלֵדָה" (וַחֲשׂוֹעַ

יג.ג).

קִדְמִנִי, כֹּאֲנִי לְפָנֶי

(ח) וַיִּתְּנָעֵשׂ וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ,

נָעֵשׂ וַיִּרְעַד וַיִּרְעַשׂ תִּקְפוּ אֶת אוֹיְבֵי יִשְׁבֵּי

הָאָרֶץ. מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ,

שְׁתֵּיהֶם חֲבִי"ה גַּם אֶת צָבָא הַשָּׁמַיִם

בְּשִׁבְלִי. כִּי תָרַח לֹא, כֹּאֲשֶׁר תָּרַח לֹא

עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְגַם מִתָּם נִקְמָתִי.

(ט) עֲלָה עֲשֵׂן בְּאֶפֶס, הוּא עֲנֵן

כֶּעָשׂ. כִּמוֹ "אֲנִי עֲשֵׂן אֶף ה'" (דְּבָרִים

כט.ט).

תֹּאכַל, תִּשְׂרֹף אֶת הַקָּמִים

עָלֶי. (י) יוֹנֵט שְׁמִיִּם וַיִּרְדּוּ, נִמְטָה אֶת

הַשָּׁמַיִם לְמִטָּה לְאָרֶץ וַיִּרְדּוּ עֲלֵיהֶם

לְהִתְקַרֵּב אֶל שׂוֹנֵאֵי לְחַבּוֹת בָּתָּם. כִּלְמִיר

שי למורא

עטרת מרים

שְׁהִיָּה מְמַחֵר לְהַפְרֵעַ מִהֶם. וְעַרְפֵּל תַּחַת רִגְלָיו, שִׁירָד בְּעֵב הֶעָנָן לִהְיוֹת מִכֵּן לְהַפְרֵעַ מִשׁוֹנָא. (יא) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוֹב וַיַּעַף וְגו', הוּא מִשָּׁל עַל מַהֲרֹתָיו לְבֹא לְעֹרֶה. (יב) וַיֵּשֶׁת חֶשֶׁד כְּבִיבוֹתָיו סְבוֹת, שֶׁם אֵת הַחֶשֶׁד כְּבִיבוֹתָיו לְסָפָה לְהֵנָּה עָלָיו. קַעֲנוֹן שְׁמֹאֵר "וְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ" (שמוות יד.כ) שְׁהִיָּה מִפְסִיכַן בֵּין הַמִּצְוִים לְיִשְׂרָאֵל. חֲשֶׁרֶת מִים עֲבִי שְׁחָקִים,

קְשׁוּר הַפִּימִם בְּעֵנֵי הַשְּׁמִימִם, מִהֶם בֹּא הַחֶשֶׁךְ. (יג) מִנְּהַ נִגְדָּו וְגו', מִתּוֹךְ הָאוֹר שְׁלֹפְנֵי אֲשֶׁר חָפְצוּ לְהֹאִיר וְלִהְיוֹשִׁיעַ לִי, כִּיָּה עֲצֻמוֹ בְּעֵרֹו נִחְלִי אִשׁ בְּאוֹיְבִי. (יד) יִרְעֵם, יִתֵּן בָּהֶם רַעֲמִים. (טו) וַיְהִי, עֲשֵׂה בָהֶם מַחֲוִימָה. (טז) וַיִּרְאֹו אֶפְקִי יָם, וַיִּרְאֹו עֲמֻמָּן הַיָּם. בְּלוֹמֵר, נִתְגַּלֹּו דְּכָרִים סְתוּמִים וְנִפְלְאִים. וְגַלּוֹ מוֹסְדוֹת תִּבְלָה, נִתְגַּלּוֹ הַמִּסְדוֹת הַעֲמֻמָּים שֶׁל יִשׁוּב הָעוֹלָם. (יז) יִמְשִׁנִּי מִמֶּם רַבִּים, בְּלוֹמֵר, שְׁהִיָּלֵהוּ מַעֲרוֹת רְבוֹת. (יח) מִאוֹיְבִי עֹז, מִאוֹיְבִי שְׁהִיָּה חֹזֶק. כִּי אֲמַצּוֹ מִמֶּנִּי, כֹּאֲשֶׁר הִתְחַזְקוּ מִמֶּנִּי. (יט) וַיִּקְדַּמְנִי בְּיוֹם אִידִי, בְּיוֹם שְׁהִיָּה קוֹרֵה לִי מִקְרָה רַע הָיָה אוֹיְבִי מִקְדִּימִים לְבֹא עָלָי. (כא) כְּבֹר יְדִי, כְּפִי שְׁעִדִי בְּרוּרוֹת וְנִקְיוֹת מִעוֹל. (כב) כִּי כָל מִשְׁפָּטִיו לְנִגְדִי, כִּי כָל מִשְׁפָּט תוֹרָתוֹ לְנִגְדִי עֵינִי תְּמִיד לְהִתְנַהֵג בְּפִימָם. (כג) כְּבֹרִי לְנִגְדִי עֵינָיו, בְּכִרְיוֹתֵי אֲשֶׁר הָיָה לְנִגְדִי עֵינָיו. (כד) גְּבוּר תְּמִים, כִּמּוֹ "גְּבוּר תְּמִים". תִּתְּנָם, אֲתָה נֹתֵנָה עֲמֹו בְּתִמְיּוּת. (כו) עִם נִכְר תִּתְּנָבֵר, עִם אִישׁ בְּרוּר וְנִקֵּי, תִּתְּנָה בְּכִרְיוֹת. וְעִם עֲקֵשׁ תִּתְּנָפֵל, וְעִם אִישׁ הַתְּנַהֵג בְּעֲקֻמִּימוּת, תְּבֹא עָלָיו בְּרַפּוֹ תִּתְּנָפֵל וְתִתְּנָפֵל. (כז) עִם עֵנִי, מִכְּנֵעַ בְּעֵנִי. וְעֵינִיךְ עַל רַמִּים תִּשְׁפִּיל, וְתִתֵּן עֵינִיךְ עַל הַמִּתְנַהֵג עִם לְהַשְׁפִּיל. (כח) כִּי אֲתָה גִירִי, כִּי אֲתָה תֹאדִיר לִי בְּנֵי חֶשֶׁב, יֹאדִיר לִי אֵת הַחֶשֶׁךְ, בְּלוֹמֵר, יוֹצִיאֲנִי מִן הַחֲצֵרֶת. (ל) כִּי בְּכָה אֶרְוִן גְּדוּד, כִּי בְּעוֹרֶתְךָ אֶרְוִן אֶל גְּדוּדֵי הַנּוֹגִים. אֶדְלֶג שׁוֹר, אֶקְפֵּן עַל הַחֲמוּמוֹת שֶׁל עִיר אוֹיְבִי לְבָשִׁים. (לא) תְּמִים דְּרָבּוֹ, לְגִבּוֹל לֹאִשׁ

עַל־כְּרוֹב עַל מִלֶּאךְ וַיַּעַף בְּמַהֲרֹת וַיִּרְאֵהוּ הָיָה גְרָאָה בֹּא עַל־כְּנִפֵּי־רוֹחַ: יב וַיֵּשֶׁת שֶׁם חֶשֶׁד כְּבִיבוֹתָיו סְבוֹת לִהְיוֹת מִכֵּן לְהַחֲשִׁיד לְאוֹיְבִי, חֲשֶׁרֶת רַבּוֹ מִים הַחֶשֶׁדִּים בְּעֵבִי שְׁחָקִים: יג מִנְּהַ מִהֲאוֹרָה נִגְדָּו מִאוֹר לְאוֹתִיבִי, וְשְׁלֹוֹן בְּעֵרֹו גַּחֲלִי־אֵשׁ: יד יִרְעֵם מִשְׁמִיעַ קוֹל רַעֲם מִן־שָׁמַיִם וְהָיָה וְעָלִיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו מוֹיִשְׁלַח חֲצִים

הֵם הָאִשִּׁים הַבּוֹעִרִים שְׁעִידוֹ בְּחֹזֶק מִהֶעָנָן וַיִּפְרִצֵם בְּרַק וְהֵם מִתְחַדְשִׁים מִגּוֹף הַבְּרַק וְיָהִם: טז וַיִּרְאֹו הָיוּ גִרָאִים אֶפְקִי יָם קַרְקָעִית מִן הַיָּם כִּי נִבְקָעוּ הַפִּימִם וְגַלּוֹ מוֹסְדוֹת תִּבְלָה כִּי נִבְקָעוּ הַתְּחוּם בְּגַעֲרַת יְהוָה בְּקִמִּים עָלָי, מוֹנִשְׁמֶת מוֹנִשְׁמֶת רוֹחַ אֶפְסוֹ וְתִבְלָה הוּא בְּרַדְךָ מִשָּׁל: יז וַיִּשְׁלַח מִמְּרוֹם עוֹרֹתִי יִקְחֵנִי מִיַּד הָאוֹיְבִי יִמְשִׁנִּי הוֹצִיאֲנִי מִמֶּם רַבִּים מִיַּד הַרְבִּים הַקְּמִים עָלָי: יח וַיִּצִּילֵנִי מִאוֹיְבִי עֹז מִשְׁנָאִי כִּי כֹאֲשֶׁר אֲמַצּוֹ הִתְחַזְקוּ מִמֶּנִּי: יט כֹּאֲשֶׁר וַיִּקְדַּמְנִי הָרַע בְּיוֹם אִידִי בַּעַת יִקְרַעֵנִי מִקְרָה רַע וְיִתֵּחִי יְהוָה מִשְׁעֵן לִי וְאֵף כִּי נִפְלִיתִי, תִּתֵּן סִמְתִּי: כ וַיֵּצֵא לְמִרְחָב לְקִסּוֹם דְּרָבּוֹ אֲתִי וְחִלְצֵנִי יוֹצִיאֲנִי מִן הַמִּצָּר כִּי־חָפֵץ בִּי: כא וַיִּמְלֵנִי יְהוָה בְּצִדְקָתִי כִּי צִדְקָתִי כְּבֹר בְּנִקְיוֹת יְדֵי יֹשִׁיב לִי: כב כִּי שְׁמִרְתִּי דְרָבִי יְהוָה וְלֹא רִשְׁעִיתִי לְנֹתֵת מִלְּהִי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטִיו לְנִגְדִי לְנִגְדִי עֵינִי תְּמִיד לְהִתְנַהֵג עֲצֻמִּי בָהֶם, וְחִקְתִּיו לֹא־אֶסוּר אֶפְסוֹ אֶפְסוֹ מֵאֲחֵת מִמְּנֶה: כד כֹּאֲשֶׁר עָלָי בְּלִבִּי לְחִטּוֹא בְּדָבָר, אֲוֹ וְאֵהִיָּה תְּמִים לֹו וְאֲשִׁתְּמַרְהָ מִשְׁוֹנִי נִשְׁמִרְתִּי מֵאוֹתוֹ עֵינִי: כה לְכֹד וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי בְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנִגְדִי עֵינָיו וְלֹא נִגְדִי בִּי אָדָם וְלִהְיוֹתִיר: כו כִּי דְרָבִךְ לְהִתְנַהֵג עִם־חֶסֶד תִּתְּנָפֵל: כז כִּי דְרָבִךְ עִם־גְּבוּר תְּמִים תִּתְּנָפֵל: כח עִם־גְּבוּר תְּמִים תִּתְּנָפֵל: כט כִּי אֲתָה גִירִי יְהוָה וְיְהוָה יִגְיָה חֶשֶׁבִי: ל כִּי בְּכָה אֶרְוִן גְּדוּד בְּאַלְהִי אֶדְלֶג־שׁוֹר: לא הָאֵל תְּמִים דְּרָבּוֹ אֲמָרֶת יְהוָה צְרוּפָה

יוֹצִיאֲנִי מִן הַחֲצֵרֶת: ל כִּי בְּכָה בְּעוֹרֶתְךָ אֶרְוִן לְקֶאֱתָ גְדוּד אוֹיְבִי, בְּאַלְהִי וּבְמִאֲמֹר אֲלֵהִי אֶדְלֶג־שׁוֹר אֶקְפֵּן עַל הַחֲמוּמָה, לְבָשׁוֹשׁ עֲרוֹת: לא הָאֵל תְּמִים דְּרָבּוֹ

שי למורא

כמפגעלו. צרופה, נקזה כפסלת, בכסף צרוף. לג) מעווי חיל, מחזק אותי בכח. ויתר תמים דרכי, וחתיר ופתח דרכי במלחמה באפן תמים ושלם, שלא נחסר אחר מאנש במלחמה. לד) משונה רגלי פאילות, משים רגלי קלות לדין אחר האויב, פאילת זו שרצה מהר. ועל כמתי יעמידני, והעמיד אותי

על גברי וגלתי. לה) ונחת קשת נחושה ורעתי, ונדרכה קשת נחושה על ידי ורועתי. "קשת נחושה" הוא כנוי לקשת גשויה ממתכת חזקה וגמישה. לו) מגן ישעך, ישעך היה לי למגן. וענתך תרבני, הענוה שפך להשגיח בי, עשתה אותי פאלו הייתי עם רב. לו) תרחיב צעדי וגו', הרחבת פסיעותי, כדי שלא ימערזו רגלי. כלומר, שלא נפילתי בידי שונאי. מ) ותזרני חיל למלחמה, אורח אותי בכח להלחם. תכריע קמי תחתני, ואת שונאי תפיל לקרע תחת. מא) תתה לי ערך, נתת אותם שגיטו והפכו לי ערפם. משנאי ואצמיתם, וגם משנאי ונוס, ועם כל זה אשיגם ואכריחם. מב) ישעו ואין מושיע וגו', כמו "ישעו אל ה' ולא ענם ואין מושיע", כי הם יושעים וקוראים אל ה' ולכם לא כזון עמו. אדקם ארקעם, אעשה אותם דק דק ואודר אותם על פני האדמה. מד) מריבי עמי, מאנש מלחמתי אשר כבני עמי הלוחמים נגדי. תשמרני לראש גוים, שמרתי מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעתי, עמים אשר הם מארץ רחוקה. מה) לשמע און ישמעו לי, מפני משמע אונותם בלבד, אפילו שלא בפני יהוה נשמעים לי. מו) בני נכר יבלו, אויבי הגוים יבלו ויחששו. ויחגרו ממסגרותם, ויהיו חגרים בגדליהם ממה שיהיו סגורים בדי בבבלי בקול. מז) וירם אליה צור ישעי, והאלהים שהוא תקף ישעי הוא רם על כל רמים, ולכן לא אירא מאיבי. מח) הנותן נקמות לי, הנוקם

עטרת מרים

לנבול לאיש כמפגעלו אמרת יהוה צרופה ברוח, שאין בה סינים ודבר ללא תועלת מגן הוא מחסה כמגן מפלעני יהוה אשר יוכל לעמוד כנגדו ומי צור מפלעני אלהינו: לג האל מעווי חיל מחזק אותי בכח ויתר כדלע אותי בדרכי, להיות תמים דרכי מבלי מכשול:

לד משונה משים רגלי קלות פאילות לדין אחר האויב ועל כמתי יעמידני שם בטוח: לה מלמד ידי למלחמה להלחם בטוב ונחת נתת בי כח לשבר קשת-נחושה ורעתי בעת המתח לירוח: לו ותתן לי מגן ישעך ישעך היה לי למגן וענתך מדה ענוותיך תרבני עשה פאלו הייתי עם רב: לו תרחיב הרחבת צעדי פסיעותי, תחתני ולא לכל ימערזו קרסלי רגלי לנפול בארץ: לח ארדפה אויבי ואשמירם ולא אשוב עד-פלוחם: לט ואכלם ואמחצם עם פצעים ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: מ ותזרני ותאזני חיל כח למלחמה להלחם, ואת שונאי תכריע קמי תפיל לברע תחתני: מא ואיבי שיכרוו לפני תתה לי הפכו לי ערך משנאי עם כי נוס, אשיגם ואצמיתם. אכרות אותם: מב ישעו יפנו אל מלכי האדמה ואין מושיע לאחר זמן ופנו אליהוה להתפלל אליו, אבל ולא ענם: מג ואשחקם אכתש אותם להיות דק כעפר ארץ כטיט המשך בחוצות אדקם אעשה אותם דק דק ארקעם ארקעם: מד ותפלטני מריבי עמי כמו שאול ונבל ואחיתפל ואבשלום תשמרני מיד כלם, עד שהייתי לראש גוים עם אשר לא ידעתי והם יעבדני: מה בני נכר יתפשו לי יבכו לי מיראתם אותי, ואקרו לא חסאנו קד, כעבור לשמע און של כלם והם ישמעו לי על רב כחי ואמין ידי, ויהיו נשמעים אלי לכל

מגן הוא לכל החסים בו: לב כי מיראל מפלעני יהוה ומי צור מפלעני אלהינו: לג האל מעווי חיל ויתר תמים דרכי: לד משונה רגלי פאילות ועל-כמתי יעמידני: לה מלמד ידי למלחמה ונחת קשת-נחושה ורעתי: לו ותתן לי מגן ישעך וענתך תרבני: לו תרחיב צעדי תחתני ולא מעדו קרסלי: לח ארדפה איבי ואשמירם ולא אשוב עד-פלוחם: לט ואכלם ואמחצם ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: מ ותזרני חיל למלחמה תכריע קמי תחתני: מא ואיבי תתה לי ערך משנאי ואצמיתם: מב ישעו ואין מושיע אליהוה ולא ענם: מג ואשחקם כעפר ארץ כטיט-חוצות אדקם ארקעם: מד ותפלטני מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדני: מה בני נכר יתפשו לי לשמע און ישמעו לי: מו בני נכר יבלו ויחגרו ממסגרותם: מז חיייהוה וברוך צורי וירם אליה צור ישעי: מח האל הנותן נקמת לי ומריר עמים תחתני:

אשר אצום: מו בני נכר יבלו יהיו כמושעים ויחגרו ויפחדו ממסגרותם מקשי יסורי מסגר שאני מנסר בהם: מז חיייהוה העושה לי אלה וברוך על כל ברכה ותהלה צורי תקפי וחזקי וירם הוא רם על כל רמים אלהי צור ישעי וקזה לא אירא שתקצר ידו מלהושיעני: מח האל הנותן נקמת לי הנוקם

עטרת מרים

שי למורא

נקמתו. מט) ומוציאי מאויב, ומצילני מאויב. ומקמי תרוממני, ומן הקמים עלי תגביהני. (ג) מגדול ישועות מלכו, מגדל ישועות הוא למלכו, שבשם שאדם גם במגדלעו והוא נצול מאויבו, כמו כן נסתי אליו ונשעתי מאויבי. ועושה חסד למשיחו, כלומר, לא בעבור תשלום גמול, כראם בחסדו הגדול שהוא עושה למשיחו שהוא דוד המלך. ולזרעו עד עולם, כמו שעשה דוד, כן עשה לזרעו עד עולם.

נקמתי ומריר עמים תחתני: מט) ומוציאי ומציל אותי מאויבי ומקמי יותר מן קמי תרוממני תשימני נשא ורם בממשלה, מאיש חמסים חכם תצילני: ג על-כן אודך יהוה בגוים שחצילני מאנשי חכם ולשמןך אומר בפרסום לפני כל עם ועם: נא דעו אשר ה' מגדול עושה ישועות גדולות למלכו ועשה חסד ועשה חסדים למשיחו כן עשה לדוד ולזרעו עד-עולם:

מט) ומוציאי מאויבי ומקמי תרוממני מאיש חמסים תצילני: ג על-כן אודך

יהוה בגוים ולשמןך אומר: נא מגדול ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד-עולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמה במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משלח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, ותברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש | יח"ה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר
לג «וזאת הברכה אשר בך משה איש | פארץ ואתה מרבכת קדש מימיו איש דת למו:
האלהים את-בני ישראל לפני מותו: ד ויאמר | גאף חבב עמים כל-קדשיו בידך והם תבו

לְרִגְלֶךָ יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ: - תּוֹרָה צְוֶה-לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב: ה וַיְהִי בִּישְׁרוֹן מִלֶּךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל: ו יַחֲרֹאוּבֶן וְאַלְיָמָת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפֵּר: ס וְזֹאת לַיהוָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוָה וְאַל-עֲמוּ תִבְיֹאנוּ יָדָיו רַב לֹא וְעֹז מִצְרָיו תִּהְיֶה: פ (לוי) ה וּלְלֹנִי אָמַר תִּמְיֹךְ וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידְךָ אֲשֶׁר נָפִיתוּ בְּמִפָּה תִּרְיַבְהוּ עַל-מִי מְרִיבָה: ט הָאָמַר לְאֲבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רֵאִיתִיו וְאֶת-אֲחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת-בָּנוּ לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ: י יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לַיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁיִמוּ קְטוֹרֶה בְּאַפְךָ וְכָלִיל עַל-מִזְבִּיחֶךָ: יא בְּרֹךְ

יְהוָה חִילּוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַגֵּם קִמּוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן-יְקוֹמוֹן: ס בְּבִנְיָמִן אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁפֹּן לְבֶטֶח עָלָיו חֶפֶץ עָלָיו פְּלִיָּהוּם וּבֵין פִּתְפוֹ שָׁבָן: ס (יִשְׂרָאֵל) יג וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרַכַת יְהוָה אֶרְצוֹ מִמְּגֵד שְׁמַיִם מְטֹל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: ד וּמִמְּגֵד תְּבוֹאֶת שְׁמֶשׁ וּמִמְּגֵד גֶּרֶשׁ יִרְחִים: טו וּמִרָאשׁ הַרְרֵי-קָדִם וּמִמְּגֵד גְּבָעוֹת עוֹלָם: טז וּמִמְּגֵד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנָּה תְּבוֹאֶתָהּ לְרָאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֵד גִּזִּיר אֲחִיו: ז כָּכֹר שׁוֹרֵף הָדָר לֹא וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו בָּהֶם עֲמִים יִנָּח יַחַדוֹ אֶפְסֵי-אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרָיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנָשָׁה: ס

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אלול, תשי"א
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ באמונה
כו' מהו"ר ישראל אבא שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מ"ג אלול, בו מתאר בפרטיות ע"ד מצב הישיבה בשעפארטאן, ות"ח על התאור
הפרטי.

ומה ששואל בענין העתקת הישיבה למעלבורן, הנה כפי שאני מבין מתאור המצב, הנה אין
מספר התלמידים מספיק בכדי שיוכלו לחלק לשני מקומות, אבל ידוע מרז"ל שאין סותרים ביהכ"נ
ישן עד שנגמר בנין ביהכ"נ החדש, והוא הדין בנדון דידן.

מה ששואל בשביל ה'... שמציעים לו לקבל ע"ע משרות מלמדות בת"ת של אנשי טשעכין,
הנה לדעתי מהנכון שינצלו את כחותיו בהישיבה שלנו, ואם משרה הנ"ל אינה בסתירה לזה, ז"א אשר
לא תהי' טענה אח"כ למה לוקחים אותו למוסד שלנו, אזי נכון הדבר.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו
ולב"ב שיחיו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:37	6:41	8:58	8:59	9:31	9:32	10:32	10:32	12:59	12:57	18:20	18:13	18:46	18:39	17:54	18:49
חיפה (ק)	6:37	6:41	8:57	8:58	9:31	9:32	10:31	10:31	12:58	12:57	18:22	18:14	18:45	18:38	17:45	18:48
ירושלים (ק)	6:36	6:40	8:56	8:57	9:29	9:31	10:30	10:30	12:57	12:56	18:23	18:16	18:44	18:37	17:37	18:47
תל אביב (ק)	6:38	6:42	8:58	8:59	9:31	9:33	10:32	10:32	12:59	12:57	18:20	18:13	18:46	18:39	17:54	18:49
אוסטריה, וינה (ק)	7:00	7:09	9:06	9:09	9:49	9:53	10:48	10:50	13:13	13:11	18:24	18:12	18:58	18:46	17:56	18:59
אוסטריה, מלבורן (ק)	6:49	6:40	9:19	9:14	9:57	9:52	11:02	10:58	13:40	13:39	19:29	19:35	19:57	20:02	19:16	20:14
אוקראינה, אודסה (ק)	7:02	7:10	9:09	9:12	9:51	9:54	10:50	10:52	13:15	13:14	18:28	18:17	19:00	18:49	18:01	19:02
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:34	6:43	8:40	8:44	9:23	9:27	10:22	10:24	12:47	12:45	17:59	17:47	18:32	18:20	17:31	18:33
אוקראינה, דנייפטרובסק (ק)	6:46	6:54	8:51	8:54	9:35	9:38	10:34	10:35	12:58	12:56	18:10	17:58	18:43	18:31	17:42	18:44
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:12	7:22	9:15	9:19	10:01	10:05	11:00	11:02	13:24	13:22	18:34	18:21	19:08	18:56	18:05	19:09
אוקראינה, קייב (ק)	7:05	7:15	9:08	9:12	9:53	9:57	10:52	10:54	13:16	13:14	18:26	18:13	19:01	18:48	17:57	19:02
איטליה, מילאנו (ק)	7:27	7:35	9:36	9:39	10:17	10:20	11:16	11:18	13:41	13:40	18:57	18:46	19:26	19:16	18:30	19:28
אקוודור, קיטו (ח)	5:59	5:57	8:30	8:28	8:58	8:57	10:01	9:59	12:32	12:31	18:06	18:04	18:28	18:26	17:46	18:35
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:24	6:16	8:55	8:50	9:31	9:26	10:36	10:32	13:13	13:12	19:01	19:06	19:28	19:33	18:47	19:43
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:11	7:01	9:41	9:34	10:20	10:15	11:26	11:22	14:05	14:04	19:56	20:03	20:26	20:33	19:44	20:45
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:07	7:13	9:21	9:24	9:59	10:01	10:59	10:59	13:25	13:23	18:41	18:32	19:10	19:01	18:16	19:12
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:57	7:03	9:10	9:13	9:48	9:51	10:48	10:49	13:14	13:12	18:30	18:20	18:59	18:50	18:04	19:01
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:58	7:04	9:11	9:13	9:49	9:51	10:49	10:50	13:14	13:13	18:31	18:21	19:00	18:50	18:05	19:02
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:35	7:41	9:46	9:49	10:25	10:28	11:25	11:26	13:50	13:49	19:05	18:55	19:35	19:25	18:39	19:37
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:17	7:21	9:38	9:39	10:11	10:12	11:12	11:12	13:39	13:38	19:02	18:55	19:27	19:20	18:38	19:30
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:50	6:55	9:08	9:10	9:43	9:44	10:43	10:44	13:10	13:08	18:30	18:22	18:56	18:49	18:05	18:59
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:15	7:18	9:38	9:39	10:10	10:11	11:11	11:11	13:39	13:37	19:03	18:57	19:27	19:21	18:40	19:31
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:53	7:00	9:06	9:08	9:44	9:47	10:44	10:45	13:10	13:08	18:26	18:16	18:55	18:45	17:59	18:57
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:21	7:27	9:35	9:37	10:12	10:15	11:12	11:13	13:38	13:36	18:54	18:45	19:23	19:14	18:28	19:25
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:53	6:59	9:05	9:07	9:43	9:46	10:43	10:44	13:09	13:07	18:24	18:14	18:54	18:44	17:58	18:56
בוליביה, לה-פס (ח)	6:11	6:07	8:44	8:41	9:14	9:11	10:18	10:15	12:51	12:50	18:30	18:31	18:54	18:55	18:13	19:04
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:50	8:00	9:52	9:56	10:38	10:42	11:37	11:39	14:01	13:59	19:10	18:57	19:45	19:32	18:41	19:46
בלגיה, בריסל (ק)	7:50	8:00	9:52	9:56	10:38	10:42	11:37	11:39	14:01	13:59	19:10	18:57	19:45	19:32	18:41	19:46
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:42	5:37	8:15	8:11	8:47	8:43	9:51	9:48	12:26	12:25	18:12	18:14	18:32	18:34	17:56	18:44
ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)	5:31	5:25	8:03	8:00	8:35	8:31	9:39	9:36	12:14	12:13	17:55	17:58	18:19	18:22	17:39	18:31
בריטניה, לונדון (ק)	7:09	7:19	9:09	9:14	9:56	10:01	10:55	10:57	13:19	13:17	18:29	18:16	19:03	18:50	18:03	19:04
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:19	7:30	9:17	9:21	10:06	10:10	11:04	11:07	13:27	13:25	18:34	18:20	19:11	18:58	18:08	19:12
גרמניה, ברלין (ק)	7:15	7:26	9:15	9:19	10:03	10:07	11:01	11:04	13:25	13:23	18:34	18:21	19:09	18:56	18:05	19:10
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:33	7:42	9:35	9:39	10:21	10:25	11:20	11:22	13:44	13:42	18:54	18:41	19:28	19:16	18:25	19:29
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:42	5:36	8:14	8:10	8:47	8:43	9:51	9:48	12:27	12:25	18:16	18:19	18:34	18:37	18:00	18:47
הודו, מומבאי (ח)	6:30	6:32	8:56	8:56	9:26	9:26	10:28	10:27	12:57	12:55	18:23	18:18	18:46	18:42	18:01	18:51
הודו, פונה (ח)	6:26	6:27	8:52	8:52	9:22	9:22	10:24	10:23	12:53	12:51	18:19	18:15	18:43	18:38	17:57	18:47
הונגריה, בודפשט (ק)	6:49	6:57	8:55	8:59	9:38	9:42	10:37	10:39	13:02	13:00	18:14	18:02	18:47	18:35	17:46	18:48
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:02	6:08	8:15	8:17	8:53	8:55	9:53	9:54	12:19	12:17	17:35	17:25	18:04	17:55	17:09	18:06
יוון, אתונה (ק)	7:25	7:30	9:40	9:42	10:17	10:19	11:17	11:18	13:43	13:42	19:01	18:52	19:29	19:21	18:36	19:32
מולדובה, קישינב (ק)	7:09	7:18	9:16	9:20	9:59	10:02	10:58	11:00	13:23	13:21	18:35	18:24	19:08	18:56	18:08	19:09

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:28	6:29	8:54	8:53	9:24	9:24	10:25	10:25	12:54	12:52	18:20	18:15	18:43	18:39	17:58	18:48
ניו-יורק, קרייטצ'רץ' (ח)	5:53	5:42	8:20	8:13	9:04	9:04	10:10	10:05	12:50	12:49	18:43	18:51	19:15	19:23	18:32	19:36
נפאל, קטמנדו (ח)	5:59	6:02	8:21	8:22	8:53	8:54	9:54	9:54	12:22	12:20	17:45	17:38	18:10	18:03	17:21	18:13
סין, בייג'ין (ח)	6:15	6:21	8:29	8:31	9:09	9:06	10:06	10:07	12:32	12:31	17:50	17:40	18:19	18:09	17:22	18:21
סינגפור, סינגפור (ח)	6:50	6:49	9:21	9:19	9:49	9:48	10:52	10:50	13:23	13:21	18:56	18:54	19:18	19:16	18:36	19:25
פולין, ורשא (ק)	6:45	6:55	8:45	8:49	9:32	9:37	10:31	10:33	12:54	12:53	18:03	17:49	18:39	18:25	17:33	18:40
פרו, לימה (ח)	5:49	5:45	8:21	8:18	8:51	8:48	9:54	9:52	12:27	12:26	18:04	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:45	7:53	9:53	9:56	10:35	10:38	11:34	11:35	13:59	13:57	19:12	19:01	19:44	19:33	18:45	19:45
צרפת, פריז (ק)	7:57	8:06	10:01	10:05	10:46	10:49	11:45	11:46	14:09	14:07	19:21	19:09	19:53	19:41	18:53	19:55
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:13	8:12	8:42	8:40	9:44	9:43	12:15	12:13	17:46	17:44	18:08	18:06	17:26	18:15
קנדה, טורונטו (ק)	7:21	7:28	9:31	9:34	10:11	10:14	11:10	11:12	13:36	13:34	18:53	18:42	19:20	19:10	18:26	19:22
קנדה, מונטריאול (ק)	6:58	7:06	9:07	9:10	9:48	9:51	10:47	10:49	13:12	13:11	18:27	18:16	18:57	18:46	17:59	18:58
קפריסין, לרנקה (ק)	6:44	6:48	9:02	9:03	9:37	9:38	10:37	10:37	13:04	13:02	18:23	18:15	18:50	18:42	17:58	18:53
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:07	7:19	9:03	9:08	9:53	9:58	10:52	10:54	13:14	13:13	18:21	18:06	18:59	18:44	17:50	18:59
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:41	6:53	8:35	8:40	9:27	9:32	10:25	10:28	12:48	12:46	17:56	17:41	18:32	18:17	17:26	18:33
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	6:26	6:34	8:33	8:36	9:16	9:19	10:15	10:16	12:39	12:38	17:52	17:40	18:24	18:13	17:24	18:26
שווייץ, ציריך (ק)	7:31	7:39	9:37	9:41	10:20	10:24	11:19	11:21	13:44	13:42	19:00	18:49	19:29	19:17	18:33	19:30
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:08	6:08	8:36	8:35	9:05	9:05	10:07	10:06	12:36	12:35	18:05	18:01	18:28	18:24	17:44	18:33

המשך ביאור למס' קנים ליום שישי עמ' א

1 החטאות למטה, ובקן הסתומה להקריב אחת למעלה כעולה
2 ואחת למטה כחטאת, אולם טעה וסבר שכולן עולות וְשָׂשָׂה את
3 בּוֹלֵן לְמַעַל, וְהִחֲזָה מהעופות שהביאו, דהיינו שתי העולות
4 המפורשות ופרידה אחת מן הקן הסתומה, כְּשֶׁר, וְהִחֲזָה אחר,
5 דהיינו שתי החטאות והפרידה השניה שבקן הסתומה, פָּסוּל, לפי
6 שנעשו למעלה שלא כדין, ועליהן להביא שוב את החטאות
7 שהיו מחויבות בהן.
8 ואם טעה וסבר שהן חטאות ועשה את בּוֹלֵן לְמַעַל, וְהִחֲזָה האחר לְמַעַל,
9 שהביא, דהיינו שתי החטאות המפורשות ופרידה אחת מן הקן
10 הסתומה, כְּשֶׁר, וְהִחֲזָה אחר, דהיינו שתי העולות והפרידה השניה
11 שבקן הסתומה, פָּסוּל, לפי שנעשו למטה שלא כדין, ועליהן
12 להביא שוב את העולות שהיו מחויבות בהן.
13 ואם הִחֲזָה של כמות הקנים עשה לְמַעַל וְהִחֲזָה האחר לְמַעַל,
14 שמכל קן וקן עשה פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה בלא
15 להבחין אם אותה אחת שעשאה למעלה היא עולה ואותה אחת
16 שעשאה למטה היא חטאת, אֵין כְּשֶׁר מכול, אֵלָּא הקן הַסְּתוּמָה,
17 שהמפורשות שאחת מכל קן שבהן היא עולה והאחרת חטאת,
18 נפסלו, שיתכן שהקריב את העולה למטה ואת החטאת למעלה,
19 ורק הקן הסתומה כשרה, שאזו מהפרידים שעשאה למעלה ואזו
20 שעשאה למטה, כשרות, אלא שאֵין יודעים למי עלתה העולה
21 ולמי עלתה החטאת, וְעַל כֵּן הִיא מְתַלַּקֶת בִּינֶיהָ, ויקחו קן נוספת

22 ויתנו ויאמרו, אם העולה קרבה לי והחטאת לך, תקרב עתה
23 החטאת עבורי והעולה עבורך, ואם החטאת קרבה לי והעולה לך,
24 תקרב עתה העולה עבורי והחטאת עבורך. ועליהן להביא עוד
25 ארבע פרידים, שתיים עבור הקן הראשונה, עולה לזו וחטאת לזו,
26 ושתיים עבור הקן השלישית והמפורשת.

משנה ה

27 דינן של חטאות וקני חובה שהוקרבו כשהן מעורבות: פרידים
28 מפורשות לַחֲטָאוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּקִנֵּי חֻבָּה סתומות, ומנן החטאות
29 הוא כמנן הפרידים שבקני החובה, כגון שנתערבו שתי חטאות
30 בקן אחת או ארבע חטאות בשתי קנים, ועשאו הכהן מחצה
31 למעלה ומחצה למטה, אֵין כְּשֶׁר מכל אלו אֵלָּא כמנן החֲטָאוֹת
32 שֶׁבִּקְרָן הַחֻבָּה, שאם נתערבו שתי חטאות בקן אחת כשרה מכל
33 התערובת רק חטאת אחת, ואם נתערבו ארבע חטאות בשתי
34 קנים כשרות רק שתי חטאות, וכן הלאה. שכיון שמנן החטאות
35 שוה למנן הפרידים שבקן החובה ועשה מחצה למעלה ומחצה
36 למטה, יתכן שעשה את כל החטאות למעלה ואת כל קן החובה
37 למטה, ובאופן זה נפסלו כל החטאות שנעשו למעלה, וכן נפסלו
38 מקן החובה שלמטה כל העולות שבה, ואֵין כשרות אלא החטאות
39 שבקן החובה.
40

סדר מצות הדלקת נרות ליום הכיפורים ושבֿת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב יום כיפור

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבֿת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

אגרות קודש

[בין כסא לעשור תשי"א]

...אמירת העולה לתורה חזק חו"נ - לא חשיב הפסק כי הוא שייד לקריאת הסיום (ראה שו"ע

אדה"ז סקס"ז ס"ט). וגם הוא אומר, כי נוסחא שלנו היא ונתחזק...

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחִיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתִּיב לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י **הלוי** בן חנה
וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר
ויוצאי חלציהם
צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**
שלום יצחק **הלוי** ומשפחתו
רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**
זבולון הלוי וזוגתו **רות**
חגית ובעלה **גבריאל סופייב**
שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**
אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**
יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו
לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00701
06/10/2019

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

